

Uloga poklisara u širenju teritorija Dubrovačke Republike na zaleđe (krajem 14. i početkom 15. stoljeća)

Zovko, Valentina

Doctoral thesis / Disertacija

2012

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Department of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Hrvatski studiji**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:246443>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-19**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

Sveučilište u Zagrebu

Hrvatski studiji

Valentina Zovko

**Uloga poklisara u širenju teritorija
Dubrovačke Republike na zaleđe
(krajem 14. i početkom 15. stoljeća)**

DOKTORSKI RAD

Zagreb, 2012.

Sveučilište u Zagrebu

Hrvatski studiji

Valentina Zovko

**Uloga poklisara u širenju teritorija
Dubrovačke Republike na zaleđe
(krajem 14. i početkom 15. stoljeća)**

DOKTORSKI RAD

Mentor:

Prof. dr. sc. Pavo Živković

Zagreb, 2011.

1. UVOD

U historiografiji je prilično iscrpno istražen i prikazan proces širenja granica Dubrovačke Republike,¹ koji se odvijao, kako se u radovima, koji se bave tom problematikom, redovno podcrtava, primarno diplomatskim putem. S druge strane, nositeljima tih nastojanja, aktivnim realizatorima planova za teritorijalno proširenje, ne posvećuje se zaslužena pažnja, niti se sustavno analizira njihov rad.² Spominju se tek usputno, uopćenom terminologijom, kao poklisari,³ uz poneke izuzetke navođenja konkretnih imena, opsežniji prikaz i interpretaciju njihova djelovanja, kao dio širih diplomatskih aktivnosti. One su važan segment političke i diplomatske povijesti Dubrovnika o kojoj se dosta pisalo, što stvara solidnu bazu za daljnja proučavanja. Najviše je mjesta u literaturi posvećeno poklisarima koji su se posebno istakli, djelujući u sudbonosnim misijama koje su rezultirale značajnim posljedicama i utisnule biljeg u izgledu teritorijalnog opsega grada. Oni su dali osobni doprinos njegovom budućem opstanku i prosperitetu čime su si osigurali doživotan ugled, pa i kasniji interes historiografa. Sistematizacija i analiza dosadašnjih spoznaja o njihovom djelovanju, nadopunjena arhivskom građom, s drugačijim problemskim i metodološkim polazištem otvara prostor za nova istraživanja. Takav pristup omogućit će širi

¹ Naziv *communitas Ragusina* javlja se po prvi puta 1181. godine. Komunalni oblik unutarnjeg ustrojstva okončan je zatvaranjem vijeća (12. svibnja 1332. godine) i pridržavanjem vlasti isključivo unutar kruga vlastele. Od tada počinje razdoblje aristokratske republike koja se prvi puta spominje 1388. godine pod nazivom *res publica* (podatak je otkrila Zdenka Janeković Römer). Taj se naziv kasnije sve češće koristi, a od dvadesetih godina 15. stoljeća u redovitoj je uporabi. Dubrovnik se najkasnije do 1358. godine može nazivati komunom jer od tada ima sve državotvorne elemente i unutarnju te vanjsku samostalnost. Budući da se ovaj rad bavi razdobljem dubrovačke povijesti s kraja 14. i prve polovice 15. stoljeća, Dubrovnik će se s pravom pridati naziv republika. Više o tome vidi kod: Janeković-Römer, *Okvir*, 58., 62.-63., 77., 88.-90. ; Ista, *Ugovor*, 136.-139. ; Resti, *Chronica*, 129.-130. ; Kunčević, „O dubrovačkoj *libertas*“, 25., nap. 38. ; Vekarić, *Vlastela*, 21.-23., 231. ; Isti, „Udio plemstva“, 41.-44. ; Isti, *Rod i država*, 9.-10. ; Foretić, *Povijest*, 318.-319. ; Isti, „Godina 1358.“, 252.-256. ; Mahnken, *Patricijat*, I, 34., 85. ; Matković, „Spomenici“, 148.-154. ; Božić, „Razvitak“, 27.-28. ; Nedeljković, „Karakteristike“, 105. ; Mitić, „Kada se Dubrovnik naziva republikom“, 488.-491. ; Stulli, *Studije*, 272.-273. O tome zašto Venecija nikada Dubrovnik nije priznavala za republiku vidi: Isti, „Za Serenissimu“, 65.-69.

² Dubrovačkim poklisarima, u dosadašnjim historiografskim istraživanjima, pristupalo se s različitih aspekata. Njihovo je djelovanje interpretirano u sklopu deskripcije i analize središnje teme u namjeri autora tih radova da ju što potpunije obuhvate. Najčešće su prikazani u onima koji se bave širenjem teritorija Dubrovačke Republike. Poslanja nekih od njih spomenuta su u radovima posvećenim osobama kod kojih borave u poslanstvu. U nekim drugima koji se bave organizacijom diplomatske službe Dubrovačke Republike autori ih koriste kao primjere kojima potvrđuju svoje teorijske teze. O pojedinim aspektima o kojima je pisano o poklisarima, autorima i njihovim radovima bit će riječi u tekstu koji sljedi. U sva tri navedena slučaja poklisari nisu središnji dio istraživačkog interesa niti su iscrpljeni svi problemi i pitanja koja se nameću uz njihovo djelovanje i značenje.

³ Riječ poklisar dolazi, izgleda, od grč. riječi *apocrisarios*. To su bili predstavnici pape na bizantskom dvoru do crkvenog raskola, vidi: Krizman, *O dubrovačkoj diplomaciji*, 30., nap. 29. Nazivaju se i *ambassiatores*, a od 15. stoljeća *oratores* zbog nužnih vještina govorničva koje su trebali posjedovati, Janeković-Römer, *Okvir*, 92. ; Ista, „Služba“, 201.

uvid i kontekstualizaciju rada najistaknutijih poklisara te onih koji su se ranije tek usputno spominjali u historiografskim radovima ili uopće ne.

Motivirana tom istraživačkom prazninom u disertaciji analiziram rad dubrovačkih poklisara koji su se nalazili na čelu poslanstava osobama koje su na bilo koji način, izravno ili posredno, mogle pripomoći u ostvarenju dubrovačkih želja za proširenjem državnih granica, u vremenskom razdoblju s kraja 14. do prve polovice 15. stoljeća, preciznije, od pregovora s bosanskim kraljem Stjepanom Ostojom o prepuštanju Primorja do okončanja Konavoskog rata. Taj je proces imao uspone i padove, te imanentan unutarnji razvitak, kreiran i praćen od političkog vodstva grada s obzirom na prilike i usložnjenu sliku odnosa sa zemljama u bližem i daljem susjedstvu, ali i znatno šire. Uporabom različitih znanstvenih metoda, poput usporedbe, analize i sinteze, dedukcije i indukcije, s osloncem u literaturi i izvorima istražujem djelovanje pojedinih poklisara, odnosno diplomatskih poslanstva, u naznačenom vremenskom periodu u odnosu na niz istraživačkih pitanja. Jedan od temeljnih ciljeva disertacije je vrednovanje značenja poklisara u proširenju teritorija Republike na zaleđe. Ona je taj primarni vanjskopolitički cilj nastojala realizirati mirnim, diplomatskim putem, tek je u krajnjoj nuždi, kada je bilo potrebno braniti ugroženi teritorij i vlastite interese uporabljala vojnu silu.⁴ U okviru takve politike poklisari dobivaju središnje mjesto u pregovorima dubrovačke vlade i vlasnika teritorija ili treće strane koja je mogla utjecati na proces proširenja.⁵ Promatrajući djelovanje poklisara kao pojedince koji su imali važnu ulogu u pokretanju i realizaciji značajnih procesa relevantnih za budućnost Republike, otvara se niz pitanja o njihovom djelovanju: tko su oni, iz kojih društvenih slojeva i obitelji dolaze, kome su upućeni i s kojim ciljem, s kime sve dolaze u doticaj i pregovaraju tijekom svog mandata, koliko se dugo zadržavaju u poslanstvu, moraju li često mijenjati mjesto boravka i slijediti osobu kojoj su upućeni, kakve su opće političke i gospodarske prilike u okruženju i koliko one utječu na rad poklisara, u kakvom su odnosu s osobom kojoj su upućeni i poznaju li je od prije, odnosno jesu li već izgradili reputaciju i istakli se u obavljanju poslaničke službe, koliko često korespondiraju s Vladom, na koje probleme i iskušenja nailaze, kojom se argumentacijom koriste da bi uvjerali vlasnika određenog područja na prodaju, da bi ga privolili na pregovaranje i pridobili njegovu naklonost, koliko su za svoju službu plaćeni, čime su motivirani za svoj rad, slijede li u svemu dobiveni naputak ili ih ponekad zanemaruju i postupaju samovoljno, s kakvim uspjehom obavljaju povjerene zadaće, koliku ulogu pri

⁴ Ivica Prlender smatra naprotiv da su Dubrovčani u tom vremenskom periodu bili spremni i odlučni da vitalne interese države ne samo štite nego i postižu s oružjem u ruci. Vidi: Prlender, „Diplomacija“, 189.

⁵ Zanimljive bi rezultate polučilo istraživanje kruga i značenja osoba koji nisu bili gospodari zemlje no dovoljno su moćni da utječu na kreiranje tijeka i ishoda pregovora.

tome igraju obrazovanje, poznavanje normi i obrazaca ponašanja, rituala, ceremonijala i kulture zemlje u koju odlaze, te jesu li vidljivi začetci profesionalizacije te službe. To su neke od problemskih točaka kroz koje možemo promatrati i vrednovati njihovu ulogu u navedenim procesima.

Osvjetljavajući proces teritorijalne ekspanzije iz novoga kuta, usmjeravajući znanstveni interes na dubrovačke vlasteline koji su se okušali u poslaničkoj službi, s povjerenim zadaćama nužnim za svijetlu budućnost i probitak grada, treba biti svjestan ograničenja koja se pri istraživanju nameću. Djelovanje poklisara determinirano je isprepletenim političkim, društvenim, ekonomskim, vjerskim, kulturnim i inim vezama, kontaktima i strujanjima koje je teško u potpunosti uhvatiti u izvorima. Objektivno rekonstruirati onodobnu realnost, sve kategorije na kojima je ležala njena organizacija i funkcioniranje, te uvjete koji su predodredili okvire djelovanja poklisara, kako je poznato, nije moguće. U prilog tome govori činjenica da se rad najvećim dijelom oslanja na izvore sačuvane u Državnom arhivu u Dubrovniku, koji zrcale jednodimenzionalnu i formaliziranu sliku onodobnih prilika iz dubrovačkog fokusa. S obzirom na brojnost poslaničkih misija, koje su često bile organizirane *ad hoc*, nepopraćene uobičajenim informacijama koje su bilježene o poslanjima u zapisima vijeća, nije moguće pratiti njihov tijek i rezultate, niti u potpunosti obuhvatiti diplomatska nastojanja dubrovačke Vlade za proširenje teritorija.

Osim ograničenja koja nameću izvori, postoji i tematska selekcija. Naime, u radu će se interpretirati prvenstveno aktivnosti poslanika vezane uz teritorijalno proširenje. Budući da poklisari nisu bili prisutni u neprekinutom kontinuitetu van grada, kao nužno nameće se ne samo kontekstualizirati vrijeme kada su aktivni, nego osvijetliti ga u odnosu na događaje koji su prethodili njihovom djelovanju, a na njega su imali utjecaj. Moguće je da je u međustadijima njihova smjenjivanja došlo do krupnih promjena s posljedicama koje su predodredile buduće političke odluke u pokušajima širenja teritorija. Dubrovačka vlada ponekad se namjerno nije uplitala ni očitovala o nekim međunarodnim događajima, čekajući ishod. Takvi će se prividni prekidi diplomatskog djelovanja također objasniti, jer su i oni utjecali na tijek i ishod diplomatskih poslanstava. Zbog brojnosti informacija, o poslanicima koje dubrovački arhiv nudi, nemoguće je sve obuhvatiti i protumačiti. Selektivnim odabirom nastojat će se odgovoriti na neka postavljena istraživačka pitanja, dok će druga ostati tek na razini pretpostavki. Osim toga diplomatska komunikacija nije bila jednosmjerna i ostvarena samo iz Dubrovnika. Izaslanici velikaša, vlasnika željenih područja, dolazili su u grad i pregovarali s dubrovačkom vladom. Njihova poslanstva nisu u fokusu interesa ove disertacije,

jer ona prikazuje samo djelovanje dubrovačkih poklisara, a ne i ostale dimenzije teritorijalnog proširenja granica Republike.

Prije argumentacije odgovora na postavljena istraživačka pitanja potrebno je osvrnuti se na organizaciju i ustroj srednjovjekovne dubrovačke diplomatske službe te odrediti mjesto poklisara unutar nje. Prateći ih od izbora do prestanka dužnosti, naznačit ću sve značajnije teorijske elemente njihova rada što je nužno za razumjevanje zakonskog obrasca koji su bili obvezni slijediti u propisanom mehanizmu funkcioniranja diplomatskih misija kojima su se našli na čelu. U sljedećem poglavlju, koje, također, uvodi u temu, donosi se kratki prikaz tijeka i načina zadobivanja novih područja tijekom 14. stoljeća, valorizira se njihovo značenje za Republiku i njezinu daljnju teritorijalnu ekspanziju te se skiciraju smjernice buduće strategije širenja. Prikaz zatečenih zemljišno-vlasničkih odnosa s kraja 14. stoljeća, kada se željeni prostori u dubrovačkom susjedstvu nalaze u sastavu Bosne, preciznije rečeno, u rukama njene *rusaške gospode, oblasnih gospodara* ili *velmoža*, koji se tako počinju nazivati od vremena Dabišine vladavine, uvode nas u samu srž rada.⁶ Središnja poglavlja prate konkretne diplomatske akcije, odnosno djelovanje poklisara u vremenskom rasponu od borbe za zadobivanje Primorja⁷ do konca Konavoskog rata. Analiziraju se diplomatske akcije tijekom Dubrovačko-bosanskog rata, vođenog za očuvanje stečenih teritorija, a potom djelovanje poklisara na dvoru ugarskog kralja Sigismunda, tijekom njegovih vojnih ekspedicija protiv Bosne koje se nastoje iskoristiti za probitak vlastitih teritorijalnih interesa. Novu fazu borbe obilježili su pregovori s vlasnicima željenih područja, vojvodama Sandaljem Hranićem i Radoslavom Pavlovićem, koji su naposljetku, nakon više desetljeća dugih nastojanja i svih turbulencija koje su ih pratile, urodili uspjehom. Pretposljednje i posljednje poglavlje razrade obuhvaćaju diplomatske aktivnosti neposredno pred izbijanje otvorenog sukoba i tijekom Konavoskog rata kojim se željelo u potpunosti istisnuti vojvodu Radoslava i doći u vlasništvo njegovih posjeda. Iako je rat poslužio kao sredstvo kojim se željelo proširiti državni teritorij, glavnina ostvarenih nastojanja u tome smjeru bio je diplomatske prirode.

Diplomatske akcije poklisara u tome periodu, kada je u velikoj mjeri dovršeno formiranje republičkih granica,⁸ obuhvaćaju aktivnosti na dvorovima vlasnika željenih

⁶ O političkoj strukturi srednjovjekovne Bosne, njenom sustavu veza i odnosa te promjena koje su je zahvatile u iskazivanju oblika i načina političke moći na prijelazu, a pogotovo u prvom desetljeću 15. stoljeća opširnije vidi: Ančić, „Struktura“, 9.-88.

⁷ Od toga razdoblja prostor od Kurila do Stona Dubrovčani nazivaju *Terre Nove*, vidi: Lučić, *Stjecanje*, 99.

⁸ U tome je periodu formiranje granica Republike posve dovršeno, izuzev dvije kasnije korekcije tijekom sukoba sa Sandaljevim nasljednikom Stjepanom Vukčićem Kosačom 1451.-1454., kada su izgubljene Konavoske planine i u 18. stoljeću, kada je osmanskom uzurpacijom dio zemlje oko Imotice postao dio Neumskog koridora, vidi: Foretić, *Povijest*, 217.-226. ; Vekarić, *Vlastela*, 239. ; Ćorović, *Historija*, 496.-502. ; Ćirković, *Istorija*, 298.-306. ; Isti, *Herceg*, 147.-212. ; Ivanković, „Diplomacija“, 132.-145.

područja, ali i svih onih političkih čimbenika koji su mogli utjecati na tijek i konačni ishod tih procesa. Takvom diplomatskom politikom, napretkom sredstava i metoda kojima se služi, utaban je put prema ranonovovjekovnoj diplomaciji te općenito vrhuncu sjaja i moći Dubrovačke Republike, pomognute rezultatima koje je ostvarila.

Uporište za tako raščlanjeno istraživanje predstavlja izvorna arhivska građa iz Državnog arhiva u Dubrovniku, posebno serija *Lettere di Levante – Litterae et commissiones levantis*, u kojoj se nalaze naputci poklisarima. Iz njih se djelomično daju rekonstruirati njihovi odgovori o stanju, problemima, novostima i aktualnim točkama pregovora na terenu, jer nisu sačuvani u izvornom obliku, ali su registrirani prema tim uputama.⁹ Ove podatke upotpunjuju zapisi dubrovačkih vijeća u serijama: *Reformationes*, *Acta Consilii Maioris*, *Acta Consilii Rogatorum* i *Acta Minoris Consilii*,¹⁰ u kojima su sačuvane mnogobrojne odluke koje pedantno i sustavno prate diplomatske aktivnosti vezane uz teritorijalnu ekspanziju, te planiraju buduće korake u djelovanju poklisara.

Od velike su koristi u pisanju objavljene zbirke izvora, posebno one koje sadrže dijelove arhivskih serija dubrovačkog arhiva, uključujući latinsku¹¹ i ćirilsku¹² građu, koja sadrži relevantne podatke o djelovanju poklisara, kao i radovi koji u obliku priloga donose mali dio probrane arhivske građe, vezane uz temu rada.¹³ Pri pisanju su bili neizostavni i radovi dubrovačkih analista.¹⁴ Od koristi su bila sintetska djela koja se bave srednjovjekovnom poviješću, Dubrovnika¹⁵ i Bosne,¹⁶ koja daju bazičan okvir za proučavanje političkih, društvenih, gospodarskih, vjerskih i kulturnih prilika u razdoblju teritorijalnog širenja Republike. Također sam koristila radove o istaknutim ličnostima ili obiteljima¹⁷ koje su uključene u stjecanje novih teritorija, kroz čije se retke donosi prikaz rada poklisara u odnosu na tijek pregovora i ispregovarano s njima. Organizacijom i funkcioniranjem dubrovačke diplomacije najsustavnije se bavio Bogdan Krizman. Njegovi radovi, nastali prije

⁹ Ta arhivska serija ne egzistira za razdoblje širenja na Primorje 1399. i Sandaljev dio Konavala 1419. godine.

¹⁰ O nadležnosti i poslovima vijeća glede djelovanja poklisara više riječi bit će u drugom poglavlju: *Dubrovački poklisari – nositelji diplomatskih nastojanja proširenja na zaleđe*

¹¹ Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarum* ; Iorga, *Notes*, II ; Nedeljković, *Liber viridis* ; Dinić, *Iz dubrovačkog arhiva*, III ; Lučić, *Stjecanje*, 99.-201. ; Matković, „Spomenici“, 141.-210. ; Radonić, *Dubrovačka akta* ; Tadić, *Pisma* ; Thallóczy, *Studien*.

¹² Stojanović, *Povelje i pisma*, I/1 ; Miklosich, *Monumenta serbica* ; Pucić, *Spomenici srpski*.

¹³ Lučić, Obad, „Dokumenti“, 156.-211. ; Ančić, „Prilozi“, 262.-267. ; Kurtović, „Prilozi“, 419.-280.

¹⁴ Resti, *Chronica* ; Ragnina, *Annales* ; Luccari, *Annali di Rausa*, III ; Anonim, *Annali* ; Orbini, *Kraljevstvo Slavena*.

¹⁵ Foretić, *Povijest* ; Stulli, *Povijest* ; Harris, *Povijest*.

¹⁶ Klaić, *Povijest* ; Ćorović, *Historija* ; Perojević, *Povijest* ; Ćirković, *Istorija*.

¹⁷ Radonić, „O knezu“ ; Isti, „Der Grosswoiwode“ ; Ivić, „Vojvoda“ ; Ćorović, „Sandalj“ ; Šišić, *Hrvoje* ; Živković, *Tvrtko II* ; Ćošković, „Krstjanin“ ; Kurtović, „Sandalj“ ; Isti, *Veliki vojvoda* ; Ćirković, „Rusaška gospoda“ ; Mijušković, „Sankovići“ ; Rokai, Pavlovići ; Maliković, „Pavlovići i Turci“.

više od pola stoljeća, utječu na sva kasnija istraživanja i sagledavanja te problematike.¹⁸ Svojim promišljanjima na tom planu prinos je dao Zdravko Šundrica.¹⁹ Novije pristupe u proučavanju donose u svojim recentnim djelima Nenad Vekarić,²⁰ Zdenka Janeković-Römer²¹ i Anto Babić,²² osvrćući se na pregovaračku taktiku i diplomatske strategije u zadobivanju novih teritorija, ceremonijalne obrasce i njihovo stvarno i simboličko značenje, ulogu političkih organa u funkcioniranju diplomacije, pripadnost poklisara određenom klanu, odnosno određenoj političkoj strukturi o čemu je mogao ovisiti njihov izbor, isticanje važnosti njihovog bogatstva i prethodno vršenih službi što je utjecalo na njihov položaj u društvu te niz drugih važnih pitanja. Vezano uz tu problematiku, također su neizostavne knjige Nelle Lonze²³ i Vesne Miović,²⁴ iako se bave kasnijim razdobljem dubrovačke povijesti. Nenad Vekarić svojim radovima nastavio je istraživanje Nijemice Irmgard Mahnken koja je napravila ogroman posao u izučavanju dubrovačke vlastele. Njezina dvotomna knjiga bila mi je od velike pomoći u određivanju genealogije dubrovačkih poklisara, kao i definiranju njihovog materijalnog, političkog i društvenog statusa.²⁵ Rezultati radova o prošlosti teritorija na koje se Dubrovčani šire, pokazali su se iznimno korisnim i poticajnim u pisanju ovoga rada. Slanskim Primorjem najviše i najcjelovitije se bavio Josip Lučić,²⁶ donoseći vrijedan prikaz diplomatske akcije vezane uz stjecanje toga teritorija te prikaz ratnog sukoba proizašlog iz njega. U svome radu analizira poslanja svih poklisara angažiranih u tim događajima, probleme na koje nailaze, tijek pregovora i u konačnici ostvaren rezultat. Svoj je doprinos na tom polju nešto ranije dao Gregor Čremošnik.²⁷ O sukobu u historiografiji poznatim kao Bosansko-dubrovački rat pisao je Gavro A. Škrivanić,²⁸ prvenstveno iz kuta vojnih priprema i akcija koje paralelno prate diplomatsku aktivnost. Nastojanjima za zadobivanjem triju otoka, posebice Korčule, na dvoru Sigismunda Luksemburškog, tijekom njegovog sukoba s bosanskim kraljem, veću je pažnju posvetio Vinko Foretić.²⁹ Literatura je

¹⁸ Krizman, „Diplomatska šifra Dubrovnika“ ; Isti, „Ceremonijal“ ; Isti, „Diplomatska šifra Dubrovačke Republike“ ; Isti, *O dubrovačkoj diplomaciji*, ; Isti, „Diplomacija“ ; Isti, *Diplomati*.

¹⁹ Šundrica, „O darovima“ ; Isti, „Otrovi“.

²⁰ Vekarić, *Vlastela*, 352. ; Isti, *Rod i država* ; Isti, „Udio plemstva“ ; Vekarić, Kapetanić, *Stanovništvo* ; Isti, „Granice“, 21.-34.

²¹ Janeković-Römer, „Služba“. Te se teme dotiče i u: Ista, *Okvir slobode* ; Ista, „Javni rituali“; Ista, „Stjecanje Konavala“.

²² Babić, „Diplomatska služba“ ; Isti, „Tradicijska i historijsko pravo“.

²³ Lonza, *Kazalište vlasti* ; Ista, „Izborni postupak“.

²⁴ Miović, *Diplomacija* ; Miović-Perić, „Bosanski beglerbeg“.

²⁵ Mahnken, *Patricijat*, I i II.

²⁶ Lučić, *Stjecanje*.

²⁷ Čremošnik, „Prodaja“.

²⁸ Škrivanić, „Rat“.

²⁹ Foretić, *Otok* ; Vidi: Isti, „Veze“.

daleko iscrpnije popratila i pokazala veliki interes za prošlost Konavala³⁰ kojima se među prvima počeo baviti Radoslav Grujić.³¹ Obimnošću i plodnošću radova ističe se Josip Lučić³², a tretiranu problematiku kroz različite obrađene mikrosegmente prošlosti toga kraja nalazimo kod Vladimira Ćorovića³³, Ćire Truhelke³⁴, Pave Živkovića³⁵, Nenada Vekarića i Nike Kapetanića,³⁶ te Esada Kurtovića,³⁷ čije radove odlikuje svježina pogleda, novi problemi i metodološki pristup zbog čega su mi bili iznimno korisni.

Istraživanje koje u središte stavlja osobu poklisara sa zadatkom teritorijalnog proširenja, kojega prate naznačena pitanja i problemi, tematski i metodološki otvara nove mogućnosti analize i interpretacije poslaničke službe. Analiza izvorne građe i literature donosi prozopografski prikaz djelovanja poklisara koji omogućuje uvid u institucionalnu organizaciju dubrovačke srednjovjekovne diplomacije i promjene u njezinom razvoju. Političke odluke kreirane kao dio strategije širenja i uvjeti u kojima poklisari djeluju uzročno-posljedično su povezane s političkim, društvenim, kulturološkim, vjerskim, zdravstvenim i drugim prilikama u Dubrovniku, bližem i daljem okruženju. To doprinosi razumjevanju dubrovačke diplomatske prakse, samoinicijativnih istupa i osobnih odluka poklisara. Interpretacija izvora i sinteza objavljenih istraživanja stvara preduvjete za vrednovanje značenja poklisara u širenju teritorija Republike, od konca 14. stoljeća do okončanja Konavoskog rata, njihovog položaja u Dubrovniku i izvan njega. Dobiveni rezultati izdvojili su krug ljudi koji su se iskazali u obavljanju poslaničke službe što je njima i rodu kojem pripadaju osiguravalo ugled, a Dubrovačkoj Republici stvorilo temelje ne samo za opstanak nego za najsajjnije razdoblje povijesti.

³⁰ Svojevrsan presjek radova vezanih uz Konavle dao je Kurtović, „Noviji radovi“.

³¹ Grujić, „Konavli“.

³² Lučić, „Kroz konavosku prošlost“ ; Lučić, Obad, *Prevlaka*.

³³ Ćorović, „Radoslav“.

³⁴ Truhelka, „Konavoski rat“.

³⁵ Živković, „Ustupanje“ ; Isti, „Kontakti“ ; Isti, „Učešće“ ; Isti, „Brailo Tezalović“.

³⁶ Vekarić-Kapetanić, *Stanovništvo*.

³⁷ Kurtović, *Veliki vojvoda* ; Isti, „Motivi“ ; Isti, „Pokušaji“ ; Isti, „Pavlovići“ ; Isti, „Velikaš“.

2. DUBROVAČKI POKLISARI – NOSITELJI DIPLOMATSKIH NASTOJANJA PROŠIRENJA NA ZALEĐE

2.1. Poklisari kao *pandan teritorijalnom širenju*

Jedna od glavnih preokupacija vanjske politike Dubrovačke Republike krajem 14. i u prvoj polovici 15. stoljeća bila je proširenje granica, a čvrst oslonac našla je u Višegradskom ugovoru. Približavanjem Ugarske i Dubrovnika izgradio se temelj zajedničke pripadnosti i identiteta koji je omogućio daljnji napredak grada. Na te su se veze dubrovački poslanici učestalo pozivali u diplomatskoj borbi za nove teritorije u obraćanju svome suverenu. Višegradski je privilegij postao referentno mjesto dubrovačke diplomacije kojeg je pratilo jačanje upravnog i administrativnog aparata, te snaženje diplomacije i poslaničke službe.³⁸ Pothvat zadobivanja novih teritorija nije bio nimalo jednostavan, jeftin niti lak. Znatan dio željenih teritorija nalazio se u rukama bosansko-humskih oblasnih gospodara, koje je trebalo pridobiti na pregovaranje o ustupanju teritorija. Na njihove veze s ugarskim kraljem poklisari su se dakako pozivali samo ako su bili u trenutačno dobrim odnosima. Povjerene zadatke nastojali su ostvariti pretežito diplomatskim sredstvima, izbjegavajući uporabu sile, zbog dubrovačke inferiornosti na vojnom polju, ali i dalekosežnih negativnih posljedica sukoba za trgovinu, najznačajniji izvora prihoda i temelj opstojnosti grada.³⁹ Složen vanjskopolitički položaj prema Ugarskoj, Veneciji, balkanskim državama, a kasnije i Osmanskom Carstvu značio je nužnost razvitka političke strategije koja će Republiku dovesti do teritorijalne ekspanzije. Oprez, razboritost, umjerenost, pravovremena informiranost i prepoznavanje pogodnog trenutka za djelovanje, strpljivost, dobri međususjedski odnosi i vješto vođeni pregovori bila su jedina moguća sredstva vanjske politike.⁴⁰ Ona u mnogome vrijede i danas, što govori o razvijenosti diplomatskog umijeća Dubrovačke Republike koja je veliku učiteljicu prepoznala u isto toliko velikoj suparnici, Republici Sv. Marka.⁴¹ Metode i tehnike

³⁸ O svemu više vidi u: Foretić, „Godina 1358.“, 251.-278. ; Janeković-Römer, „The recognition“, 309.-317. ; Ista, „Služba“, 196. ; Pešorda-Vardić, „Kruna“, 19.-37.

³⁹ Prema istraživanjima Ignacija Voje na početku 15. stoljeća (1403.) zbog rata između Dubrovnika i Bosne opseg kreditne trgovine iznosio je samo 72 000 perpera, u usporedbi s 313 000 perpera potkraj 14. stoljeća, da bi se nakon njegovog završetka popeo na 270 000 perpera. U doba Konavoskog rata prepolovio se iznos dubrovačke kreditne trgovine s 390 000 perpera 1421. na 188 000 perpera 1430. godine, Raukar, *Srednjovjekovlje*, 438.

⁴⁰ Vidi: Janeković-Römer, *Okvir*, 151.

⁴¹ Vidi: Janeković-Römer, *Okvir*, 15. ; Resti, *Chronica*, 37.-38. ; Tadić, „Promet“, 255. U nekim je zakonskim regulativama koje se tiču organizacije funkcioniranja dubrovačka diplomacija bila čak ispred mletačke: npr. odredba da poslanik ne smije biti prisutan prilikom rasprave o instrukciji i njezinom sastavljanju donesena je 6.

diplomatskoga rada bile su dobro promišljene prije njihove primjene na terenu. Podrazumijevale su dobru obaviještenost i informiranost o široj političkoj situaciji i vezama, planovima, sklonostima i namjerama. Dubrovački su poklisari svoje djelovanje trebali uskladiti sa starim motom *secundum loco et tempore*, prilagođavajući ga novim zakonitostima stvarnosti, koje nameću i nove oblike djelovanja, uvijek s razvijenim smislom za mjeru.

Dubrovčani se pri pokušajima širenja teritorija odlučuju za diplomatsku inicijativu,⁴² pri čemu središnju ulogu dobivaju poklisari. Spočetka *ad hoc* diplomacijom nastoje ostvariti planove o teritorijalnoj ekspanziji. Kasnije se sve duže zadržavaju uz osobe kojima su upućeni i kontinuirano ih prate, izvještavajući o svim relevantnim aspektima misije. Ipak u većini su slučajeva diplomatske misije toga vremena bile izvanredne ili privremene te se poslanici šalju po potrebi i na određeno vrijeme, koje se moglo produžiti prema potrebi.

Uloga poklisara može se komparirati i vrednovati na više razina. Dubrovačka se vlada od kraja 14. i prve polovice 15. stoljeća, kada su ostvareni svi nužni preduvjeti za taj podhvat, koristi pomno biranim diplomatskim strategijama, koje izvršavaju poklisari. Oni su s jedne strane legitimni predstavnici i *produžena ruka* Dubrovačke Republike, s punim ovlaštenjem da ju predstavljaju, podnose molbe, stvaraju kontakte, pregovaraju, rješavaju sporna pitanja, promiču njezine vitalne interese i sklapaju ugovore. S druge strane oni su *oči i uši* dubrovačke vlade na terenu, jer potpunim i pravovremenim informacijama stvaraju nužan preduvjet za ispravno odlučivanje i vođenje državne politike. To je neupitno doprinijelo održanju neovisnosti te jačanju Republike.⁴³ Obavijesti o aktualnim događanjima u okruženju, ali i u dalekim europskim zemljama prenosili su osobama kod kojih su bili u poslanstvu. To je bio jedan od načina kojim su razvijali i njegovali prijateljske odnose, što im je moglo pripomoći kasnije u ostvarenju političkih ciljeva.⁴⁴ Ostvarene veze i kontakti uvelike su olakšavali rad budućih poklisarskih misija.

Izvještavanje je jedna od važnijih funkcija diplomatske misije. O dobrom, pravodobnom i analitičkom izvještavanju ovisili su vanjskopolitički potezi s ciljem teritorijalnog širenja, pa nije rijedak slučaj da vlada u uputama poziva poklisare da u svojim

4. 1370., a u Mlecima tek 1434. godine, vidi: Stulli, *Studije*, 286.-287. ; Berković, *Diplomacija*, 133., nap. 71. ; Janeković-Römer, *Okvir*, 140. ; Lonza, *Kazalište vlasti*, 23.

⁴² Ona će se promatrati kao sposobnost, znanje i umješnost vođenja pregovora ; vanjsko predstavljanje države; pripadnost krugu osoba koje obavljaju taj poziv, vidi: Krizman, „Diplomacija“, 45. Na prvom se stupnju definira kao rutina, drugom tehnika, a trećem najvišem – umjetnost, Nick, *Diplomacija*, 12.

⁴³ Čaladarević, „Srednjovjekovni Dubrovnik“, 72.-84.

⁴⁴ Npr. Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 129.

pismima daju što iscrpnije i potpunije obavijesti.⁴⁵ Diplomacija je često uključivala dodvoravanje, špijuniranje i dobru upućenost u prilike i razvoj događaja. Važno je bilo ne pokazivati sve ono čime se raspolaže niti govoriti sve što se zna, zadržavajući pokojeg asa u rukavu.⁴⁶ Osim navedenih načina, koji se u mnogome mogu poistovjetiti s modernom diplomacijom, Dubrovčani su se koristili još jednom, nalik krilatici iz rimskih vremena: *divide et impera*. Znali su iskoristiti tuđe sukobe za promicanje vlastitih teritorijalnih težnji, posebno tijekom uzburkanih odnosa i rata između Bosne i Ugarske, u prvim desetljećima 15. stoljeća.

Osim nastojanja oko proširenje republičkih granica, poklisari su rješavali čitav niz tekućih problema i nesporazuma između Dubrovnika i osobe kojoj su upućeni. Našavši se na dvoru određenoga velmože ili kralja obavljali su sve poslove i zadatke za koje ih je ovlastila dubrovačka vlada. Ona je pomno vodila računa o uljudnom nastupu i dobrim manirama koji su vodili ostvarenju prikrivenih interesa. Ukoliko je to bilo potrebno dužnosti poklisara uključivale su liječenje osobe kojoj su poslani i čestitanje nekog radosnog događaja, kao što je vjenčanje ili rođenje djeteta. Popratili su i one nevesele trenutke ljudskoga života, iskazujući sućut živućima prilikom smrti njima bliske osobe.⁴⁷

Iz svega navedenoga proistječe da su poklisari imali bitnu ulogu pri zadobivanju novih teritorija. Intenzivni diplomatski pregovori koje predvode, u sinkroniziranom djelovanju s dubrovačkom Vladom, često su u prenesenom smislu postajali bojno polje na kojemu je valjalo pobijediti, a znatan dio odgovornosti i zasluga za ishod misije ležao je na plećima poklisara. Zahvaljujući njima Dubrovačka Republika uspjela je proširiti jurisdikciju na područje kakvo nije imao nijedan grad u Dalmaciji.⁴⁸

⁴⁵ Lett. di Lev. IV, 52v., (16. 11. 1403.) ; Isto, 65., (31. 4. 1404.) ; Lett. di Lev. VII, 78., (14. 8. 1413.) ; Lett. di Lev. X, 95v., (14. 7. 1428.) i td.

⁴⁶ Kada ga je vojvoda Sandalj upitao što su Dubrovčani dali Radoslavu Pavloviću u zamjenu za njegovu polovicu Konavala, dubrovački poklisar Ivan Jakovljević de Gondula se izgovarao neznanjem, Lett. di Lev., X, 5., (13. 1. 1427.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 286.-287.

⁴⁷ Janeković-Römer, „Ritualni“, 79. O tome kako su Dubrovčani koristili pružanje zdravstvenih usluga u diplomatske svrhe vidi: Beliza, Blažina-Tomić, „Dubrovački liječnici“, 205.-213.

⁴⁸ „...per la gracia de Dio se e conservata e difesa et de tempo in tempo ampliata la sua iurisdicione e territorio per tal che non e citta in Dalmacia che abbia piu lata iurisdicione...“, Janeković-Römer, *Okvir*, 84. ; Tadić, *Pisma*, 525.

2.2. Biranje i poslanstvo⁴⁹

Kandidacijski i uspješno provedeni izborni postupak bio je korak koji je uvodio poklisara u službu. Taj su postupak regulirale zakonske odredbe i zaštitni mehanizmi koji se najbolje ogledaju u odlukama Velikog vijeća.⁵⁰ Tijekom vremena kandidacijski se postupak mijenjao, no u pravilu se odvijao na dva načina: posredno, predlaganjem putem komora (*electio*), koji se najčešće primjenjivao prilikom izbora za središnje institucije vlasti, ili neposredno (*per scrutinium*), za izbor plemića koji će obavljati funkcije u lokalnim jedinicama Republike, u poslanstvima izvan njenih granica i onim vezanim uz teritorijalno proširenje granica te još za poneku manje važnu službu. Kandidacijski postupak opisan je i reguliran u LXV. glavi *Zelene knjige* iz 1388. godine.⁵¹

U službu poklisara obično su tajno kandidirani punoljetni članovi vlastele iz Velikog vijeća ili Senata, a ta je dob najčešće iznosila 20 godina.⁵² Da bi se pristupilo glasovanju za određenog kandidata, morala su ga predložiti barem dvojica članova vijeća, a od 1410. godine glasovalo se samo o onima koje su predložila petorica vijećnika.⁵³ Svi predloženi kandidati bili su dužni zajedno s najbližim rođacima napustiti prostoriju vijećnice dok izborni postupak ne završi,⁵⁴ kako bi se izbjegla pristranost i nepotizam. Na taj se način promišljenim prijedlozima moglo utjecati na nominiranje do tada već iskusnog vlastelina, ali je otvoren prostor i za osobne lobije. Nenad Vekarić proučavao je konkurentski odnos vlasteoskih rodova u borbi za vlast, posebno u prijelomnim događajima kakve su urote, a vjerojatno je on ostavio traga na kandidiranje te izbor poklisara. U svojim je radovima pokazao da vlasteoski stalež nije bio homogen nego se funkcioniranje vlastele ostvarivalo na rodbinskoj (obitelj, *casata*, rod), staleškoj (klan) i razini zajedničkog življenja (obitelj).⁵⁵ Vekarić je *casatu* definirao kao zajednicu vlastele koju odlikuje osjećaj pripadnosti istoj obitelji i vremenski kontinuitet. Rod predstavlja potomke jednog početnog bračnog para po muškoj liniji, koje veže isto prezime, dok je klan skup međusobno naklonjenih *casata* s politički prepoznatljivim

⁴⁹ „*De modo eligendi illos qui mittuntur extra Racusium in ambassiatam vel aliud servitium Communis et de poenis refutantium*“, Nedeljković, *Liber viridis*, pog. CXI, (21. 3. 1405.), 78.-80.

⁵⁰ Vidi: Lonza, „Izborni postupak“, 10., 22.-23.

⁵¹ „*De electione per scrutinium et de ordine scrutini*“, Nedeljković, *Liber Viridis*, pog. LXV, (22. 5. 1388.), 37.-38. ; Dinić, *Odluke veća*, 411.-413. ; Lonza, „Izborni postupak“, 24.-25.

⁵² Više je puta ona u dubrovačkoj povijesti pomicanja na 18 godina iz pragmatičnih razloga, npr. zbog kuge 1348. ili potresa 1667. O pomicanju dobnog cenzusa vidi: Vojnović, „O uređenju“, 46., nap. 3. ; Janeković-Römer, *Okvir*, 63. ; Vekarić, *Vlastela*, 141.

⁵³ Lonza, „Izborni postupak“, 25., nap. 72.

⁵⁴ Vidi: Gelcich, *Monumenta Ragusina*, 259., 266. ; Janeković-Römer, *Okvir*, 178.-179. ; Lonza, „Izborni postupak“, 24., 32.

⁵⁵ Vekarić, *Nevidljive pukotine*, 9. ; Isti, *Vlastela*, 165., 327.

djelovanjem, koji je utemeljen i održava se na principima snažne obiteljske tradicije.⁵⁶ Klanovska pripadnost i brojnost *casate* u Velikom vijeću mogla je rezultirati guranjem njezinog kandidata za poklisara. Ne treba pasti u zamku i brojnost roda poistovjetiti s njihovom političkom snagom koja se između ostalog ogleda kroz broj političkih funkcija.⁵⁷ Dakle, malobrojnost nekoga roda nije značila automatski i njegovu političku inferiornost. Zahvaljujući Vekarićevim istraživanjima znamo koji su bili najbrojniji rodovi 1400. godine, te klanovski raspored vlasteoskih *casata* što nam omogućuje da njegove rezultate usporedimo s brojnošću roda i klanovskom pripadnošću izabranih poklisara koji su radili na širenju granica Republike u tom razdoblju. On je ustvrdio da je 1400. godine vlasteoski krug činilo 128 *casata* s 907 članova, a da je klanovska disperzija bila prilično ravnomjerna.⁵⁸

U situacijama slaboga odaziva pribjegavalo se prinudi. Osoba je mogla biti izabrana u odsustvu, ali tek kada joj prestane služba koju je obavljala izvan Republike, što je odlučeno 1418. godine.⁵⁹ Ako bi bila izabrana istodobno na dvije misije, mogla je birati onu koju želi prihvatiti.⁶⁰

Izbor poklisara vršio se u Velikom vijeću⁶¹ ubacivanjem platnenih kuglica (*balle*, *balottae*) u žaru (*bussolo*, *vaso*, *urna*, *pixis*) s dva odjeljka, crvenim i zelenim, koji su označavali odluku za ili protiv.⁶² Potom se pristupilo utvrđivanju izbornih rezultata koji se iskazivao trima brojkama pored kandidatova imena: ostvarenim glasovima za, protiv, te brojem izuzetih, koji su bili u rodbinskim svezama s predloženom osobom i koji su zato morali napustiti vijećnicu za vrijeme glasovanja.⁶³ Ostali vijećnici nisu smjeli ni ulaziti ni izlaziti do okončanja glasovanja.⁶⁴ Kada bi se pored imena kandidata našle tri ništice, to nije značilo da nije dobio niti jedan glas, već da je broj glasova „za“ bio manji od šesnaest, čime je automatski ispadao iz izbornog kruga. Isto se događalo ako je predloženi kandidat imao više

⁵⁶ Vekarić, *Vlastela*, 129., 148., 159., 330.-331. ; Isti, *Rod i država*, 103., 107.

⁵⁷ Vidi: Vekarić, *Vlastela*, 156.-158.

⁵⁸ Vidi: Vekarić, *Vlastela*, 237.-238., 242.-243. ; Vidi: Grafikon 1. Vekarić je klanove podijelio na Gundulićev, Gučetićev i Bobaljevićev klan, o opravdanju naziva, njihovom nastanku i ciljevima vidi: Vekarić, *Vlastela*, 159.

⁵⁹ „*De non elligendo aliquem nobilem (qui esset in aliquo comitatu vel capetaneatu) ad aliud officium*“, Nedeljković, *Liber viridis*, pog. CLXI, (29. 1. 1418.), 114. ; Janeković-Römer, *Okvir*, 164.

⁶⁰ Solovjev, Peterković, *Zakoni i uredbe*, 145.

⁶¹ Izbor poklisara odvijao u Velikom vijeću, dok su se nadležnosti za donošenje odluka o odašiljanju diplomatskog predstavništva i kreiranju smjera vanjske politike nalazile u rukama Vijeća umoljenih, što je zadržano do pada Republike.

⁶² Vidi: Janeković-Römer, *Okvir*, 110. ; Lonza, „Izborni postupak“, 26.-28.

⁶³ To se nastoji spriječiti odlukom o zabrani imenovanja ili biranja osobe s kojom je u srodstvu: „*Ordo attinentium non nominandorum seu elligendorum*“, Nedeljković, *Liber viridis*, pog. CXLV, (30. 10. 1414.), 103.

⁶⁴ „*Quod nemo de consilio intret cameras electionum preter eligentes et ipsi non exeant cameras donec compleverit electiones*“, Nedeljković, *Liber viridis*, pog. XXVI, (22. 2. 1363.), 14. ; Janeković-Römer, *Okvir*, 110.

glasova protiv nego za. Takvim izbornim postupkom glasači se nisu opredjeljivali za jednog kandidata kojemu će dati glas, nego su za svakog predloženog odlučivali za ili protiv. Ako bi sva tri kandidata dobila više negativnih nego pozitivnih glasova, izborni krug se ponavljao.⁶⁵ Odredba da je za uspješnost izbora potrebno dobiti 2/3 glasova izglasana je koncem 14. stoljeća, no nakon samo jedne godine napuštena je kao nerealna.⁶⁶ Izabranom dubrovačkom vlastelinu ostavljen je period od pet dana za razmišljanje hoće li ili ne prihvatiti ukazanu dužnost, što je kasnije smanjeno na tri dana i tako je ostalo do propasti Republike.⁶⁷ Izbor je bio uspješan kada je jedan od kandidata ostvario bolji rezultat od ostalih predloženika, te ga se u konačnici i prihvatio.⁶⁸

Diplomatske misije i zadatci povezani uz teritorijalno širenje povjeravani su jednom ili dvojici plemića ovisno o složenosti zadaća, važnosti osobe kojoj se upućuje poslanstvo i planiranim troškovima. Ako bi bio izabran poklisarski dvojac, stariji je mlađega podučavao diplomatskom zanatu, ako nije imao ranijeg iskustva.

Služba poklisara nije uvijek bila omiljena, posebno ako je putovanje bilo opasno i dugačko, a povjerene zadaće naporne i teško ostvarive. Moguće poteškoće su nenaklonjenost osobe kojoj su upućeni, nepovoljne političke prilike, posebno u ratnim vremenima, neinformiranost, neupućenost u diplomatski protokol i običaje, što je bio slučaj u prvim diplomatskim kontaktima s Portom i td. Svi su ti čimbenici mogli, neovisno o poklisaru, dovesti do neuspjeha diplomatske misije.

Od poklisara se očekivalo dobro poznavanje povijesti, običaja i tradicije te sveukupnih prilika zemlje u koju su upućeni.⁶⁹ Teže je bilo pronaći poslanike u nesigurne krajeve i gdje se očekivalo da će teško doći do cilja, kao i za misije za koje je predviđeno duže razdoblje izbivanja iz grada, što je pretpostavljalo žrtvu razdvojenosti od obitelji i najmilijih te napuštanje lagodnosti gradske svakodnevice uobičajenih poslova. Ponekad se o poslanicima duže vrijeme ništa nije znalo. Često je razlog tome bila stalna promjena boravišta, jer su osobu, kod koje su se našli u poslanstvu morali pratiti u stopu. To je otežavalo diplomatsku

⁶⁵ Lonza, Šundrica, *Odluke vijeća*, 12. ; Lonza, „Izborni postupak“, 28., 30.

⁶⁶ „*Quod in electionibus novi regiminis iuretur per omnes de consilio et ad electiones procedatur hoc ordine*“, Nedeljković, *Liber viridis*, pog. LXXXIII, (12. 10.1394.) i (4. 12. 1395.), 51.-53. Usp., Janeković-Römer, *Okvir*, 105. ; Krizman, *O dubrovačkoj diplomaciji*, 70. Korum Velikog vijeća dugo se vremena utvrđivao apsolutnom brojkom zbog čega bi svaki drastičniji pad broja vijećnika stvarao nepremostive poteškoće i tražio izmjenu propisa, Lonza, „Izborni postupak“, 14., nap. 27., 28., 31., nap. 99.

⁶⁷ Krizman, *O dubrovačkoj diplomaciji*, 67. ; Isti, „Diplomati“, 20.

⁶⁸ Lonza, Šundrica, *Odluke vijeća*, 12., nap. 21.

⁶⁹ Vidi: Babić, „Diplomatska služba“, 47.

prepisku. Osim toga, nije bio rijedak slučaj da se poklisari u tijeku trajanja misije upućuju k drugim velmožama, što je jednim dijelom bilo motivirano uštedom sredstava.

Zbog svega navedenoga, izabrani plemići nisu uvijek voljko prihvaćali ukazano povjerenje. Neki su se poklisari nastojali opravdati i ispričati, zahvaljujući se na povjerenoj dužnosti.⁷⁰ Već se u statutu pronalaze odredbe koje pružaju pravni lijek u takvim situacijama. Ako izabrani poklisar odbije poći na put, platit će 25 perpera kazne, a službe može biti oslobođen bez globe zbog putovanja i odsutnosti prije izbora, dokazane teške bolesti oca, majke, brata, sestre, sina ili kćeri te vjenčanja sina ili kćeri, u vrijeme predviđeno za obavljanje misije.⁷¹ U protivnom, poklisar je morao snositi teške i stroge sankcije, od novčane, u iznosu ni većem ni manjem od dvije određene poklisarske plaće za tu istu službu, ili prihvaćanjem izgnanstva na Mljet, kasnije Ston, u slučaju neplaćanja.⁷² To je bilo osobito omraženo među dubrovačkom vlastelom koja je tamo bila gotovo potpuno izolirana i lišena uzbudljivog gradskog života.⁷³ Te stroge mjere posredno su prisiljavale vlastelu na prihvaćanje službe. Isti vlastelini nisu mogli biti izabrani protiv svoje volje za obavljanje poslaničke službe u Bosni u razdoblju od godinu dana.⁷⁴ Ako bi izabrani vlastelin odbio obavljati poklisarsku službu, postupak izbora se ponavljao dok netko ne bi bio izabran, što se ponekad znalo prilično odužiti. U iznimnim slučajevima, kada nije bilo moguće nikoga od vlastele izabrati za poslaničku službu, nju bi obavljao netko iz redova pučana ili klerika. Za važne misije, kao što je proširenje teritorija Dubrovačke Republike na zaleđe, to nije bio slučaj. U ta poslanstva slali su vlasteline koji su se istakli u diplomatskoj službi, te se na neki način profesionalizirali u njoj, razvivši mrežu poznanstva, pa i prijateljskih odnosa s osobama kojima su upućeni i njihovim krugom najbližih suradnika.

Prilikom odlučivanja da se u Bosnu odašalju poklisari, trebalo se pobrinuti za čitav niz detalja vezanih uz organizaciju i pripreme prije odašiljanja poslanstva: od sastavljanja nacрта upute, cilja i zadataka misije, određivanja tko će i u kolikom broju činiti pratnju, koja je mogla uključivati: sluge, konjanike, pješake, pisare, blagajnika⁷⁵, tekliče i druge, kolika će biti

⁷⁰ Janeković-Römer, *Služba*, 197.

⁷¹ Statut, knjiga VI, glava XVIII, „*De hiis qui elliguntur in officiis*“ ; Vidi: Janeković-Römer, „*Služba*“, 198.

⁷² Cons. Maius II, 6., (7. 8. 1419.) ; Isto, 8., (22. 8. 1419.)

⁷³ Janeković-Römer, *Okvir*, 165. ; Ista, „*Služba*“, 198. ; Krizman, *O dubrovačkoj diplomaciji*, 72.

⁷⁴ „*Ordo super electione sive provisione electionis ambassatorum*“, Nedeljković, *Liber viridis*, pog. CIC, (15. 2. 1424.), 151. ; Krizman, *O dubrovačkoj diplomaciji*, 71.

⁷⁵ Odluka od 1. ožujka 1358., kojom se poklisaru dodjeljuje blagajnik na njegovom putu, proširuje se 1. kolovoza 1477. kojom blagajnik (redovito pučanin) preuzima državni novac i troši ga prema potrebi. O svemu vodi zapisnik, koji na kraju svakoga dana poklisar pregledava i potpisuje. Po povratku u Dubrovnik obojica trebaju položiti zakletvu da su sredstva, određena za troškove misije, trošili racionalno i nisu zloupotrijebili: Krizman, *O dubrovačkoj diplomaciji*, 66., 74. ; Janeković-Römer, „*Služba*“, 200. ; Ista, *Okvir*, 175.

njihova dnevnic, a kolika plaća poklisara, visine kazne u slučaju odbijanja misije, vrijednosti uručenog dara, planiranog zadržavanja izvan grada i sl. Izabrani poklisari, koji su izjavili da se laćaju povjerene dužnosti i ukazane časti, morali su u Malom vijeću prisegnuti da stoje iza svoje odluke,⁷⁶ a potom bi se odredio datum odlaska iz Dubrovnika. Ponekad je prošlo dosta vremena od izbora poklisara do njihovog odlaska iz grada za što često nema objašnjenja.

Djelovanje poklisara od izbora do prestanka službe bilo je planirano do najsitnijeg detalja i pomno vođeno. Senat ili Vijeće umoljenih planiralo je odlazak određenom velmoži, s točno zacrtanim ciljem, razrađenim kroz uručene upute. Odluku je potvrđivalo Veliko vijeće u kojem su donošene detaljne odluke o odašiljanju poklisara. Glasalo se za svaku pojedinačnu diplomatsku misiju o tome kada i kome će uputiti poslanstvo, koliko će poklisara uputiti, visini njihove plaće, danu do kojega moraju napustiti Dubrovnik i kazni ako to ne izvrše ili odbiju službu bez valjanog opravdanja, o tome tko će sačinjavati pratnju i kolika će biti njihova plaća, vrijednosti i vrsti darova koje će ponijeti, putu koji će odabrati da stignu na željeno odredište i sl. Nacrt upute koji su sastavljali članovi Malog vijeća, nakon što je potvrđen u Senatu, dubrovački poklisari morali su strogo sljediti jer su već u statutu određene ozbiljne sankcije onima koji postupe suprotno ili neopravdano ne izvrše povjerene zadatke.⁷⁷ Poklisarima je bilo zabranjeno baviti se bilo kojim drugim poslom i tražiti za sebe bilo kakav ustupak, službu ili probitak izvan onoga što im dopušta instrukcija kako nikada ne bi smetnuli s uma svoju primarnu zadaću ili postali potkupljivi i gramzivi za osobnim materijalnim probitkom.⁷⁸ Bila je izražena svijest da je nemoguće biti uspješan na dva kolosijeka, služeći dvama gospodarima. Pri tome se uvijek državnim poslovima i probitku cijele zajednice davalo prednost nad privatnim. Taj ideal Dubrovačke Republike ponekad je pred stvarnim zaprekama posrtao.⁷⁹ Ustupci, nagrade i položaji koje su poslanici mogli dobiti od osobe kod koje su bili u poslanstvu predstavljali su dvosjekli mač za Republiku, od kojega je prijetila opasnost odmetanja od vjernog i požrtvovanog služenja samo jednoj vlasti.

⁷⁶ Statut, knjiga II, glava XXIII, „*Sacramentum nunciorum*1 qui mittuntur a domino comite pronegociis Comunis Ragusii“

⁷⁷ Statut, knjiga VIII, glava XLVIII, „*De pena illorum qui faciunt contra commissiones*“.

⁷⁸ „*Quod ambassatores, nuntij, capitanei lignorum et sindici missi per commune non faciant pro se vel aliquo ultra commissionem eis datam*“, Nedeljković, *Liber viridis*, CXVII, (9.1. 1406.), 83.-84. ; Janeković-Römer, *Okvir*, 139.

⁷⁹ Takav se problem pojavio npr. kada je dubrovački vlastelin Ivan Lamprin de Zrieva od obitelji Pavlović dobio Perkino selo, Dinić, *Feudalci*, 142. ili slučaj Mihoća Šimunovog de Resti koji je od 20-ih godina 15. stoljeća na bosanskom dvoru obnašao funkciju prokuratora (*thesaurarius*), tj. rizničara. Službu je naslijedio njegov sin Marin (oko 1390.-1464.), Mahnken, *Patricijat*, I, 390.-392.

Ponekad je jedno te isto diplomatsko poslanstvo dobilo zadatak uputiti se k različitim velmožama, ili nastupiti pred nekoliko utjecajnih osoba koje su se nalazile na istom dvoru. Za svakoga od njih dobivali su zasebne upute i ovlaštenja. Često su obavljali razne druge zadatke, koji nisu izravno vezani uz teritorijalno proširenje, kao što su zauzimanje i interveniranje za određenu osobu ili dubrovačke trgovce općenito, razrješenje graničnih sporova, dogovaranje budućih susreta, općenito sve koje su prilike nalagale.

Kako bi došli na svoj cilj, morali su birati najbrži i najsigurniji put, što nije uvijek bilo lako, posebno u ratnim vremenima, na teškim i nepristupačnim terenima, u vrijeme kužnih epidemija, u situacijama kada su ih napadali i oduzimali poruke i pisma, dragocjenosti i darove koje su sa sobom nosili. Osim toga, poklisari nisu uvijek znali točno mjesto boravka osobe kojoj su upućeni, pa su se najprije morali raspitati gdje se nalazi i odabrati najsigurniji put kojim će doći do nje. Ponekad su pri povratku kući dobivali dozvolu tražiti pratnju krstjana, kako bi se sigurno vratili.⁸⁰

Jedan od nužnih preduvjeta uspješnosti poklisara bilo je osobno zalaganje za ostvarenje povjerenih zadaća. Osim materijalnih probitaka, veza i poznanstava mogao ih je motivirati društveni status i ugled koje je poklisarska služba nosila. Biti poslanikom bila je čast, jer je predstavljao Republiku, s kojom se identificirao, zastupajući interese svekolike zajednice pred nekom stranom silom i njezinim vladarom.⁸¹ Na dvoru nekog uglednika oni su bili Republika u malom. Razmatrajući popularnost poslaničke službe među vlasteoskim slojem može se konstatirati da su je se ambiciozni plemići koji su htjeli steći veze u drugim zemljama rado laćali, unatoč drugim obvezama i potencijalnim poteškoćama, jer im je otvarala vrata napredovanja, novih službi, priznanja i časti u Dubrovniku, ali i na dvorovima na koje su upućeni.⁸² Kada se razmatra stav dubrovačke javnosti o poslanicima vidljivo je da su bili poprilično omiljeni, pogotovo ako su bili uspješni. Pjesnici su ih često slavili u svojim djelima.⁸³

⁸⁰ „...a vuy pare tollete licencia da luy et tornati a Ragusa la via che ve par plu segura toiando quella scorta de patareni et de altri che ve par vostro salvamento.“, Lett. di Lev. IV., 65.

⁸¹ Usp, Janeković-Römer, „Služba“, 196.-197.

⁸² Janeković-Römer, „Služba“, 164.

⁸³ Janeković-Römer, „Služba“, 197.

2.3. Naputak i ovlaštenja

Nacrt instrukcije predstavlja *osnovni vodič* kojim se poklisar morao voditi tijekom povjerene diplomatske službe. Sastavljan je većinom u Malom vijeću prema naputcima Senata, gdje bi se kasnije, nakon donošenja nacrtu ispravljao, nadopunjavao i odobravao. Iz redova Maloga vijeća redovito je birano tročlano povjerenstvo koje je imalo zadaću izraditi uputu. Birani su oni do čijeg se mišljenja u donošenju vanjskopolitičkih odluka dosta držalo. Mnogi od njih bavili su se trgovinom što im je omogućilo upoznavanje s prilikama u okruženju te znatno šire. To dokazuje i primjer Luke de Bona koji je učestalo biran koncem 14. stoljeća kao član Malog vijeća u tročlano povjerenstvo za sastavljanje naputka poklisarima. Istakao se zajedno s bratom Marinom u vođenju razgranate trgovine u Srbiji, Bosni, Ugarskoj, Italiji, ali i na istoku u muslimanskim zemljama.⁸⁴ Kao poklisar upućen je u Zadar hrvatskom banu 1380., a u Bosnu 1383. godine. Dvije godine kasnije nalazi se u poslanstvu kod kraljice Elizabete gdje je nastojao dobiti privilegij za slobodno trgovanje solju. Nakon toga upućen je kao poklisar kralju Sigismundu u Budimpeštu 1387. Tamo je ishodio potvrđivanje ranijih privilegija koje je Republici izdao kralj Ludovik, a potom je osigurao slobodno trgovanje Dubrovčana srebrom u Srijemu. Krajem 14. stoljeća većinom je boravio u Dubrovniku, a njegova prisutnost i veliko iskustvo korišteni su na najbolji način.⁸⁵ Često je s njim kao sastavljač uputa biran Pavao Đivin de Gondula. On je s braćom Bona, koji su bili rođaci njegove žene, bio poslovno vezan, a uz to oba su pripadala Gundulićevom klanu.⁸⁶ Za izradu instrukcija u najvećem broju slučajeva birano su poklisari koji su se već okušali u toj službi, pa su mogli pridonijeti svojim znanjem i iskustvom.⁸⁷ Ponekad su izabrani vlastelini kojima je sastavljanje naputka poslužilo kao korisna priprema za kasnije obavljanje službe poklisara.⁸⁸ Izrađenom instrukcijom izabrani članovi Malog vijeća odredili su glavne smjernice djelovanja poklisara, definirali njihove zadaće i ciljeve misije, ocrtali pojedine poteze, pa čak unaprijed precizirali obraćanje osobi kojoj su upućeni, stavljajući im gotove riječi i fraze u usta. U nekim drugim, manje bitnim pitanjima, naznačio bi se temeljni cilj, a izvedba je ostavljena na volju samom poklisaru. Uvijek se birao primjeren način za koji se mislilo da će, s obzirom na okolnosti, imati najviše uspjeha. Iz redova Maloga vijeća također

⁸⁴ Mahnken, *Patricijat*, I, 153.-154.

⁸⁵ Mahnken, *Patricijat*, I, 155.

⁸⁶ Mahnken, *Patricijat*, I, 275.

⁸⁷ Takvi su bili Pavao Đivin de Gondula, Mihoč Šimunov de Resti, Andrija Martolov de Volčo, Matej de Gradi, Nikola Petrov de Poča, Ivan Jakovljević de Gondula, Pasko Matejev de Resti i brojni drugi.

⁸⁸ Te su osobe angažirane ne samo za sastavljanje naputka poklisarima nego i pisama upućenih mnogim uglednim osobama izvan Dubrovačke Republike kao što su ugarski, bosanski i aragonski kralj, sultan, despot, dužd, banovi, dubrovački trgovci, konzuli i sl.

su se birali vlastelini zaduženi za kupovinu darova, nabavku konja ili lađa za prijevoz poklisara, ovisno o tome gdje idu i koji put odaberu.⁸⁹ Isto tako kada je zaprimljeno pismo poklisara, član Maloga vijeća izvještavao je Senat o njegovom sadržaju.⁹⁰ Iz toga proizlazi da su dubrovački knez i Malo vijeće imali istaknutu ulogu u pripremanju odašiljanja poslanstva, a tijekom trajanja misije bili su njezina *logistička potpora*.

Odabir riječi činio je značajnu komponentu u nastupu poklisara i s pravom mu se pridavala puna pozornost. Tokom vremena vidljivo je izgrađivanje profesionalnih izraza i formulacija, posebice u obraćanju i pozdravnom govoru, koje su otklanjale moguće dvojbe, zabune i pogreške u diplomatskoj praksi. Naputak, podijeljen u nekoliko tematskih jedinica, imao je ustaljene i prepoznatljive dijelove, kao što su početak i završetak upute.

Poklisari su ovlašteni za djelovanje vjerodajnicom (akreditivnim pismom), a naputak je određivao granicu njihovog vlastitog odlučivanja. Svako se prekoračenje ovlasti strogo sankcioniralo.⁹¹ Nepoštivanje naloga Senata i samovoljno postupanje povlačilo je teške konzekvence, od opomene i ukora, novčane kazne i gubitka plaće, pa do pokretanja sudskog spora, koji je mogao razultirati gubitkom prava obnašanja javnih službi, pa čak i kaznom progona. Takva samovolja vidljiva je prilikom pregovaranja o ustupanju dijela Konavala vojvode Radoslava Pavlovića, kada se saznalo da su neki senatori i poslanici postupili protivno odlukama vijeća 1423. godine. Odluka je bila da se pojedinci isključe iz vijeća i da im se povlastice oduzmu na deset godina.⁹² Poklisari su se nalazili pod stalnom kontrolom vlade, te se zahtijevalo da se strogo drže upute. Ako bi se otvorilo novo poglavlje u pregovorima ili bi se pojavila neka sporna točka koja nije regulirana naputkom, nisu bili ovlašteni upuštati se u raspravu niti odgovarati na prijedloge bez prethodne konzultacije. Čitavo vrijeme svoga poslanstva izmjenjivali su pisma s Vijećem umoljenih, koja su prenosili kuriri. U njima su izvještavali o učinjenom, a povratno su dobivali upute za djelovanje.⁹³ Pisana uputa je sadržavala točke o kojima su ovlašteni raspravljati, način na koje pregovore trebaju voditi, što smiju ponuditi i do koje razine smiju ići u svome popuštanju. Sve su to bile prilike i situacije koje su predstavljale test njihove uspješnosti i doraslosti povjerenim zadaćama.

⁸⁹ Cons. Minus V, 54., (8. 7. 1433.)

⁹⁰ Cons. Minus III, 92v., (10. 10. 1423.)

⁹¹ Janeković-Römer, *Okvir*, 139.

⁹² Cons. Rog. III, fol. 150., (17. 4. 1423.) ; Janeković-Römer, „Služba“, 199. ; Ista, *Okvir*, 140. O kazni gubitka statusa i službe vidi: Lonza, *Pod plaštem*, 157.-159.

⁹³ Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 156.-159. ; Tadić, *Pisma*, 573., 577.

2.4. Korespondencija

Veze između poslanika i Dubrovačke Republike održavane su razmjenom pisama, u određenim vremenskim intervalima. U prvom pismu, obično se u uvodnom dijelu isticalo ime poslanika, koji je ugledan dubrovački građanin i vlastelin, a šalje se praćen zaštitom gradskoga sveca, parca, svetoga Vlaha, ponekad i zagovorom bl. Djevice Marije, gospodaru određenoga teritorija, i/ili osobi koja bi mogla pospješiti pregovore. Potom je uslijedio opširan naputak za nastup u prvoj javnoj audijenciji, s formuliranim ciljevima i zadacima koji im se povjeravaju. U toj prilici trebalo je izvijestiti o trenutnom stanju te iznijeti otvorene točke o kojima su ovlašteni razgovarati. Na kraju instrukcije se obično nalazila preporuka da poslanici što prije upute svoj odgovor u Dubrovnik, u kojem će potpuno izvijestiti o svim novostima. Pri sastavljanju i usvajanju prve instrukcije u Vijeću, izabrani poklisari nisu smjeli biti prisutni.⁹⁴ Nakon što bi izabrani članovi Malog vijeća sastavili nacrt instrukcije on se čitao u Vijeću umoljenih i tek po njegovu odobrenju, koje je ponekad pratila i višednevna rasprava napisana uputa slala bi se poslanicima.⁹⁵

U nekim naputcima navedeni su datum i mjesto odakle su poklisari odaslali svoje pismo, što nam omogućava da rekonstruiramo itinerar kretanja poklisara i učestalost korespondencije. Frekvencija razmjene pisama varirala je ovisno o udaljenosti poklisara od kuće, ratnom ili mirnodopskom razdoblju, važnosti problema koje su rješavali i sl. Kako bi prepiska što urednije kolala, u poslaničkoj pratnji bio je kurir ili teklič, koji je prenosio pisama i druge potrebne dokumente tijekom pregovora, poput povelja, darovnih ugovora i sl. Prema sklopljenom ugovoru oni su morali najkraćim mogućim putem otići k određenoj osobi i dostaviti joj pismo, te se tamo zadržati, obično nekoliko dana, kako bi primili odgovor, koji će ponijeti natrag pošiljatelju. Dogovorena naknada za obavljanje zadatka obično se isplaćivala u dva obroka, u prvom navratu predujam, a po povratku, pri uvidu u potvrdu o primitku ili odgovoru, ostatak ugovorenog iznosa. Stalna kurirska služba nije postojala već se dogovarala po potrebi. Unatoč raznim nedaćama kojima su kuriri bili izloženi na svojim putovanjima, dubrovačka kurirska služba slovila je kao dobro organizirana, brza i pouzdana.⁹⁶ U doba intenzivne diplomatske aktivnosti pisma su slana vrlo često kako bi se popratila brza izmjena događanja na terenu. Ponekad se nije dobio ni odgovor na prethodno upućeno, a već se pisalo novo sa svježim informacijama i izvještajem o promjenama prilika i tekućim problemima.

⁹⁴ „*Quod ambasiator vel syndicus non intersit commissioni*“, Nedeljković, *Liber viridis*, pog. XXXIII, 16.-17. ; Krizman, „Diplomati“, 18.

⁹⁵ Babić, „Diplomatska služba“, 23.

⁹⁶ Čaladarević, „Srednjovjekovni Dubrovnik“, 82.

Nekada je postojala sumnja da neko pismo nije isporučeno ili da je oduzeto, pogotovo u razdoblju ratnih opasnosti kada se nije birao način na koji doći do dragocjenih informacija.⁹⁷ Iako su pisma bila pomno pečaćena, Dubrovčani su razvili tehniku kako pismo pročitati i potom vratiti neopaženo u originalno pakovanje kako bi izgledalo potpuno identično kao prije otvaranja.⁹⁸ Osim toga, već u 15. stoljeću počinju se javljati šifrirana pisma, no najstarije sačuvano je tek iz 17. stoljeća.⁹⁹

2.5. Poznavanje protokola i ceremonijala – nužan preduvjet uspješnosti

Cijela diplomatska misija poklisara bila je praćena dobro organiziranim i razrađenim ceremonijalom i protokolom, od trenutka stupanja u službu, pa do prestanka iste. Budući da je riječ o razdoblju formiranja i profesionalizacije diplomatske službe, prožete običajima i nepisanim pravilima, pravila etikete još nisu bila strogo formalizirana, nego su se oblikovala temeljem diplomatske prakse, iskustva poklisara i uputa.¹⁰⁰ Formula je ovisila o značaju i svrsi misije, te statusu, važnosti i rangi osobe kojoj su poklisari upućeni.¹⁰¹ Svaki detalj, kao i njegov izostanak, imao je svoje točno određeno značenje, a upotrebljavan je s obzirom na cilj koji se nastojao polučiti u interesu Dubrovačke Republike.

Javni spektakli i protokol javno izražavaju državnu ideologiju i oblikuju društvene odnose. Jedan od najkoherentnijih dijelova protokola obuhvaćao je odmjeravanje znakova počasti i vrijednosti poklona.¹⁰² Zbog toga su u doticaju s vladarima u zaleđu poklisari uglavnom postupali oprezno dajući im čast koju su zasluživali s obzirom na svoju trenutnu moć u zemlji i izvan nje, nastojeći s manje polučiti više. Obje strane u pregovorima bile su svjesne prostora u kojem su mogle manevrirati u skladu s vlastitim interesima i očekivanjima te odnosima snaga. Vidljivo je to u više navrata tijekom pregovora o ustupanju novih teritorija da vlasnik namjerno odugovlači pregovore u namjeri da dobije veću odštetu.¹⁰³ Poklisar je trebao imati razvijen diplomatski instinkt te prepoznati takav trenutak i granicu do koje smije ići u uporabi određenih diplomatskih formi ponašanja, koje su često bile prepuštene njegovoj improvizaciji. Dubrovčani su uvažavali osobne zahtjeve osoba s kojima pregovaraju, ne bi li

⁹⁷ Lett. di Lev. X, 192v., (12. 8. 1430.) ; Kurtović, Veliki vojvoda, 302., nap. 1068.

⁹⁸ Truhelka, „Konavoski rat“, 192.-193.

⁹⁹ Krizman, *O dubrovačkoj diplomaciji*, 58. ; Isti: „Diplomatska šifra Dubrovnika“ ; Isti, „Diplomatska šifra Dubrovačke Republike“, 37.-52. ; Janeković-Römer, *Okvir*, 139.

¹⁰⁰ Lonza, *Kazalište vlasti*, 165. ; Vidi: Janeković-Römer, *Okvir*, 291.

¹⁰¹ Lonza, *Kazalište vlasti*, 177., 204.

¹⁰² Lonza, *Kazalište vlasti*, 165., 184.

¹⁰³ Sandaljevo otezanje u pregovorima za Lisac nakon što je stekao posjede obitelji Sanković ili Radoslavljeve promjene stava oko voljnosti prodaje Konavala mogu se okarakterizirati u tom smislu.

ishodili željeno, no znali su istupiti odrješito i samouvjereno kada je trebalo zaštititi suverenost i obraniti teritorijalna prava Republike.

Protokol je podrazumijevao pravilno tituliranje,¹⁰⁴ isticanje vrlina i zasluga, naglašavanje dotadašnjih dobrih i prijateljskih odnosa, počasti, dvostruke igre i tajne diplomacije.

Ista se praksa ponavljala kada je netko od gospodara zemlje, s kojima su pregovarali, ili njihovih poslanika, našao u Dubrovniku. Valjalo je odrediti tko će ih dočekati, mjesto gdje će im se izaći u susret, prostor u kojem će odsjesti, načiniti izbor hrane i pića kojima će se gosti počastiti, odlučiti hoće li im dopustiti da prisustvuju sjednici vijeća, pratećim svečanostima i tko će ih obasipati pažnjom za vrijeme posjeta.¹⁰⁵ Iako su ceremonije ponekad bile samo formalne, mogle su uvelike pripomoći poklisarima, dok im je nepoznavanje i nepoštivanje forme moglo drastično zakomplicirati i otežati rad.¹⁰⁶ Njihov izostanak, prilikom posjete određenog uglednika Dubrovniku, čak i rezultirati neprijateljstvom i prekidom dobrih odnosa.¹⁰⁷

Poruke su se prenosile znakovima i simbolima, jednako kao riječima. Baš kao i danas, i tada je pri obraćanju poklisara veliku ulogu igrao ton kojim su riječi izrečene, kontekst u kojem su upotrebljene, skretanje s teme i veliki broj drugih poruka koje odaje neverbalni govor tijela. Dio njihova nastupa pred teritorijalnim gospodarima u zaleđu bio je formaliziran i o tome je, u velikoj mjeri, ovisio tijek pregovora. Nepoštivanje ceremonijala i simbolike dovodilo je uspjeh misije u pitanje. Zbog toga su poklisari morali biti izvrsno informirani o pravilima i manirama ponašanja koje je dirigirao ukus vremena, a koji su oblikovani i prilagođeni s obzirom na prioritete državne propagande i ciljeve koje se željelo postići.

Isti kodovi, simboli i rituali nisu imali identično značenje na Istoku i Zapadu, zbog različitog mentaliteta, tradicije i kulture. Zbog toga su se prvi dubrovački poklisari, upućeni na Portu, suočili s nemalim problemima, jer svo iskustvo u službi i naučeni obrasci ponašanja ondje nisu jednako funkcionirali i davali očekivani rezultat. Neko im je vrijeme trebalo da *pohvataju konce* i adaptiraju se. Uhodanost u službi, uz precizno poznavanje lokalnih prilika,

¹⁰⁴ Babić, „Diplomatska služba“, 12. O titulama oblasnih gospodara vidi: Mihaljčić, *Titule*, 88.-202. ; O dodijeljivanju počasti plemstva kao zaloga u diplomatskim odnosima sa zaleđem vidi: Janeković-Römer, *Okvir*, 238.-239. ; Mijušković, „Dodeljivanje“, 93.-102.

¹⁰⁵ Cons. Minus V, 92v., (10. 10. 1423.) ; Lonza, *Kazalište vlasti*, 186. ; Janeković-Römer, „Služba“, 203.

¹⁰⁶ Lonza, *Kazalište vlasti*, 183. ; Janeković-Römer, „Služba“, 201.

¹⁰⁷ Lonza, „Diplomatic ceremonial“, 183.-184. ; Janeković-Römer, *Okvir*, 314., 316.

državne tradicije i običaja, utjecala je na glatko obavljanje diplomatskog ceremonijala i olakšavala je poklisarima uspješno obavljanje povjerenih zadaća.

Bez diplomatskog protokola, rituala i ceremonijala koji su pratili rad poklisara, nemoguće je dati potpun odgovor i ključ razumijevanja njihove službe i nastojanja oko teritorijalnog proširenja. Unatoč isticanju značaja tradicionalnih vrijednosti, Dubrovčani su znali u novim okolnostima primijeniti sasvim novu strategiju, pritješnjeni novim potrebama. Zbog toga je bilo nužno da poklisar bude odan Republici, brižan i vješt u svom poslu i dobar poznavatelj prilika u kojima živi, odnosno široko i svestrano obrazovana osoba.¹⁰⁸ Dubrovačkoj je Republici bila važna prezentacija i ugled koji je uživala, pa su s obzirom na tu rastuću vanjskopolitičku samosvijest poklisari morali voditi brigu o svome nastupu i prezentaciji Republike, njezinom *imageu* koji predstavljaju i grade na stranim dvorovima. On se očitovao na različitim nivoima: od odabira odjeće koju su nosili, njezina sjaja i vrijednosti, preko uručenih darova, usvojenih manira u nastupu, obrazovanja i vještine govorništva i td.¹⁰⁹

Jedan od najživotopisnijih javnih rituala bio je odlazak i ispraćaj poklisara iz grada.¹¹⁰ Nakon što su izabrani, a Senat uglavio datum odlaska, započelo se prikupljati potrebna sredstva za put, darove, dokumente i povelje na koje se mogu pozvati prilikom dokazivanja pravne osnovice uživanja određenog teritorija, opremiti pratnju i pripremiti oproštajni obred. Prije odlaska, najčešće nakon nekoliko dana boravka u izolaciji, koji su ih trebali pripremiti na potpunu koncentraciju i usredotočenost na cilj misije, poslanici su bili u Malom vijeću dužni dati zakletvu knezu da će vjerno služiti interesima Republike.¹¹¹ Nakon što su saslušali dane upute, te poslije prigodnih govora i prateće ceremonije, dobivali bi tajnu instrukciju o svrsi misije. Uz naputak dano im je kredencijalno (patentno, vjerovno) pismo koje su trebali uručiti osobi kojoj su upućeni, kao dokaz da su ovlašteni i opunomoćeni pregovarati u ime Republike. Nakon toga bi se oprostili od rodbine i prijatelja, ne znajući koliko će dugo misija potrajati, jer se rok često produživao, i hoće li naići na neke veće opasnosti. To je bio jedan od najtežih i najdirljivijih trenutaka, a opjevan je u stihovima dubrovačkoga pjesnika Đure Ferića posvećenim poklisarima u Bosni. U toj se pjesmi izražava nevoljkost zbog napuštanja obitelji, a na pitanje prijatelja kako će proći sva silna brda Bosne, kada su mu već sada noge kao od olova i uhvatila ga je lijenost pri napuštanju doma, poklisar odgovara: „*Ne straše me brda ina,*

¹⁰⁸ Prva javna škola otvorena je u Dubrovniku 1435., Vekarić, *Vlastela*, 240.

¹⁰⁹ Janeković-Römer, *Okvir*, 136. ; Ista, „Služba“, 196.-197., 201.

¹¹⁰ Vidi: Janeković-Römer, „Rituali“, 68.-86. ; Lonza, *Kazalište vlasti*, 22.

¹¹¹ Janeković-Römer, *Okvir*, 293. ; Ista, „Služba“, 202.-203.

*samo da prođem ja kuće me prag viši svih brda.*¹¹² Potom su krenuli na put zaogrnuti crvenom odjećom u pratnji znatiželjnog mnoštva, zaintrigiranog prizorom, koje ih je krenulo ispratiti.¹¹³ Time je završavao prvi, svečani dio ispraćaja, koji je razdvojen od dijela zaklonjenoga od očiju javnosti, u kojem se precizno i trezveno poklisarima dalo na znanje što se točno od njih očekuje i koje su im zadaće.¹¹⁴

Nastup poslanika na dvorovima velmoža, kralja i drugih uglednika podlijegao je strogom protokolu, koji je dijelom naznačen u instrukciji. Kroz nju se izgrađivala idealna slika zajednice i identitet grada kojega poslanik predstavlja u službi ostvarenja političke svrhe.¹¹⁵ Poklisari su dobro znali što i kojim redom treba reći i učiniti prilikom diplomatskog nastupa. Najprije su prema običaju i uputi trebali pozdraviti osobu kod koje su se našli na poslanju u ime Republike, kneza i dubrovačkih građana, potom uručiti kredencijalno pismo, upitati za zdravlje, osim ako su znali da ono nije dobro, istaknuti i pozvati se na prijašnje dobre odnose i prijateljske veze, pa i s njezinim prethodnicima i daljim srodnicima te uručiti dar, javno ili tajno. Tek kada bi je na taj način odobrovoljili i stvorili povoljnu atmosferu, trebali su prijeći na konkretne pregovore i pokušati ostvariti zacrtane zadatke misije. Nakon toga uslijedio je prvi sugestivni poklisarev govor, koncentriran na osobnost i karakter osobe kojoj je upućen, koja se redovito opisuje kao obdarena svim vrlinama, dubrovački prijatelj i zaštitnik, na čemu iskreno zahvaljuju i nadaju se takvim odnosima i u budućnosti. Redovito su osobu kojoj su upućeni izricali želje da posjeti Dubrovnik, ističući da je on njihov dom, za čije se interese i prosperitet trebaju zato skrbiti i promicati.

Sve navedeno bilo je dio prvoga javnoga obraćanja, ili prijemne audijencije, koja se po potrebi mogla nastaviti u tajnosti, zaklonjena od očiju i ušiju ostalih sudvorjana. U diplomatskom nastupu poklisari su morali strogo poštivati ceremonijal i protokol, kojih su trebali biti svjesni sve do opoziva. Stalna mjesta oproštajne audijencije bila su isprika za odlazak poslanika, zahvala i preporuka Dubrovačke Republike i njezinih trgovaca. Poklisar se morao rastati na način da mu osoba kod koje je upućen ne bi ništa zamjerila, kako ne bi

¹¹² Miović, *Diplomacija*, 34.

¹¹³ Zlatar, *Our Kingdom*, 90.-91. ; Janeković-Römer, „Služba“, 202.-203. ; Ista, „Rituali“, 70.

¹¹⁴ Za oproštaj dubrovačkih poklisara harača vidi: Miović, *Diplomacija*, 33.-37. ; Krizman, *O dubrovačkoj diplomaciji*, 89.-92. ; Lonza, *Kazalište vlasti*, 152.-159.

¹¹⁵ O međunarodnom identitetu i neovisnosti Republike vidi: Ibler, „Identity“, 51.-61. ; Prlender, „Identitet“, 183.-193.

protestirala i žalila se vladi u Dubrovniku na njega. Povratak u Dubrovnik bio je moguć tek po dobivanju izričite dozvole Senta koja se naziva *licentia redeundi*.¹¹⁶

Povratak poklisara u Dubrovnik nije bio praćen ceremonijalom kao njihov ispraćaj. Više je orijentiran k praktičnim zadaćama, podnošenju diplomatskog izvještaja i polaganju računa o rashodima. Tek kada bi bilo utvrđeno da se poklisari nisu ogriješili o naredbe vlasti, niti prekoračili dana ovlaštenja ili olako postupali s državnim novcem, bili su razriješeni dužnosti uz zahvalu, svega par formulaičnih izričaja, zabilježenih u spisima Vijeća umoljenih, bez nekog posebnog, pratećeg rituala. Pojedinaac i njegovi diplomatski naponi gubili su značaj pred općim državnim interesima i staleškim dužnostima.¹¹⁷

Dubrovačke diplomatske norme bile su oblikovane po uzoru na njihovu veliku učiteljicu, Mletačku Republiku, prenesen od tamo zahvaljujući dijelu školovanih i plaćenih službenika dubrovačke kancelarije, koji su dolazili i iz drugih krajeva Italije. Oni su prenijeli naučena iskustva i spoznaje, koje su se prilagođavala konkretnim okolnostima i pragmatičnim dubrovačkim ciljevima.¹¹⁸ Upravo su ona značajno doprinijela uspješnosti poklisara pri obavljanju povjerenih zadataka vezanih uz zadobivanje novih teritorija, posebno jer su Dubrovčani bili svjesni da pametnim i vještim odabirom diplomatske strategije mogu pridobiti osobe koje su im nenaklonjene.¹¹⁹

2.6. Unaprijed determiniran ishod ili umijeće vještine

Postavlja se pitanje koliko je ishod misije ovisio o poklisarima, a koliko o vanjskim čimbenicima na koje oni nisu mogli utjecati. Instrukcije dane poklisarima često spominju burna vremena, puna obrata, u kojima je na djelu čimbenik sreće. U tim se trenucima dubrovačkim poklisarima preporuča pritajenje i mirovanje, dok se stvari ne iskristaliziraju i ne naznači budući tijek događaja, što je osobito bio slučaj u razdoblju ratnih sukoba praćenih promjenom utjecaja i moći.¹²⁰ Važna je bila sposobnost predviđanja na osnovu prošlih događaja i razmatranju sadašnjih.¹²¹

¹¹⁶ To znači *dozvola za povratak*, Krizman, *O dubrovačkoj diplomaciji*, 35. ; Berković, *Diplomacija*, 108. ; Isti, „The main characteristics“, 26.

¹¹⁷ Lonza, *Kazalište vlasti*, 158.-159.

¹¹⁸ Janeković-Römer, *Okvir*, 17.

¹¹⁹ Lonza, *Kazalište vlasti*, 181.

¹²⁰ Janeković-Römer, „Služba“, 202.

¹²¹ O sličnim kvalitetama trgovca vidi: Kotrulj, *Libero del arte dela mercatura*, II. pog. „O trgovčevoj razboritosti“, 438.

Sigurno je sve navedeno ostavilo traga na djelovanje poklisara, no to sigurno nije bila jedina determinanta tijeka i ishoda njihovog djelovanja. Iz sačuvanih arhivskih spisa vidljivo je da su neki od poklisara na misije upućivani više puta i bez obzira na okolnosti koje im nisu išle na ruku polučili uspjeh, dok se drugima nakon obavljene jednokratne dužnosti zahvalilo, ne izabirući ih više za istu. Neki su redovito upućivani važnim vladarima, dok su drugima povjerena poslanstva drugorazrednog značenja, vjerojatno zbog osrednjih ili nezadovoljavajućih diplomatskih sposobnosti. Iako je djelovanje poklisara omeđeno stješnjenim okvirima, omeđenim nametnutim stavovima, odnosima i željama dviju pregovaračkih strana, njihov osobni doprinos imao je svoju težinu.

Pri tome je od velikoga značaja vještina diplomatskog pregovaranja. Valjalo je razmotriti situaciju i primijeniti metode koje će polučiti najbolje rezultate. Djelovanje po identičnoj špranci i unaprijed zadanoj ili prihvaćenoj shemi nije imalo izgleda pred stvarnim pregovaračkim pozicijama u praksi. Zbog toga se fleksibilnost poklisara u nekim situacijama pokazala nužnom, s time da su najčešće morali sačekati uputu i dozvolu za budući potez, čime se gubilo na vremenu i efikasnosti, te bilo u zaostatku u odnosu na zbivanja na terenu.

Kako bi poklisari došli do uspjeha, najprije je valjalo sagledati u kakvom su odnosu bili interesi i nastojanja uključenih strana u pregovarački proces. Ako su se oni preklapali, većih problema nije bilo, a kupoprodajni se proces mogao okončati bez većih prepreka. U drugom slučaju, ako nisu postojali zajednički interesi, valjalo je diplomatskom umješnošću i primamljivim argumentima pokušati ishoditi željeno. U tome je smislu vidljivo isticanje pojedinih poklisara koji su se dokazali u službi, iskustvom, ali i poznavanjem prilika, te formi komunikacije s osobama kojima su upućene. Od nesumnjivog je značenja za ishod misije bila njihova diplomatska vještina i požrtvovanost.¹²² Neki od njih su se srčano borili za interese Republike, nastojeći preokrenuti nenaklonost dubrovačkim željama osobe kojoj su upućeni. Pri tome im je na ruku išlo stvaranje povoljne, prijateljske klime i ozračja, koja je omogućavala lakše ostvarivanje zadatka koji su im povjereni. Naposljetku, nisu svi poslanici bili podjednako motivirani, ali niti jednako vični i dorasli poslu kojega su obavljali. Izrazito su uspješni diplomati bili oni koji su unatoč nepovoljnim okolnostima svojom razboritošću i pronicljivošću uspjeli ishoditi željene ciljeve.¹²³ Svi problemi i poteškoće na koje su nailazili predstavljali su mogućnost za sazrijevanje i stjecanje dragocjenih iskustava koja su ih usmjeravala u daljnjem oblikovanju diplomatskih vještina. Ponekad su se daleko od doma, s

¹²² Janeković-Römer, „Služba“, 197.

¹²³ Janeković-Römer, *Okvir*, 92.

nagomilanim problemima, osjećali ostavljenima i napuštenima, no samo se žrtvom, odricanjem i požrtvovnošću dolazilo do uspjeha. Tu je ključnu prevagu odnijela individualna motiviranost, zainteresiranost za uspješno obavljanje ciljeva misije i stavovi. Zasigurno je i tu ležao dio postotka uspješnog rješenja povjerenih zadataka. Osim toga, bilo je važno prepoznati trenutak, njegov značaj i mogućnosti koje nudi, te djelovati u skladu s tim, kako bi se polučio uspjeh zadobivanja novih teritorija, ili pak ostvarila neka druga prateća zadaća, za koju su usputno poklisari trebali intervenirati kod osobe kojoj su upućeni.¹²⁴

Dubrovački su poklisari morali imati određeni stupanj naobrazbe i poznavati dominantnu kulturu i obilježja razdoblja u kojemu su živjeli i djelovali. U razdoblju kada strast i oduševljenje za antiku doživljavaju ponovnu renesansu, umijeće lijepog govora postaje jedan od nužnih preduvjeta koje poslanici moraju posjedovati kako bi pridonijeli učinkovitosti misije. Lijepom i uvjerljivom govoru polagalo se mnogo pažnje.¹²⁵

Ako bi došlo do pogoršavanja prilika praćenih zatezanjem odnosa pregovaračkih strana, Dubrovčani nikada nisu u potpunosti prekidali komunikaciju, znajući da će jednom doći trenutak za obnovu suradnje. Prijetnje, podizanje tona, iznenadni opozivi poklisara i ucjene nisu, kao sredstva diplomatskog pritiska, mimoišli nastojanja za teritorijalno proširenje. Poklisari su, kada su shvatili da su pregovori osuđeni na neuspjeh dobivali dozvolu pronaći izliku ili im je ona izravno sugerirana naputkom.

Čini se da je ključ uspjeha, uz pomno pripremljenu diplomatsku akciju, upute i neprijepornu vještinu poklisara, ležao u pronalaženju zajedničkih interesnih točaka Dubrovačke Republike i gospodara željenih područja, a poklisari su bili posrednici u tome.

2.7. Sposobnost uvjeravanja ili o argumentaciji teritorijalnim aspiracijama

Pri zadobivanju novih teritorija dubrovački poklisari nisu prezali od uporabe širokog spektra diplomatskog oruđa kojima su trebali uvjeriti gospodare određenoga teritorija u svrsishodnost njegova ustupanja. Zanimljivo je uočiti kojim se argumentima poslanici služe pri ostvarenju povjerenih zadaća. Oni su uključivali usmene, kojima se trebalo odobrovoljiti i pridobiti za pristanak na traženo uporabom svečanog tituliranja i oslovljavanja, općenito

¹²⁴ Npr. dubrovački su poklisari pokušali iskoristiti dobro raspoloženje Tvrtka II u povodu njegove ženidbe da im izda potvrdu o ukidanju bolanja srebra, Iorga, *Notes*, II, 242. ; Babić, „Diplomatska služba“, 35.

¹²⁵ Janeković-Römer, *Okvir*, 92. ; Babić, „Diplomatska služba“, 24.

povlađivanjem, isticanjem zasluga, prijašnjih dobrih odnosa i prijateljstva, pa i sa srodnicima osobe kojoj su upućeni, laskanjem i sl. Usmeni argumenti su uključivali i svečani, ukrašen govor, s figurama i reminiscencijama na antičke junake, mitove i biblijske citate kojima se pravdao kontinuitet, starost i antička tradicija grada kojega poslanici predstavljaju.

Značajan je argument bio pozivanje na stara prava, privilegije i povelje. Postignuti sporazumi i dogovori uvijek su se nastojali ovjekovječiti pisanom formom, u obliku povelja i privilegija, na koje se uvijek iznova pozivalo u budućnosti kao legitiman dokaz prava na uživanje određenog teritorija, nastojeći ishoditi njihovo ponovno potvrđivanje pri stupanju svakog novoga vladara na prijestolje.¹²⁶ Obvezujuća uloga prošlosti, koja se formirala kroz međudržavnu komunikaciju i diplomatske kontakte proizlazila je iz tradicije, ranijih ugovora, starih običaja i antičke predaje, a imala je značaj historijskog prava na koje se pozivalo prilikom dokazivanja baštinjenja određenog teritorija, opravdanja postupaka učinjenih na vlastitu ruku ili učvršćivanja moralne čvrstine uspostavljenih dogovora.¹²⁷ Poslanici su vlasnicima najčešće sugerirali da će ustupanje teritorija Republici i njima koristiti. To je vrlo primjetno u slučaju borbe za srednjodalmatinske otoke Hvar, Brač i Korčulu.¹²⁸ U uvjeravanju često su se pozivali na neku autoritativnu osobu, koja je bila u dobrim odnosima s onom kod koje su se poklisari našli u poslanstvu. Tako se Dubrovčani na Porti pozivaju na trenutno dobre odnose sultana s ugarskim kraljem, čiji su vjerni podanici.¹²⁹ Pregovaračke mogućnosti i vođene igre iza kulisa gotovo su bile beskonačne.

Ipak najveći je uspjeh polučivao novac i drugi oblici materijalnog darivanja i usluga, kako stvarnih vlasnika određenoga područja, tako i svih onih koji bi mogli pripomoći u ostvarenju željenoga, njihovih obitelji i bliskih suradnika. Na više različitih mjesta do izražaja je došla diplomatska pragmatičnost u kojoj su se načini uvjeravanja prilagođavali i u ovisnosti o zadanosti povijesnoga trenutka i preferencijama osobe kojoj su poklisari upućeni. Najčešće su se svi navedeni kombinirali kako bi se što prije i uspješnije ostvarilo proširenje republičkih granica i druge privilegije. Nastojeći zadobiti nove teritorije, Dubrovčani su morali biti izuzetno oprezni i odmjereni. Valjalo je namiriti sebe i udovoljiti drugoj strani, a pri tome ne stvoriti nove neprijatelje. Popuštanje je išlo samo do određene granice, jasno odvagane i

¹²⁶ Npr. Dubrovčani su od novog bosanskog kralja Tvrtka II 1405. tražili potvrdu svih darovnih povelja koje su imali, Lett. di Lev. IV, 89v., (31. 3. 1405.) ; Lučić, *Stjecanje*, 140., 198. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 152.

¹²⁷ Babić, „Tradicija i historijsko pravo“, 242.-243.

¹²⁸ Lett. di Lev. IV, 135v., (2. 3. 1408.) ; Resti, *Chronica*, 205. ; Stulli, „Odredbe“, 34.

¹²⁹ Lett. di Lev. X, 211v., (8. 8. 1430.) ; Truhelka, „Konavoski rat“, 181.-182.

podvučene, na razmeđu vlastitih interesa i gubitaka. Magična formula uvijek je bila postići što više, uz što manja odricanja, služeći se pri tome različitim načinima dovrtljivosti.

Dubrovčani se, kada je to ustrebalo, nisu libili *pucati zlatnim kuglama*.¹³⁰ Još je Kosović, obrazlažući sredstva kojima su se služili pri proširenju gradskoga teritorija, zabilježio kako su to primarno bili lukavstvo i novac, intrige i podmićivanje, a samo kada bi to bilo neophodno posegnuli bi za oružjem.¹³¹ Prva navedena skupina argumenata, nesumnjivo, pripada diplomatskoj sferi, koja se pokazala ključnom u procesu teritorijalne ekspanzije. Razni oblici podmićivanja, i pokloni kao njihov neizostavni dio, rangirali su svakoga onoga kojemu su bili upućeni. Darovi su trebali odobrovoljiti i pospješiti pregovore u svrhu njihove finalizacije i bržeg okončanja, omogućiti realizaciju povjerenih zadataka i stvoriti dobro raspoloženje i atmosferu. Obično su se birali oni koji su bili rjeđi i posebno cijenjeni. Uručivali su se kako vladaru i velmožama, tako i njihovim suprugama i drugim bliskim osobama koje su se nalazile na dvoru, kako bi, time potaknute, bile voljne djelovati za dubrovačke interese. Dubrovčani su općenito darivali i podmićivali koga god su stigli, posebno one od koji su računali da bi mogli imati koristi, sve dok ne bi iscrpili sredstva kojima su raspolagali. Ostalo je često zabilježeno da su dubrovačkim poklisarima naknadno slani novi darovi, a troškovi misije daleko su premašivali planirane izdatke, a često se nisu ograničavali. Pri odabiru uručenog dara od primarne je važnosti bila njegova tržišna vrijednost, te do njega doći u mjestima gdje je on posebno jeftin, a na cijeni gdje je upućen. Poželjno je bilo poznavati ukus osobe kojoj je upućen, izazivajući efekt *viška zadovoljstva*.¹³² Obično se darivalo tkaninom, ali i začинима, ribom, voćem, slatkišima, vinom i drugim onodobnim cijenjenim artiklima.¹³³ Ponekad je sama osoba, kojoj su poklisari upućeni, isticala što bi voljela dobiti za uzdarje. Poslanici su poklon predavali osobno, a on je u cjelini predstavljao vješto umotanu diplomatsku poruku.¹³⁴ Često su dubrovački poklisari trebali namjerno umanjiti snagu i moć Republike kako ne bi izazvali prevelika očekivanja osobe kojoj su upućeni, te neutralizirali aluzije o svome bogatstvu i moći, što je bio mudar diplomatski potez.¹³⁵

Dubrovčani su pokazali spremnost realizirati tuđe želje i prohtjeve kako bi ostvarili zacrtano, što su u kasnijim teritorijalnim potraživanjima nanovo isticali kao dobar primjer

¹³⁰ Šundrica, „O darovima“, 53. ; Lonza, *Kazalište vlasti*, 204. ; Krizman, *O dubrovačkoj diplomaciji*, 42.

¹³¹ Kosović, „Župa“, 16.

¹³² Lonza, *Kazalište vlasti*, 205. ; Babić, „Diplomatska služba“, 39.-41.

¹³³ Npr. Lett. di Lev. VIII, 138v., (13. 12. 1422.)

¹³⁴ Lonza, *Kazalište vlasti*, 206.

¹³⁵ Vidi: Miović-Perić, „Bosanski beglerbeg“, 121.-164.

prijateljskih veza i garanciju svoga kredibiliteta. Pri predaji dara valjalo je brižljivo birati riječi kako osoba kojoj je upućen ne bi protumačila da se i nadalje podrazumijeva. Kod odlučivanja o darivanju dubrovačke su vlasti svagda pred očima imale svrsishodnost, upotrebljavajući onu vrijednost dara dovoljnu da poluči realiziranje neke povlastice, ustupka ili stvori opće ozračje povjerenja, zadovoljstva i naklonjenosti. Dubrovačka diplomacija u više navrata demonstrirala je odmjerенost i opreznost, kako donesenu odluku ne bi kasnije skupo platila. Uvidjevši, nakon dobro analizirane situacije, da bi u nečemu više izgubili nego što bi im išlo na ruku, Dubrovčani su znali reći ne tuđim prohtjevima, naravno, birajući način, sredstva i metode. Poklisari su se morali znati vješto i spretno opravdati i pronaći odgovarajući izgovor u takvim situacijama, kako ne bi izazvali nezadovoljstvo i nelagodu. U situacijama u kojima su potraživanja premašila svaku mjeru, valjalo je uputiti jasnu poruku odvažnijim i čvršćim stavom da Dubrovnik nije riznica bez dna, te da se u nju ne može posegnuti kada god se nekom prohtije. Mnogo je češći slučaj bio da je dubrovačka vlast nastojala svakome ugoditi, vodeći pri tome ponekad zakulisne igre, držeći u tajnosti poduzete mjere pred očima drugih, kako ne bi izazvala protureakciju u smislu dodatnih potraživanja. Često su se Dubrovčani služili tajnom diplomacijom, posebno oko nastojanja proširenja na Konavle, kada manevrirajući između zatraženih ustupaka vlasnika toga područja, obitelji Kosača i Pavlovića, koji su većinu vremena u tom razdoblju i poslije bili u svađi, nastoje iznaći najbolje rješenje za sebe.

U jednoj etapi dugotrajne borbe za proširenjem teritorija na Konavle, Dubrovčani su se poslužili argumentom dokazivanja dugog kontinuiteta i tradicije, mitom prema kojemu je grad vukao korijene iz antičkog Epidaura. Tradicija se njegovala i čuvala no njome se i vješto manipuliralo u sadašnjosti, odgovarajući na nove potrebe i situacije u cilju očuvanja vlasti plemstva i opstojnosti Republike.¹³⁶ Jednu se historijsku činjenicu i pravo koje je iz nje proizlazilo vješto preobrazilo u ono ruho koje je najbolje odgovaralo političkoj vlasti Republike u danom trenutku, te prezentiralo kao značajan oslonac i vrijedan argument u polaganju prava na željeno područje. Nije se tu samo radilo o čvrstim argumentima, izvedenim iz stvarnih izvora, potraživanju na temelju historijskog prava, nego i o pridavanju dodatnih slojeva značenja, koji su još više traženim zahtjevima davali na težini i značaju. Dodatno će se obogatiti antičkom i kršćanskom mitologijom, pod utjecajem dominantne humanističke naobrazbe i oživljenog interesa za antiku, implementacijom i materijalizacijom u svakodnevnom životu, posebno kroz dimenziju umjetnosti, čime im se dalo na aktualnosti,

¹³⁶ Janeković-Römer, „Stjecanje“, 43.-44. ; Ista, *Okvir*, 42., 44. ; Hobsbawm, „Traditions“, 1.-14.

utemeljenosti i snazi. Priča isprepletena legendama i raznim antičkim reminiscencijama s podlogom u stvarnosti trebala je poslužiti kao moćno i legitimno oruđe dokazivanja prava na teritorij Konavala, te je poslužila u svrhu političke promidžbe, kreirane u vodećim političkim krugovima.¹³⁷ „Epidaurske priče“¹³⁸, kroz usta poklisara, više su puta podcrtane i naglašene u iznošenju zahtjeva i obraćanju na dvorovima hrvatsko-ugarskih kraljeva Ludovika I.¹³⁹, Žigmunda Luksemburškog,¹⁴⁰ ali i na Porti.¹⁴¹ U uputama poslanicima vidljivo je da tu nije samo riječ samo o potrebi otkrivanja vlastitih korijena nego o svjesno i vješto konstruiranoj priči dubrovačke vlastele u političke svrhe. Povijesnim su činjenicama, isprepletenim mitskim slojem, nadodani elementi simbolike, mitova i legendi, te predstavljaju svjesno i intenciozno djelovanje koje ima polučiti partikularne ciljeve – proširenje republičkih granica. Ono implicira samoodržanje i napredak njihovoga grada, ali i njih samih kao nosioca vlasti.

Time postaje uočljivo koliku su važnost i značaj organi dubrovačke vlasti pridavali diplomatskim argumentima, čijom uporabom nastoje pospješiti i realizirati proširenje državnog teritorija. Oni su se u tom procesu, počesto, pokazali ključnima za krajnji ishod planiranih akcija.

2.8. Pitanja dvostruke lojalnosti

Službovanje poklisara na stranim dvorovima praćeno je budnim okom, s posebnim oprezom i nadzorom iz Dubrovnika. Postojala je realna opasnost izdaje interesa Republike, koja je mogla biti praćena prividnim ostajanjem pod njezinim okriljem, igranjem uloge legitimnog, odanog i vrijednog predstavnika i građanina.¹⁴² Privučeni primamljivim privilegijama i ponudama, osoba kod kojih su se našli u poslanstvu, poklisari su se našli u iskušenju zaigrati dvostruku igru, stavljajući na kocku dobrobit domovine u želji za dosezanjem vlastitih probitaka. Zbog toga su se organi vlasti služili dojavama, izvještajima i špijunažom, te su svaku korisnu informaciju bogato nagradili, a prestupnike oštro kažnjavali.

¹³⁷ Janeković-Römer, *Okvir*, 42.

¹³⁸ U ispravi obitelji Sanković kao obrazloženje ustupanju Konavala Dubrovačkoj Republici stoji da su „*ljudi staroga grada (Epidaura) rodili i naslijedili vlastele grada Dubrovnika*“, a kada se „*stari grad rasu i opusti tada gospoda raška i humska krivinom posjedoše i po sili uzeše Konavalsku župu i druga mjesta toga grada*“. Stoga je „*pravo i dostojno svakomu vratiti i dati svoje pravo i svoju baštinu plemenitu stazu*“. Miklosich, *Monumenta serbica*, 217. ; Stulli, „*Odredbe*“, 29., 41.

¹³⁹ Foretić, *Povijest*, 132. ; Lučić, *Obad, Prevlaka*, 38. ; Vučetić, „*Spomenici*“, 460. ; Janeković-Römer, „*Stjecanje*“, 39.

¹⁴⁰ „*che Canale et altre cose, che nostro patrimonio, zoe de la oriunnda terra nostra Epidauro con certe altre contrade a nui visine, le qual in questa guerra passata cum li Bossignani, ne face grande infestacione, le clemencia de la soa serenitade, se degni a non le offerir ad altri*“, Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 174.-175. ; Miklosich, *Monumenta serbica*, 217.-219. ; Janeković-Römer, „*Stjecanje*“, nap. 35

¹⁴¹ Truhelka, „*Konavoski rat*“, 181.-182.

¹⁴² Janeković-Römer, *Okvir*, 33. ; Ista, „*Služba*“, 199.

Takvo moguće djelovanje poklisara predstavljalo je veliku opasnost za opstojnost grada i njegov napredak. Odavanjem tajnih informacija i surađivanjem s drugim gospodarom nanijela bi mu se trajna šteta. Ako bi taj poklisar zadobio povlastice i nagrade, makar i tajne, poremetila bi se ravnoteža u vlasteoskim odnosima. Ipak je većina poklisara svoje mjesto pronalazila unutar zadanih okvira i malo tko bi se usudio upustiti u avanturu dvostruke lojalnosti.

2.9. Plaća, priznanja i vrednovanje uspjeha po povratku. Korist Grada = osobna korist?

Druga knjiga statuta donosi odredbe o plaćama poklisara, gdje je za Bosnu određeno: *Ako pođe u Bosnu, neka svaki poklisar dobije od Općine dvadeset i pet perpera i poslugu, a od svoje plaće neka plati konje.*¹⁴³ Isto tako je određeno da im se ona ne može zaplijeniti radi naplate nekoga drugoga potraživanja, kojega nisu podmirili.¹⁴⁴ Unatoč tome statut nije relevantan izvor za praćenje plaća poklisara. Ona je za svako poslanstvo zasebno određivana u Velikom vijeću kao sastavni dio priprema za odlazak poklisara. Darove primljene od osoba kod kojih su se nalazili u poslanstvu nisu smjeli zadržati, osim živežnih namirnica, pod prijetnjom globe dvostruko više od procijenjene vrijednosti dara.¹⁴⁵ Po povratku svaku takvu nagradu bili su dužni prijaviti, a ona bi potom bila prodavana na dražbi, čime se željelo spriječiti svako potkupljivanje i pristranost.¹⁴⁶ Obično se plaća poslanika sastojala od provizije i dnevnica te predviđenih svakodnevnih troškova. Ponekad bi im po povratku s misije bili priznati dodatni troškovi na koje su morali prisegnuti. Ako vlada ne bi priznala dodatne troškove, morali su ih sami namiriti.

Zbog opasnosti da se bave privatnim poslovima, Senat im je uručivao precizan plan putovanja s približno izračunatim vremenom i sredstvima potrebnim za obavljanje određene zadaće. Poslanicima nije bilo dozvoljeno na put nositi vlastitu robu, trgovati i poslovati na bilo koji način, jer ih je to odvrćalo od službenih zadaća.¹⁴⁷ Novac odobren za određeno poslanstvo čuvao je blagajnik koji je imao zadaću priječiti rasipno i nekontrolirano trošenje. On je po povratku s misije pred Vijećem umoljenih bio dužan podnijeti izvještaj o svim detaljima poslanja, pa i o ponašanju i radu poklisara. Ako bi poslanstvo bilo napadnuto i

¹⁴³ Statut, knjiga II, glava XXIV., „*De salario nunciorum*“

¹⁴⁴ Statut, knjiga VIII, glava LXXXV., „*Quod salarium alicuius ambaxatoris vel alicuius alterius officialis Comunis Ragusii non possit pro aliquo debito sequestrari*“

¹⁴⁵ Janeković-Römer, „Služba“, 200. ; Ista, Okvir, 164. ; Krizman, *O dubrovačkoj diplomaciji*, 73. ; „*Ordo quod dona, quae fiunt oratoribus, veniant communi*“, Nedeljković, *Liber croceus*, XXXV, odredba iz 1468. g.

¹⁴⁶ Tadić, *Pisma*, 748. ; Janeković-Römer, „Služba“, 200.

¹⁴⁷ Statut, knjiga VIII, glava XLVI., „*De avere Comunis qualiter debeat conservari, et de ratione facienda per eos qui recipiunt de moneta Comunis*“ ; Janeković-Römer, Okvir, 172. ; Lonza, *Kazalište vlasti*, 153.

opljačkano, budući da je bilo poznato da sa sobom nose bogate darove i novac za mito, određenu naknadu ili tribut, poklisari su bili dužni sami nadoknaditi nastalu štetu.¹⁴⁸ Zbog toga su njihova putovanja, osim što su bila naporna i ispunjena mnogim odricanjima, počesto bila opasnija i skuplja od predviđenoga i zbog toga nerado akceptirana. Na njima su se lomila koplja trenutnih odnosa snaga na političkom polju, pa su bili izloženi svakojakim pritiscima. Iako je domoljublje predstavljalo vrhunac vlasteoske etike, kojemu je valjalo stremiti kroz samoprijegor na opću dobrobit države, vidljivo je balansiranje i vaganje između osobnog i državnog dobra.¹⁴⁹ Ponekada su suprotnosti između proklamiranih ideala i surove slike stvarnosti odavale preveliki raskorak. Česti su bili slučajevi molbe poklisara za raniji povratak, no redovito bi bile odbijane, s obrazloženjem neka se strpe još malo i ustraju kako bi polučili uspjeh.¹⁵⁰ Po povratku poslanici su trebali pred Vijećem umoljenih iznijeti čitav tijek diplomatske misije sa svim detaljima, a ako bi se on prihvatio, nakon provedene diskusije, i položenih računa, o utrošenim financijskim sredstvima, bili su razriješeni dužnosti na čijem obavljanju im je zahvaljeno.¹⁵¹

U slučaju da misija nije prošla uspješno, provodila se detaljna istraga, u kojoj se analizirao svaki njihov korak, a sve pogrešno i loše napravljeno povlačilo je za sobom oštre kazne. Poklisari su prije odlaska, u prisezi, obećavali da neće dopustiti da itko ili išta, pa ni oni sami, upropasti tijek i ishod poslanja.¹⁵² Pri povratku čitala se prva instrukcija, te je svaki član Vijeća mogao prigovoriti ukoliko je smatrao da je se poklisar nije držao, da je prekoračio ovlasti ili nije u potpunosti izvršio naloge, bez valjanog opravdanja.¹⁵³

Značaj diplomacije i djelovanja poklisara u teritorijalnom proširenju Republike, već je 1440. godine vrednovao Toskanac Filip de Diversis konstatirajući kako su Dubrovčani zahvaljujući diplomaciji i djelovanju svojih poklisara uspjeli *u miru i tišini, bez oružja, i na kraju bez ikakvog nasilja potčiniti svojoj vlasti narod i krajeve okolnih gospodara jer su ih ti*

¹⁴⁸ „*Ordo pro ambassiatoribus damnifacis*“, Nedeljković, *Liber viridis*, CLXXXV, (15. 1. 1414.), 140. ; Janeković-Römer, *Okvir*, 164. ; Ista, „Služba“, 197.

¹⁴⁹ Janeković-Römer, *Okvir*, 18. ; Diversis, *Opis Dubrovnika*, III, 23.-24.; II, 26.

¹⁵⁰ Andriji Martolovom de Volčo koji je bio na diplomatskoj misiji u Ugarskoj molba za raniji povratak uskraćena je riječima da „*mora misliti na domovinu i svu vlastelu i zbog toga podnijeti onoliko napora koliko je potrebno*“, Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 181. ; Janeković-Römer, *Okvir*, 138. ; Ista, „Služba“, 199.

¹⁵¹ 22. 9. 1571. uvedeno je pravilo po kojemu poklisari po povratku s misije podnose pred Vijećem umoljenih, osim usmenog, pismeni izvještaj o tijeku misije, Krizman, *O dubrovačkoj diplomaciji*, 75. ; Vidi: Janeković-Römer, „Služba“, 198., 200.

¹⁵² Statut, knjiga II, glava XXIII. „*Sacramentum nunciorum qui mittuntur a domino comite pro negociis Comunis Ragusii*“ ; Ragnina, *Annales*, 263. ; Gelcich, *Monumenta Ragusina*, 34., 35., 43., 61. ; Tadić, *Pisma*, 584.; Janeković-Römer, „Služba“, 200.

¹⁵³ „*Ordine che si lega la commissione delli ambassatori o sindici o capitanei avanti se francano in pregati*.“ Nedeljković, *Liber viridis*, CCCXCIII, (6. 3. 1498.), 345.

*gospodari sami dobrovoljno predali.*¹⁵⁴ Na taj je način poslanička služba, koju bismo mogli okarakterizirati kao umijeće uvjeravanja, polučila svoj puni uspjeh, koji je Dubrovniku osigurao sigurnosno-stratešku i gospodarsku sigurnost.

Sve navedene odredbe o djelovanju i organizaciji dubrovačke poslaničke službe u srednjem vijeku, predstavljaju čvrstu osnovu koja je nadograđivana u kasnijim vremenima, te se pokazala značajnim čimbenikom održanja i daljnjeg napretka Republike, zahvaljujući strogim pravilima funkcioniranja diplomacije, realističnim i jasno vođenim vanjskopolitičkim ciljevima, te pratećim protokolom i ceremonijalom. U tim burnim vremenima borbe za proširenje državnog teritorija, kada republički interesi postaju sve brojniji, važniji, pa i ugroženiji, značajan obol dali su dubrovački poklisari koristeći se profinjenom vještinom i razboritošću, iskazujući takt i mjeru, dirigiranu kroz uručene napatke Vijeća umoljenih, koje je marljivo, strpljivo i kroz duge rasprave tražilo najbolja rješenja i odluke, kritički poimajući izvještaje koji su pristizali od njihovih predstavnika, provoditelja smjernica budućih političkih poteza i realizatora zadataka vezanih uz teritorijalna proširenja na terenu - poklisara. Može se činiti da njihov rad, omeđen smjernicama složenih međunarodnih odnosa, nije vrednovan ekvivalentno postignutim zaslugama i uspjesima. Ipak u Dubrovniku unosnija državna služba nije postojala i jedino su oni koji su vodili pregovore oko teritorijalnoga proširenja imali mogućnost biti nagrađeni dodatnim zemljišnim posjedom u granicama stečenog teritorija ili novcem za svoj rad dok za druge poslanike ta mogućnost nije postojala.¹⁵⁵

Možemo zaključiti da dubrovačka diplomacija i danas zadivljuje svojom izvedbom i uspjesima od kojih je mogli bismo tvrditi najvažniji proširenje granica na zaleđe. Ništa od toga ne bi bilo moguće bez aktivnog angažmana i požrtvornosti poklisara koji su sačinjavali važan kotačić u pravilnom funkcioniranju složenog diplomatskog mehanizma. Na svojim su plećima junački nosili veliki teret povjerenih zadaća i uvelike doprinijeli vitalnim interesima Republike. Njihov uspjeh pridonio je održanju Republike unatoč turbulentnim vremenima mletačke ekspanzije i razdoblju sve učestalijih prodora Turaka sa istoka, a diplomacija je reprezentirala mali mozaik sveukupnog stanja uređenosti države.

¹⁵⁴ Diversis, *Opis Dubrovnika*, 59.-60.

¹⁵⁵ Janeković-Römer, *Okvir*, 95.

3. NOVI TERITORIJI – ZALOG BUDUĆEG PROSPERITETA

(Zatečeno stanje i odnosi - polazište budućih strategija)

Prije interpretacije rada poklisara, kojima se kao glavni cilj djelovanja nalaže proširenje ili očuvanje gradskog teritorija, u razdoblju od stjecanja Primorja do okončanja Konavoskog rata, valja odgovoriti na pitanja koji su posjedi ulazili u prvotno dubrovačko nasljeđe (baštinu), kako je tekao proces širenja do tada, odnosno prikazati sliku republičkih granica koncem 14. stoljeća, te obrazložiti odakle Dubrovčani izvode pravne temelje kupovine posjeda u neposrednom ili nešto daljem okruženju.

Dubrovački je teritorij bio podijeljen na *civitas* (grad) i *districtus* ili *distretto* (okolno područje) koje je sačinjavao kopneni dio *Astarea* i otoci (*insulae*). *Astarea* se prostirala od Cavtata do Zatonskog zaljeva i obuhvaćala je Župu, Šumet, Rijeku, Gruž i Zaton. U ispravi iz 1253. godine naziva se dubrovačkom djedinom, baštinom *hereditas* ili *terra firma*.¹⁵⁶ Što se otoka tiče, od najranijih vremena pod dubrovačkom su vlašću bili Koločep, Lopud i Šipan, najmanji naseljeni otoci Mrkan, Supetar, Daksa, Lokrum, Sveti Andrija i Jakljan (dubrovačka ih je zajednica darovala vjerskim zadružbinama) i drugi mali pusti otoci (Bobara, Grebeni i Rudo).¹⁵⁷

U težnjama za proširenje posjeda Dubrovčani su imali više uspjeha na zapadu nego na istoku gdje su se borili da im se vrate područja koja su jednom posjedovali no koja su vremenom izgubili.¹⁵⁸ U 13. stoljeću stekli su otok Lastovo, srpski car Stefan Dušan prodao im je 1333. godine Pelješac (Stonski rat), Posrednicu na ušću Neretve i Primorje.¹⁵⁹ To je Dubrovačkoj Republici omogućilo izgradnju stonskog i malostonskog obrambenog sustava, na spoju poluotoka s kopnom, čime su osigurane ključne strateške točke. Tijekom 14. stoljeća Dubrovčani su stekli otok Mljet i brdski dio iznad Rijeke i Župe dubrovačke, od Ljute, na granici Konavala, do Kurila (Petrovo Selo) koji im je ustupio novi srpski vladar Stefan Uroš

¹⁵⁶ O tome vidi: Lučić, „Astareja“, 30.-44. ; Isti, „Teritorij“, 41.-62. ; Isti, „Topografija“, 257.-299. ; Stulli, „Odredbe“, 33., 152. ; Harris, *Povijest*, 27., 33. ; Janeković-Römer, „Stjecanje“, 31. ; Miklosich, *Monumenta serbica*, 35.-40. ; Foretić, „Ugovor“, 187.-227.; Mustać, *The borders*, 65. U historiografskoj literaturi vidljiva su različita mišljenja o tome jesu li prostori Astareje i Elafita „od pamtivijeka“ dubrovački ili su stečeni. Oni koji drže da su naknadno pripojeni teritoriju Republike zastupaju različita mišljenja o tome kada se to zbilo, vidi: Vekarić, *Vlastela*, 25., nap. 74.

¹⁵⁷ Lučić, *Povijest*, 35.-44.

¹⁵⁸ Vidi: Janeković-Römer, „Stjecanje“, 31.-32.

¹⁵⁹ Miklosich, *Monumenta serbica*, 164.-165. ; Stulli, „Odredbe“, 34. ; Harris, *Povijest*, 54. ; Živković, „Kontakti“, 90. ; Jireček, *Istorija Srba*, 214. ; Vekarić, Kapetanić, *Stanovništvo*, 27. ; Dinić, *Sabor*, 43. ; Vekarić, *Vlastela*, 27. O stjecanju Pelješca vidi: Foretić, „Pelješac“, 259.-263. ; Isti, „Stonski Rat“, 85. ; Vekarić, *Vlastela*, 27.-29.

V. 1357. godine.¹⁶⁰ Pripojenjem zemlje u Župi završeno je jedno značajno razdoblje okarakterizirano dobivanjem novih teritorija od srpskih vladara.

Dubrovčani su držali da im jednom dodijeljeni posjedi od srpskih vladara pripadaju i nakon što su njihovi vlasnici postali bosanski vladari ili velmože,¹⁶¹ posebno nakon Tvrtkovog zauzimanja Trebinja i Konavala. Novu epohu u širenju granica Republike stoga obilježava dvojaka strategija. S jedne strane Dubrovčani se obraćaju ugarskom kralju i banu za posredovanje, a s druge strane bosansko-humskim velmožama, gospodarima željenih teritorija i bosanskom vladaru, čiji se pristanak gotovo bez izuzetaka tražio kao potvrda izvršene kupovine. U narednoj se fazi, s kraja 14. i u 15. stoljeću, Dubrovčani nastojali steći dubrovačko Primorje, Konavle i daleke otoke (Brač, Hvar, Korčulu).¹⁶² Prije toga dogodila se značajna 1358. godina koja je označila veliku prekretnicu u povijesti Republike. Njoj je kao rastućoj trgovačkoj sili, ali vojno inferiornoj, bila nužna vanjska zaštita koji je bila spremna platiti u obliku stvarnog ili simboličnog tributa. Zaštita ugarskog kralja značila je osigurati vrhovnu dubrovačku vrijednost – *libertas* koja je nosila preduvjete za nove kombinacije u širenju granica. Podložnost budimskom autoritetu označavala je ne samo zaštitu i okrilje sigurnosti nego i temelj političke ideologije koja je vlasteli pružila temelj za izgradnju aristokratske republike.¹⁶³ Veliko vijeće usuglasilo se nakon dva mjeseca rasprave i 11. travnja 1358. svojim poslanicima dalo upute kojima ih je ovlastilo da ugarskog kralja priznaju kao suverena, ponude mu tribut i vojnu potporu, a zauzvrat traže najširu autonomiju na području uprave i unutrašnje sigurnosti te pravo Republike da ubire sve poreze koji su joj dotada pripadali.¹⁶⁴ Poklisari koji su se nalazili na pregovorima u Ugarskoj trebali su ishoditi potvrdu postojećeg teritorija i naročito spomenuti otoke Mljet i Lastovo (od kojih je drugi pokazao nepoželjne znakove opiranja dubrovačkoj upravi). Od izaslanika je traženo da zahtijevaju pripojenje Primorja, navedeno kao obala od Kurila do Stona, koje je Dubrovnik nakratko dobio od cara Dušana, ali nije uspio zadržati pod svojim okriljem. Osim toga područja dubrovački su poslanici smjelo zatražili Cavtat. Ako ih kralj upita što taj teritorij

¹⁶⁰ O tome više vidi: Stulli, *Studije*, 293.-314. ; Harris, *Povijest*, 56. ; Blagojević, „Veličina delova“, 139. ; Jireček, *Drumovi i rudnici*, 25. ; Janeković-Römer, *Okvir*, 51., 84. ; Mahnken, *Patricijat*, I, 8., 175., 261., 285. ; Živković, „Kontakti“, 90. ; Stulli, „Odredbe“, 33. ; Grujić, „Konavli“, 17.

¹⁶¹ Ćirković, „Jedna presuda“, 9.-18.

¹⁶² Prema Vekariću stjecanje navedenih teritorija pripada trećoj i četvrtoj fazi dubrovačkog širenja, Vekarić, *Vlastela*, 24.

¹⁶³ Janeković-Römer, *Okvir*, 78.-79., 83. ; Ista, *Ugovor*, 9., 77., 139. ; Ista, „The recognition“, 309., 316. ; Pešorda-Vardić, „Kruna“, 36. ; Vekarić, *Rod i država*, 9.-10. ; Matković, „Spomenici“, 194. ; Foretić, *Povijest*, 167. ; Isti, „Godina 1358.“, 274.-275. ; Crijević Tuberón, *Komentari*, 205.-206.

¹⁶⁴ O Dobrovačkim pravima i obvezama prema ugarskoj kruni vidi: Gruber, „Dalmacija“, 175.-177.

uključuje, poklisari predvođeni Ilijom Sarakom,¹⁶⁵ koji je iskustvo stekao u pregovorima s papinskom kurijom, i četvoricom iskusnih diplomata, odgovorili su Konavle, župu Dračevicu (u Boki), pa čak i Trebinje, oslanjajući se na tvrdnje da je taj prostor nekoć pripadao starom Epidauru čija je njihova mala država ponosna nasljednica.¹⁶⁶ Od izaslanika se očekivalo da ustraju u proširenju dubrovačke uprave na otoke Korčulu, Hvar i Brač, na koje Dubrovnik nije imao nikakvoga zakonskog prava.¹⁶⁷ Taj ambiciozni plan odredio je smjernice budućih teritorijalnih aspiracija, koji će svoju realizaciju pričekati još desetljećima. Ugarski je kralj prvu ispravu izdao 26. svibnja, a zanimljiva je jer se u njoj navode točke koje objedinjavaju ono što je ponudio poklisarima. Oni odgovaraju kako nemaju dozvolu prihvatiti ih, čak štoviše zapriječeno im je smrću ako u bilo čemu prekorače ovlasti. Zasigurno su strahovali i zbog potencijalnih sankcija vrate li se u Dubrovnik neobavljena posla. U tom im je pogledu na ruku išlo kraljevo obećanje teritorija Primorja, koje stvarno nije bilo pod njegovom vlašću tako da ga Dubrovčani tada nisu niti dobili.¹⁶⁸ Ludovik je svoju odluku izveo iz pozivanja ugarskih kraljeva na pravo vrhovne vlasti u Bosni u kojoj su još od 12. stoljeća imali utjecaj.

U 15. stoljeću Bosnu su zahvatile velike promjene najuočljivije u opadanju kraljeve snage i ugleda, kada mu se dodijeljen drugorazredni značaj iscrpljuje u gospodarenju nad suženim dijelom zemlje koja je izravno pripadala kruni i naziva se *contrata de re*. Ostatak je zemlje podijeljen na one dijelove kojima su samostalno gospodarila rusaška gospoda, bosanske velmože ili oblasni gospodari koji su zemlju od kraljevstva dobili *u plemenito*.¹⁶⁹ Početkom 15. stoljeća uspjeli su zaokružiti svoje teritorijalne vladavine na kojima zasnivaju uspon i crpe moć. Unatoč tome ojačali bosanski velikaši nisu mogli bez pristanka *stanka* bosanske vlastele, ili barem kralja, otuđiti dio državnog područja.¹⁷⁰ Već je Filip de Diversis, koji je djelovao u prvoj polovici 15. stoljeća, uočio i zanimljivim smatrao prodaju posjeda

¹⁶⁵ Gelcich, *Monumenta Ragusina*, II, 208.-212., 210., 213. Njegovi supoklisari bili su Petar de Ragnina, Đivo de Bona, Đivo Pavlov de Gondula i Đivo de Zrieva, Gruber, „Dalmacija“, 171.

¹⁶⁶ Prije nego su Konavle postale sastavni dio Dubrovačke Republike potpadale su pod crkvenu jurisdikciju Trebinjske biskupije, a naslov trebinjsko-mrkanskog biskupa poslužio je kao dokaz da je Trebinje nekada bilo dio dubrovačke djedine, Foretić, *Povijest*, 13. ; Vučetić, „Spomenici“, 46. ; Kapetanić, Vekarić, „Granice“, 21. ; Janeković-Römer, „Stjecanje“, 32. ; Lučić; Obad, *Prevlaka*, 38.

¹⁶⁷ Foretić, *Povijest*, 132. ; Janeković-Römer, „Stjecanje“, 39. ; Harris, *Povijest*, 60.

¹⁶⁸ Gelcich, *Monumenta Ragusina*, III, 229.-230. ; Matković, „Spomenici“, 141.-142. ; Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 3.-8. ; Janeković-Römer, *Ugovor*, 77. ; Foretić, „Godina 1358.“, 252.-256., 262. ; Pešorda-Vardić, „Kruna“, 32.

¹⁶⁹ O izdvajanju zemalja oblasnih gospodara vidi: Ćirković, „Rusaška gospoda“, 12.-15. ; Ančić, „Struktura“, 35. ; Usp.: Miklosich, *Monumenta serbica*, 300. Ančić ističe pogrešno imenovanje tih promjena dobom feudalne anarhije umjesto prikladnijeg doba tranzicije, jer to doba izražava nastojanje da se dotrajali mehanizmi moći zamijene novima, prikladnijim društvima s ruba europskog Zapada, Ančić, „Struktura“, 68.

¹⁷⁰ Dinić, *Sabor*, 42.-48.

okolnih velikaša Dubrovniku.¹⁷¹ Od 1387. godine situacija se posebno zahuktala jer je ugarski kralj Sigismund dozvolio dubrovačkoj općini slobodno kupovanje zemalja u zaleđu.¹⁷² Naredne su dubrovačke intervencije intervencije oko proširenja granica uključivale zadobivanje Slanskog primorja (*Terre Nove*), područja od Stona do Orašca, otoka Brača, Hvara i Korčule te posjeda na sjeveru: Trebinja, Vrsinja, Klobuka, Luga i Bileće i na jugoistoku Dračevica i Konavala. U složenom mozaiku uzročno-posljedičnih veza koje su utjecale na ishod tih planiranih ciljeva, prostoru s puno protagonista i još više partikularnih želja, istaknuto mjesto dobivaju poklisari, čija je uloga neosporno iznimno značajna. Preduvjete za realizaciju tako smionih planova dalo je dubrovačko 15. stoljeće. To je vrijeme rada i bogaćenja što su omogućile predispozicije osigurane Višegradskim ugovorom te unutarnji upravni i administrativni razvoj koji je Republiku doveo do jake i administrativno uređene države koja je pod vodstvom vlastele trijumfirala podjednako u politici i gospodarstvu.¹⁷³

Na kraju nije potrebno posebno podcrtavati zašto Dubrovčani ulažu velike napore u ostvarenje planova o teritorijalnom širenju. Zadobiti nove teritorije bilo je važno zbog ekonomskih dobitaka ostvarivih kroz mogućnost razvitka trgovine, ali i plodne zemlje, posebno u Konavlima, koja je osiguravala preduvjete za poljoprivredu i stočarstvo, kao i strateške sigurnosti te mogućnosti ubiranja nameta.¹⁷⁴ Razumljivo je stoga zašto su Dubrovčani okrenuti svom prirodnome zaleđu bez kojega Republika ne bi dugo vremena opstala.¹⁷⁵ Taj je proces bio dugotrajan, imao je svojih uspona i padova, čija je slika velikim dijelom kreirana složenim prožimanjem različitih strujanja, događanja i odnosa moći čiji su najznačajniji protagonisti bili Dubrovčani, prezentirani svojim poklisarima, bosanska i humska vlastela, ugarski i bosanski kralj, a od sredine drugog desetljeća 15. stoljeća, sveprisutniji i značajniji čimbenik - Turci.

¹⁷¹ Diversis, *Opis Dubrovnika*, 64.-65., 120.

¹⁷² Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 109. ; Resti, *Chronica*, 209. ; Janeković-Römer, „Stjecanje“, 39. ; Živković, „Ustupanje“, 79. ; Živković, „Kontakti“, 91. ; Lučić-Obad, *Prevlaka*, 38. ; Grujić, „Konavli“, 19.

¹⁷³ O tome više vidi: Diversis, *Opis Dubrovnika*, 18.-31. ; Stulli, *Studije*, 9.-32. ; Gruber, „Dalmacija“, 169.-178.

¹⁷⁴ Stulli, „Odredbe“, 30. ; Vekarić, Kapetanić, *Stanovništvo*, 26. ; Vekarić, *Vlastela*, 24.

¹⁷⁵ Vidi: Raukar, „Venecija“, 213.

4. DUBROVAČKI DIPLOMATI ANGAŽIRANI OKO STJECANJA PRIMORJA

Slansko primorje ili *Nove Zemlje*, područje od Kurila do Stona, Dubrovčani su nastojali zadobiti u nekoliko navrata tijekom 14. stoljeća bez većih uspjeha.¹⁷⁶ Prvi su puta taj pothvat pokušali realizirati korištenjem tuđih sukoba za ostvarenje vlastitih teritorijalnih interesa. U povelju koju im je srpski kralj Stefan Dušan izdao 1333. godine samovoljno su umetnuli dio kojim im, uz navedeni Pelješac i Ston, potvrđuje i Primorje što nije imalo stvarnu vrijednost.¹⁷⁷ Sljedeća je akcija pokrenuta tijekom pregovora s kraljem Ludovikom 1358. godine. Dubrovačka diplomatska delegacija iznijela je nekoliko teritorijalnih zahtjeva, između ostalog za Primorje, no i tada bezuspješno.¹⁷⁸ Ni nastojanje poduzeto 26. veljače 1395. godine da se taj teritorij stekne Sigismundovim posredovanjem od bosanskog kralja Dabiše,¹⁷⁹ kao ni ponovljene molbe ugarskom kralju upućene 16. lipnja 1396. godine, da preko Hrvoja izvrši utjecaj na kraljicu Jelenu Grubu i bosanske barune,¹⁸⁰ nisu rezultirale uspjehom.

Bolje prilike za Dubrovčane nastupile su 1398. godine, učvršćivanjem Ostoje na prijestolju.¹⁸¹ To je otklonilo samo dio nagomilanih antagonizama i suprotnosti unutar Bosne koja se otvoreno svrstala na stranu Ladislava Napuljskog te zbog toga bila izložena nizu kaznenih ekspedicija ugarskog kralja Sigismunda.¹⁸² Stanje su dodatno otežavali siloviti turski napadi, zbog kojih su Dubrovčani početkom veljače 1398. dopustili okolnoj gospodi da se skloni u Dubrovnik.¹⁸³ Ostoja je u takvim uvjetima otvoreno iskazao dobru volju da proda Primorje. Time su Dubrovčanima bila širom otvorena vrata za ostvarenje toga dugopriželjkivanog cilja. Kralj Ostoja je zbog političkih prilika trebao novac, pa se njegov interes preklapio s dubrovačkim. Takav razvoj okolnosti olakšao je posao poklisarima koji su ga proveli bez većih problema. Vodstvo grada prepoznalo je pogodan trenutak koji nastoji

¹⁷⁶ Usp.: Stojanović, *Povelje i pisma*, I/1, 50. ; Smičiklas, *Codex diplomaticus*, XII, 482.-483. ; Foretić, „Godina 1358.“, 255. ; Resti, *Chronica*, 82. ; Ćorović, *Historija*, 350.

¹⁷⁷ Lučić, *Stjecanje*, 104. ; Foretić, „Pelješac“, 259.-263. ; Isti, „Stonski Rat“, 81.-92. ; Jireček, *Istorija Srba*, 214.

¹⁷⁸ Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 6. ; Janeković-Römer, *Ugovor*, 77. ; Ista, „The recognition“, 309.-317. ; Foretić, „Godina 1358.“, 255.

¹⁷⁹ Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 713. ; Lovrenović, *Na klizištu*, 86.

¹⁸⁰ Ref. XXX, 89v., (16. 6. 1396.) ; Iorga, *Notes*, II, 61. ; Lovrenović, *Na klizištu*, 86. ; Dinić, *Sabor*, 43.

¹⁸¹ „noviter creatum regem Bossinensem“, Stojanović, *Povelje i pisma*, I/1, 243. ; Iorga, *Notes*, II, 73. ; Dinić, *Sabor*, 25. Okrunjen je u proljeće 1399. godine, Dinić, *Sabor*, 34., nap. 4.

¹⁸² Vidi: Perojević, *Povijest*, 378. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 107. ; Lovrenović, *Na klizištu*, 91. ; Živković, „Sukobi“, 88. ; Isti, *Tvrtko II*, 15.

¹⁸³ Iorga, *Notes*, II, 74.-75. ; Lovrenović, *Na klizištu*, 89.

brzo iskoristiti, pogotovo zbog značenja Primorja koje bi povezalo Dubrovnik sa Stonom i Pelješcem. Posjedovanje toga teritorija spriječilo bi napade na dubrovačke trgovce te osiguralo putove prema unutrašnjosti.¹⁸⁴

4.1. MIHOČ ŠIMUNOV DE RESTI – JUNIJE TRIPOV DE GEORGIO

Poklisari zaslužni za stjecanje Primorja

Dubrovčani su novoizabranom bosanskom kralju Ostoji uputili Mihoča Šimunovog de Resti i Junija Tripova de Georgio da dogovore uvjete preuzimanja Primorja i uspostave dubrovačke vlasti nad njim. Mihoč de Resti (1366.-1431.) bio je dobrostojeći dubrovački vlastelin¹⁸⁵ koji se istakao u više navrata oko stjecanja Primorja.¹⁸⁶ Zajedno s bratom Marinom obnašao je diplomatske službe u Bosni, Ugarskoj i Srbiji. Pregovarao je 1380. u Zadru s banom Hrvatske, 1388. kao poslanik kralja Tvrtka išao je Đurđu Stracimiroviću (Balšiću), a 1402. kao poklisar upućen je u Slavoniju.¹⁸⁷ Istoga dana kada mu je zahvaljeno na poslaničkoj službi kod bosanskog kralja Ostoje 1403. godine, izabran je za poklisara kod Pavla Radenovića i Balše Stracimirovića, ali je ukazano povjerenje odbio.¹⁸⁸ Iste te godine upućen je na misiju u Ugarsku, gdje kao poklisar ponovno boravi 1410. i 1413. godine.¹⁸⁹ Zajedno s Martolom de Zamagno 1408. godine u poslanstvu je kod vojvode Sandalja,¹⁹⁰ a na službi im je zahvaljeno sredinom ožujka,¹⁹¹ dok je s Rafaelom de Goče upućen na diplomatsku misiju knezu Pavlu Radenoviću 1410. godine.¹⁹² Od 20-ih godina 15. stoljeća na bosanskom dvoru obnašao je funkciju prokuratora (*thesaurarius*), tj. rizničara, a službu je naslijedio njegov sin Marin (oko 1390.-1464.).¹⁹³ Često je biran za sastavljača pisama značajnim osobama i uputa dubrovačkim poklisarima.¹⁹⁴ Jasno je vidljiva uzlazna putanja

¹⁸⁴ Vidi: Lučić, „Primorje“, 345.-346. ; Isti, *Stjecanje*, 116.

¹⁸⁵ Zanimljivo je da 1382. godine u Turskoj dobio niz osobnih povlastica. Dozvoljeno mu je sklapanje privatnih poslova u vrijednosti do 500 dukata i zadržavanje dulje od predviđenog roka, Mahnken, *Patricijat*, I, 391. Financijski je dobro stajao jer se bavio trgovinom, stupao je u trgovačka društva, a imao je i zakup carina u Valoni.

¹⁸⁶ Vidi poglavlje 4.3.

¹⁸⁷ Ref. XXXII, 125., (22. 10. 1402.)

¹⁸⁸ Ref. XXXII, 157., (12. 7. 1403.)

¹⁸⁹ Vidi poglavlje 5.7., 6.1.3., 6.1.6.

¹⁹⁰ Ref. XXXIII, 335v., (25. 2. 1408.)

¹⁹¹ Ref. XXXIII, 232v., (17. 3. 1408.)

¹⁹² Ref. XXXIII, 377v., (26. 8. 1410.)

¹⁹³ Mahnken, *Patricijat*, I, 390.-392. ; Vekarić, *Nevidljive pukotine*, 86.-87.

¹⁹⁴ Izradio je nacрте pisama za ugarskog kralja, Ref. XXXIII, 149v., (27. 5. 1410.), vojvodu Sandalja, Ref. XXXIV, 121v., (14. 5. 1414.) ; Cons. Minus III, 73., (5. 6. 1423.), dubrovačke poklisare, Ref. XXXIV, 82v., (22. 7. 1413.) ; Cons. Minus II, 200., (20. 6. 1421.) ; Cons. Minus III, 80., (16. 7. 1423.) i poklisare vojvode Radoslava u Dubrovniku, Isto, 47., (12. 2. 1423.)

njegove političke karijere u obnašanju manje važnih do najuglednijih državnih službi. Bio je 1410. zapovjednik radova nad utvrdom Sv. Lovrijenca,¹⁹⁵ 1418. prokurator Sv. Vlaha,¹⁹⁶ nekoliko puta općinski i privatni odvjetnik,¹⁹⁷ sudac,¹⁹⁸ pa i dubrovački knez.¹⁹⁹ Njegov otac Šimun Slavov de Resti (oko 1305.-oko 1367.) bio je poklisar u Bosni, Ugarskoj i kod Vojislava Vojnovića. Bio je prvi Resti izabran za kneza, a budući da taj rod u 14. stoljeću nije imao veći značaj sigurno je pripadao bloku Gundulić-Gučetić. Otklon toga roda prema klanu Bobaljevića dogodio se 1486. kada je Mihočev unuk Nikola Marinov de Resti (oko 1420.-1486.) pogubljen zbog optužbi da je Turcima namjeravao prepustiti Ston (*urota Palmota-Resti*).²⁰⁰ Mihočev supoklisar Junije de Georgio bio je nešto mlađi, s manje iskustva u diplomaciji.²⁰¹ Mahnken je utvrdila da otac Junija de Georgio (1372.-1430.) nije bio Tripe nego Đivo Junijev de Georgio, a pridodano mu se ime vjerojatno referira na Junijevog pretka, rodonačelnika grane obitelji kojoj pripada. On se u službenim zapisima redovito bilježi kao Junije Tripov de Georgio. Od njega potiče istaknutija grana toga roda u 15. stoljeću. Od 1400. godine njegovo se ime učestalo spominje u državnim spisima.²⁰² Veliki ugled koji je uživao među vlastelom vidljiv je iz službi koje su mu povjeravane. Nekoliko puta izabran je za dubrovačkog kneza,²⁰³ suca,²⁰⁴ općinskog²⁰⁵ i privatnog odvjetnika.²⁰⁶ U Dubrovačko-bosanskom ratu obnašao je službu stonskog kapetana 1403.,²⁰⁷ a 1408. bio je gradski parac.²⁰⁸ Mahnken dokazuje da je rod de Georgio jedan od najbogatijih početkom 14. stoljeća upravo na primjeru Tripe de Georgio, pa nema razloga sumnjati da je i njegov unuk Junije bio dobrostojeći.²⁰⁹

¹⁹⁵ Ref. XXXIII, 153v., (14. 7. 1410.)

¹⁹⁶ Cons. Maius I, 112v., (12. 5. 1418.)

¹⁹⁷ Ref. XXXIII, 1., (1407.); Isto, 38., (1408.); Isto, 79v., (1409.); Isto, 128., (1410.); Ref. XXXIV., 1. (1412.); Cons. Maius I, 114., (27. 5. 1418.)

¹⁹⁸ Ref. XXXII, 21v., (1403.); Ref. XXXIV, 314v., (15. 12. 1414.); Cons. Maius III, 42v., (15. 12. 1424.)

¹⁹⁹ Ref. XXXI, 178., (27. 2. 1399.); Ref. XXXIV, 237., (28. 4. 1412.); Cons. Maius, I, 43v., (28. 11. 1416.)

²⁰⁰ Vekarić, *Nevidljive pukotine*, 63., 87.; Mahnken, *Patricijat*, I, 388.

²⁰¹ Na poslaničkoj službi u Kotor zahvalio se 1403. godine, Ref. XXXII, 183v., (8. 12. 1403.). Njegovo ime često se navodi u svojstvu sastavljača pisama ugarskom kralju, Ref. XXXIII, 209v., (25. 11. 1411.); Ref. XXXIV, 16v., (13. 3. 1412.), vojvodi Sandalju, Isto, 136v., (28. 8. 1414.); Isto, 121v., (14. 5. 1414.), splitskoj i trogirskoj komuni, Isto, 132., (18. 7. 1414.) i dubrovačkim poklisarima, Ref. XXXIII, 178v., (20. 2. 1411.); Isto, 203., (20. 9. 1411.); Cons. Minus III, 99v., (6. 11. 1423.); Isto, 80., (16. 7. 1423.); Isto, 97., (22. 10. 1423.)

²⁰² Mahnken, *Patricijat*, I, 209.-210.; *Patricijat*, II, XXXI/3. Georgio.

²⁰³ Ref. XXXI, 179v., (22. 3. 1399.); Ref. XXXIII, 340v., (28. 4. 1408.); Isto, 395., (28. 4. 1411.); Ref. XXXIV, 297., (29. 1. 1414.)

²⁰⁴ Ref. XXXI, 158v., (15. 12. 1397.); Ref. XXXIII, 1., (1407.); Cons. Maius I, 17v., (16. 12. 1415.); Isto, 91., (16. 12. 1417.); Cons. Maius III, 42v., (15. 12. 1424.)

²⁰⁵ Ref. XXXIV, 1v., (1412.); Isto, 316., (20. 12. 1414.)

²⁰⁶ Cons. Maius II, 16., (19. 12. 1419.)

²⁰⁷ Škrivanić, „Rat“, 39., 41.

²⁰⁸ Ref. XXXIII, 38., (1408.)

²⁰⁹ Mahnken, *Patricijat*, I, 203.; Usp. Vekarić, *Nevidljive pukotine*, 72.

Izabranim poklisarima na ruku je išlo što je Ostoja osobno inicirao prodaju. Već 20. svibnja 1398. godine uputio je preko svojih poslanika ponudu Dubrovčanima,²¹⁰ no oni su prije konkretnih dogovora željeli osigurati dodatni oslonac koji bi im jamčio uspješno i trajno provođenje kupoprodaje. Pronašli su ga u bosanskom velikašu Radiču Sankoviću koji se smatrao baštinikom teritorija u Humu i Primorju. Na posjed Konavala više nije imao prava dok je njegovu vlast nad Humom podržavao novi kralj Ostoja i bosanske velmože. Na svoj se posjed vratio u svibnju 1398., nakon što je oslobođen iz ropstva Kosača, gdje se nalazio od 1391. godine. Zarobljen je tijekom vojne intervencije Sandalja Hranića i Pavla Radenovića protiv obitelji Sanković, zbog njihovog neuspješnog pokušaja da na zahtjev kralja Ostoje i zbora bosanskih velikaša prodaju Konavle Dubrovčanima.²¹¹ Položaj je uspio nakratko popraviti Ostojinim dolaskom na vlast o kojemu je posve ovisio. U začetku pregovora imao je posredničku ulogu koja je kasnije prešla na kralja i stanak,²¹² a njegovo izuzimanje iz dogovora neće proći bez posljedica. Dubrovčani su bili svijesni pada moći vojvode Radića koji se očitovao i kroz gubitak posjeda, pa oslonac nisu željeli tražiti u osobi koju je podržavao jedino kralj Ostoja. Isto tako postojala je opasnost da bosanski kralj osjeti ugroženost od Radića zbog čega Dubrovčani na njega nisu mogli računati. Kada se tome pridoda da vojvoda nije uživao potporu bosanskih velmoža, jasno je zašto su mu Dubrovčani dodijelili sporednu ulogu, pa ga čak nastojali i potpuno izolirati.

Unatoč potrebe za brzom diplomatskom reakcijom na Ostojinu dobru volju za prodaju, iz odluka dubrovačkih vijeća vidljivo je da su postupali oprezno i rezervirano. Otezali su s realizacijom sljedećih diplomatskih koraka dok se ne iskristalizira stvarni položaj bosanskoga kralja ili dok se on ne učvrsti na prijestolju. Zbog toga, iako je još 10. lipnja 1398. godine u Vijeću umoljenih odlučeno s 23 od 32 glasa da se iz redova vlastele izaberu dva poklisara koje će uputiti kralju Ostoji s darovima vrijednosti 500 dukata,²¹³ odlazak poslanstva neće se zbiti skoro. Veliko vijeće sutradan je potvrdilo tu odluku i izglasalo detalje vezane uz organizaciju poslanstva. Donijeli su odluku da visinu kazne, ako se izabrani vlastelini ispričaju, a za to nemaju valjanog opravdanja, određuju statutom. Izabranom dvojcu dodijeljena je pratnja od osam konjanika i četiri pješaka, a ukupni troškovi poslanstva su

²¹⁰ Ref. XXXI, 115v., (20. 5. 1398.) ; Iorga, *Notes*, II, 73. ; Lučić, *Stjecanje*, 118. ; Čremošnik, „Prodaja“, 117.

²¹¹ Ćirković, *Istorija*, 185. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 101.-104. ; Mijušković sugerira da je oružjem povratio svoje zemlje o čemu nema dokaza, Mijušković, „Sankovići“, 42. Usp.: Kurtović, *Veliki vojvoda*, 103., nap. 345.

²¹² Stojanović, *Povelje i pisma I/1*, 129.-132. ; Čremošnik, „Prodaja“, 117. ; Lučić, *Stjecanje*, 118. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 104., nap. 348.

²¹³ „Prima pars est de eundo ad maius consilium pro elligendo ambassiatam nostrorum nobilium ad regem Hostoyam nouiter creatum regem Bossinensem“, Ref. XXXI, 116v., (10. 6. 1398.) ; Lučić, *Stjecanje*, 118. ; Dinić, *Sabor*, 25. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 105., nap. 353. ; Čremošnik, „Prodaja“, 117.

ograničeni. Plaća poklisara ovisila je o mjestu gdje se kralj nalazi, odnosno udaljenosti koju moraju prevaliti do odredišta. Iznosila je 80 perpera ako se Ostoja nalazi u Humu, a 150 ako je negdje u unutrašnjosti Bosne.²¹⁴ Nakon što su razriješena sva praktična pitanja prije odlaska poklisara, pristupilo se izboru vlastelina kojima će biti povjerena ta služba. Kao prvi poklisar izabran je Mihoč Šimunov de Resti, 14. lipnja 1398. godine,²¹⁵ dok se na izbor drugoga pričekalo do 21. lipnja, kada je uspješno izglasano da će mu se pridružiti Junije Tripov de Georgio.²¹⁶

Tijekom čitavog mjeseca srpanja odgađao se odlazak poslanika. O tome govori odluka kojom se Mihoču de Resti 9. kolovoza 1398. godine dozvoljava odlazak izvan grada radi nabavke žita, pod uvjetom da se vrati u roku od mjesec dana zbog ispunjavanja povjerenih poslaničkih dužnosti.²¹⁷ Ona potvrđuje da je dubrovačka vlada odlučila čekati dok se potpuno ne razjasni položaj bosanskog kralja. U kolovozu se u dva navrata odgađa odlazak poslanika dok ne doznaju najnovije prilike u Bosni.²¹⁸ U rujnu je ojačala diplomatska akcija za zadobivanje Primorja, jer se Ostoja učvrstio na vlasti i stabilizirao svoj položaj. Početkom mjeseca raspravlja se u Vijeću umoljenih o nabavci konja i drugih potrepština za poslanike i njihovu pratnju.²¹⁹ Nekoliko dana kasnije Malo vijeće prihvaća odluku Senata i određuje službenike koji će kupiti dva konja vrijedna 80 perpera za poklisare i druge konje, vrijedne 40 perpera, za njihovu pratnju.²²⁰ Čitav mjesec protekao je u pripremi za odlazak poklisara. Njegovim istekom donesena je odluka da izabrani poklisari, Mihoč Šimin de Resti i Junije Tripov de Georgio, moraju krenuti na put u Bosnu u roku od osam dana. Postupe li protivno toj odluci kaznit će se iznosom od 100 perpera.²²¹ Ta odluka nije realizirana jer su Dubrovnik napustili 12. listopada.²²² Prije odlaska u Senatu im je pročitana cjelovita uputa i uručen kredencijal kojim su ovlašteni za zastupanje interesa Republike u pregovorima o ustupanju Primorja s kraljem Ostojom. Dobivene instrukcije morali su se striktno pridržavati bez ikakvih odstupanja i najmanjeg djelovanja izvan njezinih okvira, što bi povuklo oštre posljedice. Poklisarima su predana unaprijed određena novčana sredstva, uz dodatnih 50 perpera svakom ponaosob, koje nisu smjeli zadržati nego morali darovati kralju kao dar u

²¹⁴ Ref. XXXI, 166v.-167. (11. 6. 1398.) ; Čremošnik, „Prodaja“, 118.

²¹⁵ Ref. XXXI, 167v., (14. 6. 1398.)

²¹⁶ Ref. XXXI, 167v., (21. 6. 1398.)

²¹⁷ Ref. XXXI, 32., (9. 8. 1398.) ; Isto, 170., (10. 8. 1398.) ; Lučić, *Stjecanje*, 118.

²¹⁸ Ref. XXXI, 119. (13. 8. 1398.) ; 119v. (30. 8. 1398.) ; Lučić, *Stjecanje*, 118. ; Čremošnik, „Prodaja“, 118.

²¹⁹ Ref. XXXI, 119v., (2. 9. 1398.) ; Lučić, *Stjecanje*, 119. ; Čremošnik, „Prodaja“, 118.

²²⁰ Ref. XXXI, 34., (6. 9. 1398.) ; Lučić, *Stjecanje*, 119.

²²¹ Ref. XXXI, 120., (30. 9. 1398.) ; Lučić, *Stjecanje*, 119. ; Čremošnik, „Prodaja“, 118.

²²² Iorga, *Notes*, II, 74., nap. 1. ; Čremošnik, „Prodaja“, 119.

osobno ime, iz dobara općine.²²³ Svi naponi oko pripreme trebali su pridonijeti uspješnom ostvarenju povjerenih zadataka i olakšati rad poklisara kako bi što brže došli do željenog cilja, novog teritorija.

Dubrovčani su željeli da audijenciji poslanika kod kralja Ostoje prisustvuje Hrvoje Vukčić, jedan od najutjecajnijih i najmoćnijih ljudi koji je oko sebe okupio vodeću političku strukturu Bosne.²²⁴ Nadali su se da će svojim angažmanom pomoći ostvarenju njihovih interesa.²²⁵ Dubrovačka diplomacija često se koristila utjecajem i zalaganjem moćnih osoba bliskih gospodaru određenoga područja kojega su na taj način željeli pridobiti za svoje planove. Radič Sanković koji je na početku pregovora posredovao u korist Dubrovčana bio je isključen iz daljnjeg tijeka pregovora što je kompliciralo rad poklisarima. Iz njegovog je stava vrebala potencijalna opasnost za Dubrovčane što se kasnije pokazalo opravdanom sumnjom. Na Ostojinom se dvoru, kao oslonac poklisarima u radu, nalazio ugledni dubrovački vlastelin i trgovac u Bosni, Nikola de Goče, s kojim su trebali usko surađivati i izmijenivati saznanja.²²⁶

Prvom primljenom instrukcijom Mihoč Šimin de Resti i Junije Tripov de Georgio dobili su dozvolu da od kralja Ostoje, osim Primorja, zatraže Konavale. Ako ne uspiju ostvariti oba teritorijalna potraživanja trebali su ustrajati u jednom.²²⁷ Dubrovčani su u pregovorima uvijek tražili više od onog na što su trenutno bili usredotočeni i tako je djelovala čitava plejada poklisara, s ciljem proširenja granica Republike. Time se ništa nije gubilo, a (pre)ambiciozni su se zahtjevi uvijek mogli povući i prilagoditi realnim mogućnostima.

Početkom listopada 1398. godine pregovori su se približili svome vrhuncu. Tada je trebalo točno precizirati što koja strana nudi i što će dobiti zauzvrat kako bi se mogao sastaviti pisani privilegij. Senat je poklisarima jasno dao do znanja da kralju ne obećavaju nikakve nove tribute za ustupljena područja dok ne dobiju daljnje upute, jer za to nemaju ovlasti.²²⁸ Zabranjeno im je da postupaju samovoljno i odstupaju od dane upute u tako važnoj stvari, iako su prilike nalagale nove korake, a nove instrukcije nisu još pristigle.²²⁹ Do novog teritorija nastojali su doći uz što niži iznos, dostatan za postizanje dogovora. Na tom su planu

²²³ Lučić, *Stjecanje*, 119.

²²⁴ Ćirković, *Istorija*, 186. ; Isti, „Rusaška gospoda“, 5.-17. ; Čremošnik, „Prodaja“, 119.-121. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 105., 108.-109.

²²⁵ Ćorović, *Historija*, 361. ; Lučić, *Stjecanje*, 119.

²²⁶ Čremošnik, „Prodaja“, 118.

²²⁷ Ref. XXXI, 120v., (7. 10. 1398.) ; Lučić, *Stjecanje*, 119.

²²⁸ Lučić, *Stjecanje*, 119.

²²⁹ Ref. XXXI, 121v., (21. 11. 1398.)

poklisari mogli iskazati pregovaračke vještine, iako one nisu uvijek bile jamstvo uspjeha. Stav prodavatelja u većoj je mjeri ovisio o njegovom trenutnom položaju i pregovaračkim pozicijama, važnosti toga teritorija u strukturi njegovih posjeda, kao i samoj odšteti.

Dubrovačka je ponuda u konačnici glasila da poklisari mogu obećati Ostoji darove veće od iznosa predviđenoga tributa ako pristane na ustupanje Konavala. Za oba ili samo za jedno područje, kralju su Mihoč de Resti i Junije de Georgio mogli obećati palaču u Dubrovniku, vrijednosti 1 500 dukata, i dubrovačko građanstvo.²³⁰ Nakon što se bosanski dvor 20. studenog obvezao isplatiti dugovanja Dubrovniku, još iz vremena Tvrtka I., u iznosu od 2 550 dukata, ništa više nije stajalo na putu napredovanja i okončanja pregovora.²³¹

Vijeće umoljenih nije nadopunjavalo prvi naputak novim instrukcijama. Čvrsto je insistiralo na početnim stajalištima smatrajući da je prvotna ponuda realno ostvariva, što se pokazalo opravdanim stavom.²³² Dubrovački poslanici priveli su pregovore relativno brzo kraju, već početkom prosinca 1398. godine.²³³ O njihovom uspješnom ispunjavanju povjerenih zadataka u Dubrovniku su imali pravovremena saznanja, pa se već 3. prosinca biraju vlastelini koji će odgovoriti na njihovo pismo u kojem su priopćili radosnu vijest.²³⁴ Dan poslije u Senatu je pročitana isprava o Ostojinom darivanju Primorja, a njen je tekst prihvaćen.²³⁵ Daljnji je postupak tekao brzo. Sutradan je odlučeno da se isprava pošalje poklisarima u Bosnu i Nikoli de Goče da je uruče bosanskom kralju Ostoji na potvrdu.²³⁶ Povelja je predana kuriru, no ukradena je na teritoriju Radiča Sankovića, vjerojatno zbog toga što je on bio izostavljen iz ključnog dijela pregovora, zbog čega se smatrao nedovoljno nagrađenim.²³⁷ Umjesto da krenu s izravnim optužbama, Dubrovčani odlučuju da se onaj tko

²³⁰ Ref. XXXI, 121., (9. 10. 1398.) ; Stojanović, *Povelje i pisma I/1*, 427.-429., 446.-447. ; Lučić, *Stjecanje*, 119., 126. ; Mijušković, „Dodeljivanje“, 93., 99. ; Mihaljčić, „Isprava“, 129.-145. ; Čremošnik, „Prodaja“, 119. ; Vekarić, *Vlastela*, 35. Na koncu su Ostoja i Hrvoje dobili titule dubrovačkih vlastelina.

²³¹ Miklosich, *Monumenta serbica*, 231.-233. ; Šišić, Hrvoje, 130.-131.

²³² Ref. XXXI, 121v., (21. 10. 1398.)

²³³ Čremošnik, „Prodaja“, 119.

²³⁴ Ref. XXXI, 123., (3. 12. 1398.) ; Lučić, *Stjecanje*, 199. ; Čremošnik, „Prodaja“, 119.

²³⁵ Ref. XXXI, 123., (4. 12. 1398.) ; Lučić, *Stjecanje*, 119.

²³⁶ Ref. XXXI, 123v., (8. 12. 1398.) ; Lučić, *Stjecanje*, 120.

²³⁷ Vojvodu Radiča Sankovića Dubrovčani su sve više isključivali iz tijeka pregovora. To je vidljivo po tome što mu odgađaju dati odgovor: Ref. XXXI, 123., (3. 12. 1398.) ; Isto, 41., (21. 12. 1398.) ; Mijušković, „Sankovići“, 43. ; Čremošnik, „Prodaja“, 120. Nešto ranije nisu mu udovoljili molbi za isporuku oružja, Ref. XXXI, 120v., (4. 10. 1398.) ; Lučić, *Stjecanje*, 120., 122. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 107.-108. ; Mijušković, „Sankovići“, 43.

pronađe krivce nagradi sa 100 perpera.²³⁸ Nisu si na teret željeli staviti otvorene optužbe i mogući sukob.

Poklisarima, unatoč dovršetku pregovora, nije bio dozvoljen povratak kući. Vlada im piše da ostanu u Bosni dok ih ne opozovu, što su bili dužni ispoštovati, ukoliko nisu željeli na svojoj koži osjetiti teške sankcije.²³⁹ Početkom siječnja 1399. godine izabrani su vlastelini kojima je povjereno da sastave novi naputak poklisarima koji su se još uvijek nalazili na Ostojinom dvoru.²⁴⁰ Sljedeći zadatak bio je da uznastoje da se na darovnici o ustupanju Primorja potpiše kraljica i što više bosanskih velikaša,²⁴¹ uključujući vojvodu Radiča Sankovića,²⁴² što je Dubrovniku značilo pravnu sigurnost uživanja zadobivenih teritorija u budućim vremenima. Poklisarima nije pošlo za rukom da ostvare te zahtjeve, a posebno ne da vojvoda Radič stavi svoj potpis na ispravu. To je moglo rezultirati neugodnostima i poteškoćama u uživanju prava stečenog teritorija. Poklisari su pokušali spriječiti takav razvoj događaja. Napustili su dvor bosanskog kralja kako bi vojvodu Radiča potražili oko Konjica te ishodili njegov potpis na povelji. Nakon neuspjeha te inicijative Dubrovčani su planirali obaviti nove razgovore s njim, prije uspostave dubrovačke vlasti u Primorju, no kasnije se od te namjere odustalo.²⁴³ Ta je odluka vjerojatno donesena zbog predviđanja da ponovljeni pokušaji ne bi urodili plodom, jer je Radičevo nezadovoljstvo raslo. Ti neriješeni odnosi nagovještavali su *drugo poluvrijeme* u borbi za stjecanjem spornih dijelova Primorja, na koje je vojvoda Radič polagao pravo, i probleme u pokušaju uspostave vlasti na tom području.

Diplomatski angažman Mihoča Šiminog de Resti i Junija Tripova de Georgio okrunjen je uspjehom 15. siječnja 1399. u Lišnici, gdje je bosanski kralj Ostoja potvrdio Dubrovčanima zemlju od Kurila do Stona.²⁴⁴ Dubrovčanima je bilo važno ishoditi na njoj što veći broj pečata bosanskih velikaša, bez čijeg slaganja Ostojine odluke o izuzimanju državnog teritorija nisu imale vrijednost. Vijeće umoljenih nije željelo komplicirati i odužiti zaključenje pregovora, pa je dozvolilo poklisarima da ustraju samo na njihovim zakletvama.²⁴⁵ Ostoja je dobio

²³⁸ „promittendi et expendendi de bonis nostri communis... pro inueniendo qui fuerunt illi qui abstulerunt literas cursori nostro... usque ad yperperos centum“, Ref. XXXI, 123v., (8. 12. 1398.) ; Lučić, *Stjecanje*, 120. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 107., nap. 361. ; Čremošnik, „Prodaja“, 120.

²³⁹ Ref. XXXI, 124., (10. 12. 1398.)

²⁴⁰ Ref. XXXI, 45v., (8. 1. 1399.) ; Isto, 125., (8. 1. 1399.)

²⁴¹ Ref. XXXI, 124v., (21. 12. 1398.) ; Lučić, *Stjecanje*, 120. ; Čremošnik, „Prodaja“, 120. ; Dinić, *Sabor*, 15.

²⁴² Ref. XXXI, 125v., (27. 1. 1399.) ; Lučić, *Stjecanje*, 120. ; Čremošnik, „Prodaja“, 120.

²⁴³ Ref. XXXI, 126v., (6. 2. 1399.) ; Lučić, *Stjecanje*, 122.

²⁴⁴ Stojanović, *Povelje i pisma I/1*, 420.-423. ; Miklosich, *Monumenta serbica*, 233.-235. ; Lučić, *Stjecanje*, 118-120. ; Ćirković, *Istoriya*, 186. ; Mihaljčić, „Povelja“, 125.-135. ; Mijušković, „Sankovići“, 42.-44. ; Vekarić, *Vlastela*, 35. ; Čremošnik, „Prodaja“, 120. ; Dinić, *Sabor*, 43.-44.

²⁴⁵ Dinić, *Sabor*, 44.

dubrovačko plemstvo i palaču u vrijednosti od 1 500 perpera u gradu.²⁴⁶ Potvrđen mu je komad zemlje u Primorju, kao i vojvodi Hrvoju Vukčiću.²⁴⁷ Dubrovački ljetopisac Ragnina drži da je bosanski kralj Dubrovčanima tom prigodom ponudio i neke druge teritorije, ali da su ih oni odbili jer ih nisu mogli adekvatno braniti.²⁴⁸ Ostoja je povelju potvrdio 5. veljače 1399. u Sutjesci, s istim svjedocima, što govori da je opasnost koja mu je prijetila od Sigismundovih odreda brzo minula te se sa svojom svitom mogao povući u udobnost sutješkog dvora.²⁴⁹ Time su su do kraja dovedeni pregovori započeti još u svibnju 1398. godine. To je proširenje granica Republike na snazi dobilo krunidbom kralja Ostoje, u proljeće 1399. godine, za što su Dubrovčani saznali 23. travnja. Poslanika koji im je tu vijest donio nagradili su s 25 perpera.²⁵⁰ Ugarski kralj također je potvrdio Dubrovčanima Primorje.²⁵¹

Problemi u izvršavanju ugovorenih obveza prema kralju Ostoji pojavili su se oko izbora palače u Dubrovniku. Činilo se da je nemoguće pronaći rješenje koje bi zadovoljilo obje strane, no kompromis je postignut isplatom 3 000 dukata Ostojinim poslanicima, knezu Raufu i logotetu Stjepanu. Za taj su iznos mogli kupiti palaču koja najviše odgovara njihovom gospodarstvu.²⁵² Nakon što su ispunjeni svi dogovoreni uvjeti, ništa više nije priječilo da dubrovački poklisari budu razriješeni službe. Zahvalilo im se 17. veljače 1399. godine na dobro izvršenim zadaćama. Po povratku su bili dužni podnijeti financijski izvještaj o ukupnim rashodima, prije čijeg usvajanja nisu mogli dobiti odriješanje od dužnosti. Priznati su im dodatni učinjeni troškovi, 30 dukata Mihoču Šiminom de Resti i 20 dukata Juniju Tripovom de Georgio jer su tvrdili, a vjerovalo im se na riječ, da je upravo tolika bila vrijednost dodatnih darova koje su uručili kralju Ostoji.²⁵³ U protivnom, ako ne bi imali valjan razlog za prekoračenje iznosa koji im je stavljen na raspolaganje, sami su bili dužni snositi dodatne troškove.

²⁴⁶ Miklosich, *Monumenta serbica*, 239. ; Lučić, *Stjecanje*, 119. ; Čremošnik, „Prodaja“, 120.-121.

²⁴⁷ Ref. XXXI, 126., (5. 2. 1399.) ; Iorga, *Notes*, II, 76. ; Usp. Šišić, *Hrvoje*, 130. Tom je prigodom Hrvoje po prvi puta oslovljen kao „gospodin“. Iscrpniju analizu vidi u: Kurtović, *Veliki vojvoda*, 108., nap. 365.

²⁴⁸ Ragnina, *Annales*, 242.

²⁴⁹ Miklosich, *Monumenta serbica*, 233.-235. ; Lovrenović, *Na klizištu*, 91. ; Ćorović, *Historija*, 361. ; Foretić, *Povijest*, 169.

²⁵⁰ „propta nova coronationis dicti regi, que portavit pro parte dicti regis Bossne.“, Iorga, *Notes*, II, 79. ; Lovrenović, *Na klizištu*, 91.

²⁵¹ Resti, *Chronica*, 185. ; Thallóczy, *Studien*, 352.-354.

²⁵² Ref. XXXI, 123v., (10. 12. 1398.) ; Isto, 124v., (27. 1. 1399.) ; Isto, 127v. (13. 2. 1399.) ; Lučić, *Stjecanje*, 125.-126. ; Čremošnik, „Prodaja“, 121. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 108., nap. 363.

²⁵³ Ref. XXXI, 128v., (17. 2. 1399.) ; Lučić, *Stjecanje*, 125.

Mihoč Šimin de Resti i Junije Tripov de Georgio, unatoč važnosti zadatka koji su uspješno realizirali, nisu nagrađeni izdašno kao Ostojini poslanici u Dubrovniku. Dubrovčani su znali da su oni određeni da ih uvedu u posjed Primorja, pa su im se htjeli dodvoriti. Svakom od Ostojinih poslanika zbog toga su darovali 300 perpera, a knezu Raufu još i dodatnih 150, što je trebalo ostati u najstrožoj tajnosti.²⁵⁴ Kasnije je, vjerojatno, na njihovo osobno potraživanje, nagrada za njihov angažman uvećana s 300 na 500 perpera.²⁵⁵ Zanimljiva je molba logoteta Stjepana da se financijski pomogne školovanje njegova unuka u Dubrovniku, što je naišlo na pozitivan odjek jer mu je za tu svrhu odobreno do 50 perpera godišnje.²⁵⁶ Osim plaće za obavljanje poslaničke dužnosti, Mihoč Šimin de Resti i Junije Tripov de Georgio dobili su dio zemlje u Primorju, povrh dijelova koji su im zakonski pripadali kao dubrovačkoj vlasteli, tako da je svaki imao dva dijela i ¼ zemlje. Jedan im je dio pripadao kao punoljetnoj dubrovačkoj vlasteli, kao glavari kuća dobili su jednu četvrtinu dijela, a nagrada za doprinos u stjecanju Primorja iznosila je jedan dodatan dio. Nikola de Goče, koji je također nagrađen, dobio je dodatni dio u 29. desetini u Kurilu, Mihoč de Resti u 28. desetini, također, u Kurilu, a Junije de Georgio u 25. desetini u Ljubaču.²⁵⁷ Prilikom ulaska u novozadobiveni teritorij trebalo je organizirati upravu. U tome se istakao Mihoč de Resti koji je izabran za jednog od dvanaestorice sudaca. Zadatak im je bio odrediti granice između dobivenog i teritorija u vlasništvu pograničnih gospodara.²⁵⁸

Zahvaljujući angažmanu Mihoča de Resti i Junija Tripova de Georgio završena je prva faza u nastojanjima proširenja teritorija na područje Primorja, koja se pokazala tek uvertirom u borbu da se taj teritorij zadrži. Nagomilane suprotnosti s Radičem Sankovićem uzrokovale su nove tritorijalne sporove.

4.2. NIKOLA DE GOČE

Dubrovčanin u Bosni - oslonac poklisarima u pregovorima

Za planirane akcije vezane uz teritorijalno proširenje od izuzetnog je značenja bila pravovremena obaviještenost o prilikama unutar zemlje u koju se poklisari odašilju. Pokazalo se to i na primjeru Primorja u situaciji kada je trebalo odlučiti treba li započeti ili odgoditi pregovore na Ostojinom dvoru. U takvim su se trenucima Dubrovčani vrlo rado koristili

²⁵⁴ Ref. XXXI, 129., (20. 2. 1399.) ; Lučić, *Stjecanje*, 125.-126. ; Čremošnik, „Prodaja“, 121.

²⁵⁵ Lučić, *Stjecanje*, 126. ; Čremošnik, „Prodaja“, 122.

²⁵⁶ Ref. XXXI, 129v., (22. 2.) ; Isto, (25. 2.) ; Lučić, *Stjecanje*, 126. ; Čremošnik, „Prodaja“, 121.-122.

²⁵⁷ Ref. XXXI, 126., (5. 2. 1399.) ; Kaznačić-Hrdalo, „Dioba“, 22.

²⁵⁸ Ref. XXXI, 182.-182v., (19. 4. 1399.)

saznanjima svojih ljudi koji su boravili u Bosni. Oni su bili upućeni u prilike te posjedovali razvijenu mrežu veza. Među njima je bio Nikola de Goče,²⁵⁹ ugledan dubrovački vlastelin, koji je pridonio uspješnosti diplomatskih pregovora o ustupanju Primorja. Glavna mu je zadaća bila da pomogne dubrovačkim poklisarima, Mihoču Šiminom de Resti i Juniju Tripovom de Georgio, u realizaciji povjerenih zadaća.

Na prijelazu rujna na listopad 1398. godine, kada je započela konkretna diplomatska akcija, donesena je odluka da se piše Nikoli de Goče u Bosnu i upozna ga se sa svim relevantnim postavkama vezanim uz stjecanje Primorja.²⁶⁰ U listopadu 1398. godine, kada su se dubrovački poklisari uputili u Bosnu, on je dobio dozvolu da sudjeluje u raspravama o ustupanju navedenih teritorija.²⁶¹ Nakon što je cilj ostvaren, dobio je dodatan dio zemlje u Primorju, kao i ostali zaslužni poslanici za taj uspjeh.

Nakon zadobivanja Primorja bio je aktivno uključen u rješavanje spora nastalog s vojvodom Radičem Sankovićem oko sela Lisac, koji će vrlo brzo dobiti epitet *afere*.²⁶² Krajem veljače 1399. godine upućena mu je poruka iz Dubrovnika da pokrene pitanje toga područja, koje se nalazilo u vlasništvu vojvode Radiča. Određena su tri službenika za izradu smjernica kojih se trebao držati u svome nastupu i radu.²⁶³ Istovremeno je zabranjeno odašiljanje posebnog poslanstva u Bosnu koje bi reguliralo to pitanje.²⁶⁴ Tom praktičnom odlukom, rješavanja problema na najnižem nivou, željelo se uštedjeti vrijeme i novac te spriječiti nepotrebne komplikacije. Novi prijedlog za angažiranje Nikole de Goče u vezi spornog sela Lisac došao je 17. travnja 1399. godine, no od njega se odustalo, vjerojatno, zbog općeg pogoršanja odnosa s vojvodom Radičem te procjenom da pregovori ne bi imali smisla ni rezultata u takvim okolnostima.²⁶⁵

Nikoli de Goče povjereni su i drugi zadaci u Bosni. Kada se saznalo da Radič Sanković priprema svadbeno slavlje, dobio je nalog da za tu prigodu kupi darove u vrijednosti od 300 perpera.²⁶⁶ Dubrovčani su unatoč lošim odnosima s Radičem, znali da ne smiju prekidati diplomatske kontakte. Takve i slične prigode obvezno su nastojali popratiti, najčešće preko poklisara. Možemo zaključiti da se višestruki angažman Nikole de Goče, za vrijeme

²⁵⁹ Nikola de Goče (1388.-1428.), Mahnken, *Patricijat*, II, XXXIV/5. Goče.

²⁶⁰ Ref. XXXI, 120v., (30. 9. 1398.) ; Lučić, *Stjecanje*, 119.

²⁶¹ Ref. XXXI, 120v., (7. 10. 1398.) ; Lučić, *Stjecanje*, 119.

²⁶² Taj je naziv sporu dao Esad Kurtović, vidi: Kurtović, *Veliki vojvoda*, 137.-158.

²⁶³ „quod ser Nicolaus de Gociis sit cum ambassiatoribus pro querendis terris cum Chervoe ut capto commissionis lecto continetur.“, Lučić, *Stjecanje*, 119.

²⁶⁴ Ref. XXXI, 129v., (25. 2. 1399.)

²⁶⁵ Lučić, *Stjecanje*, 130.

²⁶⁶ Ref. XXXI, 138., (3. 11. 1399.) ; Iorga, *Notes*, II, 78.

stjecanja Primorja i pokušaja proširenja na Konavle, pokazao izuzetno korisnim za Dubrovnik.

4.3. MIHOČ ŠIMINOV DE RESTI – PAVAO ĐIVIN DE GONDULA

Pokušaj Radičevog umirivanja

Mihoču Šimunovom de Resti i Pavlu Đivinom de Gondula²⁶⁷ pripao je zadatak da nakon zadobivanja Primorja pokušaju riješiti zemljišni spor s vojvodom Radičem Sankovićem oko sela Lisac koji je stajao na putu uspostave vlasništva Dubrovčana nad stečenim teritorijem. Pogoršanje odnosa kulminiralo je nakon nestanka nacrtu povelje o ustupanju Primorja na njegovom posjedu. Takav razvoj događaja rezultirao je donošenjem nekoliko odluka Vijeća kojima se ne udovoljava njegovim molbama. Radičevu ustrajnost u zauzetim stavovima odavalo je odbijanje stavljanja potpisa na Ostojinu darovnicu, bez koje Dubrovčani nisu mogli računati na normalizaciju prilika u Primorju. Na takvo držanje reaguju oslanjajući se na kralja Ostoju, kao pravnoga jamca donesenih odluka, koje Radič mora poštivati kao njegov podanik. Poklisare su uputili i samom Radiču kako bi ga potakli da potvrdi Ostojinu povelju.

Mihoču de Resti u poslanstvu se pridružio podjednako iskusni Pavao de Gondula kojemu to nije bila prva diplomatska misija. Upućen je 1396. godine na područje Cavtata i Konavala gdje se susreo s vojvodom Sandaljem i razgovarao o njegovom potraživanju svetodimitarskoga dohotka u ime kraljice Jelene Grube, u čijoj je službi bio, čemu nije udovoljeno budući da je to isključiva kraljevska povlastica.²⁶⁸ U poslanstvu kod Hrvoja Vukčića u Dalmaciji boravio je 1402. godine,²⁶⁹ a k njemu je odbio obaviti diplomatsku misiju godinu dana kasnije, te je zbog toga platio kaznu od 200 perpera.²⁷⁰ Tijekom Dubrovačko-bosanskog rata upućen je kao nositelj misije kralju Ostoji i vojvodi Radiču,²⁷¹ a iako je izabran za poklisara u Ugarsku 1412., ispričao se.²⁷² Redovito mu je ukazivano povjerenje za najodličnije državne službe. Izabran je za općinskog i privatnog odvjetnika,²⁷³

²⁶⁷ Više o Pavlu Đivinom de Gondula vidi: Mahnken, *Patricijat*, I, 272.-275. ; Ista, *Patricijat*, II, XXXVI/3. Gondola.

²⁶⁸ Ref. XXX, 33v., (2. 4. 1396.).

²⁶⁹ Ref. XXXII, 197v., (28. 8. 1402.) ; Isto, 118., (31. 8. 1402.)

²⁷⁰ Ref. XXXII, 208., (31. 3. 1403.)

²⁷¹ Ref. XXXII, 212., (6. 6. 1403.),

²⁷² Ref. XXXIV, 247v., (28. 11. 1412.)

²⁷³ Ref. XXXIII, 1., (1407.) ; Ref. XXXIII, 38., (1409.) ; Ref. XXXIV, 291v., (20. 12. 1413.) ; Ref. XXXIII, 128., (1410.) ; Ref. XXXIII, 170., (1411.) ; Ref. XXXIV., 1., (1412.)

nadgledao je radove na Sandaljevoj palači u Dubrovniku,²⁷⁴ zapovjedao je radovima na utvrdi Sv. Lovrijenac²⁷⁵ i bio sudac,²⁷⁶ a od 1387. dužnost kneza obnašao je gotovo iz godine u godinu.²⁷⁷ Gotovo da nije bilo izabranog povjerenstva u Malom vijeću za sastavljanje uputa poklisarima u Bosni, Ugarskoj, Apuliji, Veneciji, Zeti i Dalmaciji u koje nije uvršten.²⁷⁸ Osim toga pisao je nacрте pisama kraljevima, ali i zapovjednicima brodova, dubrovačkim trgovcima, te uglednim moćnicima i njihovim poslanicima.²⁷⁹ Njegov otac Đivo Pavlov de Gondula (oko 1305.-oko 1372.) ženio se tri puta, a iz drugoga braka s Anuklom Martinuševom de Menče imao je tri sina, među njima i Pavla, te dvije kćeri. Bio je jedan od najuglednijih plemića svoga vremena što je vidljivo iz službi koje su mu povjerene. Sudjelovao je 1358. u pregovorima na ugarskom dvoru kao dubrovački knez i sigurno je svome sinu Pavlu de Gondula bio veliki uzor, pogotovo s obzirom na veliko poslaničko iskustvo koje je imao.²⁸⁰ Značajan je i zato što se od njegovih potomaka razvio veliki broj *casata* koje su pripadale Gundulićevom klanu.²⁸¹ Njemu je pripadao i Pavao Đivin koji se oženio za Klaru, kćerku Đive Lukarevog de Bona i njegove druge žene Mare Martinussio, čime je ojačana klanovska pripadnost Bona i Gondula²⁸²

Pred Mihoča de Resti i Pavla de Gondula, unatoč tome što je došlo do djelomičnog poboljšanja odnosa s Radičem,²⁸³ stavljeni su teško ostvarivi zadaci. O tome govori nevoljkost vlastele da se prihvati te službe. Bilo je uobičajeno da se diplomatske dužnosti koje su iziskivale velik trud i u kojima nije bilo izgledno pozitivno rješenje povjerenih zadaća izbjegavaju u širokom luku. Neusporedivo je lakše bilo ostati u udobnosti dubrovačke

²⁷⁴ Ref. XXXIII, 15v., (31. 3. 1407.)

²⁷⁵ Ref. XXXIII, 153v., (14. 7. 1410.)

²⁷⁶ Ref. XXXIII, 78v., (1409.) ; Ref. XXXIV, 1., (1413.) ; Isto, 314v., (15. 12. 1414.) ; Cons. Minus I, 1., (1415.)

²⁷⁷ Mahnken, *Patricijat*, I, 273.

²⁷⁸ npr. Ref. XXXI, 27v., (28. 5. 1398.) ; Isto, 39v., (3. 12. 1398.) ; Isto, 45v., (8. 1. 1399.) ; Isto, 52. ; Ref. XXXII, 13., (5. 10. 1402.) ; Isto, 52., (27. 8. 1403.) ; Ref. XXXIII, 25v., (1. 7. 1407.) ; Isto, 26v., (12. 7. 1407.) ; Isto, 62., (23. 7. 1408.) ; Isto, 140., (13. 3. 1410.) ; Isto, 152v., (2. 7. 1410.) ; Isto, 163., (18. 10. 1410.) ; Isto, 168., (18. 12. 1410.) ; Isto, 201., (26. 8. 1411.) ; Isto, 205. (13. 10. 1411.) ; Ref. XXXIV, 60., (10. 1. 1412.) ; Isto, 74v., (10. 5. 1412.) ; Isto, 82., (17. 7. 1413.) ; Isto, 82v., (22. 7. 1413.) ; Isto, 100v., (28. 12. 1414.) ; Isto, 100v., (30. 12. 1414.) ; Isto, 132., (18. 7. 1414.)

²⁷⁹ npr., Ref. XXXI, 31v., (4. 8. 1398.) ; Isto, 41., (21. 12. 1398.) ; Isto, 50v., (6. 3. 1399.) ; Ref. XXXIII, 11., (11. 2. 1407.) ; Isto, 15v., (31. 3. 1407.) ; Isto, 17v., (22. 4. 1407.) ; Isto, 23v., (28. 5. 1407.) ; Isto, 23v., (1. 6. 1407.) ; Isto, 51., (31. 3. 1408.) ; Isto, 149v., (27. 5. 1410.) ; Isto, 209v., (25. 11. 1411.) ; Ref. XXXIV, 121v., (14. 5. 1414.)

²⁸⁰ Vidi: Vekarić, *Nevidljive pukotine*, 42.-43. ; Janeković-Römer, *Ugovor*, 11., 17., 23., 27., 69., 71., 73.-74., 95., 102. ; Gruber, „Dalmacija“, 168., 170. ; Mahnken, *Patricijat*, I, 268.

²⁸¹ Vekarić, *Nevidljive pukotine*, 43.

²⁸² Vekarić, *Nevidljive pukotine*, 27., 43.-44., 79.

²⁸³ U ožujku je pokrenuta ponovna komunikacija između njega i Senata. Početkom mjeseca odlučeno je da mu se odgovori na neka pisma, no već koncem istoga uskraćuje mu se odobrenje za traženi zajam, Ref. XXXI, 130., (5. 3. 1399.) ; Isto, 132v., (28. 3. 1399.) ; Pucić, *Spomenici srpski*, Primetbe II, (30. 3. 1399.) ; Stojanović, *Povelje i pisma* I/1, 128.-129. ; Lučić, *Stjecanje*, 122. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 105., nap. 349.

svakodnevice pa čak i pod prijetnjom plaćanja visokih kazni. O nepopularnosti te misije među vlastelom govori podatak da je u Velikom vijeću odlučeno da se glasa za prijedlog o povišenju kazne poklisarima koji su izabrani za odlazak Radiču, a odbiju je bez valjanog razloga. Prijedlog nije usvojen, jer nije dobio većinu glasova.²⁸⁴ Vijećnici su tada predložili nagradu izabranim vlastelinima od 10 perpera koji će se pribrojiti iznosu od 30 perpera, njihove plaće.²⁸⁵ Novac se kao sredstvo motivacije koristio kao poticaj poklisarima samo u iznimnim situacijama. Senat je zatražio da Veliko vijeće potvrdi slanje jednoga poklisara k vojvodi Radiču 21. svibnja 1399.,²⁸⁶ s ciljem razrješavanja postojećih nesuglasica. Prijedlog je usvojen dva dana kasnije.²⁸⁷ Izabran je Franko Matejev de Basilio koji povjerenu dužnost nije prihvatio.²⁸⁸ Zbog toga je odlazak poslanika odgođen na mjesec kolovoz kada su započete ozbiljne pripreme. Odlučeno je da se vojvodi Radiču upute dva poklisara koja će se javiti dobrovoljno, bez nametanja kazne.²⁸⁹ Bilo je za očekivati ako se nekoga na nešto prisili da neće biti motiviran za rješavanje povjerenog zadatka. Odlučeno je da će izabrani poslanici dobiti dvanaest konja, od kojih će četiri nositi hranu, a osam će biti namijenjeno za njih i njihovu pratnju.²⁹⁰ Pratnju će činiti šest konjanika i četiri pješaka čija će plaća iznositi tri perpera. Plaća poklisara bila je 30 perpera, a troškovi se ne ograničavaju. Odmah potom izabrani su Mihoč de Resti i Pavao de Gondula²⁹¹ koji su vojvodu Radiča trebali potražiti na području od Popova Polja do Konjica.²⁹² Temeljni cilj poslanstva bio je da se postigne dogovor o Primorju, odnosno da se riješi pitanje osporavanog sela Lisac.

Prije nego li su se uputili vojvodi, on je na poziv Dubrovčana pristao doći u njihov grad. Mihoč de Resti i Pavao de Gondula dobili su zadatak da mu izađu u susret i doprate ga, što je bilo uobičajeno prigodom dočeka uglednijeg gosta. Na kojem će ga mjestu dočekati ovisilo je o njegovom ugledu i značaju.²⁹³ Nakon susreta s Radičem trebali su ispitati njegove namjere. Potom su ga trebali dovesti na zasjedanje vijeća gdje bi mu se zahvalilo na doprinosu u pregovorima s bosanskim kraljem Ostojom. Na taj su ga način Dubrovčani željeli

²⁸⁴ „Prima pars est de crescendo penam dicto ambassiatori elligendo ultra penam Statuti et qui vadit per plateam non habet excusam“, Ref. XXXI, 187., (23. 5. 1399.) ; Lučić, *Stjecanje*, 122.

²⁸⁵ Ref. XXXI, 187., (23. 5. 1399.) ; Lučić, *Stjecanje*, 122.-123.

²⁸⁶ Ref. XXXI, 133v., (21. 5. 1399.) ; Lučić, *Stjecanje*, 122.

²⁸⁷ Ref. XXXI, 187., (23. 5. 1399.)

²⁸⁸ Ref. XXXI, 187., (23. 5. 1399.) ; Lučić, *Stjecanje*, 123.

²⁸⁹ „Prima pars est de mittendo duos nobilles de Ragusa pro ambassatoribus.“, Ref. XXXI, 135v., (17. 8. 1399.)

²⁹⁰ Ref. XXXI, 135v., (17. 8. 1399.) ; Iorga, *Notes*, II, 78. ; Lučić, *Stjecanje*, 123.

²⁹¹ U vezi zadobivanja Primorja ranije se spominje kao jedan od susastavljača instrukcije za Nikolu de Goče, uz svoga supoklisara Mihoča de Resti i Luku de Bona, Ref. XXXI, 50. (24. 2. 1399.)

²⁹² Isto, (17. 8. 1399.) ; Lučić, *Stjecanje*, 123.

²⁹³ Lonza, *Kazalište vlasti*, 186.

odobrovoljiti i pridobiti. Plan je bio da nakon toga od njega zatraže potvrdu za Lisac.²⁹⁴ Istog je dana Radič primljen u Veliko vijeće čime je postao počasnim dubrovačkim plemićem.²⁹⁵ Sve su te pripreme nagovještavale uspjeh dubrovačkih planova za sklapanje separatne povelje s vojvodom Radičem o ustupanju sela Lisac. Za to je Malo vijeće ovlastilo Mihoča de Resti, Pavla de Gondula i Junija de Georgio.²⁹⁶ Dubrovčani su razmišljali i o darovima koje će vojvodi dati u znak zahvalnosti zbog potpisivanja povelje, kao jamstvu dogovora i dobrih odnosa u budućnosti. Nikola de Ragnina i Martolo de Zamagno zato su trebali kupiti tkanine vrijednosti od 250 perpera koje su uzeli iz carine soli.²⁹⁷

Konačno je Radič Sanković 25. kolovoza 1399., dva dana nakon što je primljen u Veliko vijeće, potpisao povelju o potvrđivanju ustupanja Primorja, uključujući i selo Lisac.²⁹⁸ Čini se da je isti dan nakon dovršetka pregovora napustio Dubrovnik. Pojedinačan dogovor s vojvodom Radičem Dubrovčanima je bio neophodan za mirno uživanje nad zaokruženim teritorijem Primorja, neometan prolazak trgovaca kroz područje Huma i normalizaciju odnosa s Bosnom. Nakon što je gospodar nad posjedima obitelji Sanković postao Sandalj, ta će izdvojena kupovina Dubrovčanima zadati dosta problema koje će pokušati otkloniti diplomacijom.

Novim teritorijalnim dobitcima Dubrovnik je iznimno strateški ojačao.²⁹⁹ Svota od 1 500 perpera koja je isplaćena vojvodi Radiču za selo Lisac, iako možda premašuje njegovu vrijednost,³⁰⁰ bila je nužna da bi posjed Primorja bio zaokružen, te da bi se osiguralo mirno posjedovanje i dobri odnosi sa susjedima. Osim toga, taj je zaselak nudio izlaz na more, što je bila njegova značajna strateška prednost.

Mihoč de Resti i Pavao de Gondula odigrali su u tim pregovorima važnu ulogu i pridonijeli uređenju spornih pitanja s vojvodom Radičem Sankovićem.³⁰¹ Dubrovčani su u konačnici mogli računati s nesmetanim uživanjem stečenog teritorija, nakon uvođenja u

²⁹⁴ Ref. XXXI, 136., (20. 8. 1399.) ; Lučić, *Stjecanje*, 123.

²⁹⁵ Ref. XXXI, 136v., (23. 8. 1399.) ; Stojanović, *Povelje i pisma I/1*, 130.-133. ; Lučić, *Stjecanje*, 123. ; Iorga, *Notes*, II, 78. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 108., nap. 362. ; Mijušković, „Sankovići“, 43.-45.

²⁹⁶ Ref. XXXI, 65v., (23. 8. 1399.) ; Lučić, *Stjecanje*, 123.

²⁹⁷ Ref. XXXI, 65v., (23. 8. 1399.) ; Lučić, *Stjecanje*, 123.

²⁹⁸ Dobio je plemstvo, 1 500 perpera u stvarima i poklone u iznosu od 50 perpera za pet plemića iz njegove pratnje, Ref. XXXI, 65v. ; Isto, 136v., (23. 8. 1399.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 105., 108., nap. 362. ; Miklosich, *Monumenta serbica*, 241.-43. ; Stojanović, *Povelje i pisma I/1*, 130.-133. ; Iorga, *Notes*, II, 75. ; Šišić, *Hrvoje*, 132. ; Foretić, *Povijest*, 169. ; Vekarić, *Vlastela*, 37., nap. 129. ; Mijušković, „Sankovići“, 43.-45.

²⁹⁹ Roller, „Odnosi“, 225.

³⁰⁰ Vidi: Čremošnik, „Prodaja“, 126. ; Dinić, *Sabor*, 45.

³⁰¹ Osim što je sudjelovao u pregovorima oko normalizacije odnosa s Radičem, Pavao Đivin de Gondula izabran je da iznese prijedlog kako će se birati i koje će biti ingerencije kneza *Novih zemalja*, Ref. XXXI, 50., (1. 3. 1399.) ; Lučić, *Stjecanje*, 126.

posjed od strane Radičevog kneza, Budisava Uporničića, uspostave i organizacije vlasti.³⁰² Nažalost, takve prilike neće potrajati dugo zbog osporavanja Primorja od strane bosanskog kralja Ostoje, što će dovesti do otvorenog sukoba. On se vodio pod okriljem pristajanja Bosne uz bok Ladislava Napuljskog u Ostojinom sukobu s ugarskim kraljem Sigismundom, dubrovačkim suverenom. U iskrama sukoba koji je izbio 1403. godine Ostoja je tražio svoj „dio kolača“ na jadranskoj obali. Dubrovčani su ustali na obranu posjeda koji im legitimno pripadaju vojnom silom, praćenom razvijenom diplomatskom aktivnošću, najviše u smislu traženja pomoći.

³⁰² On je nagrađen s 50 perpera, Mijušković, „Sankovići“, 43.-45. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 108., nap. 362.

5. DIPLOMATSKE AKCIJE TIJEKOM DBROVAČKO-BOSANSKOG RATA.

Ili o borbi za očuvanje stečenih teritorija

Nakon što su Dubrovčani stekli Primorje i umirili nezadovoljne susjede činilo se da će moći mirno uživati u vlasti nad stečenim teritorijem.³⁰³ Zadovoljstvo nije potrajalo dugo jer je kralj Ostoja svojim odlukama pokazivao da bi rado povukao izdanu darovnicu. Sukob je uporište našao u interesima bosanskog kralja koji je želio doći do novih teritorija na štetu Dubrovačke Republike, pa i šire na jadranskoj obali. Svoje planove za uspostavu nove slike odnosa u Dalmaciji gradio je s osloncem na Ladislava Napuljskog. S prilično velikim uspjehom okupio je oko sebe koaliciju nezadovoljnih bosanskih velmoža koji su mu dali podršku. Dubrovčani su predviđali mogućnost izbijanja rata koji su nastojali spriječiti pojačanom diplomatskom inicijativom, a usporedno s njom obavljaju i vojne pripreme. Uspjeh na bojnom polju koristio se u diplomaciji da se izbore bolje pregovaračke pozicije. Rat poznat u historiografiji pod nazivom Dubrovačko-bosanski osobito se zaoštrio od 1403. do 1404. godine.³⁰⁴ Dubrovčani su se za pomoć obratili svim potencijalnim saveznicima: Kotoranima, Zečanima, Turcima, Albancima,³⁰⁵ Ladislavu Napuljskom³⁰⁶ i Sigismundu Luksemburškom, čime je sukob prerastao lokalne okvire. Ipak glavnina je dubrovačkih diplomatskih preokupacija bila zgnusnuta oko vodećih ljudi Bosne, kralja Ostoje, Hrvoja Vukčića, Radiča Sankovića i Sandalja Hranića, kojima često upućuju svoje poklisare. Njihovi rezultati i djelovanje bili su ovisni o široj političkoj slici i odnosima moći unutar trokuta Bosna-Ugarska-Napulj. Položaj Dubrovačke Republike u ratu s Ostojom u velikoj je mjeri odredilo držanje vodećih bosanskih velmoža. Izravni dubrovački susjedi, vojvoda Sandalj Hranić i knez Pavle Radenović, djeluju složno jer su im posjedi jednako pozicionirani, pa i isprepleteni. Odlučili su se za neutralan stav i suzdržavanje od uplitanja u rat, bar u njegovim počecima.³⁰⁷ Kako na njih nije nisu mogli računati, Dubrovčani su ispravno uočili da najveću korist mogu imati od vojvode Hrvoja, koji doseže osobni vrhunac 1403. godine. On je imao

³⁰³ Vukoslav Nikolić dobio je odštetu za dio teritorija koji je ustupio Republici, a teritorijalno širenje učvršćeno je poveljom Radiča Sankovića od 25. kolovoza 1399. godine kojom je potvrdio Dubrovčanima i zaselak Lisac, Stojanović, *Povelje i pisma*, I/1, 130.-133. ; Lučić, *Stjecanje*, 121. ; Miklosich, *Monumenta serbica*, 241.-243. ; Iorga, *Notes*, II, 75. ; Šišić, *Hrvoje*, 132. ; Foretić, *Povijest*, 169. ; Vekarić, *Vlastela*, 37., nap. 129. ; Mijušković, „Sankovići“, 43.-45. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 105. ; Škrivanić, „Rat“, 37. ; Babić, „Diplomatska služba“, 26.

³⁰⁴ O događanjima koji su prethodili sukobu vidi: Ćirković, *Istorija*, 197.-198. ; Škrivanić, „Rat“, 35.-60. ; Lučić, *Stjecanje*, 132.

³⁰⁵ Njima su uputili Nikolu de Gondula, Šimuna de Bona i Marina de Caboga, Ćošković, „Krstjanin“, 18., nap. 57. ; Šišić, *Hrvoje*, 171. ; Lučić, *Stjecanje*, 136.

³⁰⁶ Njemu su uputili fra Marina de Bodača koji je trebao svratiti Hrvoju, Ref. XXXII, 162., (31. 7. 1403.) ; Lett. di Lev. IV, 40v., (1. 8. 1403.) ; Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 117.-122. ; Lovrenović, *Na klizištu*, 109.

³⁰⁷ Ćirković, *Istorija*, 199. ; Škrivanić, „Rat“, 46. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 117.

snagu da zaustavi kralja Ostoju u njegovim nepovoljnim ambicijama po Republiku³⁰⁸ zbog čega Dubrovčani najveću diplomastku pažnju posvećuju njemu.

U ratnim okolnostima poklisari se zadržavaju u poslanstvu vrlo kratko. Nekada njihov dulji boravak nije imao smisla zbog nenaklonjenosti osobe kojoj su upućeni. Čest je bio slučaj da se jedno poslanstvo pošalje u jednom navratu na nekoliko odvojenih misija. Izabrani poklisari morali su biti agilni i motivirani za uspješno provođenje dobivenih zadaća, jer je o njima ovisila opstojnost Republike. Unatoč pojačanoj aktivnosti poklisara dobiva se dojam da su diplomatska sredstva gubila bitku pred zakonitostima ratne svakodnevice. U tim nesigurnim vremenima malu su ulogu igrala prijašnja dobročinstva, prijateljske veze, materijalna obećanja, historijsko pravo i drugi argumenti na koje su se poklisari u audijencijama pozivali. Bitku su gubili pred osobnim interesom koji je svakome dirigirao buduće odluke, u odnosu na predviđanje raspleta događaja.

Dubrovčani su iz onoga s čime su raspolagali nastojali izvući najviše. Korištene argumente prilagođavali su osobi kojoj su upućeni. Najveću su pomoć i zaštitu očekivali od ugarskog kralja kojega su uvjeravali da Ostoja nije započeo ratne pripreme zato što su pružili utočište njegovim neistomišljenicima, Pavlu Maštroviću i Pavlu Radišiću,³⁰⁹ već zato što su ostali vjerni njemu.³¹⁰ Nadali su se da je visoka cijena koju plaćaju za svoju odanost dovoljan argument da se Sigismund uključi u sukob na njihovoj strani i zavadi ga s Ostojom. Glavno oružje u borbi protiv Ostojinih planova Dubrovčani su pronašli u političkoj smjernici da ga izoliraju i okruže što većim brojem protivnika što su nastojali ostvariti diplomatskim metodama. Najvažnija zadaća poklisara bila je zaustaviti vojne napade uperene protiv Republike i osigurati njezine granice. Druga etapa diplomatske borbe odvijala se na dvoru Sandalja Hranića nakon što je u svibnju 1404. godine postao vlasnik posjeda Radića Sankovića, koji je Ostojinom detronizacijom potisnut s povijesne pozornice.³¹¹ Njegov je položaj bio vezan uz bosanskog kralja čiju je sudbinu podijelio nakon što su ga napustile vodeće bosanske velmože.

Unatoč početnom neuspjehu diplomatskih misija protiv složne bosanske koalicije, poklisari su naposljetku obranili pravo na teritorije koji su pripadali Dubrovniku. Na ruku im

³⁰⁸ Radonić, „O knezu“, 56. ; Harris, *Povijest*, 66.

³⁰⁹ Resti, *Chronica*, 195. ; Lučić, *Stjecanje*, 134. ; Škrivanić, „Rat“, 37.

³¹⁰ Na tom se primjeru vidi vrsna dubrovačka diplomatska vještina jer su Ladislavu isticali kako nisu vezani za osobu nego ugarsku krunu, a Sigismundu kako su mu uvijek bili vjerni, Lett. di Lev. IV, 48v.-49., (4. 9. 1403.); Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 124.-127. ; Škrivanić, „Rat“, 54.

³¹¹ Ćirković, *Istorija*, 185. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 106. ; Dinić, *Sabor*, 39.

je išao opći rasplet političke situacije u Bosni praćen opadanjem moći i Ostojinom izolacijom od bosanskih velmoža koji su na njegovom krahu izgradili svoj uspon. Na vrijeme su uvidjeli da njegove pretenciozne ambicije nemaju budućnost. Zahvaljujući uložnim dubrovačkim naporima, pravilnim odlukama, ali najviše zbog razvoja političke situacije u Bosni Ostojin plan podčinjavanja Dubrovnika je propao. Primirje je sklopljeno tek 24. lipnja 1405. godine,³¹² iako su poklisari Nikola Petrov de Poča i Marin Mihin de Caboga radili na njegovom potpisivanju još od ožujka 1404. godine.³¹³

5.1. FRANKO MATEJEV DE BASILIO – URSO STEPIN DE ZAMAGNO

Spriječavanje sukoba i uređenje graničnog spora s Radičem

Trgovačke razmirice te pogranični sporovi s okolnim velikašima iz Bosne potresali su dubrovačku svakodnevicu još od razdoblja stjecanja Primorja. Vrhunac su dosegli tijekom druge polovice 1402., a dvije naredne godine prerasli su u otvoreni sukob. Razlozi za izbijanje rata bili su mnogo složeniji od žaljenja bosanskog kralja za prepuštenim teritorijem. U Ostojinom nezadovoljstvu krije se namjera da potčini teritorij Dubrovačke Republike u suradnji s Ladislavom Napuljskim. Njegova *dalmatinska politika* preklopila se s težnjama vodećih bosanskih velmoža. Intenzitet rasta njihove zainteresiranosti za Ostojine planove paralelno prati razvoj moći napuljskog kralja.

Značajni granični problemi pojavili su se početkom ožujka 1403. godine zbog Radičevog osporavanja dogovorenih međa.³¹⁴ Zbog toga je Senat donio odluku da se tamo upute dvojica dubrovačkih vlastelina koji su trebali otkloniti granične razmirice. Očekivalo se da će dogovor značiti prestanak neprijateljstva, ali ne i kraj Radičeve potpore Ostoji.³¹⁵ Taj je zadatak, nakon više od mjesec i pol dana neuspješnog glasanja, zbog težine i opasnosti koje je nosio, povjeren Franku Matejevom de Basilio i Ursu Stepinom de Zamagno.³¹⁶ Franko Matejev de Basilio (1353.-1416.) jedini se iz toga roda češće pojavljuje u arhivskim spisima.³¹⁷ Financijski je dobro stajao, jer je zajedno s bratom bio član trgovačkog društva s osobnim kapitalom od 4 000 dukata, a bavio se i trgovinom solju zbog čega je često

³¹² Miklosich, *Monumenta serbica*, 253.-257. ; Ćirković, *Istorija*, 205. ; Perojević, *Povijest*, 416.-417. ; Lovrenović, *Na klizištu*, 125. ; Škrivanić, „Rat“, 60.

³¹³ Lett. di Lev. IV, 63v., (30. 3. 1404.)

³¹⁴ Lučić, *Stjecanje*, 134.

³¹⁵ Ref. XXXII., 138., (2. 3. 1403.)

³¹⁶ Ref. XXXII., 35v., (21. 4. 1403.)

³¹⁷ Mahnken, *Patricijat*, I, 126. ; Ista, *Patricijat*, II, IV. Basilio.

putovao.³¹⁸ Jedini je član roda Basilio koji je u 14. i krajem 15. stoljeća biran na odgovornije političke dužnosti. Sudjelovao je u administrativnom uređenju Primorja kao sudac pri podjeli teritorija.³¹⁹ Po izboru kneza Primorja zauzeo je mjesto općinskog carinika.³²⁰ Izabran je za konzula 1407. godine,³²¹ a 1411. i 1415. za dubrovačkog kneza.³²² Imao je nešto iskustva u diplomaciji. Ispričao se 1399. za neobnašanje službe poklisara vojvodi Radiču u vrijeme stjecanja Primorja,³²³ a prihvatio je poslanstvo vojvodi Sandalju početkom 1403. godine.³²⁴ Tijekom Dubrovačko-bosanskog rata posebno se istakao kao poklisar kod ugarskog kralja Sigismunda.³²⁵ Urso Stepin de Zamagno (1380.-1427.) obnašao je u mlađim danima manje ugledne službe, a kasnije je dogurao sve do kneštva. Nadzirao je solane i prodaju soli 1397. i 1398.,³²⁶ 1402. izabran je za kaštelana Stona,³²⁷ 1403. nadzornika javnih radova,³²⁸ 1407. i 1416. carinika,³²⁹ 1410. službenika kovnice novca,³³⁰ 1413. skupljača žita za žitnicu,³³¹ 1417. prokuratora lokrumskog samostana,³³² 1411. član je Malog vijeća,³³³ 1411., 1415., 1418. i 1419. dubrovački knez,³³⁴ ali najčešće je vršio službe općinskog odvjetnika³³⁵ i suca.³³⁶ Iako su rodovi Basilio i Zamagno pripadali suprostavljenim klanovima (Gundulićevom i Bobaljevićevom) ne samo što su oba davali iz svojih redova poklisare, nego su im povjeravani zajednički diplomatski zadaci.

Misija izabranih dubrovačkih vlastelina završila je tako što su ustvrdili da nema povrede razgraničenja. Zbog toga su 11. svibnja 1403. godine dobili uputu da granice ne mijenjaju jer su određene u odnosu na darovne privilegije koje Republika posjeduje,

³¹⁸ Mahnken, *Patricijat*, I, 126.

³¹⁹ Ref. XXXI, 183., (19. 4. 1399.) ; Lučić, *Stjecanje*, 127.

³²⁰ Ref. XXXI, 190., (21. 6. 1399.)

³²¹ Ref. XXXIII, 20v., (13. 5. 1407.)

³²² Mahnken, *Patricijat*, I, 126.

³²³ Ref. XXXI, 187., (23. 5. 1399.)

³²⁴ Ref. XXXII, 134v., (18. 1. 1403.)

³²⁵ Vidi poglavlje 5.7.

³²⁶ Ref. XXXI, 13. ; Isto, 159v., (19. 12. 1397.)

³²⁷ Ref. XXXII, 120., (23. 9. 1402.)

³²⁸ Ref. XXXII, 22., (1403.)

³²⁹ Ref. XXXIII, 1v. ; Cons. Maius I, (23. 12. 1415.)

³³⁰ Ref. XXXIII, 128v., (1410.)

³³¹ Ref. XXXIV, 253v., (22. 12. 1412.)

³³² Cons. Minus I, 104., (1417.)

³³³ Ref. XXXIII, 170., (1411.)

³³⁴ Ref. XXXIII, 405v., (30. 11. 1411.) ; Cons. Maius I, 9., (10. 6. 1415.) ; Isto, 107v., (30. 3. 1418.) ; Cons. Maius II, 14., (15. 12. 1419.)

³³⁵ Cons. Maius I, 91v., (17. 12. 1417.) ; Cons. Maius III, 2., (18. 12. 1423.) ; Isto, 137v., (13. 12. 1426.)

³³⁶ Cons. Maius I, 51v., (15. 12. 1416.) ; Cons. Maius II, 106., (15. 12. 1422.) ; Cons. Maius III, 78v., (15. 12. 1425.)

uključujući i onu koju im je sam vojvoda Radič izdao.³³⁷ Čuvajući *status quo* završili su povjerenu zadaću te dobili uputu da se vrate natrag. Unatoč takvom ishodu u Dubrovniku su očekivali zaoštavanje odnosa.

5.2. PAVAO ĐIVIN DE GONDULA

Diplomatska inicijativa kod Radiča i kralja Ostoje

Odluka Senata da pošalje poklisare glavnim začetnicima sukoba vremenski se poklapa s ultimatumom koji je Dubrovačkoj Republici uputio kralj Ostoja³³⁸ i Radičevim napadom na području Kurila 18. lipnja 1403. godine.³³⁹ Vijeće umoljenih odlučilo je poslati im diplomatsko predstavništvo kako bi dobilo više vremena za organizaciju obrane. Budući da je Republika bila vojno inferiorna, pa i nespremna, Dubrovčani su morali biti pripravnici u vojnom srazu na poraz s katastrofalnim posljedicama, čega su vijećnici bili svjesni. Gubitak Primorja osiguravao je bosanskim velmožama izlaz na more, a bio je veliki udarac dubrovačkoj trgovini koja je bila temelj gospodarstva, a šire gledano i opstanka grada.

Formalni razlog za sukob Ostoja je našao u izlici da su Dubrovčani pružili azil njegovim neistomišljenicima koji su se oslobodili iz Sandaljevog zatočeništva. Zbog toga je od njih tražio da ispune niz nepovoljnih odredbi ili će u protivnom započeti s vojnim akcijama.³⁴⁰ Dubrovčani su na njegove prijetnje uputili svoj odgovor preko poklisara početkom lipnja.³⁴¹ Organizacijske pripreme za njihov polazak bile su u punom jeku, pa je već sutradan izabrano tročlano povjerenstvo iz Malog vijeća kojemu je povjereno sastavljanje nacrtu upute.³⁴² Istoga se dana vijećalo o poklonima za Ostoju koji su osim tkanine uključivali sto perpera.³⁴³ Odobreno je produženje planiranoga roka za zadržavanje u poslanstvu izabranom poklisaru³⁴⁴ Pavlu Đivinom de Gondula.³⁴⁵ Prva instrukcija koju je dobio datirana je 10. lipnjem 1403. godine kada je i napustio Dubrovnik.³⁴⁶

³³⁷ „per officiales nostros et confirmates per privilegium Radicii“, Ref. XXXII, 145., (11. 5. 1403.) ; Lučić, *Stjecanje*, 134.

³³⁸ Vidi: Resti, *Chronica*, 195. ; Lučić, *Stjecanje*, 134.

³³⁹ Resti, *Chronica*, 200. ; Lučić, *Stjecanje*, 135. ; Škrivanić, „Rat“, 36., 38., 46. ; Ćirković, *Istorija*, 199. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 117. ; Dinić, *Sabor*, 51. ; Ćorović, *Historija*, 374.

³⁴⁰ Resti, *Chronica*, 195. ; Škrivanić, „Rat“, 37. ; Lučić, *Stjecanje*, 134.

³⁴¹ Ref. XXXII, 40v., (6. 6. 1403.) ; Isto, 147., (6. 6. 1403.) ; Isto, 211v.-212., (6. 6. 1403.)

³⁴² Bili su to Nikolin de Gondula, Marin de Bona i Marin de Caboga, Ref. XXXII, 41., (7. 6. 1403.)

³⁴³ Ref. XXXII, 147., (7. 6. 1403.)

³⁴⁴ Ref. XXXII, 147v., (9. 6. 1403.)

³⁴⁵ Ref. XXXII, 212., (6. 6. 1403.)

³⁴⁶ „...data et concessa a vuy Pollo de Gondula ambassator nostro ellecto a misier lo re de Bossina cometemo chel al nome de Dio el beato misier sancto Blaxio confallonier et protector de quista nostra cita debiati partir et

Pavao de Gondula bio je dobar poznavatelj Radića i Ostoje, jer je odigrao zapaženu diplomatsku ulogu u zadobivanju Primorja, što mu je osiguralo dobru početnu poziciju. S druge strane ona je otežana napetom, pa i neprijateljskim odnosom prema Republici osoba kojima je upućen. Takve okolnosti govore u prilog povjerenju koje je uživao među članovima Velikog vijeća koji su od njega dosta očekivali. Prvi dio upute sadržavao je opsežan naputak za poslanje vojvodi Radiću kojega je trebao potražiti krećući se najbržim i najsigurnijim putem.³⁴⁷ Uputa je sadržavala precizan opis tijeka audijencije. Sastojala se od izgovorenih riječi, koje su činile njezinu glavninu, ali i neverbalnog dijela. Oba su slijedila ustaljen protokol i ceremonijal. Dubrovački poklisar pozdravio je i predao vojvodi Radiću kredencijalno pismo, a potom ga podsjetio na prijateljstvo i dobre odnose koje ima s Republikom od davnina. Istaknuo je da *je jedan od njih*, tj. dubrovačkih vlastelina, pa mu dobrobit grada treba biti osobna briga. Pozvao ga je da posjeti Dubrovnik i palaču koju tamo ima. Poistovjetio ju je s građevinom unutar gradskih zidina, ali i svom zajednicom ljudi kojima je Dubrovnik domovina, u nastojanjima da sugestivnim govorom pridobije svoga sugovornika.³⁴⁸ Smatrao ga je osobom koja nije imala neriješene konflikte s Republikom zbog čega je izrazio začuđenost neprijateljskim stavom koji je zauzeo prema njoj. Ishod susreta trebao je žurno javiti u Dubrovnik.³⁴⁹ Pavao de Gondula nije se dulje zadržao kod Radića Sankovića (*et non stare perdendo tempo*) nego je krenuo u izvršenje druge, važnije etape svoga poslanja kod bosanskog kralja.

Iako je kralj Ostoja kao opravdanje pokretanju vojnih akcija protiv Dubrovnik istakao pružanje azila njegovim neistomišljenicima,³⁵⁰ pravi su se razlozi krili u odlučnosti Dubrovčana da njihov grad ostane slobodan i pod zaštitom ugarske krune. Zadaća poklisara kod Ostoje bila je spriječiti ratne akcije kojima je prijetio, kao i progon dubrovačkih trgovaca

andare ala ditta vostra ambassata et far seguir et complir a vostra possa come sieghe et dixte de sotto.“, Lett. di Lev. IV, 20., (10. 6. 1403.) ; Iorga, *Notes*, II, 92.-93. ; Lučić, *Stjecanje*, 134., 184. ; Škrivanić, „Rat“, 38.

³⁴⁷ „...debiati andar la via ve parera plu presta et plu segura per la prima vostra infino dove sentir sia lo dito misier lo re di Bossina. Et se andando la via de la dita vostra ambassata ve acadesse in destro voltar ve in algun luogo dapresso dove fosse voyvoda Radić.“, Lett. di Lev. IV, 20., (10. 6. 1403.) ; Lučić, *Stjecanje*, 184.

³⁴⁸ „Impreo preghemo el detto Radiz come quello in qui habiamo bona speranza chel se debia adourar come uno de nuy in quello che sia per conservamento de la cita de Ragusa caxa soa et che ge plaça nostro esserne favorevole a consevamento dela dita casa cum quelle parolle ala discrecion vostra parera a ço convignir.“, Lett. di Lev. IV, 20., (10. 6. 1403.) ; Lučić, *Stjecanje*, 184.-185.

³⁴⁹ „Item se vignir a sentir che alguna novita ne voia esse fatta in le terre nuove, indurlo che ne sia favorevole che alguna novita non se sia fata. Et chel non se muova per quella infino chel re per la vostra andata ala sua mayesta non determina ultimamente el suo voler conzosia chel dito Radix fo principio a farne cercar le dite terre et confermonale in privilegio per soe litere.“, Lett. di Lev. IV, 20., (10. 6. 1403.) ; Lučić, *Stjecanje*, 134.-135., 185. ; Ćirković, *Istorija*, 199.-200. ; Perojević, *Povijest*, 392.-394. ; Lovrenović, *Na klizištu*, 109.

³⁵⁰ O Ostojinim uvjetima vidi: Resti, *Chronica*, 195., 198. ; Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 117. ; Perojević, *Povijest*, 391.-392. ; Ćirković, *Istorija*, 198. ; Šunjić, *Bosna*, 105. ; Lučić, *Stjecanje*, 134. ; Lovrenović, *Na klizištu*, 108. ; Škrivanić, „Rat“, 38.

iz Bosne u roku od 15 dana, umjesto uobičajenih šest mjeseci, te oduzimanje Primorja.³⁵¹ U svom se obraćanju osvrnuo na svaki ultimatum koji je nastojao s jedne strane obezvrijediti, a s druge odobrovoljiti bosanskog kralja. Izlaganje je započeo obrazlažući da Dubrovčani ne mogu odustati od prava davanja azila, jer je to njihov stari običaj, niti priznati njegovu vrhovnu vlast.³⁵² Istakao je da su Dubrovčani podanici ugarske krune, ali nisu nudili nikome tribute koje su dužni plaćati bosanskom kralju, s kojim su uvijek bili u dobrim odnosima.³⁵³ Dubrovački poklisar nije propustio prigodu protestirati protiv skraćenog otkaznog roka trgovcima koji se protivi starim običajima.³⁵⁴ U Vijeću umoljenih odlučeno je da se ukoliko kralj Ostoja ne produži rok za odlazak trgovaca iz Bosne piše Pavlu de Gondula da se pobrine za njihov siguran povratak u Dubrovnik, pogotovo onih iz Srebrenice.³⁵⁵ Nekoliko dana kasnije izabrana su trojica vlastelina kojima je povjereno sastavljanje odgovora poklisarima u Bosni: Pavlu de Gondula, Stjepanu de Lucari i Pasku de Resti³⁵⁶ čije su se misije vremenski preklapile. Već krajem lipnja odlučeno je u Vijeću umoljenih da se Pavlu de Gondula odgovori na njegovo pismo,³⁵⁷ a na novo, pristiglo u Dubrovnik prvoga srpnja, odmah se pristupilo sastavljanju instrukcije u Malom vijeću.³⁵⁸ Iz toga je vidljivo da kašnjenja u upućivanju odgovora nije bilo. U uputi koju je Pavao de Gondula primio analizira se rad ostalih poklisara u Bosni. Ona izrijeком spominje Stjepana de Lucari i Ivana de Menče koji su se nalazili na poslanju kod Hrvoja Vukčića i Radiča Sankovića. Osim što su prikupljali novosti od svojih poklisara, sastavljači uputa ponekad su ih izvještavali o tijeku misija drugih.³⁵⁹ Pavao de Gondula dobio je informaciju da će Stjepan de Lucari kako se čini biti uspješan, a da je Ivan de Menče imao poteškoća u realizaciji povjerenih zadaća. Izgleda da nije u svemu slijedio dobivena uputstva zbog čega je Pavao de Gondula dobio zadatak ispitati njegovo djelovanje i podnijeti tajni izvještaj o tome po povratku u Dubrovnik („*riporto al nostro consiglio secreto*“).³⁶⁰ Iz toga je primjera vidljivo da je djelovanje poklisara bilo pod konstantnim povećalom dubrovačkih vijećnika koji su se služili dojavama svih koji su imali

³⁵¹ Lett. di Lev. IV, 21. ; Resti, *Chronica*, 195. ; Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 115. ; Lučić, *Stjecanje*, 134.

³⁵² Dubrovčani su azil pružili Pavlu Radišiću i Pavlu Maštroviću, Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 116.-117., 151.-152. ; Iorga, *Notes*, II, 93., 103. ; Stojanović, *Povelje i pisma*, I/1, 434. ; Škrivanić, „Rat“, 38. ; Tadić, *Promet*, 107.-108. ; Foretić, *Otok*, 151. ; Lučić, *Stjecanje*, 134.

³⁵³ „Come sta et vero, che plu i et plu volte lo re Lodovico ne domando li tributi che damo a Bossine, et nui li defedessimo cum la raxon de li patti, et per le simile le altre franchigie quando li Ungari have vera cum Bossina.“, Lett. di Lev. IV, 20v., (10. 6. 1403.)

³⁵⁴ Resti, *Chronica*, 197. ; Lučić, *Stjecanje*, 134., nap. 268.

³⁵⁵ Ref. XXXII, 148v., (12. 6. 1403.) ; Škrivanić, „Rat“, 45. ; Lučić, *Stjecanje*, 134. ; Resti, *Chronica*, 195.

³⁵⁶ Ref. XXXII, 42., (18. 6. 1403.)

³⁵⁷ Ref. XXXII, 154., (27. 6. 1403.)

³⁵⁸ Lett. di Lev. IV, 31v., (4. 7. 1403.)

³⁵⁹ Ref. XXXII, 156., (4. 7. 1403.)

³⁶⁰ Lett. di Lev. IV, 31v.-32., (4. 7. 1403.)

informacije o protupropisnom djelovanju poklisara. Jedan od uobičajenih načina bilo je anonimno iznošenje pritužbi na nečiji rad, što je poticano nagradama.

Zategnuti odnosi između Dubrovačke Republike i kralja Ostoje odrazili su se na rad dubrovačkog poklisara Pavla de Gondula zbog čega je iznio sumnju o mogućnosti daljnjeg zadržavanja u poslanstvu.³⁶¹ Vijećnici su mu u odgovoru uputili riječi ohrabrenja, poručivši da u njega polažu veliku nadu u uspješno izvršenje povjerenih zadataka. Bili su svjesni težine situacije zbog čega su ga, iako možda nisu vjerovali da može promijeniti Ostojine stavove, nastojali motivirati. Napad koji su predviđali dogodio se u srpnju 1403. godine. Označio je kulminaciju neprijateljske koalicije, jer su ga iz smjera Trebinja i Konavala udruženim snagama predvodili Sandalj Hranić i Pavle Radenović koji do tada nisu bili uključeni u sukob. Sa zapada ga je vodio Radič Sanković koji je bio Ostojina „desna ruka“ u provođenju planova protiv Republike. Napad je rezultirao protjerivanjem dubrovačkog kneza iz Kurila, ali i opozivom Pavla de Gondula.³⁶² Na obavljanju dužnosti zahvaljeno mu je 12. srpnja,³⁶³ no time nije završen njegov angažman u razdoblju toga rata. Malo po povratku u Dubrovnik izabran je da pođe vojvodi Sandalju Hraniću i knezu Pavlu Radenoviću.³⁶⁴ Glavni cilj toga kratkog posjeta bio je da ispita njihove namjere i osigura daljnju podršku Dubrovniku.³⁶⁵

5.3. PASKO MATEJEV DE RESTI

Ponovljeni pokušaj pregovora s Radičem

Pasko Matejev de Resti (1363.-1438.) obnašao je uglednu dužnost viteza kralja Sigismunda.³⁶⁶ Redovito je biran za najuglednije službe Republike kao što su one dubrovačkog kneza,³⁶⁷ općinskog odvjetnika,³⁶⁸ privatnog odvjetnika,³⁶⁹ suca,³⁷⁰ stonskog

³⁶¹ „Ma perche vui scriueti non podere stare... non sepo stare contrala uoluntada da re... lui non uora li stati et lui vignir a Ragusa.“, Lett. di Lev. IV, 31v., (4. 7. 1403.)

³⁶² Škrivanić, „Rat“, 46. ; Ćirković, *Istorija*, 199. ; Lovrenović, *Na klizištu*, 109. ; Dinić, *Sabor*, 51.

³⁶³ Ref. XXXII, 157., (12. 7. 1403.) ; Isto, 157v., (13. 7. 1403.)

³⁶⁴ Ref. XXXII, 158., (14. 7. 1403.). Istovremeno kada je upućeno poslanstvo Hrvoju Vukčiću i bosanskom kralju u dubrovačkom Vijeću umoljenih promišlja se 6. srpnja o slanju poklisara i njima, no od toga se odustalo, Šišić, *Hrvoje*, 170.

³⁶⁵ Ref. XXXII, 158., (15. 7. 1403.)

³⁶⁶ Mahnken, *Patricijat*, I, 392., a u izvorima se titulira kao *domino*, Cons. Maius IV, 227v., (11. 12. 1432.)

³⁶⁷ Ref. XXXII, 208., (27. 3. 1403.) ; Ref. XXXIV, 302v., (29. 5. 1414.) ; Cons. Maius I, 51., (15. 12. 1416.) ; Cons. Maius III, 42v., (15. 12. 1424.) ; Isto, 173v., (28. 7. 1427.) ; Cons. Maius IV, 49v., (28. 9. 1429.) ; Isto, 165v., (9. 12. 1431.)

³⁶⁸ Ref. XXXIII, 1v. (1407) ; Cons. Maius I, 52v., (18. 12. 1416.) ; Cons. Maius III, 115v., (24. 5. 1426.)

³⁶⁹ Ref. XXXIV, 1., (20. 12. 1412.) ; Cons. Maius III, 44v., (16. 12. 1424.) ; Isto, 189., (17. 12. 1427.)

³⁷⁰ Ref. XXXIII, 129. (za 1410.) ; Cons. Maius I, 17v. ; (16. 12. 1415.) ; Isto, 91., (16. 12. 1417.) ; Cons. Maius II, 126v., (14. 5. 1423.) ; Cons. Maius III, 135., (9. 12. 1426.) ; Cons. Maius IV, 285., (12. 6. 1433.) ; Isto, 59., (9. 12. 1429.) ; Isto, 114., (19. 12. 1430.) ; Isto, 227v., (11. 12. 1432.)

kneza³⁷¹ i prokuratora Sv. Marije.³⁷² U diplomatskim akcijama tijekom Dubrovačko-bosanskog rata bio je angažiran nekoliko puta.³⁷³ Nešto prije misije kod Radiča bio je u poslanstvu kod bosanskog kralja.³⁷⁴ Odbio je službu poklisara kod vojvode Sandalja 1403.,³⁷⁵ ali malo kasnije te godine prihvatio ju je kod Hrvoja.³⁷⁶ Predložen je za poklisara u Ugarsku 1410., ali nije izabran.³⁷⁷ U poslanstvu je kod bosanskog kralja 1413,³⁷⁸ a 1419. kod bosanskog kralja i vojvode Petra.³⁷⁹ Na misiji je kod bosanskog kralja nanovo 1422.,³⁸⁰ 1427. poklisar je kod despota³⁸¹ i 1428. kod Sandalja.³⁸² Iste je godine odbio poslanstvo ugarskom kralju,³⁸³ ali ga je prihvatio 1433.³⁸⁴ Često je biran za sastavljača uputa poklisarima.³⁸⁵ Za poslanstvo vojvodi Radiču izabran je 11. lipnja 1403. godine, s pratnjom od tri sluge i plaćom u iznosu od 15 perpera. Dodijeljeno mu je pet konja, a troškovi diplomatske misije bili su ograničeni. Dodatnih deset perpera trebao je vojvodi darovati u svoje ime.³⁸⁶ Na put je krenuo 12. lipnja 1403. godine.³⁸⁷ Poslanstvo Paska de Resti, u situaciji kada se očekivao novi vojni prodor neprijateljske koalicije, bila je od nesagledivog značaja za Republiku. Unatoč djelovanju ranije upućenih poslanstava vojvodi Radiču, značajniji pomaci u pregovorima s njim nisu ostvareni. U skladu s diplomatskim protokolom dubrovački je poslanik Radiča trebao srdačno pozdraviti i pokazati kredencijalno pismo kojim je ovlašten zastupati Dubrovačku Republiku. Tek nakon tog formalnog dijela prešao je na rješavanje žarišnih točaka u međusobnim odnosima. Na puno mjesta osvrnuo se na prijateljske veze kroz minula vremena. Naveo je usluge Dubrovčana njegovom ocu i bratu te supruzi, u vrijeme kada je bio

³⁷¹ Cons. Maius IV, 228., (6. 11. 1428.)

³⁷² Cons. Maius IV, 49., (26. 8. 1429.)

³⁷³ Vidi poglavlje 5.9.

³⁷⁴ Ref. XXXI, 181v., (14. 4. 1399.)

³⁷⁵ Ref. XXXII, 139., (13. 3. 1403.)

³⁷⁶ Ref. XXXII, 208v., (5. 4. 1403.)

³⁷⁷ Ref. XXXIII, 273., (11. 3. 1410.)

³⁷⁸ Ref. XXXIV, 312., (3. 11. 1413.)

³⁷⁹ Cons. Maius II, 6., (7. 8. 1419.)

³⁸⁰ Cons. Maius II, 99., (28. 9. 1422.)

³⁸¹ Cons. Maius III, 164., (8. 4. 1427.)

Cons. Maius IV, 277v., (9. 5. 1433.)

³⁸² Cons. Maius III, 213., (20. 5. 1428.)

³⁸³ Cons. Maius III, 224., (7. 10. 1428.)

³⁸⁴ Cons. Maius IV, 277v., (9. 5. 1433.)

³⁸⁵ npr. Ref. XXXIII, 140., (13. 3. 1410.) ; Isto, 163., (18. 10. 1410.) ; Isto, 165v., (15. 11. 1410.) ; Isto, 168., (18. 12. 1410.) ; Cons. Minus III, 99v., (6. 11. 1423.) ; Isto, 209., (22. 3. 1425.) ; Isto, 294., (13. 3. 1426.). Član je povjerenstava kojima je povjereno pisanje pisma ugarskom i bosanskom kralju, despotu, Sandalju i dr., npr. Cons. Minus I, 44v., (19. 10. 1415.) ; Isto, 141., (11. 6. 1417.) ; Cons. Minus. III, 68., (16. 5. 1423.) ; Isto, 249v., (20. 8.). U tome se posebno istakao tijekom Konavoskog rata, Cons. Minus V, 47., (13. 7. 1430.) ; Isto, 50v., (31. 7. 1430.) ; Isto, 55., (23. 8. 1430.) ; Isto, 60v., (11. 9. 1430.) ; Isto, 61v., (16. 9. 1430.) ; Isto, 80., (27. 12. 1430.) i td.

³⁸⁶ Ref. XXXII, 148., (11. 6. 1403.)

³⁸⁷ „...cometemo a vuy Pasquale de Resti... debiati andare ala presencia de voivoda Radize...“, Lett. di Lev. IV., 25., (12. 6. 1403.) ; Lučić, *Stjecanje*, 135., 185.

lišen slobode. Tada su se Dubrovčani maksimalno angažirali kako bi mu pomogli i bez okolišanja su iskoristili svoje diplomatske veze u Ugarskoj i Bosni da ga oslobode.³⁸⁸ Radiću Sankoviću ispred nosa se protestno mahalo odnosom koji su Dubrovčani imali prema njemu, komparirajući ga s nevoljama koje je im je bezrazložno priuštio. Dubrovački poklisar otvoreno mu je pružio priliku da uzvрати jednakom mjerom, što je bila temeljna zadaća njegovog govora. Dokazivao je pravo Dubrovačke Republike na stečene teritorije temeljeno na darovnici koju im je izdao kralj Ostoja, a kasnije i on potvrdio, te pobliže odredio. Pozvao ga je da ne bude nezahvalan i ne napada Dubrovnik, posebno prije nego o tome pristigne stav bosanskog kralja Ostoje u Dubrovnik.³⁸⁹ Pokušao je osigurati uvjete koje je Radič s obzirom na svoj položaj u Bosni mogao ispuniti. Zadaća poklisara bila je osigurati njegov prestanak vojnih aktivnosti protiv Dubrovnika, no u tome nije imao većeg uspjeha.³⁹⁰

Dubrovačke diplomatske akcije bile su dobro usklađene i planirane, a jedan od glavnih preduvjeta za to bila je pravovremena i potpuna obaviještenost. Zbog toga su vijećnici nastojali da poklisari budu što bolje informirani o trenutnim prilikama. Zato je pismo dubrovačkog poklisara Pavla de Gondula, koji je prije Paska de Resti posjetio Radiča Sankovića njemu proslijeđeno.³⁹¹

Dubrovački poklisar, osim Radiću, trebao se obratiti i njegovim sudvorjanima te supruzi od kojih se očekivalo da će utjecati na vojvodu.³⁹² Unatoč ulozenim naporima nije imao uspjeha. Diplomacija je zakazala jer je vojvoda vojnim putem odlučio razriješiti postojeći sukob s Dubrovčanima. Napao je 18. lipnja 1403. godine Primorje i odatle istjerao dubrovačkog kneza³⁹³ čime je poslanstvo Paska de Resti bilo završeno. Vijeće umoljenih odlučilo mu je pisati 24.,³⁹⁴ a 26. lipnja mu je zahvalilo na dobro obavljenoj službi. Vijećnici

³⁸⁸ Dubrovčani su radili na Radičevom oslobađanju kod ugarskog i bosanskog vladara: Ref. XXX, 72., (29. 1. 1395.) ; Isto, 88., (10. 5. 1396.) ; „Item redusitili a memoria rectandoli l'antiga et bona amistade et fraternitade le quale have teso ano. Et lo so padre et lo so fradello zupane Beliache...Et finalmente vui siando in prisone, et la vostra dompna Chaçada et monada de Bosna non trovo altra casa che la nostra... Et nui cum i nostri ambasaduri et cum molte spexe cum lo re di Ungaria cum Bosna et cum altri baruni cerchando et tractando la vostra liberatione...“, Lett. di Lev. IV, 25v., (12. 6. 1403.) ; Lučić, *Stjecanje*, 135., 186. Radič Sanković od 1391. godine nalazio se u zarobljeništvu Kosača, ali detalji o tome nisu poznati. Na svoj se posjed vratio 1398. godine, Ćirković, *Istorija*, 185. ; Tadić, „Promet“, 140.-141.

³⁸⁹ „...pregemo la vostra amistade chel vi piaçala la farçe possidere questo bone del quale vui fustidi bona cascun che nui habiamo et cosi ve piaça a perseverare de bone in meglio, et che li vostri et nostri malivoli non possino intrare intro de nui et guastare l'antiga et presente nostra bona amistadi.“, Lett. di Lev. IV, 25v. ; Iorga, *Notes*, II, 94. ; Lučić, *Stjecanje*, 135., 186.

³⁹⁰ Lučić, *Stjecanje*, 185.-186. ; Mijušković, „Sanković“, 47.-48. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 117.

³⁹¹ Lett. di Lev. IV, 26., (13. 6. 1403.) ; Iorga, *Notes*, II, 94. ; Lučić, *Stjecanje*, 135.

³⁹² Lett. di Lev. IV., 25v.-26., (12. 6. 1403.)

³⁹³ Resti, *Chronica*, 200. ; Škrivanić, „Rat“, 46.

³⁹⁴ Ref. XXXII, 153., (24. 6. 1403.) ; Lučić, *Stjecanje*, 135.

su držali da je u postojećim okolnostima dao maksimalan doprinos,³⁹⁵ te da bi drugačiji ishod njegovog poslanstva bilo nerealno očekivati.

5.4. STJEPAN NIKOLIN DE LUCARI

Najvažniji oslonac – Hrvoje Vukčić

Početkom mjeseca lipnja 1403. godine Vijeće umoljenih odlučilo je bosanskom kralju Ostoji i Hrvoju Vukčiću uputiti jednog vlastelina.³⁹⁶ Stjepan Nikolin de Lucari (1363.-1414.) upućen je Hrvoju ostvarivši neznatnu prednost pred protukandidatom Marinom de Bona.³⁹⁷ Za poslanstvo Hrvoju izabran je netom nakon završetka dvomjesečnog mandata generalnog kapetana dubrovačke vojske.³⁹⁸ Izglasano je da će dobiti plaću od 200 perpera, a kazna ako se ispriča za neobavljanje dužnosti, bez valjanog razloga, iznosila je dvostruko više.³⁹⁹ Započele su pripreme za odlazak toga poklisara od kojih je među važnijim bila sastavljanje upute.⁴⁰⁰ Stjepan de Lucari bio je jedan od najuglednijih članova toga roda. Kao prvi Lucari izabran je za kneza 1380., a do svoje smrti vršio je tu dužnost više od deset puta. Kao poklisar 1379. boravi na dvoru bosanskog kralja, 1383. upućen je ugarskim kraljicama, 1392. ponovno je u Bosni, a 1403. kod Hrvoja Vukčića.⁴⁰¹ Izabran je za nositelja poslanstva ugarskom kralju krajem 1412., ali se ispričao.⁴⁰² Zbog iskustva i ugleda često je biran iz redova Maloga vijeća za sastavljača uputa poklisarima.⁴⁰³ Povjeravane su mu ugledne državne službe suca,⁴⁰⁴ općinskog⁴⁰⁵ i privatnog odvjetnika,⁴⁰⁶ a 1407. godine nadgledao je radove na Sandaljevoj palači u Dubrovniku.⁴⁰⁷

Njegovo poslanstvo bilo je od iznimnog značenja jer je Hrvoje Vukčić bio jedan od najmoćnijih bosanskih velmoža koji je mogao zaustaviti Ostojine planove. Ipak čini se da nije

³⁹⁵ Ref. XXXII., 153v., (26. 6. 1403.) ; Lučić, *Stjecanje*, 135.

³⁹⁶ Ref. XXXII, 40v., (6. 6. 1403.) ; Isto, 212., (6. 6. 1403.)

³⁹⁷ Lučić, *Stjecanje*, 135. ; Škrivanić, „Rat“, 38.

³⁹⁸ Ref. XXXII, 208v., (27. 3. 1403.) ; Škrivanić, „Rat“, 39.

³⁹⁹ Ref. XXXII, 212., (7. 6. 1403.)

⁴⁰⁰ Ref. XXXII, 147v., (9. 6. 1403.) ; Ref. XXXII, 148., (10. 6. 1403.)

⁴⁰¹ Mahnken, *Patricijat*, I, 300.-301. ; Ista, *Patricijat*, II, XLI Lucari. ; Ref. XXXII, 212., (7. 7. 1403.)

⁴⁰² Ref. XXXIV, 248., (12. 12. 1412.)

⁴⁰³ Sastavljao je upute poklisarima kod ugarskog kralja, Ref. XXXIV, 74v., (10. 5. 1412.) ; Isto, 26v., (18. 5. 1412.), bosanskog kralja, Ref. XXXII, 34v., (8. 4. 1403.), Balše Stracimirovića, Isto, 27., (26. 7.) kao i drugim značajnim osobama, Ref. XXXIII, 11., (11. 2. 1407.) ; Isto, 15v., (31. 3. 1407.) ; Ref. XXXIII, 23v., (28. 5. 1407.).

⁴⁰⁴ Ref. XXXI, 42v., (za 1399.) ; Ref. XXXIII, 38., (za 1408.) ; Ref. XXXIII, 170. (za 1411.)

⁴⁰⁵ Ref. XXXIII, 1v., (za 1407.) ; Ref. XXXIII, 128., (za 1410.) ; Ref. XXXIV, 1., (20. 12. 1412.)

⁴⁰⁶ Ref. XXXIII, 21v., (za 1403.) ; Isto, 78v., (za 1409.) ; Ref. XXXIV, 1., (za 1413.)

⁴⁰⁷ Ref. XXXIII, 15v., (31. 3. 1407.)

želio dovesti u pitanje dobiveni položaj pod okriljem Ladislava Napuljskog.⁴⁰⁸ Ta okolnost utjecala je na tijek i ishode njegovih diplomatskih napora. Unatoč tome dubrovačka računica koja je u Hrvoju vidjela ključ razrješenja sukoba pokazala se ispravnom. Stjepan de Lucari Hrvoja je potražio gdje se nalazi, a u audijenciji slijedio obrazac koji je nalagao pozdrav u ime kneza, Republike i svih dubrovačkih vlastelina, a potom predaju kredencijalnog pisma. Nakon toga se zahvalio na informacijama koje im je dao o Ostojinom neprijateljskom držanju. Kako bi ga pridobio, isticao je njegov ugled riječima da *ono što želi on htjet će i čitava Bosna*.⁴⁰⁹ Ako ništa drugo, Stjepan de Lucari trebao je osigurati Hrvojevo posredovanje kod bosanskog kralja s ciljem zaustavljanja ratnih operacija i uspostave mira Republike s Ostojom i Ladislavom Napuljskim.⁴¹⁰ U tome mu je pomogao tinjajući antagonizam koji je Hrvoje imao prema Ostoji produbljen njegovim napadom na Dubrovnik, što će u konačnici rezultirati njihovim razlazom.⁴¹¹ Kako bi ga potakao da djeluje u željenom smjeru, dubrovački poklisar prezentirao mu je dotadašnji tijek sukoba iz čega se vidjelo da su Dubrovčani nepravедно napadnuti. Hrvoju je naveo sve ono što im Ostoja zamjera, a potom obesnažio njegove argumente.⁴¹² Istakao je da se Pavle Maštrović više ne nalazi u Dubrovniku, dok je Pavle Radišić još tamo, jer Dubrovčani imaju pravo pružiti azil svakom tko ga zatraži.⁴¹³ Objasnio je da je Ostojin zahtjev da se ugarska zamijeni bosanskom zastavom samo način na koji želi doći do dijela jadranske obale.⁴¹⁴ Isto tako ukazao je na neodrživost njegovih zahtjeva za protjerivanjem dubrovačkih trgovaca iz Bosne u skraćenom vremenskom roku.⁴¹⁵ Izvijestio ga je da se u Dubrovniku sprema odašiljanje poklisara kralju Ostoji u Bišće koji će raditi na izgladivanju međusobnih odnosa.⁴¹⁶

⁴⁰⁸ Radonić, „O knezu“, 56. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 112.-113., 116.

⁴⁰⁹ Šišić, *Hrvoje*, 187. ; Lučić, *Stjecanje*, 135. ; Škrivanić, „Rat“, 46.

⁴¹⁰ „...scribendi ser Stepcho de Lucharis ambassiatorem ad voyuodam Cheruoe“, Ref. XXXII, 42v., (20. 6. 1403.) ; „...la terra nostra non conosse persona che habia porta la vostra magnificencia et noy et signore in qui habiamo maior speranza et fede in li bisogni nostri... perche che vui vori, vora tuta Bosna“, Lett. di Lev. IV, 30., (26. 6. 1403.) ; Lučić, *Stjecanje*, 187. ; Šišić, *Hrvoje*, 170. ; Šišić, „Nekoliko isprava“, 293.-294.

⁴¹¹ Vidi: Lovrenović, Na klizištu, 97., 107.

⁴¹² „...re Hostoia se turbava inverso nui de Pavel Radissich et Paval Mastrovich, che stano in Ragusa. Et che nui a peticion deli dicti tractemo in Ungaria cum lo re Sigismondo contra lo dito re Ostoia, la qual chosa Dio sa che de questo non habiamo colpa.“, Lett. di Lev. IV, 23., (13. 6. 1403.)

⁴¹³ „...che la terra nostra e francha ad ogni uno et a grandi et a pizzoli“, Lett. di Lev. IV, 23., (13. 6. 1403.) ; Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 116.-117. ; Šišić, *Hrvoje*, 171. ; Lučić, *Stjecanje*, 135. Više o poimanju dubrovačke *libertas* u kasnom srednjem vijeku vidi: Kunčević, „O dubrovačkoj *libertas*“, 9.-64.

⁴¹⁴ Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 116.-117. ; Šišić, *Hrvoje*, 169. ; Lučić, *Stjecanje*, 135.

⁴¹⁵ „...et privilegii che ne ha fato et che li mercadanti nostri habian termene XV giorni a partirse de la sua contrada dandone caxon de la stancia del Radissich che sta in Ragusa.“, Lett. di Lev. IV, 23v., (13. 6. 1403.)

⁴¹⁶ „Et maggiormente meraviliandone che l'altrieri qui vene lo dito re in Bissize, nui mandassimo uno nostro ambassador a lui ad invitarlo che el ge placesse vignir a veder Ragusa, caza sua, la qual cosa molto desideravamo.“, Lett. di Lev. IV, 23v., (13. 6. 1403.)

Senat je 19. lipnja 1403. godine odlučio da se piše poklisaru kod Hrvoja.⁴¹⁷ Naputak je pisan u svijetlu napada na dubrovačkog kneza u Kurilu koji je Republiku doveo u nezavidan položaj.⁴¹⁸ Zbog toga je bilo važno da Stjepan de Lucari zadobije Hrvojevu naklonost.⁴¹⁹ Ponovno ga je zamolio za posredovanje u izmirenju s Ostojom⁴²⁰ i Ladislavom Napuljskim.⁴²¹ Novina je bila da je dobio dozvolu poslužiti se uvjerljivijim sredstvima. Za tu uslugu nudio je 500 dukata godišnje Hrvoju, no on niti u tome nije pronašao dovoljan motiv, možda zato što su Dubrovčani bili podanici ugarske krune.⁴²² Nova uputa dubrovačkom poklisaru datirana je 28. lipnjem 1403. godine. Nije sadržavala novine u odnosu na ranije smjernice koje su mu sugerirane za djelovanje.⁴²³ Koncem srpnja odgovoreno je na pismo dubrovačkog poklisara pristiglo 18.-oga toga mjeseca i u njemu mu je dana *licencia de tornar a Ragusa*.⁴²⁴ Opoziv je pokazatelj da još uvijek nisu sazrijele okolnosti za Hrvojevo djelovanje protiv politike koju vodi kralj Ostoja, jer su spona koje su ih povezivale još uvijek bile (pre)jake. Obojica su bili pristaše Ladislava Napuljskoga, te su zajednički ratovali protiv ugarskog kralja, pred čime Stjepan de Lucari nije imao izgleda.

5.5. MARIN NIFIKOV DE GONDULA

Spriječavanje ulaska Sandalja Hranića u sukob

Nakon vojnog napada poduzetog 18. lipnja 1403. godine u Primorju,⁴²⁵ Vijeće umoljenih brzo je reagiralo kako bi se onemogućilo stvaranje šire vojne fronte u Bosni.⁴²⁶ Za poslanje vojvodi Sandalju izabran je Marin Nifikov de Gondula (1363.-1405.)⁴²⁷ 23. lipnja, a njegov odlazak nije odgađan.⁴²⁸ Možda je dubrovački poklisar bio za to dodatno potaknut

⁴¹⁷ Ref. XXXII, 151., (19. 6. 1403.)

⁴¹⁸ Ref. XXXII, 153v., (26. 6. 1403.)

⁴¹⁹ „...la terra nostra non conosce persona che habia porta plu cordial amore e quella nostra cita caxa vostra de quello che porta la vostra magnificencia et noy et signore in qui habiamo maior speranza et fede in li bisogni nostri che in vui.“, Lett. di Lev. IV, 30., (26. 6. 1403.) ; Lučić, *Stjecanje*, 187.

⁴²⁰ „...et combatudo per honor et bon stado di la terra nostra le qual possion mo acqistar et fermar per caxa vostra plu ferma che habian che ve piaça a intrometerve a recuncarli li facti nostri cum Bosna.“, Lett. di Lev. IV, 30. (26. 6. 1403.)

⁴²¹ Iorga, *Notes*, II, 95. ; Škrivanić, „Rat“, 46. ; Lučić, *Stjecanje*, 187. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 117.

⁴²² „...habiat per provixian in vi vostra de la terra nostra ogne anno ducati cinquecento l'anno metandono vui in hona paxe cum Bosna.“, Lett. di Lev. IV, 30., (26. 6. 1403.) ; Iorga, *Notes*, II, 95. ; Lučić, *Stjecanje*, 135., 188. ; Resti, *Chronica*, 198.-199. ; Lovrenović, *Na klizištu*, 109. ; Perojević, *Povijest*, 394. ; Šišić, *Hrvoje*, 170. ; Iorga, *Notes*, II, 95. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 117.

⁴²³ Lett. di Lev. IV., 30v., (28. 6. 1403.) ; Iorga, *Notes*, II, 95.

⁴²⁴ Lett. di Lev. IV., 38., (23. 7. 1403.) ; Iorga, *Notes*, II, 97.

⁴²⁵ Lučić, *Stjecanje*, 135. ; Resti, *Chronica*, 200. ; Škrivanić, „Rat“, 46.

⁴²⁶ Lučić, *Stjecanje*, 135.

⁴²⁷ Mahnken, *Patricijat*, II, Gondola XXXVI/1-2.

⁴²⁸ „...de mittendo unum nostrum nobillem ad voyuodam Sandalium“, Ref. XXXII., 152v., (23. 6. 1403.) ; „...in forma comissionem dandam Marino de Gondolla ambasciatori ituro ad voyuodam Sandalium“, Isto, 42v., (23. 6. 1403.) ; „...partandoue de Ragusa per mare dobiare andare per mare al presencja del dicto voiuoda a Sutorina o

kaznom od 50 perpera ako ne krene na put do predviđenoga roka.⁴²⁹ Zadaća mu je bila zaustaviti napade na Dubrovnik koji su nosili velike materijalne i ljudske gubitke. Ona je oblikovana *ad hoc*, prema praktičnim potrebama koje je nametnula ratna svakodnevnica. Kada ju obavi, bez obzira na ishod, njegov angažman je završavao. Izabrani dubrovački poklisar bio je u podmaklim godinama, te ga kasnije ne nalazimo više u službi. Službu poklisara vojvodi Sandalju odbio je početkom 1403. godine,⁴³⁰ pa ponovno u ožujku te godine.⁴³¹ Za kneza Republike izabran je za mjesec rujan 1397.,⁴³² i svibanj 1403.⁴³³ Nešto više o njegovim prethodnim službama i diplomatskom iskustvu ne možemo reći, jer vremenski izlaze iz okvira rada.

Marin de Gondula uputio se prema Sutorini jer su u Dubrovniku imali informaciju da se Sandalj tamo nalazi. Kada je susreo vojvodu, prema protokolarnom obrascu, pozdravio ga je u ime čitave Republike i upitao za zdravlje.⁴³⁴ To je bilo jedno od općih mjesta, osim kada se znalo da nije dobro. Potom je biranim riječima Sandalju, kao dobrom dubrovačkom prijatelju i susjedu, razložio svrhu poslanstva. Izrazio mu je dubrovačku zahvalnost što je apstinirao u početnoj fazi sukoba i prenio informaciju o boravku Ostojinih poslanika u Dubrovniku, 15. svibnja, koje je bilo neprijateljski raspoloženo (*contra di Ragusa*).⁴³⁵ Kao sredstvo odgovaranja od poduzimanja vojnih akcija predočio je vojvodi princip neutralnosti kojeg su Dubrovčani zastupali kroz povijest. Istakao je da ratovi Ugarske protiv Bosne nikada nisu značili i sudjelovanje Dubrovačke Republike u njima, pa ni sada ne smije biti uvučena u njih.⁴³⁶ Kao primjer naveo je sukob Ludovika i Tvrtka u kojem im bosanski kralj nije zadavao poteškoće iako su ostali postrani. Dubrovački poklisar završio je izlaganje riječima da je *Dubrovnik grad koji plaća mali tribut Ugarskoj, a mnogo veći bosanskoj kruni*.⁴³⁷

Unatoč njegovom trudu vojvoda Sandalj je sudjelovao 15. srpnja 1403. godine u vojnom napadu na Dubrovnik, prešavši granicu s trebinjske strane, čime se aktivno svrstao u

donde vui lo senteridi chel sia circa ile parte di marina.“, Lett. di Lev. IV, 28v., (25. 6. 1403.); Ćirković, *Istorija*, 199.; Škrivanić, *Rat*, 46.; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 117.

⁴²⁹ Ref. XXXII., 152v., (23. 6. 1403.)

⁴³⁰ Ref. XXXII, 134v., (18. 1. 1403.)

⁴³¹ Ref. XXXII, 139., (13. 3. 1403.)

⁴³² Ref. XXXI, 153., (22. 8. 1397.)

⁴³³ Ref. XXXII, 210., (27. 4. 1403.); Mahnken, *Patricijat*, I, 273.

⁴³⁴ Lett. di Lev. IV, 28v., (25. 6. 1403.)

⁴³⁵ „Item dando a saure como le Re di Bosna zasuno di 15 pasadi ne mando Stipan logofet et Stanchna Sergouish.“, Lett. di Lev. IV, 28v., (25. 6. 1403.). Usp., Škrivanić, „*Rat*“, 46.; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 117.

⁴³⁶ Istaknut je primjer Radivojevića iz vremena smrti kralja Dabiše, Lett. di Lev. IV., 29., (25. 6. 1403.); Kurtović, *Veliki vojvoda*, 117.

⁴³⁷ Lett. di Lev. IV, 29., (25. 6. 1403.); Lovrenović, *Na klizištu*, 109.; Škrivanić, „*Rat*“, 47.

tabor kralja Ostoje.⁴³⁸ Zbog toga su Dubrovčani odlučili pomoć potražiti drugdje. Ovlastili su Nikolina de Gondula, Šimuna de Bona i Marina de Caboga da pregovaraju s Kotoranima, Turcima, Zećanima, Albancima pa čak i Osmanlijama o savezu protiv Ostoje i njegovih istomišljenika,⁴³⁹ a nekoliko Bosanaca potjerali su su iz Dubrovnika.⁴⁴⁰ Misija Marina de Gondula izgubila je smisao tim napadom, pa mu je sugerirano da vojvodi Sandalju posljednji put kaže da Dubrovčani polažu u njega veliku nadu kao prvom susjedu,⁴⁴¹ a potom se vrati kući.⁴⁴²

5.6. IVAN VLAHOV DE MENČE

Posljednji pokušaj izmirenja s vojvodom Radičem

Dubrovčani nisu odustajali od nastojanja da s Radičem sklope mir, jer su se našli u položaju težem nego ikada. Broj potencijalnih saveznika svakodnevno se sužavao, a neprijateljska koalicija je jačala te postizala prve uspjehe. S kopna je dubrovački teritorij pritiskao neprijateljski обруч bosanskih velmoža, a s mora su prijetile napuljske galije. Zbog toga je Senat odlučio 30. lipnja 1403. godine poslati jednog poklisara do Slanog da razgovara s Radičem. Izabran je Ivan Vlahov de Menče (1374.-1424.)⁴⁴³ koji je početkom 1403. godine bio u poslanstvu kod vojvode Sandalja,⁴⁴⁴ a nakon nekoliko mjeseci ponovno je izabran za istu službu,⁴⁴⁵ ali ju je odbio. Iste godine boravi u poslanstvu na dvoru bosanskog kralja,⁴⁴⁶ a na jesen ponovno kod vojvode Sandalja.⁴⁴⁷ Ta je godina bila za njega bogata dipolmatskim iskustvom, no kasnije ga ne nalazimo u službi, osim što je povremeno biran za sastavljača uputa poklisarima.⁴⁴⁸ U ostalim službama također se rjeđe spominje. Izabran je 1403. da odredi mjesto gdje će se podići obrambeni zid u Stonu.⁴⁴⁹ Član je Malog vijeća 1409.,⁴⁵⁰

⁴³⁸ Resti, *Chronica*, 201. ; Ragnina, *Annales*, 246. ; Iorga, *Notes*, II, 97. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 119. Usp.: Ćorović, *Historija*, 375. ; Škrivanić, „Rat“, 48. ; Lučić, *Stjecanje*, 136. ; Ćošković, „Krstjanin“, 18.

⁴³⁹ Ćošković, „Krstjanin“, 18., nap. 57. ; Božić, *Dubrovnik*, 24.-25. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 119.

⁴⁴⁰ Ref. XXXII, 159.-159v., (17. 7. 1403.) ; Iorga, *Notes*, II, 96. ; Šišić, *Hrvoje*, 172.

⁴⁴¹ „...et trar soura di ogne maleuolencia contra di nui preserandogle che se lui se portera bene inuerso di Ragusa como auano fede et sperança in lui. Ragusa gl'essera grata et recomesserase del so bon portamento.“, Lett. di Lev. IV, 29v., (25. 6. 1403.)

⁴⁴² Ref. XXXII, 155v., (3. 7. 1403.) ; Lett. di Lev. IV, 29., (25. 6. 1403.)

⁴⁴³ Mahnken, *Paticijat*, II, XLVII/1.

⁴⁴⁴ Ref. XXXII, 135., (18. 1. 1403.)

⁴⁴⁵ Ref. XXXII, 139., (15. 3. 1403.)

⁴⁴⁶ Ref. XXXII, 209., (5. 4. 1403.)

⁴⁴⁷ Lett. di Lev. IV, 70v., (bez datuma)

⁴⁴⁸ Rjeđe je biran za sastavljača uputa poklisarima, Ref. XXXIII, 165v., (15. 11. 1410.) ; Ref. XXXIV, 60., (10. 1. 1412.) ; Isto, 66., (4. 3. 1412.)

⁴⁴⁹ Ref. XXXII, 41v., (12. 6. 1403.)

⁴⁵⁰ Ref. XXXIII, 78v.

1413. izabran je za dubrovačkog kneza,⁴⁵¹ a iste je godine blagajnik,⁴⁵² dok 1414. obnaša službu općinskog odvjetnika.⁴⁵³ Za njegove pregovore s Radičem načinjen je predračun troškova te određena pratnja.⁴⁵⁴ Susret se dogodio u uvjetima koji su odavali Radičevo neraspoloženje za normalizaciju odnosa s Dubrovnikom. Taj je stav ubrzo promijenio zbog drastičnog pogoršanja svoga položaja. Bio je prisiljen uputiti svoje poslanike u Dubrovnik, koji su izvijestili da je spreman pregovarati o primirju.⁴⁵⁵ Ponuda je prihvaćena 26. lipnja, iako nije bila iskrena,⁴⁵⁶ jer je poduzeo vojni napad nekoliko dana kasnije, točnije 15. srpnja.⁴⁵⁷

Početkom srpnja Ivanu de Menče uručen je naputak, nakon što je osigurana lađa za njegov put do Slanog. Dobio je naredbu da dalje ne smije ići, nego tamo mora čekati Radiča da stigne na pregovore.⁴⁵⁸ Nakon što ga je pozdravio,⁴⁵⁹ podsjetio ga je na dobre odnose (*l'antigo et bona amistade*), te rekao da je dobrodošao u Dubrovniku (*sel podesse vignier francho in Ragusa a caxa sua*). Što se tiče Primorja, dobio je uputu o tome razgovarati kasnije, nakon zaključenja mira s Bosnom, jer su Dubrovčani odlučili probleme rješavati postupno, s obzirom na njihov prioritet. Dubrovački poklisar „igrao je“ na Radičevu savijest kada mu je rekao da on *najbolje zna kako pravilno postupiti*.⁴⁶⁰

Nakon što je obavio što se od njega instrukcijom tražilo, Ivan de Menče mogao je odabrati hoće li se vratiti kući ili zadržati još neko vrijeme uz vojvodu. Odluka mu je prepuštena jer je imao bolji uvid u okolnosti. Od njega se očekivalo da odabere opciju koja će Republici donijeti više dobrobiti.⁴⁶¹ Krupne odluke ostavljene su na izbor poklisarima samo ako je procijenjeno da će to biti probitačnije za Republiku. Ta diplomatska akcija u konačnici nije polučila uspjeh, kao ni one poduzete ranije, jer širi politički uvjeti to nisu omogućavali.

⁴⁵¹ Ref. XXXIV, 277v., (28. 11. 1413.)

⁴⁵² Ref. XXXIV, 251v., (22. 12. 1412.)

⁴⁵³ Ref. XXXIV, 291v., (20. 12. 1413.)

⁴⁵⁴ Ref. XXXII, 154v., (30. 6. 1403.) ; Lučić, *Stjecanje*, 135.-136.

⁴⁵⁵ Ref. XXXII, 153v., (26. 6. 1403.) ; Lučić, *Stjecanje*, 135.

⁴⁵⁶ Resti, *Chronica*, 200. ; Škrivanić, „Rat“, 47.

⁴⁵⁷ Lučić, *Stjecanje*, 136. ; Škrivanić, „Rat“, 48.-49.

⁴⁵⁸ Lett. di Lev. IV, 31., (4. 7. 1403.) ; Ref. XXXII, 156., (4. 7. 1403.) ; Iorga, *Notes*, II, 95.-96. ; Lučić, *Stjecanje*, 136.

⁴⁵⁹ „Et sel dicto Radize vegnesse zoxo a Slano per essere cum vui o mandasse alcuno de glesoy a parlar cum vui fatigle el saludo per parte del regimento et zentili homeni di Ragusa como meglio parera e la vostra descriptione presentada la lettera reduciarle gledefiti lo regimento nostro mandando qui ado dire quello che ve piaxe de voler dire.“, Lett. di Lev. IV, 31., (4. 7. 1403.) ; Lučić, *Stjecanje*, 188.

⁴⁶⁰ Iorga, *Notes*, II, 95.-96. ; Lučić, *Stjecanje*, 136.

⁴⁶¹ „...lasimo in vostra discreptione la sportare o viagner Ragusa o andar a Stagno stivando a nui quello sopra seguito.“, Lett. di Lev. IV, 31., (4. 7. 1403.) ; Lučić, *Stjecanje*, 189.

Promjena položaja Republike bit će vidljiva tek nakon Sigismundovih vojnih uspjeha koji su prisilili Ladislava Napuljskog na napuštanje Dalmacije.

5.7. MIHOČ ŠIMUNOV DE RESTI – FRANKO MATEJEV DE BASILIO

U potrazi za Sigismundovom pomoći

Temeljna zadaća Mihoča Šimunovog de Resti i Franka Matejevog de Basilio bila je potaknuti razmimoilaženje Hrvoja Vukčića i kralja Ostoje te onemogućiti pomirenje bosanskog kralja s dubrovačkim suverenom.⁴⁶² Ugarski kralj nije mogao ispuniti ono što se u Dubrovniku od njega očekivalo, jer je bio zaokupljen rješavanjem drugih problema.⁴⁶³ Dubrovački poklisari tražili su najbolji način kako bi ga potakli na jači angažman, a kao najbolji argument pokazala se dubrovačka vjernost ugarskoj kruni. Poklisari su tijekom rata pregovarali s Ladislavom Napuljskim, ali nikada mu nisu ponudili vlast nad Republikom, čak ni kada je bio na vrhuncu moći, prilikom krunjenja u Zadru, u kolovozu 1403. godine. Vjernost koju su Dubrovčani iskazivali ugarskom kralju isplatit će se rastom njegove moći, što im je omogućilo da pritisnu Ostoju čija je politika izgubila uporište opadanjem zainteresiranosti bosanskih velmoža za njegove prvotne planove. Sukobi su još uvijek trajali, no nisu mogli potrajati. Dubrovčani su izvojevali pobjedu kada je Ostoja ostao napušten od svojih pristalica, kojima je najvažniji postao osobni interes. Uvidjeli su mogućnost da postanu vlasnici zemlje koja im je dana u *plemenito*, neovisno od središnje vlasti. Ostoja se našao u pat poziciji zbog čega je trebao novoga partnera. Pronašao ga je u ugarskom kralju s čime se Dubrovčani nisu mirili, pa su se poslužili diplomacijom da ih zavade.⁴⁶⁴ Podlogu tom planu našli su u kulminirajućem neprijateljstvu Ostoje i vojvode Hrvoja. Uspjeh Dubrovčana postao je vidljiv u kolovozu 1403. godine kada sukob napuštaju oni koji su ga trebali predvoditi, što je potaklo Ostoju na sklapanje mira.⁴⁶⁵ Mirovnu ponudu iznio je preko svojih poslanika u dva navrata prije rujna. Dubrovčani na njegove uvjete nisu pristali ohrabreni svojim povoljnim položajem koji nastoje materijalizirati.⁴⁶⁶

Vijeće umoljenih sredinom listopada 1403. prepoznalo je pravi trenutak da u Ugarsku uputi poklisare, s plaćom 200 i kaznom od 400 perpera, ako odbiju službu bez valjanog

⁴⁶² Lovrenović, *Na klizištu*, 110.-111.

⁴⁶³ Radonić, „O knezu“, 54. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 115.

⁴⁶⁴ Dubrovački poklisari trebali su istaknuti kralju kako su čuli: „come vuy sette a far acordio cum lo re Hostoya.“, Matković, „Spomenici“, 187. ; Lučić, *Stjecanje*, 137.

⁴⁶⁵ Kurtović, *Veliki vojvoda*, 120.

⁴⁶⁶ Kurtović, *Veliki vojvoda*, 120., nap. 412.

opravdanja.⁴⁶⁷ Tek oko mjesec dana kasnije izglasavani su detalji oko odašiljanja toga poslanstva. Odlučeno je da se u Ugarsku upute dva poklisara. Pripreme su se prolongirale od sredine listopada do sredine studenog.⁴⁶⁸ Izabrani su Mihoč Šimunov de Resti i Franko Matejev de Basilio kojemu je isti dan zahvaljeno na prihvaćanju dužnosti.⁴⁶⁹ Izabrani poklisari isticali su se iskustvom, sposobnostima i ugledom među dubrovačkom vlastelom. Diplomatska poslanstva upućena u Ugarsku, u usporedbi s onima u Bosnu, odlikuje viša razina izvedbe poklisara i prezentacije Republike. To je vidljivo u sastavu i broju pratnje, vrijednosti poklona, odabiru odjeće, tituliranju, pratećem ceremonijalu i td. Ti su čimbenici utjecali na oblikovanje slike o Dubrovačkoj Republici svih s kojima su poklisari dolazili u kontakt. Dubrovčani su u ključnim trenucima završne faze sukoba željeli imati svoje predstavnike kod Sigismunda, pa su svoje poklisare zadržali tamo do kraja sukoba. Izabrani poklisari krenuli su na put 16. studenog 1403. godine. Dubrovčani nisu propustili priliku da se preko njih obrate Hrvoju Vukčiću kojemu su na putovanju prema Sigismundu zastali. Put preko Hrvojevih zemalja do Ugarske bio je siguran u ratnim prilikama, a isto tako nije bilo neuobičajeno da se jedno diplomatsko poslanstvo uputi na više strana u jednom mandatu.⁴⁷⁰ Prilike u Bosni munjevito su se izmjenjivale što je ostavljalo trag na ishod dubrovačkih diplomatskih nastojanja. Krajem prosinca nisu išle na ruku poklisarima jer je došlo do normalizacije odnosa između Hrvoja i bosanskog kralja Ostoje.⁴⁷¹ Za pomirbu se znalo već u ožujku.⁴⁷² Ključ raspleta ležao je u Hrvojevim rukama, pa u tome leži važnost posjeta Mihoča de Resti i Franka de Basilio. Hrvoja su potražili s obzirom na mjesto gdje su čuli da boravi. Srdačno su ga pozdravili i obratili se *lijepim i urešenim* riječima nakon što su mu predali kredencijalna pisma. Planirane ciljeve nastojali su ostvariti isticanjem prijašnjih prijateljskih veza koje su upotpunili preklapanjem interesa u sadašnjem vremenu, ističući da je Dubrovnik i *njegova kuća*. Vojvodi su povjerali smisao misije na ugarskom dvoru koji su izjednačili s njegovom korišću.⁴⁷³ Nastup su zaokružili riječima da u nikoga drugoga ne polažu *nade u pozitivno razrješenje sukoba koliko u njega*. U prvoj audijenciji poklisari su se osvrnuli na

⁴⁶⁷ Ref. XXXII, 217v.-218., (16. 10. 1403.)

⁴⁶⁸ Ref. XXXII, 174., (16. 10. 1403.) ; Isto, 177v., (13. 11. 1403.)

⁴⁶⁹ Ref. XXXII, 218., (16. 10. 1403.) ; „Prima pars est de faciendo graciam ser. Francho de Basilio ambasiatori nostro ituro in Hungariam.“, Ref. XXXII, 178v., (14. 11.)

⁴⁷⁰ Lett. di Lev. IV., 51., (16. 11. 1403.) ; Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 131. ; Ref. XXXII, 218., (16. 11. 1403.) ; Usp. Šišić, *Hrvoje*, 173.-176.

⁴⁷¹ Stojanović, *Povelje i pisma*, I/1, 455.-547.

⁴⁷² Stojanović, *Povelje i pisma*, I/1, 457-458., 433.-436. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 124. ; Lovrenović, *Na klizištu*, 113.

⁴⁷³ Lett. di Lev. IV., 51., (16. 11. 1403.) ; Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 131.

sukob Dubrovnika i Bosne ističući da Republika nije kriva za njegovo izbijanje.⁴⁷⁴ Nastojali su Hrvoja zavaditi s Ostojom, upozoravajući ga da radi protiv njega na ugarskom dvoru gdje se pokušava izmiriti s ugarskim kraljem. Bosanski kralj ga je čak optužio na stanku održanom u listopadu/studenom da je krivac za izbijanje rata. Navedene argumente upotpunili su govornim vještinama vidljivim na primjeru usporedbe koju su povukli. *Hrvoja su pitali smatra li da je najbolje okruženje za odrastanje, kasnije i vladanje njegova sina zemlja kojoj je Ostoja na čelu, jer se on pokazao nezahvalnim za sve što je za njega učinio, zbog čega je došlo pravo vrijeme za smjenu na tronu. Hrvoja su uvjeravali da bi bio idealan kandidat te lako pridobio bosanske velmože.*⁴⁷⁵ Argumenti poklisara rezultirali su Hrvojevim približavanjem Sigismundu.⁴⁷⁶ O tijeku i rezultatima misije poklisari su morali brzo izvijestiti.⁴⁷⁷

U istoj uputi dobili su instrukcije za poslanstvo u Ugarskoj prema kojoj su nastavili putovanje nakon što su se oprostili s Hrvojem. Cilj misije tamo bio je sličan, stvoriti neprijateljsko raspoloženje prema Ostoji koji ih je pokušao razdvojiti od ugarskoga kralja, kojemu su unatoč svim teškoćama Dubrovčani uvijek bili vjerni. Sigismundu su prezentirali tijek sukoba koji je svojom kronologijom pobijao Ostojinu tvrdnju da je Republiku napao zbog pružanja utočišta Pavlu Radišiću, jer je on stigao u Dubrovnik tek nakon što je Ostoja iznio te optužbe.⁴⁷⁸ Dubrovački su poklisari nastojali onemogućiti postizanje mira između Ostoje i Sigismunda o kojemu su nešto načuli, ali nisu znali da je već sklopljen. To je utjecalo na nekoordiniranost njihovih postupaka koji nisu pratili stvarne promjene.

Boravak na Sigismundovom dvoru iskoristili su da za Republiku ishode nove teritorije. Osim potvrđivanja Primorja nastojali su dobiti pravo na tri udaljena otoka Korčulu, Brač i Hvar. Uporište tom potraživanju našli su u dobrim odnosima s krunom i ratnoj šteti u sukobu s Bosnom, koja je premašivala 200 000 dukata, uz brojne ljudske žrtve.⁴⁷⁹ Poklisari su bili oslonjeni na vlastite mogućnosti u pronalaženju razloga koji bi im poslužili za početak razgovora o toj temi. Nakon uvoda, koji se *učini zgodnim i prikladnim njihovoj razboritosti,*

⁴⁷⁴ „Et a nui non haver averotto le promesse et tanti sacramenti et ne anche lo grande amor et union che sempre fo tra Bossina et Ragusa, lo qual vui haveti saputo et cognosuto per li tempi passati.“, Lett. di Lev. IV, 51v., (16. 11. 1403.) ; Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 132.

⁴⁷⁵ Lett. di Lev. IV, 51v.-52., (16. 11. 1403.) ; Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 132. ; Usp. Kurtović, *Veliki vojvoda*, 131., nap. 450.

⁴⁷⁶ „...che vui fosti caxon a indurlo a farne guerra“, Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 133. ; Škrivanić, „Rat“, 53. ; Ćirković, *Istorija*, 200.-201. ; Lovrenović, *Na klizištu*, 110. ; Perojević, *Povijest*, 397.-399. ; Usp. Šišić, *Hrvoje*, 179.

⁴⁷⁷ Lett. di Lev. IV, 52v., (16. 11. 1403.)

⁴⁷⁸ Lučić, *Stjecanje*, 137.

⁴⁷⁹ Foretić, *Otok*, 148.-149. ; Resti, *Chronica*, 205. ; Šišić, *Hrvoje*, 178.

pokušali su Sigismunda potaknuti na ustupanje teritorija različitim argumentima. Posebno se ističe onaj kojim dubrovačku korist poistovjećuju s njegovim interesima. Isticali su da *ako im prepusti ta tri otoka, moći će se bolje braniti od neprijatelja*. Tako bi Dubrovčani *predanije služili njegovom Veličanstvu*, a teritoriji pod njegovom upravom bili bi sigurniji.⁴⁸⁰ Dubrovačka diplomacija često je znala naći zgodno opravdanje za ostvarenje vlastitih interesa pravdajući ih tuđima. Ako ne dobiju sva tri otoka, poklisari su ustrajali na dva, pa i smo jednim, ukoliko bude nužno čak toliko reducirati zahtjeve, jer najvažnije je bilo da pregovore ne završe bez ičega.⁴⁸¹ Poklisari su imali dozvolu pregovarati sa svima koji su mogli utjecati na ishod nastojanja proširenja na otoke.⁴⁸² Ipak, poklisari ih nisu tada izborili jer su se nalazili pod Hrvojevom upravom. Dubrovačka diplomacija na tome će ustrajno raditi u narednim godinama s promjenjivim uspjehom. Kralj Sigismund je Dubrovčanima ta tri otoka prepustio 1404. godine, što nije imalo značenje jer su i dalje ostali pod Hrvojevom upravom, ali na taj akt su se mogli pozivati u budućnosti kao potencijalno korisnim.⁴⁸³

Sastavljači naputka hipotetski su predviđali ishode djelovanja poklisara, te ih savjetovali kako postupiti u zamišljenim situacijama, čime su dokazali svoju pripremljenost i organiziranost. U slučaju izmirenja Sigismunda i Ostoje poklisari su trebali ocrniti bosanskog kralja još intenzivnije.⁴⁸⁴ Sigismunda su u tajnosti obavijestili o rezultatima misije kod vojvode. Istakli su mu *skrovito i zgodno* da poručuje kako se želi s njim pomiriti. Nedavno se zlovoljan vratio iz Napulja zbog pogoršanja odnosa s Ladislavom, a s druge strane u Hrvoju bi mogao naći oslonac u borbi protiv Ostoje, u namjeri da se okruni bosanskom krunom. Savjetovali su mu da je najbolje *prima toiando Chervoi dal vostro lato*, a onda se posluži načelom *divide et impera*, prema bosanskim velmožama. Taj naputak odaje smion iskorak poklisara u usporedbi s ingerencijama koje su im inače odobravane. Savjete ugarskom kralju

⁴⁸⁰ „...porete dire che quelli ixole, come inposente, prime sono le qual pervengono a mano e in forza dei uimici, et che cum quelle come vixine et pratiche del esser nostro semo percossi, et impediti i passi nostri et chaminar nostro per mare. Et vignando quelle in guida et in lo domino nostro serianplu stabille apresso lo poter nostro per mare. Et nui habiando quelle plu virilmenteporemo contrastar a inimici de la sua r. m. et plu amplamente esser ali servixi de la dita maiesta.“, Lett. di Lev. IV, 53v., (16. 11. 1403.)

⁴⁸¹ „Item se vui non potete haver tutte le ditte tre ixolle, et vui procurate, che habiamo lo doe, ouer una de quelle, et quanto plu porete.“, Lett. di Lev. IV, 54., (16. 11. 1403.) ; Usp. Šišić, *Hrvoje*, 176.-178.

⁴⁸² Foretić, *Otok*, 148.-149.

⁴⁸³ Foretić, *Otok*, 153.

⁴⁸⁴ „... ma del re Ostioia ve sapemo dir de certo tanto come loe sta homo de minima condicion, et de subito allevato in tanto domino, non per sua industria ne sapere, ma per peccato ad affliction de molti, prima pessimo di natura, instabile et avarissimo, siche per sua malagnita hor del algun stado del so domino non e contento. In se non ha fermeza de promessa, ne fede alguna. Et tutto questo, che dighemo, signor nostro, troverete certo et fermo.“, Lett. di Lev. IV, 54., (16. 11. 1403.)

smjeli su izreći samo ako ih pita kakva je situacija u Bosni, čime bi se otvorio prostor za razgovor o toj temi, ali uvijek iz pozicije *malih ljudi*.⁴⁸⁵

Dubrovčani su od ugarskog kralja očekivali da će poduzeti izravnu vojnu akciju u cilju Ostojinog suzbijanja,⁴⁸⁶ ali njihovo izmirenje to je onemogućilo. U literaturi postoji razmimoilaženje oko datacije toga događaja, neki ga smještaju na početak prosinca,⁴⁸⁷ a drugi smatraju da je do njega došlo tijekom studenog.⁴⁸⁸ Novi naputak poklisarima, motiviran tim krupnim događajem, upućen je 19. prosinca 1403. godine.⁴⁸⁹ Postignuto primirje Dubrovčanima je potvrdio mačvanski ban Ivan Morović.⁴⁹⁰ Novi udarac Dubrovčanima, koji se očekivao kao posljedica toga približavanja, bila je Sigismundova odluka da ne namjerava udovoljiti zamolbi poklisara za vraćanje Primorja, posebno jer su pružili utočište Ostojinom neprijatelju Pavlu Radišiću.⁴⁹¹ Poklisari su opravdavali dubrovačko pravo pružanja azila primjerom iz loze Kotromanić, kada su ga osigurali bosanskom banu Stjepanu Kotromaniću s majkom i braćom, ali ni to nije pomoglo da omekšaju Sigismundov zauzeti stav.⁴⁹²

Dubrovčani su na promjene odgovorili sredinom siječnja 1404. u Zvečaju na Vrbasu gdje su s Hrvojem sklopili savez protiv Ostoje.⁴⁹³ Ništa se ne zna o recepciji, tajnosti i dugotrajnosti toga dogovora. Vjerojatno je propao jer je podrazumijevao da se Hrvoje nađe pod okriljem ugarskoga kralja, pod čijim se pokroviteljstvom trebala izvesti smjena na bosanskom prijestolju.⁴⁹⁴ Premda plan nije pretočen u djelo važan je pokazatelj brze promjene političkih okolnosti u Bosni. Prijatelji su preko noći postajali neprijatelji i obrnuto, a veliki planovi padali su u vodu i otvarali mjesto sasvim novima.⁴⁹⁵ Unatoč postignutom dogovoru s

⁴⁸⁵ Šišić, *Hrvoje*, 178.

⁴⁸⁶ „... che apresso lo re Ostoia et baroni soi ne zure overprometan lor patarini, et a far li de zo scriture et et poveie bixognevole, perche in tal conse cognosemo lor uxanze et zo che ne de bixogno far et complir cum lor per nostra cautela.“, Lett. di Lev. IV, 62., (19. 12. 1403.)

⁴⁸⁷ „...come el acordo re Ostoia cum Bossina al nostro segnor cum li modi uxadi avanti.“, Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 151. ; Matković, „Spomenici“, 189. ; Čošković, „Krstjanin“, 25. ; Ćirković, *Istorija*, 201. ; Lovrenović, *Na klizištu*, 111.

⁴⁸⁸ Šišić, *Hrvoje*, 172.

⁴⁸⁹ Lett. di Lev. IV, 62., (19. 12. 1403.)

⁴⁹⁰ Škrivanić, „Rat“, 53.

⁴⁹¹ Lett. di Lev. IV, 61., (19. 12. 1403.)

⁴⁹² Lett. di Lev. IV., 61., (19. 12. 1403.) ; Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 152. ; Matković, „Spomenici“, 190.

⁴⁹³ Usp. Lučić, *Stjecanje*, 137. ; Škrivanić, „Rat“, 58.

⁴⁹⁴ Stojanović, *Povelje i pisma*, I/1, 455.-457. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 124. ; Lovrenović, *Na klizištu*, 112. ; Foretić, *Otok*, 152.

⁴⁹⁵ Usp.: Lovrenović, *Na klizištu*, 112.

Dubrovčanima u siječnju, čini se da je Hrvoje bio spreman staviti se pod zaštitu Ladislava Napuljskog s kojim je iznova koketirao.⁴⁹⁶

Dubrovački su poklisari i dalje nastojali pogoršati odnose Sigismunda i Ostoje, bez obzira na njihovo izmirenje. Kako bi to postigli ukazali su ugarskom kralju na postojanje dva ili više pisama u kojima Ostoja otvoreno govori protiv njega (*che parla conto lo nostro signor*). Uz uputu dobili su Sandaljevo, dva Radičeva i jedno Ostojino pismo adresirano na Hrvoja Vukčića koje su predložili ugarskom kralju.⁴⁹⁷ Poslane su im i kopije svih povelja kojima su Dubrovčani dokazivali pravo na uživanje stečenih teritorija. To su bile privilegija raškog kralja Dušana kojom im daruje primorski pojas od Stona do granica grada, ugarskog kralja Ludovika kojom im prepušta teritorij od Kurila do Stona, ispravu Sigismunda kojom im dopušta slobodno stjecanje novih zemalja od Raške i Bosne, koje do tada nisu bile u ugarskom vlasništvu, povelju bosanskog kralja Ostoje kojom im prepušta cjelokupno Primorje i Radiča Sankovića koja ju nadopunjava, što je dalo na značenju njihovim teritorijalnim potraživanjima.⁴⁹⁸ Novo uputstvo poklisarima upućeno je tek 20. travnja, iako je 12. ožujka u Dubrovniku primljena informacija da je Sigismund Ostojinom poslaniku zapovijedio da vrati Dubrovniku teritorije koje mu osporava.⁴⁹⁹ Presuda ugarskog kralja označila je veliki uspjeh poklisara. Tada su se već dogodile promjene u Bosni koje su im išle u prilog. Kralj Ostoja bio je izoliran i oslabljen. Vladao je samo manjim dijelom zemlje, sa sjedištem u Bobovcu, uz pomoć ugarskog kralja.⁵⁰⁰ Kao novi pretendent na prijestolje pojavio se Tvrtko II. Tvrtković⁵⁰¹ čija je vladavina nagovijestila period višegodišnjih vojnih trvenja između Bosne i Ugarske, ali i sve češće turske prodore.

Dubrovačka Vlada požalila se kako već dugo vremena nije primila pismo poklisara iz Ugarske.⁵⁰² Čini se da je prepiska kasnila zbog udaljenosti i ratnih prilika. Obavijestila ih je kako je Ostoja izrazio želju da se pokrenu pregovori o uspostavi mira čemu je udovoljeno slanjem poklisara Nikole de Poča i Marina de Caboga u Bišće gdje se nalazio. Dubrovački poklisari na ugarskom dvoru taj su trenutak iskoristili da od Sigismunda zatraže Ostojino potpuno suzbijanje. Željeli su da mu napiše pismo i naredi vraćanje svih teritorija koji

⁴⁹⁶ Šišić, „Nekoliko isprava“, 238.-239. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 124. ; Lovrenović, *Na klizištu*, 114.

⁴⁹⁷ „Et vui portasti cum vui 2 over plui de Ostioia mando a Ragusa che parla contra lo nostro signor.“, Lett. di Lev. IV, 61., (19. 12. 1403.)

⁴⁹⁸ Lett. di Lev. IV, 61v., (19. 12. 1403.) ; Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 151. ; Lučić, *Stjecanje*, 138.

⁴⁹⁹ Lett. di Lev. IV, 62v., (20. 4. 1404.) ; Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 135.-136., 157.

⁵⁰⁰ Lučić, *Stjecanje*, 137.

⁵⁰¹ Dinić, *Sabor*, 28. ; Vidi: Kurtović, *Veliki vojvoda*, 127., 130.

⁵⁰² „...che de longo tempo che fusti suxo in Ungaria, non ne scrivesti mai.“, Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 157. ; Lett. di Lev. IV, 62v., (20. 4. 1404.)

Republici pripadaju.⁵⁰³ Poziciju pobjednika Dubrovčani su nastojali iskoristiti za stjecanje novih teritorija ili bar dobivanja potvrde ranije ustupljenih. Poklisari su uvjeravali ugarskog kralja da Republika radi za njegove interese u Dalmaciji kako bi došli do toga cilja.⁵⁰⁴ Dubrovačka Vlada nadala se da poklisari imaju dovoljno novca za podmirenje troškova izdavanja privilegije, no oni su zatražili dodatan novac, ali odgovoreno im je da ne postoji siguran način na koji bi se to izvršilo.⁵⁰⁵ Ponovno su se javili 25. kolovoza 1404. godine pismom koje je u Dubrovnik dostavio kurir *Millovez*. U njemu su pisali o povratku jer nisu polagali mnogo u smisao novih intervencija.⁵⁰⁶ Vlada se s tim nije složila te im je naredila da Sigismunda potraže slijedeći tragove njegovih kampanja.⁵⁰⁷ Poklisari su morali načiniti detaljan izvještaj i poslati ga što skorije u Dubrovnik zaputi li se prema Savi ili Primorju.⁵⁰⁸ Prije povratka u Dubrovnik morali su svratiti Hrvoju, jer je taj put bio siguran, a ujedno i prilika za obavljanje novih razgovora.⁵⁰⁹

Novo uputstvo Franku Matejevom de Basilio upućeno je 18. ožujka 1405. godine, kao odgovor na njegovo pisano 13. veljače u Budimu, u kojem je izvijestio da se sprema novi udar na Hrvoja i Bosnu.⁵¹⁰ On se nešto dulje zadržao u Ugarskoj te čini se razdvojio od svoga supoklisara Mihoča Šimunovog de Resti.⁵¹¹ Iako je u ožujku dobio dozvolu da se vrati u Dubrovnik, njegovo se izbivanje produžilo.⁵¹² U jednom od posljednjih naputaka dobio je uputu da ako se u njegovoj blizini nađe ugarski kralj neko vrijeme provede s njim u razgovoru, radeći na dubrovačkim vitalnim interesima, a potom se *tornar a Ragusa per la via ve par plui habile*.

⁵⁰³ „Impero supplicate a la sua clemencia, che cum istancia scriva al re Ostia ne torni in le nostre possession et proveda de questo remedio, come par ala sua real maiesta.“, Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 158.

⁵⁰⁴ „Serenissima maiesta, la clemencia vostra po pensar in quante fatighe sta quella vostra cita de Ragusa per mantignir la debita fedelta che da ogni parte semo circumdati da inimixi. Et de plui ne agrieva de Dalmacia, che sia divixa da nui, et che per aluna de quelle terre de Dalmacia non possan passar li nostri.“, Lett. di Lev. IV, 63., (20. 4. 1404.) ; Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 158.

⁵⁰⁵ Lett. di Lev. IV, 63., (20. 4. 1404.)

⁵⁰⁶ Lett. di Lev. IV, 74., (26. 9. 1404.) ; Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 161.

⁵⁰⁷ Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 161.-162.

⁵⁰⁸ Lovrenović, *Na klizištu*, 116.

⁵⁰⁹ Lett. di Lev. IV, 74. ; Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 161.-162.

⁵¹⁰ Lett. di Lev. IV, 87., (18. 3. 1405.)

⁵¹¹ Lett. di Lev. IV, 87., (18. 3. 1405.) ; Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 162. ; Lovrenović, *Na klizištu*, 116.

⁵¹² „Meraveiamoni del vostro tardar in quelle parte d'Ongaria et che in fin mo non siati ritornato a Ragusa, impero debiati ritornar a chaxa.“, Lett. di Lev. IV, 87., (18. 3. 1405.)

5.8. NIKOLA PETROV DE POČA – MARIN MIHIN DE CABOGA

Pokušaj sklapanja mira

Pregovori o uspostavi mira s Bosnom nisu bilježili napredak dugo vremena. U Dubrovniku je sredinom rujna 1403. godine boravilo tročlano poslanstvo koje su sačinjavali dvojica nepoznatih opunomoćenika kneza Pavla Radenovića i vojvode Sandalja Hranića te imenom potvrđen krstjanin Vlatko Tumurlić, čije je to prvo spominjanje u izvorima.⁵¹³ To se poslanstvo često pogrešno povezivalo s kraljem Ostojom u čije ime nisu mogli pregovarati, jer su predstavljali Sandalja Hranića i Pavla Radenovića, koji su bili zainteresirani za uspostavu mira i Ostojino suzbijanje. To je vidljivo iz njihovog bojkotiranja vojnih na Dubrovnik od srpnja do rujna kada su i uputili svoju mirovnu ponudu.⁵¹⁴ Pavao de Gondula bio je ovlašten za pregovaranje s njihovim poslanicima u Dubrovniku.⁵¹⁵ Teško da je postojala bolja osoba za to, ali ništa nije učinjeno, jer Dubrovčani zapravo nisu bili zainteresirani za sklapanje zasebnih primirja s pojedinim bosanskim velmožama. Mirovni prijedlozi kralja Ostoje u Dubrovnik su pristigli u dva navrata prije rujna, što se izrijeком spominje u napatku dubrovačkim poslanicima Nikoli de Poča i Marinu de Caboga 30. ožujka 1404. godine.⁵¹⁶ Nikola Petrov de Poča (1363.-1430.) bio je maloljetan kada mu je umro otac. Od 1387. vršio je službe tipične za mlađu vlastelu (*camerarius*, *iusticiar*).⁵¹⁷ Od ranije je imao diplomatskoga iskustva koje je nastavio i kasnije razvijati. Na Ostojinom dvoru boravi kao poklisar 1402./1403. godine zajedno s Ivanom de Gondula.⁵¹⁸ Izrazili su mu dubrovačku želju da posjeti njihov grad što je bosanski kralj odbio, zbog čega su opozvani početkom 1403. godine.⁵¹⁹ Krajem srpnja 1403. upućen je na diplomatsku misiju u Kotor,⁵²⁰ a dužnosti je oslobođen u kolovozu.⁵²¹ Istu je službu odbio u dva navrata 1402. i 1403. godine.⁵²² Izabran je za poklisara ugarskom kralju 1412., ali se ispričao,⁵²³ a 1419. boravi u diplomatskoj misiji

⁵¹³ Ćirković, *Istorija*, 200. ; Lovrenović, *Na klizištu*, 110. ; Lučić, *Stjecanje*, 136. ; Škrivanić, „Rat“, 48. ; Dinić, *Iz dubrovačkog arhiva*, III, 222. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 120.

⁵¹⁴ Babić, „Diplomatska služba“, 34., 66. ; Isti, *Bosanski heretici*, 145. ; Fine, *Church*, 226., 236. ; Dragojlović, *Krstjani*, 230. ; Ćošković, „Krstjanin“, 21., nap. 69. ; Kurtović, „Sandalj Hranić“, 120., nap. 411.

⁵¹⁵ Ref. XXXII, 169., (18. 9. 1403.) ; Ćorović, *Historija*, 379.-380. ; Škrivanić, „Rat“, 53. ; Ćošković, „Krstjanin“, 21.

⁵¹⁶ Ćošković, „Krstjanin“, 23. ; Šišić, *Hrvoje*, 181.-182.

⁵¹⁷ Mahnken, *Patricijat*, I, 367. ; Ista, *Patricijat*, II, LC/2, Poča.

⁵¹⁸ Ref. XXXII, 201., (3. 11. 1402.),

⁵¹⁹ Ref. XXXII, 135v., (26. 1. 1403.).

⁵²⁰ Ref. XXXII, 160v., (21. 7. 1403.)

⁵²¹ Ref. XXXII, 164., (15. 8. 1403.).

⁵²² Ref. XXXII, 194., (2. 8. 1402.) ; Ref. XXXII, 183v., (8. 12. 1403.)

⁵²³ Ref. XXXIV, 247v., (28. 11. 1412.)

kod bosanskog kralja i Petra Pavlovića.⁵²⁴ Daleko značajniji je njegov doprinos kao sastavljača uputa poklisarima što nam kazuje da se do njegovog mišljanja držalo u donošenju vanjskopolitičkih odluka. Kao član Malog vijeća često je biran za sastavljača uputa poklisarima u Bosni,⁵²⁵ kod bosanskog kralja,⁵²⁶ Sandalja,⁵²⁷ Sandalja i bosanskog kralja,⁵²⁸ Radoslava,⁵²⁹ despota,⁵³⁰ a pisao je i pisma poslanicima vojvode Radoslava u Dubrovniku,⁵³¹ Sandalju,⁵³² i ugarskom kralju.⁵³³ Budući da je dugo poživio, imao je prigodu duže djelovati na „političkoj pozornici“ i upravo mnogobrojne ugledne službe koje su mu povjeravane potvrđuju njegov respektabilan položaj među dubrovačkom vlastelom. Nadzirao je solane i prodaju soli 1407. i 1408.,⁵³⁴ 1408. bio je prokurator lokrumskog samostana,⁵³⁵ 1414. knez Korčule,⁵³⁶ 1413., 1419., 1425. i 1428. privatni odvjetnik,⁵³⁷ nekoliko puta općinski odvjetnik,⁵³⁸ kao i sudac,⁵³⁹ a osim toga vršio je službe suca u građanskim parnicama,⁵⁴⁰ prokuratora Sv. Vlaha,⁵⁴¹ prokuratora Sv. Jeronima u Slanom⁵⁴² i dubrovačkog kneza.⁵⁴³ Njegov supoklisar Marin Mihin de Caboga (1363.-1409.) nije pripadao Gundulićevom klanu kao rod Poča, nego Bobaljevićevom. Od 1397. godine nekoliko je puta biran za dubrovačkog kneza.⁵⁴⁴ Obnašao je službu kneza Korčule, Hvara i Brača 1411. godine,⁵⁴⁵ općinskog⁵⁴⁶ i privatnog odvjetnika,⁵⁴⁷ a 1403. izabran je za stonskog kapetana.⁵⁴⁸ Iz redova Maloga vijeća

⁵²⁴ Cons. Maius II, 6., (7. 8. 1419.)

⁵²⁵ Cons. Minus II, 43v., (13. 2. 1419.)

⁵²⁶ Cons. Minus II, 161v., (27. 11. 1420.) ; Cons. Minus III, (12. 10. 1422.)

⁵²⁷ Cons. Minus III, 50., (25. 2. 1423.) ; Cons. Minus IV, 175v., (13. 7. 1428.)

⁵²⁸ Cons. Minus III, 46., (8. 2. 1423.)

⁵²⁹ Cons. Minus III, 81v., (16. 8. 1423.)

⁵³⁰ Cons. Minus IV, 200., (3. 11. 1428.)

⁵³¹ Cons. Minus III, 47., (12. 2. 1423.)

⁵³² Cons. Minus. III, 68., (16. 5. 1423.) ; Isto, 73., (5. 6.) ; Cons. Minus IV, 221., (11. 2. 1429.)

⁵³³ Cons. Minus IV, 146v., (8. 3. 1428.)

⁵³⁴ Ref. XXXIII, 1v., (1407.) ; Isto, 38v., (1408.)

⁵³⁵ Ref. XXXIII, 39., (1408.)

⁵³⁶ Ref. XXXIV, 312v., (7. 11. 1414.)

⁵³⁷ Ref. XXXIV., 56., (1413.) ; Cons. Minus II, 31v., (1419.) ; Cons. Maius III, 44v., (16. 12. 1424.) ; Isto, 189., (17. 12. 1427.)

⁵³⁸ Cons. Maius I, 116., (28. 6. 1418.) ; Cons. Maius III, 94v., (19. 12. 1425.)

⁵³⁹ Cons. Maius I, 8., (8. 6. 1415.) ; Cons. Maius II, 45., (16. 12. 1420.) ; Cons. Maius III, 135., (9.12. 1426.) ; Cons. Maius IV, 4., (11. 12. 1428.) ; Isto, 59., (9. 12. 1429.)

⁵⁴⁰ Cons. Maius II, 106v., (16. 12. 1422.)

⁵⁴¹ Cons. Maius II, 30., (30. 5. 1420.) ; Isto, 102., (19. 10. 1422.)

⁵⁴² Cons. Maius, 201v., (26. 2. 1428.)

⁵⁴³ Cons. Maius I, 32v., (29. 4. 1416.) ; Cons. Maius II, 36v., (30. 7. 1420.) ; Isto, 94., (22. 8. 1422.) ; Cons. Maius III, 59v., (29. 1. 1425.) ; Isto, 184v., (9. 12. 1427.)

⁵⁴⁴ Mahnken, *Patricijat*, I, 168.

⁵⁴⁵ Foretić, *Otok*, 161.

⁵⁴⁶ Ref. XXXII, 21v. (1403.)

⁵⁴⁷ Ref. XXXIII, 79v., (1409.)

⁵⁴⁸ Lett. di Lev., IV, 26v., (16. 6. 1403.) ; Škrivanić, „Rat“, 42.

ponekad je biran za sastavljača uputa dubrovačkim poklisarima.⁵⁴⁹ Znatno poznatiji od njega je njegov sin Miho Marinov de Caboga (oko 1380.-1428.) koji je bio protovestijar na dvoru Hrvoja Vukčića. Optuživan je da Stjepana Ostojića potiče da radi protivno interesima rodnog grada i nagovara ga da preotme *Nove zemlje*, pa čak i Ston s Pelješcem. Jednom prigodom poklisar Petar de Bona je dobio informaciju da kralj vjeruje više Cabogi nego ijednom drugom savjetniku na dvoru. Za njega se smatralo da je moćniji od bosanskog kralja, čije interese promiče nauštrb dubrovačkih, zbog čega je pokrenut sudski postupak u kojem je proglašen pobunjenikom protiv Republike. Kasnije je čak optužen za suradnju s Turcima protiv Republike, a povratak u Dubrovnik radi obrane nije mu bio dozvoljen.⁵⁵⁰ Njegov djed Miho Vlahov de Caboga (oko 1310.-1366.) pripadao je Bobaljevićevom klanu, na što upravo ukazuje aktivnost njegovih potomaka, posebno unuka Mihe Marinova.⁵⁵¹

U pregovorima koje su vodili udruženi predstavnici suprostavljenih klanova bilo je vidljivo da je Ostoja zainteresiran za postizanje mira, no oni su prošli bez značajnijih rezultata jer nije postojalo slaganje oko njegovih uvjeta. Dubrovčani su zbog boljeg položaja nastojali mirovnim ugovorom ostvariti što više beneficija, pa se nisu žurili s njegovim potpisivanjem. Kako ne bi uvrijedili Ostoju, odugovlačenje su obrazložili time da traže najbolji način za postizanje mira, jer im je stalo da s Bosnom imaju dobre odnose.

Kako je već spomenuto Dubrovčani su na mirovne pregovore Ostoji u Bišće uputili poklisare Nikolu de Poča i Marina de Caboga. Unatoč lošim odnosima slijedili su protokol. Pozdravili su ga u ime Republike, kneza i svih dubrovačkih građana, a potom uručili kredencijalna pisma.⁵⁵² Kralju su se požalili na štete nastale tijekom rata i kršenje povelja koje su Dubrovčanima jamčile mirno uživanje stečenih posjeda. Zamolili su ga da se to što skorije ispravi uspostavom potpunog integriteta dubrovačke vlasti sve do Stona, s konkretnim mjerama obuzdavanja samovolje vojvode Radiča i isplatom reparacije stradanja.⁵⁵³ Pokisari su si mogli dozvoliti odrješit ton jer su iza sebe imali Sigismundovu presudu te su nastupili iz pozicije provoditelja njegovih odluka.⁵⁵⁴ Ostoja je posljednje pokušaje zadržavanja vlasti

⁵⁴⁹ Ref. XXXII, 25v., (20. 1. 1403.) ; Isto, 27., (30. 1. 1403.) ; Isto, 34v., (8. 4. 1403.) ; Isto, 41., (7. 6. 1403.) ; Isto, 42v., (20. 6. 1403.) ; Cons. Minus I, 135., (12. 5. 1417.)

⁵⁵⁰ Dinić, „Feudalci“, 139. ; Vekarić, *Nevidljive pukotine*, 69. ; Janeković-Römer, *Okvir*, 33. ; Božić, *Dubrovnik*, 45.

⁵⁵¹ Vekarić, *Nevidljive pukotine*, 69.

⁵⁵² Lett. di Lev. IV, 63v., (30. 3. 1404.) ; Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 155. ; Iorga, *Notes*, II, 99.-100. ; Pucić, *Spomenici srpski*, Primjetbe, IV.

⁵⁵³ „... et a nuy remagnan franche et pacifiche tute le contrade de tutto lo nostro contado et dey nostri terreni, fino a Stagno zascun nostro confin. Et acceptando a questo ve dia l'homo che comandi a quelli de Radiz et a zascun altro che non ne impazi le ditte terre.“, Lett. di Lev. IV, 64., (30. 3. 1404.)

⁵⁵⁴ Lovrenović, *Na klizištu*, 113.

gradio na sporazumu s ugarskim kraljem da udruženi pokrenu napad na Hrvoja i Ladislava Napuljskog. To su dogovorili vjerojatno početkom travnja 1404. godine. Nije isključeno da je Ostoja stupio u kontakt i s Napuljem u to vrijeme jer je nastojao pronaći oslonac svojoj vlasti gdje god je mogao.⁵⁵⁵ Krajem mjeseca dao je veliki privilegij Veneciji s krupnim povlasticama za njezine trgovce.⁵⁵⁶ Ipak ništa mu nije pomogalo da se izvuče iz škripca proisteklog iz razlaza s bosanskim velmožama, predvođenih hercegom Hrvojem, te gubitkom oslonca u Ladislavu Napuljskom. Pregovori s dubrovačkim poklisarima nisu urodili plodom, jer su oni izvijestili da Ostoja nije voljan zaključiti ništa (*volse concluder niente*). Ispričao se da ih ne može nastaviti jer se nema namjeru zadržati u Bišću.⁵⁵⁷ Zbog toga ga poklisari slijede u Podvisoki, gdje se očekivao stanak bosanske vlastele koji je trebao riješiti mnoge upite koje je sa sobom donio rasplet prilika u Bosni,⁵⁵⁸ ali dogovor nije postignut ni tamo (*non poter aver la concluxion da lui sopra li fatti tra de lui et nui*).⁵⁵⁹ Poklisari su i dalje ustrajali u traženju ratne odštete, dobivanju Ostojinog priznanja krivnje za izbijanje rata, pravu pružanja azila, vraćanju otetih dobara i oslobađanju zarobljenika.⁵⁶⁰ Branili su teritorijalna prava sadržana u poveljama koje su trebali pročitati pred svima, osobito krstjanima.⁵⁶¹ Dubrovčani su mir priželjkivali i zbog normalizacije odvijanja trgovine. Na snazi je bila odluka koju je Senat donio 19. rujna 1403. godine kojom je prekinuo trgovačke veze i sve druge odnose s Bosnom, a za prekršitelje je bila određena kazna od 100 dukata.⁵⁶² Na pomirenju su poklisari ustrajali kroz vizuru kralja Sigismunda što u Bosni nije naišlo na dobar odjek, jer je time izravno svrstana na stranu dubrovačkog suverena, na čemu se nije moglo graditi jedinstvo zemlje.⁵⁶³ U Dubrovniku su predviđivana oba moguća scenarija završetka pregovora. U slučaju da poklisari ne dobiju pristanak na tražene uvjete imali su ovlaštenje vratiti se u

⁵⁵⁵ Lovrenović, *Na klizištu*, 114. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 124., nap. 424.

⁵⁵⁶ Šunjić, *Bosna*, 100.-101. ; Dinić, *Sabor*, 26. Usp. Lučić, *Stjecanje*, 137.

⁵⁵⁷ Škrivanić, „Rat“, 58. ; Stojanović, *Povelje i pisma*, I/1, 442. ; Ćorović, *Historija*, 385. ; Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 155.-156.

⁵⁵⁸ Škrivanić, „Rat“, 58. ; Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 159.

⁵⁵⁹ Škrivanić, „Rat“, 58. ; Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 157.-158.

⁵⁶⁰ Lučić, *Stjecanje*, 137. ; Iorga, *Notes*, II, 99.

⁵⁶¹ „Item chel re ne farça i poveya de paxe perpetua et confirmacion de tutte le soe poveye et dey antixi signori de Bossina et de Sclauonia a nuy fatte cum sacramenti so et de la reina et dey soi baroni et cum promission dey patareni secondo uxan li detti.“ ; „...defendete con la soa poveya da la qual portate la copia et cum quela de Radiz de la qual per simile avete la copia...“, Lett. di Lev. IV, 64.Lett. di Lev. IV, 64., (30. 3. 1404.) ; Dinić, *Iz dubrovačkog arhiva*, III, 182. ; Pucić, *Spomenici srpski*, Primjetbe, IV-VII ; Iorga, *Notes*, II, 99. ; Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 155.-156. ; Babić, „Diplomatska služba“, 34.

⁵⁶² Ref. XXXII, 169v.-170., (19. 9. 1403.) ; Lučić, *Stjecanje*, 136.-137., 189.-190. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 121.

⁵⁶³ Kurtović, *Veliki vojvoda*, 125.

Dubrovnik,⁵⁶⁴ a u sljedećem naputku ponovljeno im je da se te odluke strogo moraju pridržavati.⁵⁶⁵

Nikola de Poča i Marin de Caboga javili su se pismom iz Podvisokog koje je u Dubrovniku primljeno 25. travnja, nakon održanog stanka bosanske vlastele u drugoj polovici travnja 1404. godine. U njemu su izvijestili da konačno rješenje, u pogledu sklapanja mira, još nije doneseno. Vjerojatno sudionici stanka nisu bili složni oko Sigismundovog pokroviteljstva u procesu mirenja za koje se Ostoja zalagao.⁵⁶⁶ Na stanku nisu bili prisutni Sandalj Hranić i Hrvoje Vukčić, a njihovom stajalištu priklonio se Pavle Radenović, što je nagovijestilo brzo svođenje računa, koje je rezultiralo Ostojinom detronizacijom.⁵⁶⁷ Dubrovčani su obavijestili ugarskoga kralja preko svojih poslanika da od kralja Ostoje nisu dobili definitivni odgovor na iznesena potraživanja.⁵⁶⁸ Zbog toga je njihov povratak u Dubrovnik odgođen, pogotovo jer je bosanski kralj izrazio želju razgovarati s njima (*parlar insemblo cum vuy*). Čini se da se dvoumio između Ladislava Napuljskog i Sigismunda u nastojanjima da spriječi kraj svoje vladavine.⁵⁶⁹ U novim razgovorima poklisari su mu ponovili što mu sve stavljaju na teret, a Dubrovnik su prikazali kao žrtvu sukoba.⁵⁷⁰ Ispravno su prepoznali pogodan trenutak za djelovanje, akceleriran raskolom bosanskih velmoža krajem listopada i početkom studenog 1403. godine.⁵⁷¹ Kao dodatni argument posegnuli su za govorničkim vještinama, koje su davale na snazi njihovom nastupu pred značajnim auditorijem, koji je uključivao nekolicinu velmoža i krstjanina. Svečanim su govorom i biranim riječima naglašavali kako je nepravda prema Bogu i Dubrovniku utjecala na *pogoršanje dobrih odnosa koje s Bosnom Republika ima od pamtivijeka*.

⁵⁶⁴ „Et se el re pur non vora acceptar a tornarne le terre, habiando cercato et provato cerca de zo quanto ve par, come ditto de sopra... et concludando che da po che el non vole consentir... et vui non havete voluto consetir , et a lui stara a proveder come a la sua maiesta plaxe. Et tornate a Raguxa.“, Lett. di Lev. IV, 64., (30. 3. 1404.) ; Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 156. ; Pucić, *Spomenici srpski*, Primjetbe VI-VII.

⁵⁶⁵ „...a vuy pare tollete licencia da luy et tornati a Ragusa la via che ve par per vostro salvamento.“, Lett. di Lev. IV., 64v.-65., (30. 3. 1404.)

⁵⁶⁶ „...la qual non fo del tutto concluxa et definitiua per quello chvel disse voler esser ancora et parlar insemblo cum luy.“, Lett. di Lev. IV, 64., (30. 3. 1404.) ; Dinić, *Iz dubrovačkog arhiva*, III, 182. ; Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 159.-161. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 126.

⁵⁶⁷ Kurtović, *Veliki vojvoda*, 127.-128. ; Dinić, *Sabor*, 26.

⁵⁶⁸ „...non haverete habiuto definitiva risposta del re sopra li fatti nostri et concluxo secondo se contien la vostra commission.“, Lett. di Lev. IV, 64v., (31. 4. 1404.) ; Babić, „Diplomatska služba“, 27. ; Stojanović, *Povelje i pisma*, I/1, 459., (27. 5. 1404.)

⁵⁶⁹ Šišić, „Nekoliko isprava“, 238.-239. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 124.

⁵⁷⁰ „Re, vui sappete le offexe et grandi dani ne havete fatto contra Dio et contra raxon, et senza alguna nostra chaxon o colpa, mandando le oste vostre sopra de nui a offenderne e guastar li nostri terreni contra li patti et sacramenti che havete zurato a la cita de Ragusa, rompendo tato amor et benivolencia, quanto sempre fo tra li predecessori vostri et tutta Bossina et vui cum la cita de Ragusa...“, Lett. di Lev. IV, 64v., (31. 4. 1404.)

⁵⁷¹ Kurtović, *Veliki vojvoda*, 122.

U novoj uputi iz Dubrovnika Nikola de Poča i Marin de Caboga dobili su naredbu napisati pismo poklisarima na ugarskom dvoru i izvijestiti ih o tijeku pregovora s bosanskim kraljem.⁵⁷² To je bio neuobičajen postupak koji je značio proširenje uobičajenih ovlasti poklisara, jer su inače sve prikupljene informacije selektivno odašiljane koordiniranjem isključivo iz Dubrovnika. Poklisari su prepisku izmijenjivali jedino s dubrovačkim vijećnicima, ne i međusobno.

Nakon svega što se od njih tražilo uputom dobili su dozvolu za povratak u Dubrovnik putem koji su smatrali najsigurnijim. Kako ne bi nastradali smjeli su tražiti pratnju krstjana ili nekih drugih osoba na dvoru.⁵⁷³ Odluka o njihovom opozivu značila je da u najburnijim vremenima smjene na bosanskom prijestolju Dubrovčani nisu imali svoje poklisare u Bosni. To se može smatrati propustom, ali i vještim manevrom dubrovačke diplomacije koja je željela zadržati neutralnost sve do raspleta uskovitlale atmosfere. Ostoji i Hrvoju žurilo se okončati neizvjesnost što je rezultiralo ishitrenim odlukama i brzom promjenom na tronu. Nikola de Poča i Marin de Caboga nisu prisustvovali prevratu koji se dogodio u svibnju. U novom napatku, koji je bio posljednji, od njih se tražilo da brane pravo na Primorje, a u istoj su uputi dobili dozvolu za povratak.⁵⁷⁴ Poslanje su okončali bez postignutog dogovora o uspostavi mira.

5.9. PASKO MATEJEV DE RESTI I MARIN BISTIJEV DE BONA

Diplomatska aktivnost kreće boljim tijekom

Poklisari Pasko Matejev de Resti i Marin Bistijev de Bona⁵⁷⁵ istakli su se u Bosni u drugoj fazi sukoba koju je obilježio diplomatski sukob Republike s vojvodom Sandaljem koji je nakon potiskivanja Radiča Sankovića preuzeo njegove posjede u svibnju 1404. godine.⁵⁷⁶ Dubrovački poklisari uputili su se kod najznačajnijih bosanskih velmoža čija moć se pokazala nakon Ostojinog kraha. Čini se da je njihovo kašnjenje na zasjedanje stanka koji je potvrdio Tvrtka II za novog kralja vješto iscenirano. Prvi dojam da je dubrovačka diplomacija zakazala u praćenju događaja na terenu možda krije dublje razloge. Dubrovčani su dobro znali da ih svaki ishitreni potez može skupo stajati. Budući da nisu znali tko je izabran za novog kralja,

⁵⁷² „...volemo che debiati scriver una littera a li ambassatori nostri son in Ungaria, avixandoli de tutto quello in che sereti romaxi sopra li fatti nostri cum lo re. Et la dita litera mandate per uno deli vostri fameli o corieri infin ad Illoch in man de Zore de Plamotta.“, Lett. di Lev. IV, 65., (31. 4. 1404.) ; Perojević, *Povijest*, 408.

⁵⁷³ „...a vuy pare tollete licencia da luy et tornati a Ragusa la via che ve par plu segura toiando quella scorta de patareni et de altri che ve par vostro salvamento.“, Lett. di Lev. IV., 65., (31. 4. 1404.)

⁵⁷⁴ Lett. di Lev. IV, 65v., (31. 4. 1404.)

⁵⁷⁵ Marin Bistijev de Bona, Mahnken, *Patricijat*, II, XI/2 Bona.

⁵⁷⁶ Dinić, *Sabor*, 75. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 130.

poklisarima je izdano čak sedam punomoćja, s napomenom da primjene ono koje najbolje odgovara novim prilikama.⁵⁷⁷ Na tom je primjeru vidljiv značaj pravovremenog posjedovanja informacija u oblikovanju vanjskopolitičkih odluka. Supoklisar Paska de Resti, Bisti de Bona, bio je sin poslanika Lukara de Bona i imao je petoricu braće te dvije sestre.⁵⁷⁸ Rod Bona bio je jedan od najbogatijih s velikim brojem članova u Velikom vijeću početkom 15. stoljeća, koji su bili povezani ženidbenim vezama s mnogim drugim uglednim dubrovačkim rodovima.⁵⁷⁹ Marin Junijev de Bona početkom 15. stoljeća bio je u poslanstvu kod ugarskog kralja i moguće je da se radi baš o Marinu Bistijevom zato što je Bisti de Bona imao dva sina Junija i Klimčeta, od kojih je prvi imao sina Marina, a drugi nije imao djece. U tom bi se slučaju Marin de Bona u izvorima nazivao po djedu i po ocu.

Prvo uputstvo poklisarima od 29. svibnja 1404.⁵⁸⁰ očituje nedovoljnu dubrovačku upućenost u promjene u Bosni. Inicijative se promišljaju bez dovoljno oslonca u brzoj izmjeni događaja, čije su posljedice poklisari trebali pretresti s Hrvojem i drugim bosanskim velmožama. Pokazalo se da je brzo smjenjivanje događaja preduhitriло dubrovačka kombiniranja.⁵⁸¹ Politika koju diktira kralj Sigismund, na kojega se Dubrovčani oslanjaju u donošenju diplomatskih odluka, identična je političkim stavovima Hrvoja Vukčića i bosanskog stanka, a najvažnija joj je odrednica svrgavanje Ostoje. Logična je bila odluka da se dubrovački poklisari najprije obrate Hrvoju kojega po prvi puta oslovljavaju sa *slavni, velmožni i veliki vojvoda*, umjesto dotadašnjeg naziva *mnogopošteni prijatelj*.⁵⁸² Tituliranje je jasno oslikalo ugled i moć koju uživa u Bosni. Poklisari su Hrvoja potražili u smjeru Visokog, jer su Dubrovčani načuli da se tamo održavao stanak bosanske vlastele.⁵⁸³ Pozdravili su ga, predali kredencijale i čestitali na ostvarenoj pobjedi protiv Ostoje koji je utočište pronašao u Ugarskoj.⁵⁸⁴ O njegovoj moći koju su prepoznali u Dubrovniku uz tituliranje govori i dozvola poklisarima da mu kažu kako bi bio idealna osoba za upražnjeno kraljevsko mjesto.⁵⁸⁵

⁵⁷⁷ Lett. di Lev. IV, 66., (29. 5. 1404.) ; Pucić, *Spomenici srpski*, Primjetbe IX ; Babić, „Diplomatska služba“, 25. ; Dinić, *Sabor*, 27.

⁵⁷⁸ Vekarić, *Nevidljive pukotine*, 43.

⁵⁷⁹ Mahnken, *Patricijat*, I, 152.-153.

⁵⁸⁰ Lett. di Lev. IV, 66., (29. 5. 1404.) ; Dinić, *Sabor*, 73.-76.

⁵⁸¹ Stojanović, *Povelje i pisma*, I/1, 259.

⁵⁸² Kurtović, *Veliki vojvoda*, 135. ; Šišić, *Hrvoje*, 183.-184.

⁵⁸³ Živković, *Tvrto II*, 20.-21. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 122. O tumačenju i uporabi pojma „stanak“ vidi: Dinić, *Sabor*, 3.-6.

⁵⁸⁴ Iorga, *Notes*, II, 102.-103. ; Šišić, „Nekoliko isprava“, 261. ; Dinić, *Sabor*, 28. O sukobu između Hrvoja i Ostoje vidi: Škrivanić, „Rat“, 59.

⁵⁸⁵ Živković, *Tvrto II*, 21. ; Dinić, *Sabor*, 27. Taj je događaj često bio tema rasorave u historiografiji. Hrvoje je preko majke bio povezan uz vladarsku dinastiju no na dubrovački poziv nije niti odgovorio, Ančić, *Putanja klatna*, 135. ; Škrivanić, „Rat“, 59. ; Iorga, *Notes*, II, 102.-103 ; Ćorović, *Historija*, 386. ; Babić, „Diplomatska služba“, 36.

Ukoliko to odbije, poklisari su predložili Pavla Klešića koji je pripadao rodu Kotromanića.⁵⁸⁶ Hrvoju su potvrdili da su to spremni ponoviti na stanku, uz prethodnu dozvolu Vlade.⁵⁸⁷ Ukoliko bosanski kralj bude izabran kada stignu, trebali su od njega zatražiti potvrdu darovnih privilegija.

Dubrovački su se poklisari opravdavali Hrvoju zbog insistiranja na Sigismundovom dvoru 1403. godine da im prepusti Korčulu, Hvar i Brač. U uputi koju su dobili stajalo je: *Također ako bi vam vojvoda govorio o trima otocima, vi odgovorite da o tome nemate instrukcije, ali mu ipak recite: Znajte da ono što mi učinismo, bijaše zato što bijasmo čuli da je kralj Ostoja tražio da ih dobije, i poslao poslanstva tražeći ih od kralja Sigismunda, a kralj se opravdao s nama.*⁵⁸⁸ Rješavanje odnosa koji su ih tištili stvorilo je predispozicije za razgovor o tekućim problemima. Pasko de Resti i Marin de Bona s Hrvojem su razgovarali o sudbini kralja i Radiča Sankovića, za kojega nisu znali je li živ, te što će se dogoditi s njegovim posjedima. Prema posljednjim informacijama nalazio se u zatočeništvu kod Sandalja što je nagovještavalo da će ih on preuzeti.⁵⁸⁹ Ta promjena otvarala je prostor za posjedovne sporove i nove komplikacije u uspostavi potpunog vlasništva nad teritorijem koji im je ranije potvrđen.⁵⁹⁰

Po svemu sudeći Dubrovčani su priželjkivali mir⁵⁹¹ te su čak bili spremni odustati od nadoknade ratne štete.⁵⁹² Obznanili su da je neprijateljstvo prema Bosni završeno, jer su željeli obnoviti normalno funkcioniranje svih segmenata privatnog i javnog života.⁵⁹³ Sredinom srpnja Pasko de Resti i Marin de Bona uputili su se Tvrtku II u Konjic.⁵⁹⁴ Za potvrdu darovnih privilegija obećali su mu sve ono što su do tada ispunjavali prema bosanskoj kruni. Kralj je želio najprije dobiti privilegije Ostoje i Hrvoja za palače u Dubrovniku, ali poklisari su mu pojasnili da Hrvojeva kuća pripada njemu, bez ikakvih pratećih obaveza, a

⁵⁸⁶ Lovrenović, *Na klizištu*, 115.

⁵⁸⁷ Lett. di Lev. IV, 67., (29. 5. 1404.)

⁵⁸⁸ Foretić, *Povijest*, 170. ; Isti, *Otok*, 153.

⁵⁸⁹ Usp. Lučić, *Stjecanje*, 137. Čini se kako je prevrat u svibnju 1404. označio Radičevu smrt jer se ne može drugačije objasniti Sandaljeva neupućenost u detalje prodaje Lisca, Kurtović, *Veliki vojvoda*, 131. Usp. Mijušković, „Sankovići“, 49.-50.

⁵⁹⁰ Iorga, *Notes*, II, 102.-103. ; Pucić, *Spomenici srpski*, Primjetbe, IX

⁵⁹¹ „Et façando et fermano come dito de sopra cum lo nome de dio concludete la paxe sobre (?) licentia cum poveya de confirmacion de tutte le poveye et bone usança possate che havemo cum li precedenti signori de Bossina.“, Lett. di Lev. IV, 75., (27. 9. 1404.) ; Dinić, *Iz dubrovačkog arhiva*, III, 183.

⁵⁹² Stojanović, *Povelje i pisma*, I/1, 490.-495. ; Lučić, *Stjecanje*, 141.

⁵⁹³ Ćorović, *Historija*, 387.

⁵⁹⁴ Lett. di Lev. IV, 68., (18. 7. 1404.)

Ostojina, kao i tributi, pripadaju legitimnom bosanskom kralju, nakon što im potvrdi povelje.⁵⁹⁵

Nakon obavljenih razgovora s novim bosanskim kraljem poklisari su se ponovno zaputili prema Hrvoju. Upoznali su ga s rezultatima pregovora s Tvrtkom II, a posebno im je bilo važno zadobiti njegove simpatije u sukobu sa Sandaljem čiji je položaj dodatno porastao širenjem na račun Sankovića.⁵⁹⁶ Pasko de Resti i Marin de Bona Sandalj borave u Popovu kod vojvode Sandalja u srpnju 1404. godine kako bi s njim dogovorili uvjete prepuštanja posjeda koje je oduzeo obitelji Sanković.⁵⁹⁷ Dobili su pismo za vojvodu u kojem su mu izabrani članovi Maloga vijeća, nakon potvrde u Senatu, objasnili da je Radič Sanković potvrdio Dubrovačkoj Republici Primorje, uključujući zaselak Lisac.⁵⁹⁸ Problem je bio što Radičevu povelju nisu podržavali ostale velmože, pa je njegova darovnica označavala samoinicijativan čin. Sandalj je to iskoristio i pridobio za sebe moćnog Hrvoja. Uživao je pristanak cijele Bosne u kažnjavanju Sankovića što mu je omogućilo samovoljno ponašanje i neuvažavanje dubrovačkih argumenata,⁵⁹⁹ a vrijeme mu je išlo na ruku u dobivanju veće odštete. Do normalizacije odnosa došlo je u kolovozu kada je Sandaljeva inicijativa prihvaćena.⁶⁰⁰ Saznanja o držanju vojvode i ishodima pregovora poklisari su trebali hitro javiti u Dubrovnik.⁶⁰¹ Nakon toga duže vrijeme ne nailazimo na pisani trag uputa. Sigurno je da se krajem rujna poklisari nalaze na Hrvojevom dvoru kojeg su izvjestili o sporu sa Sandaljem i tražili posredovanje.⁶⁰² Kako bi ga uvjerali u ispravnost svojih potraživanja podsjetili su ga da je uz Jurja Radivojevića i Sandalja i on svojim potpisom potvrdio Radičevu privilegiju.⁶⁰³ Opovrgnuli su Sandaljevo mišljenje da Lisac ne pripada Republici jer nije poimence naveden

⁵⁹⁵ Lett. di Lev. IV, 68v. (18. 7. 1404.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 138.

⁵⁹⁶ Lett. di Lev. IV, 68., (18. 7. 1404.)

⁵⁹⁷ „...per una vostra litera la qualque mando a nuy dicti baylii in la contrada di Papaua“, Lett. di Lev. IV, 68v., (18. 7. 1404.)

⁵⁹⁸ Stojanović, *Povelje i pisma*, I/1, 260.-261. ; „per la dita villa pregemo lamistra vostra che ve plaçe esser graciozo ala terra nostra... dando vi a saver che la dita villa e le altre ne recognosceremo da vuy et la terra nostra e disposta havervene bon grato apresso quista aconzando al dito voyvoda quella bone parole et sperança le qual ala vostra discrecion parera convignir per le qual el dito voyvoda voya attender a farne confermar la ditta villa per lo re et baroni de Bossina come son le altri et de tute le novelle havete de la ne avixade.“, Lett. di Lev. IV, 68v.-69., (4. 8. 1404.) ; Lučić, *Stjecanje*, 138., 191. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 138.

⁵⁹⁹ Lett. di Lev. IV, 68v., (4. 8. 1404.) ; Stojanović, *Povelje i pisma*, I/1, 260. ; Iorga, *Notes*, II, 104.

⁶⁰⁰ Stojanović, *Povelje i pisma*, I/1, 261.

⁶⁰¹ Lett. di Lev. 69., (4. 8. 1404.) ; Lučić, *Stjecanje*, 191. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 138.-139.

⁶⁰² „Et de la villa de Lisseç chel dito Sanday ne move question per non esser scripta nominatamente in la poveya, defendete cum le raxon havete in commission.“, Lett. di Lev. IV, 74v., (27. 9. 1404.)

⁶⁰³ „Ducha, echo la copia de la litera vostra cum vostro sigillo et cum sigillo de Sandal et Iurech Radiuoeuich in la qual ne scriuesti che inriamo in tutto quello che ne fo tolto per la verra come pluy plenamente vederete contignir in la ditta copia.“, Lett. di Lev. IV, 74v., (27. 9. 1404.) ; Lučić, *Stjecanje*, 195. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 129., 143.

u Ostojinoj povelji, te da je 1 000 perpera koliko za njega traži previše.⁶⁰⁴ Poklisari kod Hrvoja bili su uspješni, jer ih Vlada 2. studenoga hvali zbog dobro obavljenih zadaća.⁶⁰⁵ Napomenula im je da u novoj povelji obvezatno budu navedeni Lisac, Imotica i Trnovica,⁶⁰⁶ a ako Sandalj to ne bude htio trebali su ga podsjetiti na sva dobročinstva koja su Dubrovčani učinili za njega.⁶⁰⁷ U listopadu su poklisari bili kod Tvrtka od kojega su očekivali da će zauzeti dubrovačku stranu u sporu sa Sandaljem.⁶⁰⁸ Novi privilegij trebao je načiniti po uzoru na Ostojin, ali jasnije preciziran.⁶⁰⁹ Poklisari su tražili potvrđivanje četiriju povelja koje su predane Tomašu Jelisiću, Tvrtkovom poslaniku.⁶¹⁰ Za to su nudili Tvrtku II dubrovačko vlastelinstvo i Ostojinu palaču u Dubrovniku.⁶¹¹ Opravdavali su se da više od toga ne mogu ponuditi, te su opovrgnuli Sandaljevo mišljenje da su Radiću nudili 1 000 perpera za bilo koje područje izuzev Konavala koje su od njega nastojali steći uz znanje i potvrdu bosanskoga kralja.⁶¹² Time je završilo poslanstvo tih poklisara koji su svojim djelovanjem kod vodećega trojca u Bosni: kralja, Sandalja i Hrvoja, olakšali rad Nikoli de Goče koji je dovršio pregovore sa Sandaljem oko Lisca.

5.10. IVAN VLAHOV DE MENČE

Teritorijalni spor sa Sandaljem

Ivan de Menče nalazio se početkom rujna 1404. godine u poslanstvu kod vojvode Sandalja s kojim je pokušao riješiti teritorijalne nesuglasice.⁶¹³ Od prije ga je poznao jer je

⁶⁰⁴ „Item ve avixemo chel dito Sanday uxo a dir a Zuan de Menze nostro ambassator fo a huy che haveramo proferto per poveya a Radiz per Lissez perperi milli oni anno chel stasse in Ragusa shazado del so pero sel detto Sandal ve vignisse a tochar intesso over cum lo ducha, respondete de questo fatto niente.“, Lett. di Lev. IV. 74v., (27. 9. 1404.) ; Isto, 81.-81v., (4. 12. 1404.) ; Iorga, *Notes*, II, 106. ; Lučić, *Stjecanje*, 139., 195.

⁶⁰⁵ „...laudemo quello che vuy fecisti cum lo ducha et pluy infra et pluy raxonevolle, nientamen se quella non potete ottignir...“, Lett. di Lev. IV, 77., (2. 11. 1404.)

⁶⁰⁶ „Severamente non volemò che alguna exception se faça di Lissaç, Ternoviça et Imotiça, ne de altro terren o consa la qual havessemo habuito et posseduto.“, Lett. di Lev. IV, 77., (2. 11. 1404.)

⁶⁰⁷ Lett. di Lev. IV., 77., (2. 11. 1404.) ; Iorga, *Notes*, II, 106. ; Lučić, *Stjecanje*, 139.

⁶⁰⁸ Lett. di Lev. IV., 77., (2. 11. 1404.) ; Isto, 80v., (4. 12. 1404.) ; Lučić, *Stjecanje*, 195.-196. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 144.

⁶⁰⁹ „Apresso nefaxe petitione per parte di Volcheçe et di Sandali digando piaceve areceiverne ala vostra gratia et de quelle tre ville che sono in questione zoe: Lissez, Ternoviza et Imotiza che velefaçamo declarare et confermarel. Nomenadamente per Bosna che le sono nostre et nel nostro confino.“, Lett. di Lev. IV., 80v., (4. 12. 1404.) ; Lučić, *Stjecanje*, 139. ; Iorga, *Notes*, II, 106.

⁶¹⁰ Lett. di Lev. IV, 80v., (4. 12. 1404.) ; Lučić, *Stjecanje*, 196.

⁶¹¹ Lett. di Lev. IV, 81., (4. 12. 1404.)

⁶¹² Lett. di Lev. IV, 81v., (4. 12. 1404.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 141.

⁶¹³ „...a vuy Zuan de Mence ambassator nostro electo al vojvoda Sanday cometemo che al nome de Dio et del beato miser sancto Blaxio protector et confalloniet di questa nostra cita, debiati partir de Ragusio et andar ala dita vostra ambassata et far seguir come dixe de sotta.“, Lett. di Lev. IV, 70v., (bez preciziranog dana, rujna, 1404.) ; Lučić, *Stjecanje*, 191.

1403. godine bio kod njega na diplomatskoj misiji u Sutorini.⁶¹⁴ Unatoč ratu Dubrovčani nisu s vojvodom prekinuli komunikaciju.⁶¹⁵ Dubrovački poklisar je ubrzo po stupanju u službu izmjenio je s Vijećem umoljenih više pisama.⁶¹⁶ Nakon što je našao vojvodu Sandalja i obavio protokolarni dio, biranim mu je riječima otkrivao razloge posjeta, koje je vjerojatno i sam pretpostavljao.⁶¹⁷ Branio je dubrovačko pravo na Lisac, koji nije bio naveden u Ostojinoj povelji, ali se podrazumijevao jer je bio sastavni dio teritorija koji je ustupljen Republici.⁶¹⁸ Te su riječi mogle izazvati Sandaljevo nezadovoljstvo, čak i srdžbu, pa je poklisar morao naći najbolji način za iznošenje dubrovačkih stajališta.⁶¹⁹ U tome mu je pomoglo isticanje dobrih odnosa koje je Republika imala s njegovim stricem Vlatkom Vukovićem te braćom Vukom i Vukcem. Dubrovački poklisar pozvao ga je da se skrbi za Republiku, jer je i on jedan od dubrovačkih vlastelina.⁶²⁰ Dobio je dozvolu ponuditi Sandalju uvjerljivija sredstva za potvrđivanje prava na Lisac.⁶²¹ Dubrovački vijećnici uvidjeli su da bez njih neće biti moguće ništa postići, pa su mu poudili Radičevu palaču u Dubrovniku, komad zemlje u Primorju, te dubrovačko plemstvo, no Sandalju je bilo teško udovoljiti.⁶²² Unatoč tome Ivan de Menče nije smio vojvodi ništa drugo obećati, jer je dubrovačka ponuda bila velikodušna i konačna.⁶²³ Zbog nepoputljivosti obiju pregovaračkih strana nije bilo pomaka u pregovorima. Poklisar je

⁶¹⁴ Lett. di Lev. IV, 4., (1. 2. 1403.) S diplomatskim angažmanom nastavio je poslanstvima kod Hrvoja i bosanskog kralja, Isto, 11v., (14. 4. 1403.) ; Isto, 13v., (26. 4. 1403.) ; Iorga, *Notes*, II, 90.-91.

⁶¹⁵ Upućivali su apele vojvodi da se zaustavi pljačkanje dubrovačkog teritorija u Primorju i uznemiravanje njihovih ljudi koji tamo žive, Stojanović, *Povelje i Pisma*, I/1, 259.-260.

⁶¹⁶ Lett. di Lev. IV, 70v., (rujan 1404.) ; Isto, 71v., (6. 9. 1404.) ; Isto, 72v., (10. 9. 1404.) ; Isto, 73v., (15. 9. 1404.) ; Isto, 70., (20. 9. 1404.)

⁶¹⁷ Lett. di Lev. IV, 70v., (rujan 1404.)

⁶¹⁸ „Primo ve plaça a non voler mollestarne per lo fatto de la ditta villa che vuy vedette in la poveya che Bossina ne de le terre de Curila fina Stagno se include intra le ville...et sel dixisse perche non e scritto nominamente la ditta poveya, porete responder che la incluxa ne le ditte terre date et molti altri xasenci habiti...“, Lett. di Lev. IV, 70v.-71., (rujan 1404.) ; Lučić, *Stjecanje*, 138., 191.-192. ; Iorga, *Notes*, II, 104. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 143.

⁶¹⁹ „Et tutte queste raxon v xerai cum bello modo et çença prompteça sel ve tochera parole de essa.“, Lett. di Lev. IV, 71., (rujan 1404.) ; Lučić, *Stjecanje*, 192.

⁶²⁰ „...semo atti a vollerve retenere per citatino de la nostra cita et como uno de nuy et deli nostri nobili homini nativi et del conseyo de Ragusa.“, Lett. di Lev. IV, 71., (rujan 1404.) ; „...dire voyvoda la amista et benivolencio la qual e tra la magnificencia vostra et nuy commençe damo, ma ab antiquo cum lo vostro barba Vlatcho voyvoda et cossi semo dasposti perserverarin quella cum vuy et cum li vostri fratelli pluy che may et per lo simelle ne rendemo certi che vuy siati disposto.“, Isto, 71v., (rujan 1404.) ; Lučić, *Stjecanje*, 192.

⁶²¹ „...et che habiate in Ragusio la caxa la qual haue Bieliach et Radiz et habiate le parte che have Radiz in Terre nove“, Lett. di Lev. IV, 71v., (rujan 1404.) ; „...voyvoda Sanday havete fatto la offerta come ve scrivessemo zoe la citadinança et nobelta del conseyo nostro et la chaxa fo data a Radiç et la parte in le terre nove fo data a Radiç et la risposta del modo qual accepta in quello domanda et cercha da nuy de pluy altre condicione etc.“, Isto, 72v., (rujan 1404.). Isti prijedlog ponuđen je vojvodi Sandalju i preko drugih dubrovačkih poklisara: Isto, 74v., (27. 9. 1404.) ; Isto, 89v., (31. 3. 1405.) ; Isto, 90v., (7. 4. 1405.) ; Isto, 97v., (21. 5. 1405.) ; Lučić, *Stjecanje*, 192.-200.

⁶²² Lett. di Lev. IV, 71v., (6. 9. 1403.) ; Lučić, *Stjecanje*, 139., 192. ; Iorga, *Notes*, II, 104. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 141. ; Babić, „Diplomska služba“, 41.

⁶²³ „...ve respondemo che debiate seguir la vostra commission come in la ditta nostra littera de la offerta ve fo accomesso.“, Lett. di Lev IV, 72v., (6. 9. 1403.) ; Iorga, *Notes*, II, 104. ; Lučić, *Stjecanje*, 139.

ostao pri tome da Lisac pripada Dubrovniku, iako nije uključen u Ostojinu povelju,⁶²⁴ a položaj i pripadnost Lisca Dubrovčanima su bili nedvojbeni.⁶²⁵ Kao opravdanje toga stava Ivan de Menče vojvodi je rekao je da i sam posjeduje povelje u kojima nisu navedeni svi teritoriji kojima je gospodar.⁶²⁶

Sandalj je novu dimenziju pregovorima dao kada je odredio iznos odštete kojim će biti zadovoljan. Radilo se o 1 000 perpera, jer je smatrao da je baš toliko Radič dobio za sporni zaselak.⁶²⁷ Odgovor dubrovačkog poklisara na to potraživanje bio je definiran uputom. Senat je znao da je Sandaljev stav nema uporište, pa svome poklisaru šalje dokaz koji jamči da je taj iznos obećan Radiču samo ako ustupi Republici i Konavle.⁶²⁸ Poklisar je tom prigodom ponovio da u povelji nisu navedena poimenično svi posjedi (*non son nominate tutte le ville, ma in genero se intende in lo soi confini*), nego samo granice teritorija koji je ustupljen Republici.⁶²⁹ Uvjeravanje vojvode upotpunio je govorničkim vještinama,⁶³⁰ jer ono što je tražio je previše.⁶³¹ Dubrovčani nisu pristajali izvršiti svaki zahtjev koji se pred njih stavio, jer tada bi vjerojatno sve bosanske velmože, kada se osile, zahtijevale što im se prohtije.⁶³²

Ivan de Menče nije imao rezultata, a situacija se dodatno zaoštrila kada su Dubrovčani zaprijetili da će izaći sa žalbom na Sandaljeve postupke pred stanak, bosanskog kralja i

⁶²⁴ „Item ala parte che dixè de Lissez vole lo recognosciamo da luy pare so et a luy e dato per Bossina contentemo recognoserlo da lui, ma lo pregemo in nostro plaser tiegna modo che ne sia confirmato in poveya per Bossna, per donacion a nuy fatta per lo ditto voyvoda a çonche per alcuni altro tempo.“, Lett. di Lev. IV, 73. (10. 9. 1404.) ; Lučić, *Stjecanje*, 193.

⁶²⁵ „Et de Lissez ve plaça a non contradirne, ma farnelo confermar in la poveya de Bossina, che de raxon se die fare con zo sia nel meço dela contrada et tra li confini nostri.“, Isto, 71v., (6. 9. 1403.) ; Lučić, *Stjecanje*, 192.

⁶²⁶ „...voyvoda zaschuno nobel homo ha priuilegii de Bossina et vuy ne hauete plena la chaza de essi, per li quali in diuersi tempi ve son datte et concesse molte contrade et zuppe, in li quali priuilegii a singullo non son nominate tutte le ville ma in genero so pitende in le soi confini.“, Lett. di Lev. IV, 73v., (15. 9. 1404.) ; Lučić, *Stjecanje*, 193. ; Dinić, *Sabor*, 39.

⁶²⁷ „...voyvoda Sanday ve dixè che nuy havevamo fato privilegio a Radiç per Lisseç da darge perperi mille a raxon del anno... et vuy li negasti cum instancia et fecisti ben et cossi negate per Lissez non li promettessemo mai niente.“, Lett. di Lev. IV, 73v., (15. 9. 1404.) ; Lučić, *Stjecanje*, 139., 193. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 141.

⁶²⁸ „Et sel ve monstrasse algun nostro privilegio che nuy havevamo promesso al dicto Radiz li detti perperi M et vuy vedendo lo privilegio dicete che nuy non li promettessemo per Lissez ma li promettessemo per Chanal come se contien in lo privilegio.“, Lett. di Lev. IV, 73v., (15. 9. 1404.) ; Lučić, *Stjecanje*, 193.

⁶²⁹ Lett. di Lev. IV, 70v.-71. ; Lučić, *Stjecanje*, 191.-192. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 142.

⁶³⁰ „Vui cum la plu belle parolle et bon muodo ala disrecion vostra por concludete che nuy seremo davanti lo re et ducha et vuy et Bossina et li speremo che determinarete quello che sia iusto et de raxon.“, Lett. di Lev. IV, 73v., (15. 9. 1404.) ; Lučić, *Stjecanje*, 194.

⁶³¹ „Voyvoda, i dio sa che sempre ve habiamo plaxesto et honorato ad oni vostro bixogno. Et ancora havemo la volonta et lo avemo disposto per lo avinire a far mieyo. Impero vuy bene pensarete et rovarete nel animo nostro che ne potete haver per vostri veri et fermi amixi et trovaretene plu largi.“, Lett. di Lev. IV, 73v., (15. 9. 1404.) ; Lučić, *Stjecanje*, 194.

⁶³² „Ne per amaricia non recuxemo de li perperi M domandati. Salvo perche nui havemo multi amixi vixini nostri li quali zercano di simile cose. Et in pero per neguno modo non poriamo concertir a zo.“, Isto, 70., (20. 9. 1404.) ; Lučić, *Stjecanje*, 195.

Hrvoja Vukčića od kojih će zatražiti pravdu.⁶³³ Zastrašivanje i pritisak bili su načini na koji je poklisar pokušao doći do dogovora, jer vojvoda unatoč narasloj moći nije mogao donositi krupne odluke posve samostalno. Poklisar je čak prijetio da će se povući dubrovački trgovci iz Bosne ako dubrovački zahtjevi ne budu naišli na njegovo odobravanje, no vojvoda na to nije reagirao.⁶³⁴ Sredinom rujna dubrovački poklisar bio je u Popovu ili Bileći,⁶³⁵ a malo poslije Sandalja je pratio u Sutorinu (Novi).⁶³⁶ Ubrzo je dobio dozvolu za povratak,⁶³⁷ a tamo gdje je on stao u diplomatskom radu nastavio je Nikola de Goče.

5.11. NIKOLA DE GOČE

Konačan uspjeh

Nikola de Goče ugledan je dubrovački vlastelin i iskusan poklisar koji je u Bosni imao mnoga poznanstava. Upućen je 18. ožujka 1405. u svojstvu nositelja diplomatske misije vojvodi Sandalju.⁶³⁸ Dobio je naputak da krene prema Bišću gdje su Dubrovčani pretpostavljali da će se vojvoda nalaziti u povratku sa sastanka s Hrvojem.⁶³⁹ Pregovore je nastavio iz pozicije koje su izborili poklisari prije njega s istim ciljevima.⁶⁴⁰ Glavna točka dubrovačkog spora s vojvodom bilo je 1 000 perpera koje je Sandalj tražio za Lisac.⁶⁴¹ Nikola de Goče pokušao je vojvodu pridobiti na svoju stranu podsjećajući ga na njegovo staro prijateljstvo s Dubrovnikom (*amor et benevolencia ala cita de Ragusa*) i pomnim odabirom

⁶³³ Lett. di Lev. IV, 73v., (15. 9. 1404.) ; Iorga, *Notes*, II, 105. ; Lučić, *Stjecanje*, 139.

⁶³⁴ Lett. di Lev. IV, 73v., (15. 9. 1404.)

⁶³⁵ Et vorassene partire acompagnitello fina in Papaua quanto vora star, ouer lvaltra via fino in Bilechia.“, Lett. di Lev. IV, 73v., (15. 9. 1404.)

⁶³⁶ Lett. di Lev. IV, 70., (18. 9. 1404.)

⁶³⁷ „In attender che in proferte et recomandandoge li fatti nostri et li ambassatori in Bossina et li nostri mercadanti in cashuna parte tollete licencia et tornate a Ragusa.“, Lett. di Lev. IV, 73v., (15. 9. 1404.) ; Lučić, *Stjecanje*, 194.

⁶³⁸ „...a vuy Nicola de Goče ambassator nostro ellecto al voyuoda Sanday... portandove da Ragusa debiate andar la via de Narente et deli in Bisçe. Et in Bisçe zonzando sel ditto voyuoda fosse retornato dal ducha Cheruoe al qual ne scrisse chel era andato et douer a retornar presto a queste parte in bona ora.“, Lett. di Lev. IV, 85., (18. 3. 1405.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 145.

⁶³⁹ „Et sel dito voyuoda non fosse partito del ditto ducha et luy lo aspetate in Bissiçe infin ala sua retornata et partito dal ducha.“, Lett. di Lev. IV, 85., (18. 3. 1405.) Vidi: Kurtović, *Veliki vojvoda*, 145.

⁶⁴⁰ „Nuy non habiamo cortizato in Bossina per alguna vostra villa, nec per alguna altra consa, salvo secondo bona uxança mandassemo per requerta del ducha et vostra per confermar li patti poveye et bone uxanche che havessemo cum la signoria de Bossina.“, Lett. di Lev. IV, 85., (18. 3. 1405.)

⁶⁴¹ „Voyuoda, io me recordo che el ve fo promesso per li nostri plu de quello vuy demandar che li prometevano a partir lo pan cum vuy lor fede et vuy volem per scritte. Et nuy havemo la fede plu ferma, che alguna scriptura se possa far.“, Lett. di Lev. IV, 85v., (18. 3. 1405.) ; Iorga, *Notes*, II, 106.-107. ; Lučić, *Stjecanje*, 197.

stila govora (*cum plu belle at amorerevolle parole*).⁶⁴² Čini se da je s vojvodom Sandaljem zatekao i njegova brata Vukca, te da mu je on pomogao u ostvarenju povjerenih zadaća.⁶⁴³

Novi naputak Nikoli de Goče pisan je zadnjeg dana mjeseca ožujka, samo dan nakon što je stigao njegov prvi odgovor iz Bišća. Vojvodi Sandalju potvrdio je da će dobiti palaču koja je bila Radičeva, dio zemlje u Primorju te dubrovačko građanstvo za sebe i brata Vukca ukoliko izađe u susret dubrovačkim potraživanjima.⁶⁴⁴ Ionako primamljivoj ponudi poklisar je smio pridodati davanje smještaja i hrane vojvodi kada se nađe u Dubrovniku,⁶⁴⁵ ali ništa drugo (*non promentado nuy niente a Sanday*). Ako Sandalj pristane, Nikola de Goče dobio je uputu otići bosanskom kralju da potvrdi povelju.⁶⁴⁶ Dubrovački poklisar trebao je paziti da se nacrtu povelje upućene iz Dubrovnika ništa ne oduzme i insistirati da u novu budu uključeni sporni teritoriji.⁶⁴⁷ Dozvoljeno mu je da se vrati u Dubrovnik čim ostvari ono što se od njega uputom tražilo.⁶⁴⁸ Novi naputak dobio je kao odgovor na svoje pismo pisano u Nevesinju 9. travnja. U njemu je stajalo da vijećnici u njega polažu svu nadu (*tuta la nostra speranza*).⁶⁴⁹ Vojvoda Sandalj i dalje se opirao ponuđenom nacrtu rješenja, pa su mu Dubrovčani poručili koncem travnja da su sporna sela njihova, podižući ton rasprave.⁶⁵⁰ Koliko su vanjske okolnosti utjecale na tijek pregovora vidimo iz Sandaljevog orođavanja s Vukčićima.⁶⁵¹

⁶⁴² „Impero preghemo la gracia vostra chel ve plaça passar vene ben de quiste vile inverso a nuy et de non ne molestar per esse e de fermar mola dita cita di Ragusa per caxa vostra.“, Lett. di Lev. IV, 85v., (18. 3. 1405.)

⁶⁴³ „Item trouandoui cum Vocheç frar del ditto Sanday per parte nostra lo debiati salutare et prexentarge la litera nostra de sredença lo qual portate cum vuy. Et dirge come li nostri ambassatori fo in Bossina molto se ha lol dato al regimento nostro dal bon amor ha nostro serato al diti hauer da nostra cita, di la qual consanuy li regraciamo.“, Lett. di Lev. IV, 85v., (18. 3. 1405.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 146., 151.

⁶⁴⁴ „Et che lui sia a nuy tignudo far complir la poveya che habiamo a far cum Bossina. In la forma che ve mandemo cum questa. Et in la ditta poveya façando azontar et fermar Lissez, Ternoviça et Imotiça et tutti li confini de la contrada posseduta per nuy.“, Lett. di Lev. IV, 89v., (31. 3. 1405.) ; Lučić, *Stjecanje*, 198. ; Lett. di Lev. IV, 90v., (7. 4. 1405.) ; Isto, 93v., (30. 4. 1405.) ; Isto, 95v., (10. 5. 1405.)

⁶⁴⁵ Lett. di Lev. IV, 89v., (31. 3. 1405.) ; Iorga, *Notes*, II, 107. ; Stojanović, *Povelje i pisma*, I/1, 159.-163., 265.-267. ; Lučić, *Stjecanje*, 140.

⁶⁴⁶ „Et aço acceptando et contentando debiate andar et esser in Bossina cum lo re et Cherzech et cum lo voyvoda...“, Lett. di Lev. IV, 89v., (31. 3. 1405.) ; Lučić, *Stjecanje*, 140., 198. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 151.

⁶⁴⁷ „...confermar quello che havessemo cum altri cum le plu belle parole alla discrecion vostra parera convegñir. Et se al favelar de le poveie ve volesse far alguna exceptacion de ville, recusa digando che nui non domandemo de plu niente, *ne de men sollamente quello che havessimo avanti*... Et che nui non domandemo niente da Bossina, ne volemo de nuovo alguna cosa, salvo secondo uxanza a creation de re, confermar quello che havessemo cum li altri, cum le plu belle parole a la discrecion vostra parera convegñir.“, Lett. di Lev. IV, 90v., (7. 4. 1405.) ; Iorga, *Notes*, II, 107. ; Gelcich, *Thallóczy, Diplomatarium*, 163.-166. ; Lučić, *Stjecanje*, 198.

⁶⁴⁸ Lett. di Lev. IV, 89v., (31. 3. 1405.)

⁶⁴⁹ Lett. di Lev. IV, 91., (13. 4. 1405.)

⁶⁵⁰ „Respondemo Dio lo sa che non credemo a tignere del vostro niente. Et del vostro non voriamo contra el vostro piaxere niente de meno sopra questo facto.“, Lett di Lev. IV., 93., (30. 4. 1405.) ; Iorga, *Notes*, II, 107. ; Lučić, *Stjecanje*, 140.

⁶⁵¹ „...lo voyuoda sei ve dixesse chel et contento a complir fatti nostri come parlo cum luy li nostri ambassatori. Et vuy a zo li consentite per simelle de nuovo zoe chel habia la chaxa fo de Radiç in Ragusa et la citatinança di conseyo nostro de Ragusa per luy et per Vocheç so fratello. In priuilegio. Et di pluy promesso a bocha per fedenostra che vignando luy a neccesita et redugnandose in ragusia, la terra prouedera, far parte a luy per soa

Vojvoda se baš vratio sa suprugom u Bišće⁶⁵² kada su Dubrovčani ponovno proširili svoju ponudu. Poklisar je tada imao ovlaštenje ponuditi Sandalju, njegovoj braći, njihovim ženama i djeci u slučaju nevolje da se sklone u Dubrovniku. Sa sobom će moći povesti pratnju od dvanaest osoba, a pod uvjetom da svi dođu zajedno, dat će im se hrana.⁶⁵³ Izgleda da su Dubrovčani bili potpuno uvjereni u njegov pozitivan odgovor, jer su poslali Franka de Georgio da sastavi povelju i dodatnih 60 perpera za njezinu izradu.⁶⁵⁴ Sandalj je uistinu pristao na dubrovačku ponudu čime je spor kompromisno riješen. Nije mu isplaćen iznos koji je želio, ali je dobio više nego mu je na početku pregovora obećavano.⁶⁵⁵ Nikola de Goče smio se vratiti u Dubrovnik nakon što obavi sve poslove koji su se od njega očekivali.⁶⁵⁶ Iz naputka pisanog 30. svibnja vidljivo je da je poslanstvo privodio kraju.⁶⁵⁷ Kopija privilegije poslana mu je iz Dubrovnika.⁶⁵⁸ Insistirao je da se njen sadržaj ne mijenja, dok su neke sitne manje važne stvari mogle biti prestilizirane,⁶⁵⁹ nakon čega ju je trebao odnijeti na potvrđivanje bosanskom kralju.⁶⁶⁰ Izgleda da su se pojavili problemi pri njezinom potpisivanju, ali dubrovački poklisar uskočio je odgovorom da će u Dubrovniku voditi računa o nekim vojvodinim željama koje je tada iznio,⁶⁶¹ zbog čega je pohvaljen. U konačnici su Dubrovčani dobili priželjkivane teritorije bez odštete koju je Sandalj prvotno zahtijevao,⁶⁶² a on je uspio ishoditi znatne privilegije za sebe i obitelj.⁶⁶³

souegna de quello haueremo.“, Lett. di Lev. IV, 89v., (31. 3. 1405.) ; Isto, 97., (21. 5. 1405.) ; Lučić, *Stjecanje*, 197. ; Vidi: Kurtović, *Veliki vojvoda*, 146.-150.

⁶⁵² Lett. di Lev. IV., 97., (21. 5. 1405.)

⁶⁵³ Usp. Lučić, *Stjecanje*, 138., 140.-141. ; Stojanović, *Povelje i pisma*, I/1, 265.-267.

⁶⁵⁴ Lett. di Lev. IV., 97v., (21. 5. 1405.) ; Lučić, *Stjecanje*, 140. ; Iorga, *Notes*, II, 107. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 152. ; „Item ve mandemo carte tre di pergamenta et di cera verde et seta et per spexe perperi.“, Lett. di Lev. IV, 98., (30. 5. 1405.)

⁶⁵⁵ „Et façendo a nui questo li faremo priuilegio de lui perperi mille, va le condicion de su voye: stagando a Ragusii in tempo di neccessitadi et queste ville e terreno che nui domandemo pro dono stazendo ultra Lissez, Ternoviza et Ymotiza.“, Lett. di Lev. IV, 95v., (10. 5. 1405.) ; Lučić, *Stjecanje*, 199. ; Šišić, *Hrvoje*, 188.

⁶⁵⁶ „Et fatto et complir questo habiando vuy le poveye bolle, debiate tuor licenzia da quelli signori et tornar a Ragusa.“, Lett. di Lev. IV, 97v., (21. 5. 1405.) ; Lučić, *Stjecanje*, 199.

⁶⁵⁷ Lett. di Lev. IV, 98., (30. 5. 1405.)

⁶⁵⁸ „...habiamo posta la zonta dele 3 ville al luogo doue die star come vederete...“, Lett. di Lev. IV, 98., (30. 5. 1405.)

⁶⁵⁹ „...va comettemo se di alcuni vocabulli o parolle ne le dite poveye fosse de le qual non se contentasse che se faça e vollesselle extrar, over mudar in altra forma, le qual a nuy paresse chiaramente che non muda sentenza, lassemo in vuy lo façate.“, Lett. di Lev. IV, 98., (30. 5. 1405.) ; Lučić, *Stjecanje*, 140., 200.

⁶⁶⁰ „Item ve mandemo in forma la copia de la poveya che vuy havete che ne debia esser fata per lo re de Bossina, ala qual habiamo posta la zonta del tre ville al luogo dove die far come vederete.“, Lett. di Lev. IV, 98., (30. 5. 1405.) ; Lučić, *Stjecanje*, 200.

⁶⁶¹ Lett. di Lev. IV., 98v., (7. 6. 1405.) ; Iorga, *Notes*, II, 108. ; Lučić, *Stjecanje*, 140.

⁶⁶² Stojanović, *Povelje i pisma*, I/1, 490.-495. ; Vekarić, *Vlastela*, 39.

⁶⁶³ Lett. di Lev. IV, 85.-85v., (18. 3. 1405.) ; Isto, 89v., (31. 3. 1405.) ; Isto, 90v., (7. 4. 1405.) ; Isto, 93v., (30. 4. 1405.) ; Isto, 95v., (10. 5. 1405.) ; Isto, 97v., (21. 5. 1405.) ; Lučić, *Stjecanje*, 196.-199.

Početak lipnja 1405. godine Nikola de Goče dopratio je Sandalja iz Bišća u Nevesinje,⁶⁶⁴ a potom se uputio bosanskom kralju radi potvrđivanja privilegija i isplate svetodimitarskog tributa.⁶⁶⁵ Dubrovčani su ga osporavali sve dok Tvrtko II nije učvrstio svoju poziciju. Kada su se u to uvjerali isplatili su ga i za prethodnu godinu.⁶⁶⁶ Konačno je usklađen i tekst povelja⁶⁶⁷ te je bosanski kralj potvrdio sporne teritorije Republici 20. lipnja 1405. godine, čime je Dubrovačko-bosanski rat završen.⁶⁶⁸

⁶⁶⁴ „...receuessemo vostra litera scritta in Neuisigne adi 4 di questo.“, Lett. di Lev. IV., 98v., (7. 6. 1405.)

⁶⁶⁵ „...dovete far al re del tributo sindove fermata la poveya per Bossina. Vuy molto bon havete intexo: zoe di prometero el tributo per uno anno passato, el qual dovemo dare ala di sancto Dymitri che fo siando lui creato re.“, Lett. di Lev. IV., 98v., (7. 6. 1405.); Lučić, *Stjecanje*, 201.

⁶⁶⁶ Lett. di Lev. IV., 98., (7. 6. 1405.); Lučić, *Stjecanje*, 140.; Iorga, *Notes*, II, 108. Usp. Stojanović, *Povelje i pisma*, I/1, 266., 495.-497.; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 156.-157.

⁶⁶⁷ Lett. di Lev. IV, 98., (30. 5. 1405.); Isto, 98v., (7. 6. 1405.)

⁶⁶⁸ Stojanović, *Povelje i pisma*, I/1, 490.-95.; Foretić, *Povijest*, 171.; Lučić, *Stjecanje*, 140.; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 152.

6. DIPLOMATSKJE AKCIJE ZA STJECANJE KONAVALA

6.1. Pregovori na Sigismundovom dvoru za stjecanje Konavala, Dračevica i triju otoka (Braća, Hvara i Korčule)

Osim utvrđivanja zapadnih granica Dubrovčanima je od iznimne geostrateške važnosti bio prostor Konavala koji se prostire od Župe dubrovačke do Sutorine. Posjedovati Konavle značilo je osigurati istočni bok grada, osobito od turskih prodora, omogućiti bolji protok robe prema Boki i dalje na istok morskim putem prema Egejskom i Jonskom moru, opskrbiti grad namirnicama iz bogatog Konavskog polja, potisnuti pridošlice od gradskih zidina te stvoriti temelj samoodržanju i stabilnosti vlastele.⁶⁶⁹ U pregovorima s ugarskim kraljem Ludovikom I. 1358. godine dubrovačko poslanstvo dobilo je naputak tražiti potvrdu teritorija koje Republika posjeduje, ali i nove. Posebno je spomenulo otoke Mljet i Lastovo, područje od Kurila do Stona, Cavtat koji je uključivao i Konavle, župu Dračevicu te Trebinje. Uporište za potraživanje Konavala pronašli su u tvrdnji da su nekoć pripadali Epidauru čija je njihova država ponosna nasljednica.⁶⁷⁰ Od poslanika se očekivalo da ustraju na proširenju teritorija i na tri srednjodalmatinska otoka Korčulu, Hvar i Braća.⁶⁷¹ Tada izloženi planovi o teritorijalnoj ekspanziji postat će program djelovanja dubrovačkih poklisara u narednih nekoliko desetljeća. Konavle su 1377. godine došle pod vlast Tvrtka I koji ih je razdijelio među bosanskim velmožama. Od njega su Sankovići dobili Konavle, Pavlovići Trebinje, a Kosače područje Dračevica.⁶⁷² Dubrovačka potraživanja intenzivirala su se nakon što im je 1387. godine kralj Sigismund dao odobrenje da slobodno stječu nove posjede u Bosni i Srbiji, osim onih koji pripadaju ugarskoj kruni.⁶⁷³ Prema dubrovačkom analistu Restiju Dubrovčani su ponovno pokušali steći Konavle 1389. godine kada su pozvali konavskog kneza i kraljevog miljenika Pavla Radenovića u Dubrovnik.⁶⁷⁴ Obitelj Sanković darovala je Konavle Dubrovčanima 1391. godine,⁶⁷⁵ no ta povelja nije imala vrijednost jer je donesena bez odobrenja kralja i bosanskih

⁶⁶⁹ Stulli, „Odredbe“, 30. ; Lučić, Obad, *Prevlaka*, 35.-36. ; Živković, „Kontakti“, 89.

⁶⁷⁰ Babić, „Tradicija i historijsko pravo“, 244.

⁶⁷¹ „*Quest capitolo sia in nostro albitrio de vuy ambaxadori, a domandar de misser lo Rex la prima ragon nostre che auesemo de Pitaura ; e se misser lo Re domandase, che se la nostra antiquitate, nuy pore dir, che se Dračeuiça e Chanal e Tribigna*“, Vučetić, „Spomenici“, 460. ; Foretić, *Povijest*, 132. ; Harris, *Povijest*, 60.

⁶⁷² Ćirković, *Istorija*, 135. ; Lučić, „Kroz konavosku prošlost“, 19.-20. ; Kapetanić, Vekarić, *Stanovništvo*, 23.

⁶⁷³ Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 109.

⁶⁷⁴ Resti, *Chronica*, 177. ; Grujić, „Konavli“, 19. ; Mijušković, „Sankovići“, 36.-39. ; Ćirković, *Istorija*, 171. ; Miklosich, *Monumenta serbica*, 217.-219. ; Stulli, *Povijest*, 51. ; Vekarić, *Vlastela*, 39. ; Lučić, Obad, *Prevlaka*, 37.

⁶⁷⁵ Mijušković, „Sankovići“, 36.-39. ; Ćirković, *Istorija*, 171. ; Miklosich, *Monumenta serbica*, 217.-219. ; Stulli, *Povijest*, 51. ; Vekarić, *Vlastela*, 31., 233. ; Kapetanić, Vekarić, *Stanovništvo*, 27. ; Babić, „Tradicija i historijsko pravo“, 244.

velmoža.⁶⁷⁶ Tome u prilog govori činjenica da se na povelji kao svjedoci navode samo njihovi uži srodnici.⁶⁷⁷ Samovoljni čin Sankovića završio je neuspjehom i oštrom reakcijom kralja Stjepana Dabiše⁶⁷⁸ koja je vojvodu Radiča koštala slobode. Zanimljivo je da Sankovići ugovorom u potpunosti prihvaćaju obrazloženje dubrovačkog prava na Konavle zasnovanog na legendi o epidaurskoj tradiciji.⁶⁷⁹ Uspostavu dubrovačke vlasti spriječili su Pavle Radenović i Vlatko Vuković, koji su svoje posjede proširili na račun obitelji Sanković krajem iste godine, pod pokroviteljstvom središnje vlasti.⁶⁸⁰ Vlatku Vukoviću pripala je glavnina istočnog dijela, a Pavlu Radenoviću zapadni dio, no granicu je nemoguće precizno povući zato što su im posjedi u nekim dijelovima bili isprepleteni.⁶⁸¹ Dubrovčani su Konavle pokušali steći i 1395. godine preko poklisara Mihoča de Resti i Vuka de Bobalio koje su poslali vojvodi Sandalju i knezu Pavlu u Dračevicu i Konavle.⁶⁸² Niti u toj akciji nije mogao biti zaobiđen bosanski kralj bez čije se suglasnosti nisu mogli očekivati pomaci u pokušajima zadobivanja Konavala. Diplomatska akcija završila je neuspješno u ožujku, uz malu ogorčenost i negodovanje Dubrovčana zbog takvog ishoda.⁶⁸³ Godinu dana kasnije Dubrovčani su Konavale i Primorje pokušali dobiti posredstvom ugarskog kralja Sigismunda.⁶⁸⁴ Ipak rano su uvidjeli da Konavle neće steći ukoliko ne pridobiju gospodare Konavala, ali dugo im je trebalo da počnu postupati u skladu s tim. Ipak dubrovačko građanstvo dali su Pavlu Radenoviću, a 1397. Sandalju Hraniću.⁶⁸⁵ Dubrovački poklisari tražili su 1398. godine od Ostoje Primorje i Konavle. Ako ne uspiju dobiti oba, potraživanja

⁶⁷⁶ Ćirković, *Istorija*, 172. ; Živković, „Kontakti“, 91. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 232.

⁶⁷⁷ Miklosich, *Monumenta serbica*, 217.-219. Vidi: Živković, „Kontakti“, 91.

⁶⁷⁸ Stojanović, *Povelje i pisma*, I/1, 123.-126. ; Ćirković, *Istorija*, 172. ; Mijušković, „Sankovići“, 36.-39. ; Živković, „Kontakti“, 92. Usp. Resti, *Chronica*, 231.

⁶⁷⁹ Miklosich, *Monumenta serbica*, 217.-219. ; Resti, *Chronica*, 85. ; Babić, „Tradicija i historijsko pravo“, 244.-245. ; Janeković-Römer, „Stjecanje“, 40.-41. ; Živković, „Kontakti“, 90.

⁶⁸⁰ Ćirković, *Istorija*, 171. ; Mijušković, „Sankovići“, 36.-39. ; Vekarić, *Vlastela*, 233. ; Grujić, „Konavli“, 18.-20.

⁶⁸¹ Kurtović, „Noviji radovi“, 108. ; Isti, *Veliki vojvoda*, 213.

⁶⁸² „de mittendo ambassiatam nostrum nobilium ad comitem Paulum et Sandallium in Canale et in Dračeuiça“, Ref. XXX, 104v., (17. 2. 1395.) ; „de confirmando commissionem ambassiatorum iturum in Canalle et Dračeuiça ad comitem Paulum et Sandallium“, Isto, 73., (23. 2. 1395.). Nije prošao prijedlog: „de concedendo licenciam ser Clementi de Gocis quod possit ire ad ponendum se cum comite Paulo ad Ciuitatem Veterum vel in Obod“ Isto, 73v., (23. 2. 1395.) ; Grujić, „Konavli“, 20. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 96., nap. 322. ; Kapetanić ; Vekarić, *Stanovništvo*, 28.

⁶⁸³ „...de ponendo in commissionem ambassiatorum predictum quod debeant impetrare unam literam a domino nostro quod ipse rogat regem Bossine quod nos habeat recommissionis in petitionibus nostris super contrata de Cannali comune nostro concedenda.“, Ref. XXX, 73v., (26. 2. 1395.) ; Odbijena je Sandaljeva i Pavlova zamolba da im se da jedna barka, Isto, 74., (11. 3. 1395.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 97., nap. 322. ; Vekarić, *Vlastela*, 35., nap. 123.

⁶⁸⁴ Resti, *Chronica*, 186. ; Lučić, *Stjecanje*, 110. ; Vekarić, *Vlastela*, 35.

⁶⁸⁵ Pucić, *Spomenici srpski*, 11. ; Miklosich, *Monumenta serbica*, 229. ; Grujić, „Konavli“, 20. ; Vekarić, *Vlastela*, 40. ; Kapetanić, Vekarić, *Stanovništvo*, 28. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 101. Usp. Mijušković, „Dodeljivanje“, 89.-130.

su bili spremni smanjiti na samo jedan od ta dva teritorija.⁶⁸⁶ U prva dva desetljeća 15. stoljeća Dubrovčani su nastavili diplomatsku borbu za stjecanje Konavala i Dračevica, te Brača, Hvara i Korčule u ozračju ugarskih vojni u Bosni. U takvim okolnostima poklisari ističu Sigismundu da je Republika posljednja kršćanska enklava i predziđe kršćanstva koje se mora osnažiti novim teritorijima.⁶⁸⁷ Poklisari koriste i druge argumente kako bi stekli Konavle, a posebno često ukazuju na epidaurske korijene grada.⁶⁸⁸ Zbog čega su Dubrovčani držali da im inercijom pripadaju posjedi staroga Epidaura.⁶⁸⁹ Ta se proklamirana i ponovno oživljena veza, prekinuta nestankom bizantske vlasti koja se prva u *De administrando imperio* Konstantina Porfirogeneta poslužila činjenicom preseljenja stanovništva iz Epidaura u Raguzij kako bi pružila opravdanje kontinuitetu bizantske vlasti na tom dijelu Jadrana, nanovo koristi u političke svrhe, posebno učestalo u 15. stoljeću.⁶⁹⁰ Jednom se historijskom činjenicom i pravom koje iz nje proizlazi vješto manipuliralo i preobrazilo u ruho koje je najbolje odgovaralo povijesnom trenutku. Taj se argument ipak pokazao neučinkovit u usporedbi s novcem i drugim oblicima materijalnih ustupaka koji su postali osnovno mjerilo zainteresiranosti gospodara Konavala za njihovo prepuštanje.⁶⁹¹ Konavle su Dubrovčani pokušali dobiti i 1406. godine izgovarajući se kako taj teritorij traže za naknadu štete proistekle tijekom rata između Ugarske i Bosne.⁶⁹² Vojni uspjesi ugarskog kralja poslužili su im kao sredstvo pritiska da steknu teritorije u vlasništvu njegovih neprijatelja.⁶⁹³ Budući da posredovanje ugarskog kralja nije donosilo godinama nikakve rezultate, Dubrovčani se odlučuju na pregovore sa Sandaljem te braćom Petrom i Radoslavom Pavlovićem, nasljednicima Vlatka Vukovića, odnosno Pavla Radenovića.

Jedini uspjeh poklisara koji su pregovarali u Ugarskoj o ustupanju novih teritorija može se smatrati Sigismundova potvrda Hvara, Brača i Korčule 1413. godine Dubrovačkoj Republici. Tu je odluku donio u uvjetima razmimoilaženja s Hrvojem Vukčićem koji je do

⁶⁸⁶ Lučić, *Stjecanje*, 19. ; Živković, *Tvrtko II*, 16.-17. ; Kapetanić, Vekarić, *Stanovništvo*, 28.-29. ; Vekarić, *Vlastela*, 40.

⁶⁸⁷ Usp. Grujić, „Konavli“, 21. ; Kunčević, „Retorika“, 196.

⁶⁸⁸ Foretić, *Povijest*, 132. ; Lučić, Obad, *Prevlaka*, 38. ; Vučetić, „Spomenici“, 460. ; Janeković-Römer, „Stjecanje“, 39. ; Truhelka, „Konavoski rat“, 181.-182. ; Harris, *Povijest*, 69. ; Babić, „Tradicija i historijsko pravo“, 244.-247.

⁶⁸⁹ „La repubblica intanto, vedendo di non poter riacquistare le tre isole, ne d'allargar li confini in Dalmazia, volto farlo in terra ferma, procurando d'acquistar Canali, giuridizione antichissima della disrutta citta d'Epidauro, perciocche conveniva, che a cappo 800 anni i posterii degli Epidauresi riacquistassero l'antico dominio che avevano avuto de Canali e Vitaglina“, Resti, *Chronica*, 218. ; Ragnina, *Annales*, 250. ; Stulli, „Odredbe“, 29.

⁶⁹⁰ Porfirogenet, *O upravljanju*, 73.-75. ; Novak, „Questiones“, Goldstein, *Bizant*, 35.

⁶⁹¹ Vidi: Janeković-Römer, „Stjecanje“, 41. ; Tadić, „Tradicija i historijsko pravo“, 245.-246.

⁶⁹² Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 174.-175.

⁶⁹³ Ćirković, *Istorija*, 208. ; Živković, *Tvrtko II*, 55.

tada imao upravu nad tim otocima.⁶⁹⁴ Dugoročno gledano odluka ugarskog kralja nije imala značenje, jer je u rujnu 1416. godine oduzeo ustupljene otoke Republici i darovao ih Ladislavu Jakču, jednom od svojih dvorjana. Sudbina triju otoka bila je da ostanu izvan opsega Dubrovačke Republike,⁶⁹⁵ a Konavle će steći tek kasnije, pregovorima s njihovim gospodarima.

6.1.1. MARIN JUNIJEV DE BONA

S osloncem na antičku tradiciju

Dubrovačka nastojanja za zadobivanje Konavala intenzivirana su u prvom desetljeću 15. stoljeća, kada je više diplomatskih poslanstava upućeno na dvor ugarskog kralja. Njegov je značaj naglo porastao uspješno vođenim ratovima u Bosni što Dubrovčani nastoje iskoristiti za postizanje svojih teritorijalnih interesa. Promjena orijentacije bosanskih velmoža bilježi se od 1408. godine, nakon Sigismundove pobjede kod Dobora. Ipak dubrovačka strategija da iskoriste tuđe sukobe za vlastite probitke se pokazala više zanimljiva nego plodonosna.

Marinu Junijevu de Bona povjeren je zadatak dobiti pravo na Konavle od dubrovačkog suverena 1407. godine.⁶⁹⁶ On se u Dubrovačko-bosanskom ratu spominje 1403. godine kao savjetnik stonskog kapetana.⁶⁹⁷ Često je biran za sastavljača uputa poklisarima tijekom te godine, ali kasnije ga više ne nalazimo u službi, jer je umro nedugo nakon obavljenog poslanstva u Ugarskoj.⁶⁹⁸ U pokušaju da pridobije Sigismunda za ispunjenje teritorijalnih potraživanja oslanja se na priču o epidaurskom podrijetlu grada.⁶⁹⁹ Dubrovčani su tijekom stoljeća, neopterećeni prevelikim dvojbama, osmislili razne poticajne mitove kako bi potkrijepili korijene svoga drevnoga grada, nastojeći njegov postanak smjestiti što dalje u prošlost. *Epidurske priče*, s povijesnom osnovicom i ne tako starom nadogradnjom, koristile su se u svrhu političke promidžbe i realizacije interesa Republike, posebno teritorijalnog proširenja.⁷⁰⁰ Marin de Bona u svom je govoru isticao da je Dubrovnik nastao od Epidaura kojemu su pripadali posjedi koje sada traži od ugarskog kralja.⁷⁰¹ Poslužili su se Dubrovčani i

⁶⁹⁴ Šišić, *Hrvoje*, 231. ; Radonić, *Dubrovačka akta*, 221.-223.

⁶⁹⁵ Orbini, *Kraljevstvo Slavena*, 257. ; Foretić, *Otok*, 195.-209. ; Isti, *Povijest*, 177.

⁶⁹⁶ Lett. di Lev. IV, 128., (3. 9. 1407.)

⁶⁹⁷ Lett. di Lev. IV, 19.-19v., (8. 6. 1403.)

⁶⁹⁸ Ref. XXXII, 25v., (20. 1. 1403.) ; Isto, 27., (30. 1. 1403.) ; Isto, 34v., (8. 4. 1403.) ; Isto, 38v., (14. 5. 1403.) ; Isto, 41., (7. 6. 1403.) ; Isto, 42v., (20. 6. 1403.) ; Isto, 57., (21. 10. 1403.)

⁶⁹⁹ Resti, *Chronica*, 218. ; Ragnina, *Annales*, 250. ; Stulli, „Odredbe“, 29. ; Kapetanić, Vekarić, *Stanovništvo*, 27.

⁷⁰⁰ Janeković-Römer, „Stjecanje“, 31.-39.

⁷⁰¹ „che Canale et altre cose, che nostro patrimonio, zoe de la oriunnda terra nostra Epidauru con certe altre contrade a nui visine, le qual in questa guerra passata cum li Bossignani, ne face grande infestacione, le

drugim metodama u ostvarenju svojih teritorijalnih želja. Sigismund ih je obavijestio 7. rujna da se razbolio,⁷⁰² a dva dana kasnije odgovorili su mu da su spremni poduzeti sve kako bi ozdravio, jer je interes cijelog kršćanstva vezan uz njegovu osobu.⁷⁰³ Isticali su da je Dubrovnik predziđe i štit kršćanstva, a novi teritoriji su mu neophodni za obranu od zajedničkih neprijatelja. Dubrovački poklisar dobio je ovlaštenje obratiti se i svim drugim osobama na dvoru koje bi mu mogle pomoći. Za svakoga od njih izdan mu je posebni kredencijal koji ga je ovlašćivao za pregovaranje. U uputi je posebno istaknuto da obavi razgovore sa Stiborom Stiborićem i Pipom Sanom.⁷⁰⁴ Ipak Marin de Bona nije uspio ništa napraviti, jer Sigismund nije bio spreman zauzeti se za oduzimanje teritorija gospodarima Konavala. Prije povratka kući zamolio je ugarskog kralja da nikome drugom ne ustupi teritorije koje je od njega tražio.⁷⁰⁵ Dubrovčane takav ishod nije obeshrabrio nego su i dalje pokazali upornost u ostvarenju plana proširenja na Konavle, koji su i proširili.

6.1.2. ANDRIJA MARTOLOV DE VOLČO

Opći nad osobnim interesom

Dubrovačka nastojanja za proširenje na Hvar, Brač i Korčulu, Konavle i Dračevicu svoj su aktivan odraz našla početkom drugog desetljeća 15. stoljeća kada su u Ugarsku gotovo iz godine u godinu upućeni poklisari koji su na tome radili.⁷⁰⁶ Andrija de Volčo (oko 1355.-oko 1429.) krenuo je na diplomatsku misiju ugarskom kralju početkom ožujka 1408. i tamo se zadržao gotovo godinu dana.⁷⁰⁷ Izabrani poklisar bio je ugledni dubrovački vlastelin koji je imao značajnu ulogu u diplomaciji Republike. Izabran je za poklisara u Kotor 1410.⁷⁰⁸ S Matejom de Gradi početkom 1411. upućen je na dvor vojvode Sandalja, a u ožujku im je zahvaljeno na službi.⁷⁰⁹ Krajem te iste godine ponovno je u poslanstvu kod vojvode,⁷¹⁰ a

clemencia de la soa serenidade, se degni a non le offerir ad altri“, Lett. di Lev. IV, 128., (3. 9. 1407.) ; Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 174.-175. ; Lučić, Obad, *Prevlaka*, 39.

⁷⁰² Iorga, *Notes*, II, 115.-116. ; Lovrenović, *Na klizištu*, 136.

⁷⁰³ Iorga, *Notes*, II, 116. ; Šišić, *Hrvoje*, 199.-200. ; Lovrenović, *Na klizištu*, 136.

⁷⁰⁴ Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 174.-175. ; Lovrenović, *Na klizištu*, 136.

⁷⁰⁵ Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 175.

⁷⁰⁶ „Le republica teneva in questi tempi continuamente gli ambasciatori in Ungheria, procurando dvottener in qualche modo la contrada di Canali e Draceviza, o pure le tre isole di Corzola, Brazza e Lesina.“, Resti, *Chronica*, 209. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 168. ; Isti, „Pokušaji“, 63.-76.

⁷⁰⁷ „...cometemo a vui Andrea de Martholov de Volčo che zunto ala presentia de misser lo re de Ungaria nostro signore et presentada la lettera de credenza, salutarlo per parte de li rectore et zintili homini de Ragusa cum quella inclinevole et convinevele reverencia, che si conviene ala sua maiestade.“, Lett. di Lev. IV, 135v., (2. 3. 1408.) ; Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 177. ; Grujić pogrešno navodi svibanj umjesto ožujka: Grujić, „Konavli“, 20.

⁷⁰⁸ Ref. XXXIII, 279., (2. 7. 1410.)

⁷⁰⁹ Ref. XXXIII, 292., (10. 3. 1411.)

⁷¹⁰ Lett. di Lev. VII, 28.-28v., (15. 12. 1411.)

sredinom godine obavlja diplomatsku misiju u Veneciji,⁷¹¹ na čemu mu je zahvaljeno u srpnju 1411. godine.⁷¹² Jedan je od četiri dubrovačka poklisara koji su 1412. upućeni vojvodi Sandalju.⁷¹³ Sljedeće godine odbio je poslanstvo Balši,⁷¹⁴ ali prihvatio je poslanje s Nikolom de Goče u Ugarsku.⁷¹⁵ 1417. godine upućen je Petru Pavloviću,⁷¹⁶ a 1419. izabran je u poslanstvo k bosanskom kralju i vojvodi Petru, ali se ispričao.⁷¹⁷ Financijski je dobro stajao što može zahvaliti uzgoju i trgovini koraljima, ali i tkaninom. Zajedno sa svojim sinom Ivanom i Petrom de Pantella osnovao je 1418. godine kompaniju koja je u Dubrovnik uvela bojanje tkanina.⁷¹⁸ Osim službe poklisara često je biran iz redova Maloga vijeća za sastavljača uputa poklisarima.⁷¹⁹ Više je puta izabran za dubrovačkog kneza,⁷²⁰ a redovito su mu povjeravane i mnoge druge ugledne službe. Izabran je 1408. za blagajnika komune,⁷²¹ privatnog odvjetnika,⁷²² suca,⁷²³ 1414. predložen je za rizničara,⁷²⁴ 1412. bio je stonski knez,⁷²⁵ a 1412., 1415., 1420., 1425. i 1428. je obnašao službu općinskog odvjetnika.⁷²⁶ U svibnju 1420. zapovijedao je dubrovačkom vojskom koja je pomogla vojvodi Sandalju vratiti Sokol i Konavle.⁷²⁷ Bio je oženjen za Franušu, kćerku Đive Lukarevog de Bona i njegove prve žene Draže Andrijine de Sorgo. Zanimljivo je da se nakon Đivine smrti njegova druga žena Mara Martinussio preudala za Martola de Volčo. Đivo de Bona (oko 1361.-1381.) bio je iznimno ugledan i dobrostojeći dubrovački plemić, posebno aktivan u diplomaciji (između ostalog sudjelovao je u pregovorima 1358. godine na ugarskom dvoru), pa nije čudo da je i njegovom zetu ukazano povjerenje za obavljanje najznačajnijih diplomatskih zadataka u

⁷¹¹ Ref. XXXIII, 396., (14. 5. 1411.)

⁷¹² Ref. XXXIII, 296v., (15. 7. 1411.)

⁷¹³ Ref. XXXIV, 159v., (30. 1. 1412.)

⁷¹⁴ Ref. XXXIV, 194., (27. 5. 1413.)

⁷¹⁵ Vidi poglavlje 6.1.7.

⁷¹⁶ Cons. Maius I, 71v., (11. 5. 1417.)

⁷¹⁷ Cons. Maius II, 6., (7. 8. 1419.)

⁷¹⁸ Mahnken, *Patricijat*, I, 448.-450.

⁷¹⁹ Biran je u povjerenstvo za sastavljanje pisama poklisarima kod ugarskog kralja, Ref. XXXIII, 201., (26. 8. 1411.) ; Sandalja, Ref. XXXIII, 205. (13. 10. 1411.) ; Cons. Minus IV, 236., (21. 4. 1429.) ; Cons. Minus IV, 259v., (21. 6. 1429.) ; bosanskog kralja Cons. Minus I, 195v. (29. 3. 1418.) ; vojvode Petra, Cons. Minus II, 111v., (19. 2. 1420.) ; Radoslava Pavlovića, Cons. Minus IV, 237., (26. 4. 1429.) ; Sandalja i Radoslava, Cons. Minus IV, 248., (6. 6. 1429.) i td.

⁷²⁰ Ref. XXXI, 158v., (15. 12. 1397.) ; Ref. XXXIV, 309., (27. 9. 1414.) ; Cons. Maius I, 60v., (30. 1. 1417.) ; Cons. Maius II, 13., (29. 11. 1419.) ; Cons. Maius III, 78., (15. 12. 1425.) ; Cons. Maius IV, 2., (9. 12. 1428.)

⁷²¹ Ref. XXXIII, 38., (1408.)

⁷²² Ref. XXXI, 159., (19. 12. 1397.) ; Ref. XXXIII, 170., (1411.) ; Cons. Maius I, 52., (16. 12. 1416.)

⁷²³ Ref. XXXIII, 1., (1407.) ; Isto, 128., (1410.) ; Cons. Maius I, 17v., (16. 12. 1415.) ; Isto, 91., (16. 12. 1417.) ; Isto, 135., (15. 12. 1418.) ; Cons. Maius III, 42v., (15. 12. 1424.) ; Isto, 184v., (9. 12. 1427.)

⁷²⁴ Ref. XXXIV, 310., (6. 10. 1414.)

⁷²⁵ Ref. XXXIV, 240., (11. 7. 1412.)

⁷²⁶ Ref. XXXIV, 1v., (1412.) ; Ref. XXXIV, 316., (20. 12. 1414.) ; Cons. Maius II, 17., (21. 12. 1419.) ; Cons. Maius III, 42v., (15. 12. 1424.) ; Isto, 184v., (9.12. 1427.)

⁷²⁷ Vekarić, *Vlastela*, 41.

službi Republike. Čini se kako su obojica čvrsto pripadala Gundulićevom klanu.⁷²⁸ Poslanstvo Andrije de Volčo u Ugarsku bilo je uvjetovano rezultatima Sigismundove politike u Bosni. Dubrovčani su nastojali iskoristiti svaki preokret u odnosu moći za svoje interese, a tuđi sukob nudio je izvrsne predispozicije za to.⁷²⁹

Dubrovački poklisar potražio je ugarskog kralja slijedeći tragove informacija o njegovom kretanju Europom. Odlučeno je da se u poslanstvu zadrži tri mjeseca, ali taj je rok u više navrata produžen.⁷³⁰ Za troškove misije dobio je 250 perpera, pratnju i dva kurira.⁷³¹ Glavni zadatak bio je da dobije od Sigismunda privolu za dubrovačko zaposjedanje Dračevica i Konavala.⁷³² Ako ne uspije u tome, imao je uputu ustrajati na Konavlima.⁷³³ U pogledu otoka dobio je dozvolu smanjiti potraživanja samo na Hvar i Korčulu, ukoliko to bude potrebno.⁷³⁴ Pod nikakvim uvjetima Dubrovčani nisu odustajali od Korčule i Konavala kao minimuma svojih potraživanja. Ugarskom kralju dubrovački poklisar obrazložio je to riječima *ako se na taj način uveća posjed Dubrovnika postat će snažniji na moru te će moći pružiti jači otpor Sigismundovim neprijateljima*.⁷³⁵

Osim napora uložених u diplomatsku izvedbu, dubrovački poklisar morao je pratiti ugarskog kralja na njegovim putovanjima za što je morao biti fizički spreman.⁷³⁶ O njegovom poslanstvu raspravljano je početkom travnja kada je odlučeno da ga se još uvijek ne razrješi povjerene službe.⁷³⁷ Krajem mjeseca produžen je planirani rok koji je trebao provesti u poslanju.⁷³⁸ Sve to, pa možda i što je izmjenjivana prepiska s dubrovačkom Vladom kasnila, utjecalo je na njega. Nova instrukcija poslana mu je tek 14. kolovoza 1408. godine, dan nakon

⁷²⁸ Vekarić, *Nevidljive pukotine*, 43.-44. ; Janeković-Römer, *Ugovor*, 11., 17., 73., 112., 145. ; Mahnken, *Patricijat*, I, 152. ; Gruber, „Dalmacija“, 166., 168.

⁷²⁹ Vidi: Foretić, *Otok*, 159.

⁷³⁰ Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 177.-178.

⁷³¹ „Et per seguir la dicta comission el nostro comun ve da per provixion spexe, et per ogni altra cosa perperi 250. Nui apresso mandemo cum vui dui cureri per li quali ne dati a saver del vostro zunzare a salvamento. Et de quello ve paresse essere de bexogno a nuy dati a saver per vostra lettera.“, Lett. di Lev. IV, 136., (2. 3. 1408.)

⁷³² „Signor nostro, i vostri fideli de la cita vostra de Ragusa, recorda a la maiesta vostra per Canale et Drazeviza cum le sue raxune, per le qual altra volte suplicorno a la vostra maiestade“, Lett. di Lev. IV., 135v., (2. 3. 1408.)

⁷³³ „Et se l non se podesse obtignir Canal cum Drazeviza et vui instade per Canale cum le sue raxone come e dicto de sopra.“, Lett. di Lev. IV, 135v., (2. 3. 1408.) ; Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 177. ; Ćirković, *Istorija*, 374. ; Lovrenović, *Na klizištu*, 138.

⁷³⁴ „Item obtignando lo dicto Canale et Drazeviza, o Canal solo, come e dicto di sopra, over non obtignando, domandati in patrimonio le tre isole per le quale altre volte suplicassimo a la sua maiestade.“ ; „Et se tute tre non se podesse obtignir, et vui doe, de le quale doe l una sera Corsola.“, Lett. di Lev. IV, 135v., (2. 3. 1408.) ; Ćirković, *Istorija*, 210. ; Foretić, *Otok*, 159.-160.

⁷³⁵ Lett. di Lev. IV, 135v., (2. 3. 1408.) ; Resti, *Chronica*, 205. ; Stulli, „Odredbe“, 34.

⁷³⁶ „...debiati stare apresso de misser lo re per spacio de tre mesi, andandi in ogni luogo donde el dicto misser lo re andara.“, Lett. di Lev. IV, 136., (2. 3. 1408.) ; Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 177.-178. ; Foretić, *Otok*, 160.

⁷³⁷ Ref. XXXIII, 233., (5. 4. 1408.) ; Isto, 233., (6. 4. 1408.)

⁷³⁸ Ref. XXXIII, 235v., (30. 4. 1408.)

što je zaprimljeno njegovo pismo.⁷³⁹ Činilo se da njegova misija dobro napreduje (*facto nostri stano in bona desposicion*), pa je Senat požurio s davanjem novih smjernica za djelovanje, oblikovanih prema najnovijim saznanjima o kojima ih je njihov poklisar izvijestio.⁷⁴⁰ Unatoč tim dobrim znakovima, Andrija de Volčo pokušao je izmoliti dopuštenje za raniji povratak. To mu je uskraćeno riječima senatora da vjeruju da on *kao dobar građanin i ljubitelj domovine neće odbiti dužnost zbog svojih teškoća, jer mora misliti na domovinu i svu vlastelu i zbog toga podnijeti onoliko napora koliko je potrebno*.⁷⁴¹ O razlozima koji su ga ponukali na tu odluku možemo samo nagađati. Možda je bio nesretan zbog razdvojenosti od kuće, a stalno produživanje misije značilo je da mora odgoditi neke privatne poslove što ostaje samo na razini pretpostavke. Postavlja se upit koliko je njegova nemotiviranost za obavljanje poslanstva utjecala na ostvarene rezultate.

Početkom rujna u Vijeću umoljenih raspravlja se o odgovoru na pismo njihovog poklisara u Ugarskoj, pa opet koncem toga mjeseca.⁷⁴² Novo uputstvo potvrđeno je 24. listopada 1408. godine, dan nakon što je primljeno pismo Andrije de Volčo.⁷⁴³ Vidi se dakle da problem sporog kolanja prepiske u tom periodu nije nastao zbog kašnjenja u odgovaranju nego udaljenosti.

Značajan događaj zbio se krajem 1408. godine u Budimu. Postignut je mir s hercegom Hrvojem i čitavom Bosnom što je ostavilo traga na misiju dubrovačkog poklisara u Ugarskoj.⁷⁴⁴ Kraljevo dobro raspoloženje iskoristio je za postizanje povjerenih zadaća.⁷⁴⁵ Na posljednje zapise povezane uz njegovo poslanstvo pisani trag nalazimo koncem ožujka 1409. godine.⁷⁴⁶ Unatoč dubrovačkim nastojanjima Sigismund nije bio spreman pristati uz njihove planove o teritorijalnom proširenju. To je značilo da je došlo vrijeme za opoziv Andrije de Volčo kojemu to nije bio posljednji diplomatski angažman kod Sigismunda.

⁷³⁹ Ref. XXXIII, 238., (13. 8. 1408.) ; Lett. di Lev. IV, 140., (14. 8. 1408.)

⁷⁴⁰ Ref. XXXIII, 238., (3. 9. 1408.)

⁷⁴¹ Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 181. ; Janeković-Römer, *Okvir*, 138. ; Ista, „Služba“, 199.

⁷⁴² Ref. XXXIII, 238v., (26. 9. 1408.)

⁷⁴³ Lett. di Lev. IV, 144v., (24. 10. 1408.) ; Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 181.

⁷⁴⁴ Lovrenović, *Na klizištu*, 145., nap. 197. ; Dinić, *Sabor*, 57.

⁷⁴⁵ „...per tuto octobrio presente devissati cortezar apresso el serenissimo segnor nostro re, cussi acertemo che habie fato, e da inde in le habie ateso ali vostri fati. E dove ancora fosati con el deto signor nostro per fati vostri, per qual caxone se vogla, alegrative de le prosperidade de la soa real maiestade. Et con quelle humele et dolce parole, che saprete, arecomandatine a la soa maiestade supplicando, che como per lo passato la soa serenidade se ha degnado de haver in memoria li fati nostri.”, Lett. di Lev. IV, 144v., (24. 10. 1408.) ; Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 181.

⁷⁴⁶ Ref. XXXIII, 243., (30. 3. 1409.)

6.1.3. MIHOČ ŠIMUNOV DE RESTI – RAFAEL MAROJEV DE GOČE

Pokušaj pregovora s gospodarima Konavala i prva materijalna obećnja Sigismundu

Budući da ugarski kralj nije došao u Bosnu 1409. godine kako su pretpostavljali, Dubrovčani su uvidjeli da diplomatske kontakte s njim neće moći ostvariti u susjedstvu, pa su odlučili uputiti mu poklisare u Ugarsku.⁷⁴⁷ Planirano je da na svom putovanju svrate Sandalju i Pavlu Radenoviću što je pokazatelj praktičnosti, pa i štedljivosti. Nije bila neuobičajena pojava da putujući prema Ugarskoj poklisari dobiju sporedne diplomatske zadatke kod bosanskih velmoža u zaleđu. Koncem kolovoza 1410. godine odlučeno je da se knezu Pavlu i vojvodi Sandalju pošalje izaslanstvo na čelu s dvojicom vlastelina.⁷⁴⁸ Pristupilo se izradi upute kojom će se voditi u radu.⁷⁴⁹ Mihoč de Resti i Rafael Marojev de Goče, izabrani za nositelje poslanstva, dobili su je tek 24. rujna.⁷⁵⁰ Mihoč de Resti bio je iznimno iskusan u diplomaciji, a njegov vršnjak Rafael Marojev de Goče (1365.-1431.)⁷⁵¹ obnašao je prije toga poslanstva kraće diplomatske zadatke kod velmoža u zaleđu. U ožujku 1403. zahvalio se na ukazanom povjerenju za službu poklisara kod vojvode Sandalja.⁷⁵² Bio je u poslanstvu kod Hrvoja 1403.,⁷⁵³ a 1410. godine prihvatio je službu poklisara kod kneza Pavla.⁷⁵⁴ Više puta bio je knez Republike što dovoljno govori o ugledu koji je uživao među dubrovačkom vlastelom.⁷⁵⁵ Član je Vijeća umoljenih 1425., 1426. i 1427.,⁷⁵⁶ Malog vijeća 1407.⁷⁵⁷ i Velikog vijeća 1413. Odbio je 1412. službu stonskog kneza,⁷⁵⁸ ali ju je prihvatio 1414. i 1419.⁷⁵⁹ Osim tih povjeravane su mu službe općinskog odvjetnika⁷⁶⁰ i suca.⁷⁶¹

Prvi dio instrukcije koji su poklisari dobili bio je posvećen njihovom susretu sa Sandaljom i knezom Pavlom. Najprije su se raspitali gdje se nalaze kako bi krenuli u pravome smjeru. Prilikom susreta slijedili su protokolarni obrazac i pozdravili ih u kneževu i ime

⁷⁴⁷ Vidi: Živković, *Tvrtko II*, 65.-66.

⁷⁴⁸ Ref. XXXIII, 282., (22. 8. 1410.) ; Isto, (12. 9. 1410.)

⁷⁴⁹ Ref. XXXIII, 282v., (16. 9. 1410.) ; Lovrenović, *Na klizištu*, 152.

⁷⁵⁰ Lett. di Lev. V, 44. (24. 9. 1410.) ; Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 127. (tu je dokument pogrešno datiran 1403. godinom.) ; Lovrenović, *Na klizištu*, 152., nap. 244. ; Usp. Šišić, *Hrvoje*, 222.-223.

⁷⁵¹ Mahnken, *Patricijat*, II, XXXIV/4 Goce.

⁷⁵² Ref. XXXII, 139., (15. 3. 1403.)

⁷⁵³ Ref. XXXII, 145v., (14. 5. 1403.) ; Isto, 43v., (6. 7. 1403.)

⁷⁵⁴ Ref. XXXIII, 377v., (26. 8. 1410.)

⁷⁵⁵ Ref. XXXII, 197., (28. 8. 1402.) ; Ref. XXXIV, 300v., (27. 3. 1414.) ; Cons. Maius I, 76., (29. 6. 1417.) ; Cons. Maius II, 37v., (30. 8. 1420.) ; Isto, 134v., (28. 8. 1423.) ; Cons. Maius III, 81v., (28. 9. 1425.)

⁷⁵⁶ Cons. Maius III, 50v., (12. 1. 1425.) ; Isto, 98., (28. 12. 1425.) ; Isto, 143v., (16. 1. 1427.)

⁷⁵⁷ Ref. XXXIII, 1., (1407.)

⁷⁵⁸ Ref. XXXIV, 234. (2. 1. 1412.)

⁷⁵⁹ Ref. XXXIV, (11. 10. 1414.) ; Cons. Maius II, 9v., (5. 10. 1419.)

⁷⁶⁰ Cons. Maius I, 69v., (8. 5. 1417.) ; Cons. Maius III, 2., (18. 12. 1423.)

⁷⁶¹ Cons. Maius I, 135., (15. 12. 1418.)

dubrovačke vlastele, a potom uručili vjerovna pisma, pozivajući se na dobre odnose i prijateljstvo koje ih veže. Taj uvodni dio nastupa realizirali su biranim riječima, na način koji im se činio najprikladnijim.⁷⁶² Pomno planirano djelovanje poklisara bilo je usmjereno stvaranju pozitivnoga ozračja i gradnji temelja budućih odnosa. Tome u prilog išlo je obećanje poklisara da Dubrovačka Republika planira izvršiti sve što im je ranije obećala (*che tuto quello che habiamo promesso a vui signori de Bosna, a tuto atenderemo et dignente vegniremo a mancho, et non pensati altro*). Osim toga Mihoč de Resti i Rafael de Goče prenijeli su im probrane novosti. Izvijestili su o stanju na dubrovačko-bosanskoj granici, a potom izložili namjeru da se nakon susreta s njima upute ugarskome kralju. Ponudili su da na ugarskom dvoru nastupe kao mirovni posrednici u njihovo ime, ali samo ako to neće naštetiti dubrovačkim interesima.⁷⁶³ Ukoliko Sandalj zatraži novosti o događanjima u Bosni, poklisari su se trebali izgovoriti da o tome ništa ne znaju. Te su podatke trebali skrivati, kao i druge koje bi mogli naštetiti dubrovačkim interesima.⁷⁶⁴

U istome naputku Mihoč de Resti i Rafael de Goče dobili su upute za audijenciju kod Sigismunda prema kojemu su nastavili putovanje. Kada su primljeni, ispunili su prihvaćenu protokolarnu i ceremonijalnu formulu, istakli dubrovačku vjernost ugarskoj kruni i potvrdili da Republika i dalje želi uživati njezinu zaštitu.⁷⁶⁵ U nekim pitanjima obratili su se kralju diskretno, podalje od ušiju znatiželjnika, što je regulirano odredbama sadržanim u instrukciji. O nekim delikatnim temama, kao što su prilike u Bosni i Dalmaciji, nisu se smjeli upuštati u raspravu.⁷⁶⁶ Na kraljeve upite o carini, tributima i prihodima soli odgovorili su samo ako ne nose potencijalnu opasnost.⁷⁶⁷ Odbijanje razgovora o nekim otvorenim pitanjima moglo je rezultirati Sigismundovim nezadovoljstvom zbog čega su se morali ispričati na pravi način. U tim su se situacijama najčešće oslanjali na obrazloženje da nemaju ovlasti razgovarati o delikatnim temama ili na isprike o neupućenosti u određene probleme. Iako je uputa regulirala teme razgovora do u detalje, njihova izvedba ponekad je potpuno prepuštena na izbor poklisarima (*parlato cum quello modo vui parera*). O tijeku misije, posebno kraljevom zdravlju, planovima i ostalim važnim informacijama za Republiku poklisari su morali poslati

⁷⁶² Litt. di Lev. V, 44., (24. 9. 1410.) ; Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 128.

⁷⁶³ Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 129.

⁷⁶⁴ „Et de questo de sopra non derite nulla.“, Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 129.

⁷⁶⁵ „Et per podere romaner perpetualmente sotto la protectione vostra et de vostro herede suplicando humalmente chel se digne acceptare la nostra scuxa“, Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 129.

⁷⁶⁶ „Et questa particola diti in segreto. Item se lo dicto nostro signore volesse haver da vui alguna informazione sopra di fatti di Bosna et de Dalmacia, se la cosa sera ligiera, et non ponderosa, et vui siando experti di la cosa, datili informacion.“, Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 130.

⁷⁶⁷ „Et se la fosse ponderosa, over sopra facto de gabelle o de camere di sale o tribut: responditi che vui siti non informadi.“, Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 130.

izviještaj po kuriru.⁷⁶⁸ Dubrovački poklisari dobili su kredencijalna pisma ne samo za ugarskog kralja, nego dužda i despota te njihove poslanike, ukoliko ih susretnu na dvoru. Kod njih su se trebali založiti za dubrovačke interese, posebno trgovačke.⁷⁶⁹

U novom naputku potvrđen je primitak pisma poklisara u Ugarskoj,⁷⁷⁰ a 15. listopada donesena je odluka da se do sutra mora načiniti odgovor na njega, no odluka je odgođena do iduće subote.⁷⁷¹ Izabrana su trojica vlastelina kojima je povjereno sastavljanje nacrtu upute.⁷⁷² Kolanje prepiske bilo je sporo ne samo zbog udaljenosti već i ratnih prilika. Naime, poklisari su Sigismunda obavijestili da su izvršene pripreme u slučaju da se Republika mora suprostaviti neprijatelju. Smatrali su da velika opasnost prijeti od Mlečana zbog čega je u Dubrovniku razmatrana nabava ratne opreme, ali i sklanjanje stanovništva na otoke. Poklisari nisu propustili prigodu intervenirati za dubrovačke trgovce zarobljene kod Pod Visokog te su tražili opće poboljšanje odvijanja trgovine.⁷⁷³ Sljedeći naputak iz Dubrovnika datiran je istim danom kada je primljeno novo pismo dubrovačkih poklisara, 21. listopada 1410. godine.⁷⁷⁴ Tada je već došlo do Sigismundovog izmirenja s bosanskim velmožama zbog čega je odustao od krunjenja za bosanskog kralja. Taj je plan prvotno želio provesti zbog uspjeha u stvaranju kruga vjernih velikaša i centralizaciji vlasti. O njemu su u Dubrovniku vodili dosta brige kao izglednom,⁷⁷⁵ ali prilike su se razvile u drugom smjeru.

Možda je najvažniji zadatak dubrovačkih poklisara bio potraživanje novih teritorija. Vjerojatno su zbog toga Sigismundu ponovno naglasili dubrovačku vjernost koju su zadržali i u teškim vremenima.⁷⁷⁶ Pri osiguravanju njegove podrške pozivali su se na njegove prethodnike, posebno kralja Ludovika (*bona memoria de re Lodovicho*). Da dobiju potvrdu za Konavle i Dračevicu nisu stali samo na tome nego su ugarskom kralju ponudili i prva materijalna obećanja.⁷⁷⁷ Riječ je o 5 000 perpera i 500 perpera godišnjeg tributa.⁷⁷⁸ Ponudu su

⁷⁶⁸ Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 131.

⁷⁶⁹ Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 130.-131.

⁷⁷⁰ Lett. di Lev. V., 37v., (bez datuma)

⁷⁷¹ Ref. XXXIII, 283v., (15. 10. 1410.) ; Isto, 283v., (16. 10. 1410.)

⁷⁷² Ref. XXXIII, 284., (18. 10. 1410.)

⁷⁷³ Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 198.

⁷⁷⁴ Dinić, *Sabor*, 57.

⁷⁷⁵ Lett. di Lev. V, 40v., (21. 10. 1410.) ; Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 195.-200. ; Ančić, „Prilozi“, 262. O Sigismundovim planovima za krunjenje bosanskom krunom vidi: Smičiklas, *Codex diplomaticus*, XVIII, 72.-73. ; Lovrenović, *Na klizištu*, 87., 152. ; Perojević, *Povijest*, 434.

⁷⁷⁶ „Vui ambasaduri siti informadi dele guerre havessimo del conte Voislavo et de Nicola de Altomano, de Viniciani et in le tribolazione di Ungari, menaze, robarie, dampni in plu luogi et in plu modi, et la guerra de Bossignani, et del re di Pugla et li grandi dampni habiamo sustignudo dai corsari del dicto re di Pugla, li quali tuti poditi recordare al signor nostro.“, Lett. di Lev. V, 41., (21. 10. 1410.)

⁷⁷⁷ „I vostri serviduri voriano i terreni visini, zoie Canale et Draceviza. Et per questo voriano essere grati al signore cum dinari in dono et tanto tributo annuale imperpetuo, como vi diremo qui appresso, et pero favulati a

popratili riječima da će na taj način Dubrovačka Republika moći pružiti sigurniju zaštitu svojim podanicima i jači otpor neprijatelju. Te ustupke ne traže zbog svojih interesa nego čitavog kraljevstva kojemu je na čelu.⁷⁷⁹ Izvedba je posve ovisila o diplomatskom umijeću poklisara zbog čega su izabrani oni za koje se vjerovalo da će najbolje predstaviti i ostvariti interese Republike.⁷⁸⁰ U nalogu koji su dobili predviđani su različiti odgovori na njihova potraživanja. Poklisari su Sigismunda zamolili ako im ne može ustupiti tražene teritorije, jer pripadaju vojvodi Sandalju i knezu Pavlu, da njima ustupi neke druge u zamjenu (*poriti dare altro in cambio*). Ukoliko se odluči posavjetovati s bosanskim velmožama o tome, poklisari su dobili dozvolu obećati i njima materijalne ustupke. Riječ je o vodećem trojcu Bosne: Hrvoju, Pavlu Radenoviću i Sandalju Hraniću.⁷⁸¹ Nakon izvršenih zadataka planiranih uputom, bez obzira na ishod, Mihoč de Resti i Rafael de Goče dobili su dozvolu za povratak kući. Preporučili su Republiku i njene trgovce u oproštajnoj audijenciji.⁷⁸² U izvorima nalazimo još jedan nalog pisan kao odgovor na njihovo pismo primljeno u Dubrovniku 5. studenog 1410. godine.⁷⁸³ U njemu su dobili posljednje upute o okončanju pregovora, s dozvolom da se nakon toga vrate u Dubrovnik. Konačno su dužnosti oslobođeni krajem prosinca kada im je zahvaljeno požrtvovnosti.⁷⁸⁴

lui solo di credenza et pregatilo, ehel tegna de credenza. Et vui parlati cum nessuno de questo facto.“, Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 199.

⁷⁷⁸ Hrvoju i njegovim nasljednicima ponudili su vinograd na doživotno korištenje, u vrijednosti od 1 000 dukata, i jedno selo u toj oblasti, knezu Pavlu selo Obod, a Sandalju, i njegovim baštinicima, u trajan posjed selo koje želi, Perojević, *Povijest*, 434. ; Lovrenović, *Na klizištu*, 152. ; Šišić, *Hrvoje*, 222.

⁷⁷⁹ "...questo non cerchano tanto per utilitate, quanto per fermeza del stado de la vostra cita... et mo seriano cum nui in defexa di la terra, et ancora per poderse gloriar et lo dare per lo mondo de la graciosia remuneracion de fedelta de i soi serviduri.", Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 199.

⁷⁸⁰ "Et cum quelle adorante parole, che Dio et la vostra discrepcione ve imprestera, et che parera piaxter al signore et convegnese azo la nostra intencion svadempla.", Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 199. ; Grujić, „Konavli“, 21.

⁷⁸¹ "Et se vui haveriti alcuna speranza di podergle haver de promessa, in vui lassemo possati promettere al re in sin a la soma di perperi cinque mililia, et di tributi ogni anno in perpetuo perperi cinque cento." ; "...ve demo libertade possati promettere a Chervoie una vigna de vallor di ducati mille, et una villa in li dicti tereni a lui et al so herede in perpetuo." ; "Et simelemente a conte Polo la villa di Obod, et una altra villa a Sandali qual i piaxera in li dicti tereni in perpetuo a loro et al so berede, como a nostri nobili Ragusei.", Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 199. ; Lučić, Obad, *Prevlaka*, 40.

⁷⁸² "Recomandandoli la terra et li mercadanti nostri et vigniti a Ragusa", Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 200.

⁷⁸³ Lett. di Lev. V, 34v., (21. 11. 1410.) ; Iorga, *Notes*, II, 127.

⁷⁸⁴ Ref. XXXIII, 289., (27. 12. 1410.)

6.1.4. ANDRIJA MARTOLOV DE VOLČO – MATEJ DE GRADI

Nagovještaj boljih prilika

Značajni su se pomaci dogodili krajem 1411. godine u odnosima bosanskih velmoža i Sigismunda što je Republici išlo na ruku u okončanju nastojanja za zadobivanje željenih teritorija. Do tada je Bosna pristajala uz Ladislava Napuljskog, glavnog protivnika ugarskog kralja. Dubrovčani su te promjene nastojali iskoristiti, pa su još u veljači 1411. godine poslali dvojicu poklisara vojvodi Sandalju s darom od 100 perpera.⁷⁸⁵ Izabrano je povjerenstvo zaduženo za sastavljanje napatka Andriji Martolovom de Volčo i Mateju de Gradi koji su bili izabrani za nositelje te diplomatske misije s plaćom od 25 perpera.⁷⁸⁶ Matej de Gradi rjeđe je kao poklisar boravio izvan rodnoga grada. Upućen je 1411. vojvodi Sandalju,⁷⁸⁷ a krajem 1412. izabran je kao nositelj misije ugarskom kralju, ali se ispričao.⁷⁸⁸ Iste te godine u svibnju je s Nikolom de Goče bio u poslanstvu kod ugarskog kralja.⁷⁸⁹ Teško je dovoljno naglasiti njegov značaj u vođenju vanjske politike Dubrovačke Republike, jer se često nalazi u povjerenstvima zaduženim za sastavljanje upute poklisarima. Možemo konstatirati da se za to specijalizirao, pa se donose samo neki izdvojeni primjeri koji to potvrđuju. Izabran je za sastavljača upute poklisarima kod despota,⁷⁹⁰ ugarskog kralja,⁷⁹¹ bosanskog kralja,⁷⁹² vojvode Sandalja,⁷⁹³ Petra Pavlovića,⁷⁹⁴ Sandalja i bosanskog kralja,⁷⁹⁵ Radoslava,⁷⁹⁶ Sandalja i Radoslava,⁷⁹⁷ poklisarima u Siciliji i Kataloniji,⁷⁹⁸ i td. Pisao je nacрте pisama za ugarskog kralja,⁷⁹⁹ poklisare iz Splita,⁸⁰⁰ despota,⁸⁰¹ vojvodu Sandalja,⁸⁰² poslanike vojvode Radoslava

⁷⁸⁵ Ref. XXXIII, 290v., (18. 2. 1411.)

⁷⁸⁶ Ref. XXXIII, 291., (21. 2. 1411.)

⁷⁸⁷ Ref. XXXIII, 391v., (19. 2. 1411.)

⁷⁸⁸ Ref. XXXIV, 247., (23. 11. 1412.) ; usp. Ref. XXXIII, 396., (26. 11. 1412.)

⁷⁸⁹ Vidi poglavlje 6.1.5.

⁷⁹⁰ Cons. Minus I, 4., (3. 1. 1415.) ; Isto, 163., (3. 11. 1417.) ; Isto, 202., (2. 5. 1418.)

⁷⁹¹ Cons. Minus I, 197., (2. 4. 1418.) ; Cons. Minus III, 50., (25. 2. 1423.) ; Cons. Minus IV, 102v., (30. 7. 1427.)

⁷⁹² Cons. Minus II, 161v., (27. 11. 1420.) ; Isto, 201., (28. 6. 1421.)

⁷⁹³ Cons. Minus II, 200., (20. 6. 1421.) ; Cons. Minus IV, 242., (20. 5. 1429.) ; Isto, 236., (21. 4. 1429.)

⁷⁹⁴ Cons. Minus II, 11v., (19. 2. 1420.)

⁷⁹⁵ Cons. Minus III, 46., (8. 2. 1423.)

⁷⁹⁶ Cons. Minus III, 74., (17. 6. 1423.) ; Isto, 81v., (29. 7.) ; Isto, (16. 8.) ; Isto, 97., (22. 10.) ; Isto, 99v., (6. 11. 1423.) ; Cons. Minus IV, 278v., (18. 11. 1429.)

⁷⁹⁷ Cons. Minus, III, 47., (14. 2. 1423.)

⁷⁹⁸ Cons. Minus IV, 249v., (21. 6. 1429.)

⁷⁹⁹ Ref. XXXIII, 51., (31. 3. 1408.) ; Cons. Minus I, 44v., (19. 10. 1415.) ; Cons. Minus IV, 122., (4. 12. 1427.)

⁸⁰⁰ Cons. Minus I, 120v., (25. 2. 1417.) ; Isto, 120v., (25. 2. 1417.)

⁸⁰¹ Cons. Minus I, 141., (11. 6. 1417.) ; Cons. Minus II, 190., (26. 4. 1421.) ; Cons. Minus III, 172v., (4. 11. 1424.)

⁸⁰² Ref. XXXIV, 136v., (28. 8. 1414.) ; Cons. Minus II, 208., (30. 7. 1421.) ; Isto, 221v., (23. 10. 1421.) ; Cons. Minus III, 97., (22. 10. 1423.) ; Isto, 118., (1. 2. 1424.) ; Cons. Minus IV, 16., (15. 6. 1426.) ; Cons. Minus IV, 116., (2. 11. 1427.)

u Dubrovniku,⁸⁰³ splitsku i trogirsku komunu,⁸⁰⁴ aragonskog kralja⁸⁰⁵ i td. Osim toga s vojvodom Radoslavom pregovarao je pisanim putem o ustupanju Konavala, a tijekom Konavoskoga rata njegovo ime pronalazi se u sastavu gotovo svake komisije zadužene za sastavljanje uputa poklisarima i pisama onima od kojih je Republika tražila pomoć. Obnašao je mnoge ugledne službe između kojih se ističu dubrovačkog kneza⁸⁰⁶ i kneževog zamjenika.⁸⁰⁷ 1408. nadzirao je solane i prodaju soli,⁸⁰⁸ 1411., 1417., 1420. i 1429. bio je privatni odvjetnik⁸⁰⁹ i više godina sudac.⁸¹⁰

U napatku potvrđenom krajem veljače izabrani dubrovački poklisari dobili su uputu da preko Primorja krenu u Sutorinu gdje se nalazio vojvoda Sandalj.⁸¹¹ Pozdravili su ga u ime dubrovačkoga kneza i svih građana na prikladan način, predali kredencijale i pitali za zdravlje, čime su stvorili preduvjete za rješavanje tekućih problema. Nakon što su ih raspravili imali su dozvolu vratiti se u Dubrovnik, a na obavljanju dužnosti zahvaljeno im je u srpnju 1411. godine.⁸¹² Dubrovčani su često slali poklisare Sandalju jer ih je kao prve susjede povezivao niz dodirnih točaka. Nisu ih upućivali samo sa zadaćom dobivanja neke povlastice ili rješavanja nesuglasica, već su ona pratila dinamiku njegovog životnog tijeka. Kada je 1411. godine stupio u treći brak s Jelenom, kćerkom Lazara Hrebeljanovića, bivšom suprugom Đurđa II Stracimirovića i majkom Balše III, upućena su mu čak četiri poklisara da izraze dubrovačko zadovoljstvo i čestitke.⁸¹³

⁸⁰³ Cons. Minus III, 47., (12. 2. 1423.)

⁸⁰⁴ Ref. XXXIV, 132., (18. 7. 1414.)

⁸⁰⁵ Cons. Minus IV, 112., (8. 10. 1427.)

⁸⁰⁶ Ref. XXXIV, 247v., (28. 11. 1412.) ; Cons. Maius I, 2., (29. 1. 1415.) ; Isto, 68., (30. 4. 1417.) ; Isto, 102v., (26. 2. 1418.) ; Cons. Maius II, 24v., (27. 12. 1419.) ; Isto, 121v., (27. 3. 1423.) ; Cons. Maius III, 102v., (26. 1. 1426.) ; Cons. Maius IV, 18v., (29. 1. 1429.) ; Isto, 179v., (28. 1. 1432.)

⁸⁰⁷ Cons. Maius I, 13., (11. 10. 1415.)

⁸⁰⁸ Ref. XXXIII, 38v., (1408.)

⁸⁰⁹ Ref. XXXIII, 170., (1411.) ; Cons. Maius I, 52., (16. 12. 1416.) ; Cons. Maius II, 16., (19. 12. 1419.) ; Cons. Maius IV, 4v., (10. 12. 1428.),

⁸¹⁰ Cons. Maius I, 17v., (16. 12. 1415.) ; Isto, 91., (16. 12. 1417.) ; Isto, 135., (15. 12. 1418.) ; Cons. Maius III, 42v., (15. 12. 1424.) ; Isto, 184v., (9. 12. 1427.) ; Cons. Maius IV, 1., (19. 12. 1430.)

⁸¹¹ „...ser Andrea de Volco et ser Mathio de Grade... debiati andare per mare... de Sutorina ala presencia de voyuoda Sandali.“, Lett. di Lev. VII, 1., (22. 2. 1411.) ; Iorga, *Notes*, II, 128.

⁸¹² Ref. XXXIII, 196v., (15. 7. 1411.)

⁸¹³ „ser Marino de Resti, ser Andre de Volcio, ser Nicola de Goçe et ser Dobre de Bincola nostri ambascadori al voyuoda Sandal et madona Elena soa dona salutem...debiati partir con questa nostra galia armada et con ogni solecitudine et piu presto che se po andati al voyuoda Sandal... Credeno che lo deto ve mandera per madona Elena soa dona... E siando con la dona presentati questa letera da credenca et salutata da parte miser lo rector... E siando Sandal cum la dona insembre... presentati al dono al voyuoda et ala dona per parte nostra... el dono e scritto in questa cedula introclusa.“, Lett. di Lev. VII, 28.-28v., (15. 12. 1411.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 187. ; Iorga, *Notes*, II, 132. Poklisarima se na dužnosti zahvalilo početkom 1412., Ref. XXXIV, 159v. (30. 1. 1412.)

Kraj 1411. godine pokazao je koliko su dubrovački planovi o proširenje na Konavle i Dračevicu ovisni o odnosima njihovih gospodara s ugarskim kraljem.⁸¹⁴ U rujnu, potaknut poboljšanjem odnosa s Bosnom, Sigismund je poslao dvorskog viteza Ladislava Jakča i dvorjanina Ivana Ča(1)naka, zajedno s dvojicom dubrovačkih poklisara, knezu Pavlu Radenoviću od kojega su udruženim snagama tražili Konavle. Tada ništa nije postignuto jer poslanici nisu zatekli kneza Pavla kod kuće, a njegov najstariji sin Petar nije imao ovlasti odgovoriti na njihova potraživanja.⁸¹⁵ Početkom istog mjeseca Dubrovčani su Sigismundu uputili kancelara Jakova s molbom da Republici ustupi Konavle i Dračevicu,⁸¹⁶ no niti ta inicijativa nije dala rezultate. Unatoč dobrim odnosima Dubrovčana s vojvodom Sandaljem, kancelar Jakov nije se libio optužiti ga pred ugarskim kraljem kako na njegovom dijelu Konavala često borave pristaše Ladislava Napuljskog, te da je ljetos Sandaljev brat Vuk od tamo isplovio u Apuliju.⁸¹⁷ Dubrovački poslanik tada nije mogao računati na uspjeh, jer je do normalizacije odnosa Sigismunda sa Sandaljom došlo tek tijekom listopada.⁸¹⁸ To dokazuje uputa Marinu de Resti i Martolu de Zamagno koji su upućeni vojvodi Sandalju⁸¹⁹ s izrazima čestitanja na postignutom dogovoru.⁸²⁰ Simbolično se oštra bitka i suparništvo Ugarske i vodećih bosanskih velmoža završila organiziranjem viteškoga turnira u Budimu, krajem svibnja i početkom lipnja 1412. godine.

6.1.5. NIKOLA DE GOČE – MATEJ DE GRADI

Izmirenje Bosne i Ugarske – nova prigoda za proširenje teritorija

Dubrovački poklisari Nikola de Goče i Matej de Gradi sredinom svibnja 1412. godine upućeni su u Ugarsku. Čini se da se Matej de Gradi ranije uputio na put, a Nikola de Goče mu se tamo pridružio.⁸²¹ Budući da u Vijeću umoljenih nisu bili sigurni na koji će se način i kada njih dvojica susresti izdana su im tri kredencijala pisma, za svakoga ponaosob i jedno

⁸¹⁴ Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 202.

⁸¹⁵ Rokai, „Pavlovići“, 162. ; Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 279.-280. ; Foretić, *Otok*, 199.-201.

⁸¹⁶ Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 202. ; Lovrenović, *Na klizištu*, 166. ; Grujić, „Konavli“, 21. Usp. Kurtović, *Veliki vojvoda*, 184.

⁸¹⁷ Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 204. ; Lovrenović, *Na klizištu*, 166. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 178. ; Lučić, Obad, *Prevlaka*, 41.

⁸¹⁸ Dinić, *Sabor*, 57.

⁸¹⁹ „...vui ser Marin de Resty et a vui ser Martholo de Zamagno... debiate partir de Ragusa doman di 14 del presente per tuto el zorno et andate ala presentia del voyuoda Sandal“, Lett. di Lev. VII, 20., (13. 10. 1411.) ; Šišić, *Hrvoje*, 223. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 185., nap. 630.

⁸²⁰ „E piu summamente alegratiue del acordo che fa fato per Bosna con el re Ungeria laudandoli la cossa com le piu belle parole che dio ve imprestera regraciando dio chel ne ha conplido el nostro desiderio che non la dio gratia el paese repossa.“, Lett. di Lev. VII, 20., (13. 10. 1411.)

⁸²¹ „...cometemo a vui Nicola, che recevuda questa debiati andar a la prexencia del signor nostro misser lo re. Unde vui lo sinteridi, e trovando ser Matho de Gradi in corte, meteteve cum lui.“, Lett. di Lev. VII, 42v., (13. 5. 1412.)

zajedničko.⁸²² Glavna zadaća koju su dobili bila je borba za prepuštanje Dračevice i Konavla.⁸²³ Zbog toga nisu smjeli ničim naljutiti Sigismunda, pa su imali spreman odgovor požali li se da mu dugo vremena nisu upućeni dubrovački poklisari.⁸²⁴ Zanimljivo je da su Nikola de Goče i Matej de Gradi boravili u Budimu u vrijeme održavanja viteškog turnira uz mnoge vladare i uglednike koji je priređen 22. svibnja u povodu potpisanog sporazuma Sigismunda s poljskim kraljem Vladislavom Jagelovićem (Lublinski ugovor). Vješta i neumorna dubrovačka diplomacija iskoristila je prigodu koja je simbolično označila i pomirbu do koje je došlo između Ugarske i Bosne da preko svojih poklisara dođe do novih teritorija.⁸²⁵

Nakon uvodnog dijela razgovora, izrazito ceremonijalnog i protokolarnog karaktera, poklisari su iznijeli molbe za teritorijalno proširenje na Dračevicu i Konavle.⁸²⁶ Osim povoljne atmosfere koja im je išla u prilog zbog slavlja, Sigismundu su istakli dubrovačku vjernost ugarskoj kruni.⁸²⁷ Rekli su mu da su Konavale zgodno područje njegovim neprijateljima za sastanke.⁸²⁸ Ti razgovori vođeni su u najstrožoj tajnosti.⁸²⁹ U poslanju su se planirali zadržati deset do petnaest dana, a svi troškovi podmireni su iz državne blagajne.⁸³⁰ Poseban dio instrukcije bio je namijenjen Mateju de Gradi koji je trebao obaviti razgovor s despotom ako ga kao Sigismundovog vazala zatekne na dvoru.⁸³¹ Pretpostavljalo se da su sklopili ili planiraju dogovor o čijem se sadržaju u Dubrovniku ništa nije znalo, a poklisarima je bilo strogo zabranjeno s njima razgovarati o tome.⁸³²

⁸²² "...el perche non seno certi come ve trovariti femo tre lettere de credenza al re nostro signore. Una a vui ser Nichola solo, l'altra a ser Mathio solo, la terza a ser Nicola et ser Mathio insieme", Lett. di Lev. VII, 42v., (13. 5. 1412.); Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 205.

⁸²³ "...per lo simile cometemo a vui ser Mathio, trovandove vui et non ser Nicola, che per simile modo seguade la prexente comission.", Lett. di Lev. VII, 42v., (13. 5. 1412.); Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 205.-206.

⁸²⁴ "E per caxo lo re disesse perche de la non hanno mandado ambassadori, responditi che hanno comesso a vui per plu presteza benche se rendeno certi che la vostra maiesta gli a di continuo a mente.", Lett. di Lev. VII, 42v., (13. 5. 1412.); Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 205.-206.

⁸²⁵ Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 205.; Šišić, *Hrvoje*, 224.; Grujić, „Konavli“, 21.

⁸²⁶ „La serenissima maiesta vostra, si como per la scrittura cum lo nostro cancelaro mandado a la vostra presencia sopra el facto de le possession de Canale et Drazeviza, et la oferta a vui facta per lo dicto cancelier, et per che mo tempo che haveri apresso di vui li baroni di Bosina, li vostri serviduri recordano sopra di zoa la vostra maiestade.", Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 205.

⁸²⁷ „...recordando che sempre fossimo e semo fideli a la corona come fo et a manifesto a tutto lo mondo.", Lett. di Lev. VII, 43v., (13. 5. 1412.); Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 207.

⁸²⁸ Grujić, „Konavli“, 21.

⁸²⁹ "Et tute queste cose con li modi vi en di sopra fati. E diti secretamente e cautamente al re solo, che altri non li sia.", Lett. di Lev. VII, 43v., (13. 5. 1412.); Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 207.

⁸³⁰ "Dandove a saver, che tuta la spexa fariti per questi servisi a vui acomissi el nostro comun.", Lett. di Lev. VII, 43v., (13. 5. 1412.); Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 207.

⁸³¹ "E stati per queste cose da di X in XV non sinistrando li fati vostri. Et se ser Mathio non podesse stare per l'andare del despoto, possa el dicto ser Mathio andare a sua voluntade.", Lett. di Lev. VII, 43v., (13. 5. 1412.); Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 207.

⁸³² Kurtović, *Veliki vojvoda*, 189., nap. 645. Vjerojatno se radilo o dogovorima pružanja otpora Osmanlijama, Klaić, *Poviest*, 245.; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 197.

Dubrovački poklisari dobili su novu uputu iz Dubrovnika 20. svibnja 1412. godine. Postupili su prema njenim odredbama i potaknuli Sigismunda da intervenira kod bosanskog kralja i velmoža zbog šteta koje su nanesene Dubrovčanima tijekom proteklih ratnih godina.⁸³³ Senat je novi naputak odlučio uputiti poklisarima 14. lipnja 1412.,⁸³⁴ a napisan je dan kasnije.⁸³⁵ Iz toga pisma vidi se da poklisari nisu imali uspjeha, ali unatoč tome naišli su na razumjevanje vijećnika koji su uvidjeli da ugarski kralj ima čvrste razloge u odgodi pozitivnog razrješenja njihovih molbi za novim teritorijima.⁸³⁶ Takav ishod nije značio posustajanje dubrovačke diplomacije u realizaciji priželjkivanih teritorijalnih proširenja.⁸³⁷ Nikola de Goçe i Matej de Gradi pokušali su posljednji put doći do cilja istaknuvši Sigismundu što su mu sve spremni ponuditi i naglašavajući važnost mirnog preuzimanja teritorija.⁸³⁸ Budući da uloženi diplomatski naponi nisu imali adekvatan oslonac u realnim prilikama poklisarima je zahvaljeno na obavljanju dužnosti koncem rujna 1412. godine.⁸³⁹

6.1.6. IVAN JAKOVLJEV DE GONDULA – MIHOČ ŠIMUNOV DE RESTI

Obrana dubrovačkih sloboda

Još se koncem prosinca 1412. godine razmišljalo o odašiljanju novoga poslanstva ugarskome kralju.⁸⁴⁰ Nešto ranije boravio je kod njega dubrovački izaslanik koji mu je predao tribut od 1 000 dukata za razdoblje od prethodne dvije godine.⁸⁴¹ Novi diplomatski planovi

⁸³³ Lett. di Lev. VII, 45., (20. 5. 1412.)

⁸³⁴ Ref. XXXIV, 167v., (14. 6. 1412.)

⁸³⁵ "In questo di XIV zgno recevessimo una lettera scripta per vui Nicola adi I zugno per la quale vui ordenamente ne dati a saver chomo la vostra comissione haveti exposto al nostro signore.", Lett. di Lev. VII, 47., (15. 6. 1412.) ; Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 208.

⁸³⁶ „...semo certi che lui chome signor nostro postponando ogni ria informatione li haverà intexe et prese chomo lui die, de raxone.", Lett. di Lev. VII, 47., (15. 6. 1412.) ; Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 208. ; Dinić, *Sabor*, 66.

⁸³⁷ „...non podemo dar plu da quello gli disse el nostro cancellier per nostra parte. Et pero instadi ad obtegnir la nostra intenzione che a vui parera. Et pero instadi ad obtegnir la nostra intenzione secondo la commissione a vui mandada de qua. Et perche vui siadi megio informadi dela proferta fessimo far al dicto nostro signor, per lo deto cancellier nostro, per Canal et Drazeviza cum le sue rason et pertinentie.", Lett. di Lev. VII, 47., (15. 6. 1412.)

⁸³⁸ „Et nui ne offerimo contribuire ali suo servisii Marche doa millia de arzeno, quando la sua maiestade ne dare la possession pacifica. Et oltra per tributo agni anno in perpetuo ducati trexento dvoro. Salvo che dio guardi se l'avegnisse per alcun tempo che alcuno vixino, o altri per lor potentia turbasse li confini, o coresse la contrada robando et usurpandola, che in tal caso, et in quello tempo che la tegnessono occupada non siamo tegnudi al decto tributo.", Isto, (15. 6. 1412.)

⁸³⁹ Ref. XXXIV, 170v., (28. 9. 1412.)

⁸⁴⁰ Ref. XXXIV., 179v., (23. 12. 1412.)

⁸⁴¹ „...commettemo a te Zanin de Goçe dilecto citadini nostro, che al nome de Dio et de la Beatissima Verzena Maria, et de glorioso protector et defensor nostro messer San Biasio debiati andar a la presentia del serenissimo nostro signor natural re Sigismondo re de Romani, de Ungaria, Dalmazia etz. et siegui la commission nostra infrascripta.", Lett. di Lev. VII, 57., (9. 11. 1412.) ; „...exponando al deto nostro signor chomo li servitori de la sua maiesta li ha mandato per ti ducati M che sono per lo tributo di anni 2 lo qual semo tegnudi dar a la sua maiesta, le qual parole sora el fato del tributo digli in secreto.", Isto, 57. Nakon toga je dobio zapovijed da se vrati doma: „...recommandoli la sua terra et li suo servitori, tuo licentia de la sua maiesta et partite et vien per la

ostvareni su u svibnju 1413. godine,⁸⁴² ali pripreme za odlazak poklisara počele su znatno ranije. Sredinom siječnja odlučeno je da se Ivan Jakovljević de Gondula i Mihoč Šimunov de Resti kazne s 20 perpera ako se ne upute u Ugarsku do sljedeće subote. Za troškove im je odobreno 50 dukata.⁸⁴³ To nije bilo dostatno, pa su tijekom trajanja misije dobili *dinari per spexe*. Ivan Jakovljević de Gondula (1397.-1442.)⁸⁴⁴ mogao je mnogo naučiti od svoga iskusnog i starijeg supoklisara što je i dokazao mnogim diplomatskim službama kojima je kasnije bio na čelu. Zajedno s Nikolom Petrovim de Poča upućen je na diplomatsku misiju kralju Ostoji 1402.,⁸⁴⁵ za poslanstvo ugarskom kralju izabran je krajem 1412.,⁸⁴⁶ 1415. u poslanstvu je kod despota,⁸⁴⁷ 1416. boravio je u poslanstvu kod vojvode Radoslava kako bi mu izrazio sućut zbog smrti oca,⁸⁴⁸ 1424. na misiji je kod vojvode Radoslava u Boraču,⁸⁴⁹ 1426. dočekaio je vojvodu Sandalja prilikom njegovog posjeta Dubrovniku,⁸⁵⁰ početkom siječnja 1427. u poslanstvu je kod vojvode Radoslava gdje rješava granična pitanja,⁸⁵¹ 1428. kod Sandalja,⁸⁵² a krajem te godine izabran je za poklisara kod despota Đurđa Brankovića.⁸⁵³ Predstavljao je Dubrovačku Republiku u mirenju s vojvodom Radoslavom po okončanju Konavoskog rata.⁸⁵⁴ Obnašao je službu kneza Republike u nekoliko navrata,⁸⁵⁵ ali i niz drugih. Izabran je 1403. za službenika kovnice novca.⁸⁵⁶ Iste je godine u Malom vijeću izabran da isplati veslače i samostrijelce i naoruža lađe koji su sudjelovali u Dubrovčko-bosanskom ratu.⁸⁵⁷ 1408. izabran

piu brieue via porai verso Ragusa.", Isto, 57. Nije imao ovlasti o ničem drugom razgovarati s kraljem: "Et se per caso el signor nostro te tocasse de alcune cose de li fati de la terra digli non saver et non haver commissione alcuna ad altro, salvo che sei mandado solamente per adurli lo tributo.", Isto, 57.

⁸⁴² Ivan Jakovljević de Gondula izabran je 28. listopada, a Mihoč de Resti, 19. prosinca 1412., Ref. XXXIV, (28. 11. 1412.); Isto, 249v., (19. 12. 1412.)

⁸⁴³ Ref. XXXIV, 181v., (17. 1. 1413.)

⁸⁴⁴ Manhken, *Patricijat*, II, XXXVI/3 Gondula.

⁸⁴⁵ Ref. XXXII, 201., (6. 11. 1402.)

⁸⁴⁶ Ref. XXXIV, 247v., (28. 11. 1412.)

⁸⁴⁷ Ref. XXXIV, 194., (27. 5. 1413.)

⁸⁴⁸ Lett. di Lev. VII, 145v., (16. 2. 1416.)

⁸⁴⁹ Lett. di Lev. IX, 48., (20. 9. 1424.)

⁸⁵⁰ Lett. di Lev. IX, 95.-95v., (10. 1. 1426.)

⁸⁵¹ Lett. di Lev. X, 4v., (13. 1. 1427.)

⁸⁵² Cons. Maius III, 213., (20. 5. 1428.)

⁸⁵³ Cons. Maius III, 225v., (14. 10. 1428.)

⁸⁵⁴ Vidi poglavlje 8.6.

⁸⁵⁵ Cons. Maius I, 130v., (29. 10. 1418.); Cons. Maius III, 71., (30. 5. 1425.); Isto, 172v., (28. 6. 1427.); Cons. Maius IV, 147., (28. 6. 1431.),

⁸⁵⁶ Ref. XXXI, 14.

⁸⁵⁷ Ref. XXXII, 58., (5. 11. 1403.)

je za carinika,⁸⁵⁸ 1409. nadzire solane i prodaju soli,⁸⁵⁹ 1427. i 1432. općinski je odvjetnik⁸⁶⁰ i sudac 1431.⁸⁶¹

Izabrani poklisari sami su odabrali najbrži i najsigurniji put do odredišta. U audijenciji kod Sigismunda pozdravili su ga, predali kredencijalna pisma i poklone.⁸⁶² Obratili su mu se umiljatim riječima kako bi stekli njegovu naklonost i stvorili preduvjete za ispunjenje povjerenih zadataka. Sugerirani način govora odabran je u cilju ostvarenja interesa Republike (*utile et bono per la comunita nostra*). Isticali su ugarskom kralju da Dubrovčani nikada ne bi učinili ništa protiv njegove volje, a nisu propustili niti prigodu spomenuti njegove srodnike.⁸⁶³ Značajno mjesto u nastupu poklisara posvećeno je Republici sv. Marka koja je predstavljala prijetnju Dubrovniku jer je lako mogla zagospodariti čitavom Dalmacijom, pa i njihovim gradom.⁸⁶⁴ Poklisari su isticali ugarskom kralju da je vojno daleko nadmoćnija, te da bi grad postao nerazpoznatljiva ruševina uslijed mletačkog organiziranog napada na njega. Ako Dubrovnik bude uništen, *koristio bi njegovu Veličanstvu malo, a sebi ništa*.⁸⁶⁵ Taj spretno formuliran argument trebao je nagnati Sigismunda da se zauzme za Dubrovnik pred opasnošću koja mu prijeti. Nova uputa poklisarima upućena je 12. svibnja, a njezin smisao bio je blizak prethodnoj.⁸⁶⁶ Najviše mjesta posvećeno je ukazivanju na nužnost osiguranja Sigismundove podrške protiv Mletačke Republike. Poklisari su je pokušali ishoditi poniznim i blagim govorom, ali ako ne uspiju takvim pristupom dobili su dopuštenje oštrije prozvati ugarskog kralja na odgovornost. Smatrali su da je kao dubrovački suveren obvezan štititi samostalnost Republike. Dubrovčani su dopuštali da ih prepusti samima sebi, ali samo ako ih prije oslobodi obveza prema ugarskoj kruni.⁸⁶⁷ Ta uputa poklisarima dokazuje da su Dubrovčani bili odlučni u obrani svojih sloboda, čak i pod cijenu raskida veza s Ugarskom.

⁸⁵⁸ Ref. XXXIII, 38v., (1408.)

⁸⁵⁹ Ref. XXXIII, 79v., (1409.)

⁸⁶⁰ Cons. Maius III, 137v., (13. 12. 1426.) ; Cons. Maius IV, 155., (2. 10. 1431.)

⁸⁶¹ Cons. Maius IV, 146., (24. 6. 1431.)

⁸⁶² „...avanti che ve sia data audienzia apparechiative a presentar li doni. Et primo appresentati al nostro signore per parte de a misser lo rector et nobeli homeni de la sua cita de Ragusa, fedelli de la sua maiesta: scudelle XII, bacili II et bocali 2, et a la raina scudelle 4, bacili 2, et bocali 2“, Lett. di Lev. VII, 59v., (bez datuma). Ako kraljica bude odsutna, trebali su usmeno napomenuti koji su pokloni namijenjeni za nju.

⁸⁶³ „Niente di men faremo quello che la vostra Maiesta comandara.“ ; La vostra serenitade sa, che quella e libera, la qual la sacra memoria del vostro padre la recevi ala corona d'Ungaria con certe gratie, privilegii et sacramenti con tuta Hungaria a mantegnirne et defender de ogni zente.“, Lett. di Lev. VII, 68., (12. 5. 1413.)

⁸⁶⁴ Lett. di Lev. VII, 59v.-60., (bez datuma)

⁸⁶⁵ Foretić, *Povijest*, 175.

⁸⁶⁶ Lett. di Lev. VII, 68., (12. 5. 1413.) ; Radonić, *Dubrovačka akta*, 217.-220.

⁸⁶⁷ Radonić, *Dubrovačka akta*, 219. Za interpretaciju ove upute i njezinog povijesnog konteksta vidi: Foretić, *Povijest*, 318. ; Kunčević, „O dubrovačkoj *libertas*“, 19.-21.

Ivan Jakovljević de Gondula i Mihoč de Resti dobili su dozvolu za povratak u Dubrovnik nakon isteka planiranog vremena u poslanstvu, te izvršenja zadataka sadržanih u uputi.⁸⁶⁸ Dubrovački Senat odobrio je njihove poteze i čitav nastup. Na korektno obavljenj dužnosti zahvaljeno im je početkom lipnja 1413. godine.⁸⁶⁹

6.1.7. ANDRIJA MARTOLOV DE VOLČO – NIKOLA DE GOČE

Kraj diplomatske strategije s osloncem na Sigismunda

Intenzivna diplomatska nastojanja Dubrovačke Republike za zadobivanje novih teritorija na ugarskom dvoru potvrdila su dobila u slanju novog poslanstva u kolovožu 1413. godine. Vijeće umoljenih 8. srpnja zaključilo je da se pristupi izboru poklisara. Veliko vijeće iskazalo je povjerenje 10. srpnja Andriji Martolovom de Volčo i Nikoli de Goče. Ugarskom kralju ponijeli su dar od 1 000 dukata.⁸⁷⁰ Odlazak poslanstva znatno je odgođen, jer su izabrani poklisari na put krenuli tek 14. kolovoza 1413. godine.⁸⁷¹ Mihoč de Resti, Pavle de Gondula i Luka de Bona izabrani su 22. srpnja da sastave uputu za to poslanstvo.⁸⁷² Ona je pročitana 27. srpnja u Vijeću umoljenih, ali rasprava je odgođena do sljedeće srijede.⁸⁷³ Vijeće umoljenih dalo je dozvolu vlastelinima koji su je pisali da je dotada dorade, ako smatraju da je potrebno. Rasprava je po drugi puta odgođena 1. kolovoza, i to do idućega petka.⁸⁷⁴ Dva dana kasnije je započela, no pomaknuta je na subotu. Konačno je 5. kolovoza potvrđena uputa poklisarima i određeno je da moraju otputovati do sljedeće subote.⁸⁷⁵ Kasnije je poklisarima produžen rok za napuštanje Dubrovnika do idućeg ponedjeljka.⁸⁷⁶ Napokon je 14. kolovoza izglasan dodatak naputku, poklisarima su predani kredencijali i uputa čime su okončane pripreme za njihov odlazak.⁸⁷⁷ Andrija de Volčo i Nikola de Goče imali su sreću

⁸⁶⁸ "... state allora cortezando la sua maiesta per fin a X in XV over XX zorni. Et possa con quelli debiti et convegneveli modi, che ale vostre discrecion parera impetrati licencia a repatriar et recomandano intenseca mente la sua devota cita et li suo fedel servidori ala sua excelsa maiesta veniti a casa.", Lett. di Lev. VII, 60v., (bez datuma) ; Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 215.

⁸⁶⁹ Ref. XXXIV, 195v., (8. 6. 1413.)

⁸⁷⁰ „Prima pars est de mittendo ambassiatores ad serenissimum dominum nostrum pro tractando cum ipso super facto trium insularum. Electi S. Andreas M. de Volczo, ser Nicolaus de Gozii.“, Ref. XXXIV., 264., (10. 7. 1413.) ; Pucić, *Spomenici srpski*, Primjetbe XIV ; Foretić, *Otok*, 175.

⁸⁷¹ "...commettemo a vui ser Andrea de Volčo et ser Nicola de Goče, che debiate andar al nostro signor et seguite la commission infrascripta.", Lett. di Lev. VII, 77v., (14. 8. 1413.) ; Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 228. ; Foretić, *Otok*, 183. ; Šišić, *Hrvoje*, 231.

⁸⁷² Foretić, *Otok*, 183.

⁸⁷³ Ref. XXXIV., 202v., (27. 7. 1413.) ; Foretić, *Otok*, 183.

⁸⁷⁴ Foretić, *Otok*, 183.

⁸⁷⁵ Ref. XXXIV, 203v., (5. 8. 1413.) ; Foretić, *Otok*, 183.

⁸⁷⁶ Ref. XXXIV, 205v., (11. 8. 1413.) ; Foretić, *Otok*, 183.

⁸⁷⁷ Foretić, *Otok*, 183.

djelovati u okolnostima visoke zainteresiranosti ugarskog kralja za ustupanje novih teritorija Republici. Sigismundov stav proistekao je kao posljedica njegovog neprijateljstva s Hrvojem Vukčićem zbog čega je 17. lipnja 1413. godine poručio Dubrovčanima da je spreman predati im na upravu Brač, Hvar i Korčulu.⁸⁷⁸ Ubrzo je Vijeće umoljenih izabralo Ivana de Mençe i Klementa de Bodačia da preuzmu u dubrovačko ime tri otoka i uspostave vlast nad njima u ime ugarskog kralja.⁸⁷⁹ Prepuštanje otoka Dubrovčanima nije prošlo bez sporenja. Balša III je isticao svoje pravo, jer je njegov otac Đurađ II Stracimirović nekada bio knez Hvara i Korčule,⁸⁸⁰ ali Dubrovčani su svoje pravo branili pozivajući se na odluku ugarskog kralja.⁸⁸¹

Andrija Martolov de Volço i Nikola de Goçe krenuli su prema mjestu gdje su čuli da se ugarski kralj nalazi. U audijenciji su mu predali kredencijalna pisma i pozdravili ga kako mu dolikuje.⁸⁸² Uputa koja im je bila vodilja u radu organizirana je dvodjelno. Sastojala se od preciziranih riječi koje moraju izreći i njima upućenih savjeta i ograničenja. Važan dio upute predstavljale su smjernice za dobivanje Brača, Hvara i Korčule u trajno vlasništvo.⁸⁸³ Dubrovčani su se bojali da bi Sigismund te teritorije mogao dati nekom drugom i zbog toga nisu štedjeli truda ni novca da uspostave neospornu vlast nad njima.⁸⁸⁴ Poklisari su pred ugarskim kraljem obezvrijedili isticanje prava Sandalja i Balše III na njih.⁸⁸⁵ Diplomatska su sredstva spojili s vojnim te su pred otoke poslali dvije naoružane galije, jednu galijotu i više

⁸⁷⁸ „... illas tres insulas, videlicet Corchula, Braczyum et Lesna, quas dudum habere desiderio desiderastis et al culmine nostro petivistis, subito occupare, occupatasque nomine nostre maiestis conservare, et demum sollempnem vestram ambasiatam cum plena potestate ad tractandum nobiscum de dictis insulis, quomodo et qualiter et pro quanto annuo censu per vos conservari debeant, sine mora transmittere.“, Ljubić, *Listine*, VII, 123.-124., 153.-154., 158.-159. ; Foretić, *Otok*, 174., 190. ; Stulli, „Odredbe“, 35. ; Šišić, *Hrvoje*, 231. ; Radonić, *Dubrovačka akta*, 221.-223. ; Harris, *Povijest*, 68. ; Foretić, „Veze“, 19.

⁸⁷⁹ Ref. XXXIV, 263v., (3. 7. 1413.) ; Lett. di Lev. VII, 74v., (13. 7. 1413.) ; Šišić, *Hrvoje*, 231.

⁸⁸⁰ Foretić, *Otok*, 131.-133. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 199.

⁸⁸¹ Stojanović, *Povelje i pisma*, I/1, 387.-388. ; Foretić, *Otok*, 175.-176.

⁸⁸² „Et se, andando avanti, che zonzareti a Venexia, sentisati el signor in alcun luogo, che piu breve possati andar da lui, lagemo in vostro arbitrio a smontar in terra dove meglo ve parera per andar ala presentia del deto nostro signor. Et zonti che saret ala presentia del signor, apresentationagli la lettera de credenza, salutatio per parte de misser lo rectore et zentilhomeni dela sua cita de Ragusa con quegli debiti inclini, che se convien a signor nostro naturale.“, Lett. di Lev. VII, 77v., (14. 8. 1413.)

⁸⁸³ "Et mo disemo a vui messi de nostra intencion, azo che sapiati tractar mercado con el nostro signor per le dete 3 isole ad haverle in patrimonio in perpetuo, con tute le utilita che spectavan ala s. m. (sua maiestia) et de consentimento dei prelati et baroni et con privilegi et bolle pendente del signor re et dei prelati et baroni.", Lett. di Lev. VII, 78., (14. 8. 1413.) ; „...volemo esser grati al dito signor nostro obtignando queste 3 isole et metandone in pacifica possession dele dete duc. 3000 contadi in degli privilegi et bolle el costo lassemo in vostra liberta da ducati VII^C in zu fate al meglio poreti.“, Lett. di Lev. VII, 78., (14. 8. 1413.) ; Šišić, *Hrvoje*, 231. ; Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 230.

„...volemo esser grati al dito signor nostro obtignando queste 3 isole et metandone in pacifica possession dele dete duc. 3000 contadi in degli privilegi et bolle el costo lassemo in vostra liberta da ducati VII^C in zu fate al meglio poreti.“, Lett. di Lev. VII, 78., (14. 8. 1413.) ; Šišić, *Hrvoje*, 231. ; Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 230.

⁸⁸⁵ "Apresso ve acconmettemo che siando apresso el signor, se per Sandali, Balsa o altri fosse domandande le soprascripte isole, instate al signor con quelle raxon, che ale vostre descrecion parera, supplicando ala sua maiestade, che se degni a non lagar le dete isole andar in altre man che a nostre.", Lett. di Lev. VIII, 78v., (14. 8. 1413.)

barki koje su imali kopnenu potporu. Namjera im je bila da silom uspostave vlast, ukoliko otočani ne budu voljni prihvatiti ih kao njihove gospodare.⁸⁸⁶ Poklisari su izvijestili kralja da su uspjeli obraniti dubrovačko pravo, iako su otočani pružili otpor, što su učinili u njegovo ime.⁸⁸⁷ Važan zadatak poklisara bio je dogovor o visini odštete za potvrdu željenih teritorija. Kako bi ostvarili optimalan rezultat, diplomatskim vještinama pridali su primamljive mamce. Plaćanje tributa nastojali su izbjeći, a ako ne uspiju mogli su ponuditi 200 dukata godišnje u zamjenu za trajno posjedovanje otoka.⁸⁸⁸ Za Korčulu su mogli obećati do 2 000 dukata koje bi Dubrovčani platili odjednom.⁸⁸⁹ Dozvoljeno im je da odaberu način na koji će voditi pregovore o visini naknade. Najvažnije je bilo da do željenih teritorija dođu što povoljnije,⁸⁹⁰ a na povelji ishode potpis velikog broja svjedoka i makar tri viseća pečata kao jamstvo njihova trajnog uživanja.⁸⁹¹ Poklisari su imali težak zadatak, ali i široke ovlasti. Ako se u pregovorima pojave sporne točke ili razmimoilaženja, nisu smjeli djelovati na vlastitu ruku, nego su o tome morali žurno napisati izvještaj te sačekati sljedeći naputak koji će im dati smjernice za djelovanje.⁸⁹² Sigismunda su zamolili da otoke ne ustupi nikom drugom, pogotovo ne Balši ili Sandalju koji su bili najzainteresiraniji.⁸⁹³ Svoj stav su obrazložili time da su oni u ratu s Kotorom kojemu bi s morske strane kod otoka vjerojatno zatvorili izlaz što bi dovelo do velikih problema.⁸⁹⁴ Sigismund je smišljeno odgovorio poklisarima. Naime, želio je dobiti što veću odštetu, pa ih ucjenjuje time da su Splićani zainteresirani za otoke. Splitski poslanici doista su na pregovore stigli malo prije dubrovačkih poklisara što je ugarskom kralju poslužilo kao zgodan argument u pokušaju dobivanja veće naknade za otoke.

⁸⁸⁶ „...per questa ultima gratiosa vostra lettera ne ha chiama per concludere a darne le dete isole.", Lett. di Lev. VIII, 77v., (14. 8. 1413.)

⁸⁸⁷ Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 229.

⁸⁸⁸ „...pero non e perche a meterse tributo niente de man se pur el signor nostro vora lagemo in vostra discrecion ad offerir ve a quello chomo semo contenti per suo honor de recognoscerne de esser li tributari fino a ducati CC l'ano in perpetuo possedando le dete isole.", Lett. di Lev. VII, 78., (14. 8. 1413.) ; Foretić, *Otok*, 185.

⁸⁸⁹ „Et per tanto signor nostro la maiesta vostra sa quel rende le dete isole, la spesa che se havera dvesse che per gli officiali che ne convegnerà mandar ne costara due M l'ano.", Lett. di Lev. VII, 77v., (14. 8. 1413.) ; "Et se ala vostra descrecion paresse habiando a prova de non poder obtegnir de le dete 3 isole, in vostra liberta lassemo et accomettemo ad afforzarve et metervi ad haver una isola, zoe Curzula per la qual volemo chel ne costi in dono al signor 2 000 duc., et servir armar dela deta... senza altro tributo, privilegiandone in perpetuo chome e dito de sopra et metandone in pacifica possession.", Isto, 78., (14. 8. 1413.) ; Matković, „Spomenici“, 196.

⁸⁹⁰ „...in la vostra discrecion lassemo che vui tractiate lo mercado comenziando dal piu basso, con quelli modi et savi tractadi et utile raxon che ale vostre descrecion parera, ad indur el signor nostro ala sopradeta nostra intencion chome de la vostra industria pienamente speremo.", Isto, 78., (14. 8. 1413.)

⁸⁹¹ Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 229.

⁸⁹² "Et se alguna differentia fosse per la qual vui non possati obtegnir la nostra intencion secondo la commission soprascripta, romagnite de la et dati ne a saper et aspetati nostra risposta.", Lett di Lev VII, 78., (14. 8. 1413.)

⁸⁹³ Sandalj je nastupao kao Balšin zaštitnik, a možda si je na taj način želio osigurati vlasništvo u budućnosti, Kurtović, *Veliki vojvoda*, 200., nap. 702.

⁸⁹⁴ Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 232.-233. ; Radonić, *Dubrovačka akta*, 233.-234. ; Grujić, „Konavli“, 21. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 200. ; Radonić, „O knezu“, 57.

Nakon dovršetka pregovora i dobivanja pisane privilegije poklisari su se smjeli vratiti kući.⁸⁹⁵ Ipak, nije bilo lako udovoljiti svim uvjetima ugarskog kralja što je produžilo njihovo poslanstvo. Nova uputa poklisarima napisana je 17. kolovoza.⁸⁹⁶ O sastavljanju sljedećeg naputka raspravlja se tek u listopadu,⁸⁹⁷ a iz Dubrovnika je upućen sredinom toga mjeseca. U njemu je traženo od njih da se usredotoče na zadatke vezane uz teritorijalno proširenje.⁸⁹⁸ Stjecanje Konavla i Dračevica ponovno se našlo u žarištu diplomatskih nastojanja dubrovačkih poklisara.⁸⁹⁹ Druga polovica 1413. godine donijela je Dubrovčanima bolju nadu glede tih planova. Knez Pavle Radenović bio je spreman prodati svoj dio, ali ne i vojvoda Sandalj.⁹⁰⁰ Početna voljnost kneza dovela ga je do pogoršanja odnosa sa Sandaljem, pa i on postepeno gubi interes. Nije se želio upuštati u pregovore koji bi mu donijeli probleme s prvim susjedom. Dubrovčani su postali svjesni kako trenutne okolnosti nisu povoljne za ostvarenje teritorijalnih planova, pa im politički ciljevi postaju realniji.⁹⁰¹ Poklisari su u promijenjenim okolnostima tražili samo Konavle.⁹⁰² Obećali su ugarskom kralju za dio od Brena do Prijevora 6 000 dukata i godišnji tribut od 150 dukata.⁹⁰³ Smjeli su popuštati do 10 000 dukata i godišnji tribut od 200 dukata⁹⁰⁴ što govori o važnosti Konavala u strukturi dubrovačkoga posjeda. Sigismundovu reakciju na ponuđeno poklisari su trebali što prije javiti

⁸⁹⁵ "Quando a vui parera tempo abele, lagemo in vostra discrecion a recomandar gli Catharini al serenissimo signor con quegli piu abeli et convegnevoli modi che saperete trovar piu secratamente poretì. Et quando havereti aconzadi gli facti nostri, trovati tempo abele et raccomandati al sopradeto signor nostro ser Franco de Baseglo et tuti li altri nostri. ...recomandando la terra togliti licentia et vegniti a casa.", Lett. di Lev. VII, 78., (14. 8. 1413.) ; Radonić, *Dubrovačka akta*, 229.-230. Unatoč tome do povratka poklisara nije došlo, a o njemu je bilo govora i kasnije: "...ve mandessimo per tanto non ve recresca a star de li fin chel signor stara nele parte de Italia, over per fin che altro havereti da nui.", Lett. di Lev. VII, 93v., (8. 1. 1414.)

⁸⁹⁶ Lett. di Lev. VII, 81v., (17. 8. 1413.)

⁸⁹⁷ Ref. XXXIV., 206v., (12. 10. 1413.)

⁸⁹⁸ "...seguidi la vostra prima commission sopra la quale vuy siti andati.", Lett. di Lev. VII, 87., (18. 10. 1413.) ; Radonić, *Dubrovačka akta*, 233.-34.

⁸⁹⁹ "... quando a vui parera hora habele a zo recordati al dicto nostro signore como per nui soi fideli serviduri fo suplicado et domando quelli terini et confini de Canale et Draceviza confidandone in la sua clemencia, la quale sempre ne fo benigna dandone bona et ferma speranza a nostri missi et per sue letere.", Lett. di Lev. VII, 87., (18. 10. 1413.)

⁹⁰⁰ Grujić, „Konavli“, 20.-22. ; Živković, *Tvrtko II*, 53.-55., 57. ; Kapetanić, Vekarić, *Stanovništvo*, 29. ; Vekarić, *Vlastela*, 40.

⁹⁰¹ "...cerchare Canale et Draceviza cum li soi confini cum li modi scripti in quella comission, nui considerando mo el tempo parse quasi impossibile a podere otignere l'uno et l'altra, zoie Canale et Draceviza.", Lett. di Lev. VII, 87., (18. 10. 1413.)

⁹⁰² "...almeno per adesso domandate Canale cum le sue raxone et pertinencie le quale ha conte Polo et Sandali... Et pero non se posando otignere l'uno e l'altro confine como se contiene in la dicta copia, volemò che cercati Canal fin al Prieor de Draceviza cum li soi confini et cum tutte le sue rasune et pertinenzie.", Lett. di Lev. VII, 87., (18. 10. 1413.)

⁹⁰³ "...vegneriamo a dare per Canale duc. VI, zoie ducati sei millia et de tributi ogni anno inperpetuo duc. cento et cinquanta.", Lett. di Lev. VII, 87v., (18. 10. 1413.) ; Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 233. ; Grujić, „Konavli“, 21. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 201.

⁹⁰⁴ "Et supra li VI^m ducati et cum lo dicto tributo de ducati II^c al anno vedereti non se por haver el dicto Canale cum le sue rasune et pertinentie como e dicto, ma vora gle diamo plu, semo contenti vui prometadi fin a la soma de duc. X^m zoie ducati diexe milia, et cum lo tributo de duc. II^c l'anno habiando la possession pacificha...", Lett. di Lev. VII, 87v., (18. 10. 1413.) ; Šišić, *Hrvoje*, 232. ; Grujić, „Konavli“, 21. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 201.

(*datene a saver*). Dubrovčani su bili svjesni Sigismundovog taktiziranja što je vidljivo iz pisma koje su mu uputili 27. studenog, kao odgovor na njegovo pisano još 1. rujna koje je u Dubrovnik donio Luka de Bona 2. studenog.⁹⁰⁵

Početkom prosinca odlučeno je poklisarima u Ugarskoj poslati novu uputu i dodatnih 300 dukata za troškove.⁹⁰⁶ Slanje se dogodilo u više navrata zbog izbora osoba kojima će se povjeriti sastavljanje napatka u Malom vijeću, a posebno jer su se očekivale svježije informacije od poklisara.⁹⁰⁷ Nova kratka uputa prihvaćena je 30. prosinca i priloženi su joj novci za prateće troškove.⁹⁰⁸ Korespondencija je nastavljena uputom iz Dubrovnika od 8. siječnja 1414. godine.⁹⁰⁹ Čini se da su nastojanja poklisara za stjecanje novih teritorija naišla na prepreku. Kralj nije bio zadovoljan ponuđenim, ali ne zna se koliko je zatražio jer o tome poslanici nisu izvijestili. Ta manjkavost im je spočitana, pogotovo jer je bila važna za donošenje novih političkih odluka i smjernica za njihovo djelovanje. Zbog toga vijećnici u uputi ne znaju što bi odgovorili poklisarima jer nemaju potrebne informacije, ali unatoč tome zauzeli su stav da i dalje ostaju pri prvotnoj ponudi. Poklisari su izvijestili da Sigismund kod sebe nije imao veliki pečat kraljevstva kojim bi potvrdio sporazum, što je predstavljalo novu prepreku okončanju pregovora. Zbog toga im vijećnici odgovaraju da se pobrinu da se povelja pečati na način na koji može trenutno, ali da se kralj obveže izdati kasnije veliki privilegij s visećim pečatima. Probleme poklisarima također su pričinjali Splitsani, potpomognuti banom Petrom Albenom. Zajednički su poduzeli inicijativu za protjerivanje dubrovačkih knezova s otoka zbog čega su poklisari protestirali. Zatražili su od Sigismunda da naredi banu Petru Albenu i Splitsanima da prekinu s takvim djelovanjem, a otočane pozove na odanost Republici. Ponovno su naglasili dubrovačku vjernost i izrazili nadu da će zauvijek ostati štićenici ugarske krune.⁹¹⁰ Unatoč takvom odnosu ukazivali su i na pravo uživanja dubrovačkih sloboda.⁹¹¹

Osmog siječnja 1414. godine napisane su dvije upute poklisarima u Ugarskoj.⁹¹² U drugoj je bilo riječi o dubrovačkom pravu na Brač, Hvar i Korčulu u skladu s ranijom

⁹⁰⁵ Lett. di Lev. VII, 89v., (27. 11. 1413.) ; Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 233.

⁹⁰⁶ Ref. XXXIV, 210v., (7. 12. 1413.)

⁹⁰⁷ Ref. XXXIV, 211., (20. 12. 1413.) ; Isto, 211v., (28. 12. 1413.) ; Isto, 211v., (30. 12. 1413.) ; Isto, 211v., (3. 1. 1414.)

⁹⁰⁸ Lett. di Lev. VII, 91v., (30. 12. 1413.)

⁹⁰⁹ Lett. di Lev. VII, 92., (8. 1. 1414.) ; Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 235.

⁹¹⁰ Lett. di Lev. VII, 92v., (8. 1. 1414.) ; Isto, 93.-93v., (8. 1. 1414.)

⁹¹¹ "...procurate a tuta vostra posa de far et instar che le nostre libertade, gratie, usanze et privilegi romagnano illesi, exponando con quelle humilita et reverencie, che vi parera convegnevele al serenissimo signore nostro, quando a vui parera de bisogno et tempo abele.", Lett. di Lev. VII, 92v., (8. 1. 1414.)

⁹¹² Lett. di Lev. VII, 94., (8. 1. 1414.)

odlukom ugarskog kralja. Uz taj naputak poklisari su primili dodatnih 300 dukata za troškove poslanstva.⁹¹³ Nova instrukcija iz Dubrovnika poslana je tek 2. ožujka 1414. godine i u njoj je potvrđen primitak pisma poklisara od 18. siječnja.⁹¹⁴ Kao odgovor na njihovo pismo pristiglo u Dubrovnik 13. travnja upućen im je odgovor 21. svibnja 1414. godine.⁹¹⁵ Veliki razmak između slanja izvještaja i primanja nove upute negativno je utjecao na rezultate poslanstva. Glavni kamen spoticanja poklisarima bilo je Sigismundovo nezadovoljstvo onim što su mu ponudili za ustupanje novih teritorija. Nisu imali dozvolu promijeniti ponudu, ali zato su mu naglasili da je ona vrlo vrijedna.⁹¹⁶ Pristali su na dubrovačko upravljanje otocima na neodređeno vrijeme u njegovo ime, u nadi da će ih s vremenom posve dovesti pod vlast Republike. Andrija de Volčo i Nikola de Goče potakli su Sigismunda na zauzimanja kod vojvode Sandalja i kneza Pavla za ustupanje Konavala, ali krajnji rezultat je izostao. To je posredovanje izazvalo neke kontraefekte u raspoloženju vojvode Sandalja prema Dubrovčanima.⁹¹⁷ Diplomatska strategija u kojoj su poklisari nastojali doći do posjeda Konavala i Dračevica, iskorištavajući vojne uspjehe ugarskog kralja u Bosni, ovim poslanstvom doživljava svoj zenit. U novoj epohi diplomatske borbe bilo je nužno isključiti posrednike, osloniti se na vlastite snage i krenuti u izravne pregovore s gospodarima željenih teritorija. Dubrovčani su prepoznali bezizglednost nastojanja svojih poklisara, pa su ih opozvali.⁹¹⁸ Andrija de Volčo i Nikola de Goče potražili su najsigurniji put kako bi se sretno vratili u Dubrovnik. Sa sobom su ponijeli tri pisma za otočne općine u kojima su pozvani na vjernost Republici koja će njima upravljati u ime ugarskog kralja, a sve prihode koje su dotada davali ugarskoj kruni bili su dužni plaćati njoj.⁹¹⁹ Posljednja uputa koju su dobili napisana je u srpnju 1414. godine. U njoj je stajalo da obavijeste Sigismunda o osmanskoj provali u Bosnu.⁹²⁰ Dubrovčani su daljnje zadržavanje poslanika smatrali bespotrebnim pa su im ponovili da se vrate kući. Dubrovački poklisari u povratku su svratili vojvodi Sandalju i

⁹¹³ Ref. XXXIV, 215., (10. 2. 1414.)

⁹¹⁴ Lett. di Lev. VII, 99., (2. 3. 1414.) ; Foretić, *Otok*, 189.

⁹¹⁵ Lett. di Lev. VII, 104., (21. 5. 1414.) ; Foretić, *Otok*, 189.

⁹¹⁶ Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 243.

⁹¹⁷ Lett. di Lev. VII, 104., (21. 5. 1414.)

⁹¹⁸ "...recomandando la tera cum quella humilita et bella parola parera con lo nome de Dio vigniti a Ragusa.", Lett. di Lev. VII, 104v., (21. 5. 1414.)

⁹¹⁹ "...domandadi dal dicto nostro signor tre lettere, una a zaschuna de le dicte tre isole che debia obedire a nui. Et sel non le volesse fare non se po altro, pur vigniti a Ragusa che Dio ve conduga a salvamento.", Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 243.

⁹²⁰ Lett. di Lev. VII, 105., (10. 7. 1414.)

knezu Pavlu te ih izvijestili o rezultatima pregovora.⁹²¹ Stigli su u Dubrovnik u kolovozu, a 24. istoga toga mjeseca odano im je priznanje i zahvalnost za učinjeno.⁹²²

6.1.8. KLEMENT DE RESTI – JUNIJE MARINOV DE GONDULA

Zlato se u vatri kuša

Poklisari Klement de Resti⁹²³ i Junije Marinov de Gondula na Korčuli su branili dubrovačko pravo na taj otok.⁹²⁴ Klement de Resti obnašao je različite službe Republike od kojih su neke nadzornik solana i prodaje soli,⁹²⁵ dubrovački knez,⁹²⁶ prokurator samostana svete Klare,⁹²⁷ carinik,⁹²⁸ blagajnik,⁹²⁹ općinski odvjetnik,⁹³⁰ prokurator samostana sv. Dominika,⁹³¹ stonski knez,⁹³² član Malog vijeća,⁹³³ prokurator samostana Sv. Jeronima u Slanom,⁹³⁴ prokurator Sv. Vlaha,⁹³⁵ i privatni odvjetnik.⁹³⁶ Kasnije je boravio u poslanstvu kod vojvode Sandalja 1418./1419.⁹³⁷ Rod Resti sa svoje četiri *casate* 1400. godine pripadao je Getaldićevom klanu.⁹³⁸ Junije je bio brat istaknutih dubrovačkih poklisara Nikolina i Benedikta.

Diplomatska inicijativa pokrenuta je zato što je do Dubrovčana pristigla vijest da je ugarski kralj korčulanskom poslanstvu izdao pismo čiji se sadržaj brižljivo skrivao pred njima. Dubrovčani su samo pretpostavljali da odluka ugarskog kralja nije za njih povoljna, ali nisu znali da im je oduzeo upravu nad otocima. Dubrovačke slutnje brzo su se potvrdile. Sigismund je naime u Calaisu 21. rujna 1416. godine izdao vitezu Ladislavu Jurjevu Jakču listinu kojom mu daruje privremenu upravu nad Bračom, Hvarom i Korčulom sa svim pripadajućim prihodima.⁹³⁹ U Dubrovniku su reagirali slanjem Marina Vlacanovića de

⁹²¹ Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 243.

⁹²² Ref. XXXIV, 229., (24. 8. 1414.) ; Foretić, *Otok*, 190.

⁹²³ Klement Valkov de Resti (1393.-1430.), Manken, *Patricijat*, II, LCX/2., Resti.

⁹²⁴ Foretić, *Otok*, 202.

⁹²⁵ Cons. Maius I, 41v., (7. 11. 1416.) ; Cons. Maius II, 134., (11. 8. 1423.)

⁹²⁶ Cons. Maius I, 144v., (25. 2. 1419.) ; Cons. Maius II, 90v., (30. 5. 1422.) ; Cons. Maius III, 31., (28. 9. 1424.) ; Cons. Maius IV, 76., (25. 2. 1430.)

⁹²⁷ Cons. Maius II, 128v., (28. 6. 1423.) ; Cons. Maius III, 217v., (10. 7. 1428.)

⁹²⁸ Cons. Maius II, 131v., (20. 7. 1423.)

⁹²⁹ Cons. Maius III, 3., (20. 12. 1423.)

⁹³⁰ Cons. Maius III, 44v., (16. 12. 1424.) ; Isto, 137v., (13. 12. 1426.) ; Cons. Maius IV, 61., (12. 12. 1429.)

⁹³¹ Cons. Maius III, 75., (3. 7. 1425.)

⁹³² Cons. Maius III, 149v., (30. 1. 1427.)

⁹³³ Cons. Maius III, 185., (10. 12. 1427.)

⁹³⁴ Cons. Maius III, 201v., (26. 2. 1428.)

⁹³⁵ Cons. Maius III, 234., (9. 11. 1428.)

⁹³⁶ Cons. Maius IV, 4v., (11. 12. 1428.)

⁹³⁷ Cons. Maius I, 132v., (3. 11. 1418.)

⁹³⁸ Vekarić, *Vlastela*, 237.

⁹³⁹ Foretić, *Otok*, 199. ; Šišić, *Hrvoje*, 232.

Zubana ugarskom kralju u listopadu 1416. godine, kojemu se požalio na nevjernost Korčulana, posebno u teško vrijeme kuge.⁹⁴⁰ Nije uspio ništa postići, a kralj ga čak nije obavijestio o odluci koju je donio, pa su Dubrovčani tek slutili nepovoljan rasplet situacije. Unatoč tomu što su radili na osporavanju Sigismundove darovne povelje Ladislavu Jakču i prije nego su za nju sa sigurnošću znali, prava je diplomatska borba uslijedila nakon što su njihova predviđanja potvrđena. Zbog toga su na Korčulu poslali Klementa de Resti i Junija de Gondula, a u Vijeću umoljenih odobreno je pismo za ugarskog kralja 25. prosinca 1416. U njemu je izražena nevjerica u njegovu predaju otoka nekom drugom, bez da ih je o tome obavijestio.⁹⁴¹ Puno puta su otočani potajno tražili promjenu gospodara, a oni su mu to prešutili. Za razliku od otočana Dubrovačka Republika uvijek je bila vjerna ugarskoj kruni što joj je draže *od bilo kakvog svjetovnog bogatstva*.⁹⁴² Vijećnici su Sigismundu uputili poruku o učinjenoj nepravdi, u nadi da će ga to pomaknuti na promjenu odluke.

U Velikom vijeću raspravljalo se o predradnjama za odlazak poklisara na Korčulu. Dobili su plaću od 25 perpera, dvije barke i šest slugu.⁹⁴³ Junije de Gondula izabran je 24. prosinca, a nakon nekoliko neuspjelih pokušaja istoga dana i njegov supoklisar Klement de Resti.⁹⁴⁴ Instrukcija im je uručena 28. prosinca.⁹⁴⁵ Glavni zadatak bio im je da Korčulu vrate pod vlast Republike. Mjere kojima će to ostvariti uključivale su predaju gradskih ključeva i zahtjevanje od korčulanskog Velikog vijeća da se gradski pečat čuva pod dva ključa, od kojih će jedan imati knez, a drugi sudac. Najvažnije je bilo da saznaju što više o pismu koje je korčulanskoj komuni izdao ugarski kralj, te o djelovanju njihovih poklisara na ugarskom dvoru. Šestog siječnja 1417. godine poklisari su izvijestili o korčulanskim odgovorima na njihova potraživanja. Stav Korčulana bio je da su dužni predati tribut samo za jednu godinu, a Sigismundovo pismo nisu željeli dati poklisarima na uvid, predati ključeve grada niti pečat spremi pod dva ključa. Ogradili su se od napada na dubrovačkog ubirača poreza koji su im poklisari spočitali.⁹⁴⁶ Njihov odgovor odavao je veliku samosvijest pa je bilo važno na njega pravilno odgovoriti. O tome se raspravljalo na sjednici Vijeća umoljenih 11. siječnja, ali ona je odgođena. Dva dana kasnije odlučeno je da se izaberu tri plemića koja će sastaviti odgovor

⁹⁴⁰ Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 262. ; Foretić, *Otok*, 200.

⁹⁴¹ Lett. di Lev. VI, 107v., (25. 12. 1416.) ; Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 264.

⁹⁴² „Quod deo vostre maiestati et toti mundo planum est suius nostre fidelitatis et honoris semper fuimus zelotipi, preponentes ipsam omni thesauro orbis.“, Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 265.

⁹⁴³ Cons. Maius I, 55v., (23. 12. 1416.)

⁹⁴⁴ Cons. Maius I, 57v. ; Isto, 58., (24. 12. 1416.)

⁹⁴⁵ „...voi ve ne andiate a Curzola, et zonti la, siate con conte et tollete da lui informazion circa questi facti di Curzola a voi connessi.“, Lett. di Lev. VI, 107v., (28. 12. 1416.) ; Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 266. ; Radonić, *Dubrovačka akta*, 264.-267. ; Foretić, *Otok*, 202.

⁹⁴⁶ Foretić, *Otok*, 202.

poslanicama.⁹⁴⁷ Nova uputa poklisarima na Korčuli napisana je 13. siječnja 1417. godine, kao odgovor na njihovo pismo primljeno tjedan dana ranije.⁹⁴⁸ U njoj je stajalo da ustraju na svemu što se ranije od njih tražilo, posebno da im se pruži na uvid Sigismundovo pismo. Morali su osigurati čuvanje gradskog pečata pod dva ključa kako bi se spriječile zloupotrebe. Provedba tih zadataka mogla je u nekim trenucima postati nasilna, pa su iz Dubrovnika poklisarima upućena šestorica jakih mladića koji su im bili na raspolaganju. Za novog dubrovačkog vikara izabran je Rafael de Goče, a tom je prigodom postavljeno pitanje naknade troškova dubrovačke armade koja je 1413. godine upućena pred Korčulu zbog pobune.⁹⁴⁹ Poklisari su imali dozvolu da se vrate kući ako uspiju ishoditi sve što se od njih naputkom traži, odnosno umiriti Korčulane i otok vratiti pod dubrovačku vlast. Nove informacije trebali su javiti u Dubrovnik gdje se nalazilo isto ono korčulansko poslanstvo, predvođeno Antonijom i Lazarinom Testa, koje je ranije boravilo na ugarskome dvoru. Pregovori s njima odgađani su dok ne pristigne izvještaj poklisara s Korčule.⁹⁵⁰ Novi je naputak poklisarima upućen 5. veljače,⁹⁵¹ kao odgovor na njihovo pismo iz kojeg se iščitavala nepokolebljivost Korčulana prema dubrovačkim zahtjevima. Poklisari nisu popustili nego su zahtijevali tribut za sve četiri godine koliko je Republika imala upravu nad otokom. Dubrovački poklisari ustrajali su da im se preda Sigismundovo pismo, a novom vikaru pečat. Dubrovčani su svakom članu korčulanskog Velikog vijeća koji se ne pokori tim odlukama odredili kaznu od 25 dukata, a onima koji kod sebe drže pečat i Sigismundovo pismo dvostruko veću.⁹⁵² Kaznama i zaplašivanjem nastojali su zadržati vlast.

Poklisari su osim spomenutih obavili i neke druge praktične zadatke. Osigurali su izlazak Vidoša Radosaljića pred lice pravde zbog napada na dubrovačkog ubirača poreza.⁹⁵³ Klement de Resti i Junije de Gondula dobili su uputu da se nakon iznošenja pritužbi zadrže tamo još tri dana, a potom vrate u Dubrovnik jer je očigledno postalo da dubrovački planovi o zadržavanju Korčule nemaju budućnost. Iako su poklisari dobili dozvolu da se vrate natrag, odgodili su povratak, ali dolazak Ladislava Jakča na otok potvrdio je nepromijenjivost Sigismundove odluke. Vijeće umoljenih zaključilo je 6. ožujka da se poklisari pozovu natrag u Dubrovnik. Time je kratkotrajno upravljanje Dubrovčana otocima, koje se proteglo 1413.-

⁹⁴⁷ Foretić, *Otok*, 203.

⁹⁴⁸ Lett. di Lev. VI, 113v., (13. 1. 1417.) ; Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 269. ; Radonić, *Dubrovačka akta*, 267.-270.

⁹⁴⁹ Foretić, *Otok*, 203.-204.

⁹⁵⁰ Foretić, *Otok*, 203.

⁹⁵¹ Lett. di Lev. VI, 116., (5. 2. 1417.)

⁹⁵² Lett. di Lev. VI, 116., (5. 2. 1417.) ; Foretić, *Otok*, 207.

⁹⁵³ Lett. di Lev. VI, 116v., (5. 2. 1417.) ; Foretić, *Otok*, 207.

1417. godine, okončano, a diplomatska inicijativa nije polučila željene rezultate.⁹⁵⁴ U ožujku 1417. provedena je kraljeva odluka, donesena još u rujnu prošle godine. Dubrovčani su ispoštovali Sigismundovu odluku, ne posustajući u iskazivanju vjernosti kruni, što su istakli u pismu koje su mu uputili riječima da se *zlato u vatri kuša*.⁹⁵⁵ Otoke su po posljednji put pokušali vratiti 1418. godine. Naime Vijeće umoljenih odlučilo je 19. travnja kralju Sigismundu ponuditi 7 000 dukata za ustupanje tih teritorija. Poklisari Martolo de Zamagno i Laurencije de Sorgo izabrani su da pođu u Ugarsku te pokušaju ostvariti tu zadaću. Njihova nastojanja nisu urodila plodom, čime su zauvijek okončana diplomatska nastojanja Dubrovačke Republike za teritorijalno proširenje na srednjodalmatinske otoke.⁹⁵⁶

⁹⁵⁴ Stulli, „Odredbe“, 35.

⁹⁵⁵ Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 280., (21. 3. 1417.) ; Usporedi: Stulli, „Odredbe“, 42., nap. 34.

⁹⁵⁶ Foretić, *Otok*, 221. ; Grujić, „Konavli“, 22.

6.2. Pregovori s gospodarima Konavala

6.2.1. Diplomatska nastojanja oko stjecanja dijela Konavala vojvode Sandalja Hranića

Dubrovačka diplomatska taktika da do Konavala dođu posredovanjem ugarskog kralja nije gotovo jedno desetljeće dala nikakve rezultate. Posljednji pokušaj toga pristupa vidljiv je sredinom drugog desetljeća 15. stoljeća kada je Sigismund pokazao inicijativu u ostvarenju dubrovačkih teritorijalnih zamisli. Svoje poslanike uputio je u Dubrovnik 13. travnja 1414. godine da podržaju dubrovačke poklisare u poslanstvu kod vojvode Sandalja i kneza Pavla Radenovića.⁹⁵⁷ Kako bi dodatno dao na značenju tom udruženom predstavništvu, Senat je 21. travnja donio odluku da poklisari smiju za Konavle i Dračevicu njihovim gospodarima ponuditi 15 000 dukata, a za Korčulu polovinu toga iznosa.⁹⁵⁸ Dodatni impuls dao joj je načelni pristanak kneza Pavla,⁹⁵⁹ ali poteškoće poklisarima pričinjao je Sandaljev stav. On nije pronašao motive koji bi ga nagnali na prodaju, jer su mu posjedi Dračevice i Konavala trebali za zadržavanje izlaska na more, sklanjanje u slučaju opasnosti od Osmanlija te sigurno obnašanje vlasti u Kotoru.⁹⁶⁰ Provedena diplomatska inicijativa na kraju je rezultirala samo neželjenim zaoštavanjem odnosa vojvode Sandalja prema Dubrovačkoj Republici, za koju je držao da radi protiv njegovih interesa.⁹⁶¹

Sredinom drugog desetljeća 15. stoljeća došlo je do velikih promjena unutar Bosne. Rat s Ugarskom i jak prodor Osmanlija rezultirali su neslogom bosanskih velmoža. Epilog sukobu dao je prijelomni događaj koji je ostavio trag i na dubrovačke planove o stjecanju Konavala. Poklisar Ivan Jakovljević de Gondula bio je očevidac ubojstva bosanskog kneza Pavla Radenovića koje su poduprli kralj Ostoja, vojvoda Sandalj i drugi velikaši u mjestu Parena poljana, nedaleko od Sutjeske. Njegov stariji sin Petar je zarobljen, a jedino se krstjanin Vlatko Tumurlić uspio spasiti bijegom u obližnji samostan.⁹⁶² Prema izvještaju koji je podnio, motiviranost toga čina mogla je ležati u ulozi kneza Pavla u dubrovačkoj akciji preuzimanja Konavala. Vjerojatno su neprijateljski odnosi Pavlovića i Kosača bili motivirani

⁹⁵⁷ Grujić, „Konavli“, 21.

⁹⁵⁸ Šišić, *Hrvoje*, 232. ; Kurtović, „Sandalj“, 75. ; Grujić, „Konavli“, 21.

⁹⁵⁹ Grujić, „Konavli“, 21. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 202.

⁹⁶⁰ Lett. di Lev. VII, 104., (21. 5. 1414.) ; Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 243. ; Grujić, „Konavli“, 20.-22. ; Živković, *Tvrtko II*, 53.-55., 57. ; Kapetanić, Vekarić, *Stanovništvo*, 29. ; Vekarić, *Vlastela*, 40. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 201. Usp. Ljubić, *Listine*, VIII, 148.-149.

⁹⁶¹ Kurtović, *Veliki vojvoda*, 201.

⁹⁶² Lett. di Lev. VII, 133v.-134., (24. 8. 1415.) ; Pucić, *Spomenici srpski*, Primjetbe, XVI-XVII ; Tošić, „Pismo“, 359.-360. ; Dinić, *Iz dubrovačkog arhiva*, III, 186. Usp.: Perojević, *Povijest*, 446.-447. ; Ćirković, „Dve godine“, 38.-39. ; Isti, *Istorija*, 243.-244. ; Živković, *Tvrtko II*, 72.-73. ; Isti, „Kontakti“, 93. ; Čošković, „Krstjanin“, 28.-31. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 210.

različitim stavovima u vođenju konavoske politike.⁹⁶³ Na to ukazuje Sandaljevo opravdanje ubojstva, iza kojega je i on stajao,⁹⁶⁴ veleizdajom⁹⁶⁵ dok su stvarni motivi ležali u njegovim nastojanjima da stekne teritorije suparničke obitelji.⁹⁶⁶ Prestravljenom dubrovačkom poklisaru objasnio je da su u pitanju *grijesi obitelji Pavlović* prema ugarskom i bosanskom vladaru,⁹⁶⁷ ali da taj događaj neće utjecati na njegovo prijateljstvo s Republikom.⁹⁶⁸ Ivan de Gondula nakon toga je izabran da pođe na diplomatsku misiju vojvodi Radoslavu Pavloviću u Trebinje ili Konavle, gdje se pretpostavljalo da boravi, i uputi mu riječi iskrene sućuti u dubrovačko ime zbog smrti oca.⁹⁶⁹ Pavlovi sinovi, Petar i Radoslav, osvetili su se vojvodi Sandalju uz pomoć Ostoje i Osmanlija 1417. godine, kada su mu oduzeli polovicu Konavala i čitavu Dračevicu.⁹⁷⁰ Tijekom naredne godine vojvoda Sandalj uspio se oporaviti te uz pomoć Balše Stracimirovića vratiti otete župe.⁹⁷¹

U svibnju 1417. dubrovački poklisari pokušali su od Petra Pavlovića dobiti pristanak za ustupanje Konavala, Trebinja i Dračevice.⁹⁷² Poslanstvo je bilo pomno isplanirano,⁹⁷³ a za njegove nositelje izabrani su iskusni dubrovački poklisari Andrija Martolov de Volço i Nikola de Goče.⁹⁷⁴ Veliko vijeće prepoznalo je pogodan trenutak za realizaciju teritorijalnog proširenja, pa izabranim poklisarima nisu ograničili troškove. To isto potvrđuje i izglasani dar od visokih 150 dukata koje su predali vojvodi. Plaća poklisara iznosila je 100 perpera, a kazna u slučaju neizvršavanja službe bez opravdanog razloga bila je dvostruko veća.⁹⁷⁵ Unatoč

⁹⁶³ Lett. di Lev. VII, 134., (24. 8. 1415.) ; Kurtović, „Pokušaji“, 75. ; Isti, *Veliki vojvoda*, 211. ; Lovrenović, *Na klizištu*, 215.

⁹⁶⁴ „...possa vene conte Voc et alguno de Sandal li taglo la testa al dicto conte Polo et rimase morto“, Lett. di Lev. VII, 133v., (24. 8. 1415.) ; Vidi: Kapetanić, Vekarić, *Stanovništvo*, 29.

⁹⁶⁵ Ćirković, „Dve godine“, 40. ; Isti, *Istorija*, 243. ; Ćosković, „Krstjanin“, 29.

⁹⁶⁶ Živković smatra da je Petar Pavlović stradao zbog svojih veza s Tvrtkom II koji je bio turski eksponent, Živković, „Kontakti“, 93.

⁹⁶⁷ „Possa siando bonaza caualcai a voiuoda Sandal et lui me aue a dir credesti veder questo echo per la grazia de Dio io fazo et seguo il stil de zustizia come voi signor de Ragusa fate...cosi io con altri fedel Bosignani fazo, dicendo molta colpa contra padre et fiol inuerso la maesta del re de Hongaria et conta rame de Bosna.“, Lett. di Lev. VII, 134., (24. 8. 1415.) Sandalj je iskoristio priliku i prenio poruku Dubrovčanima o problemima koji su opterećivali njihove odnose (skretanje trgovine i pitanje dubrovačkih intervencija oko Konavala na ugarskom dvoru) i izjavio da i dalje razvija dobrosusjedske odnose s njima: Lett. di Lev. VII, 134.-134v., (24. 8. 1415.), vidi: Kurtović, *Veliki vojvoda*, 210., nap. 758.

⁹⁶⁸ „...apresso un luogo che si chiama Parena Poglana... a voiuoda Sandal et lui me ave a dir... Joanni io son fratello et perfecto amico della signoria de Ragusa.“, Lett. di Lev. VII, 133v.-134., (24. 8. 1415.)

⁹⁶⁹ Lett. di Lev. VII, 145v., (16. 2. 1416.)

⁹⁷⁰ Kapetanić, Vekarić, *Stanovništvo*, 29. ; Grujić, „Konavli“, 22. Kurtović, *Veliki vojvoda*, 213. Zbog toga je u historiografiji često istaknuto kako je Sandalj pogriješio kada zbog svoje milostivosti nije zatro korijene čitavoj obitelji Pavlović. Vidi: Ćirković, *Istorija*, 244. ; Živković, *Tvrtko II*, 74. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 212., 235.

⁹⁷¹ Radonić, „O knezu“, 60. ; Ivić, „Vojvoda“, 10.-13. ; Grujić, „Konavli“, 22. ; Živković, *Tvrtko II*, 75.-76. ; Vekarić, *Vlastela*, 40. ; Kapetanić, Vekarić, *Stanovništvo*, 29.

⁹⁷² „de mittendo dictos nobiles cum dono valoris ducatore ducentore ad ipsum voiuodam.“, Cons. Rog. I, 73., (10. 5. 1417.) ; Cons. Maius I, 70.-71v., (10. 5. 1417.).

⁹⁷³ Cons. Maius I, 70.-71v., (10. 5. 1417.)

⁹⁷⁴ Cons. Maius I, 71v., (11. 5. 1417.)

⁹⁷⁵ Cons. Maius I, 70.-71v., (10. 5. 1417.)

pomno isplaniranim pripremama nisu imali uspjeha, jer su povoljnije prilike za to nastale tek početkom trećeg desetljeća 15. stoljeća izmirenjem obitelji Kosača i Pavlović. Postignuti mir 1418. godine Bosni je donio mirnija vremena,⁹⁷⁶ a Republici olakšao nastojnja za proširenje granica. Gospodari Konavala bojali su se da u ozračju još uvijek tinjajućeg neprijateljstva i nesigurnih prilika u okruženju ne ostanu bez svojih posjeda zbog čega Dubrovačkoj Republici daju svoj pristanak za ustupanje toga teritorija.⁹⁷⁷ Dubrovčani su dobru volju Petra Pavlovića i vojvode Sandalja osnažili bogatim darovima njihovim poslanicima. Brailu Tezaloviću⁹⁷⁸ obećavana je titula vlastelina i palača u Dubrovniku koja je pripadala protovestijaru Džori Palmoti, a Pribislavu Pohvaliću nagrada od 500 dukata.⁹⁷⁹ Budući da ni ti pregovori nisu donijeli nikakav konkretan pomak, Dubrovčani se odlučuju nove diplomatske akcije intenzivirati oko vojvode Sandalja krajem 1418. godine. Njih ne možemo pratiti kroz seriju *Litterae et commissiones levantis*, nego samo djelomično rekonstruirati iz zapisa dubrovačkih vijeća, čime ostajemo uskraćeni za mnoge dragocjene podatke koje su sadržavale upute poklisarima koji su u njima sudjelovali. O samim pregovorima nije ostalo mnogo zabilježeno što pretpostavlja njihovo odvijanje bez većih zapreka. Kod obiju zainteresiranih strana postajala je voljnost za zaključenje dogovora, samo je trebalo precizirati uvjete. Njih će dogovarati veći broj dubrovačkih poslanstava kojima su povjeravani konkretni zadaci koji oslikavaju dubrovačke planove. Za njihove nositelje izabirani su prokušani poklisari, ali i oni čija su imena bila relativno nova u obnašanju te službe.

Jedan od ključnih čimbenika uspješnog zadobivanja Konavala bila je voljnost prodaje njezinih gospodara o kojoj je ovisio krajnji ishod diplomatskih nastojanja poklisara. U historiografiji se pri analizi razloga koji su nagnali vojvodu Sandalja na prodaju većinom navode financijski problemi što je argumentirano otklonio Esad Kurtović. Istakao je da je za njega taj posjed izgubio dotadašnje značenje te da je vođen prvenstveno motivima dobre trgovine.⁹⁸⁰ Preklapanje Sandaljevih interesa s dubrovačkim dovelo je do brzog sklapanja dogovora na obostrano zadovoljstvo.⁹⁸¹ Dubrovčani su realizirali desetljećima duga diplomatska nastojanja, a Sandalj je dobio zadovoljavajuću odštetu. U odluci da prepusti svoj posjed baš Dubrovčanima imao je osobnu računicu. Bilo mu je stalo da učvrstiti prijateljske

⁹⁷⁶ Njihovo pomirenje možda je uvjetovano smrću kralja Ostoje, vidi: Perojević, *Povijest*, 447.-451. ; Ćorović, *Historija*, 421. ; Ćirković, *Istorija*, 246.-247. ; Živković, *Tvrtko II*, 74.-76. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 217.

⁹⁷⁷ Vekarić, *Vlastela*, 40.

⁹⁷⁸ O angažmanu i sudjelovanju Braila Tezalovića u diplomatskim pregovorima oko prodaje Radoslavljevog dijela Konavla vidi: Živković, „Brailo Tezalović“, 36.-47.

⁹⁷⁹ Grujić, „Konavli“, 22.-23. ; Vekarić, *Vlastela*, 40. ; Kapetanić, Vekarić, *Stanovništvo*, 29.

⁹⁸⁰ Kurtović, „Motivi“, 116.-117. ; Isti, *Veliki vojvoda*, 221. ; Babić, „Tradicija i historijsko pravo“, 245.

⁹⁸¹ Restius, *Chronica*, 219.

veze sa susjedima što mu je moglo koristiti u budućnosti.⁹⁸² Usprkos Sandaljevoj voljnosti, Dubrovčani mu kontinuirano upućuju poklisare sve do okončanja pregovora. Sa sobom su nosili bogate darove koji nisu bili naodmet kao akceleratori onoga što su htjeli postići.⁹⁸³ Posve je razumljivo onda zašto je koncem 1418. godine Vijeće umoljenih odlučilo da se vojvodi Sandalju pošalje jedan dubrovački poklisari Nikolin Marinov de Gondula i Klement Valkov de Resti s poklonom u visini od 150 dukata.⁹⁸⁴ Tako visoka svota nije bila uobičajena za nevažne poslove. Taj dar trebao je odobrovoljiti i potaknuti Sandalja na ustupanje Konavala. Nešto ranije, u ožujku 1418., za misiju k ugarskom kralju izabrani su Martolo Stepin de Zamagno i Laurencije Vlahušin de Sorgo⁹⁸⁵ koji su se tamo zadržali sve dok Dubrovčani nisu bili uvjereni u uspješnost pregovora sa Sandaljem.⁹⁸⁶ Martolo de Zamagno bio je brat poklisara Urse. Istakao se u pisanju uputa poklisarima.⁹⁸⁷ Obnašao je mnoge ugledne države službe. Više je puta izabran za dubrovačkog kneza,⁹⁸⁸ općinskog⁹⁸⁹ i privatnog odvjetnika,⁹⁹⁰ prokuratora lokrumskog samostana,⁹⁹¹ prokuratora samostana Sv. Vlaha⁹⁹² i suca.⁹⁹³ Njegovo ime ne pronalazimo kasnije u arhivskim spisima u službi poklisara. Ranije je izabran u poslanstvo kod vojvode Sandalja 1408.,⁹⁹⁴ a kod njega je u diplomatskoj misiji ponovno boravio 1411. godine⁹⁹⁵ na čemu mu je zahvaljeno.⁹⁹⁶ Njegov stric Krvo bio je otac Jakše i Nikolice de Zamagno koji su osuđeni na smrt i pogubljeni zbog planirane urote. Za vrijeme pregovora s despotom Stefanom Lazarevićem pozvali su u suradnji s nekolicinom

⁹⁸² Kurtović, *Veliki vojvoda*, 221.

⁹⁸³ Cons. Maius I, 132v., (3. 11. 1418.) ; „...eligendi officiales pro emendo dona et per expeditione dictorum ambasiatorum iturorum ad dominum Sandalium et emendi equos“, Cons. Rog. II, 9., (22. 12. 1418.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 222., nap. 794.

⁹⁸⁴ „Prima pars est de portando ad consilium maius de mittendo unum nobilem ambassiatozem nostram ad voiuodam Sandalium.“, Cons. Rog. II, 5., (31. 10. 1418.) ; „Prima pars est de donando eidem ducatus centum quinquaginta“, Isto, 5v. ; Cons. Maius I, 131v., (3. 11. 1418.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 221. ; Ćorović, *Historija*, 420.

⁹⁸⁵ Cons. Maius I, 107., (22. 3. 1418.)

⁹⁸⁶ Cons. Rog. II, 34., (6. 6. 1419.)

⁹⁸⁷ Martolo de Zamagno bio je angažiran u Malom vijeću za sastavljanje uputa dubrovačkim poklisarima, a tijekom Konavoskog rata gotovo da nije izrađen naputak ili pismo u čijem nastajanju nije sudjelovao, npr. Cons. Minus I, 135., (12. 5. 1417.) ; Isto, 163., (3. 11.) ; Cons. Minus III, 50., (25. 2. 1423.) ; Cons. Minus V, 21v., (4. 3. 1430.) ; Isto, 25., (26. 3.) ; Isto, 32., (28. 4.) ; Isto, 34., (10. 5.) ; Isto, 36., (25. 5.) ; Isto, 39., (7. 6.) ; Isto, 39v. ; Isto, 40v., (11. 6.) ; Isto, 40v., (11. i 13. 6.) ; Isto, 41v., (13. 6.) ; Isto, 45v., (5. 7.) ; Isto, 48v., (26. 7.) ; Isto, 56v., (28. 8.) i td.

⁹⁸⁸ Cons. Maius I, 6v., (27. 4. 1415.), Isto, 73v., (29. 5. 1417.) ; Cons. Maius II, 128., (28. 6. 1423.) ; Cons. Maius III, 110v., (27. 4. 1426.) ; Cons. Maius IV, 185v., (26. 2. 1432.)

⁹⁸⁹ Cons. Maius I, 52v., (18. 12. 1416.) ; Cons. Maius II, 17., (21. 12. 1419.) ; Isto, 108., (18. 12. 1422.) ; Cons. Minus III, 34v. ; Cons. Maius IV, 4v. ; Isto, 169v., (13. 12. 1431.)

⁹⁹⁰ Cons. Maius IV, 1., (7. 12. 1428.)

⁹⁹¹ Cons. Minus II, 98v., (1420.) ; Cons. Maius II, 20., (29. 12. 1419.)

⁹⁹² Cons. Minus II, 25v., (16. 3. 1420.) ; Cons. Maius III, 150v., (7. 2. 1427.)

⁹⁹³ Cons. Maius III, 42v., (15. 12. 1424.) ; Isto, 184v., (9. 12. 1427.) ; Cons. Maius IV, 114., (19. 12. 1430.)

⁹⁹⁴ Ref. XXXIII, 335v., (25. 2. 1408.)

⁹⁹⁵ Lett. di Lev. VII, 20., (13. 10. 1411.)

⁹⁹⁶ Ref. XXXIII, 301v., (21. 10. 1411.)

pučana trebinjske i popovske vojvode da s vojskom dođu u Dubrovnik i preuzmu vlast.⁹⁹⁷ Taj je događaj rod Zamagno još jače učvrstio uz Bobaljevićev klan kojemu je pripadao. Njegov supoklisar Laurencije Vlahušin de Sorgo 1413. boravio je u poslanstvu kod kneza Petra,⁹⁹⁸ a 1422. odbio je poslanstvo vojvodi Sandalju.⁹⁹⁹ Rod Sorgo također je bio čvrsto vezan uz klan Bobaljevića, jer 1400. godine pripada mu 7 *casata*, a samo jedana Gučetićevom klanu.¹⁰⁰⁰

Dubrovačka gusto satkana diplomatska mreža nije mimoišla niti bosanskog kralja i kraljicu koje daruju s 500 dukata.¹⁰⁰¹ Praznih ruku Dubrovnik nisu napustili niti poslanici bosanskog kralja i Petra Pavlovića.¹⁰⁰² Pojačana diplomatska inicijativa rezultirala je novim kontaktima sa Sandaljem kojemu su krajem godine upućeni poklisari Nikolin Marinov de Gondula i Klement Valkov de Resti.¹⁰⁰³ Nikolin de Gondula (oko 1378.-1422.) bio je prvi konavoski knez, a pri gušenju pobune u Konavlima 1419. bio je zapovjednik 12 naoružanih brodova.¹⁰⁰⁴ Kao poslanik kod Balše boravi 1412.,¹⁰⁰⁵ a kod bosanskog kralja 1420. zajedno s Mihočem Andrijinim de Sorgom.¹⁰⁰⁶ O troškovima poslanstva Gondule i Restija raspravljali su članovi Malog vijeća.¹⁰⁰⁷ Tijekom trajanja misije primili su u tri navrata 500 perpera, a za svoje su troškove i plaću po povratku u Dubrovnik tražili dodatnih 192 perpera, kako su izvijestili u financijskom izvještaju podnesenom 19. listopada 1419.¹⁰⁰⁸ Na Sandaljevom dvoru suočili su se s vojvodinim pritužbama na dubrovačkog vlastelina Ivana Lamprinog de Zrieva koji je dobio Perkino Selo u vrijeme dok je Petar Pavlović imao upravu nad čitavim Konavlima. Ono je prije toga bilo u Sandaljevom vlasništvu zbog čega je imao pravnu osnovu za protest. Takve su situacije bile opasne jer je bilo sporno primati dobra izvan granica Republike što je mogao biti dovoljan razlog za dizanje optužbe.¹⁰⁰⁹ Isto tako Sandalj je Dubrovčanima zamjerao ponašanje Ivana de Zrieva kojega je optužio za prodaju oružja

⁹⁹⁷ Ragnina, *Annali*, 242.-243. ; Resti, *Chronica*, 187.-188. ; Vekarić, *Vlastela*, 233. ; Janeković-Römer, *Okvir*, 31.

⁹⁹⁸ Ref. XXXIV, 261., (1. 5. 1413.)

⁹⁹⁹ Cons. Maius II, 99., (28. 9. 1422.)

¹⁰⁰⁰ Vekarić, *Vlastela*, 237.

¹⁰⁰¹ „de deliberando super facto mittendi ambassiatam domino regi et domine regine Bossine.“, Cons. Rog. II, 4., (19. 10. 1418.) ; „de donando eisdem ducati quingentos.“, Isto, 4., (19. 10. 1418.)

¹⁰⁰² „...faciendi donum predicto ambassiatori (regis Stipani) de yperperi quinquaginta.“, Cons. Rog. II, 7., (26. 11. 1418.) ; „de portando ad consilium maius de donando dicto Brailo ambaxiatori (voiuode Petar)“, Isto, 9v., (10. 1. 1419.) ; Isto, 10v., (19. 1. 1419.) ; Isto, 12., (24. 1. 1419.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 222.

¹⁰⁰³ „Electio duorum ambassiatorum iturorum ad dominum Sandalium, facta per scrutinum, more solito. Ser. Nicolinus de Gondula, Ser. Clementis de Restis“, Cons. Maius I, 132v., (3. 11. 1418.)

¹⁰⁰⁴ Vekarić, *Vlastela*, 41., 43.

¹⁰⁰⁵ Ref. XXXIV, 246v., (18. 11. 1412.)

¹⁰⁰⁶ Cons. Maius II, 44., (16. 11. 1420.)

¹⁰⁰⁷ Cons. Minus II, 29., (22. 12. 1418.)

¹⁰⁰⁸ Dinić, „Jedna knjiga“, 16. ; Janeković-Römer, *Okvir*, 87.-88.

¹⁰⁰⁹ „quod tenerat unam eius villam in Canali tempore quo Petar dominabatur tote terre Canalis.“, Dinić, „Feudalci“, 142.

njegovim neprijateljima.¹⁰¹⁰ Dubrovčani su to opovrgnuli i o čitavom se sporu izjasnili riječima: *Dio la sa che di tal cosa non sentissimo niente*.¹⁰¹¹ Sredinom siječnja 1419. godine produžen je rok boravka dubrovačkim poklisarima na Sandaljevom dvoru.¹⁰¹² Na dobro obavljenim zadaćama Nikolinu de Gondula i Klementu de Resti zahvaljeno je krajem veljače 1419. godine.¹⁰¹³

Dubrovčani se nisu mogli nadati neometanoj vlasti u Konavlima, nakon što ih steknu, bez potvrde bosanskoga kralja Stjepana Ostojića zbog čega su već ranije „pripremali teren“ kod njega. Na izmaku 1418. godine uputili su dvojicu vlastelina bosanskom kralju s darom od 500 dukata kako bi ga pridobili za Sandaljevo prepuštanje Konavala, kojemu su se nadali, pa uskoro i očekivali.¹⁰¹⁴ Kao nositelji misije izabrani su poklisari Marin Jakovljević de Gondula i Nikola Matejev de Georgio koji su i kasnije zajedno djelovali kao poklisarski tandem, u stjecanju Konavala vojvode Radoslava i rješavanju teritorijalnih sporova pred izbijanje Konavoskog rata. Marin Jakovljević de Gondula (oko 1374.-1441.), kao i njegova braća Ivan i Paladin, istakao se u diplomatskoj službi. Zajedno s Nikolom de Goče bio je 1409. u poslanstvu kod kneza Pavla na čemu im je zahvaljeno.¹⁰¹⁵ U poslanstvu je kod bosanskog kralja 1418., 1420./21.¹⁰¹⁶ i 1422.,¹⁰¹⁷ pa ponovno 1428. godine.¹⁰¹⁸ Između tih službi bio je u poslanstvu despotu Đurđu 1426.,¹⁰¹⁹ 1429. izabran je za nositelja diplomatske misije kod Sandalja¹⁰²⁰ i 1433. ugarskog kralja.¹⁰²¹ Bio je ugledan dubrovački vlastelin što dokazuju državne službe koje su mu povjeravane. Izabran je 1407. i 1416. za nadzornika solana i prodaje soli,¹⁰²² 1410. i 1414. skupljača žita za žitnicu,¹⁰²³ 1413. carinika,¹⁰²⁴ više puta prokuratora lokrumskog samostana,¹⁰²⁵ 1415. nadzornik je općinskih računa,¹⁰²⁶ 1420., 1429., 1430., 1432. i 1433. sudac,¹⁰²⁷ 1425. općinski odvjetnik,¹⁰²⁸ član je Vijeća umoljenih,¹⁰²⁹ a

¹⁰¹⁰ Odnosi se prije svega na Petra Pavlovića, Cons. Rog. II, 13., (30. 1. 1419.)

¹⁰¹¹ Vidi: Kurtović, *Veliki vojvoda*, 223., nap. 797.

¹⁰¹² Cons. Rog. II, 10v., (17. 1. 1419.)

¹⁰¹³ Cons. Rog. II, 16v., (23. 2. 1419.)

¹⁰¹⁴ Cons. Rog. II, 4., (19. 10. 1418.); Isto, 6v., (16. 11. 1418.); Isto, 6v., (21. 11. 1418.)

¹⁰¹⁵ Ref. XXXIII, 263., (31. 10. 1409.)

¹⁰¹⁶ Tada je posjetio i vojvode Sandalja i Radoslava, Cons. Maius II, 43v., (11. 11. 1420.)

¹⁰¹⁷ Cons. Maius I, 104., (5. 3. 1418.); Cons. Maius II, 99., (28. 9. 1422.)

¹⁰¹⁸ Cons. Maius III, 200v., (21. 2. 1428.)

¹⁰¹⁹ Cons. Maius III, 124v., (20. 8. 1426.)

¹⁰²⁰ Cons. Maius IV, 29v., (1. 4. 1429.)

¹⁰²¹ Cons. Maius IV, 285v., (16. 6. 1433.)

¹⁰²² Ref. XXXIII, 1v., (1410.); Cons. Maius, I, 20v., (21. 12. 1415.)

¹⁰²³ Ref. XXXIII, 128v., (1410.); Ref. XXXIV, 292., (23. 12. 1413.)

¹⁰²⁴ Ref. XXXIV, 252., (23. 12. 1412.)

¹⁰²⁵ Ref. XXXIV, 295., (27. 12. 1413.); Cons. Minus I, 175v., (1418.); Cons. Maius II, 20., (29. 12. 1419.); Cons. Maius III, 11v., (11. 1. 1424.)

¹⁰²⁶ Cons. Minus I, 1., (1415.)

¹⁰²⁷ Cons. Maius II, 14., (15. 12. 1419.); Cons. Maius IV, 4., (11. 12. 1428.); Isto, 59., (9. 12. 1429.); Isto, 124., (29. 1. 1431.); Isto, 227., (10. 12. 1432.)

nekoliko puta i dubrovački knez.¹⁰³⁰ Bio je zapovjednik dubrovačke vojske od 800 ljudi koja je nastojala ugušiti pobunu u Konavlima nakon preuzimanja posjeda od vojvode Sandalja.¹⁰³¹ Češće je biran za sastavljača uputa poklisarima kod bosanskog kralja i na Porti, ali i nacrtu pisama ugarskom kralju i vojvodi Sandalju.¹⁰³² Njegov supoklisar Nikola de Georgio bio je sin Mateja Vitovog de Georgio i brat poklisara Vlahe de Georgio. Češće je biran da kao poklisar Republike ide u poslanstvo vojvodi Radoslavu, bosanskim vladarima, srpskom despotu Đurđu i kralju Ugarske.¹⁰³³ Izabran je za poslanstvo vojvodi Sandalju 1419., ali se ispričao,¹⁰³⁴ 1426. u diplomatskoj misiji je kod despota,¹⁰³⁵ 1427. s ljudima vojvode Radoslava pokušao je riješiti granični spor,¹⁰³⁶ 1429. u poslanstvu je kod vojvode Radoslava,¹⁰³⁷ a 1431. kod bosanskog kralja.¹⁰³⁸ Ponekad je biran u Malom vijeću za sastavljača uputa i pisama.¹⁰³⁹ Obnašao je službe prokuratora lokrumskog samostana,¹⁰⁴⁰ konavoskog,¹⁰⁴¹ stonskog,¹⁰⁴² slanskog¹⁰⁴³ i dubrovačkog kneza,¹⁰⁴⁴ član je Vijeća umoljenih¹⁰⁴⁵ i Malog vijeća,¹⁰⁴⁶ nadzornik solana i prodaje soli,¹⁰⁴⁷ carinik¹⁰⁴⁸ i općinski odvjetnik.¹⁰⁴⁹

Za poslanstvu k bosanskom kralju 1419. godine dobili su plaću od 150 perpera, a kazna za neodlazak iznosila je 200 perpera.¹⁰⁵⁰ Tamo su upućeni 22. listopada 1418. što se vidi iz jednog kasnijeg dokumenta,¹⁰⁵¹ a sredinom prosinca im je produžen planirani rok

¹⁰²⁸ Cons. Maius III, 44v., (16. 12. 1424.)

¹⁰²⁹ Cons. Maius IV, 45v., (2. 8. 1429.)

¹⁰³⁰ Cons. Maius I, 122v., (27. 8. 1418.) ; Cons. Maius II, 128., (29. 5. 1423.) ; Cons. Maius III, 74., (28. 6. 1425.) ; Isto, 227., (29. 10. 1428.) ; Cons. Maius IV, 309., (28. 11. 1433.)

¹⁰³¹ Cons. Rog. II, 51v., (24. 7. 1419.) ; Vekarić, *Vlastela*, 43.

¹⁰³² Cons. Minus V, 87., (3. 1. 1431.) ; Isto, 108v., (26. 4.) ; Isto, 11v., (5. 5.) ; Isto, 113v., (17. 5.) ; Isto, 131., (21. 7.) ; Isto, 199v., (4. 6. 1432.) ; Isto, 204v., (30. 6.)

¹⁰³³ Mahnken, *Patricijat*, I, 224.

¹⁰³⁴ Cons. Maius II, 7v., (22. 8. 1419.)

¹⁰³⁵ Cons. Maius III, 124v., (20. 8. 1426.)

¹⁰³⁶ Lett. di Lev. X, 2v., (4. 1. 1427.)

¹⁰³⁷ Cons. Maius IV, 29v., (1. 4. 1429.)

¹⁰³⁸ Cons. Maius IV., 159v., (29. 10. 1431.)

¹⁰³⁹ Cons. Minus V, 87., (3. 1. 1431.) ; Isto, 89v., (15. 1.) ; Isto, 108v., (26. 4.) ; Isto, 111v., (5. 5.) ; Isto, 131., (21. 7.)

¹⁰⁴⁰ Cons. Maius I, 30v., (20. 3. 1416.) ; Cons. Maius IV., 119., (19. 12. 1430.) ; Isto, 305., (7. 11. 1433.)

¹⁰⁴¹ Cons. Maius II, 94v., (26. 8. 1422.) ; Cons. Maius IV, 68v., (14. 1. 1430.)

¹⁰⁴² Cons. Maius III, 29., (14. 8. 1424.)

¹⁰⁴³ Cons. Maius II, 135v., (28. 9. 1423.)

¹⁰⁴⁴ Cons. Maius IV, 48., (26. 8. 1429.) ; Isto, 154., (28. 9. 1431.)

¹⁰⁴⁵ Cons. Maius III, 72v., (16. 6. 1425.) ; Cons. Maius IV, 45v., (2. 8. 1429.)

¹⁰⁴⁶ Cons. Maius III, 136., (10. 12. 1426.) ; Cons. Maius IV, 60., (10. 12. 1429.) ; Isto, 68v., (14. 1. 1430.)

¹⁰⁴⁷ Cons. Maius III, 69., (24. 4. 1425.)

¹⁰⁴⁸ Cons. Maius IV, 6., (16. 12. 1428.)

¹⁰⁴⁹ Cons. Maius IV, 104., (3. 10. 1430.)

¹⁰⁵⁰ Cons. Maius I, 126.-127v., (22. 10. 1418.)

¹⁰⁵¹ Cons. Rog. III, 108v., (25. 9. 1422.)

boravka u Bosni.¹⁰⁵² O troškovima toga poslanstva više se puta raspravljalo u Malom vijeću.¹⁰⁵³ U devet rata primili su 1 474 perpera i 11 groša prema izvještaju koji su podnijeli 16. studenog 1419. godine.¹⁰⁵⁴ S njima je Vijeće umoljenih izmijenjivalo redovitu prepisku.¹⁰⁵⁵ Marinu de Gondula i Nikoli de Georgio zahvaljeno je na diplomatskom angažmanu početkom travnja 1419. godine.¹⁰⁵⁶

Pregovori su početkom 1419. godine vođeni ne samo u Bosni nego i Dubrovniku¹⁰⁵⁷ gdje je boravio poslanik vojvode Sandalja,¹⁰⁵⁸ Pribislav Pohvalić,¹⁰⁵⁹ i Petra Pavlovića, Brailo Tezalović.¹⁰⁶⁰ Pregovore je pratilo bogato darivanje,¹⁰⁶¹ ali svakom zahtjevu izaslanika gospodara Konavala Dubrovčani nisu udovoljili.¹⁰⁶² U konačnici dubrovačka nastojanja da preko Braila Tezalovića steknu polovicu Konavala obitelji Pavlović nisu imala rezultata,¹⁰⁶³ dok su sa Sandaljevim imali više uspjeha. Netom prije nego što je vojvoda Sandalj Republici ustupio Konavle, Dubrovčani su na dvoru bosanskog kralja Stjepana Ostojića u Bišću imali dvojicu svojih poklisara. Tamo su stigli s pratnjom od čak 20 konjanika, 6 slugu i 4 pješaka te darom od 50 perpera za kralja.¹⁰⁶⁴ Odabrani članovi Malog vijeća načinili su nacrt upute koji je potvrđen u Vijeću umoljenih.¹⁰⁶⁵ Tamo je određena i kazna u iznosu od 25 perpera ako se poklisari ne budu držali dogovorenoga datuma za odlazak iz Dubrovnika, uglavljenog sljedećim četvrtkom. Kao nositelji te diplomatske misije izabrani su Petar Mihočev de Lucari¹⁰⁶⁶ i Petar Junijev de Bona.¹⁰⁶⁷ Čini se da je Petar bio brat poklisara Marina de Bona, a

¹⁰⁵² Cons. Rog. II, 8v., (16. 12. 1418.)

¹⁰⁵³ Cons. Minus II, 24., (22. 11. 1418.) ; Isto, 25., (25. 11. 1418.) ; Isto, 28v., (16. 12. 1418.)

¹⁰⁵⁴ Dinić, „Jedna knjiga“, 17.

¹⁰⁵⁵ Cons. Rog. II, 14., (1. 2. 1419.) ; Cons. Rog. II, 8., (10. 12. 1418.)

¹⁰⁵⁶ Cons. Rog. II, 20., (3. 4. 1419.)

¹⁰⁵⁷ Dinić, „Jedna knjiga“, 16.

¹⁰⁵⁸ Vjerojatno je zajedno s Pribislavom Pohvalićem u pregovore kao Sandaljev izaslanik bio aktivno uključen Dmtar krstjanin, predstavnik Crkve bosanske, koji je trebao jamčiti istinitost vojvodinih namjera, Kurtović, *Veliki vojvoda*, 222.

¹⁰⁵⁹ Babić, „Diplomatska služba“, 56. ; Resti, *Chronica*, 218. ; Iorga, *Notes*, II, 170., nap. 5. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 222. „Prima pars est de dando libertatem domino rectori et paruo consilio conferendi cum Pribislauo Poqualich super facto Canalis.“, Cons. Rog. II, 12., (24. 1. 1419.). On je nagrađen za svoj angažman s 500 dukata: „de offerendo et promittendo sibi ducatos quingentos si operatus fuit taliter quod illa pars contrate Canalis qui est in manibus voiuode Sandal perueniat ad manus dominationis Ragusi.“, Isto, 54v., (29. 7. 1419.). Kasnije je iz te svote izdvojio 400 dukata i uložio ih na dobit, Isto, 59., (5. 8. 1419.). O angažmanu Pribislava Pohvalića u kupoprodaji Sandaljevog dijela Konavala vidi: Živković, *Promjene*, 109.

¹⁰⁶⁰ „de conferendo cum Brayllo ambaxaitori vayuode Petar super factis Canalis“, Cons. Rog. II, 10., (12. 1. 1419.). Obećana mu je nagrada od 1 000 dukata ako uspješno okonča pregovore.

¹⁰⁶¹ Cons. Rog. II, 10v., (19. 1. 1419.)

¹⁰⁶² Cons. Rog. II, 11v., (23. 1. 1419.)

¹⁰⁶³ Cons. Rog. II, 9v., (10. 1. 1419.) ; Isto, 10., (12. 1. 1419.) ; Isto, 11v., (24. 1. 1419.)

¹⁰⁶⁴ Cons. Maius I, 148v.-149.v., (18. 4. 1419.)

¹⁰⁶⁵ „de faciendo tres nobiles qui forment commissionem ambasiatoribus nostris yturis ad dominum regem Bosne in Bisçe“, Cons. Rog. II, 25v., (24. 4. 1419.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 224.

¹⁰⁶⁶ Cons. Maius I, 149v., (20. 4. 1419.)

¹⁰⁶⁷ Cons. Maius I, 150., (21. 4. 1419.)

u službu je izabran iako Mahnken navodi da je bio izvanbračni sin njihova oca Junijsa.¹⁰⁶⁸ Nije poznato da li je njihovo djelovanje bilo povezano s dubrovačkim teritorijalnim planovima o proširenju na Sandaljev dio Konavala, ali vjerojatno su s kraljem i o tome razgovarali. Zapravo, Dubrovčani su nastojali neprestano imati nekoga od poklisara kod bosanskog kralja koji je imao konačnu riječ u odobravanju izvršene kupoprodaje. Unatoč tome Dubrovčani su se nećkali hoće li povelja o ustupanju Konavala biti donesena s potvrdom Stjepana Ostojića ili bez nje.¹⁰⁶⁹ Poklisari na njegovom dvoru dužnosti su oslobođeni nešto prije izdavanja Sandaljeve povelje,¹⁰⁷⁰ a 14. prosinca 1419. godine podnijeli su izvještaj o utrošenim sredstvima. Primili su ukupno 450 perpera, za hranu i putne troškove potrošili su 171 perper i 5 groša, kralju su prema ovlasti koju su imali darovali 50 perpera u svoje ime, za svoje potrebe i snabdjevanje posluge potrošili su 159 perpera i 6 groša, a ostatak od 69 perpera i 1 groša vratili su blagajnicima.¹⁰⁷¹

Daljnji tijek događaja pokazao je da su Dubrovčani spremni preuzeti samo dio Konavala vojvode Sandalja zbog odustajanja od prodaje Petra Pavlovića, o čemu je ostalo malo zabilježeno.¹⁰⁷² Iako su to pokušali realizirati i u lipnju 1419. godine, te tako zaokružiti čitavu akciju, ona nije dala očekivane rezultate.¹⁰⁷³ Esad Kurtović pretpostavlja da je izmirenje Kosača i Pavlovića uključivalo zajedničku prodaju Konavala koji su bili kamen smutnje u njihovim odnosima, a da je bosanski kralj morao potvrditi ono što je unaprijed dogovoreno, bez obzira što nije do kraja ispoštovano, jer se pretpostavljalo da će se to otvoreno pitanje urediti naknadnim dogovorom Dubrovčana i vojvode Petra Pavlovića.¹⁰⁷⁴

Pregovori s vojvodom Sandaljem tekli su vrlo brzo. O posljednjim detaljima kupoprodajne povelje odlučivalo se već sredinom 1419. godine.¹⁰⁷⁵ Obje su strane mogle biti zadovoljne sporazumom zaključenim 24. i 29. lipnja 1419. godine. Za ustupljeni teritorij Konavala i polovice Sokola Dubrovčani su izdvojili 12 000 dukata ili 36 000 perpera od kojih

¹⁰⁶⁸ Mahnken, *Patricijat*, II, XI/2, Bona.

¹⁰⁶⁹ „de portando consilio minori ut dictam partem una sine altra cum confirmatione regis Bosne“, Cons. Rog. II, 24., (20. 4. 1419.) ; „de acceptando alteram partem eisdem Canalis sine confirmatione regis“, Isto, 30., (11. 5. 1419.) ; Usp.: Kurtović, *Veliki vojvoda*, 223. ; Grujić, „Konavli“, 23.

¹⁰⁷⁰ Cons. Rog. II, 31., (17. 5. 1419.)

¹⁰⁷¹ Dinić, „Jedna knjiga“, 17.

¹⁰⁷² „...recipiant unam partem Canalis sine alia partem ipsum.“, Cons. Rog. II, 24., (20. 4. 1419.). Sigurno je da su Dubrovčani 1419. godine Petru Pavloviću kao dio nagrade za drugu polovicu Konavala obećavali kuću protovestijara Đore. „de acceptando petitionem Braili, videlicet quod in casu quod ipse operetur quod contrata de Canali perveniat ad manus dominationis Ragusii, dominus suus voiuoda Petar Pavlovich sit de consilio nobilium Ragusii et habeat debere domum que fuit olim domini Zore prothovestiarum.“, Cons. Rog. II, 11v., (24. 1. 1419.) ; Grujić, Zelić, „Palača“, 92.

¹⁰⁷³ Cons. Rog. II, 39., (20. 6. 1419.) ; Grujić, „Konavli“, 23. ; Resti, *Chronica*, 219. ; Iorga, *Notes*, II, 170.

¹⁰⁷⁴ Kurtović, *Veliki vojvoda*, 323.-324.

¹⁰⁷⁵ Cons. Rog. II, 35v., (12. 6. 1419.)

je polovicu vojvoda dobio odmah, a drugu uložio uz kamatu od 5%. Njegova braća Vuk i Vukac te Vukčev sin Stjepan dobili su dubrovačko vlastelinstvo, a vojvoda Sandalj zemlju u Župi (Žrnovnica) u vrijednosti od 3 000 perpera, i Konavlima u vlasništvu njegovoga čovjeka Bogete,¹⁰⁷⁶ novu palaču u Dubrovniku koja se nalazila tik uz onu koju je već imao i godišnji tribut od 500 perpera.¹⁰⁷⁷ Iako su Dubrovčani bili spremni udovoljiti gotovo svim njegovim zahtjevima, odbili su malo poslije poslati mu liječnika, jer su smatrali da je dovoljno namiren.¹⁰⁷⁸

Zanimljiv je fenomen ulaganja novca na dobit čija je implementacija vidljiva tek od 1419. godine kao oblik usluge koji je vezan isključio za prodaju Konavala. Dubrovčani su nastojali vojvode Sandalja i Radoslava te njihove poslanike, Pribislava Pohvalića i Braila Tezalovića, tom jedinstvenom privilegijom potaknuti na zaključenje pregovora.¹⁰⁷⁹ Kako je Esad Kurtović pravilno uočio i istakao, ulaganje novca na dobit nije bilo slobodno poslovanje u odnosima Dubrovnika i zaleđa nego rezultat ekonomsko-političke suradnje unutar konavoskog kruga, u kojem se prepoznaje šira dubrovačka strategija u ostvarivanju interesa unutar njega, ali i šire u odnosima sa zaleđem.¹⁰⁸⁰

Vrijeme je pokazalo da vlasništvo nad Sandaljevim dijelom Konavala nije zadovoljilo dubrovačke interese. To je bio samo put prema konačnom rješenju, jer bez dijela Konavala obitelji Pavlović nisu mogli pomišljati na mirno uživanje stečenog teritorija. Njegovo preuzimanje nije teklo glatko zbog čega Dubrovčani nisu željeli ispuniti svoje obveze, sve dok im nije osigurana nesporna vlast.¹⁰⁸¹ Jedna od mjera kojom su nastojali ojačati pravnu snagu dogovorenog bila je traženje potvrde Sandaljeve povelje od bosanskog kralja i Petra Pavlovića. Zbog toga gotovo čitavu drugu polovicu 1419. godine poklisari borave kod njih te

¹⁰⁷⁶ Cons. Rog. II, 40., (30. 6. 1419.) ; Grujić, „Konavli“, 23. ; Kurtović, „Motivi“, 115. ; Isti, *Veliki vojvoda*, 225. Tom je prigodom Sandalju potvrđen status dubrovačkog vlastelina, Vekarić, *Vlastela*, 40.

¹⁰⁷⁷ Stojanović, *Povelje i pisma*, I/1, 293.-301. ; Resti, *Chronica*, 220. ; Orbini, *Kraljevstvo Slavena*, 442. ; Miklosich, *Monumenta serbica*, 284.-291. ; Grujić, „Konavli“, 23. ; Kurtović, „Motivi“, 109.-111. ; Isti, *Veliki vojvoda*, 224. ; Foretić, *Povijest*, 190. ; Živković, *Tvrtko II*, 77. ; Stulli, *Povijest*, 52.-53. ; Kapetanić, Vekarić, *Stanovništvo*, 30. ; Lučić, „Kroz konavosku prošlost“, 20. ; Klaić, *Povijest*, 259. ; Ćorović, *Historija*, 422. ; Ćirković, *Istorija*, 247. ; Sparavalo, „Bijela“, 73. ; Lovrenović, *Na klizištu*, 218. ; Lučić; Obad, *Prevlaka*, 42.-43.

¹⁰⁷⁸ Jeremić, Tadić, *Prilozi*, 22.-25., 35.

¹⁰⁷⁹ Kurtović, „Velikaš“, 147.-154. ; Isti, Pavlovići, 211.-234.

¹⁰⁸⁰ Kurtović, „Velikaš“, 147.-154. ; Isti, „Pavlovići“, 224.

¹⁰⁸¹ Cons. Rog. II, 56., (1. 8. 1419.) ; Vidi: Kurtović, *Veliki vojvoda*, 226.-227. Problem je predstavljala izmiješanost posjeda s onima u vlasništvu obitelji Pavlović, te što je u vrijeme Sandaljeve prodaje Konavala Dubrovčanima na tome prostoru svaka peta kuća bila vlastelićica koji nisu mirno prihvatili vrhovnu dubrovačku vlast, Kovačević-Kojić, *Privredni razvoj*, 117. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 228.

ih izdašno daruju.¹⁰⁸² Početkom kolovoza 1419. godine Vijeće umoljenih poslalo je poklisare bosanskom kralju s darom od 300 dukata i Petru Pavloviću od 200 dukata.¹⁰⁸³ Za taj su zadatak odabrani već dokazani dubrovački poklisari Pasko de Resti i Nikola Petrov de Poča.¹⁰⁸⁴ Vijeće umoljenih dalo je odobrenje knezu i Malom vijeću da izabru tročlano povjerenstvo zaduženo za sastavljanje napatka tim poklisarima.¹⁰⁸⁵ Stjepan Ostojić, doveden pred gotov čin, potvrdio je kupoprodajni ugovor 4. prosinca 1419., a uključivao je cijele Konavle i Sokol. Time je ozakonio krnjenje državnoga teritorija što je opravdao time da su Konavle dubrovačka *baština od davnina*.¹⁰⁸⁶ Izdani je privilegij naplatio tributom u iznosu od 500 perpera godišnje, što je Dubrovčanima jamčilo trajnost dogovorenoga.¹⁰⁸⁷ Dužnosti su Pasko de Resti i Nikola de Poča razriješeni krajem travnja 1420.¹⁰⁸⁸ Njima je ukupno izdano 2 963 perpera i 4 groša, što su u cijelosti potrošili, kako su izvijestili 30. prosinca 1420. godine.¹⁰⁸⁹

U drugoj polovici kolovoza 1419. Vijeće umoljenih odlučilo je da se vojvodi Sandalju pošalju poklisari s darom od 200 dukata kako bi njime odobrovoljili vojvodu i rješili postojeće probleme.¹⁰⁹⁰ Nositelji te misije bio je Ganze de Poča,¹⁰⁹¹ a Nikola Matejev de Georgio, a potom i Martolo de Binçola¹⁰⁹² su se ispričali zbog čega je Martolo prihvatio kaznu izgnanstva na Mljet.¹⁰⁹³ Ganze de Poča ne spominje se ranije u službi poklisara, ali više je puta izabran za člana Malog vijeća¹⁰⁹⁴ i Vijeća umoljenih,¹⁰⁹⁵ a nekoliko puta i za

¹⁰⁸² Usp.: Cons. Rog. II, 58., (5. 8. 1419.) ; Isto, 58v., (5. 8. 1419.) ; Isto, 60., (8. 8. 1419.) ; Isto, 60v., (8. 8. 1419.) ; Isto, 61v., (14. 8. 1419.) ; Isto, 62v., (21. 8. 1419.) ; Isto, 66., (10. 9.) ; Isto, 67., (17. 9. 1419.) ; Isto, 68., (30. 9. 1419.) ; Isto, 68v., (7. 10. 1419.) ; Isto, 70v., (23. 10. 1419.)

¹⁰⁸³ Cons. Rog. II, 58., (5. 8. 1419.) ; Cons. Maius II, 5., (7. 8. 1419.)

¹⁰⁸⁴ Cons. Maius II, 6., (7. 8. 1419.)

¹⁰⁸⁵ Cons. Rog. II, 61v., (14. 8. 1419.)

¹⁰⁸⁶ „...pro poveglia Canalis habenda a domino rege Bosne“, Cons. Rog. II, 81., (20. 12. 1419.) ; Miklosich, *Monumenta serbica*, 291.-206. ; Stojanović, *Povelje i pisma*, I/1, 559.-561., (4. 12. 1419.) ; Grujić, „Konavli“, 29. ; Klaić, *Poviest*, 259. ; Kosović, „Župa“, 192.-193. ; Dinić, *Sabor*, 47. ; Ćirković, *Istorija*, 248. ; Sparavalo, „Bijela“, 73. ; Vekarić, *Vlastela*, 41. ; Foretić, *Povijest*, 191.

¹⁰⁸⁷ Stojanović, *Povelje i pisma*, I/1, 562.-563., (8. 2. 1420.) Vidi: Kurtović, *Veliki vojvoda*, 232.-233.

¹⁰⁸⁸ Cons. Rog. II, 108v., (27. 4. 1420.)

¹⁰⁸⁹ Dinić, „Jedna knjiga“, 17.

¹⁰⁹⁰ Cons. Rog. II, 62v.-63., (21. 8. 1419.) ; Cons. Maius II, 7., (22. 8. 1419.)

¹⁰⁹¹ Cons. Maius II, 7v., (22. 8. 1419.)

¹⁰⁹² Martolo de Bonçola bio je privatan odvjetnik 1420., Cons. Maius II, 16., (19. 12. 1419.), član Malog vijeća 1421., Cons. Maius II, 47v., (17. 12. 1420.) i Vijeća umoljenih 1428., Cons. Maius III, 146v., (24. 1. 1427.)

¹⁰⁹³ Cons. Maius II, 8., (22. 8. 1419.)

¹⁰⁹⁴ Cons. Maius I, 91v., (17. 12. 1417.) ; Isto, 112v., (21. 5. 1418.) ; Cons. Maius II, 14., (15. 12. 1419.) ; Isto, 106v., (15. 12. 1422.) ; Cons. Maius III, 112., (10. 5. 1426.) ; Cons. Maius IV, 3., (10. 12. 1428.) ; Isto, 168v., (12. 12. 1431.)

¹⁰⁹⁵ Cons. Maius III, 99v., (29. 12. 1425.)

dubrovačkog kneza.¹⁰⁹⁶ Rod Poča sa svoje tri *casate* 1400. čvrsto je pripadao Gundulićevom klanu.¹⁰⁹⁷

Prilike su u Bosni bile turbulentne, a trzavice između Kosača i Pavlovića rastuće što su iskoristili Osmanlije i uz podršku vojvode Sandalja prodrli u Bosnu. Tvrtko II potpomognut njima uspio je obnoviti moć i ponovno zasjesti na kraljevski tron. Dubrovčani su si u tim okolnostima dodijelili ulogu posrednika u pomirbi zavađenih obitelji kojima su uputili svoje poklisare. Diplomatska inicijativa nije mimoišla niti bosanskog kralja¹⁰⁹⁸ i vojvodu Sandalja kojemu su poklisari upućeni početkom 1420. godine. Dobili su plaću od 100 perpera, a kazna za neprihvatanje službe bez opravdanja iznosila je 150 perpera. Dodijeljena im je pratnja, a troškovi poslanstva bili su ograničeni.¹⁰⁹⁹ Kao njezini nositelji izabrani su Dobre Andrijin de Binçola i Petar Mihočev de Lucari¹¹⁰⁰ koji su grad napustili koncem siječnja.¹¹⁰¹ Dobre de Binçola (1370.-1437.) bio je najistaknutiji predstavnik svoga roda u tom razdoblju. Nekoliko puta izabran je za sastavljača uputa poklisarima,¹¹⁰² a poslanstvo na Portu je odbio 1431.¹¹⁰³ Kod vojvode Sandalja bio je u kraćem poslanstvu 1411.¹¹⁰⁴ Za vrijeme kuge 1437. jedan je od deseterice vlastelina koji su ostali u gradu i vodili ga, no jedini je preživio Marin Šimunov de Resti (1354.-1443.).¹¹⁰⁵ Petar Mihočev de Lucari najpoznatiji je kao prvi dubrovački poklisar na Porti.¹¹⁰⁶ Za trajanja njihove misije vojvoda Sandalj stekao je dio Konavala obitelji Pavlović zbog čega je ona imala veliki značaj za Republiku. Do njega i utvrde Sokol došao je uz pomoć Osmanlija tijekom travnja i svibnja 1420. godine, nakon pogibije Petra Pavlovića u sukobu sa skopskim namjesnikom Isak-begom. U tome mu je pomogao Andrija Martolov de Volço koji je predvodio dubrovačke vojne odrede.¹¹⁰⁷ Brzo je krenuo u prodaju tih teritorija.¹¹⁰⁸ Pregovori su započeli početkom svibnja 1420. godine,¹¹⁰⁹ a okončani su 30.

¹⁰⁹⁶ Cons. Maius I, 150v., (28. 4. 1419.) ; Cons. Maius III, 176v., (29. 8. 1427.) ; Cons. Maius IV, 96., (29. 7. 1430.) ; Isto, (28. 5. 1433.)

¹⁰⁹⁷ Vekarić, *Vlastela*, 237.

¹⁰⁹⁸ Cons. Rog. II, 94v., (10. 2. 1420.) ; Isto, 95v., (15. 2.) ; Isto, 96v., (12. 2.) ; Isto, 97., (19. 2.) ; Isto, 99v., (28. 2.) ; Isto, 100., (1. 3.) ; Isto, 101., (5. 3.) ; Isto, 102v., (17. 3.) ; Isto, 103v., (22. 3.) ; Isto, 104v., (31. 3.) ; Isto, 105., (1. 4.) ; Isto, 105v., (2. 4.) ; Isto, 105v., (5. 4.) ; Isto, 107., (15. 4.). Usp.: Živković, „Previranja“, 32.

¹⁰⁹⁹ Cons. Rog. II, 83v., (8. 1. 1420.) ; Cons. Maius II, 21v.-22., (12. 1. 1420.)

¹¹⁰⁰ Izabrani su: Cons. Maius II, 22v., (12. 1. 1420.)

¹¹⁰¹ Cons. Rog. II, 89., (29. 1. 1420.) ; Isto, 89., (31. 1. 1420.)

¹¹⁰² Cons. Minus I, 4., (3. 1. 1415.) ; Cons. Minus. III, 74., (17. 6. 1423.) ; Cons. Minus IV, 84v., (15. 4. 1427.)

¹¹⁰³ Cons. Maius IV, 162v., (16. 11. 1431.)

¹¹⁰⁴ Lett. di Lev. VIII, 28.-28v., (15. 12. 1411.)

¹¹⁰⁵ Vekarić, *Vlastela*, 241.

¹¹⁰⁶ Više o njemu vidi poglavlje 8.4.

¹¹⁰⁷ Cons. Rog. II, 106v., (14. 4. 1420.) ; Isto, 108., (17. 4. 1420.) ; Resti, *Chronica*, 220.-221. ; Grujić, „Konavli“, 25.-26. ; Vekarić, *Vlastela*, 41. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*. O toj tvrđavi vidi: Vukmanović, *Konavli*, 40.-42. ; Beritić, „Tvrđava Sokol“, 105. ; Maliković, „Pavlovići“, 175.-178. ; Kurtović, „Motivi“, 108.

¹¹⁰⁸ „de deliberando super his que nouissime nunc scripserunt ambassiatores nostri dominii apud voyuodam Sandalium existentes.“, Cons. Rog. II, 103v., (22. 3. 1420.). Sućut bosanske kralju Dubrovčani su izrazili

svibnja donošenjem dviju povelja načinjenih po uzoru na onu iz 1419. godine. Sandalj je dobio 30 000 perpera, uz mogućnost da ih uloži uz 5%-tnu kamatu, palaču u Dubrovniku u vlasništvu plemića Volcasso, pravo na njezino renoviranje, posjed u Župi (Žrnovnici) u vrijednosti od 3 000 perpera i tribut od 500 perpera godišnje.¹¹¹⁰ Dubrovčani su nastojali da im izdanu privilegiju potvrdi Tvrtko II, pa su još u lipnju 1420. godine svojim poklisarima na Sandaljevom dvoru sugerirali da privole vojvodu da se za to zauzme kod novoga bosanskoga kralja, pogotovo jer se očekivalo skoro zasjedanje stanka.¹¹¹¹ Kako bi ostvarili svoj naum, krajem svibnja darovali su kralja sa 100 perpera.¹¹¹² On je napokon 16. kolovoza 1420. u Podvisokom potvrdio povelju bez ikakve naknade, s obrazloženjem da je taj teritorij dubrovačka baština.¹¹¹³ Dubrovčani su potvrdili, posebno za Sokol, nastojali dobiti i od sve značajnijeg elementa u širem okruženju – Osmanlija, pa su preko poklisara na Tvrtkovom dvoru od njega tražili da zato posreduje kod Isak-bega.¹¹¹⁴ Preostalo je samo da ustupanje potvrdi i Radoslav Pavlović, s kojim se vojvoda Sandalj izmirio u listopadu 1420. godine, što je Dubrovčanima bio dobar znak za ostvarenje tih planova.¹¹¹⁵ Na tom pomirenju oni su radili i ranije preko poklisara i slanjem pisama vojvodama Sandalju i Radoslavu.¹¹¹⁶ Boravak poslanika vojvode Radoslava, Vlatka Tumurlića i Ostoje Paštrovića, u Dubrovniku iskorišten je da im se preda povelja koju su trebali ponijeti svom gospodaru na potvrđivanje, a ta prigoda nije propuštena da ih se daruje.¹¹¹⁷ Ipak, vojvoda Radoslav uspio se oporaviti u listopadu 1420. godine od udarca koji mu je Sandalj zadao i ponovno zagospodariti svojim dijelom Konavala što je možda ponukalo članove Vijeće umoljenih da daju dozvolu za povratak

preko svojih poklisara Paska de Resti i Nikole Petrovog de Poča: „scribendo literas domino regi et regine Bosne condolendo se de morte voivode Petar et de ortando eos ad pacem cum voiuoda Sandalio.“, Cons. Rog. II, 105., (1. 4. 1420.)

¹¹⁰⁹ Cons. Rog. II, 111., (3. 5. 1420.) ; Isto, 111v., (8. 5. 1420.) ; Isto, 112., (9. 5. 1420.) ; Isto, 113v., (13. 5. 1420.)

¹¹¹⁰ Stojanović, *Povelje i pisma*, I/1, 305.-313. ; Miklosich, *Monumenta serbica*, 296.-304. ; Pucić, *Spomenici srpski*, 155. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 236. ; Grujić, „Konavli“, 26 ; Kapetanić, Vekarić, *Stanovništvo*, 31. ; Kosović, „Župa“, 194.-195. ; Ćorović, *Historija*, 424. ; Ćirković, *Istorija*, 249. ; Vekarić, *Vlastela*, 41. ; Foretić, *Povijest*, 191.

¹¹¹¹ „Prima pars est de scribendo oratoribus nostris, qui sunt penes voiuodam Sandalium, quod impetrent unam poueglam a rege Tuertcho et baronibus Bosne qui erunt in stancho ibidem futuro de confirmatione Canalis.“, Cons. Rog. II, 128v., (25. 6. 1420.) ; Dinić, *Sabor*, 29. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 236.

¹¹¹² „de portando ad Maius consilium pro libertate accipiendo donandi regi Tuertchi.“, Cons. Rog. II, 118., (24. 5. 1420.) ; Cons. Maius II, 29., (24. 5. 1420.)

¹¹¹³ Stojanović, *Povelje i pisma*, I/1, 503.-504. ; Miklosich, *Monumenta serbica*, 304.-305. ; Grujić, „Konavli“, 27. ; Živković, *Tvrtko II*, 78.-81. ; Vekarić, *Vlastela*, 41. ; Babić, „Tradicija i historijsko pravo“, 245.

¹¹¹⁴ Živković, „Kontakti“, 98. ; Živković, *Tvrtko II*, 81.

¹¹¹⁵ „de scribendo voiuode Sandalio... super pace et concordia tractandis inter ipsum et voiuodam Radoslauum Pavlouich“, Cons. Rog. III, 4., (28. 10. 1420.) ; Cons. Minus II, 154v., (28. 10. 1420.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 237. Usp.: Kosović, „Župa“, 197. ; Ćirković, *Istorija*, 249.

¹¹¹⁶ Cons. Rog. II, 129., (25. 6. 1420.)

¹¹¹⁷ Cons. Rog. III, 5., (2. 11. 1420.)

dubrovačkim poklisarima Petaru de Lucari i Dobri de Binçola početkom listopada 1420. godine koji su se do tada nalazili u poslanstvu kod vojvode Sandalja.¹¹¹⁸

Dubrovčani su već u listopadu 1420. godine odlučili uputiti svoje poklisare vojvodi Radoslavu, Sandalju i bosanskom kralju Tvrtku II za koja su izabrani Pasko de Resti i Marin Jakovljević de Gondula.¹¹¹⁹ Njihova je misija započela u trenutku kada se činilo da je nemoguće riješiti konavosko pitanje. Iako je sve išlo u prilog tome da će vojvoda Radoslav prodati svoj dio nakon što je Dubrovačkoj Republici potvrdio Sandaljevu polovicu Konavala i tvrđave Sokol sve se izjalovilo. Dubrovački poklisari nastojali su stvoriti ozračje koje će ih vratiti na stare staze prema zaokruživanju čitavoga toga posjeda. O posljednjim pripremnim radnjama za njihov odlazak vijećano je tijekom listopada,¹¹²⁰ a krajnji rok za napuštanje Dubrovnika pomaknut je na 3. prosinac.¹¹²¹ Plaća im je iznosila 150, a kazna za neodlazak 300 perpera.¹¹²² Na Sandaljevom dvoru nisu naišli na razumijevanje jer je vojvoda bio ljut na Dubrovčane i krivio ih za nepovoljan razvoj događaja.¹¹²³ Čini se da je pravu pomutnju izazvao vojvoda Radoslav, a tome su, prema Sandaljevom mišljenju, pridonjeli oni jer su se nećkali i nisu mu uputili nove informacije na vrijeme. Pasko de Resti¹¹²⁴ i Marin de Gondula¹¹²⁵ nastojali su taj propust nadoknaditi prenoseći vojvodi najnovija zbivanja kojima su opravdavali dubrovačke postupke. Prigodu su iskoristili da protestiraju protiv Sandaljevog poništenja pečaćene povelje o ustupanju Sokola (*mandaste el vostro messo Grubač per darne el castello et cosi fossimo d'accordio*)¹¹²⁶ te su ga zamolili da tu odluku poništi zbog dobrog odnosa koji ima s Dubrovnikom.¹¹²⁷ Apel poklisara nije naišao na vojvodino razumjevanje, pa su Dubrovčani morali iznova pokušati zadobiti tu značajnu stratešku točku u predstojećim vremenima. Uzrok tomu je vojvodina bojazan za svoj položaj nakon što je uočio tješnju suradnju Dubrovčana s

¹¹¹⁸ Cons. Rog. II, 144., (3. 10. 1420.)

¹¹¹⁹ Cons. Maius II, 43v., (11. 11. 1420.)

¹¹²⁰ Cons. Minus II, 159v., (21. 11. 1420.) ; Cons. Maius II, 43.-43v., (11. 11. 1420.) ; Cons. Rog. III, 7., (9. 11. 1420.) ; Isto, 9., (27. 11. 1420.) ; Miklosich, *Monumenta serbica*, 306.-307. ; Grujić, „Konavli“, 27.

¹¹²¹ Cons. Maius II, 44v., (23. 11. 1420.). Potvrđena je: Isto, 45., (29. 11. 1420.)

¹¹²² „de mittendo ambassiatam separatim et de per se ad regem Bosine, ultra illam que mitteretur ad Sandaliā et Radossavum.“ ; „Prima pars est quod quilibet qui eligetur ex dictis duabus ambassiatas habeat de salario pro duobus mensibus yperperos centum et quinquaginta, et a duobus mensibus ultra si steterint habeat yperperum unum di singula.“, Cons. Maius II, 43., (11. 11. 1420.) ; Isto, 45., (29. 11.) ; Cons. Rog. III, 6v.-7., (9. 11.) ; Isto, 9., (27. 11.)

¹¹²³ Kurtović, *Veliki vojvoda*, 238.

¹¹²⁴ Rod Resti 1419. godine u Vijeću umoljenih imao je pet predstavnika, a Pasko de Resti među njima poseban ugled jer je te godine izabran za kneza, Mahnken, *Patricijat*, I, 329.

¹¹²⁵ Grujić navodi pogrešno da se radilo o Ivanu de Gondoli, Grujić, „Konavli“, 27.

¹¹²⁶ „...imperator Turcho...le stato accusato apresso del dicto imperador de auer dato el castello a homeni suzetti delli Hungari.“, Lett. di Lev. VIII, 2., (9. 12. 1420.) ; Iorga, *Notes*, II, 189.

¹¹²⁷ „Et per tanta vi preghemo mo nostro intimo e cordiale amico lassate state el castello come sta in man nostre per conseruatione di buona amista et buona fama al mondo che cosi di raxon debbe esser.“, Lett. di Lev. VIII, 2v., (9. 12. 1420.)

vojvodom Radoslavom. Iz toga razloga njegovi poslanici u Dubrovniku traže vraćanje Sokola pod izlikama kako njihov gospodar trpi optužbe sultana da je utvrdu predao podanicima ugarskoga kralja.¹¹²⁸ Očigledno se Sandalj predomislio pod nesigurnim prilikama svakodnevice zbog čega su Dubrovčani bili prisiljeni vratiti mu 21. prosinca 1420. njegov dio Sokola koji im je ranije ustupio.¹¹²⁹ Diplomatsku borbu za njegovo ponovno stjecanje paralelno su pratila nastojanja za zadobivanje dijela Konavala obitelji Pavlović. Budući da ništa više nisu mogli učiniti kod Sandalja Pasko de Resti i Marin de Gondula te su dužnosti razriješeni 28. ožujka 1421.¹¹³⁰ Time je završen prvi dio njihove misije, nakon kojega su putovanje nastavili prema vojvodi Radoslavu.¹¹³¹ Dubrovčani su od njega uspjeli u studenom 1420. godine dobiti potvrdu Sandaljeve darovnice iz 1419. što je učinio motiviran potencijalnim privilegijima.¹¹³² U promjenjenim okolnostima poklisari su trebali osigurati njegovu podršku, no razdoblje njihova djelovanja označilo je preokret u zaokruživanju posjeda Konavala nagore. Razlozi se trebaju tražiti u raspoloženju vojvode Radoslava za okončanje toga posla na koje je utjecalo nekoliko različitih čimbenika. Kada je saznao da su Sandaljevi ljudi ušli u Sokol, zauzeo je drugi dio tvrđave čime su Dubrovčani bez cjelokupnog posjeda ostali već krajem te godine.¹¹³³ Sandaljevoj se odluci o prepuštanju njegove polovice Konavala nije protivio, pa ju je potvrdio 24. travnja 1421. poveljom kojom je istovremeno potvrdio mir i prijateljstvo s Dubrovačkom Republikom.¹¹³⁴

U travnju 1421. godine u Bosnu je poslan Nikolin de Gondula kako bi ishodio Tvrtkovu potvrdu povelja koje je Republika posjedovala prije održavanja stanka bosanske vlastele.¹¹³⁵ Javio se pismom od 31. srpnja 1421. godine iz mjesta Konac polje u kojem je izvijestio da se susreo sa Sandaljem od kojega se očekivalo da posreduje kod bosanskog

¹¹²⁸ Cons. Rog. III, 10v., (6. 12. 1420.) ; Grujić, „Konavli“, 27.

¹¹²⁹ „...de induciendo super petitione voiuode Sandagl de castro Socholi“, Cons. Rog. III, 13., (20. 12. 1420.) ; „de portando ad maius consilium de restituendo voyuode Sandalie castrum Sochol ut petiit.“, Isto, 13v., (21. 12. 1420.) ; Živković, „Kontakti“, 98. ; Beritić, „Tvrđava Sokol“, 107. ; Živanović, Vuković, „Soko“, 376. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 239.

¹¹³⁰ Cons. Rog. III, 26., (28. 3. 1421.)

¹¹³¹ "Et quando sari per andar a voiuoda Radossauo siate cauti nel vostro andare et scriuete a Vlatcho Tumurlich per auer vostra informacione per saluamento delle vostre persone benche sopra di cio auemo anche scripto del dichto Vlatcho et a Radossauo.", Lett. di Lev. VIII, 2v., (9. 12. 1420.) Za tu su misiju utrošili 1 992 perpera, Dinić, „Jedna knjiga“, 17.-18.

¹¹³² Cons. Rog. III, 5., (2. 11. 1420.) ; Stojanović, *Povelje i pisama*, I/1, 567.-569., (3. 11. 1420.) ; Miklosich, *Monumenta serbica*, 311.-315. ; Čošković, *Krstjanin*, 37.-38. ; Grujić, Konavli, 27. ; Vekarić, *Vlastela*, 41.

¹¹³³ Grujić, Konavli, 27.

¹¹³⁴ Stojanović, *Povelje i pisma* I/1, 573.-577. ; Miklosich, *Monumenta serbica*, 313.-314. ; Grujić, „Konavli“, 28.

¹¹³⁵ „de deliberando super his que scripsit ser Nicolaum de Gondula ambassiator ad regem Bosne.“ ; „Prima pars est quod dictus ser Nicolaus remaneat cum equis octo et famulis sex et rasidium remittat.“, Cons. Rog. III, 29., (17. 4. 1421.)

kralja.¹¹³⁶ Po svoj prilici dubrovački poklisar imao je uspjeha jer se vojvoda obvezao da će to pitanje pokrenuti na stanku 7. kolovoza, ukoliko on ranije ne bude postigao njegovo pozitivno rješenje.¹¹³⁷ U naputku Nikolinu de Gondula pisanom 5. kolovoza Dubrovčani su izražavali veliku želju za okončanje toga problema, pa su stoga zapovjedili svom poklisaru da ostane na kraljevu dvoru i dalje radi na tome.¹¹³⁸ U povodu krunjenja Tvrtka II preko Nikolina de Gondula Dubrovčani su mu poslali dar od 750 perpera.¹¹³⁹ Svojim posredovanjem pomogao im je i vojvoda Vukmir Zlatonosović kojemu je 15. kolovoza Vijeće umoljenih odlučilo, baš kao i vojvodi Sandalju, napisati pismo zahvale zbog zauzimanja za dubrovačke interese.¹¹⁴⁰ Nakon što su Dubrovčani ostvarili svoj cilj i dobili željenu potvrdu 18. kolovoza 1421. sa suhih zahvala prešli su na konkretnije, praćene materijalnim darivanjem.¹¹⁴¹ U sljedećem naputku Nikolinu de Gondula potvrđen je primitak njegovog pisma 28. kolovoza koje je napisao osam dana prije. U tom je naputku dubrovački poklisar iznimno pohvaljen¹¹⁴² te je dobio dozvolu za povratak kući nakon što preporuči grad i njegove trgovce.¹¹⁴³ Prije nego je napustio Bosnu, dobio je još jednu, posljednju uputu.¹¹⁴⁴

Pregovori o ustupanju polovice Konavala obitelji Pavlović 1421., posredovanjem Sandalja i poslanika Radoslava Pavlovića koji su boravili u Dubrovniku, nisu urodili plodom zbog velikih vojvodinih potraživanja od čak 14 000 dukata ili 42 000 perpera.¹¹⁴⁵ Unatoč neuspjehu te i ranije vođenih akcija za zadobivanje čitavih Konavala Dubrovčani nisu bili obeshrabreni u svome naumu jer već sljedeće godine nastavljaju diplomatsku borbu posredstvom novih poslanstava.

¹¹³⁶ Pucić, *Spomenici srpski*, 159.

¹¹³⁷ Iorga, *Notes*, II, 200. ; Babić, „Diplomatska služba“, 26.

¹¹³⁸ Lett. di Lev. VIII, 165., (5. 8. 1421.)

¹¹³⁹ Cons. Rog. III, 55., (25. 8. 1421.) ; Cons Maius II, 70v., (1. 9. 1421.)

¹¹⁴⁰ Pucić, *Spomenici srpski*, Primjetbe, XXI ; Babić, „Diplomatska služba“, 26 ; Vidi: Dinić, *Sabor*, 5.

¹¹⁴¹ Babić, „Diplomatska služba“, 26.

¹¹⁴² „Et bon de la nostra optima operatione et summa diligentia haueta circa de zio firmamente laudiamo.“, Lett. di Lev. VIII, 166., (26. 8. 1421.)

¹¹⁴³ „... hauete le nostra comessione deliberamo che dobiare tornare a Ragusa“, Lett. di Lev. VIII, 166., (26. 8. 1421.)

¹¹⁴⁴ Lett. di Lev. VIII, 166v., (26. 8. 1421.)

¹¹⁴⁵ Grujić, „Konavli“, 29. ; Iorga, *Notes*, II, 198., 216.

6.2.2. Diplomatska nastojanja za stjecanje dijela Konavala vojvode

Radoslava Pavlovića

Dubrovčani su dio Konavala u vlasništvu obitelji Pavlović posebno intenzivno pokušali dobiti u nekoliko navrata prije stradanja vojvode Petra Pavlovića. Diplomatske akcije koje provode srasle su s naporima za proširenje na Sandaljevu polovicu. Nakon smrti njegovog starijega brata, Dubrovčani su Konavle pokušali steći na prijelazu 1420./21. godine od vojvode Radoslava, kojem su ponudili *pjenezi koliko smo dali i objetovali vojvodi Sandalju*¹¹⁴⁶ za taj dio 1420. godine.¹¹⁴⁷ Od tada pa do konačnoga uspjeha koncem 1426. godine pregovori s njim bili su u središtu dubrovačkog diplomatskog interesa. Rivalstvo Kosača i Pavlovića, nestalnost odluka i prevrtljivo raspoloženje vojvode Radoslava poklisarima su otežavali djelovanje, te rezultirali produljenjem trajanja njihovih misija, to jest dužim odsustvom iz grada. To je pridonjelo njihovom profiliranju u službi i izdvojilo one najsposobnije zbog čega ih često nalazimo kao nositelje više različitih poslanstava.

Kada su Dubrovčani vojvodi Radoslavu 1425. godine ponudili 40 000 dukata bez tributa, ili 10 000 dukata uz godišnji tribut od 500 perpera,¹¹⁴⁸ činilo se da su pregovori završeni, pogotovo jer se raspravljalo o izgledu povelje.¹¹⁴⁹ Unatoč tome okončani su tek 31. prosinca 1426. godine kada je vojvoda potvrdio Dubrovačkoj Republici Površ, Završje, Planine, Cavtat i Obod, Konavle, Prijedor, Donju Goru i dio Vitaljine.¹¹⁵⁰ Vojvoda Radoslav ostvario je pravo ulaganja novca na dobit od 12 000 dukata, dobio je palaču u Dubrovniku kupljenu od Džore de Palmota za 12 000 perpera, 1 000 dukata mjesečno obećane baštine, 4 dijela i $\frac{3}{4}$ u jednoj desetini konavoske zemlje, godišnji tribut od 600 perpera te mu je, kao i njegovim potomcima, osiguran status dubrovačkog vlastelina.¹¹⁵¹

¹¹⁴⁶ Cons. Rog. III, 32v., (6. 5. 1421.) ; Stojanović, *Povelje i pisma*, I/1, 315.-316. ; Kurtović, „Motivi“, 108., 112.

¹¹⁴⁷ Taj je iznos bio nešto niži od onoga koji je vojvoda Sandalj dobio za svoju polovicu Konavala 1419., Kurtović, „Motivi“, 108.

¹¹⁴⁸ Kurtović, „Motivi“, 113. ; Živković, „Brailo Tezalović“, 49. Ukupne troškove kupovine Radoslavljevog dijela procijenjeni su na 21 000 dukata, Jireček, „Nastojanja“, 58.-59., 67.-68. ; Kurtović, „Motivi“, 113.-114. ; Krekić, „Dva priloga“, 135.

¹¹⁴⁹ Cons. Rog. III, 265v., (14. 10. 1425.) ; Isto, 268v., (9. 11.) ; Isto, 269., (12. 11.) ; Isto, 272v., (14. 12.) ; Isto, 273., (19. 12.) ; Isto, 273., (20. 12.) ; Isto, 273v., (20. 12.) ; Vjerojatno se ta suma odnosila na ukupne troškove, vidi: Živković, „Brailo Tezalović“, 48. ; Kurtović, „Motivi“, 113.

¹¹⁵⁰ Kapetanić, „Planine“, 121.-122.

¹¹⁵¹ Miklosich, *Monumenta serbica*, 336.-352. ; Resti, *Chronica*, 230. ; Anonim, *Annali*, 54.-55. ; Ivić, „Vojvoda“, 31.-32. ; Truhelka, „Konavoski rat“, 148.-149. ; Grujić, „Konavli“, 33.-35. ; Foretić, *Povijest*, 192. ; Živković, *Tvrtko II*, 115. ; Stulli, *Povijest*, 53. ; Kapetanić, Vekarić, *Stanovništvo*, 33. ; Vekarić, *Vlastela*, 42. ; Krekić, *Dva priloga*, 129., nap. 1.

6.2.2. 1. PASKO MATEJEV DE RESTI – MARIN JAKOVLJEV DE GONDULA

U poslanstvu kod Tvrtka II

Krajem rujna 1422. Pasko de Resti i Marin de Gondula upućeni su u diplomatsku misiju bosanskom kralju s darom od 750 perpera. Kazna za neodlaženje bez valjanog opravdanja iznosila je 200, a njihova plaća 150 perpera. Dobili su brojnu pratnju koja je uključivala 40 konja i 20 slugu, a troškovi poslanstva bili su ograničeni.¹¹⁵² Pasko de Resti bio je iskusan dubrovački poklisar od kojega je Marin de Gondula puno toga naučio što je pokazao u kasnijim poslanstvima koja su mu povjerena. Svoj su dolazak u Bosnu tempirali na održavanje stanka, ali su zakasnili vjerojatno zbog velike epidemije kuge koja je otežala njihovo putovanje.¹¹⁵³ Od Tvrtka II tražili su posredovanje za uspostavu neometane dubrovačke vlasti u stečenom dijelu Konavala, a posebno u Sokolu, koji im je osporavao Isak-beg.¹¹⁵⁴ Kako bi to ostvarili nastojali su ga pridobiti ne samo novcem nego i isticanjem prijateljskih veza s Republikom, te pozivom da posjeti grad, što su učinili njegova prabaka Elizabeta, djed Vladislav, otac Tvrtko I i stric Stjepan.¹¹⁵⁵ Nisu propustili ni priliku darovati s tisuću perpera bosanske velmože koji su se zauzeli za dubrovačke interese na netom završenom stanku.¹¹⁵⁶

Najveći značaj poslanstva Paska de Resti i Marina de Gondula proizlazio je iz toga što se vremenski poklopio s mletačkom diplomatskom akcijom u Bosni. Za nju su Dubrovčani opravdano držali da predstavlja veliku opasnost njihovim interesima, zbog čega su svojim poklisarima dali jasne upute na koji način da joj pruže otpor.¹¹⁵⁷ Čini se da je Mletačka Republika planirala oduzeti Dubrovčanima trgovački primat u unutrašnjosti Bosne, prije svega trgu Drijeva,¹¹⁵⁸ zbog čega su poklisari nastojali dobiti podršku bosanskog kralja. Kako bi spriječili njegovo pristajanje na dogovor sa svojim konkurentom, upozorili su ga na mletačka lukavstva kojima su se i ranije služili, navodeći konkretne primjere.¹¹⁵⁹

¹¹⁵² Cons. Maius II, 97.-99., (28. 9. 1422.)

¹¹⁵³ Ragnina, *Annales*, 249. ; Živković, *Tvrtko II*, 93. ; Vekarić, *Vlastela*, 240. ; Dinić, *Sabor*, 10.

¹¹⁵⁴ Cons. Rog. III, 108v., (25. 9. 1422.) ; Cons. Maius II, 97.-99., (28. 9. 1422.) ; Cons. Minus, III, 14v., (5. 10. 1422.) ; Isto, 15., (6. 10. 1422.) ; Isto, 16., (8. 10. 1422.). Za tu su misiju ukupno potrošena 2 804 perpera i 6 groša, Dinić, „Jedna knjiga“, 18.

¹¹⁵⁵ Lett. di Lev. VIII, 130., (1422., bez datuma) ; Tadić, „Promet“, 109.

¹¹⁵⁶ Cons. Rog. III, 109., (25. 9. 1422.)

¹¹⁵⁷ O percepciji mletačke vlasti Crijevića Tuberona vidi: Isti, *Komentari*, 238.

¹¹⁵⁸ Vidi: Dinić, „Trg Drijeva“, 109.-147. ; Dinić, *Sabor*, 55. ; Stulli, „Odredbe“, 37.

¹¹⁵⁹ Lett. di Lev. VIII, 130v., (1422., bez datuma)

Zbog alarmantnosti situacije prepiska između Vijeća umoljenih i poklisara bila je posebno intenzivna do kraja 1422.,¹¹⁶⁰ pa i u narednoj godini.¹¹⁶¹ Najveći dio sadržaja pisama bio je posvećen misiji Ivana de Zorzi koji je razvio energičnu promidžbu na Tvrtkovom dvoru. Dubrovčani su se nalazili u nezavidnom položaju koji su pokušali popraviti uvidom u mletačke planove kako bi mogli ispravno donijeti buduće odluke. To su učinili preko poklisara kojima je bilo dozvoljeno poslužiti se prisluškivanjem, pa i špijunažom kako bi došli do dragocjenih podataka.¹¹⁶² Dubrovački odgovor nepovoljnim mletačkim aspiracijama nije uključivao samo diplomatsku akciju kod bosanskog kralja, nego traženje pomoći i od drugih bosanskih velmoža, u čemu su posredovali poklisari. Marin de Gondula dobio je zadatak da se privremeno odvoji od svoga sunositelja poslanstva, te obavi za njega posebno specificirane zadatke. Razdvajanje poklisara nije bila uobičajena diplomatska praksa, ali je u tom trenutku vjerojatno procijenjeno da će na taj način biti jeftinije i efikasnije postići zacrtane ciljeve. Isto tako Vijeće umoljenih iskazalo je povjerenje u doraslost zadaćama i diplomatsku sposobnost poklisara na koje je moglo i zasebno računati. Marin de Gondula dobio je uputu da krene prema Usori ili Pod Zvorniku gdje su Dubrovčani pretpostavljali da se nalazi vojvoda Vukmir Zlatonosović i njegov brat knez Vukašin, kod kojih se trebao zadržati osam dana. Pozdravio ih je u ime Republike i istakao njihove dobre odnose, a potom darovao s pet peča tkanine, zbog prijateljskog držanja prema Dubrovačkoj Republici na posljednjem stanku.¹¹⁶³ Nakon toga oprezno im je iznio stvarne razloge svoga posjeta, koji su bili vezani uz molbu za potporu Republici u borbi protiv mletačke politike u Bosni.¹¹⁶⁴ U oproštajnoj audijenciji preporučio je grad i njegove trgovce. Nakon toga dobio je uputu da krene prema županu Dragiši Dinjičiću i njegovoj braći kod kojih se zadržao pet dana. Darovao ih je s pet peča tkanine, preporučio Republiku i zamolio za nastavak prijateljskih odnosa, nakon čega je imao dopuštenje da se pridruži Pasku de Resti (*tornate a misser Pasqual vostro compagno*).¹¹⁶⁵ Darove koje dobiju u periodu razdvojenosti morali su

¹¹⁶⁰ Cons. Rog. III, 114., (12. 10. 1422.) ; Isto, 115., (15. 10.) ; Isto, 115v., (16. 10.) ; Isto, 117., (19. 10.) ; Isto, 130v., (30. 11.) ; Isto, 131., (3. 12.) ; Isto, 134., (25. 12.)

¹¹⁶¹ Cons. Rog. III, 135v., (13. 1. 1423.) ; Isto, 136., (16. 1.) ; Isto, 145v., (6. 3.)

¹¹⁶² O diplomatskom sukobu dviju republika: Živković, „Bosna između Republika“, 7.-24.

¹¹⁶³ "E vuy ser. Marin de Gondula debiate far portar con vuy la via de Ussora li dicti panni e e di la siando sotto Suornich o doue fosse voiuoda Vochmir e ser. Vochassin so frar Slatonossouich andate a li dicti e siando a la presentia de Vothmir possando hauer conte Vochassin insieme.", Lett. di Lev. VIII, 137v., (13. 12. 1422.). Poslije održavanja stanka zbog izraženoga produbrovačkoga stava bosanska je vlastela darovana iznosom do 1 000 perpera ponaosob., Cons. Rog. III, 109., (25. 9. 1422.)

¹¹⁶⁴ Lett. di Lev. VIII, 137v., (13. 12. 1422.)

¹¹⁶⁵ Lett. di Lev. VIII, 138., (13. 12. 1422.) ; Cons. Rog. III, 131., (3. 12. 1422.) ; Vidi: Dinić, *Sabor*, 8., nap. 10.

ravnopravno podijeliti među sobom.¹¹⁶⁶ Običaj da poklisari zadrže poklone koje su dobili tijekom trajanja poslanstva kasnije je napušten. Postalo je uobičajeno da im se oduzmu svi osim prehrambenih artikala, za koje se smatralo da neće utjecati na njihovo moralno postupanje, i prodaju na javnoj dražbi, a utržak ide u državnu blagajnu.¹¹⁶⁷

Dubrovačku Republiku je poslanstvo Paska de Resti i Marina de Gondula, s obzirom na okolnosti, prilično stajalo. Za izdatke misije, samo tokom 1422. godine, potrošeno je preko 2 800 perpera,¹¹⁶⁸ a troškovi su rasli i dalje. Nova sredstva u iznosu od 300 perpera poslana su poklisarima na njihov zahtjev krajem te godine.¹¹⁶⁹ O troškovima poslanstva raspravljalo je Malo vijeće koncem te godine kada je odlučilo da im se pošalje novih 300 perpera.¹¹⁷⁰ Sljedeće su godine poklisari po Radi Dabrišjeviću, zvanom Gusić, primili novih 200 perpera.¹¹⁷¹ Sredstva koja su slana iz Dubrovnika uključivala su nove poklone za sugovornike poklisara, koja su ih trebala potaknuti da postupe prema onom što su od njih tražili. Posebno često su darovali Tvrtka II ribom, slatkišima, limunom, šećerom i začинима, i to u znatnim količinama.¹¹⁷² Poklisari su osim toga nekom fra Stjepanu dali 20 perpera kako bi saznali neke povjerljive informacije koje je imao o dijelu Konavala vojvode Radoslava. Zamolili su ga da o tome pitanju razgovara s kraljem i potakne ga da posreduje prodaju na strani Republike.¹¹⁷³ Tvrtko II je za potvrdu toga teritorija, kako im je prenio fra Stjepan, zatražio godišnji tribut od 500 perpera. Unatoč trudu i diplomatskoj vještini poklisara, dodatno ojačanoj izdašnim poklonima, nisu uspjeli realizirati svoju primarnu zadaću. Bosanski kralj zauzeo je koncem 1422. godine promletački stav okrunjen sklapanjem vojnog saveza 6. veljače 1423.¹¹⁷⁴ Nešto ranije, točnije 22. prosinca 1422., izdao je povelju kojom je Mletačkoj

¹¹⁶⁶ "E se dono hauerete da li Slatonossouichi e da li Digniçichi daretene la mita a misser Pasqual vostro compagno. E per lo simile se a misser Pasqual fosse dato qual che don fin che vuy tornareti a luy volemo che ve cha la mita a vuy.", Lett. di Lev. VIII, 138., (13. 12. 1422.)

¹¹⁶⁷ Tadić, *Pisma*, 748. ; Janeković-Römer, „Služba“, 200.

¹¹⁶⁸ Off. Rat. II, 153., (26. 10. 1423.) ; Živković, *Tvrtko II*, 100. ; Usporedi, Dinić, „Jedna knjiga“, nap. 13. ; Živković, „Bosna između Republika“, 19., nap. 45.

¹¹⁶⁹ Lett. di Lev. VIII, 139v., (31. 12. 1422.)

¹¹⁷⁰ Cons. Minus, III, 34., (30. 12. 1422.)

¹¹⁷¹ "Per Rade gla. Dabrisiuouich ditto Gusich vi mandemo yperperi doçento per spese." Lett. di Lev. VIII, 144v., (10. 2. 1423.)

¹¹⁷² "Vi mandemo pesçe barile 27 e confetti scatole 48 e lemoni barile 4 e zuccharo e spese e peuerada como in una cedula qui dentro messa se contien el qual pesce e limoni e parte de li confetti presentate a misser lo re per parte del nostro regimento.", Lett. di Lev. VIII, 138v., (13. 12. 1422.) ; „de mittendo ambassiatoribus nostris qui sunt penes dominum regem Bosne confetiones et pisces in gelatina pro dicto domino rege.“, Cons. Rog. III, 131., (3. 12. 1422.). Nešto ranije kralju su uputili kao poklon 750 perpera iz Dubrovnika po istim poklisarima., Cons. Rog. III, 108., (25. 9. 1422.) ; Janeković-Römer, „Služba“, 202. ; Babić, „Diplomatska služba“, 42.

¹¹⁷³ "Vi demo liberta che li douete per parte de la signoria de Ragusa yperperi XX recordando vuy al detto fra Stefan la information che luy a hauuto dal nostro regimento sul fatto de Canal de la parte de Radossau Paulouich.", Lett. di Lev. VIII, 138v. ; Babić, „Diplomatska služba“, 32.

¹¹⁷⁴ Šunjić, *Bosna*, 176.-183. ; Lovrenović, *Na klizištu*, 227. ; Babić, „Diplomatska služba“, 49. ; Ljubić, *Listine*, VIII, 244. ; Stulli, „Odredbe“, 38.

Republici potvrdio znatne trgovačke povlastice u Bosni, od čega su u Dubrovniku najviše strepili.¹¹⁷⁵ Sklapanje sporazuma omogućili su smanjeni mletački apetiti u vidu odricanja od Omiša i Poljica, što je pogodovalo pronalaženju zajedničkog jezika s bosanskim kraljem.¹¹⁷⁶

Nije stoga začuđujuće što je daljnje djelovanje Paska de Resti i Marina de Gondula, posebno sredinom veljače 1423., bilo fokusirano na žestoko protestiranje protiv mletačke politike u Bosni, dodatno potaknuto viješću o njihovoj namjeri podizanja novih utvrda u suradnji s Tvrtkom II.¹¹⁷⁷ Poklisari su podigli ton rasprave i zaoštrili stav prema bosanskom kralju nezadovoljni njegovim odlukama. On se čak drznuo, nakon što su ga već u više navrata obilno darovali, zatražiti novu dostavu ribe, naranči i drugog voća iz Dubrovnika, čemu nije udovoljeno.¹¹⁷⁸ Poklisari su se izgovarali da nije običaj kralja darovati tako sitnim stvarima, a zapravo su bili ljuti, što su i izrazili. Objasnili su mu da Dubrovčani nisu *dvorski nabavljajući koji dobavljaju robu po narudžbi*,¹¹⁷⁹ a svako njegovo buduće potraživanje smjeli su odbiti.¹¹⁸⁰ Dubrovčanima je postalo dosta toga da ih se iskorištava, a ništa ne nudi zauzvrat. Poklisari su otvoreno, ali dakako probranim riječima i primjerenim načinom, poručili bosanskom kralju da Republika nije riznica bez dna u koju se može zagrabit i kada god se nekom prohtije. Iako su uvijek nastojali odgovoriti pozitivno na svaki zahtjev, ne želeći riskirati ishod misije, ponekad su se o njega oglašili, ako je prelazio granicu dobrog ukusa te predstavljao obično iskorištavanje.

Osim neizlaženja u susret potraživanjima bosanskog kralja, poklisarima je poteškoće u radu pričinjalo njegovo zamjeranje zbog pružanja utočišta Vuku Baniću kojemu je pripisivao organizaciju zavjere.¹¹⁸¹ Pasko de Resti i Marin de Gondula odgovorili su mu da je njihov grad oduvijek slobodan, te je običaj pružanja azila neizostavni dio dubrovačke tradicije. U vezi toga posebno je zanimljiv ukor izrečen Pasku de Resti zbog individualne intervencije. On je samovoljno pokušao pomiriti Tvrtka II s Vukom Banićem, kojemu je u tu svrhu uputio

¹¹⁷⁵ Ljubić, *Listine*, VIII, 204. ; Živković, „Ivaniš Nelipić“, 164.

¹¹⁷⁶ Usp.: Živković, *Tvrtko II*, 100.

¹¹⁷⁷ Lett. di Lev. VIII, 145., (16. 2. 1423.)

¹¹⁷⁸ „Voi dite che el re domando pesse e naranze e fructi de piu maniere, e la qual cosa ve diremo che mai non fu costume nostro di sottomettere la terra e queste cose si minute con algun signore. Et avanti ho voluto questa terra soggiacere e spese di gran doni et di cose di valore degne di se, che volersi mettere con alguno in servitu de queste piccole cose che serto ne pareira gran manchamento de honor tanto per lo re quanto per altri suoi cortigiani e baroni che anche domand di tali cose.“, Lett. di Lev. VIII, 145.-145v., (16. 2. 1423.) ; Janeković-Römer, *Okvir*, 138. ; Ista, „Služba“, 201.-202.

¹¹⁷⁹ Lett. di Lev. VIII, 145.-145v., (16. 2. 1423.) ; Pucić, *Spomenici srpski*, Primjetbe XXIX ; Jireček, *Važnost*, 87.

¹¹⁸⁰ „...el dicto messer lo re vi domandasse tal cose, et voi scusate nostra comunita per quello piu bell modo che vi pare.“, Lett. di Lev. VIII, 145v., (16. 2. 1423.)

¹¹⁸¹ O njegovom boravku u Dubrovniku vidi: Tadić, „Promet“, 108.-109. ; Živković, *Tvrtko II*, 103.-104.

pismo. O tome je izvijestio Vijeće umoljenih koje mu je odgovorilo da je prekoračio ovlasti.¹¹⁸² Iako su mu namjere bile dobre, morao je snositi sankcije svoga čina.¹¹⁸³

Sredinom veljače 1423. poklisari su se nalazili u Jajcu. Tamo su pratili kralja Tvrtka II koji je krenuo na put u namjeri da postupi prema ugovorenim obvezama prema Republici Sv. Marka. Od tamo je planirao izvesti vojni napad na posjede vojvode Ivaniša Nelipića koji je stvarao poteškoće u protoku robe iz Dalmacije prema unutrašnjosti.¹¹⁸⁴ U novom naputku poklisarima ponovno je bilo riječi o Vuku Braniću, od kojega je ipak bosanskome kralju prijetila opasnost, kako je ispravno ranije pretpostavljao. U toj posljednjoj uputi poklisari su dobili dopuštenje da se vrate kući.¹¹⁸⁵ Dužnosti su razrješeni u travnju 1423. godine, uz zahvalu za promicanje državnih interesa i obavljanje povjerenih zadaća.¹¹⁸⁶

6.2.2. 2. NIKOLA DE GOČE – VLAHO MATEJEV DE GEORGIO

Izbor i ciljevi poslanstva

Vijeće umoljenih odlučilo je da se vojvodi Sandalju upute poklisari gotovo paralelno kada i bosanskom kralju. U Malom vijeću izabrana su trojica vlastelina kojima je povjeren zadatak sastavljanja nacrtu upute koji je kasnije potvrđen u Vijeću umoljenih.¹¹⁸⁷ Veliko vijeće odlučilo je o svim organizacijskim radnjama kao pripremnom dijelu za odlazak poklisara. Vojvodi Sandalju ponijeli su dar od 500 perpera, dobili su plaću od 100 perpera, a kazna za neodlazak na misiju bez opravdanja određena je sa 150 perpera. Dobili su pratnju od 20 konja i 10 slugu, od kojih je šest bilo konjanika i četiri pješaka. Oni su za plaću dobili četiri perpera i šest groša za jedan mjesec, nakon čega se udvostručavala. Troškovi poslanstva bili su ograničeni. Pratlja nije smjela potrošiti više od osam perpera na dan, a poklisari dvadeset. Kao nositelji poslanstva izabrani su Nikola de Goče i Vlaho Matejev de Georgio¹¹⁸⁸ koji su se tijekom 1422. i 1423. godine istakli diplomatskim angažmanom kod Sandalja i Radoslava. Vlaho Matejev de Georgio (oko 1382.-1436.)¹¹⁸⁹ bio je jedan od petorice sinova Mateja

¹¹⁸² "Ma per che noi hauemo veduta una lettera da voy solo messer Pasquale, le quale ne a dana el dicto Volcho, per la quale appare che voi messer Pasquale li scriuete che vi siete intormesso a reconciliare el dicto Volch com messo lo re... de la qual cosa molto ci marauiglemo et non vi possemo la l'dare permito di tal cosae auete fatto male, che come voi sapete ambaxiadori non doueui parlar fuor della vostra comission ne parlare ne preghare per nesun che non sia ragusea senza expresa nostra lettera e comession.", Lett. di Lev. VIII, 145., (16. 2. 1423.)

¹¹⁸³ Statut, knjiga VIII, glava XLVIII, „*De pena illorum qui faciunt contra commissiones*“.

¹¹⁸⁴ Lett. di Lev. VIII, 148v., (1. 3. 1423.)

¹¹⁸⁵ Lett. di Lev. VIII, 154v., (12. 3. 1423.)

¹¹⁸⁶ Cons. Rog. III, 150v., (24. 4. 1423.)

¹¹⁸⁷ Cons. Rog. III, 115v., (16. 10. 1422.) ; Cons. Minus III, 17v., (9. 10. 1422.) ; Isto, 18., (12. 10. 1422.)

¹¹⁸⁸ Cons. Maius II, 98.-98v., (24. 9. 1422.) ; Isto, 99v., (5. 10. 1422.)

¹¹⁸⁹ Mahnken, *Patricijat*, I, 224. ; Mahnken, *Patricijat*, II, Georgio XXXI/1. Georgio. ; Vekarić, *Vlastela*, 43.

Vitovog de Georgio (1329.-1400.) koji je bio jedan od najuglednijih dubrovačkih vlastelina svoga vremena. Osim što je redovito biran za kneza i suca Republike te savjetnika Malog vijeća često je obnašao poslaničku dužnost kod Balšića (1377., 1382., 1384./85., 1387., 1388. i 1389.) i kralja Tvrtka (1378. i 1379). *Ad voyvodam et çuppanum* bosanskih vojski upućen je 1379., a 1381. nalazi se na misiji kod kralja Karla u Apuliji. Sudjelovao je kao zapovjednik vojnih galija u ratu Ludovika I s Genovom protiv Venecije (1378./81) zbog čega je zaslužio genoveško plemstvo. Često je biran za sastavljača uputa poklisarima, povelja i pisama kraljici i drugim istaknutim osobama u susjedstvu i dalje. Njegovi sinovi Vlaho i Nikola naručito su se istakli u obavljanju poslaničke službe. Vlaho je boravio u poslanstvu kod Radoslava Pavlovića i ugarskog kralja Sigismunda,¹¹⁹⁰ te vojvode Sandalja.¹¹⁹¹ Neke od državnih službi koje je obnašao bile su prokurator samostana Sv. Klare,¹¹⁹² 1424. i 1428. skupljač žita za žitnicu,¹¹⁹³ 1419. i 1425. blagajnik,¹¹⁹⁴ 1426. carinik,¹¹⁹⁵ 1427. procjenitelj u carinarnici,¹¹⁹⁶ 1425., 1426., 1428. i 1430. član je Vijeća umoljenih¹¹⁹⁷ i 1431. Malog vijeća.¹¹⁹⁸ Bio je pomoćnik zapovjednika oružanih lađa koje su gušile pobunu u Konavlima 1419. godine.¹¹⁹⁹

Dubrovčani su uporište za izvedbu planova o proširenju na Sokol i preostali dio Konavala pronašli u njihovom poslanstvu, zbog čega nije potrebno naglašavati njegovo značenje. Početkom listopada 1422. godine krenuli su prema vojvodi Sandalju kojemu su se mogli obratiti bez straha, kao dobrom dubrovačkom prijatelju. Temeljne zadaće poklisara bile su potaknuti vojvodu da vrati Dubrovniku Sokol i posreduje u zadobivanju Konavala obitelji Pavlović. Osim toga bilo je vrlo važno da ga potaknu na intervenciju oko problema u pograničnom području. Poklisari su tražili od njega da vojno djeluje protiv sokolskog kaštelana Branka zbog čestih napada, kada vojvoda Radoslav nije učinio ništa u vezi toga, iako se obvezao da hoće.¹²⁰⁰ Izbijanje tih pograničnih sukoba poklapa se s pogoršanjem odnosa vojvode Radoslava i Dubrovčana, pa nije nemoguće da je baš on svoga kaštelana poticao na takva (zlo)djela.

¹¹⁹⁰ Mahnken, *Patricijat*, I, 220.-221. , 224. ; Vekarić, *Vlastela*, 232.

¹¹⁹¹ Cons. Maius IV, 200v., (25. 6. 1432.)

¹¹⁹² Cons. Maius II, 94v., (26. 8. 1422.)

¹¹⁹³ Cons. Maius III, 4., (22. 12. 1423.) ; Isto, 190., (19. 12. 1427.)

¹¹⁹⁴ Cons. Minus II, 31v., (1419.) ; Cons. Maius III, 45., (18. 12. 1424.)

¹¹⁹⁵ Cons. Maius III, 96., (21. 12. 1425.)

¹¹⁹⁶ Cons. Maius III, 140., (19. 12. 1426.)

¹¹⁹⁷ Cons. Maius III, 53., (13. 1. 1425.) ; Isto, 99v., (29. 12. 1425.) ; Isto, 194v., (2. 1. 1428.) ; Cons. Maius IV, 67v., (23. 12. 1429.)

¹¹⁹⁸ Cons. Maius IV, 111., (14. 11. 1430.)

¹¹⁹⁹ Vekarić, *Vlastela*, 43.

¹²⁰⁰ Grujić, „Konavli“, 30.

Otpor misiji mletačkog poslanika

Niti ovi poklisari nisu izbjegli peripetije oko djelovanja mletačkog poslanika Ivana de Zorzi u Bosni, pogotovo nakon što su Pasko de Resti i Marin de Gondula Vijeću umoljenih uputili obavijest da je on napustio kraljevski dvor i uputio se prema vojvodi Sandalju.¹²⁰¹ Zbog toga su vijećnici donijeli odluku da se o najnovijim saznanjima žurno izvijeste poklisari kod vojvode.¹²⁰² Nakon konačnog povratka Mletačke Republike na Jadran, posebice odkada je 1420. godine učvrstila pozicije, bila je prisiljena održavati i jačati veze s Bosnom koju je vidjela kao „sigurnosno predvorje“ svojih posjeda u Dalmaciji.¹²⁰³ Dubrovčani su otpor mletačkoj politici, koja je predstavljala potencijalnu opasnost njihovoj samostalnosti i interesima, pružili preko poklisara. Nikola de Goče i Vlaho de Georgio nastojali su pridobiti Sandalja na dubrovačku stranu u tom sukobu, te osigurati njegovu intervenciju kod Tvrtka II kako ne bi pao pod utjecaj mletačkog poslanika.¹²⁰⁴ U svrhu postizanja toga cilja pozivaju se na njihove dobre odnose i vojvodi ističu da nikada nije učinio ništa na štetu Dubrovnika, te se nadaju da će takav stav i nadalje zadržati.¹²⁰⁵ Sandalj je iskoristio ugroženi položaj Dubrovačke Republike za podizanje aspri iz depozita čemu je udovoljeno preko njegovog poslanika Grupka Dobričevića, unatoč poteškoćama koje su se pojavile.¹²⁰⁶ Gotovo je nemoguće da bi ijedan vojvodin zahtjev naišao na negativnu recepciju u trenutku kada je Dubrovčanima njegova pomoć bila neophodna.

Dubrovčani su doista imali razloga biti zabrinuti glede mletačkih planova, a njihove sumnje potvrdio je izaslanik ugarskoga kralja koji ih je informirao da se u Dalmaciji i Veneciji skupila naoružana vojska uperena protiv njihovoga grada. Ugarski poslanik sa sobom je ponio i Sigismundovo pismo namijenjeno vojvodi Sandalju koje je poklisarima poslano zajedno s uputom. U njoj je stajalo da pokušaju proniknuti u njegov sadržaj,¹²⁰⁷ koji

¹²⁰¹ Lett. di Lev. VIII, 138v., (13. 12. 1422.)

¹²⁰² Cons. Rog. III, 131v., (3. 12. 1422.)

¹²⁰³ Šunjić, *Bosna*, 235. ; Ančić, „Struktura“, 26.

¹²⁰⁴ Lett. di Lev. VIII, 134v., (30. 11. 1422.)

¹²⁰⁵ "...voi siate stato fauoreuole per Ragusa contra le domande del ambasciador de Venegia", Lett. di Lev. VIII, 134v., (30. 11. 1422.)

¹²⁰⁶ "...auemo dati li detti aspri al dicto Grupcho secondo al tenor della letera del dicto voiouoda.", Lett. di Lev. VIII, 140v., (4. 1. 1423.) ; Cons. Rog. III., 134., (25. 12. 1422.) ; Stojanović, *Povelje i pisma*, I/1, 368.-369. ; Babić, „Diplomatska služba“, 59.-60. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 241. Pretpostavlja se da je vojvoda trebao novac kako bi odobrovoljio Osmanlije koji su postali važan čimbenik u kreiranju političkih smjernica na Balkanu.

¹²⁰⁷ "Et dana che gli l'aerete mettetui a spiar de quel che se contiene in la dicta litera e sel voiouoda vel dice lui ben. In caso che non, e voy lo spiate per lo meglior modo porete e quello hauerete nel date a sauere.", Lett. di Lev. VIII, 135., (30. 11. 1422.) ; Usp. Kurtović, *Veliki vojvoda*, 249.-250.

nam je ostao nepoznat.¹²⁰⁸ Vojvodi Sandalju trebali su ga uručiti na način koji su smatrali najprikladnijim, javno ili tajno, te ga zamoliti da pošalje svoga poslanika ili pismo ugarskom kralju.¹²⁰⁹ Na taj su se način dubrovačkim posredstvom otvorila vrata nove suradnje između Sandalja i Sigismunda.

Nikola de Goče i Vlaho de Georgio bili su pravovremeno obaviješteni o dolasku mletačkog poslanika koji je od vojvode planirao tražiti zakup drijevske carine i dozvolu za početak gradnje utvrde Usinj i nekih drugih mjesta.¹²¹⁰ Dubrovačko-mletački prijepor odraz je pronašao i u žalbi na nezadovoljavajuću kvalitetu, to jest lošu boju tkanine kojom se trgovalo u Bosni. Poklisari su opovrgnuli mišljenje da se radi o dubrovačkoj koja je daleko kvalitetnija od mletačke. Smatrali su da je ta loša roba sigurno njihova, što se prepoznaje po žigu Republike sv. Marka koji je otisnut na njoj.¹²¹¹ Izravnu prijetnju trgovačkim interesima u Bosni dubrovački poklisari trebali su obesnažiti *con tutto el vostro sapere, con saue et accorte parole*, kako je stajalo u uputi koju su primili. U nastojanjima da spriječe Mlečane da zauzmu neke od gradova u bližem susjedstvu, poklisari su imali dozvolu oratorske vještine potkrijepiti darovima za Sandalja, Tvrtka II i druge bosanske velmože.¹²¹² Čini se da su bili uspješni u odbijanju mletačkih aspiracija, jer je vojvoda Sandalj zauzeo dubrovačku stranu u tome sukobu zbog čega su pohvaljeni.¹²¹³ Takva reakcija bila im je dodatan motiv u zdušnom obavljanju povjerenih zadaća. Njihov veliki uspjeh bilo je i Sandaljevo obećanje da će posjetiti Dubrovnik,¹²¹⁴ što je ostvareno 1426. godine.¹²¹⁵

Osim uloženog truda u ostvarenje povjerenih zadataka, poklisari su uložili i fizičke napore jer su vojvodu pratili u stopu kako je on mijenjao svoje boravište. Početkom 1423.

¹²⁰⁸ Postojali su slučajevi kada se zapečaćena pošta otvarala, kako bi se došlo do dragocjenih informacija koje je nosio njihov skriveni sadržaj, a potom ih se vješto zatvaralo tako da se čine već otvorenima, Truhelka, „Konavoski rat“, 192.-193.

¹²⁰⁹ Lett. di Lev. VIII, 135., (30. 11. 1422.) ; Lovrenović, *Na klizištu*, 230.

¹²¹⁰ Lett. di Lev. VIII, 135v., (3. 12. 1422.) ; Lovrenović, *Na klizištu*, 230. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 251. Misija mletačkog poslanika Ivan de Zorzi na Sandaljevom dvoru nije nam poznata u svim detaljima. Dio pregovora odnosio se na problem Kotora kojega su Mlečani željeli staviti pod svoju upravu, vidi: Kurtović, *Veliki vojvoda*, 252., nap. 897.

¹²¹¹ Lett. di Lev. VIII, 134v-135., (30. 11. 1422.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 250.

¹²¹² Lett. di Lev. VIII, 134v., (30. 11. 1422.) ; Cons. Rog. III, 131., (3. 12. 1422.) ; Isto, 131v., (3. 12. 1422.). S tom je praksom nastavljeno 1423. godine kada se ponovno darivaju vojvoda Sandalj i Tvrtko II, ali taj puta kao oblik zahvale zbog ustupanja Sokola, Cons. Rog. III, 142., (18. 2. 1423.) ; Isto, 143., (24. 2. 1423.)

¹²¹³ Lett. di Lev. VIII, 135v., (3. 12. 1422.)

¹²¹⁴ "Sandagl acceptando a lo in vito de venir a Ragusa quando li sora in destro.", Lett. di Lev. VIII, 134v., (30. 11. 1422.)

¹²¹⁵ Vojvoda Sandalj je Dubrovnik prvi puta posjetio 1394. godine i već tada mu je doznačen bogati novčani dar. Vidi: Ragnina, *Annales*, 14. ; Grujić, Zelić, „Palača“, 53.

godine nalazili su se u Kuknju,¹²¹⁶ sredinom siječnja u Pod Samoboru,¹²¹⁷ a sljedeći mjesec u Bišću.¹²¹⁸

Troškovi

Njihovo poslanstvo prilično je stajalo Republiku te su više puta primili nova sredstva. Troškovi misije više su puta bili tema rasprava u Malom vijeću.¹²¹⁹ Potraživanjima poklisara nije svaki puta udovoljeno,¹²²⁰ a ukoliko je to bilo moguće i opravdano jest.¹²²¹ Iz Dubrovnika su osim novca primili darove za osobe s kojima su obavljali razgovore kako bi ih pridobili i potakli na suradnju.¹²²²

Nastojanja za proširenje granica

Nakon smirivanja situacije oko misije mletačkog poslanika u Bosni Nikola de Goče i Vlaho de Georgio posve su se posvetili zadacima vezanim uz proširenje teritorija Republike. Situacija u Sokolu i dijelu Konavala u kojem su Dubrovčani uspostavili vlast bila je alarmantna pa su bili prisiljeni ponovno iznijeti Sandalju pritužbe protiv kaštelana u Sokolu i njegovih ljudi,¹²²³ ali i na vojvodu Radoslava koji obećao intervenirati, a ništa nije učinio (*promise de farne per assay e infino amo, ali non a facto niente*). Osim toga nadali su se da će vojvoda Sandalj posredovati u stjecanju dijela Konavala koji su pokušavali dobiti.¹²²⁴ Poklisari su povoljnije vijesti o tome uputili početkom 1423. godine, nakon izmirenja Sandalja i Radoslava, čemu je pridonio Sandaljev brat knez Vukac.¹²²⁵ Dubrovački poklisari razgovarali su s njim kao zastupnikom interesa vojvode Radoslava, čiji je bio punac, o

¹²¹⁶ Lett. di Lev. VIII, 140v., (4. 1. 1423.)

¹²¹⁷ Lett. di Lev. VIII, 142v.-143., (25. 1. 1423.)

¹²¹⁸ Lett. di Lev. VIII, 151., (1. 3. 1423.)

¹²¹⁹ Cons. Minus, III, 19v., (18. 10. 1422.)

¹²²⁰ "Per li denari per le vostre spese non potessimo così presto spazarli, ma per li primi ve li maderemo.", Lett. di Lev. VIII, 140v., (4. 1. 1423.)

¹²²¹ Lett. di Lev. VIII, 142v., (25. 1. 1423.)

¹²²² "Per lo facto delli denari vi scriuessimo per altra et hora vi dicemo che mandiate di qua due di ostri famigli a cauallu et per loro ve li manderemo.", Lett. di Lev. VIII, 143., (25. 1. 1423.) ; "Per Vlatcho Tumurlich con la sua compagna vi mandemo per spese yperpere ducento in un sacheto et le quatre peze de panni che douete donare a Radossauo.", Lett. di Lev. VIII, 148v., (19. 2. 1423.) ; Isto, 152., (1. 3. 1423.)

¹²²³ "Anche il suo castellano di Sochol tucto di menaça de mal in peço pero piaça al dicto voiuoda Sandagl de proueder sopra di questo come pare a lui sicche non in coniamo in piu manchamento ne damno.", Lett. di Lev. VIII, 135., (30. 11. 1422.)

¹²²⁴ "Perche la nostra vogla sempre e pure auesa alla altra parte di Canale e così speremo che sia in desiderio a voiuoda Sandagl et pero vi decemo et conmettemo che al dicto voiuoda Sandagl dobiare a riccodare rembrando quanta solitudine et fatigha ello a abuda et portada per vegnire alla nostra intezion per li facti de la altre parte di Canal et de castel Sochol.", Lett. di Lev. VIII, 142., (16. 1. 1423.)

¹²²⁵ Lett. di Lev. VIII, 142., (16. 1. 1423.) ; Živković, „Brailo Tezalović“, 39. ; Isti, „Kontakti“, 100. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 241. ; Ćorović, „Radoslav“, 86.

moгуćnosti proširenja na njegov dio Konavala. Tijekom pregovora, a posebno kada se počelo nadzirati skoro rješenje, Sandalj je od Dubrovčana zatražio komad zemlje u Konavlima koja je bila u vlasništvu njegovog čovjeka Bogete Ruđića. Dubrovčani nisu mogli udovoljiti tom zahtjevu, iako je bilo rizično da ga odbiju. Nikola de Goče i Vlaho de Georgio objasnili su vojvodi biranim riječima da je ta zemlja općinsko dobro na kojoj se nalazi voda i mlin.¹²²⁶ Istom prigodom udovoljeno je njegovoj drugoj zamolbi vezanoj uz njegovog čovjeka Radašina Zlatarića, čime je postignut kompromis.¹²²⁷ Poklisari su u obznanjivanju te loše vijesti vojvodi najviše pozornosti pridavali odabiru riječi, odnosno tome kako ju i kada izreći.¹²²⁸

Dubrovački poklisari izvijestili su Vladu o pregovorima Sandalja i Radoslava, vođenim preko njihovih predstavnika kneza Vukca i gosta Miaša, kojima nisu mogli prisustvovati zbog lošeg vremena.¹²²⁹ U vezi njih dobili su nove instrukcije u smjeru proširenja državnih granica na Konavle.¹²³⁰ U međuvremenu su zaoštreni odnosi Republike i vojvode Radoslava u Konavlima kulminirali njegovim napadom na dubrovačkog kneza. Kako bi otklonili dio napetosti koje su potom uslijedile, Radoslav i Sandalj poslali su svoja poslanstva u Dubrovnik. Radoslava su predstavljali krstjanin Vlatko Tumurlić i Radin Butković, a od svjetovnih osoba Budisav i Vukašin, a Sandalja starac Dimitar i Radovan Vardić, kao svjetovnjak. Brojnost i ugled Radoslavljevog poslanstva znači da je možda imalo dozvolu pregovarati o teritorijalnim ustupcima i naknadama za to, pogotovo jer je tom prigodom njihov gospodar primljen u red dubrovačkih vlastelina.¹²³¹

¹²²⁶ Cons. Rog. III, 136v., (23. 1. 1423.); Lett. di Lev. VIII, 142v.-143., (25. 1. 1423.); Kurtović, *Veliki vojvoda*, 241., nap. 859.

¹²²⁷ Lett. di Lev. VIII, 143, (25. 1. 1423.)

¹²²⁸ "Et con quelle belle parole che vi parera utili et destie siche lo romagna per contento come speremo in la sua discrezione et in le vostre buone et humane parole", Lett. di Lev. VIII, 142v., (16. 1. 1423.)

¹²²⁹ "A risposta della vostra vi dicemo la che voi dite che per mal tempo non poteste essere su al castello da voiuoda et come conte Volchaç et Miasa gost furono a parlamento con voivoda sopra li facti di Radossauo.", Lett. di Lev. VIII, 143., (16. 1. 1423.); Dinić, *Iz dubrovačkog arhiva*, III, 189. Pogrešno datira dokument 27. 1.; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 241.

¹²³⁰ "Et pero vi dobiate per ogni modo affaticare da lui et presentir con bel modo quello seghue et di tucto ne tegnete aduisati sempre attendando di seguire quanto sopra li facti di Canal per altra nostra letera vi fu scripto.", Lett. di Lev. VIII, 143., (16. 1. 1423.)

¹²³¹ Neki smatraju da je titulu dubrovačkog vlastelina Radoslav dobio zato što je potvrdio Dubrovčanima Sandaljevo ustupanje Sokola. Vidi: Cons. Rog. III, 142v.; Miklosich, *Monumenta serbica*, 319.-321.; Stojanović, *Povelje i pisma*, I/1, 582.-585.; Grujić, „Konavli“, 31.; Mijušković, „Dodeljivanje“, 93.-94., 100.-101.; Kapetanić, Vekarić, *Stanovništvo*, 32.; Beritić, „Tvrđava“, 108.; Vekarić, *Vlastela*, 42.; Čošković, „Krstjanin“, 44.-45.

Početkom veljače 1423. godine Vijeće umoljenih je u uputi poklisarima izrazilo veliko zadovoljstvo zbog zadobivanja utvrde Sokol.¹²³² O tome su ih Nikola de Goçe i Vlaho de Georgio obavijestili u pismu koje je u Dubrovniku primljeno 27. siječnja 1423. godine.¹²³³ Uspjeh poklisara pospješila je normalizacija odnosa između Kosača i Pavlovića koji su okrunjeni sklopljenim primirjem početkom veljače 1423. godine ("*pace et concordio tra voiuoda et Radossauo*"). Na tome je primjeru vidljivo u kolikoj su mjeri rezultati poklisara uvjetovani vanjskim okolnostima na koje nisu imali utjecaja. Poklisari su iskoristili priliku i zahvalili vojvodi Sandalju koji *nije bio miran i zadovoljan dok nisu postigli svoj cilj*.¹²³⁴ Time su istakli više stvari od koji posebno pada u oči kako je Sandalj istaknuti prijatelj Dubrovčana čiji interesi su mu vlastita briga. Time su stvorili preduvjete za dobre odnose u budućnosti, jer je bilo važno za saveznika imati jaku osobu kakav je Sandalj bio u Bosni, gotovo tijekom svoga čitavoga životnoga vijeka.¹²³⁵

Dubrovačkoj Vladi bilo je stalo da se postignuti dogovor potvrdi u pisanom obliku kao pravna garancija u budućnosti.¹²³⁶ Poklisari su poslali kopiju povelje u Dubrovnik kako bi vijećnici dali svoje mišljenje i predložili eventualne korekcije.¹²³⁷ Vojvodi Sandalju su naglašavali kako sitna neslaganja oko izgleda ne smiju biti prepreka njezinom donošenju.¹²³⁸ Okončanjem zadatka o ustupanju Sokola, poklisari su krenuli u ispunjenje druge etape svoga poslanstva. Prije napuštanja njegovog dvora zamolili su vojvodu da pošalje jednoga od svojih

¹²³² "...chel castel di Sochol sia dato alle man del dicto voiuoda et chel vi si doleua amicheuolmente digando che d'allora chel dicto castello li fu dato in le mani per noi", Lett. di Lev. VIII, 143v., (1. 2. 1423.). Vojvoda Sandalj oduzeo je Radoslavu Pavloviću njegovu polovicu grada Sokola i cijelog ga predao Dubrovčanima, Cons. Rog. III, 142v., (20. 2. 1423.) ; Grujić, „Konavli“, 30. ; Beritić, „Tvrđava“, 108.

¹²³³ „de induciando super literis ambaxiatoribus qui sunt ad voiuodam Sandagl“, Cons. Rog. III, 137v., (27. 1. 1423.). Vijeće umoljenih požurilo je odašiljanje odgovora: „de induciando super responsione literarum oratoribus ad voiuodam Sandagl“, Isto, 137v., (29. 1. 1423.) ; „de firmando literam mittendam nunc ambaxiatoribus nostris ad voiuodam Sandalium“, Isto, 138. , (1. 2. 1423.)

¹²³⁴ "...vostra signoria non sara satia ne contenta per fin chel dicto castel non torna nelle nostre mani come speremo che con la grazia di Dio et col fauor della vostra amista sara presto", Lett. di Lev. VIII, 143v., (1. 2. 1423.)

¹²³⁵ „...noi sempre fossimo et serno presti et cosi fu sempre la comunita di Ragusa aparechiata di rechare et fermare et mantegnire amista con tucti et maxiamente con li baroni et signori di Bosna et cosi semo presti con lui et tanto piu quanto la ne victi conforta da per lo dicto voiuoda. Et perche dice che per pizole cautele noi non restemo et eis rispondete che a nessuna pizola cutela non guarderemo che a par tegna a vera et longa et presta amista.“, Lett. di Lev. VIII, 143v., (1. 2. 1423.)

¹²³⁶ "...auemo rotte le dicte poueglie concluso buono acordio et fato gli lo nostro priuileghio et sacramentado et bollado come vederete per lo tenor desso et altro si mandemo al dicto Radossauo la copia del priuilegio et pouegla chel de fare bollare et iurare a noy.", Lett. di Lev. VIII, 147., (19. 2. 1423.) ; Cons. Rog. III, 140., (12. 2. 1423.). Vojvoda Radoslav je od Dubrovčana tražio da u darovnoj povelji bude izuzeto Trebinje na koje su Dubrovčani polagali pravo, vidi: Janeković-Römer, „Stjecanje“, 32. Povelja je potvrđena u Vijeću umoljenih sredinom veljače 1423. godine, Cons. Rog. III, 141., (14. 2. 1423.)

¹²³⁷ Lett. di Lev. VIII, 143v.-144., (1. 2. 1423.) ; Cons. Rog. III, 142v., (20. 2. 1423.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 242.

¹²³⁸ „...che per pizole cautele noi non restasemo di concluder amista com luy perche cosi aveva fato anche com voi...“, Lett. di Lev. VIII, 147v., (19. 2. 1423.) ; Dinić, *Iz dubrovačkog arhiva*, III, 189.

ljudi k vojvodi Radoslavu, kod kojega su nastavili svoje poslanstvo. Obećali su da će u povratku ponovno svratiti i obavijestiti ga o tijeku pregovora i postignutim rezultatima.¹²³⁹

Krajem veljače 1423. godine dobili su uputu za prvu audijenciju. Vojvodu su srdačno pozdravili i uručili kredencijalna pisma, a potom se pozvali na dobru uspomenu na njegova oca i brata te mu predali četiri peče tkanine.¹²⁴⁰ Obratili su mu se umiljatim riječima i obasuli ga pohvalama.¹²⁴¹ S njim su potom dogovarali posljednje stavke izgleda darovne povelje, a razmimoilaženja su brzo izglađena.¹²⁴² Ako uspiju okončati pregovore, dobili su dopuštenje da još samo preporuče grad i dubrovačke trgovce, a potom se vrate vojvodi Sandalju (*tornate a voyuda Sandagl*).¹²⁴³ Ipak rodni grad poklisri nisu vidjeli još dugo vremena. Sredinom ožujka nalazili su se još uvijek uz vojvodu Radoslava u Boraču.¹²⁴⁴ U Vijeću umoljenih određeno je da knez i Malo vijeće izaberu među sobom vlasteline koji će sastaviti novu uputu.¹²⁴⁵ Dobre vijesti stigle su iz Pod Borača početkom travnja, čekalo se samo konačno izdavanje povelje. Posljednji pregovori vođeni su o troškovima. Nikoli de Goče prepušteno je da samostalno riješi plaćanje izdavanja povelje, za što mu je iz Dubrovnika stigao novac po nekom Novaku (*in un sacheto di grossi yperperi dozento*).¹²⁴⁶ Vijeće umoljenih nastojalo je ubrzati pregovore odlukom od 14. veljače da se daruju poslanici Sandalja i Radoslava,¹²⁴⁷ a nekoliko dana kasnije poslali su svojim poklisarima 200 perpera i četiri peče tkanine za Radoslava.¹²⁴⁸ Dubrovačka nastojanja uspješno su okončana 7. travnja 1423. kada je vojvoda Radoslav izdao povelju kojom im je potvrdio čitavi Sokol i Sandaljevu polovicu Konavala.¹²⁴⁹ U Dubrovniku su bili time izuzetno zadovoljni tim diplomatskim uspjehom (*bon contenti et tutto quello aueti fatto molto ne piace*).¹²⁵⁰ Nikola de Goče i Vlaho de Georgio osobito su

¹²³⁹ "Col nome de dio partireui di la prometando gli da ritrouare da luy et dar gli a saper quanto auete et seguito col dicto Radossauo.", Lett. di Lev. VIII, 147v., (19. 2. 1423.)

¹²⁴⁰ Lett. di Lev. VIII, 147v., (19. 2. 1423.) ; Kasnije su dubrovački poklisari izvijestili da navedeni iznos tkanine nisu primili, Lett. di Lev. VIII, 151v.

¹²⁴¹ Lett. di Lev. VIII, 148., (24. 3. 1423.)

¹²⁴² Lett. di Lev. VIII, 131v., (bez datuma)

¹²⁴³ Lett. di Lev. VIII, 148., (19. 2. 1423.)

¹²⁴⁴ Lett. di Lev. VIII, 131v., (bez datuma)

¹²⁴⁵ Cons. Rog. III, 148., (24. 3. 1423.)

¹²⁴⁶ "A voy ser. Nicola per che siete piu pratico in queste faciende farete como a la vostra discretion parera, pagando per esso el mancho che porete, ma prima che voy le pagate li direte che per le poueglie fatte a Ragusa voyuoda Radoslau, luy non ha pagato niente.", Lett. di Lev. VIII, 52., (9. 4. 1423.)

¹²⁴⁷ Cons. Rog. III, 141., (14. 2. 1423.)

¹²⁴⁸ Lett. di Lev. VIII, 148v., (19. 2. 1423.)

¹²⁴⁹ Stojanović, *Povelje i pisma*, I/1, 585.-591. ; Iorga, *Notes*, II, 213. ; Miklosich, *Monumenta serbica*, 322.-325. ; Usp.: Dinić, „Jedan prilog“, 38. ; Ćorović, „Radoslav“, 76. ; Živković, *Tvrtko II*, 106. ; Ćošković, „Krstjanin“, 46.

¹²⁵⁰ Lett. di Lev. VIII, 54v., (5. 5. 1423.)

pohvaljeni zbog zalaganja oko zadobivanja polovice Konavala obitelji Pavlović.¹²⁵¹ Čini se da su i u tome bili uspješni, jer su sredinom svibnja izvijestili Vladu da je vojvoda Radoslav spreman ustupiti svoju polovicu Konavala, uključujući Obod i Cavtat.¹²⁵² Pregovori su bili u punome jeku, a vrhunac dosežu tijekom lipnja, kada je uočljiva posebno intenzivna priprema instrukcija i njihovo odašiljanje iz Dubrovnika.¹²⁵³ Najvažnija stavka pregovora bio je dogovor o visini odštete za željene teritorije. Dubrovčani su bili spremni za Konavle s Cavtatom i Obodom vojvodi Radoslavu dati dvanaest tisuća dukata, palaču u Dubrovniku i vinograd u vrijednosti tri tisuće perpera, ali bez ikakvoga tributa.¹²⁵⁴ Polovicu bi platili odmah, a preostali iznos nakon uvođenja u posjed i uspostave vlasti. Vojvoda Radoslav izrazio je želju da ispregovarano ostane brižljivo čuvano između njih.¹²⁵⁵ Uputa poklisarima bila je jasna: *concludiate et compliate questo nostro desiderio per ogni via et modo*. Dobili su na raspolaganje dva kurira i dopuštenje darovati sve one za koje su pretpostavljali da bi mogli ubrzati tijek pregovora. Činilo se da misija ulazi u posljednju fazu, jer načelni dogovor trebalo je još samo pismeno potvrditi.

Poklisari su izvrsne vijesti u Dubrovnik uputili početkom lipnja kada su izvijestili Vladu da je postignut dogovor s vojvodom Radoslavom oko ustupanja njegove polovice Konavala s Obodom i Cavtatom.¹²⁵⁶ Bez obzira na dogovor vojvoda Radoslav se predomislio, a novim zahtjevom od 14 000 dukata ili 42 000 perpera¹²⁵⁷ želio je poručiti kako od svega odustaje. To je bio prvi znak komplikacija koje će se svakodnevno umnažati i kulminirati početkom listopada, kada je realizacija dogovora posve *pala u vodu*.

Vojvoda Radoslav počeo je otezati pregovore i zadavati poklisarima niz nevolja u dovršenju onoga što su smatrali gotovo završenim. Više je razloga koji su ga nagnali na promjenu mišljenja. Budući da nije imao drugi teritorijalni izlaz na more, prostor Konavala za njega je imao iznimni geostrateški interes. Osim toga poklisarima nije bilo lako udovoljiti svim njegovim željama s obzirom na natjecateljski duh koji je imao prema Sandalju vidljiv u

¹²⁵¹ "...auemo veduto che molte volte fuste in pratica com voyuoda Radossauo sopra la sua parte da Canal, tanto com luy a bocha quanto per interposte persone che cierto ne a molto piacuto.", Lett. di Lev. VIII, 56., (17. 5. 1423.)

¹²⁵² "El vi disse che voleua et contentaua che de la sua parte di Canal com obod et cita vechia dar le in nostre mani per ducati quatuordese millia et casa et vigna et che luy volse che bon ne scriuesse et aspetasse di la nostra risposta.", Lett. di Lev. VIII, 56., (17. 5. 1423.)

¹²⁵³ Cons. Rog. III, 160., (4. 6. 1423.) ; Isto, 160v., (5. 6. 1423.) ; Isto, 161., (7. 6. 1423.) ; Isto, 165v., (17. 6. 1423.) ; Isto, 168., (23. 6. 1423.)

¹²⁵⁴ Lett. di Lev. VIII, 57v., (17. 3. 1423.)

¹²⁵⁵ Lett. di Lev. VIII, 58., (17. 3. 1423.)

¹²⁵⁶ "...che voi dite auer concluso con lo dicto Radossauo per la sua parte di canale et cita vechia et obod et tucto quelle chello a in canale in caso che a noi piazza.", Lett. di Lev. VIII, 63., (2. 7. 1423.)

¹²⁵⁷ Lett. di Lev. VIII, 63., (bez datuma)

nastojanjima da postigne veću odštetu od njega. Valja primjetiti da je Radoslav bio svjestan da Dubrovčani žele prodaju što prije završiti, dijelom i zbog poteškoća koje su imali u pograničnim dijelovima,¹²⁵⁸ što koristi kako bi za sebe izvukao što više privilegija. Vrijeme je neumoljivo radilo njemu u prilog, što mu je omogućilo da taktizira. S nametnutim pravilima igre poklisari se nisu mogli lako nositi. Po svemu sudeći upitno je u kolikoj je mjeri vojvoda uopće bio spreman na sankcioniranje dogovora, odnosno je li njegovo ponašanje bilo samo dio igre kojom propituje krajnji limit do kojega su Dubrovčani spremni ići.

Tijekom lipnja 1423. godine završetak pregovora bio je maglovit. Dubrovčani i vojvoda Radoslav Pavlović pokazali su privremenu istovjetnost stavova kroz slaganje oko odštete. Poklisari su izvijestili Vladu da vojvoda pristaje na 10 000 dukata i dodatnih 4 000 dukata na dobit uz 5% kamatu.¹²⁵⁹ Već tada je poklisarima poslana kopija povelje u tri primjerka iz Dubrovnika, jer se vjerovalo da će dogovor brzo biti postignut.¹²⁶⁰

Na vrhuncu pregovora uključio se u njih i vojvoda Sandalj, neizravno preko svoga čovjeka Vukca Vardića, s kojim su Nikola de Goče i Vlaho de Georgio obavili povjerljiv razgovor u Goraždu. Najprije su zatražili mišljenje i dozvolu od Vlade, te naputak za razgovor.¹²⁶¹ Poslije su se Dubrovčani zahvalili Sandalju na dobrom savjetu koji im je dao, iz čega se vidi da je odlazak poklisarima bio odobren, da je sastanak održan te je urodio korisnim pomacima.¹²⁶²

Dogovori o visini naknade nastavljani su početkom srpnja. Dubrovčani su ostali čvrsti u ranije zauzetim stajalištima,¹²⁶³ a ponudu su učinili još primamljivijom pridavši joj prihode carine u Ledenici.¹²⁶⁴ Dubrovački su poklisari razgovarali s ljudima Radoslava Pavlovića, Radojem Ljubišićem, Vukasom Raspudićem, Radoslavom Obradovićem i Brailom

¹²⁵⁸ Lett. di Lev. VIII, 63v., (bez datuma) ; Vidi: Kurtović, *Veliki vojvoda*, 261.

¹²⁵⁹ Lett. di Lev. IX, 5., (25. 6. 1423.)

¹²⁶⁰ "Vi mandemo la copia di dicte pouegle ligate con questa (5.) zoe et prima una la qual douemo far noi al dicto Radossauo, l'altra che l' dicto Radossauo die fare a noi et terça per li denari che romagnera in lo nostro comune...(5v.)", Lett. di Lev. IX, 5.-5v., (25. 6. 1423.)

¹²⁶¹ "Voi dite che Volchaç Vardich che a tanto in grazia a voi uoda Sandagl vi scripse che voi o ver un di voi douesse andare in Gorasde a parlar con lui.", Lett. di Lev. IX, 5v., (25. 6. 1423.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 962., nap. 928.

¹²⁶² „Da poi auessimo l'altra vostra per la qual vedemo che parlaste col dicto Vardich. Et intendemo quel chel dicto vi disse per parte di voi uoda Sandagl che molto ne piace. Et assai regraziamo al dicto voi uoda del suo bon consiglo", Lett. di Lev. IX, 5v., (25. 6. 1423.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 962., nap. 930.

¹²⁶³ "Per la quantita de li denari per canal zoe ducati X^M contadi et 4^M a termine de uno anno a prode 5 per C la amio ve auemo inteso che auete concluso et siete stati d'acordo com Radossauo che molto ne piace, ma tutta volta noi intendemo come sempre vi auemo comesso et voi a noi risposto per vostre lettere che quelli ducati che non se potra trouare in oro, selli possa pagare in grossi a ypperpere tre per ducati et così credemo rendeuoue certi che sia.", Lett. di Lev. IX, 6., (10. 7. 1423.)

¹²⁶⁴ "Semo contenti chel dicto voi uoda Radossauo faza ricogliere in Cannal la dicta gabella per sempre mai come prima a fatto.", Lett. di Lev. IX, 6., (10. 7. 1423.)

Tezalovićem o tome kako bi oni mogli pomoći, vodeći računa o strogoj diskreciji. Poklisari su do svoga cilja nastojali doći njihovim posredovanjem zbog čega su im više puta obećali darove i privilegije.¹²⁶⁵ Isto su tražili od Sandalja s kojim su se susreli, pogotovo jer je ranije iskazao dobru volju za to.¹²⁶⁶ Nikola de Goče i Vlaho de Georgio obasuli su ga zahvalama na svemu što je učinio za Republiku u pregovorima s Radoslavom kojima je *bio početak, sredina i završetak*.¹²⁶⁷ Nakon dva ili tri proboravljena dana s njim trebali su se ispričati i vratiti k Radoslavu radi dovršetka pregovora.¹²⁶⁸

Na veliku žalost Dubrovčana sredinom srpnja vojvoda Radoslav promijenio je svoj stav, a sve što su poklisari dotada postigli u pregovorima izgubilo je smisao.¹²⁶⁹ Probleme su imali i s Brailom Tezalovićem koji se osjećao isključen iz posljednje etape pregovora kada su mu uskraćeni neki ranije obećavani privilegiji.¹²⁷⁰ Vojvodu Radoslav je konačni odgovor odlagao tražeći razne izgovore za to.¹²⁷¹ Jedan od njih bio je da sporazum ne može biti sklopljen bez odobrenja bosanskoga kralja¹²⁷² zbog čega su se Dubrovčani ponudili dati mu jednoga čovjeka koji će poći Tvrtku II, zajedno s njegovim poslanikom, kako bi zajedno pokušali dobiti suglasnost. Unatoč svim naporima poklisara i dubrovačkih vijeća da izglađe sitnice koje su Radoslavu smetale, i na taj način dobiju njegovu privolu za finalizaciju pregovora, oni nisu bilježili nikakav napredak. Pogotovo od kada mu se rodio sin Ivaniš zanemario je pitanje prodaje Konavala. Poklisari koji su bili prisutni tom velikom događaju iz njegovog privatnog života darovali su novorođenče tzv. običajem šišanog kumstva, karakterističnim za pripadnike Crkve bosanske, uz dogovor da će kumstvo biti uzvraćeno od vojvode Radoslava po kršćanskim običajima kneževom sinu, ili nekom od uglednijih dubrovačkih vlastelina, ukoliko ga ne bude imao.¹²⁷³

Dubrovčani su uvidjeli da se u postojećim prilikama ništa više ne može napraviti u smjeru proširenja granica, te da je zadržavanje poklisara kod vojvode Radoslava krajnje neproduktivno, zbog čega su dobili dozvolu za povratak. Poklisari su morali biti vrlo oprezni

¹²⁶⁵ Lett. di Lev. IX, 6v., (10. 7. 1423.) ; Isto, 8., (17. 7. 1423.) ; Isto, 10.-10v., (2. 8. 1423.) ; Živković, „Brailo Tezalović“, 40. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 264.

¹²⁶⁶ „Voi ne domandate dello andar a voyuoda Sandagl auanti che vegnate in Canal alla qual cosa vi dicemo che del tutto volemo che andiate da luy.“, Lett. di Lev. IX, 6v., (10. 7. 1423.)

¹²⁶⁷ Vidi: Kurtović, *Veliki vojvoda*, 263.

¹²⁶⁸ Lett. di Lev. IX, 6v., (10. 7. 1423.)

¹²⁶⁹ „...vi respondemo alli facti di Canal che abiamo venduto et inteso quanto auete tolto de suspecto del guastamento di questi facti...“, Lett. di Lev. IX, 8., (17. 7. 1423.)

¹²⁷⁰ Lett. di Lev. IX, 13., (25. 9. 1423.) ; Odlučeno je da im se piše: Cons. Rog. III, 179v., (22. 9. 1423.)

¹²⁷¹ „Ma per usare ogni modo che ne pacie che potesse esser caxon di scoprire la fina di questa facenda.“, Lett. di Lev. IX, 8v., (17. 7. 1423.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 263., nap. 933.

¹²⁷² Živković, *Tvrtko II*, 107., nap. 105.

¹²⁷³ Cons. Rog. III, 169., (30. 6. 1423.) ; Cons. Maius, II, 129., (30. 6. 1423.)

u navođenju obrazloženja za to, kako ne bi ozlovoljili vojvodu, niti se ičim zamjerili. Kao razlog odlaska naveli su veliku želju da vide obitelji nakon dugo vremena izbivanja od kuće.¹²⁷⁴ Jednostavnije rečeno, poslužili su se isprikom koja nije mogla ostaviti negativne posljedice i uvrijediti ga.

Prije konačnog odlaska intervenirali su zbog postupka njegovih ljudi u Trebinju, Vrmu i Konavlima.¹²⁷⁵ Njihovi napadi, posebno na dubrovačke trgovce, koje poimence navode, očigledno nisu prestali, pa su zbog toga poklisari i nekoliko puta kasnije od vojvode tražili da se zauzme za njih.¹²⁷⁶ Prije povratka u Dubrovnik Nikola de Goče i Vlaho de Georgio su se uključili u rješavanje još jednoga problema u dubrovačkim odnosima s vojvodom Radoslavom. U uputi su dobili informacije o zadaćama poslanstva kojemu je nositelj bio Petar Mihočev de Lucari.¹²⁷⁷ On se zauzeo za Dubrovčanina Paladina Jakovljevog de Gondula¹²⁷⁸ koji se nalazio u zarobljeništvu kod vojvode Radoslava,¹²⁷⁹ što je opterećivalo njegov odnos s Republikom.¹²⁸⁰ Dubrovačkog vlastelina zarobio je zbog neriješenih imovinskih pitanja s njegovim bratom Ivanom de Gondula. Vjerojatno je i ta situacija kočila dovršetak pregovora oko Konavala.¹²⁸¹ Vijeće umoljenih dalo je zadatak poklisaru Petru de Lucari da intervenira kod vojvode, ali i bosanskog kralja Tvrtka II.¹²⁸² O tome sporu Dubrovčani su se potrudili informirati vojvodu Sandalja, kneza Vukašina, vojvodu Vukmira Zlatonosovića te knezove Vuka i Vukca Hranića koje su zamolili za posredovanje.¹²⁸³ Ubrzo je Petar de Lucari izvijestio da je razgovarao s Paladinom de Gondula koji ga je zamolio da ne ide kod bosanskoga kralja i bosanskih velmoža tražiti pomoć za njegovo oslobođenje, jer bi time mogao dodatno oneraspoložiti vojvodu Radoslava čime bi se njegov položaj dodatno pogoršao.¹²⁸⁴ Dubrovčani su poslušali njegov savjet zbog čega je Petar de Lucari još neko vrijeme proboravio u pregovorima kod vojvode Radoslava, a početkom kolovoza dobio je odobrenje da se vrati u Dubrovnik.¹²⁸⁵

¹²⁷⁴ "...ma, si come brama hora mai ne prende di roturnare alle nostre famigle gia tanto tempo large da noi.", Lett. di Lev. IX, 8v. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 263., nap. 934.

¹²⁷⁵ Lett. di Lev. IX, 8v., (17. 7. 1423.)

¹²⁷⁶ Lett. di Lev. IX, 14v.-15., (8. 10. 1430.)

¹²⁷⁷ Više o njemu vidi poglavlje 8.4.

¹²⁷⁸ Poslanstvo na Portu je odbio 1431., Cons. Maius IV, 162v., (15. 11. 1431.)

¹²⁷⁹ Lett. di Lev. IX, 7.-7v., (13. 7. 1423.) ; Živković, „Brailo Tezalović“, 40.-41.

¹²⁸⁰ Lett. di Lev. IX, 10v., (2. 8. 1423.). Odlučeno im je pisati, Cons. Rog. III, 175., (29. 7. 1423.)

¹²⁸¹ Vidi: Kurtović, *Veliki vojvoda*, 261.

¹²⁸² Lett. di Lev. IX, 7v-8., (13. 7. 1423.)

¹²⁸³ Lett. di Lev. IX, 7.-8., (13. 7. 1423.)

¹²⁸⁴ Lett. di Lev. IX, 10v., (2. 8. 1423.)

¹²⁸⁵ Lett. di Lev. IX, 185v., (2. 8. 1423.)

Vijeće umoljenih, unatoč drastičnom preokretu pregovora oko proširenja na Konavale, još uvijek nije odustalo od toga. Kao posljednju diplomatsku strategiju, prije konačnog opoziva svojih poklisara, pokušali su pregovaranjem s ljudima vojvode Radoslava doći do svoga cilja. Odabrali su one koji su bili dovoljno moćni da utječu na promjenu vojvodinog stava oko zaključenja posla. Poklisari su smjeli procijeniti kome će se obratiti, a neka imena su im i izravno sugerirana. Brailu Tezaloviću mogli su obećati do 1 000 dukata, dok su za podmićivanje drugih dvorjana imali dozvolu potrošiti 5 000 perpera, slobodno raspolažući tim iznosom.¹²⁸⁶ Poklisari su ih u nastojanjima da im pomognu pokušali pridobiti riječima da se već dugo nalaze u poslanstvu, a dosada nikakve povoljne rezultate nisu mogli javiti u Dubrovnik, što bi im se moglo zamjeriti. Zanimljivo je da su im taj argument predložili oni koji bi bili vršioci te sankcije. Uputu su nadopunili savjetom poklisarima da taj navod modificiraju kako bi polučio jači efekt empatije.¹²⁸⁷

Dubrovačka Vlada je nekoliko pisama izmijenila s poklisarima tijekom kolovoza i rujna, a naročito listopada, kada je korespondencija između njih bila posebno učestala.¹²⁸⁸ Razlog tome bio je što su važni događaji bili na pomolu, ali daleko od onih kojima su se Dubrovčani nadali. Bolje vijesti poklisari nisu mogli javiti niti početkom studenoga. Bezizglednost situacije potvrdili su im ljudi vojvode Radoslava kojima su se obraćali za pomoć.¹²⁸⁹ Unatoč tome poklisari u čak tri upute pisane taj mjesec dobili zadatak razgovarati s vojvodom Radoslavom i njegovim ljudima u pokušajima da se vrate na staze kada su držali da su pregovori završeni (*cosa lungamente praticata et promessa et conclusa*).¹²⁹⁰ Vojvodi su istakli da su ranije dubrovačkoj Vladi javili njegov pozitivan stav oko prodaje, a dio iznosa i

¹²⁸⁶ „...vuy possate parlar de la facenda con tuti quelli a vuy parera parlando in tal forma con li detti como alla vostra discrecion parera.“ ; „Et per altre volte nuy ve dessemo liberta de posser prometter ducati mille a chi a vuy pareua che podessen esser fauoreueli al fatto nostro in tutti yperperi V^M.“ ; „Onde a ciò che vuy possate consegure el fatto et inuenire perfettamente quel che nuy cerchamo da mo vi demo liberta che possate prometteri de denari del nostro comuni a tutti quelli ve parera che possa esser fauoreueli e di bisogno per accurire nostra intencione.“, Lett. di Lev. IX, 13., (25. 9. 1423.) ; „Et perche Braillo Tesalouich...che in caso che per luy nuy havessemu hauuto Canal zoe la parte de voiuoda Radoslau nuy li prometessimo ducati millie“, Isto, 13v., (25. 9. 1423.) Dubrovački poklisari na Porti za vrijeme Konavoskog rata ističu da je za podmićivanje ljudi vojvode Radoslava potrošeno oko 6 000 dukata, Truhelka, „Konavoski rat“, 182. ; Krekić, „Dva priloga“, 134.-135. ; Živković, „Brailo Tezalović“, 40.

¹²⁸⁷ Lett. di Lev. IX, 13v., (25. 9. 1423.)

¹²⁸⁸ Cons. Rog. III, 179v., (22. 9. 1423.) ; Isto, 182v., (10. 10.) ; Isto, 184v., (22. 10.) ; Isto, 185v., (25. 10.)

¹²⁸⁹ „...tutto se acorda a pocha speranza di conclusione bona al nostro desiderio.“, Lett. di Lev. IX, 15v., (15. 10. 1423.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 264.

¹²⁹⁰ "Voliamo che anchor parliate con lui seletitando et prourando con quelle piu belle et humane raxoni et parole che vi parera de auero spazamento da luy a questa nostra intenzion. Et piu efficare raxone et conforto a questo nostro proposito con quelle parole et tempo vi parera.", Lett. di Lev. IX, 15v., (15. 10. 1423.)

otplatili u tkaninama, ističući moralnu snagu dogovorenoga.¹²⁹¹ Vojvodin odgovor bio je pomalo neočekivan, jer je predlagao kalkulacije koje su uključivale prodaju samo dijela Konavala.¹²⁹² Poklisari mu nisu mogli ništa odgovoriti, već su za daljnje korake morali pričekati novu uputu. Osim pregovora s gospodarom Konavala do novih teritorija poklisari su pokušali doći ponovno i preko njegovih ljudi. Obratili su se za pomoć Bogdanu Muržiću, Vlatku Tumurliću i Brailu Tezaloviću kao najistaknutijima.¹²⁹³ Dobili su dozvolu obećati im koliko god je potrebno, ali pod uvjetom da postoje opravdana očekivanja da na taj način dođu do uspjeha.¹²⁹⁴ Iako je Dubrovčanima bilo stalo da dođu do pozitivnog ishoda, nisu namjeravali bespotrebno rasipati sredstva. Vijećnici su namjeravali blagajnu olakšati koliko god je potrebno, ali samo u slučaju da cijela akcija ima smisla. U suprotnome, ako bi bila bezizgledna, poklisari su dobili naputak da im ne ponude ništa (*non promette niente*). Tu se za skrivala velika opasnost za Nikolu de Goçe i Vlahu de Georgio, jer ih je pogrešna odluka mogla skupo stajati. Za počinjene pogreške odgovarali su pri podnošenju završnog izvještaja po povratku, čime je tek poslanstvo završavalo. Tada se utvrđivalo jesu li postupali prema uputi, a posebna se pozornost posvećivala troškovima poslanstva. Možemo zaključiti da su povjerenje i odgovornost povjereni poklisarima u tom kritičnom trenutku izjednačeni s ovlastima koje je imalo vodstvo grada. Dubrovčani u posljednjem diplomatskom pokušaju svojih poklisara nisu propustili priliku zamoliti vojvodu Sandalja da u njemu posreduje.¹²⁹⁵ Zamolili su ga da pošalje jednoga poslanika da osnaži njihove zahtjeve pred Radoslavom.¹²⁹⁶

Nikola de Goçe i Vlaho de Georgio u međuvremenu su dobili dozvolu nastaviti pregovore oko opsega teritorija koji je Radoslav voljan ustupiti.¹²⁹⁷ Zbog gotovo neznatne nade u pozitivan završetak, bili su spremni na kupovinu samo dijela Konavala, bez Cavtata i

¹²⁹¹ "Vostra buona vogla scripta alli nostri signori et per la qual gia la uostra signoria se adegnata de riceuer parte di pagamento in quelli panni che la nostra signoria paga per voi et mando alle vostre mani", Lett. di Lev. IX, 15v., (15. 10. 1423.)

¹²⁹² "...cercando tutta la sua parte di Canal come gia visu detto in tendando in la dicta parte Obod et Cita Vecchia", Lett. di Lev. IX, 15v., (15. 10. 1423.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 264., nap. 938.

¹²⁹³ "Magiormente per che dite aueste dal dicto Bogdan (Morisich) che Vlatcho Tumurlich et Brailo a guasto questi facti", Lett. di Lev. IX, 15v., (15. 10. 1423.)

¹²⁹⁴ "Et in caso che vediate alguna buona speranza dal signor sollecitate con quelli cortexani et baroni che vi par che possa zuouar a questo facto promettando come et a chi et quanto vi par per auer nostra intenzion secondo la liberta che altre volte vi fu dana", Lett. di Lev. IX, 15v., (15. 10. 1423.)

¹²⁹⁵ "Anche ve auisemo come hauemo mandata una letera a voiuoda Sandagl pregandolo che a lui piacesse di mandare una persona in fino a voiuoda Radossauo et anche siando con voi", Lett. di Lev. IX, 16., (15. 10. 1423.)

¹²⁹⁶ Lett. di Lev. IX, 18v., (26. 10. 1423.)

¹²⁹⁷ "Voi hauete promesso alli ambaxador de Ragusa et anche a voiuoda Sandagl che voy eri contento de actender alli ambaxador de Ragusa de dar la meza parte vostra tragando fuora Obod et Citta Vechia et sbactando per rata quello fosse di raxon.", Lett. di Lev. IX, 16., (15. 10. 1423.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 264., nap. 939. "Et perche voiuoda Sandagl ne scripse et anche voy che la paria meglo per spazar piu presto la facenda che domandassemo la parte di Canal de voiuoda Radossauo senza Obod et Captat...domandate solamente la parte di Canal", Lett. di Lev. IX, 18v., (26. 10. 1423.)

Oboda.¹²⁹⁸ Vojvodi su prezantirali čitav tijek pregovora, od njegove početne voljnosti i usmeno zapečaćenog dogovora, do opoziva i traženja niza razloga kao opravdanje tomu.¹²⁹⁹ Iz tih riječi vidljiva je revoltiranost Dubrovčana vojvodinim ponašanjem i pogaženom riječju. Izljevi nezadovoljstva posebno su bili uočljivi kada su se poklisari nasamo našli sa Sandaljem kojemu su se potužili na vojvodu Radoslava kao starom dubrovačkom prijatelju. Osim vojvodine prevrtljivost teret pregovorima bila su neriješena pitanja koja je imao s dubrovačkim plemićima Ivanom de Gondula i Ivanom de Zrieva,¹³⁰⁰ dok su Dubrovčani vojvodi zamjerali napade njegovih ljudi na području Konavala.¹³⁰¹ Poklisari su svoje pritužbe iznijeli biranim riječima, jer su znali da ako nešto žele postići moraju zadržati prijateljski ton. Trezveno su rasuđivali, bez obzira na očigledna neslaganja, koja su lako mogla prerasti na sljedeću razinu spora, u kojoj je bilo vrlo teško vratiti se na stanje prije toga. Pregovori unatoč smanjenim dubrovačkim potraživanjima nisu dali rezultate. Njihov negativan tijek u Dubrovniku je tumačen Božjom voljom, a poklisarima nije zamjerano na neuspjehu, što je i bilo realno.¹³⁰² Ipak, Dubrovčane je čitava diplomatska akcija dosta stajala, a krajnji ishod ostavio je gorak okus.

Početkom studenog donesena je odluka da se Nikola de Goče i Vlaho de Georgio opozovu s dužnosti.¹³⁰³ Pri povratku u Dubrovnik kratko su se zadržali kod vojvode Sandalja kojem su nakon pozdrava zahvalili što je poslao svoga čovjeka da djeluje za interese Republike u pregovorima s Radoslavom. Izvijestili su ga o tijeku i krajnjim ishodima njihovoga poslanstva, pri čemu se nisu suzdržali od uporabe riječi koje su vojvodu Radoslava ocrtale tamnim tonovima.¹³⁰⁴ Osim što su mu se potužili na njegove stavove oko stjecanja

¹²⁹⁸ "...non ce piu di speranza di conclusion, so gia non fosse seguito da poi per la seconda che doueui parlar col signor per la parte sua di Canal sola senza Obod e Zaptat che forse arete abuda meglior ventura che non pensemo.", Lett. di Lev. IX, 21v., (8. 11. 1423.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 265.

¹²⁹⁹ "...vedemo che la vostra signoria truoua noue exceptioni di ser. Zuan di Gondula e ser. Zoan di Crieua che za tanto tempo che voy dite essere debitori della vostra signoria delle quale exception ne femo gran marauiglia che con cose vecchie voi vogliate turbare et guastare." Lett. di Lev. IX, 21v., (8. 11. 1423.). Također je bilo riječi o Paladinu de Gondula koji se nalazio u zarobljeništvu kod vojvode Radoslava: "Et pero magnifico signore danne questa consolacion da poi tanta longa nostra stanza apresso la tua signoria rendine al nostro fratello tuo seruitore ser. Palladino di (f. 22.) Gondula come inocento cum honor e cum buon corere vene de la tua signoria cosi com buona uoglia lassa lo venir com noi a casa sua come e uisto... (f. 22v.)", Lett. di Lev. IX, 22.-22v., (8. 11. 1423.)

¹³⁰⁰ "Et spezialmente doue dizete che voiuoda Radossauo a detto che fin in tanto che a luy non est satisfatto de quello dize da hauer da ser. Johanne Ja. de Gondula et da ser. Johanni Lampre de Zriua luy non vol far niente de la facenda.", Lett. di Lev. 18v., (26. 10. 1423.)

¹³⁰¹ Lett. di Lev. IX, 19., (2. 11. 1423.)

¹³⁰² "Ma tutto reputemo a nostra fortuna e che i dio non ne abia voluto consolare di tante allegrezza.", Lett. di Lev. IX, 21v., (8. 11. 1423.)

¹³⁰³ Cons. Rog. III, 189., (6. 11. 1423.)

¹³⁰⁴ "...gli direte tutto quello auete seguito e come col deto voiuoda Radossauo non auete possuto fare alcuna conclusion se cosa sara. E che vedendo la sua pocha stabilita, pocho spera la signoria de Ragusa de essere mai a conclusione alguna con lui cio che non sia per mezo e per huora do voi voiuoda Sandagl.", Lett. di Lev. IX, 22v., (8. 11. 1423.) ; "Et pero magnifico signor vedete che homo e costui abiando geluso com noi per vostro mezo e

Konavala, naveli su da ih je više puta izigrao kada je obećao da će poslati nekoga od svojih ljudi u Konavle da spriječi napade na Dubrovčane, koji su tamo bili svakodnevnica.¹³⁰⁵ Ta im je situacija nanovo pokazala tko im je pravi prijatelj i na koga mogu istinski računati. Ipak nadali su se da će naponi oko proširenja granica Republike na Konavle dobiti sretan završetak (*buona fine*). Osim što su Sandalja izvijestili o ishodima svoga poslanstva, pokušali su saznati više o novostima koje on ima. Posebno su se raspitivali o misiji mletačkoga poslanika Ivana de Zorzi koji je po drugi puta boravio u Bosni.¹³⁰⁶ Nikolu de Goče i Vlahu de Georgio zanimalo je o čemu su pregovarali i što su dogovorili.¹³⁰⁷ Ipak, Dubrovčani se s te strane nisu više osjećali ugroženima, jer su znali da u vojvodi Sandalju imaju zagovornika svojih interesa, a uz to se pokazalo da se novo poslanstvo Ivana de Zorzi nije ticalo Dubrovačke Republike.¹³⁰⁸

Dubrovački poklisari imali su dopuštenje zadržati se kod Sandalja tri ili šest dana, prema svojoj procjeni, a čitavo vrijeme morali su mu podilaziti.¹³⁰⁹ S nestrpljenjem su dočekali odobrenje Vlade da se po izvršenju zadnjega naputka, pisanog početkom studenoga, mogu vratiti u Dubrovnik, posebno jer se njihovo poslanstvo odužilo znatno dulje od planiranog.¹³¹⁰ Tijekom trajanja misije poklisarima je izdano 3 837 perpera i 3 groša, a svi su potrošeni (*pro famulis, equis, expensis minutis et oris et pro eorum salario*). Poslije stereotipne formule *absoluti* dodano je *et in veritate ser Nicola predictus restat habere ex suo salario ypp.trecentum*.¹³¹¹ Nikola de Goče i Vlaho de Georgio napokon su dobili odriješnicu o oslobođenju od povjerene službe u prosincu 1423. godine.¹³¹²

com voi prima buona amista, che ancora non son quasi sechate le scripture e vedete che auimo...", Lett. di Lev. IX, 23., (8. 11. 1423.); Kurtović, *Veliki vojvoda*, 265., nap. 943.

¹³⁰⁵ Lett. di Lev. IX, 23., (8. 11. 1423.)

¹³⁰⁶ Lett. di Lev. IX, 13v., (25. 9. 1423.); Kurtović, *Veliki vojvoda*, 264.

¹³⁰⁷ "Et perche noi semo informati per lettera de lo ambasadore de Venexia scripture accerti in Ragusa che luy a obtegnudo da voyuoda Sandagl tutto quello chello a saputo domandar per parte della sua signoria, et pero vi mettetì a sentire con destro e bello modo quello che a concluso col detto voyuoda se puo essere che sapiate et che via auera facta, da poi partito da Sandagl.", Lett. di Lev. IX, 23., (8. 11. 1423.)

¹³⁰⁸ Pregovori su bili vezani uz uvjete ustupanja Kotora Mlečanima.

¹³⁰⁹ "Col detto signore cortegiere da poi zonti tre o sei a vogla vostra in queste pratiche e parlando e faciando tutto ciò che per lettere e comession passate vi stato scritto e in cortezarlo et da poi recomandando la terra e li mercatanti tollete comiato e venite a casa.", Lett. di Lev. IX, 22v., (8. 11. 1423.)

¹³¹⁰ "Et siando el termine a voi datto di sopra seguite a tuor comiado e venire a casa como e detto.", Lett. di Lev. IX, 23., (8. 11. 1423.)

¹³¹¹ Dinić, „Jedna knjiga“, 18.

¹³¹² Cons. Rog. III, 194v., (10. 12. 1423.)

6.2.2. 3. IVAN JAKOVLJEV DE GONDULA

Nastavak diplomatske borbe za proširenje na Konavle

Ivan de Gondula izabran je u rujnu 1424. godine za diplomatsku misiju vojvodi Radoslavu u Borač. Čini se da je on zatražio da mu se pošalje poklisar, i to baš Ivan de Gondula,¹³¹³ što u diplomatskoj praksi postaje sve učestalija pojava. Primjetno je da se u pregovorima sve češće nalaze poklisari koji su ranije uspostavili kontakte s osobom kojoj su upućene. To je dovelo do „specijalizacije“ poklisara za određeno područje, te do profesionalizacije službe, što im je olakšalo postizanje ciljeva poslanstva.

Čini se da je primarna zadaća poslanja Ivana de Gondula bila dogovoriti s vojvodom uvjete preuzimanja Konavala. Nakon kratke pauze u pregovorima vojvoda Radoslav iskazao je ponovno dobru volju za njihov nastavak, a Ivan de Gondula bio je idealna osoba da zastupa interese Republike. Vijeće umoljenih prepoznalo je njegovo zalaganje za uspješno ispunjenje povjerenih zadaća zbog čega ga je pohvalilo.¹³¹⁴ Kako bi ga vijećnici dodatno motivirali, pišu mu u uputi da su mu kao dubrovačkom građaninu zasigurno ugled i dobrobit Republike najvažniji.¹³¹⁵ Zanimljivo je da su prepoznali pogodnost trenutka za djelovanje i blizinu ostvarenja dugogodišnjih želja zbog čega su na više mjesta podilazili svome poklisaru i nastojali u njemu potpiniti žar za postizanje povjerenih zadataka. U upućenim instrukcijama oslovljavaju ga svojim *caro, bono et dilleto cittadino*.¹³¹⁶ Vijeće umoljenih vjerovalo je u božju pomoć i sposobnosti Ivana de Gondula koji je imao veliku odgovornost.¹³¹⁷ Povjerenje koje je uživo možda ga je dodatno ohrabrilo, ali zasigurno je bilo i teret zbog postavljenih visokih očekivanja.

U prvoj audijenciji dubrovački poklisar pozdravio je vojvodu prema ustaljenom običaju, a nakon što je obavio sve ono što je nalagao protokolarni obrazac, pokušao ga je pridobiti za ustupanje Konavala i tako dovršiti pregovore koje su Nikola de Goče i Vlaho de Georgio skoro doveli do kraja.¹³¹⁸ To je za njega bilo iznimno važno jer rad nije započeo iz

¹³¹³ Grujić, „Konavli“, 32.

¹³¹⁴ „E vuy non contento al parlar de Volcas andaste dal signor et parlasi con luy sopra di ciò la qual cosa molto vi laudemo el signor mostra de hauer bona volonta de darne la sua meza parte de Canal. Onde nuy vi regratiemo ad ogni vostro bon portamento como a nostro caro e bono cittadino.“, Lett. di Lev. IX, 48., (20. 9. 1424.)

¹³¹⁵ „Quanto mazormente ne seguira honore et utile a vuy che siate uno de nuy.“, Lett. di Lev. IX, 48., (20. 9. 1424.)

¹³¹⁶ Lett. di Lev. IX, 48., (20. 9. 1424.). Bilo je govora i o njegovoj plaći, koja se može smatrati još jednim poticajnim čimbenikom, Isto, 48v., (20. 9. 1424.)

¹³¹⁷ „...speremo in dio et la vostra prudentia“, Lett. di Lev. IX, 48., (20. 9. 1424.)

¹³¹⁸ „E confortemoni che a questa cosa vi sforzati con ogni dilligentia et sollicitudine e metteteui col signor a praticare questa cosa. E che luy ne dira tutta la sua meza parte de Canal con tutte le sue rason et pertinentie

početka, nego nadogradnjom na njihove uspjehe. Dubrovački planovi uključivali su brzo, tajno i trajno postizanje teritorijalnih ciljeva u pregovorima s vojvodom oko Konavala¹³¹⁹ zbog čega dubrovački poklisar nije okolišao. Vijeće umoljenih već sredinom listopada donijelo je odluku da knez i Malo vijeće sastave odgovor na njegovo pismo.¹³²⁰ U skladu s planom Dubrovčana već je u njemu određena visina naknade koju smije ponuditi vojvodi za njegov dio Konavala. Riječ je o 14 000 dukata, od kojih bi 10 000 bilo isplaćeno odmah, a preostali iznos mogao bi uložiti na dobit, uz godišnju kamatu od 5%. Osim toga dobio bi vinograd i palaču u Dubrovniku u vrijednosti 3 000 perpera.¹³²¹ Detalji pregovora trebali su ostati tajni, kako se ne bi izazvalo nezadovoljstvo vojvode Sandalja. Dubrovčani se nisu libili nagraditi i druge utjecajne bosanske velmože kako bi lakše došli do svoga cilja. Tako je Ivan de Gondula dobio dozvolu obećati 400 dukata knezu Vukcu ako im pomogne.¹³²²

Dubrovčani su svoga poklisara u pismima izviještavali o svim novostima, a posebno je važna bila da je prošli mjesec u Dubrovniku boravio Bogdan Muržić, poklisar Radoslava Pavlovića, s kojim je postignut dogovor.¹³²³ Vidljivo je stoga da se pregovori u ovoj fazi nisu vodili samo u Bosni, nego i u Dubrovniku. U uputama su također predviđali različite scenarije ishoda diplomatskih napora te detaljno razradili daljnje postupanje poklisara s obzirom na njihov tijek. Ivan de Gondula dobio je upute kako da se postavi ako vojvoda prihvati uvjete koje mu je ponudio, a na koji način ako odustane od pregovora u potpunosti, što ne bi bilo začuđujuće, s obzirom na prethodna dubrovačka iskustva.¹³²⁴ Ipak, u Dubrovniku su se vjerojatno nadali pozitivnom ishodu, jer su Ivanu de Gondula poslali dva kurira s kopijom darovne povelje, čije je potvrđivanje postao njegov temeljni cilj. Jednoga je kurira trebao uputiti brzo natrag u Dubrovnik s najnovijim vijestima, a drugoga zadržati uza sebe i koristiti

segundo le poueglie che fatte sopra di ciò de volonta et de concordia de ambe le parte per le nostri ambassadori che fo dal dicto voiuoda Radosau zoe ser. Nicola de Goçe et ser. Biasio de Zorzi.“, Isto, 48., (20. 9. 1424.)

¹³¹⁹ „Vuy praticate e trate a fin questa cosa col signor...afforzate de trarlo a fin presto e piu secretamente...“, Lett. di Lev. IX, 48., (20. 9. 1424.)

¹³²⁰ Cons. Rog. III, 225v., (16. 10. 1424.)

¹³²¹ Lett. di Lev. IX, 48., (20. 9. 1424.)

¹³²² „Vi demo liberta de posserli prometteri da quatrocento ducati in zo se luy sera o se non sera luy quello che ne metta in possession de la dicta meza parte di Canal con le rason et pertinentie...“, Lett. di Lev. IX, 48., (20. 9. 1424.)

¹³²³ „Questi di passati Bogdan Mursich fo a Ragusa et practice con nuy questo fatto per parte del signor et nuy li respondessem et cosi lo spazassem da nuy che nuy semo contenti de far como fo concluso per li nostri ambasadori.“, Lett. di Lev. IX, 48v., (20. 9. 1424.) ; Usp.: Cons. Rog. III, 223v., (26. 8. 1424.)

¹³²⁴ „Et se poi signor se mutasse de oppinion de tutto ne date a sauer si che pienamente per vuy siamo auisati et aspettate la nostra risposta. Ma se luy non se mutasse de oppinion et vuy fermate como di sopra et hauendo fermato et riceuuto la pouegla como bisogna et el signor se voltase de oppinion et ridomandassee la pouegla non gli la date anche la teniate apresso di vuy et driete al signor che la hauete mandata a Ragusa.“, Lett. di Lev. IX, 48v., (20. 9. 1424.)

njegove usluge po potrebi.¹³²⁵ Idući odgovor poklisara stigao je 13. listopada, a na njega je odgovoreno šest dana kasnije.¹³²⁶ U tom je napatku potaknut na korištenje svih raspoloživih sredstva kako bi ostvario cilj poslanstva. Vojvoda Radoslav i dalje je iskazivao dobru volju za okončanje kupoprodaje,¹³²⁷ no pojavili su se problemi oko onoga što je tražio zauzvrat, zato što su kružile glasine da se radi o čak 20 000 dukata.¹³²⁸ Dubrovački poklisar je to opovrgnuo jer je imao informaciju da vojvoda insistira da za Konavle dobije isto koliko i Sandalj.¹³²⁹ Bilo kako bilo postalo je očigledno da izvjesne poteškoće postoje i da su predstavljale moguću prijetnju uspješnoj finalizaciji pregovora. Slanje novoga pisma Ivanu de Gondula odobreno je koncem listopada.¹³³⁰ Iz njega se može rekonstruirati sadržaj posljednjeg odgovora poklisara koji je izvijestio da pregovori dobro napreduju.¹³³¹ Zbog toga u tom pismu dubrovački vijećnici savjetuju svoga poklisara da vojvodi i dalje podilazi probranim riječima (*humane e dolce parole*). Ipak, njihovi udruženi naporu bitku su izgubili zbog gubitka zainteresiranosti vojvode Radoslava za okončanje dogovora. Postalo im je jasno da pregovori neće biti dovedeni do kraja, pa je dubrovački poklisar dobio napatuk što reći u završnoj audijenciji. Posebno je naglasio vojvodi vrijeme i napor koji je uložen u cilju postizanja sporazuma.¹³³² Zadnjeg dana mjeseca listopada Ivan de Gondula dobio je napatuk da se vrati kući, jer su se Dubrovčani uvjerali da je vojvoda samo taktizirao, te pregovore nije shvatio ozbiljno.¹³³³ Nakon povratka u Dubrovnik Ivan de Gondula nije prestao raditi na zadobivanju Konavala, njegov angažman zabilježen i tijekom 1425. godine.¹³³⁴ Krajem te godine, kako bi dodatno odobrovoljili vojvodu, Dubrovčani su darovali njegovu suprugu Teodoru s 1 000 dukata.¹³³⁵ Pregovori su nastavljeni i kroz narednu godinu.¹³³⁶ Dubrovčani su kupoprodaju

¹³²⁵ Lett. di Lev. IX, 48v., (20. 9. 1424.)

¹³²⁶ Lett. di Lev. IX, 50v., (19. 10. 1424.)

¹³²⁷ „Per che dixete che voiuoda Radossauo a gran vogla de darne la dicta sua meza parte de Canal como va mostra nel suo parlar.“, Lett. di Lev. IX, 50v., (19. 10. 1424.)

¹³²⁸ Živković, „Brailo Tezalović“, 42.

¹³²⁹ „Dizete che Volcas va disse che a Bogdan Mursich proferessemo che possa dar al signor voiuoda Radossauo de ducati XX^M in denari questo non fo may vero.“ ; „Al signor voiuoda Radossauo preferir tanto quanto dessemo a voiuoda Sandagl per la sua meza parte de Canal.“, Lett. di Lev. IX, 50v., (19. 10. 1424.)

¹³³⁰ Cons. Rog. III, 227v., (30. 10. 1424.)

¹³³¹ „Per lo tenor de la quele multo ben comprendemo la intenzion de voiuoda Radosauo sopra el venderne la sua meza parte de Canal. Onde a vegna che nel parlar suo di mostre hauer gran vogla de darne la ditta sua meza parte de Canal.“, Lett. di Lev. IX, 51., (31. 10. 1424.)

¹³³² „...con lo nome de dio andarete a fare li vostri fatti dicendo in fine al ditto voiuoda Radossauo: Voyuoda io son stato tanto tempo apresso di vuy per poder trare a perfection la pratica longamente hauta intra de vuy e la signoria di Ragusa. Per la vostra meza parte de Canal ora regio non poder far frutto de benin questo a vegna che non sia dal la di nostro.“, Lett. di Lev. IX, 51., (31. 10. 1424.)

¹³³³ Grujić, „Konavli“, 32. ; Iorga, *Notes*, II, 215.-217., 221., 233.

¹³³⁴ Cons. Rog. III, 239., (17. 2. 1425.) ; Isto, 240., (24. 2.) ; Isto, 240v., (10. 3.) ; Isto, 242., (17. 3.) ; Isto, 243v., (11. 4.)

¹³³⁵ Cons. Rog. III, 127., (14. 10. 1425.) ; Babić, „Diplomatska služba“, 41. ; Iorga, *Notes*, II, 227., nap. 2. O njevoj ulozi u zadobivanju Konavala vidi: Krekić, „Dva priloga“, 129.-137. ; Babić, „Diplomatska služba“, 41. ;

uspjeli realizirati krajem 1426. godine.¹³³⁷ Završna faza pregovora vođena je posredstvom dubrovačkih vlastelina i poznanika vojvode Radoslava, Mateja de Gradi i Tome de Bona,¹³³⁸ s kojima je izmjenjivao prepisku.¹³³⁹ O svom uspjehu informirali su prvog susjeda, vojvodu Sandalja.¹³⁴⁰ Njegovo nezadovoljstvo pokrenulo je lančanu reakciju događaja koji su na kraju doveli do otvorenog sukoba.

Živković, „Brailo Tezalović“, 43. U konačnici je dobila 2 000 dukata, jer se Brailo Tezalović odrekao svoga dijela u njenu korist, Krekić, „Dva priloga“, 133.

¹³³⁶ Cons. Rog. III, 288v., (7. 2. 1426.) ; Isto, 291., (26. 2.) ; Isto, 297., (4. 5.)

¹³³⁷ Cons. Rog. III, 273., (19. 12. 1426.). Povelja je potvrđena sutradan, Isto, 273v., (20. 12.).

¹³³⁸ Toma de Bona je bio ugledan dubrovački vlastelin, no čini se da nije dosegao onaj položaj koji je imao Matej de Gradi. Nekoliko je puta izabran za dubrovačkog kneza, Cons. Maius III, 156v., (27. 2. 1427.), Cons. Maius IV, 92., (28. 6. 1430.), Isto, 206., (30. 7. 1432.), ali je obnašao i službe prokuratora crkve Petilovrijenci, Cons. Maius IV, 110., (19. 10. 1430.), te više puta izabran u Vijeće umoljenih i Malo vijeće, Cons. Maius IV, 174., (28. 12. 1431.), Isto, 232., (20. 12. 1432.), Isto, 299v., (28. 9. 1433.).

¹³³⁹ Cons. Rog. III, 259v., (18. 8. 1425.) ; Isto, 269., (12. 11.) ; Iorga, *Notes*, II, 227., nap. 2. ; Babić, „Diplomatska služba“, 64. ; Živković, „Brailo Tezalović“, 43. Vojvodi Radoslavu tada je ponuđeno 40 000 dukata za njegov dio Konavala bez tributa ili 10 000 dukata uz 500 perpera godišnjeg tributa, Cons. Rog. III, 265v., (14. 10. 1425.). O ulozi Mateja de Gradi i Tome de Bona vidi: Živković, „Brailo Tezalović“, 42.-46. Prijateljski odnos vojvode Radoslava s Matejom de Gradi i Tomom de Bona zadržan je tijekom Konavoskog rata, te posebno intenziviran kada se pristupilo pregovorima o uspostavi mira, Truhelka, „Konavoski rat“, 58.

¹³⁴⁰ „de scribendo voiuode Sandagl pro conclusione Canalis“, Cons. Rog., IV, 1., (1. 1. 1427.) ; Živković, *Tvrtko II*, 115., nap. 21. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 286., nap. 1015.

7. RASTUĆE NEZADOVOLJSTVO – NAGOVJEŠTAJ SKOROG SUKOB

Dubrovačke težnje za proširenje kopnenog dijela teritorija dosegle su krajnje ispunjenje u zaokruženom vlasništvu nad čitavim Konavlima, čime su definirane granice Republike, koje će se mijenjati još samo u dva navrata. Sljedećih nekoliko godina nagomilane suprotnosti i nezadovoljstvo su rasli, a razrješenje su dobili tek u Konavskom ratu. Njegov uzrok može se tražiti u pomicanju parametara dogovorenih naknada za ustupanje Konavala njegovim gospodarima. Prije izbijanja sukoba Dubrovčani su darovali nezadovoljnog vojvodu Sandalja s 2 000, a njegovu suprugu Jelenu s 1 000 dukata. To su učinili tajno u nastojanjima da ne izazovu reakciju vojvode Radoslava.¹³⁴¹ Bili su upoznati s rivalstvom tih dvojice bosanskih velmoža, izrazito uočljivo u odnosu na visinu naknade koju su ostvarili za Konavle. Ustupci Sandalju i njegovoj supruzi nisu doveli do ishoda koji su Dubrovčani priželjkivali. Početno nećkanje i prevrtljivo ponašanje vojvode Radoslava preraslo je u osporavanje postignutog dogovora, a u konačnici je dovelo do oružanog sukoba.

Dubrovački poklisari u razdoblju od stjecanja Konavala obitelji Pavlović do početka rata pokušavali su svojim poslanstvima osigurati da do njega ne dođe. Odabrana strategija uključivala je kao primarnu metodu isplaćivanje dodatnih naknada nezadovoljnim bosanskim velmožama u strogoj diskreciji, što nije polučilo zadovoljavajući efekt. Osim toga povjereno im je rješavanje postojećih teritorijalnih trvenja koja su bila rezultat toga nezadovoljstva s kojim su se vremenski preklopila. Gotovo svi izabrani vlastelini odreda su se ranije dokazali u službi poklisara zbog čega su im povjereni ti izazovni zadaci

7.1. IVAN JAKOVLJEV DE GONDULA

Pokušaj rješavanja graničnih sporova

Osim što se nalazio na čelu diplomatskih misija s ciljem zadobivanja novih teritorija, Ivan de Gondula bio je aktivan u obavljanju zadataka za osobe kod kojih se u poslanju nalazio. Vojvoda Sandalj je još krajem 1422. godine Nikoli de Goče i Vlahi de Georgio izrazio želju da posjeti Dubrovnik¹³⁴², što se obistinilo 1426. godine.¹³⁴³ Prilikom toga

¹³⁴¹ “Et perche vedemo el vostro desiderio et la vostra vogla vi dicemo che non per algun debito ma per amor non vogliando niente taglar delli II^M ducati a voi offerti volemo che alla vostra donna sia donati altri ducati mille d'oro...che altre gente non sia et a lei et lui pregaste che questa cosa romagna credenza et che scriptura ne altro non bisogna far di cio“, Lett. di Lev. X, 65v., (5. 6. 1429.) ; „...ducatos duos mille pro dicto voiuoda et ducati mille pro euis uxore.“, Cons. Rog. IV, 112., (9. 7. 1429.) ; Isto, 112v., (9. 7.) ; Isto, 113v., (15. 7.) ; Krekić, „Dva priloga“, 133.-134. ; Kurtović, „Motivi“, 114.

¹³⁴² Lett. di Lev., VIII, 134v., (30. 11. 1422.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 268.

svečanog i važnog događaja istakao se Ivan de Gondula koji je izabran da krene pred Sandalja i njegovu suprugu u pravcu Ključa te se kod vojvode raspita o detaljima posjete. Izrazio je želju da zajedno s njim u posjetu gradu bude i njegova supruga na obostrano zadovoljstvo (*pregato lo signor che se degni che la sua magnifica dona vegna con luy per piu suo e nostro contentamento*). Vojvodi Sandalju je istakao dubrovačko prijateljstvo (*magior segno de domestegheza e d'amor*) i predložio mu da koristi kopneni put preko Stona ili Slanoga, odnosno da ne ide lošim i opasnijim preko Drijeva.¹³⁴⁴

Osim te usluge praćenja i savjetovanja Sandalja i njegove pratnje, istakao se početkom 1427. godine kada je izabran za poklisara k vojvodi Radoslavu radi rješavanja problema oko teritorijalnog razgraničenja.¹³⁴⁵ Kada ga je pronašao s obzirom na trenutno boravište, pozdravio ga je kako to dolikuje, te istaknuo njegove prijateljske veze s Dubrovčanima, koje su održavali i s njegovim ocem i bratom. Prisjetio se poslanstva poklisara Nikole de Goçe i Vlahe de Georgio koji su s njim pregovarali o ustupanju Konavala.¹³⁴⁶ Nakon što je izrazio protest zbog povrede granica, dubrovački poklisar se oprostio od vojvode Radoslava i uputio prema Sandalju. Njemu je poslan, prije svega, zato što već početkom 1427. godine vojvoda iskazuje otvoreno nezadovoljstvo odštetom koju je njegov suparnik dobio prilikom prodaje Konavala. Sandaljevo negodovanje imalo je konstantnu tendenciju rasta, iako je Radoslav dobio samo 100 perpera više godišnjeg tributa. Osim umirivanja vojvode, dubrovački poklisar pokušao je riješiti granični spor između Dubrovčana u Konavlima i Sandaljevih ljudi u župi Dračevici. Granične trzavice pojavile su se u dva navrata 1427. i 1428. godine. Poklisar je

¹³⁴³ Cons. Rog. III, 274v., (6. 1. 1426.) ; Ćorović, „Sandalj“, 102.-107. O detaljima Sandaljevog boravka u Dubrovniku vidi: Tadić, „Promet“, 114.-118. ; Resti, *Chronica*, 230. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 268.-276. ; Janeković-Römer, *Okvir*, 316. ; Ista, „Rituali“, 82.-83.

¹³⁴⁴ "ser Johanni de Ja. de Gondula...voi vene andiate ala via de Cluzi ala presentia de voyuoda Sandagl...lo dobiate conuitar a vegnir a veder Ragusa casa sua et quella casa cheli suo fratelli et amici zentilhomini de Ragusa anno aparichiato ala sua signoria li quali molto son desiderosi de veder la sua signoria, e com quelle altre belle et honereuole parole che vi parera pur dandoli ad intendere che com buon at allegro core siamo contentissimi della sua vegnuta. Et in caso che luy acettera sia al bona hora, vogliate de stramente essere adusiato del logo e del tempo doue e quanto chel vole, che li sia aparichiato lo parezo per vegnire. Et sel dicesseper la via de Narente et voi disconfortatela quanto vi sera possibile, non mostrando de disconfortala per algun dextio, o utel nostro, ma per destio et segurta de suapersona per li longeza del conuenir voltar tuta la pauca e di tempi catiui che lo poriano ritardar con senestio et pericolo. E confortandoli la via uoer de Stagno ouer de Slano donde nesun tempolo poria tagnir. Et per simile salutarete la sua dona realegrandoui e com luy e com ley de la lor sanita e buon stado. E simelmente conuitareti ley com quelle belle parole vi par in caso che la sia in quello logo doue lo signor sera. Ma se la fosse largo da nuy in altro logo et voi pregato lo signor che se degni che la sua magnifica dona vegna con luy per piu suo e nostro contentamento e per magior segno de domestegheza e dvamor...Sel signor non si trouasse ne i Cliuc ne in Bistize ne in Blagai, ma fosse slargato piu longi, et voi tornate a casa che piu largo non aueti la liberta de andar", Lett. di Lev. IX, 95.-95v., (10. 1. 1426.) ; Cons. Rog. III, 276v., (8. 1. 1426.) ; Isto, 279., (9. 1. 1426.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 269., nap. 952.

¹³⁴⁵ Cons. Rog. IV, 2v., (5. 1. 1427.). Posebno se trebao požaliti na postupke njegovoga čovjeka Radoje Ljubišića, Lett. di Lev. X, 4v., (13. 1. 1427.). Odlučeno je da mu se sastavi taj naputak dan ranije, Cons. Rog. IV, 6v., (12. 1. 1427.)

¹³⁴⁶ Lett. di Lev. X, 4v., (13. 1. 1427.)

iskoristio priliku da uloži protest na loše postupanje Sandaljevih ljudi u pograničnom dijelu i zatraži zaštitu za Dubrovčane koji tamo žive.¹³⁴⁷ Kako bi odobrovoljio vojvodu, nije propustio priliku ponovno mu zahvaliti za pomoć i na dobrim savjetima koje im je dao tijekom pregovora s vojvodom Radoslavom oko proširenja granica. Tek nakon što ga je pridobio stvorio je preduvjete za razlaganje stvarne svrhe posjeta.¹³⁴⁸ Budući da su sredstva utrošena za kupovinu Radoslavljeve polovice Konavala bila šakaljiva točka, dobio je uputstvo iz Dubrovnika što da odgovori ako Sandalj započne razgovor o toj temi. Ako ga upita što su dali vojvodi Radoslavu, trebao se izgovoriti da ne zna, budući da nije bio prisutan u vijeću kada se o tome raspravljalo, ali da je po svoj prilici riječ o kući Žore Bokšića.¹³⁴⁹ Lukavi Dubrovčani izabrali su strategiju zataškavanja, uz izgovaranje neznanjem. Pomalo je nelogična pretpostavka će „ta priča piti vodu“, jer je vojvoda Sandalj vjerojatno bio upoznat s tijekom pregovora, te je zapravo samo iskušavao poklisarevu uskrenost. Moguće rješenje je kako te informacije do njega nisu pravovremeno stigle, pa zbog toga nije imao saznanja o detaljima prodaje, no to ostaje otvorenim pitanjem.¹³⁵⁰

Dubrovački poklisar vojvodi se obratio i zbog krađa koje se događaju u Konavlima, posebno od strane Vrsinjana, ali i Dračevičana, za što je uvjeren da je protiv njegove volje.¹³⁵¹ Vidljivo je da se izbijanje pograničnih sukoba vremenski poklapa s pojavom nezadovoljstva vojvode Sandalja, no ne može se sa sigurnošću ustvrditi da su povezani, te da je on bio njihov raspirivač. Kada je obavio sve zadaće dirigitane uputom, Ivan de Gondula nije imao razloga

¹³⁴⁷ Dubrovački poklisari Pasko de Resti i Junije de Gradi, upućeni na diplomatsku misiju despotu, trebali su svratiti vojvodi Sandalju i požaliti se na postupke njegovih ljudi iz Dračevice koji su okupirali područje Planina, Lett. di Lev. X, 14v., (16. 4. 1427.) ; Isti je problem pokušao riješiti Nikola Matejev de Georgio, no bezuspješno, Lett. di Lev. X, 16., (1. 5. 1427.), Isto, 31v., (7. 10. 1427.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 278. Neko se vrijeme rješenje ovoga problema odgodilo zbog zategnutih odnosa između Sandalja i Tvrtka II. Finiširanje je uslijedilo tek godinu dana kasnije. Tada su radi uređenja pitanja granica sa Sandaljem u Konavle poslani dubrovački poklisari Petar de Lucari i Petar de Bona, Lett. di Lev. X, 45., (4. 11. 1428.). Vidi: Kurtović, *Veliki vojvoda*, 282.

¹³⁴⁸ „Io son mandato da lui a tuor sacramento et a me fu commesso per la mia signoria che io mi volti da voi a visitare et notificare questa nostra allegreça.“, Lett. di Lev. X, 5., (13. 1. 1427.)

¹³⁴⁹ „Se nel andare o nel tornare vostro voi trouerete circa del vostro camino voiuoda Sandagl ...dite cosi: Magnifico voiuoda perche la signoria di Ragusa e certissima che de ogni suo acrescimento et felicità a voi e singulare allegreça et piacere pero vi do a sapere come anche per lettere vi fu scripto che con la gratia di Dio et col vostro aiuto et consiglio che fu sie cominciatore et mezo di questo facto la conclusione facta dello acordio tra voiuoda Radossauo et la signoria di Ragusa per la sua parte di Canal et Zaptath et Obod con tucte sue raxoni. Et io son madato da lui a tuor sacramento et a me fu commesso per la mia signoria che io mi volti da voi a visitare et a notificare questa nostra allegreça. Et sei vi domandasse in che modo et voi rispondete perche le cose iera molto serete et io non son nel consiglio et attedeua al mio spazamento non so in che modo, ma ben al di dire che se li deua la casa di Zore.“, Lett. di Lev., X, 5., (13. 1. 1427.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 286.-287.

¹³⁵⁰ Kurtović, *Veliki vojvoda*, 287.

¹³⁵¹ „Et per simile procazate comandamento contra quelli di Drazeuica che non li traietti perche lor son caxon de ogni male.“, Lett. di Lev. X, 5., (13. 1. 1427.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 276., nap. 981.

za daljnje zadržavanje na Sandaljevom dvoru, pa je dužnosti oslobođen u veljači 1427. godine.¹³⁵²

7.2. NIKOLA MATEJEV DE GEORGIO – MARIN JAKOVLJEV DE GONDULA

Svadba – idealna prilika za postizanje dogovora

Nikola de Georgio i Marin de Gondula¹³⁵³ upućeni su bosanskom kralju Tvrtku II početkom 1428. godine s bogatim darovima u tkaninama vrijednosti 400 dukata.¹³⁵⁴ Vrijednost darova često je bila predmet zavisti susjeda. Na dvoru Tvrtka II 1428. prigovaralo se Dubrovčanima da su poslanike Radoslava Pavlovića ugostili više nego kraljeve.¹³⁵⁵ Određena im je plaća od 150 perpera te dodijeljena velika pratnja. Odlazak poslanstva se odgodio do sredine ožujka, pa su još početkom toga mjeseca rješavani preostali detalji vezani uz njihov odlazak. Krajnji rok za napuštanje Dubrovnika određen je 20. ožujkom, pod prijetnjom kazne.¹³⁵⁶

Kada su pronašli kralja, s obzirom na njegovo trenutno boravište, dubrovački su ga poklisari srdačno pozdravili, pokazali vjerovna pisma i predali bogati poklon.¹³⁵⁷ U uvodnome obraćanju iznijeli su veliku želju da ga posjete, koja postoji već dulje vrijeme, te radost što je napokon ostvarena. Iskoristili su priliku pozvati ga da posjeti Dubrovnik. U slučaju da odgovor bude pozitivan odmah su trebali izvijestiti Vijeće umoljenih, kako bi na vrijeme moglo poduzeti potrebne organizacijske korake.¹³⁵⁸ Poklisari su mu prenijeli želje kneza i dubrovačke vlastele za dobro zdravlje i napredak u budućnosti. Kako bi stekli njegovu naklonost istakli su da je *Dubrovnik njegov dom, kao i svih bosanskih velmoža*, a nisu propustili ni priliku pozvati se na uspomenu na njegova oca Tvrtka I (*felice memoria del vostro padre*). Svo vrijeme boravka poklisari su mu neprekidno udvarali, čija je nužnost više

¹³⁵² Cons. Rog. IV, 14., (28. 2. 1427.)

¹³⁵³ Marin de Gondula izabran je nekoliko dana prije Nikole de Georgio, Cons. Maius III, 200v., (19. 2. 1428.) ; Isto, (21. 2.)

¹³⁵⁴ U vezi dara poklisari su postupili protivno nalogu kojim su se trebali voditi zbog čega im je izrečen prijekor., „Auemo inteso che abiando voi voluto presentare el dono ad signor con quello ordine et modo che vi fu connesso zoe auanti che exponesse la ambaxada come sempre se a costumato di stare et repugnando lui et no voglendo voi contentaste et faceste contra la nostra comession digando prima l'ambassata chel li doni fosse presentandi della qual cosa dicemo che non faceste bene per che se non vera dato a far força allo re di donar contra sua vogla.“, Lett. di Lev. X, 85., (19. 4. 1428.)

¹³⁵⁵ Babić, „Diplomatska služba“, 19.

¹³⁵⁶ Cons. Maius III, 197.-197v., (21. 1. 1428.) ; Cons. Rog. IV, 44v., (20. 1. 1428.) ; Isto, 50v.-51v., (3. 3. 1428.) ; Anđelić, „Kraljica“, 380.

¹³⁵⁷ Lett. di Lev. X, 43., (bez datuma) ; Cons. Maius IV, 148v., (16. 3. 1428.)

¹³⁵⁸ Lett. di Lev. X, 43., (bez datuma)

puta naglašena u naputcima iz Dubrovnika.¹³⁵⁹ Poklisari su međusobne odnose nastojali popraviti viješću da se Vuk Banić više ne nalazi u gradu te ne znaju kamo se zaputio.¹³⁶⁰ Prvu audijenciju poklisari su iskoristili da kralju prenesu sve važnije novosti, pa tako i da je jedan od otoka zahvatila epidemija.

Prvi njihov izvještaj pristigao je u Dubrovnik 9. travnja, a nakon deset dana upućen im je odgovor.¹³⁶¹ Javljanje poklisara bilo je ispunjeno mnogim korisnim saznanjima. Sedmog svibnja uputili su obavijest da je na dvor bosanskoga kralja pristigao Pavao Besseni, poslanik ugarskog kralja. Tim je posjetom došlo do učvršćivanja veza ugarskog i bosanskog prijestolja, što je pogodovalo uspješnoj realizaciji ciljeva misije.¹³⁶² Na Tvrtkovom dvoru zatekao se i Sandaljev poslanik koji je savjetovao poklisare, na čemu su mu zahvalili *kao prijatelju i bratu*.¹³⁶³ U Dubrovniku su pravovremeno bili obaviještavani i o tome da je bosanski kralj u Veneciju poslao izaslanika Restoja.¹³⁶⁴ To je bila vrijedna informacija, jer je od mletačkih planova u Bosni i Dalmaciji Republici prijetila realna opasnost, pa je bilo važno da poklisari proniknu u sadržaj tih kontakata. Poklisari su osim toga javili Vladi kako Turci, pod vodstvom Isak-bega, planiraju prodor u Bosnu, što se neminovno moralo odraziti na Dubrovnik i politiku koju vodi prema zaleđu.¹³⁶⁵ Te i druge informacije do kojih su poklisari došli bile su izuzetno bitne za pravilno formiranje budućih vanjskopolitičkih odluka. Zbog toga su iz Dubrovnika dobili uputu da u tim turbulentnim vremenim sve što čuju odmah jave.¹³⁶⁶ Kako bi došli do novih informacija imali su ovlasti stupiti u kontakt sa svima koji bi im u tome mogli pomoći, pa i s djedom Crkve bosanske, u slučaju da ga sretnu.¹³⁶⁷

Više je prostora u uputama posvećeno skorašnjoj Tvrtkovoj svadbi. Dubrovčani su takvim događajima poklanjali punu pozornost, nastojali su u njima sudjelovati i uzveličati ih. To je bila prigoda da poklisari istaknu *antiquissimo amore et perfetta carita et cordiali dilection* prema bosanskoj kruni. Pozvali su se na dobru uspomenu na Tvrtkovog oca, čijem

¹³⁵⁹ „...cortizando sempre el detto prouiditor con ogni humanita con ogni dolceza. Et ogni altro lo qual ve podesse essere proprio a questo fatto, pur che possiate obtegnir la nostra intencion.“, Lett. di Lev. X, 44., (bez datuma)

¹³⁶⁰ „El dicto Volch di sua buona vogla e partito di Ragusa e non sauemo doue sia andato.“, Lett. di Lev. X, 85., (19. 4. 1428.)

¹³⁶¹ Lett. di Lev. X, 85., (19. 4. 1428.)

¹³⁶² Lett. di Lev. X, 87v., (15. 5. 1428.)

¹³⁶³ Lett. di Lev. X, 89., (1. 6. 1428.)

¹³⁶⁴ Lett. di Lev. X, 88., (15. 5. 1428.)

¹³⁶⁵ „Turchi vegnisse al la via di Bosna“, Lett. di Lev. X, 89v., (1. 6. 1428.)

¹³⁶⁶ „...et di questo et di ogni altre nouelle che de ogni parte potesse sentire ne date a saper per vostra lettera.“, Lett. di Lev. X, 89v., (1. 6. 1428.) ; Babić, „Diplomatska služba“, 34.

¹³⁶⁷ „Se per caso voi vi trouasse col died et lui con voi salutatelo per parte nostra et dando gli la lettera de credenza dite gli quanto la terra a buona spreanza in lui et narando gli le nouitade facte sopra li nostri mercatanti et monstrando li pericoli et danni predicti pre gatelo che se adoperi con la maiesta del re che queste novita non sia.“, Lett. di Lev. X, 89v., (1. 6. 1428.)

su vjenčanju također prisustvovali.¹³⁶⁸ Kraljevo dobro raspoloženje zbog slavlja nastojali su iskoristiti za ukidanje novozavedenog običaja bolanja srebra.¹³⁶⁹ Proteste su izrazili biranim riječima i adekvatnim načinom, ne izazivajući kraljevu ljutnju.¹³⁷⁰ Tražili su poboljšanje uvjeta odvijanja trgovine, s osloncem na povelje poslane iz Dubrovnika, koje im je dao i njegov otac. Osim slavlja, uspješnoj realizaciji toga cilja moglo je pripomoći očekivano pomirenje Sandalja i Radoslava s Tvrtkom II.¹³⁷¹ Kako bi ga potakli na brzu reakciju, žale mu se da dugo vremena nisu dobili nikakav odgovor na iznesene molbe.¹³⁷² Isticali su razne razloge kako bi ga motivirali na odlučniji istup, od silnog iščekivanja njegovog odgovora u Dubrovniku, koji je obećao posjetiti po izmirenju s vodećim bosanskim velmožama, do toga kako im se neučinkovitost može zamjeriti.¹³⁷³ Povoljnu atmosferu poklisari su iskoristili da se požale na pljačke i stradanja trgovaca u Bosni, od kojih su neki ubijeni, te zamole oslobođenje zarobljenih.¹³⁷⁴

Dubrovčani su iskoristili priliku da preko poklisara pozovu kralja i njegovu buduću suprugu da posjete njihov grad.¹³⁷⁵ Mogli su doći zajedno ili odvojeno, jer svi su putovi sigurni. Ako kralj odgovori negativno, trebali su zamoliti kraljicu da posreduje kod njega u ime Dubrovčana i pokuša ga pridobiti za putovanje.¹³⁷⁶

Pripreme za vjenčanje bližile su se svome vrhuncu. Poslanici su pisali da je kralj otišao u Milodraž dočekati Doroteju.¹³⁷⁷ Dobili su uputu da ga prate na tom putu do granica njegovog teritorija i izvijeste o svim novostima vezanim uz buduću svadbu.¹³⁷⁸ Odlučeno je

¹³⁶⁸ Anđelić, „Kraljica“, 380. Svečanost je s dubrovačke strane uzveličana i slanjem dvojice svirača, Cons. Rog. IV, 63v., (23. 7. 1428.).

¹³⁶⁹ Iorga, *Notes*, II, 242. ; Babić, „Diplomatska služba“, 35.

¹³⁷⁰ Lett. di Lev. X, 88v.-89., (1. 6. 1428.) ; Lett. di Lev. X, 43v., (bez datuma) ; Lett. di Lev. X, 46., (4. 9. 1426.)

¹³⁷¹ „Et perche voi dite auer sentito che lo re concluso pace con voiuoda Sandagl et voiuoda Radossauo se vederete chel segua cosi a voi bone rellegrate per parte nostra con lui come quelli che sempre desideremo ogni sua exaltazion et honore.“, Lett. di Lev. X, 89., (1. 6. 1428.)

¹³⁷² „Serenissimo re la maiesta vostra sa quanto tempo gia siamo apresso de voi et pur fin a ora siamo che come sa essa maiesta vostra non abiamo possuto auer risposta per modo che alguna cosa possiamo auer scritto alla signoria nostra, di quello abiamo affare com essa, il perche grande incaricho a noi si e com manchamente del honor nostro che tanto tempo siamo stati de tanta negligencia apresso la serenita vostra, che risposta sua non abiamo auuto ne alguna cosa de effetto possiamo auer scritto alla signoria nostra. Et per che la serenita vostra per lo passato per la facende le qual secondo dice li son ocorse fin amo ne a indugiato alla sua risposta.“, Lett. di Lev. X, 88., (15. 5. 1428.)

¹³⁷³ „Signoria nostra, la qual aspetta con desiderio da saper quello e seguito possiamo scriuer et pienamente auisare“, Lett. di Lev. X, 88., (15. 5. 1428.)

¹³⁷⁴ Posebno su istakli loš položaj trgovaca u Srebrenici., Lett. di Lev. X, 85v., (15. 5. 1428.)

¹³⁷⁵ 17. 8. 1428. donesena je odluka, a dan kasnije dozvoljeno je poklisarima da ih pozovu, Cons. Rog. IV, 68., (17. 8. 1428.) ; Anđelić, „Kraljica“, 382. ; Krekić, „Dva priloga“, 131.

¹³⁷⁶ Lett. di Lev. X, 101., (18. 8. 1428.) ; Krekić, „Dva priloga“, 131.-132.

¹³⁷⁷ O njezinom podrijetlu vidi: Anđelić, „Kraljica“, 378.-379.

¹³⁷⁸ „...vogliamo pur che com esso re dobiate remanir e caualcar et andare et allegrarui alla festa sua, fazando scusa et digando che la signoria nostra di ragusa non sapisando ne abiando de certo che ancora volesse far de la

da se nova kraljica daruje tkaninom u vrijednosti od 300 dukata, a uključivao je jednu peću grimizne svile, rađenu u tehnici pliša, jednu peću aleksandrijske svile, rađenu u tehnici velura, te četiri smotka krzna od sure vjeverice.¹³⁷⁹

Tijekom trajanja misije, zbog dužine izbivanja poklisara, te rastućih troškova, iz Dubrovnika je bilo potrebno slati im nova sredstva.¹³⁸⁰ Postojali su problemi u kolanju pisama, jer su poklisari obaviješteni da jedno njihovo pismo nije primljeno.¹³⁸¹ Krajem srpnja Vijeće umoljenih izvijestilo je svoje poklisare da su primili tri njihova pisma, od kojih su dva poslali iz Milodraža i jedno iz Sutjeske. Središnje mjesto u uputi bilo je posvećeno problemu bolanju srebra i otklanjanju nesporazuma do kojih je njegovo zavođenje dovelo u trgovini.¹³⁸² Kako bi riješili taj problem, poklisari su dobili dozvolu poslužiti se obećanjima i privilegijama koje su posjedovali. Njih su smjeli pokazati djedu Crkve bosanske i drugim uglednicima na dvoru.¹³⁸³ Sedinom srpnja produžen je planirani rok na kojem su se poklisari trebali zadržati u poslanstvu.¹³⁸⁴ U uputi koju su dobili iščitava se da su im glavne zadaće bile vezane uz nadolazeću svadbu, oko koje su se morali dodatno angažirati te izvijestiti o kraljičinu dolasku u Podvisoki. Spremali su se po prvi puta stupiti pred nju i predstaviti se, kao i svoju Republiku, u čije su joj ime uručili dar, te pozvali nju i kralja da posjete grad.¹³⁸⁵ Krajem kolovoza uputili su obavijest da je dar, koji su joj uručili, dobro prihvaćen.¹³⁸⁶

U naputku pisanom 18. kolovoza dobili su dozvolu da se vrate čime je njihova misija okončana. Prije odlaska preporučili su grad i njegove trgovce te iskoristili posljednju priliku da se požale na neke incidente koji su dubrovački trgovci doživjeli u Bosni.¹³⁸⁷ Unatoč odobrenju za povratak, poklisari su se kod Tvrtka II zadržali još tijekom rujna 1428. godine.

festa de la nouiza et noçe... Et ariuando la nouiza nello terreno di Bosna subito con presteza per vostre lettere ne ausiate del suo ariuar.“, Lett. di Lev. X, 95v., (14. 7. 1428.)

¹³⁷⁹ Cons. Rog. IV, 63., (23. 7. 1428.) ; Cons. Maius III, 219., (23. 7. 1428.) ; Anđelić, „Kraljica“, 381.

¹³⁸⁰ „Li yperperi ducentorum vi mandemo per ser. Polo de Poza.“, Lett. di Lev. X, 89v., (1. 6. 1428.) ; Isto, 95v., (14. 7. 1428.)

¹³⁸¹ „Per le lettere vostre fatte di la adi VI luglio presente le qual adi XIII del detto reciuessimo ne scriuete che adi sei di questo per uno corier che mandassimo scriuessimo alla signoria nostre le qual vostre lettere ne abbiamo riceuute et molto di nostro piacer seria stado auanti queste auerele riceuute per essere informati meglio.“, Lett. di Lev. X, 95v., (14. 7. 1428.)

¹³⁸² „...vogliamo che togliando sempre ciò com destro et tempo a cortamente quanto sapreti e com humanita et bella manera e dolce et amorese parole gli dobiare ricordar per la bolla supplicandoli che la maiesta sua se voglia degnare di leuare essa bolla...“, Lett. di Lev. X, 98v., (31. 7. 1428.)

¹³⁸³ „Vi respondemo che la detta poueglia far per noi et in fauor nostro si che essa potete et douete mostrar allo died et a quelli altri cortexani che cognosceti benivoli et amici dela signoria nostra et li quali sperati debiano esser et oprarsi in fauor nostro“, Lett. di Lev. X, 98v., (31. 7. 1428.)

¹³⁸⁴ „...de retinendo ad huc ambassiatores nostros penes dominum regem Bosne“, Cons. Rog. IV, 62., (14. 7. 1428.)

¹³⁸⁵ Lett. di Lev. X, 100., (16. 8. 1428.) ; Isto, 101., (18. 8. 1428.)

¹³⁸⁶ Lett. di Lev. X, 46, (4. 9. 1428.)

¹³⁸⁷ Lett. di Lev. X, 101. ; Živković, *Tvrtko II*, 123.

Prije definitivnog napuštanja Bosne, dobili su zadatak da interveniraju za Nikolu de Zrieva i Stjepana Murvića koji su imali neriješenih pitanja s kraljem. Zrieva mu je dugovao novac, a Murvić je u Bosni kupio nebolano srebro koje mu je oduzeto, zbog čega je pretrpio osobni gubitak.¹³⁸⁸

Misija Nikole de Georgio i Marina de Gondula nije imala zadatak steći nove teritorije. Ipak vrlo je značajna jer njome dobivamo potpuniju sliku o diplomatskom angažmanu te dvojice istaknutih dubrovačkih poklisara. Duže vrijeme zadržali su se na dvoru bosanskoga kralja i uspješno obavili veliki broj raznorodnih zadataka. Dužnosti su oslobođeni sredinom listopada 1428. godine.¹³⁸⁹ Nekako u to vrijeme moglo je doći do pomirenja Sandalja i bosanskog kralja Tvrtka II, jer sredinom listopada vojvoda boravi u Blagaju kamo Dubrovčani šalju darove da ih počaste.¹³⁹⁰

7.3. PASKO MATEJEV DE RESTI – IVAN JAKOVLJEV DE GONDULA

Rastuće nezadovoljstvo vojvode Sandalja

U Vijeću umoljenih odlučeno je da se pošalju poklisari vojvodi Sandalju malo poslije upućivanja Marina de Gondula i Nikole de Georgio Tvrtku II. Iako će se njihov odlazak od donošenja te odluke dosta odužiti, ipak će se neko vrijeme njihova poslanstva vremenski preklapati.¹³⁹¹ Početkom svibnja započele su pripreme za odlazak poklisara iz Dubrovnika. Određeno je da plaća izabranim poklisarima bude 100 perpera, a kazna u slučaju neodlaženja dvostuko veća. Dodijeljene su im sluge, pješaci i konji te dva kurira kao sastavni dio pratnje.¹³⁹² Jedan se trebao vratiti brzo s prvim vijestima, a drugi ostati uz poklisare te djelovati po potrebi.¹³⁹³ Kao nositelji misije izabrani su iskusni Pasko de Resti i Ivan de Gondula koji su zbog svoga prethodnog iskustva i rezultata uživali potporu Velikog vijeća.¹³⁹⁴ Sandalja su potražili gdje se nalazi, prikladno i srdačno pozdravili, istakli dobre odnose koje ima s Dubrovnikom, te ga darovali tkaninom i drugim poklonima u iznosu od 240 dukata.¹³⁹⁵ U uputi im je savjetovano da ako se susretnu s vojvodinom ženom Jelenom pozdrave ju u ime Republike i izraze sućut zbog smrti despota.¹³⁹⁶ U svome obraćanju najprije su istaknuli dobre vijesti, vezane za dovršenje uređenja njegove palače u Dubrovniku, koji su velikim dijelom

¹³⁸⁸ Lett. di Lev. X, 99. ; Živković, *Tvrtko II*, 123., 128.-129.

¹³⁸⁹ Cons. Rog. IV, 73v., (11. 10. 1428.)

¹³⁹⁰ Cons. Rog. IV, 75v., (22. 10. 1428.) ; Usp. Kurtović, *Veliki vojvoda*, 259., nap. 925.

¹³⁹¹ Cons. Rog. IV, 53v., (15. 4. 1428.)

¹³⁹² Cons. Rog. IV, 54v., (10. 5. 1428.) ; Cons. Maius III, 211v.-212v., (15. 5. 1428.)

¹³⁹³ Lett. di Lev X, 92., (10. 6. 1428.)

¹³⁹⁴ Cons. Maius III, 213., (20. 5. 1428.) ; Cons. Rog. IV, 55., (10. 5. 1428.)

¹³⁹⁵ Lett. di Lev. X, 91v., (10. 6. 1428.) ; Cons. Rog. IV, 57.-57v., (5. i 9. 6. 1428.)

¹³⁹⁶ Lett. di Lev X, 91v.-92v., (10. 6. 1428.) ; Krekić, „Dva priloga“, 130.

pri kraju.¹³⁹⁷ Nakon otvaranja pregovora vijestima koje su oraspoložile vojvodu, mogli su prijeći na nešto neugodnije teme kakva je bila razrješenje graničnih trzavica, koje su se u više se navrata pokušavale sanirati. Ti su problemi na snazi dobili nakon dubrovačkog zadobivanja dijela Konavala vojvode Radoslava. Dračevićani su tada svoje granice samovoljno pomakli na ranije dijelove posjeda obitelji Pavlović, prije nego su Dubrovčani ušli u taj posjed.¹³⁹⁸ Spor je bio rastući, pa su poklisari zamolili vojvodu da pošalje jednoga od svojih ljudi koji će pomoći uređenju pograničnih pitanja.¹³⁹⁹ U svome obraćanju dubrovački poklisari su vojvodu podsjetili na obećanje koje je dao poslanicima Andriji de Volčo i Mateju de Gradi koji su kod njega boravili 17 godina ranije u Novom.¹⁴⁰⁰ Osim toga požalili su se na nove običaje i namete koji se potražuju od dubrovačkih trgovaca, što se protivi starim običajima.¹⁴⁰¹

Važnu točku razgovora s vojvodom činili su uvjeti pod kojima su Dubrovčani stekli Konavle od vojvode Radoslava. Poklisari su dobili striktnu uputu kako ne mogu razgovarati o visini naknade koju je Radoslav ostvario.¹⁴⁰² Razgovor je potakao vojvoda Sandalj, jer se osjećao zaknut u odnosu na svoga susjeda. Svoje nezadovoljstvo nije se libio otvoreno izraziti i tražiti dodatne ustupke. Taktika koju su Dubrovčani odabrali, hvatajući se u koštac s tim problemom, bila je ustrajno skrivanje postignute cijene, kako ne bi izazvali vojvodinu reakciju, čije razmjere nisu mogli pretpostaviti. U sljedećem naputku poklisarima, napisanom kao odgovor na njihovo pismo od 10. srpnja iz Pod Sokola, dane su upute za okončanje problema oko razgraničenja u Planinama. Poklisari su vojvodi iznijeli pritužbe na postupke dračevičkoga župana.¹⁴⁰³ Osim s uređenjem pograničnih pitanja, ponovno su se dotakli

¹³⁹⁷ "Al facto della sua casa dite chel li conciamenti et pinture et ornamenti dentro di casa gia gran tempi sarebbe compliti...gran parte di quelli lauorieri son conpiuti et poco manca di tucti et tuta fiada s lauora.", Lett. di Lev. X, 91v., (10. 6. 1428.) ; Vidi: Iorga, *Notes*, II, 243.-244. ; Ćorović, „Palača“, 263.-264. ; Grujić, Zelić, „Dokumenti“, 120.-121.

¹³⁹⁸ Osim toga aktualnoga problema, koji je nagrizao međusobne odnose, dubrovački poklisari su s vojvodom trebali ugovoriti uvjete zakupa drijevske carine, Lett. di Lev. X, 97.-97v., (31. 7. 1428.)

¹³⁹⁹ "Per lo facto delle Planine che sono in differençia con luy et de aluni terreni della parte di voiuoda Radossauo che sono occupati per quelli di Drazeuica molte volte auemo scripto alla sua signoria che gli piaça di prouedere. Et cosi hora lo pregate molto caramente che gli piaça di mandare uno qualche buonomo delli suoi el qual sia qua con li nostri a luogo delle differençie et vegano la ductura et la raxon et mettano granize et confini si chiari che sopra di cio non sia piu alguna differençia.", Lett. di Lev. X, 92., (10. 6. 1428.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 280. ; O poslanstvu vidi: Cons. Rog. IV, 57.-57v., (5. i 9. 6. 1428.)

¹⁴⁰⁰ „...la sua signoria sia puo ben ricordare della buona per permessa sua alli nostri ambaxadori ser Andrea di Volčo et ser Matco di Gradi siando in Noui.“, Lett. di Lev. X, 92., (10. 6. 1428.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 431.

¹⁴⁰¹ Lett. di Lev. X, 92., (10. 6. 1428.)

¹⁴⁰² "Della parte di Canal di voiuoda Radossauo et delli denari dato per esse el non vi dicesse qual che cosa non dite ne voi niente a lui. Ma se lui vi dira alguna cosa et voi del tucto dite che sopra di cio non auete di noi alguna comessio. Et qui quello arete di lui ne dobiare auisar per vostra letera.", Lett. di Lev. X, 91v., (10. 6. 1428.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 287., nap. 1017.

¹⁴⁰³ "...al facto delle Planine chel dicie di mandare delli suoi zentilomini per essere con li nostri a dar fine alle dicte differençie vi dicemo che voi dobiare solecitare chel piaça alla sua signoria che questo sia presto pero che noi semo sotto le vandemie et poi non si pora far niente. Al facto chel si lamenta chel nostro conte sia andato con

Sandaljevih protesta.¹⁴⁰⁴ Dubrovčanima je bilo dosta njegovog stalnoga propitkivanja o naknadi koju je dobio vojvoda Radoslav, pa su Pasko de Resti i Ivan de Gondula dobili dopuštenje iznijeti mu sve ono što su dosada za njega učinili i podići ton rasprave, kako bi ga primirili.¹⁴⁰⁵ Dubrovčanima je poprilično „prekipjelo“ jer time su zaoštrili inače uvijek ugodnu komunikaciju. Situacija je postala još napetija kada su poklisari zamjerali vojvodi što nije učinio ništa u pogledu rješavanja spornih graničnih pitanja.¹⁴⁰⁶ Unatoč tome Dubrovčani su poučeni prijašnjim iskustvima dobro znali da odnos s vojvodom ne smiju dodatno pogoršati, a postojeće probleme u odnosima moraju što prije otkloniti. *Naglašavali su mu kako odnos koji imaju prema vojvodi Radoslavu nije identičan onome prema njemu, njihovom pravom prijatelju, za kojega su sva djela učinili iz čiste ljubavi, pa ga mole da ga radi novca ne narušava.*¹⁴⁰⁷ Na naknadu koju su dali Radoslavu morali su se odlučiti zbog njegovog karaktera.¹⁴⁰⁸ Dubrovački su poklisari, u cilju normalizacije odnosa, podsjetili Sandalja na lijepe uspomene vezane uz njegov boravak u Dubrovniku 1426. godine,¹⁴⁰⁹ a glede spornog iznosa dobili su naputak da više ne razgovaraju. Vojvodine su pritužbe nakratko prestale, ali samo do proljeća naredne godine.¹⁴¹⁰

Zatišje u izražavanju nezadovoljstva i vojvodinom propitkivanju poklisari su iskoristili da riješe sukobe koje su imali sa Sandaljevim ljudima. Najprije su se uvjerali u točnost optužbi, a potom protestirali protiv njihovih nedjela i intervenirali za interese svojih podanika.¹⁴¹¹ Iz danih uputstava nadzire se uspostava porote koja je trebala razriješiti granični

gente Sotto Noui et guaste le graniçe, di questo gli dite cosi, che mai non si trouera chel sia la verita chel nostro conte abia facto questo ne non olseua per quanto gli fosse cara la vita a far tal cosa. Et se la facesse noi ne fariamo tal punizione che sarebbe exemplo de altri. Ma lo suo zuban di Drazeuica e ben vero che e vegnundo sul nostro tereno et brusate et disfacte le case et robati li homini come et prima gli diceste per parte nostra.", Lett. di Lev. X, 96., (19. 7. 1428.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 281.

¹⁴⁰⁴ "Al facto del suo lamento chel fa della sua parte di Canal chel vorebbe essere a gualizado di pregio con voiuoda Radossauo et digando della sua donna et di suoi zentilomeni che sia dispiegati et corozadosi et digando quelle parole che que ne scriuete.", Lett. di Lev. X, 96., (19. 7. 1428.)

¹⁴⁰⁵ Lett. di Lev. X, 96.-96v., (19. 7. 1428.)

¹⁴⁰⁶ Lett. di Lev. X, 96., (19. 7. 1428.)

¹⁴⁰⁷ „Et pero si degni di non si agrauar sopra di noi che non a raxon, ma di restare in quella sua bona vogla che sempre fu con noi. Et che non sia fama sul mondo che per denari lui tegna amista con Ragusa casa sua, saluo con puro cuore et buono amore, et cosi spremo chel fara.“, Lett. di Lev. X, 96v., (19. 7. 1428.) ; Iste argumente koristili su i kasnije: Isto, 63., (23. 5. 1429.) ; "Et perche voi dite domandando quel piu che fu dato a voiuoda Radossauo per la sua parte vi dicemo...vedondo el nostro bisogno...quel ne pareua conuegneuole a dar ducati II^M di piu pero chel signore iera troppo auaro et scarso et nuouo nella nostra amistade...et zascun sapia discernere la diferença tra la beniuolença che auemo con la vostra signoria et quella con Radossauo", Isto, 63., (23. 5. 1429.) ; Krekić, „Dva priloga“, 131. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 266.

¹⁴⁰⁸ Lett. di Lev. X, 96v., (19. 7. 1428.)

¹⁴⁰⁹ Lett. di Lev. X, 96v., (19. 7. 1428.)

¹⁴¹⁰ "Vedemo chel del suo lamento del pregio di Canal non vuol che piu si parli et cosi fate di tal cosa piu non parlate con luy.", Lett. di Lev. X, 97., (31. 7. 1428.)

¹⁴¹¹ Cons. Rog. IV, 58v., (14. 6. 1428.) ; „litas scribendas ambaxiatoribus nostris ad Sandagl pro nouitate factam in Canali per xupan de Drazeuiza“, Isto, 58v., (16. 6. 1428.)

spor u maniri suvremene arbitraže.¹⁴¹² Daljnje obraćanje Sandalju odgođeno je dok Vlada ne dobije najnovije informacije od svoga kneza u Konavlima, nakon čega je tek odlučila da će pisati svojim poklisarima.¹⁴¹³

Povlačenje poklisara označilo je promjenu Sandaljevog stava i rasta voljnosti jače reakcije prema podanicima koji su izazivali pogranične incidente, čime je njihova misija uspješno okončana.¹⁴¹⁴ U posljednjoj uputi dobili su dozvolu da preporuče zemlju i trgovce te se vrate kući. Dužnosti su oslobođeni koncem kolovoza 1428. godine.¹⁴¹⁵ Njihovo je djelovanje izvršeno u okolnostima koje su nagovještavale skoro podvlačenje računa antagonistički raspoloženih Kosača i Pavlovića. Popuštanje vojvodi Sandalju uvelo je Dubrovčane u začarani krug jer su si time priskrbili protureakciju njegovog rivala.

7.4. MARIN JAKOVLJEV DE GONDULA – ĐORE KLEMENTOV DE GOČE

Popuštanje Sandalju – okidač za rat

Sredinom ožujka 1429. odlučeno je da se provedu paralelne diplomatske akcije kod Sandalja i Radoslava kojima su upućena zasebna poslanstva na čelu s dvojicom poklisara. Dodijeljena im je pratnja i sredstva za pokrivanje pratećih troškova. Vojvodama su ponijeli dar od 50 perpera.¹⁴¹⁶ Marin de Gondula i Đore de Goče¹⁴¹⁷ upućeni su vojvodi Sandalju Hraniću, nakon glatko provedenih izbora prvog dana mjeseca travnja.¹⁴¹⁸ Kao dio pratnje poklisarima su dana i dva kurira. Prvi se trebao vratiti nakon četiri do pet, a drugi četiri dana nakon njegovog polaska u Dubrovnik.¹⁴¹⁹ Pristupilo se odabiru tročlanog povjerenstva zaduženog za sastavljanje nalogu.¹⁴²⁰ Određen je zadnji rok do kojega poklisari moraju

¹⁴¹² Kurtović, *Veliki vojvoda*, 279.-280.

¹⁴¹³ "...dandi in commissionem ambaxiatoribus nostris ad Sandagl quod loqui debeat ipsi voiuode pro coedio dato per xupan Drazeuize hominibus nostris Giurnichi et Ogrichi." Cons. Rog. IV, 57.-57v., (11. 6. 1428.) ; "...de scribendo comiti nostro Canalis pro nouitate quam dicunt factam per zupantum de Drazeuiza et de induciando usque quo habitum fuerunt responsium al dicto nostro comite." Cons. Rog. IV, 58v., (14.6.1428.) Trojica malovijećnika trebala su sastaviti pismo za Sandalja: "literas scribendas ambaxiatoribus nostris ad Sandagl pro nouitate factam in Canali per xupan de Drazeuiza." Isto, 58v., (16. 6. 1428.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 280.

¹⁴¹⁴ Cons. Rog IV., 68v., (23. 8. 1428.)

¹⁴¹⁵ Lett. di Lev. X, 97v., (31. 7. 1428.) ; Cons. Rog. IV, 68v. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 281. Nedugo nakon završetka ove misije dubrovački poklisar Ivan de Gondula poslan je u novo poslanstvo s Marinom Si. de Resti kod despota Đurđa, Cons. Maius III, 225v., (14. 10. 1428.)

¹⁴¹⁶ "...offerendo unam ambaxiatam predictam voiuode Sandagl et aliam voiuode Radossau.", Cons. Rog. IV, 91v., (14. 3. 1429.) ; Isto, 92., (16. 3.) ; Cons. Maius IV, 24v., (15. 3. 1429.) ; Isto, 28.-29., (30. 3. 1429.)

¹⁴¹⁷ Više o njemu vidi poglavlje 8.4.

¹⁴¹⁸ Cons. Maius IV., 29v., (1. 4. 1429.). O detaljima poslanstva raspravlja se i kasnije, Cons. Rog. IV, 96., (9. 4.) ; Isto, 97., (16. 4.) ; Cons. Minus IV, 233v., (12. 4. 1429.).

¹⁴¹⁹ Lett. di Lev. X, 58v., (2. 5. 1429.)

¹⁴²⁰ Cons. Rog. IV, 98., (21. 4. 1429.)

napustiti Dubrovnik, preciziran idućim ponedjeljkom.¹⁴²¹ Kasnije je pomaknut na subotu, pod prijetnjom kazne od 25 perpera.¹⁴²² Poklisari su vojvodu, kada su ga našli, pozdravili u svoje i ime Republike, uručili kredencijalna pisma i darovali suknom, ističući dobre odnose koje ima s Dubrovnikom.¹⁴²³ Djelovali su u uvjetima postignutog mira kralja Tvrtka II sa Sandaljem, okružju zajedništva i sloge čitave Bosne, što je predstavljalo solidan temelj za razvitak dobrih odnosa zaleđa s Republikom i sigurno im olakšalo djelovanje.

Posjet Sandalju iskoristili su da ispune dubrovačke obveze, te su mu isplatili ratu za zakup carine u Drijevim, u iznosu od 600 dukata, što je učinjeno tajno.¹⁴²⁴ Ispričali su mu se što na neka njegova pisma nisu odgovorili opširno koliko su željeli. Poklisari su se poslužili tim izgovorom kako bi poboljšali odnose s vojvodom koji će omogućiti preduvjete za novu suradnju. Zamolbe koje su poklisari iznijeli vojvodi Sandalju bile su logično raspoređene.¹⁴²⁵ Tek u idućem obraćanju zamolili su ga za bolji tretman prema dubrovačkim trgovcima koji prolaze kroz Bišće i Vrabač. U svome su se govoru podsjetili na boravak poklisara Andrije de Volço i Mateja de Gradi na njegovom dvoru te obećanja koja im je tom prigodom dao.¹⁴²⁶ Dubrovčani su očigledno mnogo držali do obvezujuće uloge prošlosti na koju su se poklisari često pozivali kada su tražili neku povlasticu ili željeli pridobiti osobu kod koje su u poslanju. Slijedeće pismo poklisari su uputili 12. svibnja iz Kuknja, a u Dubrovnik je pristiglo četiri dana kasnije.¹⁴²⁷ U novoj uputi Marin de Gondula i Đore de Goče dobili su zadatak podilaziti vojvodi kako bi lakše ostvarili povjerene zadaće.¹⁴²⁸ U njoj je izraženo dubrovačko zadovoljstvo misijom koja je tekla prema planu.¹⁴²⁹

U tom naputku, pisanom 23. svibnja 1429. godine, poklisari su dobili detaljne upute kako se postaviti u vezi narasle ljubomore vojvode Sandalja proistekle iz veće odštete koju je Radoslav dobio za dio Konavala. Poklisari su isticali razliku dubrovačkog odnosa prema

¹⁴²¹ Cons. Rog. IV, 98v., (26. 4. 1429.)

¹⁴²² Cons. Rog. IV, 98v., (26. 4. 1429.)

¹⁴²³ Lett. di Lev. X, 57v., (2. 5. 1429.)

¹⁴²⁴ „Da poi li direte che li ducati secreto doro auete portati a lui per la prima paga della gabela di Narente.“, Lett. di Lev. X, 58., (2. 5. 1429.)

¹⁴²⁵ „Et questo basti a la prima zornata del vostro parlar con luy. Et da poi uno altro zorno quando el signor vi parera di buona vogla direte gli cosi...“, Lett. di Lev. X, 58., (2. 5. 1429.)

¹⁴²⁶ Lett. di Lev. X, 58v., (2. 5. 1429.)

¹⁴²⁷ „...adi 16 di questo mese riceuissimo vostra litera in Cochagn adi 12 di questo“, Lett. di Lev. X, 62v., (23. 5. 1429.) ; Stojanović, *Povelje i pisma*, I/1, 332. ; Vijeće umoljenih odlučilo im je odgovoriti tri dana ranije, Cons. Rog. IV, 101v., (20. 5. 1429.)

¹⁴²⁸ „Magnifico signor cordialissimo amico et honoreuole et primo consignor di Ragusa.“, Lett. di Lev. X, 62v., (23. 5. 1429.) ; „Vostra signoria lo qual sempre honoremo et amempo sopra tucti li altri signori excepto el nostro natural signor.“, Lett. di Lev. X, 62v., (23. 5. 1429.)

¹⁴²⁹ „...al primo capitolo regraziamo del la ambaxada tucto sta bene.“, Lett. di Lev. X, 62v., (23. 5. 1429.)

njemu, svome istinskome prijatelju, i osobi kakva je Radoslav Pavlović.¹⁴³⁰ Sandalju su pobrojali što su mu sve darovali i za njega dotada učinili.¹⁴³¹ Pokušali su ga umiriti riječima kako djelo učinjeno iz ljubavi ima daleko veći značaj od onoga zbog novca. Tajni poklon od 2 000 dukata trebao je biti dostatan za okončanje njihovih napetih odnosa.¹⁴³² Odabrani način rješavanja toga problema neće proći neopaženo kako su se nadali. Zbog toga je neko vrijeme odgođeno slanje odgovora Marinu de Gondoli i Đori de Goče,¹⁴³³ dok se ne vide posljedica toga čina, što se dogodilo u srpnju 1429. godine. Sandalj i dalje nije bio zadovoljan što je vidljivo iz toga što je zatražio dodatni dar za svoju suprugu. Smatrao je da je Teodora, supruga vojvode Radoslava, nagrađena više od njegove što je Dubrovčane dovelo u neugodan položaj. U toj su situaciji poklisari dobili direktivu odgovoriti vojvodi striktno držeći se navedenih riječi u uputi.¹⁴³⁴ U njoj je stajalo da provedu u djelo ono što je u Dubrovniku ranije odlučeno, tj. daruju Jeleni s dodatnih 1 000 dukata.¹⁴³⁵ Procijenili su da je bolje unatoč visokom riziku toga čina imati zadovoljnog susjeda. Kako bi umanjili negativne posljedice koje su iz toga darivanja mogle nastati, poklisari naglašavaju vojvodi Sandalju da je to *darivanje učinjeno iz čiste ljubavi i ne dovodi se u vezu sa zadobivanjem Konavala*. Na taj su se način željeli ograditi od protesta vojvode Radoslava. Napravili su jasnu distinkciju između ustupaka učinjenim tim dvjema moćnim ženama. Teodoru su morali darovati, budući da je bila *principio et complimento* cijeloga posla, a Jeleni su predali donaciju pozivajući se na dobro sjećanje i uspomenu na njezinog oca, brata i pretke, ali prvenstveno zbog samoga vojvode, do čijega im je prijateljstva jako stalo. Poklisari su dobili posebnu uputu koja im je davala smjernice kako da to učine. Morali su paziti da u audijenciji ne bude nitko drugi prisutan, izuzev vojvode Sandalja. Kako bi darovanje ostalo tajno nikakvi pisani zapisi nisu smjeli biti načinjeni.¹⁴³⁶ Dubrovački su poklisari dobro Sandaljevo raspoloženje zbog

¹⁴³⁰ „...et zascun sapia discernere la differenza tra la benivolencia che auemo con la vostra signoria et quella con Radossauo.“, Lett. di Lev. X, 63., (23. 5. 1429.)

¹⁴³¹ Lett. di Lev. X, 63., (23. 5. 1429.)

¹⁴³² Cons. Rog. IV, 102., (23. 5. 1429.) ; Krekić, „Dva priloga“, 132. ; Kurtović, „Motivi“, 113. ; Ćirković, „Istorija“, 261.

¹⁴³³ Cons. Rog. IV, 103v., (31. 5. 1429.) ; Isto, 105v., (4. 6.) ; Krekić, „Dva priloga“, 133.

¹⁴³⁴ „Al terço et quatro capitoli che parla della offerta delli ducati II^M che li auete oferti per parte nostra et dello a grauar chel si fa sua dona non sia scada honorada di noi come quella di Radossauo molto gli rispondete ben secondo el nostro comandamento el volere.“, Lett. di Lev. X, 65v., (5. 6. 1429.) ; U Vijeću umoljenih odlučeno je da im se odgovori pet dana ranije, Cons. Rog. IV, 103v., (31. 5. 1429.)

¹⁴³⁵ „Et perche vedemo el vostro desiderio et la vostra vogla vi dicemo che non per algun debito ma per amor non vogliando niente taglar delli II^M ducati a voi offerti volemo che ala vostra donna sia donati altri ducati mille d'oro li qualli el la mandi a tuor.“, Lett. di Lev. X, 65v., (5. 6. 1429.) ; Cons. Rog. IV, 105v., (4. 6. 1429.) ; Cons. Maius IV, 38v., (4. 6. 1429.) ; Babić, „Diplomatska služba“, 41. ; Krekić, „Dva priloga“, 134.-135. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 290.

¹⁴³⁶ „...che altre gente non sia et a lei et lui pregate che questa cosa romagna credenza et she scriptura ne altro non bisogna far di cio.“, Lett. di Lev. X, 65v., (5. 6. 1429.) ; Krekić, „Dva priloga“, 133.-134. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 290.

udovoljavanja molbi iskoristili da s njim rasprave neke stvari u vezi carina u Buni, Vrabču, Glasincu i Cernici.¹⁴³⁷

Marin de Gondula i Đore de Goče posljednju uputu dobili su 16. srpnja 1429. godine,¹⁴³⁸ nakon čega im je zapovjedbno da se vrata u Dubrovnik.¹⁴³⁹ Trebali su preporučiti grad i trgovce te izvijestiti o posljednjim novostima sa Sandaljevog dvora. Razriješeni su dužnosti početkom srpnja 1429. godine.¹⁴⁴⁰

7.5. NIKOLA MATEJEV DE GEORGIO - IVAN LAMPRIN DE ZRIEVA

Pokušaj umirivanja vojvode Radoslava

Nikola de Georgio i Ivan de Zrieva¹⁴⁴¹ izabrani su za poslanje k vojvodi Radoslavu kada i Marin de Gondula i Đore de Goče Sandalju.¹⁴⁴² Koncem travnja pristupilo se izradi instrukcije kojom su se trebali voditi.¹⁴⁴³ S poklisarima, kao dio pratnje, upućena su dva kurira. Prvi se trebao zadržati četiri do pet dana, a potom vratiti u Dubrovnik i izvjestiti o svim novostima. Drugi je trebao ostati još toliko po odlasku prvoga. Poklisari su na put krenuli oko mjesec dana nakon što su izabrani, početkom svibnja 1429. godine. Vojvodu Radoslava potražili su gdje se nalazi, ljubazno pozdravili, dali kredencijalna pisma i uručili darove, sedam peča tkanine.¹⁴⁴⁴ Nakon prve audijencije, pred njega su naredni put trebali stupiti kada bi se ukazao dobar trenutak i istaknuti prijateljske odnose s Dubrovnikom. Više puta poklisarima se sugerira način na koji da se obrate vojvodi.¹⁴⁴⁵ Dobili su uputu udvarati mu (*cortizando esso Radossauo*) i reći da je Dubrovnik njegova kuća. Pridobivši ga, očekivali su da će lakše postići ciljeve misije koje su bile praktične naravi. S vojvodom su poklisari izmijenili najnovija saznanja, pogotovo o planovima Osmanlija. Dubrovčani su smatrali da se oni služe perfidnim sredstvima u nastojanjima da zametnu neslogu među bosanskim velmožama, te su ukazali na primjere u kojima im je to ranije uspjelo. Nikola de Georgio i Ivan de Zrieva pokušali su s vojvodom dogovoriti uvjete zakupa carina, posebno drijevske, ali i novouvedene u Trebinju. Iskoristili su priliku požaliti mu se na postupke njegovih ljudi s

¹⁴³⁷ Lett. di Lev. X, 66., (5. 6. 1429.)

¹⁴³⁸ Lett. di Lev. X, 67., (16. 6. 1429.) ; U Vijeću umoljenih je odlučeno da im se odgovori na njihovo pismo dva dana ranije, Cons. Rog. IV, 108v., (14. 6. 1429.)

¹⁴³⁹ „...col nome de dio veneti a Ragusi“, Lett. di Lev. X, 67v., (16. 6. 1429.)

¹⁴⁴⁰ Cons. Rog. IV, 111., (6. 7. 1429.). Ovaj je poklisarski dvojac i kasnije bio aktivan u službi Republike. Zajedno su upućeni vojvodi Radoslavu šest godina kasnije s drugim ciljem, Lett. di Lev. XI, 237., (28. 4. 1435.)

¹⁴⁴¹ Ivan Lamprin de Zrieva (1399.-1431.), Mahnken, *Patricijat*, I, 464. ; Ista, *Patricijat*, II, LXXVIII/2 Zrieva.

¹⁴⁴² Cons. Maius IV, 29v., (1. 4. 1429.)

¹⁴⁴³ Cons. Rog. IV, 98v., (26. 4. 1429.)

¹⁴⁴⁴ Lett. di Lev. X, 59., (2. 5. 1429.)

¹⁴⁴⁵ „...parlare con bello modo et manera“, Lett. di Lev. X, 68., (16. 6. 1429.)

područja Trebinja prema dubrovačkim trgovcima od kojih su mnogi opljačkani, a neki i ubijeni.¹⁴⁴⁶

Vijeće umoljenih se posebno zahvalilo Ivanu de Zrieva.¹⁴⁴⁷ On je ranije u spisima posebno spominjan glede sukoba koji je imao s vojvodom Sandaljem. Preko dubrovačkih poklisara Klementa de Goče i Nikolina de Gondula, Sandalj je uputio Dubrovčanima pritužbu na njega jer je u vlasništvo od Petra Pavlovića dobio Perkino selo u Konavlima, koje je Sandalj želio ponovno vratiti pod svoju vlast.¹⁴⁴⁸ Ivan de Zrieva je iskoristio situaciju kada je vojvoda nakratko izgubio upravu nad dijelom Konavala u korist obitelji Pavlović. Dubrovački vijećnici nisu mogli biti zadovoljni takvim razvojem događaja, jer nije bilo poželjno da dubrovački vlastelini primaju od drugih vladara tako krupne darove i posjede izvan granica Republike.

Novi je odgovor svojih poklisara Vlada zaprimila 13. lipnja, pisan tri dana ranije.¹⁴⁴⁹ Nametnula im je obvezu da što prije pošalju nove vijesti, te vojvodi Radoslavu preporuče grad i trgovce, što je nagovještavalo njihov skori opoziv. Odluka o njihovom oslobođenju donesena je istoga dana kada su razriješeni dužnosti poklisari kod Sandalja. Dakle, njihova se misija u potpunosti poklopila, danom odlaska i dozvole za povratak. Bilo je to početkom srpnja 1429. godine.¹⁴⁵⁰

¹⁴⁴⁶ Lett. di Lev. X, 59v.-60., (2. 5. 1429.)

¹⁴⁴⁷ „A voi ser. Johanni de Zrieva auemo facto gratia che spazando de facende di comun a voi comesso voi possiate parlare et praticare col signor per le vostre facende et per caso che auanti non siando complita la vostra ambassada el dicto signor vi domandasse sopra di cio et voi vi scusate...“, Lett. di Lev. X, 60., (2. 5. 1429.)

¹⁴⁴⁸ Ivan Lamprin de Zrieva istakao se i prilikom dočeka Sandalja Hranića 1426. kada je bio u posjetu Dubrovniku, ali i kod iznošenja ultimativnih zahtjeva poslanika vojvode Radoslava neposredno pred izbijanje rata, Cons. Rog. IV, 142v., (19. 4. 1430.)

¹⁴⁴⁹ Lett. di Lev. X, 68., (16. 6. 1429.) ; Vijeće umoljenih odlučilo je da im se odgovori dva dana ranije, Cons. Rog. IV, 108., (14. 6. 1429.)

¹⁴⁵⁰ Cons. Rog. IV, 111., (6. 7. 1429.)

8. KONAVOSKI RAT KAO MOGUĆNOST STJECANJA NOVIH TERITORIJA

Dubrovčani su bili zadovoljni nakon što su stekli čitav teritorij Konavala, no ono nije dugo potrajalo. Nakon nekoliko godina buknuo je sukob, u historiografiji poznat kao Konavoski rat, koji će potrajati relativno dugo (1430.-1433.), bez većeg izravnog vojnog konfrontiranja. Dubrovačka diplomatska tehnika oduševila je još jednom, no krajnji rezultat je izostao. Jedan od glavnih zadataka u osiguravanju vitalnih dubrovačkih interesa, zadržavanju postojećih i stjecanju novih teritorija kao ratne odštete, povjeren je poklisarima, koji su po prvi puta u dubrovačkoj povijesti upućeni i na Portu.

Iako su Dubrovčani bili spremni vojno braniti što im pripada¹⁴⁵¹, glavno oružje u pružanju otpora bila im je diplomatska aktivnost koju razvijaju kod svih relevantnih čimbenika u Bosni, Ugarskoj, Veneciji i na Porti.¹⁴⁵² U pomoć se nisu ustručavali pozvati sve neprijatelje Radoslava Pavlovića.¹⁴⁵³ Osim odaziva ugarskog kralja Sigismunda i sudjelovanja vodećih političkih struktura Bosne, bilo je teško predvidjeti da će sukob na tako malom prostoru uvući toliki broj aktera.

Teritorijalni dobitci bili su ono čemu su Dubrovčani stremili tijekom cijelog rata. U potpunom uništenju vojvode Radoslava vidjeli su prigodu da dođu u vlasništvo njegovih posjeda. Poklisari su promjenjivo tražili Vrm, Klobuk i Bileću, uvijek insistirajući na Trebinju s Lugom. Prvotna su potraživanja uključivala sedam sela: Glavsku, Bijelu, Supošticu, Grebene, Bobovište, Uskoplje i Začula, a kasnije su reducirana na samo prva tri. Sukob u početnoj fazi nije davao rješenja koja su se pretočila u potragu za pomirljivijim ishodima, u skladu s diktiranim odnosima snaga, posebice nakon uključivanja Porte. Poklisari koji su zastupali interese Republike pokazali su veliko zalaganje i sposobnost. Broj misija, s obzirom na trajanje sukoba od nekoliko godina, smanjen je u usporedbi s prethodnom diplomatskom praksom što je rezultiralo znatno dužim izbjavanjem poklisara iz grada. U ovome preiodu više nego ikada uočljiva je profesionalizacija diplomatske službe koju možemo okarakterizirati rudimentarnim oblikom novovjekovne. Završetak rata označen je donošenjem mirovnog sporazuma koji Dubrovčanima i njihovim poklisarima nije donio pobjedu kakvoj su se nadali.¹⁴⁵⁴

¹⁴⁵¹ Postoje mišljenja da su Dubrovčani vojvodu Radoslava pokušali likvidirati trovanjem, Šundrica, „Otrovi“, 57. ; Jeremić-Tadić, *Prilozi*, 151. ; Božić, „Razvitak“, 54. ; Krekić, „Dva priloga“, 140.-142.

¹⁴⁵² Krekić, „Dva priloga“, 138.-139. ; Truhelka, „Konavoski rat“, 162.

¹⁴⁵³ Krekić, „Dva priloga“, 139.

¹⁴⁵⁴ Dinić, „Zemlje“, 191. ; Tošić, *Trebinje*, 110. Foretić smatra da niti jedna od sukobljenih strana nije imala nikakvu korist, Foretić, *Povijest*, 199.-200. Vekarić ocjenjuje položaj Dubrovnika po okončanju sukoba kao

8.1. BENEDIKT MARINOV DE GONDULA

Cilj, zadaće i tijek poslanstva

U začetku sukoba značajna uloga dodijeljenja je poklisaru Benediktu de Gondula koji je upućen na čelu diplomatske misije vojvodi Sandalju, ključnoj osobi po izbijanju spora, respektiranog kod Osmanlija i bosanskog kralja.¹⁴⁵⁵ Ranije ga ne nalazimo angažiranog kao poklisara. Dugi niz godina obnašao je službe suca i konzula u Srebrenici počevši od 1415.¹⁴⁵⁶ Osim toga 1429. i 1433. obnašao je službu carinika¹⁴⁵⁷ 1430. nadglednika solana i prodaje soli,¹⁴⁵⁸ nadglednika utega i mjera,¹⁴⁵⁹ bio je skupljač žita za žitnicu¹⁴⁶⁰ i član Vijeća umoljenih.¹⁴⁶¹ Značenje njegovog poslanstva vidljivo je ne samo u važnosti povjerenih zadataka, nego i vremenu koje je proveo na vojvodinim vladarskim posjedima, kao i učestalosti izmijene pisama s Vladom. Na put je krenuo 30. travnja 1430. godine¹⁴⁶² zajedno s pratnjom.¹⁴⁶³ Dobio je preciznu uputu iz koje se iščitava njegov glavni zadatak, pridobiti u vojni savez svoga sugovornika protiv prekršitelja dogovora, razarača mira i krivca za izbijanje sukoba, Radoslava Pavlovića. Dubrovčani su na njegovom krah planirali izgraditi teritorijalni imperij kakav nikada prije nisu imali, ali za to su trebali saveznike. Bolja osoba od Sandalja nije postojala, pogotovo jer su se njegovi interesi u toj situaciji preklapili s dubrovačkima. Okolnosti su nalagale suradnju, samo je trebalo dogovoriti uvjete. Svaka je strana željela što bolje proći, pa je predstojalo traženje rješenja, važući uloženo i zauzvrat

pobjednika, Vekarić, *Vlastela*, 45. Pobjeda je zapravo izostala na mnogim razinama, tako i novih teritorijalnih dobitaka.

¹⁴⁵⁵ „Ne altre si riguarda, noma a voi, si che tutto questo fatto sta et e nella magnificencia vostra“, Lett. di Lev. X, 154v., (12. 6. 1430.)

¹⁴⁵⁶ Cons. Minus I, 24., (6. 5. 1515.) ; Isto, 114v., (4. 2. 1417.) ; Isto, 116v., (9. 2.) ; Isto, 123., (13. 3.) ; Isto, 128v., (16. 4. 1417.) ; Isto, 135v., (13. 5.) ; Isto, 154v., (10. 9.) ; Isto, 162v., (2. 11.) ; Isto, (22. 11.) ; Isto, 172., (20. 12.) ; Cons. Minus II, 55., (5. 4. 1419.) ; Isto, 65v., (30. 5.) ; Isto, 68v., (10. 6.) ; Isto, 69., (16. 6.) ; Isto, 70v., (20. 6.) ; Isto, 75., (21. 7.) ; Isto, 83., (15. 9.) ; Isto, 108., (31. 1. 1420.) ; Isto, 117., (11. 3.) ; Isto, 123., (13. 4.) ; Isto, 125v., (20. 4.) ; Isto, 145v., (30. 8.) ; Isto, 153., (21. 10.) ; Isto, 156., (7. 11.) ; Isto, 162v., (7. 12.) ; Isto, 220., (15. 10. 1421.) ; Isto, 221v., (23. 10.) ; Isto, 226v., (13. 11.) ; Isto, 243., (24. 1. 1422.) ; Isto, 252., (26. 2.) ; Isto, 255., (10. 3.) ; Cons. Minus III, 198v., (8. 2. 1425.) ; Isto, 199v., (15. 2.) ; Isto, 200., (25. 2.) ; Isto, 201v., (24. 2.) ; Isto, 209., (22. 3.) ; Isto, 220v., (30. 4.) ; Isto, 225., (24. 5.) i td., a obnaša ih učestalo do 1427., Cons. Minus IV, 81., (1. 4. 1427.).

¹⁴⁵⁷ Cons. Maius IV, 6., (16. 12. 1428.) ; Cons. Maius IV, 244v., (16. 9. 1433.)

¹⁴⁵⁸ Cons. Maius IV, 34., (14. 5. 1429.)

¹⁴⁵⁹ Cons. Maius IV, 131v., (7. 4. 1431.)

¹⁴⁶⁰ Cons. Maius IV, 154., (28. 9. 1431.)

¹⁴⁶¹ Cons. Maius IV, 176v., (31. 12. 1431.)

¹⁴⁶² „...de mittendo ambassiator a voiuode Sandagl“, Cons. Rog. IV, 150., (27. 4. 1430.) ; "Ser Benedictus Mar. de Gondola electus fuit ambaxiator ad voiuodam Sandagl per scrutinum more solito loco ser. Clemetis de Restis qui refutarunt.", Cons. Rog. IV, 151v., (27. 4. 1430.) ; "ser Benedetto Mar. de Gondola ambassador a voiuoda Sandagl...dobiate con presteza andare al magnifico voiuoda Sandagl doue sentireti chel sia per quella via che piu segura vi paiera", Lett. di Lev., X, 113., (30. 4. 1430.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 299., nap. 1058.

¹⁴⁶³ "...possiate auer caualli...fin a sei, uno per voi et li altri per famegli per li quali da poter comprare vi abbiamo datti denari", Lett. di Lev. X, 116., (30. 4. 1430.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 299., nap. 1059.

dobiveno, s obzirom na trenutnu pregovaračku poziciju. Iako su tijekom i ishodi misije Benedikta de Gondula u velikoj mjeri bili predodređeni političkim prilikama, mnogo je toga on uspio preokrenuti u dubrovačku korist svojom diplomatskom umiješnošću. Uz Sandalja je proboravio nešto manje od godinu dana (svibanj 1430. – ožujak 1431.), a njegov opoziv označio je promjenu u poimanju Sandaljeve uloge u okončanju spora.

U prvoj audijenciji vojvodi je prezentirao pretpovijest i neke od uzroka sukoba,¹⁴⁶⁴ te iznio buduće planove, koji su iziskivali njegovu aktivnu uključenost.¹⁴⁶⁵ Zatražio je pomoć, koja se i ionako očekivala¹⁴⁶⁶, ne štedeći na brojnim epitetima i ulagivanju, koje je uključivalo isticanje prijateljskih veza s Dubrovnikom, te naglašavanje njegovih sposobnosti i utjecaja.¹⁴⁶⁷ Njegov govor ukazivao je na to da je Sandalj glavna dubrovačka uzdanica u sukobu. Kako bi ga potaknuo na sudjelovanje nije propustio prikazati vojvodu Radoslava u izrazito lošem svijetlu, kao osobu negativnog karaktera i morala, koja ne poštuje stare običaje i povelje, iako se obvezao na prijateljstvo i pomoć Dubrovniku protiv njegovih neprijatelja.¹⁴⁶⁸ Osim pomoći vojvode Sandalja nastojao je dobiti njegovo odobrenje za sudjelovanje njegovih ljudi na dubrovačkoj strani.¹⁴⁶⁹ Dubrovački poklisar je istakao da su se neki od njih već sami, poput kneza Grgura Nikolića, za to ponudili.¹⁴⁷⁰ Dubrovčani su od Sandalja očekivali i da posređuje

¹⁴⁶⁴ „...tra le altre cose dimandando li denari suoi che a in nostro comun a prode, lo prode di quali tolse pur la guarisima passata e marauigliandosi che senza sua licencia facessimo fare fosso a Zaplat in Canale.“; „Le gente d'esso Radossauo zelatamente stagando al volere intrare in essa nostra contrada“; Lett. di Lev. X, 113v.-114., (30. 4. 1430.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 296., nap. 1052. ; Truhelka, „Konavoski rat“, 150.-151. ; Živković, *Tvrto II*, 140.

¹⁴⁶⁵ „Et insieme con esso Re di Bosna, con la magnificencia sua siamo prompti et aparichiadi esser e con la Turcho praticare et intelligentia auere e per assai fare allo exterminio del dicto inimigo.“ Lett. di Lev. X, 128., (9. 5. 1430.)

¹⁴⁶⁶ „...et ad conseruare et defendere Ragusa casa vostra mandare lo subsidio et reparo vostro di gente... lassando di ricordare che sempre cusi caldamente et di bon core aueti offerto et promesso alla conseruacion di Ragusa casa et patria vostra contra zascun chi la volesse offendere“, Lett. di Lev. X, 115., (30. 4. 1430.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 301., nap. 1065. ; Živković, *Tvrto II*, 141.-142.

¹⁴⁶⁷ „Ragusa casa vostra, li zentilomeni dessa cordiali vostri a voi magnifico signore si dole a voi si ricorre per aiuto et consiglio sicome a principale et honoreuolo consigliere suo si come a specialissimo e cordialissimo amico et benefattore suo.“, Lett. di Lev. X, 114., (30. 4. 1430.)

¹⁴⁶⁸ „Eccha la fede del pessimo et dislialo homo il qual sença dissidanza rason ne cason a cercato nostro danno. Eccha lo sagramento suo, eccha le promesse fatte per suo poueglie de defendere et consuare Ragusa da li suo nemici...questo neguissimo e catiuisimo homo inimico e disturbatore di tutto lo regnamo di Bosna.“, Lett. di Lev. X, 114., (30. 4. 1430.) ; „Radossauo contra la signoria nostra rompendo la paxe e fede che a tuta Bosna con essa nostra signoria in disamacion et opprobrio di tutta Bosna... fatto et fa contra la volunta de tutto lo Regnamo di Bosna“, Lett. di Lev. X, 132v., (13. 5. 1430.)

¹⁴⁶⁹ „...per parte nostra dobiare pregare lo detto voiuoda ... che essi valiosi da se in stessi dicanno ocultamente o persegno o altro atto dimostrano et dagano intendere a quelli che di suo voler volessimo vegnire alli nostri seruigi... et acomentta a Grupcho per quelli de Drazeuica et altr che volessno venir alli nostri seruigi.“, Lett. di Lev. X, 135v. (13. 5. 1430.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 284., nap. 1011.

¹⁴⁷⁰ „...conte Gregoro se acostasse et fosse seruitore alla magnificencia vostra come a special et cordiale amico et benefattore di Ragusa come cio ben sa la magnificencia vostra.“, Lett. di Lev. X, 115., (30. 4. 1430.) ; „conte Gregorio suo iuxato citadini come fa anche li altri suo citadini che personalmente venire con le sue gente al suo subsidio a ricusato cio fare se non a comandamento della signoria vostra per tanto la mia signoria iustamente prega la vostra magnificencia che volia comandamento fare e dare licencia al dicto conte Gregorio che debia

kod Tvrtka II te ga pridobije u vojni savez koji su planirali.¹⁴⁷¹ Zatražili su da izvrši pritisak na vojvodu Radoslava, te mu ukaže na opseg sukoba do kojega su doveli njegovi napadi.¹⁴⁷² Reakcija Sandalja na iznesene zamolbe dubrovačkog poklisara odavala je naklonjenost Dubrovčanima, ali isto tako i njegovo nastojanje da se u sukob ne upliće. Neutralna pozicija mu je odgovarala, a isto je tražio od svojih ljudi. Na taj je način ostao lojalan strukturama vlasti višima od sebe, opredijelio se kao dubrovački prijatelj, a iz cijele situacije nastojao izvući što više beneficija.

Napori Benedikta de Gondula dobro ocrtavaju smjer dubrovačkih planova, kojima je diplomacija bila polazna točka za proširenje teritorija. Paralelna diplomatska akcija za napad na Borač provedena je kod Sandalja i Tvrtka II.¹⁴⁷³ Dubrovački poklisari Benedikt de Gondula i Nikola de Resti isticali su da će od toga napada koristiti imati svi uključeni u ligu, a njegovu opravdanost pravdali su neposluhom vojvode Radoslava. Kako bi osigurali zaživljavanje planiranog saveza dobili su uputu ukazati Sandalju i kralju na slogu svih koji bi sudjelovali u njegovoj realizaciji.¹⁴⁷⁴ Iz toga proizlazi da su Dubrovčani preko svojih poklisara pokušali bez uplitanja svoga suverena i Osmanlija, koji se nisu nalazili u početnim kalkulacijama, uspješno okončati sukob s osloncem na Sandalja i Tvrtka II. Vrijeme je pokazalo osobne računice i razlog uključenosti u ligu svakoga od članova, vođenih vlastitim interesima.

O Sandaljevima stavovima i početnim rezultatima Benedikta de Gondula saznajemo iz njegovog prvog upućenog pisma iz Cernice 5. svibnja 1430. Izvjestio je da vojvoda Sandalj svoje sudjelovanje uvjetovao nužnim bosanskim jedinstvom, ali i neizostavnim dobivanjem odobrenja sultana za čitavu akciju.¹⁴⁷⁵ Sandalj je zacijelo bio spreman djelovati u uvjetima

personalmente venire con le sue gente alli seruigi d'essa“, Lett. di Lev. X, 115v., (30. 4. 1430.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 301., nap. 1066.

¹⁴⁷¹ „...cerchare et tenere modo com Turchi et altri Re e signori di prouedere e remediare a questo homo“, Lett. di Lev. X, 114v., (30. 4. 1430.)

¹⁴⁷² Lett. di Lev X, 116., (30. 4. 1430.) ; Krekić, „Dva priloga“, 138.

¹⁴⁷³ „...disponandosi la potencia di la corona di Bosna e di voi magnifico signor col poter anche di Ragusi et metandosi contra Borač principale sita sua com si fatti apparachimenti et prouidimenti se vegneria che non inpazandosi Turchi d'esso non duraria Borač dexe di in che non se prenda. Et in mancho le altre sue cita et castelle piu debeler“, Lett. di Lev X, 114v., (30. 4. 1430.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 300., nap. 1063.

¹⁴⁷⁴ „Et se per caso luy se excusasse ouer forse da voi dimandasse per che modo (f. 114v.) questo potesse dare...li direte: Magnifico voiuoda voi il qual di seno e di potentia solo seti di Bosna ne paro aucti com lo vostro gran seno et prudentia ben saprete a tanta e maior facenda ritrouare il modo. Il qual spero ne nache vi sera desdito per lo serenissimo re di Bosna dil qual fazandoui motto e noticia lo daro a sapere alla mia signoria (f. 115), Lett. di Lev X, 114v.-115., (30. 4. 1430.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 300. nap. 1064.

¹⁴⁷⁵ „Alla parte chel dice et si scusa de non intrare in questa facenda et unita fin che non parli con lo re e Bossignani et che se non fosse intornizato da Turchi“, Lett. di Lev. X, 127v., (9. 5. 1430.) ; „La mia signoria sa ben che con lo grande intelletto et seno vostro voi vedete et considerate ben que et quanta e la potencia della corona di Bosna se in liga intrara.“, Lett. di Lev. X, 133., (13. 5. 1430.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 304., nap. 1077.

koji su isključivali samoinicijativni istup. Benedikt de Gondula je pokušao ponovljenom kritikom vojvode Radoslava uvjeriti vojvodu u opravdanost njegovog potpunog uništenja. Nazvao ga je grubim riječima, čak i *zmijom, koja remeti mir cijele Bosne i dobre odnose koje ima s Dubrovnikom*. Opravdanost dubrovačkih planova potvrdio je pozivanjem na povelje ranije dodijeljene Republici koje dokazuju njezino pravo na teritorije koje joj Radoslav osporava.¹⁴⁷⁶ Stoga je njegova *prirodna dužnost* braniti Dubrovnik koji je *njegov dom*, zajedno s njegovim ljudima. Benedikt de Gondula ponovno je pokušao Sandaljevim posredovanjem zaustaviti napade na Dubrovčane, osobito na trgovce i stanovnike pograničnih područja, koji su bili česta meta pljački.¹⁴⁷⁷ U tome je imao uspjeha, jer je vojvoda preko Aleksa i Radoslava Bogčinovića vojvodi Radoslavu ukazao na neodrživost takvih djela.¹⁴⁷⁸ Taj Sandaljev čin bio je prvi diplomatski uspjeh dubrovačkog poklisara koje je nastavio nizati. Vidljivo je to u pismu od 8. svibnja iz Sutjeske u kojem je potvrdio ulazak Sandalja Hranića u ligu.¹⁴⁷⁹ Sandaljevu voljnost potakla su uporna nagovaranja, laskave riječi, ali najviše materijalna obećanja.¹⁴⁸⁰

Ubrzo se dogodila velika promjena u njegovom stavu, što je uočljivo u pismu koje je Benedikt de Gondula uputio 13. svibnja iz Sokola. Na vojvodu je veliki utisak ostavio Radoslavljev *humani odgovor* na iznesene pritužbe, u kojem je istaknuo želju za uspostavom primirja. Rezultat je to protuodgovora vojvode Radoslava koji nije mirno promatrao uložene dubrovačke napore koncentrirane na njegovo uništenje. Uspjehe dubrovačkog poklisara obezvrijedio je slanjem dvojice patarena i starca Crkve bosanske vojvodi Sandalju koji su u njegovo ime iznijeli želju za primirje.¹⁴⁸¹ Dubrovčani na tu ponudu nisu željeli pristati, ukazujući na pretrpljene štete koje ne mogu proći nekažnjeno. Vojvodu Sandalja su preko svoga poklisara učestalo izvještavali o gubitcima koje su im naneseni na području Brena, Novih zemalja, Vrsinja, Konavala i Trebinja.¹⁴⁸² Bez obzira na to Sandalj nije bio toliko čvrst

¹⁴⁷⁶ „...dal qual speso e stato morsegato che fosse auer rotto la fede et paxe di tutta Bosna fazando contra Ragusa casa sua priuiligata con molti sacramenti con Bosna...dicto Radossauo abia cusi di rompare la fede et sacramenti di tutta Bosna...“, Lett. di Lev. X, 127v., (9. 5. 1430.)

¹⁴⁷⁷ „...li homeni di Radossau venir sopra lo vostro terreno a combattere et salire li nostri mercadanti non riguardando nullo honore dela magnificencia vostra ne anche rispetando alla presentia dil vostro nieuo il qual pur representa la persona vostra.“, Lett. di Lev. X 135v., (13. 5. 1430.)

¹⁴⁷⁸ Lett. di Lev. X, 127v. ; Truhelka, „Konavoski rat“, 156.

¹⁴⁷⁹ „... il che mo al dando noi et considerando quello ne aueti scritto per vostre lettere fate di la in Sutischa adi otto dil presente le qual reciueissimo adi XI pur del deto per le qual dite esso voiuode voler far com noi liga contra et ad exterminio del inimico nostro Radossau Paulouich“, Lett. di Lev. X, 132v., (13. 5. 1430.)

¹⁴⁸⁰ Na ruku Dubrovčanima su išli dobri odnosi ugarskog kralja s Portom., „...che lo imperador Turcho aueua bona paxe col signor nostro re de Hungaria.“, Lett. di Lev. X, 145v., (3. 6. 1430.)

¹⁴⁸¹ „...siamo rimasi informato della venuta dei patarini cum uno staraç mandati per Radossau da esso voiuoda Sandagl... a quello li tocarnon da se instesi dela paxe conuegnevelo e che quando lo homo cerca o paxe o altro che se sia die voler e cerchar e star a quello chi e justo et e di rason.“, Lett. di Lev. X, 156v. (14. 6. 1430.)

¹⁴⁸² npr. Lett. di Lev. X, 152v., (10. 6. 1430.)

i počeo se premišljati oko sudjelovanje u vojnom savezu. Kao gorljivi pristaša Crkve bosanske, tijekom cijeloga svoga života, nije ostao imun na zauzimanje njezinih uglednih članova za vojvodu Radoslava. Dubrovački poklisar Sandaljevu poljuljenu odlučnost nastoji promijeniti još žesćim ocrnjivanjem Radoslava Pavlovića kojeg uspoređuje sa zmijom čiji otrov, *iako ponekad nije aktivan, uvijek nanovo i iznenada može početi djelovati*. Štoviše zbog ratnih okolnosti ne trpe samo Dubrovčani nego i on, jer ne može ubirati carine na koje ima pravo. Napori dubrovačkog poklisara govore nam da Dubrovčani tada još uvijek nisu odustali od namjere potpunog uništenja svoga neprijatelje.¹⁴⁸³ Zato je Benedikt de Gondula vojvodi ponovio da to neće biti problem jer on *najmudriji, najmoćniji i uz kralja jedini otac, zaštitnik i upravitelj Bosne* koji će lako ishoditi na Porti dozvolu za formiranje lige.¹⁴⁸⁴ Njezin je nastanak prikazao kao jednostavan postupak s velikim nagradama u konačnici, u nastojanjima da Sandalja vrati na staze kojima je prvotno krenuo. S obzirom na to ulazak Tvrtka II u ligu prikazao je kao lako ostvarivu ideju,¹⁴⁸⁵ u mjeri većoj nego je to uistinu bilo. Možemo zaključiti da u nastojanjima za realizaciju svoga glavnog cilja stvarno stanje prilagođava svojim interesima.

Vojvodi Sandalju prenio je vijest da se Dubrovačka Republika ima namjeru udružiti i s drugim moćnim silama te je već nekima poslala svoje poklisare.¹⁴⁸⁶ To je ukazivalo na značaj diplomatske mreže kojoj se pri razrješanju spora poklanjala puna pozornost. Prve dobre vijesti pristigle su od ugarskog kralja kojemu su Dubrovčani isticali da *katolička vjera nema većeg neprijatelja od patarena Radoslava koji što duže vlada postaje sve pokvareniji u svojim djelima*.¹⁴⁸⁷ Izneseni argumenti potakli su ga da pomogne dubrovačke napore, ali ne i vojno.¹⁴⁸⁸ Razlog možda leži u tome što se bojao protuintervencije Osmanlija, a osim toga između Ugarske i posjeda Pavlovića nalazile su se oblasti, pod vlašću Tvrtka II, u koje ugarski kralj nije želio dirati. Ipak njegova pomoć bila je značajna, jer je uputio svoje

¹⁴⁸³ „...extermio desso Radossau e della sua casa.“ Lett. di Lev. X, 162., (18. 6. 1430.)

¹⁴⁸⁴ Lett. di Lev. X, 136v., (18. 5. 1430.)

¹⁴⁸⁵ „Veramente che sopra la unita et intrare in liga auer consiglio voleua specialmente col magnifico voiuoda Sandagl al qual in lora mandaua suo messo Radossauo Putnizich per consiglio senno et deliberacion dil qual, sicome de principale barone e consigliere della corona sua se regieua. Il qual supra tutti signori et baroni di Bosna esso amaua et caro aueua et da esso sapeua la corona sua essere cordialmente amata et ben consigliata.“ Lett. di Lev. X, 132v., (13. 5. 1430.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 305., nap. 1080.

¹⁴⁸⁶ „...quanti piu et migliori potete mai auer con voi re di Ongaria, re di Bosna, tutta Bosna, e casa vostra Ragusa...con la magnificiencija vostra et con tutta Bosna essere vole alla destruction desso inimico... et in firmen con voi tutto con lo Turcho se le di bisogno e con zascuni altro praticare et intenderse allo exterminio del dicto inimico.“, Lett. di Lev. X, 128., (9. 5. 1430.) ; „Et insieme con esso Re di Bosna, con la magnificiencija sua siamo prompti et aparichiadi esser e con la Turcho praticare et intelligentia auere e per assai fare allo exterminio del dicto inimigo.“, Lett. di Lev. X, 128., (9. 5. 1430.)

¹⁴⁸⁷ Lett. di Lev. X, 117.-117v., (30. 4. 1430.) ; Krekić, „Dva priloga“, 139.

¹⁴⁸⁸ Iorga, *Notes*, II, 268. ; Dinić-Knežević, *Dubrovnik*, 93., 95., 97. ; Rokai, „Pavlovići“, 166.

poslanstvo na Portu, zapovjedio despotu Đurađu da napadne Radoslava, te pisao bosanskom kralju da intervenira za Dubrovčane.¹⁴⁸⁹

Financijska raspodjela troškova lige

Važan preduvjet za uspostavu lige bio je odrediti sudjelovanje u troškovima svakog od njenih sudionika.¹⁴⁹⁰ Visina uloga ocrtavala je njihovu važnost, a o dogovorenome je trebala biti načinjena povelja.¹⁴⁹¹ Već u uputi dubrovačkom poklisaru datiranoj 27., a završenoj 28. svibnja, izložena je njezina financijska konstrukcija prema kojoj je 9 000 dukata za dozvolu Porte Dubrovačka Republika pokrila s 2/3, a preostalu 1/3 trebao je izdvojiti vojvoda Sandalj. Dubrovčani su njegovom nećaku Stjepanu Vukčiću obećali 500 dukata, a dvojici vojvoda koji bi sudjelovali s 500 ljudi po 100 dukata mjesečno.¹⁴⁹² Također je dogovoreno da u kupovini teritorija vojvode Radoslava Sandalj sudjeluje s 10, kralj s 40, a Dubrovčani s 20 tisuća dukata.¹⁴⁹³ Dogovor oko financija utanačen je početkom srpnja s jednim jedinim ciljem *comprare quello homo con tutto lo suo... fin ad exterminio d'esso*. Isto tako dogovoreno je da svo troje saveznika ravnopravno odluči o sastavljanju mirovnog ugovora¹⁴⁹⁴ i pri tome je uvijek naglašavana nužnost njihova jedinstva.¹⁴⁹⁵ Izgled i unutrašnji odnosi među članovima lige ilustraciono su prikazivani s uzorom u savezu Venecije i Firence protiv Milana.¹⁴⁹⁶

Svaki od članova lige imao je vlastitu računicu zašto u nju ulazi, iza koje se krio osobni interes. Dubrovački je nedvojbeno bio novi teritoriji. Tražili su Trebinje i Lug sa svim

¹⁴⁸⁹ Lett. di Lev. X, 161v.-162., (18. 6. 1430.) ; Lovrenović, *Na klizištu*, 245.

¹⁴⁹⁰ „Veramente alla domanda chel fa de ducati quatro milia quali vole che noi debiamo mettere per impetrare del Turcho la licencia chel possa far contra Radossauo... oltra le duo millia che esso di suoi volle mettere... vogliamo che li diciate et offerate che obtegnandosi et possandosi auer essa liberta dal Turcho per noi serano dati et pagati ducati tre milia.“, Lett. di Lev. X, 133., (13. 5. 1430.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 306. ; Jireček, „Nastojanja“, 309. ; Živković, Jakić, Brandić, „Uloga kralja“, 25. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 306., nap. 1082.

¹⁴⁹¹ „...se debia far poueglia e sacramentare secondo usanza“, Lett. di Lev. X, 135v., (13. 5. 1430.)

¹⁴⁹² „...la liberta dal Turcho volo sia duo terzzi a noi et uno terzo ad esso“, Lett. di Lev. X, 139., (28. 5. 1430.) ; Lett. di Lev. X, 169., (23. 6. 1430.) ; „uno o duo voiuode con oste in nostro tenute o doue in altro fosse per noi detto con 5^C homeni al mancho per zascun dessi auer debiamo a ducati C per uno a rason di mese... lo conte Stipan ducati 5^C a rason de mese“, Lett. di Lev. X, 140v., (28. 5. 1430.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 308., nap. 1096.

¹⁴⁹³ „...ad complimento de LXX^M ducati pagare noi duo terzi ed esso voiuoda uno terzo, zoe noi in fin alla soma de ducati XX^M et esso voiuoda de X^M“, Lett. di Lev. X, 167., (20. 6. 1430.) ; „zoe che oltra li ducati quaranta milia i quali vole pagare lo Re, noi pagassimo ducati XX^M et voiuoda ducati X^M“, Lett. di Lev. X, 169v., (23. 6. 1430.) ; Lett. di Lev. X, 174., (1. 7. 1430.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 310., nap. 1105. ; Tošić, *Trebinje*, 104.

¹⁴⁹⁴ „...che non possiamo fare paxe con Radossauo se non fosse di acordio con esso li direte che a questo stiamo contento et vogliamo che per patto expreso sia che nessun di tutti noi colligati, zoe re di Bosna sel sera in essa, la magnificencia sua et la signoria nostra, mai non possa fare paxe, tregua ne suffciencia de offese col detto Radosauo ne suo heredi se Radossauo non li fosse se tutti noi colligati nullo excepto non seremo insieme d'acordo et inclusi tutti in essa paxe, treugua et suffciencia.“, Lett. di Lev. X, 134v. (13. 5. 1430.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 307.

¹⁴⁹⁵ „...essere insieme et in uno alla liga et unita tra loro“, Lett. di Lev. X, 151v., (10. 6. 1430.)

¹⁴⁹⁶ Lett. di Lev. X, 141., (28. 5. 1430.)

pripadajućim posjedima,¹⁴⁹⁷ te izgnanstvo obitelji Ljubibratić.¹⁴⁹⁸ Kako bi svoje planove doveli do kraja, Dubrovčani su morali izaći u susret željama svojih partnera, posebno vojvode Sandalja. On je preko Benedikta de Gondula nastojao dobiti što više moguće, u trenutku kada je njegova pomoć bila neophodna Republici. Od ulaska u ligu definitivno je profitirao, jer je dobio 1 000 dukata mjesečno u toku akcije.¹⁴⁹⁹ Osim toga dozvoljeno mu je da uloži 6 000 dukata na dobit, uz 5%-tnu kamatu, od kojih će koristiti imati njegov brat Vukac, Vukčev sin Stjepan, pa i Sandaljeva žena Jelena.¹⁵⁰⁰ Vojvoda nije propustio niti priliku da zatraži kuću Radoslava Pavlovića u Dubrovniku.¹⁵⁰¹ Usto su nastavljeni pregovori oko proširenja i uređenja palače koja je nekada bila u vlasništvu Kristofora de Poza, za čiju je doradu Sandalju odobreno 4 000 perpera.¹⁵⁰² Izašlo mu se u susret i u potraživanju za oružje, prema dubrovačkim mogućnostima, u planiranim vojnim akcijama na gradove vojvode Radoslava Trebinje i Pod Klobuk.¹⁵⁰³ Zanimljivo je što su neki od tih ustupaka zatajeni Tvrtku II.¹⁵⁰⁴ To

¹⁴⁹⁷ „...vi dimandi la signoria mia che deponandosi del suo stato lo dicto Radossauo e piandosi per la liga le sue tenute et contrade... Tribigne et Lugh con tutte sue rason et pertinentie. E che questo tal merito et beneficio abia et riporta per questa impresa Ragusa casa vostra“, Lett. di Lev. X, 135., (13. 5. 1430.) ; „...dimandato e dimandemo zoe Tribigne con le sue rason pertinentie et confini“, Lett. di Lev. X, 135., (13. 5. 1430.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 307., nap. 1089. ; Lett. di Lev. X, 167., (20. 6. 1430.) ; Lett. di Lev. X, 169v., (23. 6. 1430.) ; Lett. di Lev. XI, 1v., (12. 9. 1430.)

¹⁴⁹⁸ „...progenie de Gliubibratichi i quali sempre non solamente sono stati inemicissimi... sia scazata et bandita de tutto lo regnamo di Bosna tanto dil re quanto della magnificencia sua.“, Lett. di Lev. X, 134v., (13. 5. 1430.) ; „...e che quelli catuni homeni... non stiano in terra de Chelmo“, Lett. di Lev. X, 169v., (23. 6. 1430.) ; „...e che la progenie de quelli catuni homeni de Gliubibratichi non possano ne dobbiamo essere lassadi stare ne habitare in terra de Chelmo“, Lett. di Lev. X, 174., (1. 7. 1430.) ; Kurtović, „Prilozi“, 480. ; Isti, *Veliki vojvoda*, 307., 310.

¹⁴⁹⁹ „Ma essa mia signoria per honorare la vostra magnificencia come sempre e stato di suo costume vole che abiate per bon amore ducati d'oro mille intendando questo comprando si liga... Et vegnando come detto la persona sua ducati mille a rason de mese.“, Lett. di Lev. X, 133v., (13. 5. 1430.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 306., nap. 1083.

¹⁵⁰⁰ „...sopra lo fatto deli ducati sei millia che l' dice et vole siano tolti in comun nostro a prode de 5 pro C. Et voi li direte seremo contenti fatta la liga de acceptarli in vita sua in nostro comun a prode con e detto ducati“, Lett. di Lev. X, 133v., (13. 5. 1430.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 306. ; „...de li sei milia ducati a prode siamo contenti che li detti ducati siano a prode come auantio fo detto in vita sua et in vita dil conte Vočač suo frar e dil conte Steffano neuo d'esso“, Lett. di Lev. X, 151v., (10. 6. 1430.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 309.

¹⁵⁰¹ „A quello chel domanda la casa di Radossauo ouer che li sia fatta la sua granda e aonzata come quella dil detto Radossauo. Et voi li direte... vorlerlo honorare in far bella et adornare la casa sua. E che cusi ancora per honor et piacer suo siamo contenti de far la spesa in grandirli et ornarli la detta casa infin ad yperperi seimillia.“, Lett. di Lev. X, 134., (13. 5. 1430.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 306.-307.

¹⁵⁰² „...che de li quatro milia yperperi chel rechiede per ornarla li azeriamo et siamo contenti quando cominzara lauorar intendando tutto questo sopradetto sempre compiansi la liga“, Lett. di Lev. X, 151v., (10. 6. 1430.) ; E della casa de ser Xrispoforo de Poča con li quatro milia yperperos che li abiando detto a dare per ornarla“, Lett. di Lev. X, 169., (23. 6. 1430.) ; Grujić, Zelić, „Palača“, 62. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 309., nap. 1102.

¹⁵⁰³ „...li dobbiamo mandar pedoneri quanti potremo. E Sotto Clobuch mandarli balesteri LX et bombarde et altri ingegni i quali rechiedesse quanto a noi possibile fosse“, Lett. di Lev. X, 174v., (1. 7. 1430.) ; „... li debia mandar la signoria pedoneri quanti potra e Sotto Clobuch mandarli balisteri sexanta e bombarde e altri ingegni i quali rechiedesse quanto alla signoria possibile fosse.“, Lett. di Lev. X, 181v., (14. 7. 1430.) ; Kurtović, „Prilozi“, 479. Ranije su mu Dubrovčani poklonili materijal za pravljenje eksploziva., Lett. di Lev. X, 170v., (26. 6. 1430.) ; Lett. di Lev. X, 173v., (30. 6. 1430.) ; Lett. di Lev. X, 175., (1. 7. 1430.)

¹⁵⁰⁴ „...vi prega che de li ducati mille di quali vi honera la mia signoria, e della prouision ouer denari... et delle VI^M yperperi... de quelli che in comuni vi vogliamo tuore a prode non si debia far motto ne mencion alguna allo re ne anche ad altri, ma rimaxa secreto appresso di voi.“ Lett. di Lev. X, 135., (13. 5. 1430.) ; Kurtović, *Veliki*

je bio dio planski osmišljene dubrovačke strategije u nastojanjima da ostvari svoje vanjskopolitičke ciljeve bez neželjenih kontradikcija. Praćenje Sandaljevih potraživanja i dubrovačkih odgovora moguće je pratiti preko pisama Benedikta de Gondula. Iz njih je vidljivo da nije udovoljeno svim vojvodinim potraživanjima, neka su ostala na dubrovačkim obećanjima, a nekoliko je puta i odbijen.¹⁵⁰⁵

Unatoč dubrovačkim naporima za uspostavu lige, ona je bila osuđena na neuspjeh, čemu je pridonijelo uplitanje Porte. Da vojvoda Radoslav nije bio podanik osmanske hijerarhije dostatno bi bilo da ga obuzda bosanski kralj čijim se odlukama morao pokoravati. Prisustvo Porte u skobu kompliciralo je odnose između političkih struktura u Bosni, zbog čega dubrovačka diplomacija nije ostvarila konkretan rezultat. Iako je početkom srpnja bilo govora o *la poueglia della liga et unione*, ona nije zaživjela. Dubrovčani su iskazivali žaljenje što njihovi planovi nisu realizirani i postoji dosta oklijevanja.¹⁵⁰⁶ S kraljevog dvora stizale su ohrabrujuće vijesti, no sve je ostalo na njegovom deklarativnom zauzimanju za Republiku. Konačna odluka bila je na Sandalju kojega je Benedikt de Gondula uvjeravao da je sposoban dobiti dozvolu od Porte. On je pokazao zainteresiranost za to, pa je oko sredine srpnja sastavljen predložak za buduću povelju, koja se držala svega onoga prije usmeno ispregovaranog, no nije sve išlo planiranim putem.¹⁵⁰⁷

Diplomatska akcija zbog poraza Dubrovčana na trebinjskom polju

Ratni sukob bio je prilika pojedincima ili skupinama da profitiraju. Iako se vojvoda Sandalj načelno odlučio za suzdržavanje od sudjelovanja u vojnim akcijama, nije uvijek

vojvoda, 307., nap. 1090. ; "... per che noi siamo vostra credenza et bon stara secreto quello aueti scritto.", Lett. di Lev. X, 192., (12. 8. 1439.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 311., nap. 1111.

¹⁵⁰⁵ "Ma che per ino non vedemo per modo alguno la signoria vostra possa auer la ditta casa impero non se a possudo quelli de cui e essa indurli a vender quella.", Lett. di Lev. XI, 41v., (9. 2. 1431.) ; "Et per la caxa la requerido e ino aricorda diceteli a nuy reincesse la magnificentia sua non poter auer suo desio e contento per quella ma per le rasone altre siate a vuy dismettamente narade non vediamo poter altramente far di quello ne auemo dato.", Lett. di Lev. XI, 42., (21. 2. 1431.) ; "...per la casa che faticar ne vogliamo auegna circha questo per altre nostre auanti gli sia detto quanto e bisogno.", Lett. di Lev. XI, 20v., (10. 3. 1431.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 363. Sandalj je od 1425. izražavao molbe preko svojih poslanika da mu se dopusti kupovina susjedne nekretnine kako bi ju spojio sa svojom palačom, Cons. Rog. III, 246v., (30. 4. 1425.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 361. Tim molbama nije udovoljeno, Cosn. Rog. IV, 11v., (6. 7. 1429.) ; Isto, 112v., (9. 7. 1429.) ; Isto, 124v., (8. 11. 1429.) ; Grujić, Zelić, Palača, 94. Definitivno je otklonjena 1433., budući da do sklapanja saveza nije došlo: Cons. Rog. V, 125v., (18. 11. 1433.) ; Grujić, Zelić, „Palača“, 95. ; „A quello che'l dimanda la casa di Radossavo over che li sia fatta sua granda e aconzata come quella dil detto Radossavo. Et voi li dicete che della cassa di Radossavo se ne voglia passare, ne in alguna cosa agravarne d'essa per nostro honore ma, come a ben possuto vedere, sempre siamo sforzadi, come a principale consiglier di Ragusa casa sua, volerlo honorare in far bella et adornare la casa sua. E che cusi ancora per honor et piacer suo siamo contenti de far la spesa in grandirli et ornarli la detta casa in fin ad yperperi seimillia.“, Grujić, Zelić, „Palača“, 94., nap. 160. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 307.-308., nap. 1087.

¹⁵⁰⁶ „...molto e molto ne dispiace che questa liga tanto tardi“ Lett. di Lev. X, 145., (3. 6. 1430.)

¹⁵⁰⁷ Lett. di Lev. X, 181.-181v., (14. 7. 1430.)

mogao držati u pokornosti svoje ljude i zapovjediti im da slijede njegov primjer, štoviše čak je pokazivao naklonjenost prema nekima od izgređnika.¹⁵⁰⁸ Čest je bio slučaj da se njegovi ljudi pridruže Dubrovčanima za plaću ili ratni plijen, ali je bilo i onih koji su se priključili neprijateljskom taboru, u potrazi za istim. Zbog toga Benedikt de Gondula više puta iznosi na njih pritužbe i traži zaštitu za dubrovačke trgovce.¹⁵⁰⁹

Krajem svibnja izvijestili su Dubrovčani vojvodu Sandalja o pobijedi koju su ostvarili u Trebinju.¹⁵¹⁰ Malo potom Benedikt de Gondula je u više navrata morao intervenirati, jer su Sandaljevi podanici sudjelovali na neprijateljskoj strani u katastrofalnom porazu koji je malo potom zadan Republici na istom mjestu. Dubrovčani su u tome srazu prepoznali neke njegove ljude, podložnike kneza Grgura, Vrsinjane i neke vlahe, o čemu ne vjeruju da je bio obaviješten te smatraju da su sudjelovali protiv njegove volje.¹⁵¹¹ Među vlasima koji su napali Dubrovčane prepoznali su Miriloviće, Burmaze, Pocrnje, Pliske i Bobane, koji su prevozili 300 tovara soli iz Dubrovnika, zbog čega su bili uvjereni da su im prijatelji, te da od njih ne prijeti nikakva opasnost. Zatekli su tamo i druge Sandaljeve podanike, poput Vrsinjana.¹⁵¹² U narednim javljanjima svome poklisaru vojvodi su poručili da su u tom napadu sudjelovali i vlasi Pilatovci i Kresojevići, te ljudi kneza Grgura Nikolića.¹⁵¹³ Benedikt de Gondula je zbog toga oštro intervenirao te razgovarao s vojvodom o kažnjavanju predvodnika toga sukoba, Radiča Dobrojevića, zvanog Vrag.¹⁵¹⁴ Sandalj je odgovorio pozitivno na dubrovačke zahtjeve

¹⁵⁰⁸ Kurtović, *Veliki vojvoda*, 319.-322.

¹⁵⁰⁹ Lett. di Lev. XI, 42.-42v., (21. 2. 1431.)

¹⁵¹⁰ „...questi di pasadi abbiamo mandato in Tribigne parte della nostra oste, zoe homeni tre milia i quali virilmente intrando e stando in Tribigne piu volte con li inimici anno avuto a fare e sempre di loro anno avuto victoria“, Lett. di Lev. X, 142., (28. 5. 1430.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 316.

¹⁵¹¹ „...voiuoda Sandagl voleua da noi esser informato et ausado se li Vlachi de Plischa forno con li inimici contra noi, vi dicemo che credemo de si. Che gli fosseno perche siando venuti li inimici acombatere el campo nostro a Vergato, li nostri che combateua dicono che li parse cognosere de li detti vlachi che erano con essi inimici contra li nostri“, Lett. di Lev. X, 145v., (3. 6. 1430.) ; „Con li quali erano li homeni del conte Gregoro come siamo informadi, auegne che credemo contra sua saputa et volonta. Et de l'altro la do erano quelli de Versigna. Et pero simile se gli ritorna alcuni vlachi di esso voiuoda Sandagl i quali erano stati qua a tuor sal.“, Lett. di Lev. X, 146., (3. 6. 1430.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 316.

¹⁵¹² „...de nouo intrade in Tribigna et abiando complido in tuto sua volonta a guastarla...che tuto lo di erano state et stenano inite insieme in una parte tra li quali pur essano de quelli de voiuoda Sandal...vedando da una altra parte una schiera de gente de Versigna... una quantita de Vlachi i quali erano stati qui a Ragusa et carichato sopra lor caualli ben CCC salme di sale i quali ritornaua a casa... 170 homeni andarno sopra li nostri. Et piu danno et robalia, darne et altro ano fatto quelli de Versigna et li detti Vlachi (f. 148.) Mirilouich, Bormasi, Podzergni, Plische, Bobani (f. 148v.)“, Lett. di Lev. X, 148.-148v., (7. 6. 1430.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 318., nap. 1134.

¹⁵¹³ „...vlachi Pilatouzi...vlachi Crisoeuichi...e questo oltra li altri vlachi di quali per altre vi scriuessimo... e homeni del conte Gregore... i quali tolsino et arobanno... e questo vi dicemo di certo.“, Lett. di Lev. X, 153v., (10. 6. 1430.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 318., nap. 1135.

¹⁵¹⁴ „...che Radic Dobrouoeuich dicto Vragh guida et condutore de quelli de Versigna ad andar con quelli de Tribigne contra li nostri e che sconfitti che fornno li nostri subito cauallcho in fretta a voiuoda Sandagl“, Lett. di Lev. X, 155., (12. 6. 1430.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 319., nap. 1137.

i obećao kazniti izgređnike.¹⁵¹⁵ Budući da su razmjeri stradanja Dubrovčana na trebinjskom polju bili ogromni, Sandaljeva je odluka bila od velikoga značaja. Puno puta kasnije Dubrovčani su mu preko svoga poklisara ponovili tijekom toga sukoba, neprestano naglašavajući kako su njegovi ljudi sudjelovali na neprijateljskoj strani. Ako je sumnjao, to mu je mogao potvrditi njegov poslanik Grupko.¹⁵¹⁶ Dubrovački poklisar nije propustio niti priliku zatražiti ukradenu robu i opremu iz tragedije na Trebinju, u odnosu na precizan popis svih stvari koji je priložio.¹⁵¹⁷

Benedikt de Gondula ponovno je morao reagirati u cilju zaštite dubrovačkih podanika, posebno trgovaca.¹⁵¹⁸ Osim toga vojvodu je obavijestio o aktiviranju njegove dvadesetorice ljudi s područja Huma na dubrovačkoj strani zbog čega su doživjeli neugodnosti, no drže da je to bilo bez njegovoga znanja.¹⁵¹⁹ Takav pristup dubrovačkog poklisara, iako je Sandalj možda znao za te događaje, bio je ispravan. Znali su Dubrovčani da izravnim optuživanjem ne bi ništa postigli, te da će pravilnim pristupom doći do cilja.

Liga ulazi u drugu fazu

U drugoj fazi postojanja lige modificirani su odnosi među njezinim članicama, jer su se pojavile nove mogućnosti i kombinacije. Dogovor oko njezine uspostave nije realiziran najviše zbog uzmicanja bosanskoga kralja Tvrtka II koji se osjećao ugrožen od strane Osmanlija zbog diplomatske akcije koju je vojvoda Radoslav tamo proveo.¹⁵²⁰ Njegov krajnji cilj bio je da mu se vrati teritorij Konavala koji je ustupio Republici.¹⁵²¹ Kako bi provjerio istinitost navoda njegovih poslanika na Porti u Dubrovnik je stigao sultanov izaslanik, o čemu

¹⁵¹⁵ „...offerta che fa con grande e bon animo di far vendeta delli vlachi e de quelli de Versigna e de li altri suoi che fornno contra li nostri...“, Lett. di Lev. X, 157., (14. 6. 1430.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 319., nap. 1138.

¹⁵¹⁶ „...volessimo che Grupcho con le sue orecchie al desse quello dixeno il qual credemo forse di çio al di ne abia dato a saper alla magnificencia sua“, Lett. di Lev. X, 166., (20. 6. 1430.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 319., nap. 1142.

¹⁵¹⁷ "Anchor abiando nui nouamente presentido per proprii homeni del detto voiuoda Sandagl vicini de li nominati in la cedula in questra nostra inclusa lor auer robato ali homeni nostro forno in Trebigna sconfitti, le arme in la ditta cedula descritte", Lett. di Lev. XI, 43., (28. 2. 1431.) ; Isto, 20v., (10. 3. 1431.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 312, nap. 1148.

¹⁵¹⁸ npr. Lett. di Lev. XI, 42v., (28. 2. 1431.). Čini se da je Sandalj neke od vođa napada na Dubrovčane štitio i nije htio izručiti. Kada su zarobljeni intervenirao je za njihovo oslobađanje, Cons. Rog. V, 106v., (16. 9. 1432.) ; Živković, *Promjene*, 114. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 322.

¹⁵¹⁹ „...cercha XX homeni de li suoi de Chelmo contra li qual, zoe, allora case fameglie sentiamo essere fatta nouita per li valiosi desso voiuoda“, Lett. di Lev. X, 161v. (18. 6. 1430.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 315.

¹⁵²⁰ Lett. di Lev. X, 185., (27. 7. 1430.)

¹⁵²¹ Lett. di Lev. X, 200.-200v., (24. 8. 1430.) ; npr. "...voiuoda Radossauo suo vasallo se era lamentado auanti la serenita sua, che altre fiade aueua impegnado la sua contrada di Canal, nella qual conta sua volonta faceuamo una cita la qual abiando luy restituido et dattoli nostri denari non li voleuamo restituir. Et per lo simile ne aueua impegnando lo castello di Sochol in essa contrada lo qual per simile dimandaua fosse restituido.", Lett. di Lev. X, 200., (24. 8. 1430.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 312., nap. 1113.

je Benedikt de Gondula bio obaviješten. Vojvodi Sandalju prenio je ishode njegove misije,¹⁵²² te ga informirao o Ali-begovoj potvrdi Konavala Republici.¹⁵²³ Takav razvoj događaja prisilio je Radoslava da ponudi primirje koje su Dubrovčani odbili budući da nisu željeli ostati bez svega onoga u što su duže vrijeme ulagali. Insistirali su da se liga dovede do kraja, kao i ciljevi koje si je postavila.¹⁵²⁴ Novi problemi su se pojavili zbog razmimoilaženje saveznika, iako je Tvrtko II poručivao da će se složiti s odlukom vojvode Sandalja.¹⁵²⁵ Na njega je trag ostavilo traženja mira vojvode Radoslava, pa je u konačnici odustao od saveza protiv njega, a Dubrovčanima savjetovao da ga prihvate. Oni su nevoljko na to pristajali budući da nisu imali velikog izbora, napušteni od svojih najvećih uzdanica.¹⁵²⁶ U tom su trenutku morali uzeti ono što se nudilo i pokušati materijalizirati uspjehe koje su ostvarili. Riječ je prvenstveno o pobjedi na diplomatskom polju na Porti zahvaljujući radu poklisara koji su tamo upućeni.

Dubrovčanima je nakon opadanja interesa za formiranje lige postalo nužno odaslati poklisare na Portu, jer se tamo krojila budućnost Republike, unatoč što su time mogli izazvati nezadovoljstvo bosanskog kralja.¹⁵²⁷ Benedikt de Gondula je molio vojvodu da dubrovačkim poklisarima, Petru de Lucari i Đori de Goče, da jednog svoga čovjeka koji će ih na putu pratiti i biti im na usluzi.¹⁵²⁸ Ti su dubrovački poklisari navratili na Sandaljev dvor, gdje su se susreli s Benediktom de Gondula, kojega su detaljno informirali o dubrovačkim planovima na Istoku.¹⁵²⁹

Premda je formiranje lige došlo u osjetljivu fazu, još uvijek nisu posve odbačene ideje o njezinom zaživljavanju, a budućnost joj je ovisila o dogovoru između Sandalja i bosanskoga

¹⁵²² "La qual col tenore delle lettere del Turcho o uno medemo effetto puoco mancho.", Lett. di Lev. X, 200., (24. 8. 1430.) ; "...circa li ultimi di novembrio fornno auanti tutti li viseri a grande differentia et contentione com Ostioia Pastrouich il qual falsamente monstrauna una poueglia fatta con grande falsita et risticia per la qual appareua Radossau auerne inpegnado la sua parte de Canal", Lett. di Lev. XI, 13., (28. 12. 1430.) ; "...vederno et manifestissimo fo alli viseri i quali euidetemente cognosado la verita et essa poueglia essere falsa", Isto, 13., (28. 12. 1430.)

¹⁵²³ "Apresso li direte come esso subassa stato in Canal col ambassador del serenissimo signor nostro e nostri zentilomeni... e disse li che lo imperator amorat cognosudo e con corteza uezudo la comunitade nostra di Ragusa auer comprade in perpetuo lor e la dita contrata di Canal", Lett. di Lev. XI, 42., (21. 2. 1431.)

¹⁵²⁴ "...che lo Re e voiouoda e noi insieme fossemo uniti et ligati", Lett. di Lev. X, 195v., (16. 8. 1430.) ; "Ed de tutti noi, lo re, voiouoda et noi fossimo insieme ligati et uniti", Lett. di Lev. XI, 4., (23. 9. 1430.)

¹⁵²⁵ "Per ultima risposta avuta per voiouoda dal re vedesimo come re mostra da condescendere e quasi voler far secondo lo consiglio et volunta da voiouoda", Lett. di Lev. X, 195., (16. 8. 1430.)

¹⁵²⁶ "Ma gratia a Dio com consiglio d'esso voiouoda pace chiamaremo e circaremo da con luy il qual nella dara et ferma et inuiolata conserura voglia o non voglia esso homo in suo opperbrio e dann e nostro gran ben e honorare de voiouoda", Lett. di Lev. X, 199v., (24. 8. 1430.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 311., nap. 1112.

¹⁵²⁷ Vidi: Janeković-Römer, „Služba“, 194.

¹⁵²⁸ Lett. di Lev. X, 200v., (24. 8. 1430.)

¹⁵²⁹ "...ser Piero de Luchari e ser Zorzi de Goče ambassatori nostri elletti andar ad amorat imperator de Turchi e a voiouoda Sandagl e a Isach Turcho voiouoda al ditto imperator amorat...la doue trouar poreti el magnifico voiouoda Sandal", Lett. di Lev. X, 208v., (13. 9. 1430.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 302., nap. 1069.

kralja.¹⁵³⁰ Tu je ležao ključ uspjeha ili konačnoga podbacivanja svih dotadašnjih diplomatskih nastojanja Republike. Razmimoilaženje njezinih sudionika nastojalo se sanirati dogovorom preko poslanika. Sandalj je Tvrtku II uputio Pribislava Pohvalića, nešto kasnije i njegovog sina Vlatka,¹⁵³¹ dok je Tvrtko II vojvodi poslao Ivana Lorkužića.¹⁵³² Međusobna neslaganja bilo je teško zatomiti i pronaći rješenje. Sandalj je u početku svoje sudjelovanje u ligi uvjetovao prisustvom bosanskoga kralja, kao čeine osobe Bosne, bez čijeg pristanka se nije želio upuštati u sukobe takvih razmjera. Nakon što je donio odluku o napuštanju lige, vojvoda je nastupio kao inicijator obnove saveza, ali ovaj puta bez Tvrtka II. Ocijenio je da je pogodan čas za takvo nešto, a moguće posljedice nisu ga zadržavale. U troškovima je planirao sudjelovati s 2/5, a Dubrovačka Republika trebala je pokriti ostatak iznosa. Dubrovčani nisu dobro prihvatili taj prijedlog, jer su trebali izdvojiti znatno više nego su planirali. Osim toga, nisu željeli tako krupnu odluku donijeti bez odobrenja bosanskoga kralja. Bili su svjesni da bi zbog toga kasnije mogli imati mnogo više posljedica nego trenutno koristi.¹⁵³³ Kao novu dimenziju u pregovorima spominjali su da ne žele izgubiti Sigismunda kao svoga suverena.¹⁵³⁴ Uporno su zagovarali prvotnu dogovorenu financijsku konstrukciju lige, uz sudjelovanje triju ravnopravnih članova.¹⁵³⁵ Iako su bili svjesni bezizglednosti situacije i dalje su uporno nastojali pridobiti Sandalja.¹⁵³⁶ Benedikt de Gondula vojvodin interes nastoji ponovno raspiriti prikazujući Radoslava u negativnom svijetlu.¹⁵³⁷ Sandaljeva nezainteresiranost za sudjelovanje u ligi postajala je sve očiglednija, posebno nakon što su ga posjetili djed i gost Crkve bosanske koji su apelirali na njegovu vjersku solidarnost s Radoslavom. Njih su Dubrovčani počastili s nekoliko kutija slatkiša, jer nisu znali da zapravo time pomažu one koji rade protiv njihovih interesa.¹⁵³⁸ Bilo kako bilo, liga je zapadala u sve

¹⁵³⁰ Lett. di Lev. X, 205., (7. 8. 1430.)

¹⁵³¹ „...siamo auisati come adi 28 luglio Pribissau Poqualiza ariuo di la al re e con qualo Pribissau esso nostro ambassador aue parlamento.“, Lett. di Lev. X, 205., (7. 8. 1430.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 310., nap. 1111. ; Babić, „Diplomatska služba“, 57.

¹⁵³² Lett. di Lev. XI, 4., (23. 9. 1430.)

¹⁵³³ "Al fatto di comprar la facenda voiouoda et noi, li altri non voliendo essere con noi per lo presio grande, dil qual voiouoda pagasse duo quinti e noi tre quinti...Per li setanta milia ducati siando insieme com noi e voiouoda e lo Re alla qual nostra proferta pur ancora attenderiamo vorando lo re e voiouoda essere fare come auanti e stato detto e praticato tra noi tutti", Lett. di Lev. X, 208., (2. 9. 1430.) ; Lett. di Lev. XI, 1., (12. 9. 1430.) ; Isto, 3., (18. 9. 1430.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 312., nap. 1116.

¹⁵³⁴ Lett. di Lev. XI, 5.-6., (30. 9. 1430.)

¹⁵³⁵ "...praticado zoe lo re 40 voiouoda 10 et noi 20 che bal settanta ben se ottegneua et aueua nostra intencion complimento et integramente", Lett. di Lev. XI, 3., (18. 9. 1430.)

¹⁵³⁶ Lett. di Lev. XI, 1v., (12. 9. 1430.)

¹⁵³⁷ "Et se a noi lo inemico ne vien tolto dal nostri confini lo inemico de tutta Bosna e special desso voiouoda", Lett. di Lev. XI, 1v., (12. 9. 1430.)

¹⁵³⁸ „Intendessimo lo motiuo vi feci voiouoda per mandar confetti per honorar per suo amor lo died et gosti. Et pero noi voliendo far in questo et altro possibile a noi lo suo honor et piacer vi mandemo scatole de confetto le qual per parte nostra vogliamo dobiare donare et presentare alli detti died et gosti come meglio et piu honor nostro vi parera.“, Lett. di Lev. XI, 7., (6. 10. 1430.) ; „Prima pars est de donando died et gosti qui venerunt ad

dublju agoniju. Krajem rujna uočljivi su rastući problemi među saveznicima. Pogledi su im se dijametralno razlikovali glede osobnog angažmana u koaliciji što je rezultiralo njihovim konačnim razlazom.¹⁵³⁹ Sandalj je Dubrovčane optuživao da imaju tajne pred njim te se žalio na neusklađenost njihovih odluka, što je ukazivalo na ozbiljnost situacije.¹⁵⁴⁰ Oni su se branili time da nisu dugo dobili nove vijesti od poslanika na dvoru Tvrtka II, pa im je bilo teško javiti mu što će dalje poduzeti. Sumnjali su da je kurir na putu umro ili je pismo oteto.¹⁵⁴¹ Naoko su lutali, jer su izražavali spremnost da uđu u ligu, pa samo i sa Sandaljem.¹⁵⁴² Dakako, bilo im je draže da u njoj sudjeluje i bosanski kralj, uz nužnu preraspodjelu sredstava.¹⁵⁴³ Sgurno su pregovore željeli što prije privesti kraju, no to je postajalo sve neizglednije.¹⁵⁴⁴ Nacrt povelje lige koju sačinjavaju Sandalj i Dubrovačka Republika dovršen je početkom listopada 1430. godine.¹⁵⁴⁵ Iako je uloga Benedikta de Gondula u okolnostima koje su priječile udruženo vojno djelovanje vidno opala, još uvijek nije opozvan s dužnosti. Vojvoda Sandalj dobio je drugorazredni značaj u daljnjem tijeku rata, ali je i dalje zadržao istaknuto mjesto u dubrovačkim planovima. U svijetlu novih događaja, dubrovačka nastojanja oko uništenja Radoslava Pavlovića nisu prekinuta. Tek kada su u ožujku 1431. godine postala posve nerealna, završeno je poslanstvo Benedikta de Gondula. Njegovo povlačenje bilo je motivirano time što je Sandalj za Dubrovčane izgubio ulogu koja mu je do tada pridavana, što je posljedica promjene vođenja politike u Konavoskom ratu. Koliko su se okolnosti izmijenile, od početnih nastojanja za formiranje tročlane lige, svjedoče glasine o savezu između Sandalja, Radoslava Pavlovića i nekih drugih bosanskih velmoža uperenog protiv bosanskoga kralja Tvrtka II.¹⁵⁴⁶

Sandagl. (Captum per omnes.) Prima pars est de donando eidem in confectionibus yperperos viginti. (Captum per XXVIII contra V)“, Cons. Rog. IV, 240., (6. 10. 1430.) ; Truhelka, „Konavoski rat“, 185. ; Dinić, *Iz dubrovačkog arhiva*, III, 191., 223. ; Kurtović, „Veliki vojvoda“, 402., nap. 1490.

¹⁵³⁹ Lett. di Lev. XI, 9v., (7. 11. 1430.)

¹⁵⁴⁰ Lett. di Lev. XI, 6., (30. 9. 1430.)

¹⁵⁴¹ "Nessuna lettera auessimo dal dicto nostro ambassador al re. Il per che ne siamo molto maraugliati dubitando o chel corier non sia morto in via, o lettere tolte, o altro interuenuto che pensar non possiamo ne sapiamo, perche tanto siamo stati ad auer lettere da luy.", Lett. di Lev. XI, 5v., (30. 9. 1430.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 313., nap. 1118.

¹⁵⁴² "Li direte che siamo contenti essere et ligarse con luy", Lett. di Lev. XI, 6., (30. 9. 1430.)

¹⁵⁴³ Lett. di Lev. XI, 6.-6v., (30. 9. 1430.)

¹⁵⁴⁴ "...confortando et pregando voiuoda che essa union e liga con lo re prestamente volesse trare a conslusion e fine.", Lett. di Lev. XI, 6., (30. 9. 1430.)

¹⁵⁴⁵ Cons. Rog. IV, 239v., (5. 10. 1430.)

¹⁵⁴⁶ "Di noue de qualunche parte datiu e a spiar et saper. Et specialmente de la liga la qual se dice fatta tra voiuoda Sandagl e Radossauo et altri baroni de Bosna contra lo re perche, e in que modo e fatta.", Lett. di Lev. XI, 21., (10. 3. 1431.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 314.

Prepiska

Dugotrajno odsustvo i učestalost korespondencije utjecali su na nedostatak sredstava komunikacije, pa su se Dubrovčani više puta pobrinuli osigurati potrebno svome poklisaru.¹⁵⁴⁷ Pisma su prenosili ljudi Sandalja Hranića, kuriri¹⁵⁴⁸ i pouzdani Dubrovčani.¹⁵⁴⁹ Spominje se jedan od vlaha, Stanoje Stanković, koji je ponio pismo dubrovačkog poklisara iz Kozmana u Dubrovnik.¹⁵⁵⁰ Pisma su se izmijenjivala u ratnim okolnostima, pa nije bilo čudno da neko ne stigne na odredište. Dubrovački poklisar iznio je dvojbu da jedno njegovo pismo nije isporučeno, no ta je sumnja otklonjena.¹⁵⁵¹ Nju je iskazao i vojvoda Sandalj koji je držao da je jedno od pisama posredstvom Radoslava Pavlovića dospjelo u ruke Osmanlija.¹⁵⁵² Benedikt de Gondula žalio se na sporost kolanja pisama. Objašnjeno mu je da svako novo mora biti potvrđeno u Vijeću umoljenih, o čemu se ponekad raspravljalo više dana.¹⁵⁵³ Promotri li se dinamika izmijenjenih pisama dubrovačkog poklisara i Vlade, uočljivo je da se novo pismo ne šalju samo u situaciji kada je zaprimljen odgovor na prethodno koje su poslali na što ih je tjeralo posjedovanje novih informacija.

¹⁵⁴⁷ „Per Slatarich vi mandassimo duo quaterni di carta et duo rotoli de zera. Et per denari videremo de mandarui al piu presto se potrra“, Lett. di Lev. X, 173v., (30. 6. 1430.) ; „Abiamo di qua dato a Grupcho i quali vi debia mandar di la a voi yperperi cento“, Isto, 175., (1. 7. 1430.) ; „E carta, cera e denari per voi secondo per altre vi dicessimo vi abiamo mandato per le man de Grupcho il qual li a inuiati di la. Et se pur denari vi manchasse e voi recoretoui a voiuoda.“, Isto, 178v., (7. 7. 1430.) ; „Li yperperi 200 a voi prestadi per voiuoda di qua abiamo fatto pagare secondo fossimo per vostre lettere auisati“, Isto, 196., (16. 8. 1430.) ; „Per lo portadore vi mandemo uno quaderno di carta e de cera. E per li ambassadori denari ve serano mandati“, Lett. di Lev. XI, 2v., (18. 9. 1430.) ; „E incostro vi e mandato“, Isto, 6v., (30. 9. 1430.) ; „Dal vostro salario abiamo fatto fare poliza de yperperi C a ser Steffano de Zamagno come scriuessimo. E per le spese se prouedera.“, Isto, 9v., (7. 11. 1430.) ; „Per le spese vostre perche non abiamo per chi mandarui di qua non possiamo prouedere, ma di la cerchate de ritrouar o da Radič Utuizich o da altri nostri Ragusei o da voiuoda, se da altri non potreti ritrouar di quali faremo lo pagamento secondo scriuereti.“, Isto, 10v., (22. 11. 1430.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 299., nap. 1060. ; Živković, *Rod*, 173.

¹⁵⁴⁸ „Di puo auessimo dana la presente lettera al corier“, Lett. di Lev. X, 201., (24. 8. 1430.) ; „Le coriere auegna le lettere fossimo facte adi 19 fo retenuto in adi 22 per certa cason si chel dice verita“, Lett. di Lev., X, 208v., (2. 9. 1430.)

¹⁵⁴⁹ Lett. di Lev. XI, 9v., (7. 11. 1430.) ; Isto, 10v., (22. 11. 1430.)

¹⁵⁵⁰ „...duo vostre fatte di la in Cosman adi 26 luglio, una pera man de Stanoe l'altera per uno coriere receuessimo adi 29 pur de luglio“, Lett. di Lev. X, 187., (1. 8. 1430.) ; „Riceputa vostra lettera lo figlio de Stanac vlacho“, Isto, 187v., (1. 8. 1430.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 323., nap. 1155.

¹⁵⁵¹ „Lo responder nostro a voi fatto, ben vi doueua leuar lo dubio il qual pigliate de la lettera vostra fatta adi 5 che non fosse riceputa per noi. Ma ancora per renderui piu certo vi dicemo che tanto quella fo fatta a 5 quanto a 10 reciuessimo ambe duo.“ Lett. di Lev. X, 192v., (12. 8. 1430.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 302., nap. 1068.

¹⁵⁵² „Et per lo dubio pia voiuoda per la informacion a luy data, che una lettera nostra sia inuolata, ad uno nostro corier, a venuta alle man de Radossau, et per esso mandata allo imperador Turcho, dite a voiuoda sia de bon animo e di ciò non pia dubio alcun che per Dio gratia fin ino nessuna lettera nostra non e perduta ne mal captata“, Lett. di Lev. X, 187., (1. 8. 1430.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 301.-302.

¹⁵⁵³ „Li marauigliate del tardare che voi direte faciamo a dare risposta alle vostre la qual molto bramate de auer con presteza. A questo vi dicemo che noi di qua molto siamo solliciti a risponderi sempre al bisogno, et non ne retardiamo... come voi ben sapete non si puo far con mancho che non si vada alli nostri consigli per consiliar sopra ciò, e di puo bisogna fare le officiali a formare la risposta.“ Lett. di Lev. X, 146v., (7. 6. 1430.)

Veći značaj od povjerenih zadaća

Benedikt de Gondula imao je značajnu ulogu u kreiranju tijeka Konavoskog rata zato što je upućen na diplomatsku misiju k vojvodi Sandalju, ključnoj osobi za dubrovačke planove u njemu. Povjerene zadaće obavio je profesionalno, a osim službenih obveza istakao se u obavljanju privatnih poslova za vojvodu. Nastupao je kao promicatelj njegovih interesa i jedan od njegovih ljudi. Kada se vojvoda razbolio preko dubrovačkog poklisara uputio je Dubrovčanima opis simptoma tegoba koje su mu smetale, a oni su mu pokušali pomoći savjetima i lijekovima.¹⁵⁵⁴ Osim toga, dubrovački poklisar je vojvodi Sandalju prenosio informacije o stanju u čitavoj Europi i na Istoku, te tako na neki način bio njegova „veza sa svijetom“.¹⁵⁵⁵

Benedikt de Gondula početkom 1431. godine javio se iz Ključa kod Cernice, a onda njegovo pismo u Dubrovniku nije primljeno dugo vremena, sve do 7. veljače. Vojvodu je iz Ključa pratio u Blagaj,¹⁵⁵⁶ pa u Bišće.¹⁵⁵⁷ Dužnosti je oslobođen i zahvaljeno mu je početkom travnja 1431.¹⁵⁵⁸ Njegove zasluge popraćene su riječima pohvale i zahvalom.¹⁵⁵⁹ Riječ je o poklisaru vrhunskoga kova, ispred svoga vremena, koji je na djelu pokazao iznimne diplomatske sposobnosti. Sa Sandaljem je zadržao prijateljske veze i po povratku u Dubrovnik. Preko Benedikta vojvoda je u travnju 1431. godine kod zlatara Živka Gojkovića naručio srebrni vrč za čiju mu je izradu Benedikt de Gondula platio 12 libara finog srebra.¹⁵⁶⁰ Zanimljivo je da je uz Kosače bio vezan i poslije smrti Sandaljeve. Upućen je Stjepanu

¹⁵⁵⁴ „...vedessimo et intendessimo que et quanto scriueti per vostre lettere fatte di la in Chuchagn adi X luglio presente le qual reciuessimo adi XIII del detto...De informar da voiuoda Sandagl ne aueti dato a saper er parte nostra vi condolerete ad esso. Et per lo suo di puo meglio stare et sanita vi allegarrete digandoli che veramente la sua sanita vita et prosperita non altramente brama ne desidera la nostra signoria come la nostra propria.“, Lett. di Lev. X, 180., (14. 7. 1430.) ; Isto, 184v., (27. 7. 1430.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 328., nap. 1179.

¹⁵⁵⁵ Lett. di Lev. X, 138., (18. 5. 1430.) ; Isto, 192v., (12. 8.) ; Isto, 198. (19. 8.) ; Lett. di Lev. XI, 2., (12. 9.) ; Isto, 4v., (23. 9.) ; Isto, 6v., (30. 9.) ; Isto, 43v., (28. 2. 1431.)

¹⁵⁵⁶ „Prima pars est de dando libertatem domino rectori et minori consilio suo cum consilio rogatorum possendi feceris expensam ab yperperis quinquaginta infra in honorando piscibus voyuodam Sandagli ipso veniente Blagai.“, Cons. Maius IV, 121., (3. 1. 1431.) ; „pro dando possendi faciendi expensam ab yperperis quinquaginta infra in honorando piscibus voyuodam Sandagl veniente in Blagai.“, Cons. Rog. IV, 262., (5. 1. 1431.) ; Kurtović, „Prilozi“, 438.

¹⁵⁵⁷ Cons. Rog. IV, 264., (16. 1. 1431.)

¹⁵⁵⁸ „...col nome de i dio dobiate venir a Ragusi“, Lett. di Lev. XI, 21., (10. 3. 1431.) ; Cons. Rog. IV, 283., (6. 4. 1431.)

¹⁵⁵⁹ „...pur sempre voi confortando esso voiuoda ad essa liga con quelle belle rason et motuni che auanti per piu nostre vi abiamo detto et altri di qualli a voy meglio parera.“ Lett. di Lev. X, 151., (10. 6. 1430.)

¹⁵⁶⁰ „Giuchus Goychouich aurifex...promisit et...obligauit ser Benedicto de Gondola presenti et recipienti nomine voyuode Sandagl facere per totum mensem madii proxime futuri fiaschum unum argenti... dictus Giuchus teneatur ei debeat efficere ipsum fiaschum omnibus suis expensis damno et interesse usque quo dictus fiaschus sibi placuerit... Qui Giuchus habuisse et recepisce a dicto ser Benedicto occasione dicti fiaschi fiendi per ipsum libras duodecim argenti fini“, Fisković, „Zlatari“, 219., (19. 4. 1431.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 395., nap. 1465.

Vukčiću, njegovoj supruzi Jeleni i majci Katarini, zasigurno zbog veza s tom obitelji koje je imao od prije.¹⁵⁶¹

8.2. NIKOLA MIHOČEV DE RESTI

Cilj, zadaće i tijek poslanstva

Po izbijanju Konavoskog rata Dubrovčanima je bilo važno osigurati pomoć potencijalnih saveznika, od kojih se bosanski kralj nalazio pri vrhu njihovog popisa. Budući da nešto ranije poslanstva, koja su protestirala protiv postupaka vojvode Radoslava kojima je prekršio mir, nisu imala rezultata,¹⁵⁶² donesena je odluka da se provede nešto dulja diplomatska akcija kod Sandalja i Tvrtka II. Istoga dana kada i Benedikt de Gondula na misiju je krenuo i Nikola de Resti (oko 1393.-1437.),¹⁵⁶³ uz pratnju.¹⁵⁶⁴ Bio je jedan od desetorice dubrovačkih vlastelina koji su vodili grad u doba kuge 1437., no nije preživio.¹⁵⁶⁵ Kao i Benedikt de Gondula ranije se ne spominje u službi poklisara. Njegova plaća iznosila je 60 perpera za jedan mjesec, a kazna ako se ne uputi na vrijeme iz grada dvostruko više.¹⁵⁶⁶ Glavni zadatak bio mu je da pridobije bosanskog kralja za sudjelovanje u planiranim vojnim akcijama protiv vojvode Radoslava.¹⁵⁶⁷ Imao je veliku odgovornost, jer privući kralja u ligu značilo je osigurati i Sandaljevo sudjelovanje. Njegovo diplomatsko iskustvo i pregovaračke vještine utjecale su na razvoj smjera sukoba i donošenje vanjskopolitičkih odluka Republike. Unatoč striktno određenim uputama, pa čak i riječima koje doslovce mora izgovoriti u obraćanju Tvrtku II, ponekad je imao određenu slobodu, pa i potpunu, da postupi onako kako smatra da je najprimjerenije.¹⁵⁶⁸ Kako bi ostvario povjerene zadaće, u prvoj audijenciji prikazao je bosanskom kralju uzroke koji su doveli do sukoba. Nije propustio istaknuti njegovo prijateljstvo s ugarskim kraljem,¹⁵⁶⁹ kao ni dobre odnose Sigismunda i Porte, koji

¹⁵⁶¹ Lett. di. Lev. XI, 229v., (29. 3. 1435.)

¹⁵⁶² Prva su poslanstva Sandalju Hraniću, bosanskom kralju i Grguru Nikoliću upućena zbog napada i uništavanja imovine u Ljutoj nakon što se vojvoda Radoslav ogлуšio na nekoliko poslanih dubrovačkih pisama.

¹⁵⁶³ Mahnken, *Patricijat*, II, LX/1. Resti. ; Lett. di Lev. X, 111., (30. 4. 1430.) ; Cons. Maius IV, 87., (26. 4. 1430.) ; Cons. Rog. IV, 149., (26. 4. 1430.)

¹⁵⁶⁴ „Prima pars est de dando dicto ambassiatori equos sex et famulos IIII“, Cons. Rog. IV, 149v., (27. 4. 1430.) ; „Per che caualli digua non vi si da doue et quando vi sexa di bisogno tolleteue a nello et ritrouandoni di puo in logo, devo abolmente auer caualli conpratene secondo usanza quelli vi parera fin a sei, uno per voi et li altri per famegli per li quali da potre comprare vi abbiamo dato denari“, Lett. di Lev. X, 113., (30. 4. 1430.)

¹⁵⁶⁵ Vekarić, *Vlastela*, 241.

¹⁵⁶⁶ Cons. Rog. IV, 149v.-150., (27. 4. 1430.)

¹⁵⁶⁷ „...fara vrudeta di questo maluasio homo...“, Lett. di Lev. X, 112v., (30. 4. 1430.) ; Resti, *Chronica*, 238.

¹⁵⁶⁸ „...che nui ne auessemo dato libera liberta far como vuy ser Nicola uoresse.“, Lett. di Lev. X, 183., (15. 7. 1430.)

¹⁵⁶⁹ „...Signor suo naturale re di romani et di Hungaria buon et cordiale fratello de la maiesta vostra“, Lett. di Lev. X, 111v., (30. 4. 1430.)

također nisu bili naodmet za uspješan tijekom njegovoga poslanstva.¹⁵⁷⁰ Kako bi pridobio Tvrtka II, osvrnuo se na dobre odnose i prijateljstvo koje ga veže s Dubrovačkom Republikom, međusobnu odanost i uvažavanje.¹⁵⁷¹ Pozvao ga je da se udruženim snagama vojno obruše na posjede vojvode Radoslava koji je prekršio povelje koje Republici jamče teritorije koje im on osporava.¹⁵⁷² Zato ga je prikazao u negativnom svijetlu¹⁵⁷³ kao *razarača mira u cijeloj Bosni* i odgovornim za izbijanje sukoba s Dubrovnikom.¹⁵⁷⁴ Sugestivni govor nastavio je riječima da je Dubrovnik *njegova kuća*, pa stoga ima moralnu obvezu da brani njegove interese.¹⁵⁷⁵ Isto tako dočarao je dubrovačku ogorčenost zbog pretrpljenih razaranja, posebno na graničnom području, zbog čega su bili prisiljeni poduzeti određene mjere kako bi se zaštitili.¹⁵⁷⁶ Dubrovački vijećnici su u uputi svome poklisaru predviđali moguće odgovore Tvrtka II na njegove zamolbe. Savjetovali su mu način govora,¹⁵⁷⁷ posebno da se koristi *dugim*

¹⁵⁷⁰ „...con la corona vostra et intendere con tutto lo suo ingegno saper et potere a disfare et leuar via esso perfido homo, et con essa vostra serenita essere et insieme praticare tanto con imperador de Turchi quanto con zascuno altro signore et barone a la desfacion d'esso et al presente destro tempo a ciò piu che mai e si per che lo nostro signore re de Ongaria a bona pase con lo imperadore Turcho.“, Lett. di Lev. X, 112., (30. 4. 1430.)

¹⁵⁷¹ npr.: „Per la qual cosa Ragusa special casa di la corona vostra et li zentilomeni dessa seruitori et cordiali suoi cusi per memoria de la anticha diltion de li reali di Bosna et dala serenita vostra cusi per rispetto di la grandezza dil buon amore et denocion che essa mia signoria porta et a alla corona vostra“, Lett. di Lev. X, 111v., (30. 4. 1430.) ; „Et anchor respetando cum quanta clemenita la sua corona sempre per sua gratia teneramente a amato et ama nuy deuotissimi e cordialissimi zelatori di la augmentatone di la sua Signoria“, Lett. di Lev. X, 131v., (13. 5. 1430.)

¹⁵⁷² Lett. di Lev. X, 113., (30. 4. 1430.)

¹⁵⁷³ „Et eccha la fede del pessimo homo il qual senza desfidanza, rason e cason a cercato lo nostro danno. Eccha lo sagramento suo. Eccha la promesse fatte per le sue poueglie di defendere et conseruare ragusa da li nemici.“, Lett. di Lev. X, 111v., (30. 4. 1430.)

¹⁵⁷⁴ „Et e stato cason actore et factore di turbare lo bon et pacifico stato di Bosna et de ogni male che la patisse le qual tutte cose piu singularmente son notissime a la serenita vostro.“, Lett. di Lev. X, 111v., (30. 4. 1430.) ; „...per che pur ocupa del regno della corona vostra et turba lo bon pacifico stato vostro et di Bosna.“, Isto, 112., (30. 4. 1430.) ; „rompere la paxe a Ragusa con Bosna“, Lett. di Lev. X, 113., (30. 4. 1430.)

¹⁵⁷⁵ „E Ragusa sempre animo tenuto per special casa sua“, Isto, 111., (30. 4. 1430.) ; „Per le qual cosa Ragusa special casa di la corona vostra et li zentilomeni dessa seruitori et cordiali suoi.“, Lett. di Lev. X, 111v., (30. 4. 1430.)

¹⁵⁷⁶ „Et zonti che fornno a Tribigne cominzorno assumere gente alle nostre confine et cussi ogni di assunando gente alle nostre confine et cussi ogni di assimando gente la qual cosa vegnando a noticia della mia signoria et dubitando per li catiui loro segni et modi di danno auisassimo li nostri di Canal che prouedeti stessino nella nostra contrada et di la algune gente mandassimo a saluamento d'essa. Le gente desso Radossauo zellatamente stagando a volere intrare in essa nostra contrada al passo fecinno de sauezutamente a salto contra esso. Di puo esse gente di Radossauo pur intrarno in alguna parte della contrada nostra di Breno.“, Lett. di Lev. X, 111v., (30. 4. 1430.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 297., nap. 1055.

¹⁵⁷⁷ „Alle quali pur sempre con humanita e dolceza secondo lo costume de la mia signoria fo risposto“, Lett. di Lev. X, 111., (30. 4. 1430.) ; „...bellamente e con bona manera requeirli se digna con presteza uoler assentir... humalmente requerta...“, Lett. di Lev. X, 193v., (14. 8. 1430.)

razgovorom, kako bi ga pridobio.¹⁵⁷⁸ Nedvojbeno su sastavljači uputa do najsitnijih detalja razradili nastup poklisara.¹⁵⁷⁹

Nikola de Resti branio je pravo na Konavle s osloncem na povelje, koje je Dubrovčanima potvrdio i bosanski kralj, od kojega je zatražio da ih nanovo potvrdi.¹⁵⁸⁰ No prije svega nastojao je osigurati brzu reakciju protiv vojvode Radoslava, zbog uštede sredstava i zaustavljanja daljnjih vojnih okršaja za što je bila potrebna sloga „ligaša“.¹⁵⁸¹ Tvrtku II predložio je zauzimanje Pavlovićevog Borača,¹⁵⁸² a ako ga upita o načinu na koji će to biti učinjeno, trebao je odgovoriti da je *sposoban donijeti odluku kako će se to najuspješnije izvesti*.¹⁵⁸³ Unatoč naporima dubrovačkog poklisara, konkretniji pomaci u smjeru formiranja lige nisu ostvareni. Svaki od njezinih sudionika imao je partikularne interese, bojazni i viđenja raspleta situacije. Tvrtko II želio je znati što bi mu ulazaku u ligu donio, a pri tome je odmjeravao korist u odnosu na odricanja i mogući rizik. Njegova molba Dubrovčanima da mu srebreni novac pretvore u zlato, u vrijednosti 30 000 dukata, pozitivno je riješena.¹⁵⁸⁴ Možda je to jedan od dokaza koji govori o Tvrtkovoju zainteresiranosti za sudjelovanje u ligi, jer je zlatom valjalo na Porti platiti otkup posjeda vojvode Radoslava.¹⁵⁸⁵ Oko te usluge imali su Dubrovčani kasnije dosta nevolja, jer ih je bosanski kralj optužio da su ga oštetili za dio iznosa.¹⁵⁸⁶ U vezi sudjelovanja u ligi odgovorio je da ne može ništa učiniti bez savjetovanja s vojvodom Sandaljem i Vukašinom Zlatonosovićem.¹⁵⁸⁷ Kako bi ga potakao

¹⁵⁷⁸ „Il qual instesso e lo magior inimigo non solamente che abia Ragusa ma tutta Bosna et specialmente la corona vostra alla qual persuadere et monstrare che cusi sia non fa di bisogno con longo parlare remembrare le sue catiue opere e di portamenti con i quali mo la corona vostra mo tutto lo regnamo, mo particulamente alcuni...“, Lett. di Lev. X, 111v., (30. 4. 1430.)

¹⁵⁷⁹ Vijećnici raspravljaju o formiranju uputa Nikoli de Resti više puta tijekom lipnja, Cons. Rog. IV, 172v., (7. 6. 1430.) ; Isto, 177., (13. 6.) ; Isto, 183. (24. 6.) ; Isto, 188. (30. 6.)

¹⁵⁸⁰ „Serenissimo Re, mai d'alguna cosa non se a voluto inpazare la mia signoria ne intrometere che non abia voluto solemne poueglie et alla maiesta vostra ben e notissimo che alla mia signoria la corona vostra, a conformato tutto le sue poueglie et priuilegi.“, Lett. di Lev. X, 112v., (30. 4. 1430.)

¹⁵⁸¹ „Et con essa vostra serenita et insieme praticare tanto con imperador de turchi quanto con zascuno altro signore et barone alla desfacion d'esso.“, Lett. di Lev. X, 112., (30. 4. 1430.)

¹⁵⁸² „...disponandosi la potencia de la corona vostra col potre et saper anche de ragusi metandosi contra Borač principal cita sua con si fatti aparichiammenti et prouidementi se vignera...“, Lett. di Lev. X, 112v., (30. 4. 1430.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 300, nap. 1063.

¹⁵⁸³ „Et se per caso luy si excusasse ouer forse da voy dimandasse per che modo questo potesse fare. Et voi pur instando con le rason, cason et motiui di sopra detti, et altri di quali li meglio vi parera bellamente li persuaderete che pia la impresa et a senta alla dimanda vostra.“, Lett. di Lev. X, 112v., (30. 4. 1430.)

¹⁵⁸⁴ Lett. di Lev. X, 155v.-156., (14. 6. 1430.) ; Isto, 160v.-161., (18. 6.)

¹⁵⁸⁵ Živković, *Tvrtko II*, 145. Postoje tumačenja da je bosanskom kralju taj novac bio potreban za rat sa Zlatonosovićima, Živković, Jakić, Brandić, „Uloga kralja“, 24.

¹⁵⁸⁶ Lett. di Lev. XI, 40., (7. 11. 1430.)

¹⁵⁸⁷ „A quanto el dice per lo intrar in liga con nuy voler auer consero cum voiuoda Sandal e Vochasino Slatonoseuich“, Lett. di Lev. X, 131v., (13. 5. 1430.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 305., nap. 1078. U tome trenutku kralj još uvijek nije bio upoznat s namjerama Vukašina Zlatonosovića da se čvršće veže za despota Đurađa Brankovića, njegovog neprijatelja, čime je kršio *vjernu službu* i *vjeru gospodsku*, Vidi: Živković, Jakić, Brandić, „Uloga kralja“, 20.-24.

na konkretnu akciju, Nikola de Resti ga je uvjeravao da sa Sandaljevog dvora dolaze dobre vijesti, a u ostvarivanju toga nauma mogao se poslužiti svim sredstvima.¹⁵⁸⁸ Vidljivo je da su Dubrovčani postali nestrpljivi zbog nemogućnosti da finaliziraju ono o čemu su pregovarali već neko vrijeme. Naime, misija Nikole de Resti nije daleko odmakla u odnosu na njezin početak.

Temeljna strategija koju su Dubrovčani odabrali u pridobivanju kralja Bosne bila je ukazivanje na Sandaljevu spremnost za sudjelovanje.¹⁵⁸⁹ Od njega su očekivali da intervenira kod Radoslava s ciljem zaustavljanja vojnih napada.¹⁵⁹⁰ Tvrtko II je toj molbi udovoljio i poslao mu dva patarena i Ivana Gojšića.¹⁵⁹¹ Nikola de Resti se na tom zahvalio (*con quelle benigne e gratiose parole si gli conuiene*). Kralju je istakao da umjesto da šalje patarene Radoslavu, bolje bi rješenje bilo da pristane sudjelovati u ligi. Nju bi s oduševljenjem pozdravila cijela Bosna, koja bi se napokon mogla odmoriti te otpočiniti u miru i blagostanju, riješivši se toga zlotvora.¹⁵⁹² Primjetno je da je Tvrtko II bio spreman pomoći Dubrovčanima samo do određene granice, vjerojatno zbog bojazni od Osmanlija. Nemogućnost Nikole de Resti da čvršće pridobije kralja ležala je izvan njegovog dosega. Uostalom vrijeme je pokazalo da za položaj Republike u sukobu više nije bio presudan stav kralja Bosne. Ipak, pokušali su Dubrovčani još jednom promijeniti nepovoljnu atmosferu koja je zavládala na njegovom dvoru. Idealna prilika se ukazala kada su dobili informaciju da slavonski ban Matko Talovac namjerava posjetiti Tvrtka II, po nalogu ugarskoga kralja. Tračak nade Dubrovčanima je dalo Sigismundovo pismo za kralja Bosne čiju je kopiju Nikola de Resti uputio u Dubrovnik, kao prilog svome pismu od 15. lipnja 1430. godine. U njemu je izvijestio o rezultatima susreta slavonskog bana s Tvrtkom II,¹⁵⁹³ a Dubrovčani su posebno zadovoljni bili obnovljenim prijateljstvom Bosne i Ugarske.¹⁵⁹⁴ Ispostavilo se da je pomoć

¹⁵⁸⁸ „Per ogni modo e via di vuy possibile suadeti al re che uoglia tuor questa impresa e far bona liga con nuy e altri suoi baroni di Bosna“, Lett. di Lev. X, 131v., (13. 5. 1430.)

¹⁵⁸⁹ „...la mia signoria me a scritto, voiuoda Sandagl sera contento intrar in vostra e nostra liga... Sel disesse a che modo faremeno questa liga e cum che patti. A questo rispondeti...el vostro consiglieri voiuoda Sandagl chi e deuotissimo de la corona vostra col qual za aueti abuto colloquio“, Lett. di Lev. X, 131v.-132. ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 305., nap. 1079.

¹⁵⁹⁰ „Apresso pregati el re che in queste meze voglia mandar acomandar a Radossauo non faza tal nouitate contra de nuy.“, Lett. di Lev. X, 132., (13. 5. 1430.)

¹⁵⁹¹ Iorga, *Notes*, II, 302. Više o njemu vidi: Babić, „Diplomatska služba“, 51.

¹⁵⁹² „A quanto ne scrivetì che esso re disse voler mandar duy patareni e cum lor Juanis, a Ra. Paulouich riprendandolo de quanto a nuy a fato e comandandoli si debia ritirar dal suo mal operar verso di nuy, a questo ve digamo per nostra parte dobiati granmente regratiar la sua corona.“, Lett. di Lev. X, 143v., (3. 6. 1430.)

¹⁵⁹³ Lett. di Lev. X, 132., (13. 5. 1430.)

¹⁵⁹⁴ Lett. di Lev. X, 168., (22. 6. 1430.) ; Lovrenović, *Na klizištu*, 245.

dubrovačkog suverena bila poticajna, osobito u diplomatskim kontaktima njegovih poslanika s despotom Đurđem i na Porti.¹⁵⁹⁵

Tvrtkov prevrat

Kako bi se premostile zapreke u dogovorima oko nastanka lige, vojvoda Sandalj je poslao kralju Pribislava Pohvalića, a Tvrtko II njemu Radoslava Putničića.¹⁵⁹⁶ Nikola de Resti zamolio je Sandaljevog poslanika da pokuša pronaći zajednički jezik s bosanskim kraljem¹⁵⁹⁷ od kojega je tražio da se sve dogovoreno napismeno uobliči, a Dubrovačkoj Republici potvrde Trebinje i Lug, bez ikakvog tributa.¹⁵⁹⁸ Uz to je u dubrovačko ime zahtijevao progon neprijateljski raspoloženih Ljubibratića iz Huma.¹⁵⁹⁹ Tvrtka II je zanimalo kakav je to kralj Lug, što govori u prilog njegovoj zainteresiranosti za pojedine točke sporazuma.¹⁶⁰⁰ Tom je prigodom dogovoreno da se mir neće sklopiti bez slaganja trojice sudionika lige.¹⁶⁰¹ Pregovaralo se i o njezinoj financijskoj konstrukciji. Od kralja se očekivalo da sudjeluje s 40 000 dukata,¹⁶⁰² a dubrovački poklisar ga je trebao pridobiti oratorskim vještinama. Zbog toga mu je sredinom srpnja ponovio sve one argumente koje je naveo u prvoj audijenciji, od toga da je Radoslav Pavlović prekršio mir između Bosne i Dubrovnika, preko toga da nije poštovao darovne povelje. Poklisar je naglasio pri tome da dubrovački razlozi za osvetu nisu *pohlepa za novim zemljama, nego povrat časti*,¹⁶⁰³ a Tvrtka II je

¹⁵⁹⁵ Lett. di Lev. X, 172., (26. 6. 1430.) ; Ćorović, „Despot“, 28.-29.

¹⁵⁹⁶ „Et specialmente di quello aucti inteso di Pribissau Poqualiza il qual per parte da voiuoda Sandagl fuo di la al re circa la unita loro et disposicion sua...“, Lett. di Lev. X, 160v., (18. 6. 1430.) ; „Lo ambassador de voiuoda Sandagl sera uenuto ala maiesta del re di la cusi per pratichar da concluder la liga et unita tra la sua corona e voiuoda Sandagl e nuy como per formar et ordinar la poueglia di quella“, Isto, 182., (15. 7. 1430.) ; „Veramnete che sopra la unita et intrare in liga auer consiglio uoleua specialmente col magnifico voiuoda Sandagl al qual in lora mandaua suo messo Radossauo Putnizich per consiglio senno et deliberacion.“, Isto, 132v., (13. 5. 1430.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 305., nap. 1080.

¹⁵⁹⁷ Lett. di Lev. X, 205v., (7. 8. 1430.)

¹⁵⁹⁸ „E dar al modo e forma in scritto como questa liga fa debia concludere con la sua serenita ala qual como principal e mazor nostro aspetta formar i modi e condiction de qualla liga, sopra i quali nuy se spechiaremo. E al altra parte chel dixte uoler saper se nuy uoressimo alguna terre de Radossauo.“, Lett. di Lev. X, 171v., (26. 6. 1430.)

¹⁵⁹⁹ „Possa solamente auer Tribigne e Lugh con li suoi confini in perpetuo e patrimonio e che li liubibratich non possano abitar in territorio de Chelmo.“, Lett. di Lev. X, 172., (26. 6. 1430.) ; Isto, 176., (1. 7.) ; Isto, 182v., (15. 7.)

¹⁶⁰⁰ Lett. di Lev. X, 177v.-178., (7. 7. 1430.)

¹⁶⁰¹ „...che l'una parte senza l'altra de nui tre non possa far paxe ne treuga ouer alguna parte senza l'altra con Radossauo senza consentimento de le altre parte ne le due parte senza consentimento di la terza.“, Lett. di Lev. X, 176., (1. 7. 1430.)

¹⁶⁰² „Re uoglia e debia spender a comprar Radossauo con tute suo citado e tenute quelli quaranta milia ducati piu siate ne a ditto uoler spender“, Lett. di Lev. X, 175v., (1. 7. 1430.) ; Isto, 182., (15. 7.)

¹⁶⁰³ „Apresso li direti la mia signoria non per grande cupidita de auer ma solo per honor suo e per qualche remuneratione del sangue a lor sparso robarie danni e spexe in extimabele fatte“, Lett. di Lev. X, 176., (1. 7. 1430.)

zamolio da ishodi dozvolu na Porti za formiranje lige.¹⁶⁰⁴ Kralj stav o sudjelovanju u ligi trebao je što prije javiti u Dubrovnik.¹⁶⁰⁵ Unatoč svim njegovim naporima ideja o jačem angažmanu Tvrtka II činila se sve neizglednija, pogotovo nakon unutrašnjeg razdora u Bosni prouzrokovanog neprijateljskim raspoloženjem Zlatonosovića prema kralju. Ta je ugledna obitelj pozvala vojvodu Sandalja na formiranje lige bez kralja, a nije isključila ni despota, s kojim su bili u dobrim odnosima.¹⁶⁰⁶ Vojvodi Sandalju bilo je dosta Tvrtkove prevrtljivosti, pa je Dubrovčanima predlagao dvočlanu ligu, no oni na to nisu bili spremni.¹⁶⁰⁷ Nikola de Resti pokušao je ponovno izvesti pritisak na kralja kada mu je rekao da Konavle pripadaju Dubrovačkoj Republici, što im je i sam potvrdio svojim visećim pečatom, no on se izgovarao da se toga ne može sjetiti.¹⁶⁰⁸ To je najbolji pokazatelj zahlađenja odnosa bosanskog kralja prema Republici koja je unatoč tome s njim zadržala dobre odnose.¹⁶⁰⁹ Prividni uspjesi Radoslava Pavlovića na Porti doveli su do Tvrtkovog prevrata.

Iako je Tvrtko II pokazao naklonost prema vojvodi Radoslavu, on je preko svojih poslanika na Porti tvrdio da je uz Dubrovnik vezan samo zbog palače koju tamo ima i 2 500 perpera tributa. Klevete iste vrste uputio je na račun vojvode Sandalja.¹⁶¹⁰ Privremeni uspjeh njegovih poslanika obezvrijeđen je prilikom posjeta Ali-bega Dubrovniku, o čemu je Nikola de Resti izvijestio kralja,¹⁶¹¹ zahvaljujući čemu je on oživio svoj interes za sudjelovanje u ligi.¹⁶¹² S obzirom na naklonjenost sultana Dubrovčanima ili vojvodi Radoslavu formirao je svoj stav. Sukob se nedvojbeno nastavio na Porti zbog čega su Dubrovčani bili prisiljeni tamo uputiti svoje poklisare o čemu je Nikola de Resti izvijestio kralja.¹⁶¹³ Vojvoda Radoslav se u toj situaciji odlučio za primirje, što je Tvrtko II pozdravio,¹⁶¹⁴ ali Dubrovčani su i dalje ustrajali na formiranju lige.¹⁶¹⁵ Tvrtkov stav Nikoli de Resti prouzrokovao je dosta problema u obavljanju ciljeva njegovog poslanstva, zbog čega je on u potpunosti izuzet iz dubrovačkih

¹⁶⁰⁴ „Item quanto a nui e possibile pregamo la sua serenita che auanti essa abia abuta la licentia dal turcho“, Lett. di Lev. X, 176., (1. 7. 1430.)

¹⁶⁰⁵ „Zoe ouer che vuy ser Nicola daretì a saper la uoluntade del re a nui.“, Lett. di Lev. X, 183., (15. 7. 1430.)

¹⁶⁰⁶ Živković, *Tvrtko II*, 150.-151.

¹⁶⁰⁷ „Vui li direti chel non resta de arecordar e suader per ogni via e modo lui sauera e pora al re per indurlo a far la liga e unita con la sua corona e voiuoda Sandagl e nui.“, Lett. di Lev. X, 193., (14. 8. 1430.)

¹⁶⁰⁸ Lett. di Lev. X, 193.-194., (14. 8. 1430.)

¹⁶⁰⁹ Lett. di Lev. X, 204., (1. 9. 1430.)

¹⁶¹⁰ Lett. di Lev. XI, 14., (28. 12. 1430.) ; Babić, „Diplomatska služba“, 67.

¹⁶¹¹ Lett. di Lev. X, 189v., (1. 8. 1430.)

¹⁶¹² Lett. di Lev. X, 149v.-150., (8. 7. 1430.) ; Truhelka, „Konavoski rat“, 167.

¹⁶¹³ Lett. di Lev. X, 204., (1. 9. 1430.)

¹⁶¹⁴ „A quanto el re abia ditto che uogliando Radossauo condefender a paxe e concordio con nuy che indusiar uogliamo per fina con esso re aueremo collogino.“, Lett. di Lev. X, 156., (14. 6. 1430.)

¹⁶¹⁵ „E per lo simele esser volutaroso voiuoda Sandagl, baron de la corona vostra, secondo luy a scritto a la mia signoria... a concluder e far la liga a la serenita vostra piu fiate requerta impero siando quella conclusa tuti tre con unita piu seruientemente... E cusi a vuy ser Nicola conmetiame dobiati con ogni dilligente sollicitudine instar tal liga e unita quanto presto pora se concluda.“, Lett. di Lev. X, 156., (14. 6. 1430.)

kalkulacija o pokoravanju vojvode Radoslava. Iz dubrovačkog pisma upućenom Sigismundu 19. rujna 1431. godine saznajemo da je bosanski kralj vojvodi Radoslavu pozajmio 15 000 dukata kako bi poništio sultanovu odluku o prepuštanju njegovih zemalja Dubrovačkoj Republici.¹⁶¹⁶ Odnosi su se toliko zaoštrili da je Tvrtko II bio spreman vojno intervenirati protiv Dubrovčana kojima je zamjerao što su posegnuli za vojvodinim zemljama koje su dio bosanskog kraljevstva i što su obećali sultanu plaćati danak obvezatan kralju Bosne.¹⁶¹⁷

Promjenjene okolnosti dovele su do toga da je nastavak misije Nikole de Resti postao besmislen. Osim što je došlo do razmimoilaženja Tvrtka II s Dubrovčanima, sve se više on udaljavao i od vojvode Sandalja. Zamjerao mu je udruživanje sa Zlatonosovićima i prizivanje stranih sila, posebno srpskog despota Đurđa Brankovića, kako bi se riješili sukobi na području pod njegovom upravom. Opozivom Nikole de Resti i Benedikta de Gondula završila je prva etapa rata u kojoj su Dubrovčani bili za potpuno zatiranje vojvode Radoslava. Početni planovi o teritorijalnom proširenju nisu zaživjeli, a neuspjesi dubrovačkih poklisara odredili su smjer kojim će se odvijati proces mirenja.

Prepiska

Izmjena pisama uređena je preko kurira,¹⁶¹⁸ od kojih se neki spominju poimence.¹⁶¹⁹ Nije uvijek tekla glatko zbog čega je Vijeće umoljenih imalo dosta problema, pogotovo u vrijeme formiranja lige, kada je bilo nužno imati pravovremene informacije s kraljevskog dvora. Sredinom rujna 1430. godine nisu primljena pisma dubrovačkog poklisara o rezultatima pregovora Tvrtka II sa Sandaljevim poslanikom Vlatkom Pohvalićem.¹⁶²⁰ Osim toga Vlada se žalila da još jedno pismo Nikole de Resti nije dobila¹⁶²¹ za koje je pretpostavljala da je oteto ili svojevrijedno predano u ruke neprijatelja.¹⁶²²

¹⁶¹⁶ Jireček, „Nastojanja“, 75.

¹⁶¹⁷ Lovrenović, *Na klizištu*, 249.

¹⁶¹⁸ „Et que et quanto per la serenita sua sexa a voi risposto et auereti seguito per vostre lettere e per lo coriero lo qual vi abbiamo dato per mandar in drieto a complimento ne ausati et dila aspetate nostra risposta.“, Lett. di Lev. X, 113., (30. 4. 1430.)

¹⁶¹⁹ npr. „per Branco corier nostro adi III del presente receuissimo una uostra...“, Lett. di Lev. XI, 40v. (12. 11. 1430.)

¹⁶²⁰ Lett. di Lev. XI, 4.-4v., (23. 9. 1430.)

¹⁶²¹ „Prima ne digamo auer riceute tutte quele lettere con le intraclose et alligate con le uostre, secondo scriueti auerne mandati e cusi per un altra ultima nostra ne auemo denotado la qual como ne diamo per questa uostra ultima non l'aueti ricevuta“, Lett. di Lev. X, 177v., (7. 7. 1430.)

¹⁶²² „Vuy scriueti mandarne inclusa in la uostra la lettera de li ambassador del re sono al turcho a vuy scritta. Unde ne ausiamo quella lettera non auer receuuta, ma tradiamo sia piu tosto dimenticata che altramente mal sia capitata. Di che per lo portator di questa ne la mandati“, Lett. di Lev. X, 189., (1. 8. 1430.)

Nikola de Resti svoja je pisma slao s raznih mjesta. Više je puta dobio uputu da slijedi bosanskog kralja u stopu, te se od njega ni u kakvim okolnostima ne odvaja. Dubrovčani su bili izvješteni o njegovom odlasku na zemlju Zlatonosovića, pa su iskoristili prigodu da mu upute poruku da se *nikada ne smije od njega (Tvrtka II) rastajati*.¹⁶²³ Još jednom prigodom ponovili su mu uputu sličnoga sadržaja,¹⁶²⁴ a u jednom trenutku izražena je sumnja da se o tu zapovijed ogлуšio.¹⁶²⁵

Opoziv

Tvrtko II je u prvoj fazi sukoba nastupio kao slab, povodljiv i nesposoban važnije odluke donijeti samostalno što je ostavilo trag na uspješnost Nikole de Resti. U drugoj polovici veljače dan je prijedlog da ga se oslobodi dužnosti.¹⁶²⁶ To je učinjeno početkom travnja 1431. godine, istoga dana kada je opozvan poklisar sa Sandaljevog dvora, s kojim je na obavljanje misije i krenuo.¹⁶²⁷

8.3. ANGELINO DE MAXI

Traženje pomoći od Sigismunda i Matka Talovca

Istovremeno kada vojvodi Sandalju i Tvrtku II Dubrovčani su kralju Sigismundu uputili Angelina de Maxi. Plaća mu je iznosila 180 perpera.¹⁶²⁸ Vlada se pobrinula za sve troškove misije,¹⁶²⁹ uključujući prenošenje pisama.¹⁶³⁰ Na svome putovanju zadržao se kod bana Matka Talovca, zapovjedniku grada Srebrenika u Usori, i predao mu pismo u kojem ga

¹⁶²³ „Et per lo andar dil re nella contrada de Slatonoseuich per la cason ne auisati, vi dicemo che sempre dobiate seguir la persona desso re, vaga et stia doue si vole, a ciò che di quello seguira et occorera meglio noticia et informacion auer possiate. Et anche in ogni altro caso di bisogno lo re con voi et voi con lo re per quello ocoresse possiate insieme essere et conferir piu destramente.“, Lett. di Lev. X, 160v., (18. 6. 1430.)

¹⁶²⁴ „...che dobiate andar doue lo re si troua e stare appreso de luy doue siando per parte nostra con la corona sua vi dobiate allegare di prosperi successi suoi di quali pigliamo grande piacere e consolatione come quelli i quali di continuo desideremo lo ben et grandezza dela corona sua, come suoi cordialissimi amici et seruitori“, Lett. di Lev. XI, 14v., (5. 1. 1431.)

¹⁶²⁵ „Serenissimo re scusi a la mia signoria quando andasse a Jaize che io andar aspetarue in Sottouivochi. Undi ine rescusseno i non doueua abandonar la corona vostra per modo alguno.“, Lett. di Lev. X, 144v., (3. 6. 1430.)

¹⁶²⁶ Cons. Rog. IV, 275., (23. 2. 1431.)

¹⁶²⁷ Cons. Rog. IV, 283., (6. 4. 1431.)

¹⁶²⁸ Cons. Rog. IV, 151., (27. 4. 1430.). Istoga dana u Malom vijeću određeni su vlastelini zaduženi za sastavljanje naputka tom poklisaru, Cons. Minus V, 31v., (27. 4. 1430.)

¹⁶²⁹ „E denari per spexe vostre e caualli e famegli e salario in tuto per che di qua non e habile mandarui denari vi digamo de la dobiati tuor come meglio potreti ducati doro 50 i quali di qua ne mandati a pagar impero subito a cui scriueti siano dati. Nuy i faremo far pagamento auisandoue vogliamo dobiati auer per salario spexe da vuy e di famegli e di caualli in tuto am mexe XXV, el qual salario vi comenza a di primo luio proximo e durar debia per fina ne scriueremo siati in uostra lettera.“, Lett. di Lev. X, 165v., (20. 6. 1430.)

¹⁶³⁰ „Li dui coreri ne mandiamo col le presente letere subiti secondo ouereti seguito di quanto scriueremo per primo dvessi corer ne dobiati auisar e l'altro rimagna apresso di vuy quanto auereti alguna cosa piu di novo per nuy spazatilo con vostre lettere.“, Lett. di Lev. X, 165v., (20. 6. 1430.)

vijećnici mole da vojno pomogne Republici u ratu.¹⁶³¹ Dubrovački poklisar požalio mu se na postupke vojvode Radoslava, kojima je prekršio mir i dogovoreno poveljama. Prikazao ga je kao najvećeg protivnika katoličke vjere, a Dubrovnik nemoćnim oduprijeti se njegovoj navalnoj snazi.¹⁶³² Zanimljivo je da je u uputi koju je dobio stajalo da moć Dubrovčana uvijek dramatično umanjuje, a njihovog neprijatelja povećava.¹⁶³³ U slučaju da Matko Talovac poziv odbije, ili se ispriča zauzetošću, Angelino de Maxi je trebao ustrajati u osiguravanju pomoći i zamoliti ga da druge obveze odgodi. Izrazio je želju da s njim k ugarskom kralju pođe netko od njegove braće, ili posebno za to određen izaslanik, koji će ga pratiti na putu i biti mu podrška na ugarskom dvoru. Isto tako zamolio ga je da iskoristi svoj položaj te za dubrovačke interese posreduje kod despota Đurađa, Sandalja, bosanskoga kralja i na Porti, te ih potakne na djelovanje protiv vojvode Radoslava.¹⁶³⁴ Matko Talovac bio je porijeklom Korčulanin, ali i dubrovački građanin.¹⁶³⁵ Zanimljivo je da kada Dubrovčani trebaju njegovu pomoć oslovljavaju ga s *dragi naš građanin* i *Matej Dubrovčanin*. Drugom prilikom kada poklisarima na Porti nije bilo u interesu da Osmanlije smatraju Matka Dubrovčaninom, dobivaju uputu odgovoriti kako *Matej nije iz Dubrovnika već Korčulanin, a u Dubrovniku nije boravio niti deset godina niti tu ima kuća ni posjeda ni ženu ni djece*.¹⁶³⁶

Novi naputak Angelinu de Maxi upućen je 11. svibnja, a u njemu su ponovljeni zadaci koje je dobio u prvoj uputi. Naglašena je nužnost obrane Dubrovačke Republike, kojoj bi u vojnom smislu od velike koristi bilo zalaganje Matka Talovca, te drugih kod kojih se očekivalo njegovo posredovanje.¹⁶³⁷ Dubrovački poklisar je zatražio da napadne posjede vojvode Radoslava, jer će mu biti od veće koristi nego čitava oblast koju posjeduje.¹⁶³⁸ Njegov je trud donio rezultat, ali možda ne u obliku kojem se nadao. Matko Talovac odlučio

¹⁶³¹ Lett. di Lev. X, 119., (30. 4. 1430.)

¹⁶³² „Naradndoli distintamente tute cose per esso Radossauo senza alcuna rasone contrade nuy e dil nostro paexe cusi enormamente per fina hora seguite. Sopra tuto sempre narando tanto el conte Mateho quanto al signor nostro. La nostra possibilita de essere piccola e minima rispetto a la molta gente a Radossauo et contra di nuy persforzar e robiar al nostro paise mal disposta. E tuto per che non siamo possenti a resister a la sua potentia.“, Lett. di Lev. X, 119., (30. 4. 1430.)

¹⁶³³ „E siamo contenti e cusi ne comentiamo dobiati cum tal parole dimonstrar la nostra possanza essere menor di quello la e, e quella di Radossauo mazor. Il quale naratione fatta con quelle honeste parole se conuiene al detto conte Mateho.“, Lett. di Lev. X, 119., (30. 4. 1430.) ; Lovrenović, *Na klizištu*, 243. ; Krekić, „Dva priloga“, 139.

¹⁶³⁴ „E per che nuy pregamo al conte Mateo che vora impetrar dal signor manda ambassatori al dispoti Zorzi, seconda al re di Bosna l'altro e a voiuoda Sandagl el terzo. E per lo simile tre letere zoe una a zascuno d'essi... chel signor se digna mandar per questa casone uno ambassador al imperador turcho et anchor scriuerli una lettera“, Lett. di Lev. X, 119v., (30. 4. 1430.)

¹⁶³⁵ Dinić, „Feudalci“, 139. ; Foretić, „Veze“, 33.

¹⁶³⁶ Foretić, „Veze“, 33., nap. 35. ; Jireček, „Nastojanja“, 75.

¹⁶³⁷ Lett. di Lev. XI, 131., (11. 5. 1430.)

¹⁶³⁸ Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 336.-337. ; Lovrenović, *Na klizištu*, 243.

je poslati u Dubrovnik iskusnog vojnog stratega Nikolu Berića, koji je pomogao organizirati obranu grada i neko je vrijeme zapovijedao utvrdom Brgat.¹⁶³⁹

Nakon završene prve etape poslanstva Angelino de Maxi se uputio prema ugarskom kralju kojemu je, kao i Matku Talovcu, ukazao na štete koje je u ratu Republika pretrpjela. Istakao je da su Dubrovčani *njegovi vjerni podanici*. Sigismund je u to vrijeme bio u dobrim odnosima sa sultanom, pa je dubrovački poklisar to pokušao iskoristiti.¹⁶⁴⁰ U Dubrovniku se od njega očekivalo da uputi pisma najistaknutijim političkim strukturama u Bosni, te od njih zatraži da zaustave nove ratne pohode vojvode Radoslava. Dubrovački poklisar iskoristio je prigodu informirati ugarskog kralja o strašnom napadu 4. lipnja na trebinjskom polju, u kojem je bilo mnogo stradalih. U takvoj se situaciji njemu obratio kao *jedinoj nadi* Dubrovčana, čiji je položaj prikazao bezizglednim ukoliko se ne zauzme za njih. Budući da je vojvoda Radoslav uputio svoga poslanika na Portu, zamolio ga je da osoba koju je odredio da intervenira za interese grada kod despota Đurđa, ishodi od njega privolu da pošalje nekoga od svojih ljudi na Portu.¹⁶⁴¹ Nastojanja Angelina de Maxi naišla su na odobravanje ugarskog kralja koji je na Portu uputio svoga poslanika Stjepana Bicchelijsa, a pismo koje je poslao despotu Đurđu Brankoviću rezultiralo je njegovim diplomatskim angažmanom u korist Republike. Vijeće umoljenih javilo je u novom napatku da su primili 17. lipnja pismo Angelina de Maxi, pisano posljednjeg dana mjeseca svibnja u Tati,¹⁶⁴² a u kolovozu se više ne nalazi u službi.¹⁶⁴³

8.4. PETAR MIHOČEV DE LUCARI - ĐORE KLEMENTOV DE GOČE

Prvi dubrovački poklisari na Porti

Nakon neuspjeha planirane lige Porta je postala čimbenik bez kojega se nije moglo zamisliti konačno rješenje sukoba. Sultan Murat II iskazao je 10. srpnja 1430. negodovanje što Dubrovčani iako trguju po njegovoj zemlji nisu mu uputili poslanike, kako bi se uspostavili službeni kontakti.¹⁶⁴⁴ Osim toga slanje poklisara postalo je neophodno kako bi se obranili pred netočnim optužbama vojvode Radoslava kojima je pridobio sultana na svoju stranu. Na temelju iskaza njegovih poslanika donio je odluku da mu Republika mora

¹⁶³⁹ Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 336.-338. ; Truhelka, „Konavoski rat“, 8.

¹⁶⁴⁰ "...abbiamo mandato strettamente nostro ambascador al nostro signore re di Hongaria... e supplicandoli che se degni mandare uno di suo al Turcho col qual al bona pace a far lamento sopra esso Radossauo che cosi abita fatto contra li suo fideli.", Lett. di Lev., X, 133.-133v., (13. 5. 1430.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 306., nap. 1082.

¹⁶⁴¹ Lett. di Lev. X, 165v., (20. 6. 1430.) ; Lovrenović, *Na klizištu*, 243.

¹⁶⁴² Lett. di Lev. XI, 165. (20. 6. 1430.)

¹⁶⁴³ „Angelino de Maxi... non stare debeant ad nostra servitia.“, Cons. Rog. IV, 227., (29. 8. 1430.)

¹⁶⁴⁴ Truhelka, *Konavoski rat*, 175.-176.

nadoknaditi počinjenu štetu i vratiti Sokol.¹⁶⁴⁵ Ta presuda nije dugo potrajala jer su prilikom posjete turskog poslanstva Dubrovniku 20. kolovoza 1430. godine raskrinkane lažni navodi tužbe vojvode Radoslava.¹⁶⁴⁶ Mirnodopsko razdoblje do Božića osigurano je nakon boravka sultanovog izaslanika Karadže u Dubrovniku.¹⁶⁴⁷ Unatoč velikim opasnostima koje su prijetile gradu upute li se poklisari na Portu, poput potencijalnih zamjerki bosanskog kralja, zapadanja u velike izdatke ili podležništvo, valjalo je skoro djelovati, ukoliko se željelo rat završiti na pobjedničkoj strani.¹⁶⁴⁸

Početkom kolovoza u Velikom vijeću potvrđena je odluka Vlade da se pošalju poklisari na Portu. Kao nositelji poslanstva izabrani su Petar de Lucari i Đore de Goče.¹⁶⁴⁹ Petar Mihočev de Lucari (1399.-1430.)¹⁶⁵⁰ imao je dosta iskustva u diplomaciji. U poslanstvu je kod bosanskog kralja 1419.,¹⁶⁵¹ 1420. kod vojvode Sandalja,¹⁶⁵² a 1423.¹⁶⁵³ i 1429. kod vojvode Radoslava.¹⁶⁵⁴ S ljudima vojvode Radoslava 1427. pokušao je riješiti granični spor.¹⁶⁵⁵ Netom prije izbijanja Konavoskog rata upućen je kao poklisar na dvor Radoslava Pavlovića gdje je pokušao otkloniti postojeće nesporazume.¹⁶⁵⁶ Izabran je u listopadu,¹⁶⁵⁷ a opozvan u prosincu 1429. godine.¹⁶⁵⁸ Ubrzo nakon toga, 1430. godine u poslanstvu je kod ugarskog kralja.¹⁶⁵⁹ Obnašao je mnoge ugledne državne službe. Član je Malog vijeća 1419. i 1425.¹⁶⁶⁰ i Vijeća umoljenih 1430.,¹⁶⁶¹ 1419., 1423., 1425. i 1429. prokurator lokrumskog samostana,¹⁶⁶² 1428. prokurator samostana Sv. Klare,¹⁶⁶³ 1420. i 1423. carinik,¹⁶⁶⁴ 1424. i

¹⁶⁴⁵ Truhelka, *Spomenici*, 4.-5.

¹⁶⁴⁶ Lovrenović, *Na klizištu*, 247.

¹⁶⁴⁷ Lovrenović, *Na klizištu*, 246. Tom je prigodom pročitano sultanovo pismo u kojem su raskrinkani postupci Radoslava Pavlovića na Porti, Lett. di Lev. X, 200., (24. 8. 1430.), a objavljeno je u: Truhelka, *Spomenici*, 4.-5., (10. 7. 1430.). O ovom poslanstvu Dubrovčani su pisali Sigismundu, Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium*, 348.-350., (31. 8. 1430.); Kurtović, *Veliki vojvoda*, 312.; Živković, Jakić, Brandić, „Uloga kralja“, 30.; Lovrenović, *Na klizištu*, 246., nap. 218.; Božić, *Dubrovnik*, 52.

¹⁶⁴⁸ Upravo su iz tih razloga ranije inicijative za slanjem diplomatskog predstavništva na Portu odbijali, Lett. di Lev. X, 145v., (3. 6. 1430.). Vidi: Janeković-Römer, *Okvir*, 80.

¹⁶⁴⁹ Cons. Maius IV, 98., (9. 8. 1430.); Jireček, „Nastojanja“, 59.

¹⁶⁵⁰ Mahnken, *Patricijat*, I, 301.; Ista, *Patricijat*, II, XLI Lucari.

¹⁶⁵¹ Cons. Maius I, 149v., (20. 4. 1419.)

¹⁶⁵² Cons. Maius II, 22v., (12. 1. 1420.)

¹⁶⁵³ Lett. di Lev. IX, 7.-7v., (13. 7. 1423.)

¹⁶⁵⁴ Cons. Maius IV, 54., (24. 10. 1429.)

¹⁶⁵⁵ Lett. di Lev. X, 2v., (4. 1. 1427.)

¹⁶⁵⁶ Cons. Rog. IV, 122v.-123., (21. 10. 1429.)

¹⁶⁵⁷ Cons. Maius IV, 53.-54., (24. 10. 1429.)

¹⁶⁵⁸ Cons. Rog. IV, 128., (19. 12. 1429.)

¹⁶⁵⁹ Cons. Rog. IV, 142., (5. 4. 1430.)

¹⁶⁶⁰ Cons. Maius I, 135v., (16. 12. 1418.); Cons. Maius III, 43., (15. 12. 1424.)

¹⁶⁶¹ Cons. Maius IV, 65., (19. 12. 1429.)

¹⁶⁶² Cons. Maius I, 140v., (30. 12. 1418.); Cons. Maius II, 111., (30. 12. 1422.); Cons. Maius III, 63v., (8. 3. 1425.); Cons. Minus II, 32., (1429.)

¹⁶⁶³ Cons. Maius III, 217v., (10. 7. 1428.)

¹⁶⁶⁴ Cons. Maius II, 18., (28. 12. 1419.); Isto, 109v., (23. 12. 1422.)

1427. privatni odvjetnik,¹⁶⁶⁵ 1426. općinski odvjetnik,¹⁶⁶⁶ 1428. konavoski,¹⁶⁶⁷ i 1424., 1426., 1428. i 1432. godine dubrovački knez.¹⁶⁶⁸

Đore (oko 1383.-1462.) je bio sin Klementa de Goče, brata Marina Klementovog de Goče (oko 1320.-oko 1369.), jednog od najistaknutijih ljudi svoga vremena, čak i čitave dubrovačke povijesti. Redovito je biran na najznačajnije funkcije u Republici, a imao je i dosta poslaničkog iskustva. Oženio se oko 1347. Kotorankom Bjelče Bucchia čiji je otac Nikola bio protovestijar na dvoru cara Dušana, na koji je i on dospio po toj liniji. Istakao se samoinicijativnim postupcima u pregovorima s Ludovikom I zbog čega je čak i zatvoren, a za isto je optužen i 1361. kada je sam ugarski kralj stao u njegovu obranu.¹⁶⁶⁹ Dakle, djed Đore de Goče pripadao je Gundulićevu klanu, ali kao predvodnik jake prougarske struje nametnuo se za rodonačelnika Gučetićevog klana, koji se izdvojio iz Gundulićevog.¹⁶⁷⁰ Svome je unuku nesumnjivo utabao široki put za stjecanje slave i napredovanje. Đore de Goče imao je prije toga poslanstva nešto iskustva u službi, kao i u sastavljanju uputa poklisarima.¹⁶⁷¹ Izabran je 1429. kao nositelj poslanstva vojvodi Sandalju¹⁶⁷² i 1433. ugarskom kralju, ali je službu odbio.¹⁶⁷³ U poslanstvu je kod srpskog despota 1440., a od 1443. do 1449. bio je katalonski konzul u Dubrovniku.¹⁶⁷⁴ Obnašao je 1423., 1426., 1427., 1430. i 1431. službe privatnog¹⁶⁷⁵ i 1433. općinskog odvjetnika,¹⁶⁷⁶ 1424. skupljača žita za žitnicu,¹⁶⁷⁷ 1427. carinika¹⁶⁷⁸ te 1426. I 1429. dubrovačkog kneza.¹⁶⁷⁹ Bio je član Malog vijeća¹⁶⁸⁰ i Vijeća umoljenih,¹⁶⁸¹ te

¹⁶⁶⁵ Cons. Maius III, (18. 12. 1423.) ; Isto, 137., (13. 12. 1426.)

¹⁶⁶⁶ Cons. Maius III, 94v., (19. 12. 1425.)

¹⁶⁶⁷ Cons. Maius IV, 228., (4. 11. 1428.)

¹⁶⁶⁸ Cons. Maius III, 21v., (28. 6. 1424.) ; Isto, 124v., (24. 8. 1426.) ; Isto, 222v., (28. 9. 1428.) ; Cons. Maius IV, 187v., (29. 3. 1432.)

¹⁶⁶⁹ Vidi: Vekarić, *Nevidljive pukotine*, 54.-59.

¹⁶⁷⁰ Vekarić, *Nevidljive pukotine*, 59.

¹⁶⁷¹ Prije izbivanja Konavoskog rata biran je iz redova Malog vijeća za sastavljača pisama vojvodi Sandalju i poklisarima koji se nalaze u poslanstvu kod njega, Cons. Minus IV, 116., (2. 11. 1427.) ; Isto, 173., (1. 7. 1428.) ; Isto, 175., (12. 7. 1428.)

¹⁶⁷² Cons. Maius IV, 29v., (1. 4. 1429.)

¹⁶⁷³ Cons. Maius IV, 284., (8. 6. 1433.) ; Cons. Maius IV, 290v., (28. 7. 1433.)

¹⁶⁷⁴ Vekarić, *Nevidljive pukotine*, 55. ; Jireček, „Nastojanja“, 59. ; Božić, *Dubrovnik*, 52., 55. 86.

¹⁶⁷⁵ Cons. Maius II, 108., (18. 12. 1422.) ; Cons. Maius III, 94v., (19. 12. 1425.) ; Isto, 164v., (11. 4. 1427.) ; Cons. Maius IV, 61., (12. 12. 1429.) ; Isto, 159v., (29. 10. 1431.)

¹⁶⁷⁶ Cons. Maius IV, 296., (28. 9. 1433.)

¹⁶⁷⁷ Cons. Maius III, 4., (22. 12. 1423.)

¹⁶⁷⁸ Cons. Maius III, 139., (17. 12. 1426.)

¹⁶⁷⁹ Cons. Maius III, 134., (27. 11. 1426.) ; Cons. Maius IV, 57v., (28. 11. 1429.)

¹⁶⁸⁰ Cons. Maius IV, 1., (1428.) ; Cons. Maius IV, 78., (10. 3. 1430.)

¹⁶⁸¹ Cons. Maius IV, 155., (2. 10. 1431.)

pomoćnik zapovjednika dubrovačke vojske koja je nastojala ugušiti pobunu u Konavlima nakon preuzimanja posjeda od vojvode Sandalja.¹⁶⁸²

Pripreme za putovanje izabranih poklisara kod sultana Murata II tekle su uobičajenim slijedom. Nakon nekoliko dana određeni su vlastelini u Malom vijeću zaduženi za nabavku konja poklisarima,¹⁶⁸³ a malo poslije i oni kojima se povjerava priprema darova koje će ponijeti.¹⁶⁸⁴ Budući da su Dubrovčani bili posve neiskusni u diplomatskim kontaktima s Portom, odlučili su u tome zatražiti pomoć vojvode Sandalja.¹⁶⁸⁵ Dubrovačke vlasteline je mučilo kako će dar biti interpretiran. Isuviše skroman bi uvrijedio stranu koja ga prima, a jako bogat bi se uvijek iznova zahtijevao. Upravo iz tih razloga pripreme za odlazak poslanstva bile su opsežne, te se o njima vijećalo nekoliko dana. Kao dio pratnje poklisari su dobili 10 konjanika i 16 tovarnih konja.¹⁶⁸⁶ Prije nego su krenuli na put morali su kupiti srebrno posuđe u Veneciji, kao dio dara sultanu i vezirima. Popis svih darova koji će im predati potvrđen je sredinom kolovoza.¹⁶⁸⁷ Odlučeno je da grad moraju napustiti do 11. rujna, pod prijetnjom kazne od 100 perpera,¹⁶⁸⁸ ali taj je rok pomaknut na dva dana kasnije.¹⁶⁸⁹

Prema uputi koju su dobili najprije su svratili vojvodi Sandalju, kod kojega se u poslanstvu nalazio Benedikt de Gondula. Vojvodu su zamolili da odredi jednog svoga čovjeka koji će ih pratiti na putovanju i da im da svoju preporuku za Isak- bega, kojemu su također planirali svratiti.¹⁶⁹⁰ Razjasnili su mu motive zbog kojih su se odlučili potražiti pravdu od sultana.¹⁶⁹¹ Glavni zadatak bio im je dobiti privolu Porte za zauzimanje posjeda vojvode Radoslava. Ako ih vojvoda Sandalj upita koliko im je dozvoljeno potrošiti za postizanje te namjere, poklisari su dobili uputu odgovoriti da ne više od 12 000 dukata.¹⁶⁹² Možda se Sandalju to činilo neuvjerljivim, no svejedno im je odlučio pomoći. Njegovog čovjeka i

¹⁶⁸² Cons. Rog. II, 51v., (24. 7. 1419.) ; Vekarić, *Vlastela*, 43.

¹⁶⁸³ Cons. Minus V, 53., (11. 8. 1430.)

¹⁶⁸⁴ Cons. Minus V, 54., (15. 8. 1430.)

¹⁶⁸⁵ Cons. Rog. IV, 211v.-212v., (8. 8. 1430.) ; Cons. Maius IV, 97.-98. (9. 8. 1430.) ; Lovrenović, *Na klizištu*, 246.-247.

¹⁶⁸⁶ Cons. Maius IV, 97., (9. 8. 1430.)

¹⁶⁸⁷ Cons. Rog. IV, 219v., (17. 8. 1430.) ; Isto, 224v., (25. 8.) ; Truhelka, „Konavoski rat“, 180.

¹⁶⁸⁸ Cons. Rog. IV, 231v., (9. 9. 1430.)

¹⁶⁸⁹ Cons. Rog. IV, 232., (11. 9. 1430.)

¹⁶⁹⁰ Truhelka, „Konavoski rat“, 181.

¹⁶⁹¹ Lett. di Lev. X, 209., (13. 11. 1430.)

¹⁶⁹² „Et se lue dimandasse quanti denari aueuo in liberta de spender et vui li rispondereti auemo liberta de spendere per fina ducati XII^M“, Isto, 209v., (13. 11. 1430.) ; Truhelka, „Konavoski rat“, 181.

subašu poklisari su prema dogovoru trebali pričekati u Brijesnici ili Prijepolju, a ako ih tamo ne zateknu, sljedeće mjesto susreta uglavili su u Prištini.¹⁶⁹³

Idući dio upute poklisarima bio je posvećen njihovoj audijenciji kod Isak-bega. Uvodni dio je bio podložen uobičajenom protokolarnom obrascu,¹⁶⁹⁴ a stvaranje povoljne atmosfere osiguralo se izrazima čestitanje na njegovim uspjesima u Albaniji protiv Ivana Kastriote, o kojima su Dubrovčani bili obaviješteni. Temeljna zadaća poklisara bila je osigurati njegovu preporuku na Porti, te slobodu trgovine i sniženje carina za dubrovačke trgovce u Albaniji.¹⁶⁹⁵ O rezultatima toga susreta saznajemo iz pisma koje su poklisari uputili 9. listopada iz Uskoplja. Isak-beg je iznio mišljenje da nikakav efekt na Porti neće postići s onim čime raspolažu, te da ulog obvezatno moraju povisiti. Unatoč tome poklisari su dobili uputu da postupaju prema prvoj uputi čijih su se financijskih ograničenja, ali i svih drugih odredbi, strogo morali pridržavati.¹⁶⁹⁶ Zbog toga poklisarima vjerojatno nije bilo lako nastaviti putovanje i suočiti se s izazovima koji ih čekaju. Odgovor Isak-bega u pogledu davanja povlastica dubrovačkim trgovcima bio je negativan, jer nije mogao učiniti ništa bez odobrenja Porte, pa je uputio poklisare da se tamo obrate s molbom istoga sadržaja.¹⁶⁹⁷

Put od Isak-bega do otomanske prijestolnice bio je dug i nesiguran, ispunjen strahom i neizvjesnošću pred nepoznatim. Poklisarima se kao osnovna zadaća nametnulo preživjeti i iznaći način kako sretno stići na odredište. Diplomatske vještine bile su samo jedne od potrebnih na takvim putovanjima.¹⁶⁹⁸ Poklisari su uspješno stigli u Plovdiv 22. listopada, ali nisu imali sreću susresti se sa sultanom koji im je poručio da ga čekaju za osam dana u Jedrenu.¹⁶⁹⁹

¹⁶⁹³ Truhelka, „Konavoski rat“, 181.

¹⁶⁹⁴ „E trouandolo a caxa vui lo salutareti per nostra parte con quelle amoreuele parole che se conuiene ala sua signoria e presentarete li la lettera de credenza con li doni ne auemo dati per donar li. E poy quando el ne uorra dar audientia vui per nostra parte li direti...“, Lett. di Lev. X, 210., (13. 11. 1430.)

¹⁶⁹⁵ Truhelka, „Konavoski rat“, 181.

¹⁶⁹⁶ „Per le vostre mostrate di non poter obtenir siandoui tolta la liberta de far proferta de ducati per la compra secondo per uostre lettere le qual dite auer ricepute vi era scritto. Sopra la qual cosa altro non vi acade a rispondere nome che di puo quelle altre nostre lettere vi scriuessimo le qual speremo mo douete auer ricepute per le qual vie detto che non obstando quelle dobiare vostra prima comission in tutto seguire.“, Lett. di Lev. XI, 8v., (27. 10. 1430.) ; Truhelka, „Konavoski rat“, 184.

¹⁶⁹⁷ „Vedessimo quanto dite essere stati ben veduti da voiuoda Isach il qual finalmente vi a detto non olfar fare alguna cosa per la asinleza de li mercadanti fin che di cio non abia dato a saper al imperador turcho“, Lett. di Lev. XI, 8v., (27. 10. 1430.)

¹⁶⁹⁸ „...partadoui del dicto voiuoda Isach ouer suo fioli vogliamo dobiare seguire lo viaggio vostro allo imperador turcho doue sentireti si ritrouara essere per quella via et modo che piu destra e sicurara vi parera al saluamento vostro.“, Lett. di Lev. X, 211., (13. 11. 1430.)

¹⁶⁹⁹ Lett. di Lev. XI, 8v.-9., (27. 10. 1430.) ; Božić, *Dubrovnik*, 53. ; Truhelka, „Konavoski rat“, 184.

Krateći vrijeme nastojali su prikupiti što više informacija, posebno o djelovanju drugih poslanstava koja su se tamo nalazila. Dobili su uputu razgovarati i izmijeniti mišljenja sa Sandaljevim poslanicima te surađivati sa Sigismundovim, ako ga susretnu. U svezi s tim trebali su se pobrinuti da ostane dulje, ako je to potrebno, o njihovom trošku, sve do njihovog povratka u Dubrovnik. Upravo je Sigismundov poslanik Stjepan Bichelli uspio oko mjesec dana ranije ishoditi da se u Dubrovnik pošalje sklav koji će utvrditi razmjere stradanja koje je Republika pretrpjela. Ta je odluka rezultirala zanimljivom činjenicom, spor Dubrovnika s vojvodom Radoslavom rješavali su ugarski i turski poslanik u veljači 1431. godine.¹⁷⁰⁰

Veći dio instrukcija kojima su se poklisari vodili u svom nastupu bio je formuliran prema prijašnjem dubrovačkom diplomatskom iskustvu, ali i pretpostavkama. Valjalo je postupati oprezno, jer naučeni zapadni ceremonijani obrasci nisu morali polučiti isti efekt na Istoku. Valjalo je paziti na izbor riječi, tituliranje, važeći protokol, te izbor argumenata kako se nikoga ne bi uvrijedilo, a sve pridobilo za dubrovačke interese. Zbog toga je bilo važno da poklisari Dubrovačku Republiku predstavu u pravom svijetlu. To su mogli samo ako su uvažavali tradiciju i običaje, važeće uzorke i norme ponašanja bez čijih poznavanja su ishodi misije bili upitni. Ako ništa drugo, dragocjeno su iskustvo i stečena saznanja mogli prenijeti i sačuvati, posebno budućim odredima dubrovačkih *poklisara harača*.

Poklisari su sultana pozdravili s *bello magnifico eccellente salute* i titulirali ga samim superlativima, nakon čega su mu uručili kredencijalna pisama. Karakter vojvode Radoslava suprostavili su Dubrovniku, kojega su prikazali kao tih grad, sa širokim trgovačkim vezama, od kojih svi imaju koristi.¹⁷⁰¹ U uvodnom dijelu svoga nastupa više su prostora dali prikazu tijeka sukoba, počevši od njegovih uzroka, preko stradanja Dubrovčana i lažnih optužbi koje im je njihov neprijatelj pripisivao. Sastavljači upute predviđali su i neke probleme s kojima su se poklisari mogli suočiti, kakav je osporavanje valjanosti kupovine Konavala. Ako im se vlasništvo nad tim teritorijem ospori zato što nisu tražili potvrdu Porte, pod čiju je hijerarhiju njegov tadašnji gospodar potpadao, trebali su se pravdati neznanjem.¹⁷⁰²

Podlogu za svoju uspješnost poklisari nisu pronašli samo u komplimentima i darovima, već su se u svome nastupu oslonili i na priču o epidaurskim korijenima grada.

¹⁷⁰⁰ Lovrenović, *Na klizištu*, 248.

¹⁷⁰¹ Truhelka, „Konavoski rat“, 181.-182.

¹⁷⁰² Truhelka, „Konavoski rat“, 182.-183.

Prema njoj Dubrovnik je prije 1 000 godina iz Epidaura prenesen na sadašnje mjesto.¹⁷⁰³ Epidaurska tradicija zasnovana na pravu baštinjena Konavala kao djedovine nije naišla na znatnije akceptiranje na Porti. Pokazalo se da tamo znatno više polažu na noviju povijest, pa su dobri odnosi sultana Murata II s ugarskim kraljem Sigismundom imali puno veći učinak.¹⁷⁰⁴

Glatko obavljanje zadaća dubrovačkim poklisarima onemogućavali su poslanici Radoslava Pavlovića, Ostoja Paštrović i Budisav Bogavčić, koji su krajem studenog pristigli na Portu. Svoj su nastup temeljili na tome da je njihov gospodar svoj dio Konavala samo zakupio, ne i prodao,¹⁷⁰⁵ no njihov iskaz nije bio prihvaćen. Tome su pripomogli dubrovački poklisari, ali još više veziri koji su uvidjeli da je povelja na koju se pozivaju falsifikat.¹⁷⁰⁶ Posljedica rasprave s poklisarima vojvode Radoslava bila je odluka da se ispita istinitost navoda sukobljenih strana zbog čega je u Dubrovnik upućen Ali-beg koji je tamo stigao u siječnju 1431. godine.¹⁷⁰⁷ Dubrovčane je taj posjet stajao oko 2 000 dukata, a ništa nije postignuto, osim produženja nadanja.¹⁷⁰⁸ Taj posjet potakao je vojvodu Radoslava na sklapanja mira preko Braila Tezalovića u svibnju 1431. godine. Dubrovčani su na to pristajali pod uvjetom da im preda Trebinje s Lugom, progna Ljubibratiće i odrekne se kamate na pohranjenih 6 000 dukata na dobit u slijedećih deset godina, ali vojvodin odgovor nije nam poznat.¹⁷⁰⁹ Nešto ranije, početkom prosinca 1431. Petru de Lucari i Đori de Goče produžen je rok planiran za obavljanje misije.¹⁷¹⁰ Nekoliko dana poslije toga dobili su značajan privilegij sultana Murata II kojim je Republici jamčio slobodu trgovine i uzeo ju pod svoju zaštitu, što je odredilo smjer budućih otomansko-dubrovačkih odnosa.¹⁷¹¹

Zahtjev dubrovačke vlastele za novim teritorijima, izražen u mirovnom nacrtu koji su predlagali vojvodi Radoslavu, bio je važan cilj poklisara na Porti. Zahtjevi koje su tamo iznijeli daleko nadmašuju sve ono što su Dubrovčani ikada prije tražili u teritorijalnom pogledu. Poklisari su obrazložili da je njihov grad tijekom sukoba imao izdatke više od 60

¹⁷⁰³ Iorga, *Notes*, II, 285.-286. ; Truhelka, „Konavoski rat“, 180. ; Babić, „Tradicijska i historijsko pravo“, 245. ; Janeković-Römer, „Stjecanje“, 40.

¹⁷⁰⁴ Truhelka, „Konavoski rat“, 181.-182.

¹⁷⁰⁵ Lett. di Lev. XI, 17v.-18., (22. 2. 1431.) ; Jireček, „Nastojanja“, 75. ; Babić, „Diplomatska služba“, 67.

¹⁷⁰⁶ Truhelka, „Konavoski rat“, 186.

¹⁷⁰⁷ Truhelka, „Konavoski rat“, 188. ; Foretić, *Povijest*, 197. ; Božić, *Dubrovnik*, 54. ; Lovrenović, *Na klizištu*, 248.

¹⁷⁰⁸ Truhelka, „Konavoski rat“, 189.

¹⁷⁰⁹ Truhelka, „Konavoski rat“, 190.

¹⁷¹⁰ Cons. Minus V, 159., (1. 12. 1431.)

¹⁷¹¹ Truhelka, *Spomenici*, 5. ; Isti, „Konavoski rat“, 186. ; Lovrenović, *Na klizištu*, 247. ; Božić, *Dubrovnik*, 54.-55.

000 dukata, a potrošena sredstva za stjecanje Konavala premašuju 16 000 dukata.¹⁷¹² Zbog toga su kao dio ratne reparacije tražili Vrm s Klobukom, Bileću i Trebinje s Lugom.¹⁷¹³ Vezire su smjeli podmititi s 20 000 dukata koji će im biti isplaćeni nakon uspostave dubrovačke vlasti nad tim teritorijima.¹⁷¹⁴ Ako ne dobiju pristanak za sve te tritorije, mogli su odustati od Bileće i Vrma s Klobukom, ali na Trebinju i Lugu trebali su insistirati kao minimumu dubrovačkih potraživanja. Dubrovački zahtjevi za Trebinje i Lug, te progon Ljubibratića iz Huma, ponovljeni su i kasnije.¹⁷¹⁵ U lipnju 1431. godine poklisari su uspjeli udvostučiti površinu Republike jer im je potvrđen posjed Konavala, Klobuka, Trebinja s Vrmom i Lugom, uz 500 perpera godišnjeg tributa.¹⁷¹⁶ Način na koji su to izveli i tijekom pregovora nisu nam poznati, jer arhivski spisi o tome nisu sačuvani.¹⁷¹⁷

Ogroman uspjeh Petra de Lucari i Đore de Goče bio je dovoljan da dobiju odobrenje za povratak kući.¹⁷¹⁸ Na svome proputovanju prema Dubrovniku trebali su se zadržati kod vojvode Sandalja i Tvrtka II, te od njih zatražiti potvrđivanje teritorijalnih stečevina i izvijestiti ih o rezultatima pregovora.¹⁷¹⁹ Javili su se iz Prištine 26. lipnja 1431. godine koju su napustili sutradan, odakle su se uputili prema vojvodi Sandalju.¹⁷²⁰ Vladi su se ponovno javili 6. srpnja 1431. godine iz Kuknja.¹⁷²¹ U novoj instrukciji dobili su uputu da jedan od njih požuri prema posjedima Grgura Nikolića, gdje je već pristigao Ali-beg, koji je Dubrovčane trebao uvesti u stečene teritorije.¹⁷²² Petar de Lucari izabran je za obavljanje novih zadataka, iako se još nije vratio u Dubrovnik, na čijem se pragu nalazio.¹⁷²³ Dobio je plaću od 200 perpera, za prva dva mjeseca nove službe, kao i novu pratnju.¹⁷²⁴ Ali-bega je trebao pričekati u Prištini, odakle su planirali zajedno nastaviti put prema Porti.¹⁷²⁵ Prve službe oslobođen je

¹⁷¹² Lett. di Lev. XI, 17v., (22. 2. 1431.)

¹⁷¹³ "Et voi ulitimatamente lassate Verm e lo castello de Clobuch et reteneteni a tribigne et lugh com loro rason et pertinentie", Lett. di Lev. X, 214. ; Truhelka, „Konavoski rat“, 183.

¹⁷¹⁴ Truhelka, Konavoski rat, 183.

¹⁷¹⁵ Lett. di Lev. XI, 19.-19v., (22. 2. 1431.) ; Truhelka, „Konavoski rat, 183.“ ; Foretić, *Povijest*, 199.

¹⁷¹⁶ Truhelka, „Konavoski rat“, 191. ; Stulli, „Odredbe“, 36. ; Jireček, „Nastojanja“, 310.-311. ; Dinić, *Sabor*, 42. To su realizirali uz podršku ugarskog poslanika Benedikta Fulka, Maliković, „Pavlovići“, 188. ; Truhelka, „Konavoski rat“, 191. ; Lovrenović, *Na klizištu*, 249.

¹⁷¹⁷ Truhelka, „Konavoski rat“, 191.

¹⁷¹⁸ „E voi con esso col nome de i dio venuti a Ragusi.“, Lett. di Lev. XI, 30v., (7. 7. 1431.)

¹⁷¹⁹ Lett. di Lev. X, 214v.

¹⁷²⁰ Lett. di Lev. XI, 30., (7. 7. 1431.) ; Truhelka, „Konavoski rat“, 193.

¹⁷²¹ „Adi 10 del presente reciuessimo vostre fatte in Cochagn adi 6 del detto con le duo copie di lettere le qual scriue lo imperador de Turcha a voiuoda Sandagl et Radossau Paulouich.“, Lett. di Lev. XI, 30v., (12. 7. 1431.)

¹⁷²² Lett. di Lev. XI, 31v., (12. 7. 1431.)

¹⁷²³ Lett. di Lev. XI, 48., (23. 7. 1431.)

¹⁷²⁴ Lett. di Lev. XI, 49v., (25. 7. 1431.)

¹⁷²⁵ Cons. Rog. V., 28., (26. 7. 1431.) ; Truhelka, „Konavoski rat“, 194.

koncem srpnja 1431. godine, a s druge se nije vratio živ.¹⁷²⁶ Umro je u Drinopolju.¹⁷²⁷ Vijest o njegovoj smrti primljena je u Dubrovniku koncem listopada 1431. godine i objavljena je vojvodi Sandalju.¹⁷²⁸ Od zaživljavanja odluke o velikom teritorijalnom proširenju koje su izborili Petar de Lucari i Đore de Goče nije bilo ništa. Sultan ju je opozvao po pogoršanju njegovih odnosa s ugarskim kraljem.¹⁷²⁹ Oni su kasnije normalizirani, no na ustupljene teritorije Dubrovčani su mogli zaboraviti.

8.5. MATEJ MARINOV DE CRUCE – MARIN DE GEORGIO

Drugo dubrovačko poslanstvo na Porti

Početkom studenog 1431. godine u Vijeću umoljenih donesena je odluka da se upute poklisari na Portu, a isti dan potvrdilo ju je Veliko vijeće. Njihova plaća iznosila je 300 perpera, a dobili su čak 60 konja za pratnju.¹⁷³⁰ U Velikom vijeću 7. studenog 1431. birani su poklisari za to poslanstvo. Nastala je prava pomutnja, jer bilo je teško naći nekoga tko bi se latio toga nezahvalnog zadatka. Doduše, Matej de Cruce izabran je dosta brzo,¹⁷³¹ ali je njegov supoklisar Marin de Georgio,¹⁷³² službu prihvatio tek nakon nekoliko neuspjelih glasačkih krugova. Matej de Cruce u izvorima se spominje u službi nadzornika općinskih radova 1420.,¹⁷³³ nadzornika općinskih računa 1423.,¹⁷³⁴ kao član Malog vijeća 1423. i 1425.,¹⁷³⁵ carinik 1426.,¹⁷³⁶ pa čak i dubrovački knez 1433.¹⁷³⁷ Krajem studenog krenuli su na put¹⁷³⁸ koji se pokazao nužan nakon izmirenja vojvode Radoslava s Tvrtkom II, čime je tijekom sukoba vraćen na početak, možda u još težem obliku. Osim toga na Porti su ponovno bili aktivni poslanici vojvode Radoslava koji su radili protiv dubrovačkih interesa.¹⁷³⁹

¹⁷²⁶ Cons. Rog. V, 29., (27. 7. 1431.). O troškovima ovoga poslanstva raspravlja se koncem srpnja 1431. godine, Cons. Rog. V, 24.-24v., (21. 7. 1431.) ; Truhelka, „Konavoski rat“, 193. Đore de Goče službe je oslobođen krajem srpnja, Cons. Rog. V, 28., (26. 7. 1431.)

¹⁷²⁷ Luccari, *Annali di Rausa*, III, 89. ; Jireček, „Nastojanja“, 75.

¹⁷²⁸ „Prima pars est de scribendo voiuode Sandagl ex morte ser. Petri de Lucari...“, Cons. Rog. V, 45., (4. 11. 1431.)

¹⁷²⁹ Truhelka, „Konavoski rat“, 198.

¹⁷³⁰ Cons. Rog. V, 44., (3. 11. 1431.) ; Isto, 45.-46., (4. 11. 1431.) ; Cons. Maius IV, 160., (3. 11. 1431.) ; Isto, 160.-161., (5. 11. 1431.)

¹⁷³¹ Cons. Maius IV, 161v., (7. 11. 1431.)

¹⁷³² Cons. Maius IV, 163., (20. 11. 1431.)

¹⁷³³ Cons. Maius II, 19v., (29. 12. 1419.)

¹⁷³⁴ Cons. Maius II., 96., (26. 9. 1422.)

¹⁷³⁵ Cons. Maius II, 106., (15. 12. 1422.) ; Cons. Maius III, 44., (16. 12. 1424.)

¹⁷³⁶ Cons. Maius III, 95v., (21. 12. 1425.)

¹⁷³⁷ Cons. Maius IV, 286v., (17. 6. 1433.)

¹⁷³⁸ Lett. di Lev. XI, 58., (2. 12. 1431.)

¹⁷³⁹ "Ex poste e narate la sopra datte parole alli detti casnadar et allibegh a zascun da parse como di sopra poy vui da lor a singulo interuegnereti et spiareti tuto quello a tratado ditto pratichado e fatto hostoia pastrouich ouer altro messo de Ra. Paulouich in suo nome alla dita porta e tuto quello e sta a lui risposto per lo imperador e suoi

Na svome putu poklisari su se susreli u Prištini s dubrovačkim građanima Mihom de Croxi, Nikolom de Goçe i Damjanom de Georgio koje su zamolili da im budu u pratnji, jer su poznavali taj kraj.¹⁷⁴⁰ Kao i poklisari prije njih zastali su kod Isak-bega i njegovih sinova s kojima su pokušali obaviti razgovore.¹⁷⁴¹ Kada su stigli na svoje krajnje odredište nastojali su pridobiti svoje sugovornike za konačni obračun s vojvodom Radoslavom. Za njega su tražili primjerenu kaznu, koja će drugima poslužiti kao primjer. Sultana su uvjerali da koliko štete Republika ima od vojvode, toliko ima i on, jer se nije pokorio njegovim odlukama nego je i dalje nastavio s pljačkanjem dubrovačkih teritorija.¹⁷⁴² Zbog toga su zatražili da napadne njegove posjede, a istu poruku uputi bosanskom kralju, vojvodi Sandalju i Isak-begu.¹⁷⁴³ Osim toga nisu propustili priliku oprezno se osvrnuti na njegovu odluku kojom je Republici ustupio nove teritorije.¹⁷⁴⁴

U sljedećoj uputi poklisarima od 17. travnja 1432. godine potvrđen je primitak čak četiriju njihovih pisama,¹⁷⁴⁵ a u novoj instrukciji od 2. lipnja 1432¹⁷⁴⁶ obaviješteni su da je Ivan Lorkužić, poslanik Tvrtka II, zajedno s Ostojom Paštrovićem upućen na Portu. Zbog toga su na sve moguće načine morali saznati više o svrsi njihova poslanstva.¹⁷⁴⁷

Na jesen su dubrovački poklisari dobili obavijest da je postignut mir s vojvodom Radoslavom,¹⁷⁴⁸ u uvjetima *status ante quo*.¹⁷⁴⁹ Ako bi im bilo zamjerano što je dogovoren bez Portinog znanja i dozvole, ili im veziri stave prigovore na još neke stvari kojih se pri sastavljanju upute vijećnici ne mogu niti dosjetiti, sugeriran im je način na koji da se opravdaju. Planirano je da se u poslanstvu zadrže do potvrde mirovne povelje, nakon čega su se mogli vratiti kući.¹⁷⁵⁰ Prije odlaska trebali su preporučiti dubrovačke trgovce.¹⁷⁵¹ U slučaju

vixeri. E di ogni altra cosa alla facenda nostra apertinente fati con ogra cautela e sagacita di saperlo tanti dalli dati quanto da altri a vui possibile sera a zio che de tuto uni prouezuti siando con meglior consiglio e matura deliberation possiati dire risponder e da lor al dereti et intendereti che sia in fauor de la nostra signoria.", Lett. di Lev. XI, 58v., (2. 12. 1431.)

¹⁷⁴⁰ „Et dila in Pristina trouareti ser Michael de Croxi, ser Nicola di Goçe e ser Damian de Zorzi nostri zentilomeni et ad essi domandateli tuti li caualli vi feriamo bisogno per la uostra ambassata alla dita porta.“, Lett. di Lev. XI, 58., (2. 12. 1431.) ; Iorga, *Notes*, II, 302.-303.

¹⁷⁴¹ Lett. di Lev. XI, 60v., (2. 12. 1431.)

¹⁷⁴² Lett. di Lev. XI, 59., (2. 12. 1431.)

¹⁷⁴³ „Et simile expresso comandamento sia fatto al re di bosna, a voiuoda sandagl et a voiuoda isach de la ditta contrada de radossauo paulouich debiano corsizar e predar“, Lett. di Lev. XI, 59., (2. 12. 1431.)

¹⁷⁴⁴ „...essa nostra signoria per publici e potenti priuilegi suoi dati sotto scritti e bollati e con sacramenti de la imperial maiesta vostera confirmati et roborati“, Lett. di Lev. XI, 58v., (2. 12. 1431.)

¹⁷⁴⁵ Lett. di Lev. XI, 86., (17. 4. 1432.)

¹⁷⁴⁶ Lett. di Lev. XI, 96., (2. 6. 1432.) ; Vijeće umoljenih odlučilo je da se ta uputa izradi dva dana ranije, Cons. Rog. V, 86v., (31. 5. 1432.) ; Isto, 87., (2. 6.)

¹⁷⁴⁷ Lett. di Lev. XI, 96., (2. 6. 1432.)

¹⁷⁴⁸ Lett. di Lev. XI, 118. (9. 11. 1432.)

¹⁷⁴⁹ Lett. di Lev. XI, 118. (9. 11. 1432.) ; Jireček, „Nastojanja“, 75.

¹⁷⁵⁰ Lett. di Lev. XI, 118. (9. 11. 1432.)

da dobiju dozvolu da se vrate u Dubrovnik to su mogli učiniti, bez čekanja odobrenja Vlade. Nju su dobili sredinom ožujka kada im je zahvaljeno na obavljanju dužnosti.¹⁷⁵² Ubrzo nakon završetka njihovog poslanstva izabrani su Pasko de Resti, Marin de Gondula i Đore de Goče da sultana i ugarskog kralja izvijeste o postignutom miru s vojvodom Radoslavom.¹⁷⁵³

8.6. IVAN JAKOVLJEV DE GONDULA - NIKOLA MATEJEV DE GEORGIO

Dogovor mirovnih uvjeta

Izmirenje vojvode Radoslava i Tvrtka II Dubrovčane je dovelo u nezavidan položaj. Obnova njihovog prijateljstva predstavljala je otvorenu opasnost u smislu njihovog udruživanja protiv Republike. Dubrovčani su se u njezinom otklanjanju odlučili za diplomatsku strategiju. Sredinom listopada 1431. godine upućeni su poklisari bosanskom kralju,¹⁷⁵⁴ s darovima u tkanini vrijednosti 300 dukata. Plaća im je iznosila 150, a kazna za neodazivanje na službu bez opravdanja 200 perpera. Dodijeljena im je pratnja od 14 konja, 8 pješaka i 20 slugu.¹⁷⁵⁵ Na čelu misije bili su Ivan de Gondula¹⁷⁵⁶ i Nikola de Georgio¹⁷⁵⁷ koji su se već puno puta dokazali u obavljanju poslaničke službe. Krajnji rok do kojega su morali napustiti Dubrovnik određen je 28. listopadom.¹⁷⁵⁸ Kao prenositelji prepiske najčešće se spominju kuriri, neki i poimence.¹⁷⁵⁹ Preko njih Dubrovčani su se brinuli za sve tekuće troškove koje su njihovi poklisari imali tijekom trajanja misije.¹⁷⁶⁰ Kada su pronašli Tvrtka II, predali su mu vjerovna pisma, prijateljski ga pozdravili i izrazili najbolje želje u ime dubrovačkog kneza i

¹⁷⁵¹ Lett. di Lev. XI, 118. (9. 11. 1432.)

¹⁷⁵² Cons. Rog. V, 127v., (14. 3. 1433.)

¹⁷⁵³ Cons. Rog. V, 147.-148v., (5. 6. 1433.) ; Cons. Maius IV, 282v.-284., (8. 6.) ; Isto, 285., (12. 6.) ; Isto, 285v., (16. 6.)

¹⁷⁵⁴ Dubrovčani su odlučili obavijestiti vojvodu Sandalja o djelovanju toga poslanstva i rezultatima koje je postiglo na dvoru bosanskoga kralja, Cons. Rog. V, 51., (28. 11. 1431.) ; Iorga, *Notes*, II, 302.

¹⁷⁵⁵ Cons. Rog. V, 40.-41., (15. 10. 1431.) ; Cons. Maius IV, 156v.-157., (20. 10. 1431.)

¹⁷⁵⁶ Izabran je, Cons. Maius IV, 158., (27. 10. 1431.)

¹⁷⁵⁷ Izabran je, Cons. Maius IV., 159v., (29. 10. 1431.)

¹⁷⁵⁸ Cons. Rog. V, 50v.-51., (24. 11. 1431.) ; Isto, 51v., (28. 11.). Vlada je odlučila da im se u Malom vijeću sastavi ta uputa tri dana ranije, Isto, 49., (21. 11. 1431.)

¹⁷⁵⁹ „E di nouelle per ordine per vostre lettere di tutto ne auisate per lo coriere il qual abiamo dato che menate con voi et di la aspetarete nostra risposta.“, Lett. di Lev. XI, 66., (25. 11. 1431.) ; „Adi 7 del presente per pribio corer nostro reciuessimo vostre letter date in Jaize adi ultimo del passato“, Isto, 68., (19. 1. 1432.) ; „Per la terça vostra scriueti adi 28 de zenar in sutischa per man de priboe corier riceputo la nostra fatta 19 del dicto“, Isto, 74., (23. 2. 1432.) ; „Per clason coriero adi 25 febraro presente receuissimo uostra lettera fatta di la adi 19 del dicto“, Isto, 75v., (1. 3. 1432.) ; „Adi III del presente mexe reciuessimo per Iuan Gurouich uostra lettera data in Sutischa adi 24 del passato“, Isto, 84., (6. 4. 1432.) ; „Ora ne resta a dire come mandassimo per uno nostro corere a gauisa lettere per voi mandata“, Isto, 138v., (2. 4. 1433.)

¹⁷⁶⁰ „Et se corier di la non auessimo et voi non sparagnate la spesa a mandar uno delli vostri fatti per denari si dara ordine che secondo lo bisogno ne abiate.“, Lett. di Lev. XI, 75. (22. 3. 1432) ; "Et per denari vi sera proveduto per le spese", Isto, 78., (1. 3. 1432.)

vlastele, u čije ime su mu predali bogate darove.¹⁷⁶¹ Svoje su ciljeve prezentirali kićenim govorom i visokim stilom kojemu su pridodali vlastito diplomatsko umijeće na dobrobit svoga grada.¹⁷⁶² U uvodnome dijelu audijencije spomenuli su sva dobročinstva vladarske kuće Kotromanić prema Dubrovačkoj Republici, a posebno su istaknuli prijateljske veze s Tvrtkom I.¹⁷⁶³ Bosanskog su kralja nastojali pridobiti ističući njegove dobre odnose sa njihovim suverenom.¹⁷⁶⁴ Kada su iscrpli sugerirane ideje za ulagivanje i povlađivanje Tvrtku II, sugerirano im je neka se pokušaju dosjetiti još nečega na tome planu, te i to pridodaju svome nastupu.¹⁷⁶⁵ U svrhu normalizacije odnosa trebali su se opravdati što je dubrovačko poslanstvo upućeno na Portu. Objasnili su mu da su se na to odlučili tek kada nije bilo nikakvog drugoga izlaza,¹⁷⁶⁶ a podmetanja neprijatelja koji ih je želio diskreditirati pred bosanskim kraljem izjavama da su sultanu nudili tribute, poklisari su opovrgnuli kao namjerno smišljenu laž.¹⁷⁶⁷

Iz upute koja im je predana iščitavalo se da je njihova temeljna zadaća bila okončati ratni sukob. Na njihova je leđa palo ishodenje potraživanja za pretrpljene štete i stradanja Dubrovčana u obliku novih teritorija. Veći dio pregovora odvijao se na dvoru Tvrtka II, koji je rehabilitirao oslabljenu moć iz prvog dijela sukoba. U njegovoj završnici dodijeljena mu je uloga medijatora u razrješavanju spornih pitanja, zbog čega je značaj poslanstva Ivana de Gondula i Nikole de Georgio bio prioritetan za Republiku. Pregovori su bili dugotrajni, što je iziskivalo dužu odsutnost poklisara i obavljanje zadataka kod više osoba, u cilju potvrđivanja dogovorenog s bosanskim kraljem.¹⁷⁶⁸

¹⁷⁶¹ Sastojali su se od 4 peče veronskog i 7 peča druge tkanine, „...il dono il qual vi abbiamo dato da fare per parte nostra allo re son peze 4 de panno veronese e sette altre peze de l'altra.“, Lett. di Lev. XI, 66., (25. 11. 1431.)

¹⁷⁶² „Et exposita che abiate l'ambassada vostra per lo modo et forma detti di sopra ornandola sempre com quelle altre belle rason et parole che alla prudencia vostra parera, que et quanto auereti seguito et auuto da la maiesta desso re... Vogliamo che per esso dobiate parlar com quelle humanite parole et bello modo che si conuien ala maiesta sua et allo honore e debito de la signoria nostra.“, Lett. di Lev. XI, 66., (25. 11. 1431.)

¹⁷⁶³ Lett. di Lev. XI, 63v.-64v., (25. 11. 1431.)

¹⁷⁶⁴ „Et se forse vi dicesse come auesse riceputo lettere del nostro signor re de romani et di hungaria mandate per noi, le qual son per noi, e non per luy, e che ancora esso scriueta et dira la verita al nostro signor la qual li sera creduta. Et voi acortamente e pur cum humanita et dolce parole gli responderete chel del suo scriuer al nostro signor molto siamo contenti et ne piace pero che noi certissimi siamo che cusi come benefattore protectore et amico perfetto di ragusa casa sua come sempre e stato di suo bon costume... e quello sia e possa essere ben et honor et conseruacion de ragusa la qual tenir et reputar puo essere propria de la corona sua“, Lett. di Lev. XI, 66v., (25. 11. 1431.) ; Cons. Rog. V., 47., (11. 11. 1431.) ; „de mittendo domino regi Bosne literas quas ei scribit in nostrum favorem dominus noster rex Hungarie.“ Isto, 49., (23. 11. 1431.)

¹⁷⁶⁵ „Et dicendo et usando altre simile parole ornate et acorte le qual meglio alla prudencia uostra parera conuenirse al questa tal materia et facenda.“, Lett. di Lev. XI, 75., (23. 2. 1432.)

¹⁷⁶⁶ Lett. di Lev. XI, 65v., (23. 11. 1431.)

¹⁷⁶⁷ Lett. di Lev. XI, 64v., (23. 11. 1431.)

¹⁷⁶⁸ Dubrovčani su odlučili obavijestiti vojvodu Sandalja o djelovanju ovoga poslanstva i rezultatima koje je postiglo na dvoru bosanskoga kralja: Cons. Rog. V, 51., (28. 11. 1431.) ; Iorga, *Notes*, II, 302.

Dio pregovora bio je obavljen velom tajne, posebno jer je Tvrtko II neke svoje poteze želio sakriti pred vojvodom Radoslavom, zbog čega su poklisari morali mudro djelovati. Krajnji rezultat uložениh napora ovisio je o složenom međuodnosu snaga, pa unatoč tome što su pokazali zavidnu razinu diplomatske izvedbe, mnogi su čimbenici unaprijed odredili ishod njihovih nastojanja. Glavno oruđe kojim su se služili kako bi Tvrtka II okrenuli protiv vojvode Radoslava bili su usmeni argumenti. Vojvodu su prikazali kao odgovornog za rat i prekršitelja dogovorenog i potvrđenog poveljama.¹⁷⁶⁹ Dubrovačku nedužnost i pravo na Konavle dokazali su pozivajući se na onu pečaćenu njegovim kraljevskim pečatom,¹⁷⁷⁰ ali u pogledu mirovnih uvjeta ostali su suzdržani.¹⁷⁷¹

Iz prvoga pisma poklisara iščitavaju se šokantne vijesti koje su pokazale koliko je nisko Radoslav Pavlović spreman ići. Naime, on je iznio bosanskom kralju optužbe da su Dubrovčani svoje poslanstvo uputili na njegov dvor samo kako bi otrovali njegovoga sina Ivaniša, koji se tamo nalazio. Naravno da su Ivan de Gondula i Nikola de Georgio oštro opovrgnuli te lažne navode, koji su svjesno smišljeni kako bi narušili odnos Republike s Tvrtkom II.¹⁷⁷²

Prve reakcije Tvrtka II nagovjestile su krajnji rasplet pregovora i točke mirovnoga ugovora, prema kojemu su Dubrovčani ostali bez svega na čemu su insistirali sve godine trajanja sukoba. Uvjeravanje poklisara da je Republika pretrpjela visoke izdatke koje im je vojvoda Radoslav bezrazložno priskrbio, nisu naišle na njegovo razumjevanje, jer je bio spreman progledati kroz prste svome podložniku.¹⁷⁷³ Nisu propustili ni priliku spomenuti kako je vojvodin poslanik Ostoja Paštrović otišao na Portu s 15 000 pozajmljenih dukata kako bi ishodio potvrdu za sve teritorije koje je sultan potvrdio Dubrovačkoj Republici. Njegove

¹⁷⁶⁹ „La signoria mia come al cauo del regnamo et baroni de bosna e come sa cordialissimo amico, protectore et benefactore de Ragusi mando suo ambascadore alla corona vostra lametandosi sopra esso Radossauo delli sangue spante et danni fatti. E come non solamente gli conuena violati e tutto li sacramenti... rompendo la paxe et priuilegi li quali Bosna aueua fatti et sacramentati a Ragusi in gran vergegna di tutta bosna, dimandando vendeta sopra de luy.“, Lett. di Lev. XI, 65v., (25. 11. 1431.)

¹⁷⁷⁰ „Il per che dimandando la corona vostra mo rason sopra esso francho, e mostrando esso francho poueglia uostra di uostro proprio bollo bollata, Lett. di Lev. XI, 65v., (25. 11. 1431.)

¹⁷⁷¹ Lett. di Lev. XI, 66., (25. 11. 1431.)

¹⁷⁷² „...che se la nostra signoria non timesse Dio ne la infamia di questo mondo, non solamente aueressimo saputo e possuto mandar a tossicar el dito fiolo in le man de la corona uostra, la qual cosa mai non se impensassimo ne imaginassimo, ma quando l'era in le man proprie del padre, e non tanto lui, ma ello padre suo proprio e le madre e tutti suoi aueressimo possuto e saputo far li tutti atosicar. Ma i dio non voglia che far altro uogliamo di quello ano sempre fatto e costumato li antiqui nostri“, Lett. di Lev. XI, 68.-68v., (19. 1. 1432.) ; Šundrica, „Otrovi“, 60.-61., nap. 56. ; Ćorović, „Vojvoda“, 135. ; Nilević, „Vojvoda“, 352. ; Truhelka, „Konavoski rat“, 197.

¹⁷⁷³ „La qual per dio gratia fu manifesta al detto imperador et alla sua corte et simelmente le busie de luy Radossau per la qual iniusticia sangue danni e robaglie a nui fatte per lo ditto Radossau.“, Lett. di Lev. XI, 68v., (19. 1. 1432.) ; Isto, 69., (19. 1. 1432.)

početne uspjehe opravdávali su novcem, za kojim su na Porti lakomi.¹⁷⁷⁴ Ipak, Tvrtko II je bio neumoljiv što potvrđuje i njegova odluka da se samo smrt dubrovačkog vojnog zapovjednika Ivana de Zrieva mora reparirati.

Početkom 1432. godine uočljiva je pojačana izmjena pisama s poklisarima u nastojanjima da se sukob što prije okonča.¹⁷⁷⁵ Oni su dobili dozvolu razgovarati i s vojvodom Radoslavom o uspostavi mira, što je prva odluka te vrste s dubrovačke strane. Na njezino donošenje utjecali su dogovori kralja i Sandalja, te Sandalja i Radoslava.¹⁷⁷⁶ Vojvoda Radoslav posjetio je Tvrtka II 4. veljače u Sutjesci i tom mu je prigodom dozvoljeno da sa sobom povede sina Ivaniša.¹⁷⁷⁷ O tome susretu dubrovački poklisari šturo izvještavaju, pa su od njih zatražene iscrpnije informacije. S obzirom na razvoj situaciji Dubrovčani su uočili da je nastupilo krajnje vrijeme za sklapanje mira, valjalo je samo dogovoriti odštetu za troškove tijekom sukoba, koji su premašivali 60 000 dukata.¹⁷⁷⁸ Dubrovački poklisari na dvoru bosanskoga kralja, gdje se dogovarao nacrt buduće mirovne povelje, željeli su osigurati trajni mir i nove teritorije za Republiku. Budući da je ona žrtva sukoba, zahtjevali su Trebinje i Luga, a od Klobuka i Vrma smjeli su odustati, ukoliko to bude nužno.¹⁷⁷⁹ Ako ne izbore pravo niti na Trebinje s Lugom, trebali su ustrajati na obližnjim selima u trebinjskom kraju, koja se nalaze u blizini dubrovačke granice. Ivan de Gondula i Nikola de Georgio vlastitim su umijećem pokušali učvrstiti ta potraživanja,¹⁷⁸⁰ jer najvažnije je bilo iz pregovora ne izaći praznih ruku.¹⁷⁸¹ Poslanici vojvode Radoslava, Budisav Bogavčić i Aleksa Paštrovića stigli su 17. veljače na pregovore, a s Tvrtkove strane u njima su sudjelovali Ivan Gojsić, Đurađ Dragičević i Vuk Rogatić. Započeli su 19. veljače 1432. godine žestokim optuživanjem

¹⁷⁷⁴ „Ben sa et cognosse la maiesta uostra li costumi di turchi ogni cosa fano per denari.“, Isto, 75. Radoslav Pavlović usto je zamolio Tvrtka II za novu pozajmicu od 15 000 dukata na koju on nije pristao, Lett. di Lev. XI, 84., (6. 4. 1432.)

¹⁷⁷⁵ Vijeće umoljenih je od sredine siječnja do sredine veljače donijelo je nekoliko odluka da im se sastavi pismo, Cons. Rog. V, 58, (14. 1. 1432.); Isto, 59, (15. 1. 1432.); Isto, 61, (30. 1. 1432.); Isto, 62, (4. 2. 1432.); Isto, 63, (5. 2. 1432.); Isto, 64, (11. 2. 1432.); Isto, 64, (15. 2. 1432.).

¹⁷⁷⁶ „Et per lo simile per che d'altri sentiamo et da voi nulla non abbiamo che certo acordio e fatto e seguito tra lo re et Sandagl e per lo simile tra Radossauo e Sandagl se cio non sapete a da spiar e sentir quanto posseti, e di tutto auereti et sentireti ne auisate.“, Lett. di Lev. XI, 75., (23. 2. 1432.); Živković, *Tvrtko II*, 199.

¹⁷⁷⁷ „Adi 4 febraro Radossauo Paulouich parti da lo re il qual lasso fiol et non ditte in que termeni sia rimaso esso re com Radossauo ne per che casion di abia datlo lo fiol ne se per esso Radossauo li abia dato alguna cosa, ne se Radossauo, ne aluni de li suoi se mese con voi.“, Lett. di Lev. XI, 75., (23. 2. 1432.)

¹⁷⁷⁸ „A dimanda la signoria nostra che con denari la sia dato et rifatto per li danni et spese nostri che molto piu montano ducati sexanta millia.“, Lett. di Lev. XI, 87v., (17. 4. 1432.)

¹⁷⁷⁹ „...per qual che honore e ristoro nostro Tribigne e Lugh com le sue rason e pertinentie rimagnando a Radossauo Clobuch e Verum“, Lett. di Lev. XI, 77.-77v., (1. 3. 1432.)

¹⁷⁸⁰ „Et voi com quelle belle et acorte raxon che meglio sapeti fortificando pur lo dimandar nostro come questo puocho e per rispetto de li gran danni et spese et sangue di nostri sparso“, Lett. di Lev. XI, 77., (1. 3. 1432.)

¹⁷⁸¹ Lett. di Lev. XI, 77v., (1. 3. 1432.); Truhelka, „Konavoski rat“, 200.

poslanika vojvode Radoslava.¹⁷⁸² Dubrovački poklisari na njih su odgovorili traženjem da se glavni izgređnici Radoje Ljubišić i Dobruško, zajedno sa svojim obiteljima, zauvijek isele iz neposredne dubrovačke blizine, sve do Čemerna, kako bi se osigurala nepovredivost mirovnih odredbi koje će se dogovoriti.¹⁷⁸³ Tvrtko II imao je svoje viđenje izgleda mirovne povelje zauzevši stav da od svih iznesenih zahtjeva može samo jamčiti trajni mir, s u slučaju njegova kršenja zauzet će stranu žrtve.¹⁷⁸⁴

Donošenje mirovne povelje se prolongiralo, pa su se dubrovački poklisari požalili kralju da dugo vremena nisu dobili od njega nikakvu novu informaciju.¹⁷⁸⁵ Očigledno je bio zaokupljen drugim stvarima, posebice jer je krajem ožujka u Bosnu pod vodstvom Isak-bega prodrlo 3 000 Osmanlija.¹⁷⁸⁶ Ipak, pregovori su ušli u svoju posljednju fazu. Jedan njihov dio vođen je izmijenom pisama vojvode Radoslava i dubrovačkih građana, Mateja de Gradi i Tome de Bona,¹⁷⁸⁷ a osim toga poklisari su izvijestili da su na Tvrtkov dvor svratili Sandaljevi poslanici, koji su vjerojatno razgovarali s njim i o tom problemu.¹⁷⁸⁸ Na dvoru bosanskog kralja očekivao se i dolazak, oko blagdana sv. Petra i Pavla Domše Vladihovića poslanika ugarskoga kralja, koji je trebao ojačati dubrovačka potraživanja.¹⁷⁸⁹ Tvrtko II je prije donošenja konačnoga stava oko uvjeta mira želio čuti Sigismundov stav, što je još jedan od mogućih razloga njegovog oklijevanja. Dolazak njegovog poslanika prolongiran je gotovo mjesec dana, no nakon toga se dvor bosanskog kralja ponovno našao u središtu zbivanja. Zanimljivo je da je nastup dubrovačkih poklisara i dalje bio pun podilaženja Tvrtku II,¹⁷⁹⁰ ali da su nove odredbe koje su dobili posve isključivale ikakve nove teritorije. Dubrovčani su ustrajali samo na progonu Ljubibratića, dok su od potvrde novih teritorija odustali.¹⁷⁹¹

¹⁷⁸² Lett. di Lev. XI, 75v.-76v., (1. 3. 1432.) ; Truhelka, „Konavoski rat“, 199.

¹⁷⁸³ „...che esso Radoe con suo parenta e Dobrusco simile col suo non possiamo stare ne per algun modo li intrare in tribigne ne in quelle parte de Radossau fin a zemerno. ", Lett. di Lev. XI, 78., (1. 3. 1432.) ; Truhelka, „Konavoski rat“, 200.

¹⁷⁸⁴ Lett. di Lev. XI, 76v., (1. 3. 1432.)

¹⁷⁸⁵ „Unde supplicamo ala corona vostra sopra le preditte cose se digna darne qual che risposta la qual per honor nostro possiamo scriuer alla ditta nostra signoria.“, Lett. di Lev. XI, 84., (6. 4. 1432.)

¹⁷⁸⁶ Živković, *Tvrtko II*, 158.

¹⁷⁸⁷ „Adi XX zugno presente reciuessimo una vostra fatta in choyniça adi 17 del dicto com una inclusa de radossauo responsua alla vostra la qual li mandassimo le qual ben abbiamo intese.“, Lett. di Lev. XI, 98v., (22. 6. 1432.) ; Vijeće umoljenih je odlučilo da im se napiše ta uputa dan ranije, Cons. Rog. V, 89., (21. 6. 1432.)

¹⁷⁸⁸ Lett. di Lev. XI, 98., (6. 6. 1432.) ; Vijeće umoljenih je odlučilo da im se napiše ta uputa istoga toga dana, Cons. Rog. V, 87v., (4. 6.) ; Isto, 88., (6. 6.)

¹⁷⁸⁹ „Messer donisa il qual secondo per altre gia piu di fa vi scriuessimo manda il nostro signor per li fatti nostri al re di Bosna e ariutato a segna et secondo per sue da luy siamo auisati dexe di derieto la festa di san pirco e paulo si ritouara di la al re di bosna.“, Lett. di Lev. XI, 98v., (22. 6. 1432.) ; Truhelka, „Konavoski rat“, 201.

¹⁷⁹⁰ „Serenissimo re, la signoria nostra considerando la antiquissimo grande longo e cordiale amore et lo intruisico zelo et carita amicia et dileracion li quali anno sempre auuto et portato a Ragusa quasi per instincto naturale e come cosa che cosi abia voluto et ordinato esso i dio et constelacion sempre la reali signori di Bosna...“, Lett. di Lev. XI, 91., (14. 5. 1432.) ; Truhelka, „Konavoski rat“, 200.

¹⁷⁹¹ Lett. di Lev. XI, 92v.-93., (14. 5. 1432.)

Nastojali su da mirovnu povelju potvrde Tvrtko II i sultan, kojemu su vojvoda Radoslav i bosanski kralj trebali uputiti po jednoga svoga čovjeka.¹⁷⁹² Tijekom listopada s poslanicima vojvode Radoslava dogovarane su pojedine odredbe mirovne povelje.¹⁷⁹³ Napokon je 25. listopada 1432.¹⁷⁹⁴ vojvoda Radoslav izdao svoju, koja je zajedno s dubrovačkom i trećom kopijom za kralja Bosne, poslana njemu na potvrđivanje.¹⁷⁹⁵ Ako Tvrtko II ne bude htio prihvatiti povelju u onoj formi u kojoj mu je predložena, dubrovački poklisari trebali su mu odgovoriti da nemaju ovlasti samoinicijativno je mijenjati, nego moraju pričekati novu uputu.¹⁷⁹⁶ Nakon što je donesena, poklisari su krenuli prikupiti što više potpisa koji će joj dati na pravnoj snazi.

Ivan de Gondula i Nikola de Georgio nakon uspješno završenog toga dijela poslanstva, svratili su vojvodi Sandalju kojeg su obavijestili da je mir sklopljen i zatražili zaštitu za dubrovačke trgovce.¹⁷⁹⁷ Otuda su se uputili prema vojvodi Radoslavu s čijeg su se dvora javili 26. studenoga. Nakon što su ga pozdravili i uručili kredencijale nastojali su ishoditi njegov potpis na mirovnoj povelji.¹⁷⁹⁸ Dubrovački poklisari su vojvodi Radoslavu povlađivali i laskali što se doima brzim zaokretom u odnosu na uvredljive riječi kojima su ga donedavno „častili“.¹⁷⁹⁹ Nemoguće je povjerovati da su njihove namjere bile prožete iskrenim uvjerenjem, te da su sve što im je priskrbio u netom završenom sukobu zaboravili. Unatoč nastojanju da stvore pozitivno ozračje koje će pospješiti realizaciju ciljeva misije, poteškoće su se pojavile. Naime, vojvoda nije želio uvažiti dubrovačku zamolbu da jedan od svjedoka na povelji bude njegov sin Ivaniš zato što je maloljetan, no poklisari su ustrajali u tome kako bi u budućnosti Republici osigurali siguran mir i s njegovim nasljednikom.¹⁸⁰⁰ Vojvoda je čak uputio svoje poslanike Aleksu Paštrovića i Budisava Bogavčića k bosanskom kralju da

¹⁷⁹² Lett. di Lev. XI, 104., (16. 7. 1432.)

¹⁷⁹³ Cons. Rog. V, 107v., (11. 10. 1432.) ; Isto, 108., (14. 10.) ; Isto, 108v., (16. 10.) ; Isto, 110., (20. 10.) ; Isto, 110v., (22. 10.) ; Isto, 112., (23. 10.)

¹⁷⁹⁴ Stojanović, *Povelje i pisma*, I/1, 627.-631. ; Miklosich, *Monumenta serbica*, 367.

¹⁷⁹⁵ "Adi 25 del presente mexe concludessimo e fessimo pace con la ambascatore de voiuoda Radossauo Pau. con patti modi e condition se contiene in le due poueglie. Zoe prima per lor ambassatori dana e l'altra per nui a lor finalmente fatta, ambe due in publica forma con bolle pendente secondo usanza.", Lett. di Lev. XI, 115v., (28. 10. 1432.) ; Cons. Rog V, 113.-113v., (25. 10. 1432.)

¹⁷⁹⁶ Lett. di Lev. XI, 116., (28. 10. 1432.)

¹⁷⁹⁷ „...vi cometiamo dobiati andar dal ditto voiuoda Sandagle salutandolo honoratamente per nostra parte sapereti e domandareti di sua sanitate et con lui per uno zorno amorizaretie. E siandoui per lui domandato se auemo consluo paxe con voiuoda Ra. e vui le rispondereti che si... e recomandando di la citade nostra e mercadanti vegneretive ne a Ragusa.“, Lett. di Lev. XI, 116v., (28. 10. 1432.) ; Kurtović, *Veliki vojvoda*, 324., nap. 1162.

¹⁷⁹⁸ Lett. di Lev. XI, 123v., (3. 12. 1432.)

¹⁷⁹⁹ „...vogliamo che di la dobiate aspetare monstrando de cortizare Radossauo.“, Lett. di Lev. XI, 131v., (17. 1. 1433.)

¹⁸⁰⁰ Lett. di Lev. XI, 126v.-127., (29. 12. 1432.)

ispitaju njegovo stajalište o toj spornoj točki,¹⁸⁰¹ pa je čak i on u toj situaciji počeo izražavati negodovanje. Naime, nije se slagao s poveljom u cjelosti te je predlagao unos nekih novina oko toga kakva će biti njegova uloga u slučaju da jedna od strana prekrši mirovni ugovor. Poklisari su mu odgovorili da ne mogu samovoljno mijenjati njen sadržaj,¹⁸⁰² a uostalom u naputku je stajalo da ustraju na potvrđivanju povelje u obliku kakav je prvotno predlagan.¹⁸⁰³ Poklisari su izvijestili Vladu da je Budisav Bogavčić stigao na kraljevsko dvor zbog čega su morali za tri, najkasnije četiri dana stupiti pred Tvrtka II i ispitati njegov stav. Audijenciju su iskoristili da zatraže privilegije za dubrovačke trgovce.¹⁸⁰⁴ Pokazalo se da je Tvrtko II bio spreman potvrditi mirovnu povelju, bilo je pitanje samo hoće li to biti njegovim velikim ili srednjim pečatom, a Budisav Bogavčić ju je u povratku ponio svom gospodaru na potvrđivanje.¹⁸⁰⁵

Time se mandat dubrovačkih poklisara bližio kraju. Nakon što Radoslav Pavlović potvrdi povelju, dobili su naputak *col nome de dio venir a Ragusa*.¹⁸⁰⁶ U pismu koje su uputili u Dubrovnik 19. ožujka 1433. izvjestili su da se nalaze kod vojvode Radoslava u Medviđoj. Vojvoda je kod sebe imao mirovnu povelju pečaćenu srednjim pečatom bosanskog kralja zbog čega su se Dubrovčani pobunili.¹⁸⁰⁷ Mir je napokon ratificiran 25. ožujka 1433.,¹⁸⁰⁸ a povelja je važna i zbog velikog pečata vojvode Radoslava koji prikazuje sliku srednjovjekovnog Borača, točnije Velike gradine s tri kule, što pomaže rekonstrukciju njegovog srednjovjekovnog izgleda.¹⁸⁰⁹ Vojvoda nije želio platiti troškove izrade povelje, pa su mu Dubrovčani dali lekciju iz bontona, preuzevši ih na sebe, iako se nisu libili reći mu da je to njegova obveza.¹⁸¹⁰ Postignuti dogovor potvrđen je kumstvom. Dubrovački poklisari bili su kumovi Ivanišu Pavloviću prilikom njegova prvoga šišanja duge kose, običaja koji je

¹⁸⁰¹ Truhelka, „Konavoski rat“, 205.

¹⁸⁰² „Et lo re per questa si fatta casion volesse con voi parlar et voi andando et siando ala presentia della maiesta sua sel vi dira se voi ne aueti scritto per la poueglia secondo vi dixie et auuto nostra risposta.“, Lett. di Lev. XI, 128v., (17. 1. 1433.) ; Cons. Rog. V, 120v., (26. 12. 1432.) ; Živković, *Tvrtko II*, 161.

¹⁸⁰³ Lett. di Lev. XI, 128v.-129. (10. 1. 1433.)

¹⁸⁰⁴ Lett. di Lev. XI, 132v., (22. 2. 1433.)

¹⁸⁰⁵ Lett. di Lev. XI, 135. (12. 3. 1433.)

¹⁸⁰⁶ Lett. di Lev. XI, 135. (12. 3. 1433.)

¹⁸⁰⁷ Lett. di Lev. XI, 137v., (28. 3. 1433.)

¹⁸⁰⁸ Stojanović, *Povelje i pisma*, I/1, 631.-632. ; Miklosich, *Monumenta serbica*, 376. ; Babić, „Diplomatska služba“, 65. Na poleđini dokumenta dubrovački kancelar je dopisao bilješku: „die 18 mai 1433, poueglia de re Tuetcho, come confermo la paxe de la signoria de Raguxi a voiuoda Radosau Paulouich, fo ambadori nobiles viri domini Johannes de Gondola e ser Nicolaus de Georgio“, Mahnken, *Patricijat*, I, 225.

¹⁸⁰⁹ Anđelić, *Pečati*, 48.-51.

¹⁸¹⁰ Truhelka, „Konavoski rat“, 207.

označavao prelazak iz djetinjstva u razdoblje mladenaštva, a bio je vezan za pripadnike Crkve bosanske. Tom su ga prigodom darovali s 30 dukata.¹⁸¹¹

Nakon ratifikacije mira, Nikola de Georgio krenuo je prema Tvrtku II,¹⁸¹² a njegovo poslanstvo držalo se u tajnosti pred vojvodom Radoslavom. Ako bi za njega saznao, trebao mu je reći da je došao isposlovati neke trgovačke povlastice.¹⁸¹³ Dubrovački poklisar zapravo je želio privoliti bosanskog kralja da se Ivaniš Pavlović zakune na mirovnu povelju kada navrší 14 godina.¹⁸¹⁴ Tom je prigodom dogovoren posjet vojvode i njegova sina Dubrovniku, gdje će kumstvo, ali krsno, uzvratiti knezu ili nekom drugom uglednom dubrovačkom plemiću, koji bude imao muško novorođenče.¹⁸¹⁵ Početkom svibnja Nikoli de Georgio upućeno je posljednje pismo u kojem je dobio naredbu da se vrati u Dubrovnik, čime je njegovo poslanstvo završilo.¹⁸¹⁶ Na službi mu je zahvaljeno početkom lipnja 1433. godine.¹⁸¹⁷

Ivan de Gondula i Nikola de Georgio osim što su zastupali interese Dubrovačke Republike u okončanju višegodišnjeg ratnoga sukoba, koji je uvukao sve značajnije političke faktore i zahvatio sve pore društva, uspješno su riješili spor s Tvrtkom II vezan uz uslugu pretvorbe njegovog srebrenog novca u zlatne dukate koju su mu pružili 1430. godine. Bosanski kralj teretio je Dubrovčane za 100 libara kojima su ga oštetili.¹⁸¹⁸

Dubrovčani su svoj cilj za dobivanje novih teritorija kao ratne odštete neprestano reducirali, a u konačnici je ratificirano stanje prije izbijanja sukoba.¹⁸¹⁹ Poznato je da povijest pišu pobjednici, pa se očekivalo da će si dirigiranim mirovnim odredbama osigurati proširenje granica, no ostali su *kratkih rukava*. Već po okončanju Konavoskog rata ukazala se klica budućih političkih smjernica u kojoj je turska arbitraža postala konstanta za rješavanje većih unutarnjopolitičkih konflikata.

¹⁸¹¹ Lett. di Lev. XI, 141., (13. 4. 1433.) ; Truhelka, „Konavoski rat“, 205.-206.

¹⁸¹² Lett. di Lev. XI, 140., (13. 4. 1433.) ; Cons. Rog. V, 138., (5. 5. 1433.)

¹⁸¹³ „Questa andata vostra al re rimagna di secreto et se forse d'alguno fossimo dimandato singiete andar per altra cason ma non si como chiamati dal re da Radossauo voiuoda veramente quello andara toglia bellamente digandoli per seruigio de li mercadanti auer bisogno andare dal re.“, Lett. di Lev. XI, 140v., (13. 4. 1430.)

¹⁸¹⁴ Lett. di Lev. XI, 141v., (13. 4. 1433.)

¹⁸¹⁵ Lett. di Lev. XI, 142., (13. 4. 1433.)

¹⁸¹⁶ „...col nome de dio venire dobiare a ragusi“, Lett. di Lev. XI, 144., (5. 5. 1433.)

¹⁸¹⁷ Cons. Rog. V, 146v., (4. 6. 1433.)

¹⁸¹⁸ Lett. di Lev. XI, 78v., (1. 3. 1432.) ; Vidi: Cons. Rog. IV, 236., (23. 9. 1430.)

¹⁸¹⁹ Dubrovčani nisu odustajali od proširenja na Sandaljevu župu Dračevicu. Pokušali su je pripojiti 1432. kao oblik protuusluge vojvodi za izgradnju crkve i hospitala koje je planirao pred kraj svoga života podići na teritoriju Republike, Cons. Rog. V, 199., (12. 4. 1434.) ; Ančić, „Jedan fragment“, 253.-260.

9. ZAKLJUČAK

Dubrovačka Republika u pokušajima proširenja granica imala je pomno razrađen plan, a poklisari su bili njegov neizostavan dio. Bez njihovoga angažmana nemoguće je zamisliti ikakav napredak u ostvarenju vanjskopolitičkih ciljeva. Iako se možda čini da nisu imali zapaženu ulogu, zato što nisu mogli samostalno donositi odluke, a tijekom njihovih poslanstava bio je ovisan o promjenjivim odnosima političkih snaga, koje su utjecale na voljnost gospodara nekoga teritorija za sklapanje posla, izdvajaju se oni koji su postigli zapažene rezultate. Konačan ishod njihovih nastojanja bio je splet osobnih napora, političke nužnosti i pretpostavki.

Poduzete diplomatske akcije od stjecanja Primorja do okončanja Konavoskog rata pokazuju konstantan razvitak diplomatske službe. Broj poslanstava i duljina njihovog zadržavanja u obavljanju povjerenih zadataka najvećim su dijelom ovisili o tome je li postojalo preklapanje interesa obiju strana u kupoprodaji. Zbog zainteresiranosti bosanskog kralja Ostoje Dubrovčani su do Primorja došli bez većih poteškoća, dok je proces širenja na Konavle tekao sporije, uz primjenu različitih diplomatskih strategija. Pristup se razlikovao po tome jesu li pokušaji bili usmjereni prema gospodarima toga teritorija ili posrednicima, kao i argumentaciji koja je često morala biti tajna zbog konkurentskih odnosa velmoža u zaleđu. Kako bi uspješno ostvarili povjerene zadaće, poklisari su najčešće posezali za psihološkim pristupom realiziranim kroz laskave titule i birane riječi, govorni stil, oslanjanje na antičku tradiciju i mitove, oživljavanje minulih događaja i prijateljskih veza, te pozivanje na prijašnje povelje. Ipak su se novac i drugi oblici materijalnog nagrađivanja pokazali kao najuvjerljiviji argumenti. Zanimljivo je da su poslanstva početkom 30.-ih godina 15. stoljeća, u vrijeme intenzivne borbe za stjecanje Konavala vojvode Radoslava, dobila obilježje trajnosti, osobito u razdoblju Konavoskog rata. Inače valja primjetiti da je vrijeme sukoba iziskivalo pojačanu diplomatsku aktivnost, ali je diplomatski pristup u Dubrovačko-bosanskom i Konavoskom ratu bio posve različit. Navedeno obilježje poslanstava u sukobu s vojvodom Radoslavom bitno se razlikuje od kratkotrajnih i cirkulirajućih tijekom rata Dubrovačke Republike s bosanskim kraljem Ostojom.

Isto tako vidljiva je klasifikacija među poklisarima kojima se iskazivalo povjerenje u obavljanju različitih diplomatskih zadataka prema njihovim sposobnostima, iskustvu i osobnim željama. Zahtjevne misije povezane uz teritorijalno proširenje vodili su oni najспособniji i najugledniji, pa je uočljivo profiliranje kruga osoba kojima je poslanička služba postala

svojevrсна karijera. Neki su se specijalizirali za određeno područje ili su učestalo boravili u poslanstvu kod iste osobe, s kojom su razvili odnos povjerenja. Događalo se da bosanski velikaši zahtijevaju da upravo oni vode pregovore. Dobre odnose s osobama kod kojih se vodila diplomatska akcija podupiralo je ispunjavanje najrazličitijih molbi i usluga, od slanja liječnika, majstora graditelja, posudbi lađa, prodaje oružja, nabavke različitih predmeta, živežnih namirnica, željenih nekretnina i td. Pri odabiru poklisara za određenu diplomatsku misiju najviše se pozornosti pridavalo tome je li osoba najbolji kandidat za određenu zadaću, odnosno hoće li ju moći s uspjehom završiti, jer su interesi i probitak Republike bili najvažniji. Na izbor poklisara sigurno su utjecale i osobne želje, odnosno spriječenost zbog bavljenja nekim drugim poslom, bolest, životna dob, odsutnost iz grada te neke druge isprike.

Dubrovački poklisari kojima su povjereni zadaci proširenja teritorija bili su cijenjeni među dubrovačkom vlastelom, dobrostojeći i redovito su obnašali najuglednije državne službe. Mnogi od njih sudjelovali su u izradi naputaka za poslanstva u kojima nisu osobno sudjelovali. Osim toga sastavljali su nacрте pisama mnogim uglednim osobama iz crkvenog i političkog života. Ta im je služba dodijeljivana zbog ugleda i skustva, te zato što se njihovo mišljenje cijenilo u donošenju vanjskopolitičkih odluka. Mnogi od njih bili su dobro informirani o prilikama u okruženju na širem prostoru i zbog svojih trgovačkih veza i poznanstava. Mnogi vlastelini angažirani u poslaničkoj službi istakli su se zajedno s knezom kao članovi Malog vijeća u pripremi odlaska diplomatskih predstavništava, nabavci darova koje će ponijeti, konja i lađa kojima će putovati, opskrbom pratnje i sl.

Moguće je da se prilikom izbora poklisara pazilo na zastupljenost pojedinih rodova, ali ipak je najvažniji kriterij bio uspjeh koji je kandidat već postigao u službi ili se pretpostavljalo da bi ga mogao ostvariti. Poklisari izabrani u poslanstva sa zadatkom širenja granica Republike pripadali su Gundulićevom (Gondula, Basilio, Poča), Getaldićevom (Resti, Volčo, Gradi) i Bobaljevićevom klanu (Zamagno, Lucari, Caboga) iz čega proizlazi da klanovska pripadnost nije bila presudna za njihov odabir. Brojnost roda nije bila preduvjet da će dati najveći broj poklisara, jer su 1400. godine najbrojniji bili Goče, Menče, Sorgo, Bona, Giorgio i Gondula, a redosljed najangažiranijih u diplomaciji od 1399. do 1433. godine bio je Gondula, Resti, Giorgio, Goče i Lucari. Dakle, pokazalo se da brojnost roda nije povezana s njegovim utjecajem u diplomaciji. Najveći broj poklisara dao je rod Gondula koji je 1400. bio šesti po brojnosti i imao 5 *casata* u Gundulićevom, 1 u Getaldićevom i 5 u Bobaljevićevom klanu. Iza njega slijedi rod Resti koji je te godine bio jedanaesti po brojnosti i čije su sve četiri *casate* pripadale Getaldićevom klanu. Na trećem mjestu angažiranosti u poklisarskoj službi

nalazi se rod Georgio koji je bio četvrti po brojnosti i čijih je svih šest *casata* pripadalo Bobaljevićevom klanu.

Vrlo je indikativno stvaranje rodbinskog kruga u poklisarskoj službi po liniji stric-nećaci, otac-sinovi i među braćom. Prvi slučaj povezivanja vidljiv je na primjeru Ivana, Marina i Paladina de Gondula čiji je otac Jakov bio brat dubrovačkog poklisara Pavla Đivinog de Gondula. Usko srodstvo poklisara Stjepana Nikolinog i Petara Mihočevog de Lucari također se temelji na istoj vezi, jer je Stjepan bio Petrov stric. Jaka veza između oca i sinova koji su se bavili diplomacijom pokazuje primjer braće Vlahe i Nikole de Georgio, sinova Mateja Vitovog de Georgio, koji je također bio istaknuti dubrovački poklisar. Navedeni primjeri koji potvrđuju bavljenje braće poslaničkom službom dokazuju i sinovi Marina de Gondula: Junije, Benedikt i Nikolin de Gondula, kao i sinovi Stijepe de Zamagno, dubrovački poklisari Urso i Martolo.

Neki od poklisara spominju se samo jednom u poslanstvu (npr. Nikolin Nifikov de Gondula, Junije Tripov de Georgio, Junije Marinov de Bona i td.) što ne mora značiti da nisu prije 1399. godine bili aktivni u diplomaciji. Naime, tada su već bili u podmakloj dobi, pa je možda baš zbog toga služba povjeravana mlađim poklisarima. Najistaknutiji poklisari 1399.-1433. godine bili su oni koji su izabirani više puta za značajne pregovore što dokazuje i duljina njihove odsutnosti iz grada. Takvi su zasigurno bili braća Ivan i Marin Jakovljevi de Gondula, te Nikola i Vlaho Matejev de Georgio. Iz roda Resti iznimno aktivni u diplomaciji bili su Mihoč Šimunov i Pasko Matejev, a rod Lucari predstavljali su Stjepan Nikolin i Petar Mihočev. Ostali rodovi bili su zastupljeni jednim predstavnikom koji je nosio više diplomatskih misija. Tu svakako trebamo istaknuti Nikolu Petrovog de Poča, Nikolu de Goče, Andriju Martolovog de Volčo, Franka Matejevog de Basilio i Ivana Vlahovog de Menče. Poklisari iz rodova Sorgo, Binçola, Maxi, Cruce, Bona i Prodanello ne mogu se uspoređivati s njima u aktivnosti, važnosti povjerenih zadataka i ulozi koju su odigrali u procesu širenja teritorija.

Provedbu planova o ekspanziji teritorijalnih granica na svojim su leđima iznijeli poklisari motivirani za tu službu plaćom, dodatnim nagradama i mogućim vezama s ciljem osobnog probitka. Njihova nastojanja podupirali su i pratili knez i vijeća koji su vodili složenu igru na vidljivoj i simboličnoj razini u nastojanju za osiguranjem opstanka vlastele i budućeg prosperiteta Dubrovačke Republike.

10. POPIS IZVORA I LITERATURE

Popis kratica

ANU BiH – Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

BF - Bosna franciscana

BI - Balkanološki institut

CCP – Chroatica Christiana Periodica

FF - Filozofski fakultet

GDI BiH – Godišnjak društva istoričara Bosne i Hercegovine

GNČ - Godišnjica Nikole Čupića

GZM BiH / (A) - Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine / Arheologija

HAZU – Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti

HIP – Hrvatski institut za povijest

IČ - Istorijски časopis

IG - Istorijски glasnik

IZ - Istorijски zbornik

Zbornik za IJK – Zbornik za istoriju, jezik i književnost

JAZU – Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti

LMS - Letopis Matice srpske

MANU - Makedonskata akademija za naukite i umetnostite

MSHSM - Monumenta spectantia historiam Slavorum Meridionalium

Radovi HDZU – Radovi Hrvatskog društva za znanost i umjetnost

Radovi ND BiH – Radovi Naučnog društva Bosne i Hercegovine

Rsa – Radio Sarajevo

SANU – Srpska akademija nauka i umetnosti

SKA - Srpska kraljevska akademija

ZFF – Zbornik radova Filozofskog fakulteta

10.1. Izvori:

10.1. 1. Neobjavljeni

Državni arhiv u Dubrovniku

Korištene serije:

Ref.,	Reformationes,
Cons. Rog.,	Consilium Rogatorum,
Cons. Maius,	Consilium Maius,
Cons. Minus,	Consilium Minus,
Lett. di Lev.,	Lettere di Levante,
Off. Rat.,	Officiales Rationum.

10.1. 2. Objavljeni

- Ančić, „Prilozi“ Ančić, Mladen, „Prilozi-Dokumenti“, *Na rubu Zapada. Tri stoljeća srednjovjekovne Bosne*, Hrvatski institut za povijest: Dom i svijet, Zagreb, 2001., 262.-267.
- Anonim, *Annali* Anonim, *Li Annali della nobilissima Republica di Ragusa - aggiuntovi nella fine un rattamento di moderni annali o veramente cronache*, ur. S. Nodilo, u *Scriptores* vol. I., MSHSM, vol. 24., Zagreb: JAZU, 1883.
- Crijević Tuberon, *Komentari* Crijević Tuberon, Ludovik, *Komentari o mojem vremenu*, HIP, Zagreb, 2001.
- Dinić, *Odluke veća* Dinić, Mihailo, *Odluke veća Dubrovačke Republike*, Zbornik za IJK srpskog naroda, SANU, Odeljenje III, knj. 15, Beograd, 1951.
- Dinić, „Jedna knjiga“ Dinić, Mihailo, Jedna dubrovačka arhivska knjiga petnaestog veka, *IC*, br. 12-13, Beograd, 1963., 15.-29.
- Dinić, *Iz dubrovačkog arhiva, III* Dinić, Mihailo, *Iz dubrovačkog arhiva*, sv. III, Zbornik za IJK srpskog naroda, SANU, Odeljenje III, knj. 22, Beograd, 1967.
- Diversis, *Opis Dubrovnika* Diversis, Filip, *Opis slavnog grada Dubrovnika*, Dom i svijet, Zagreb, 2004., predgovor, transkripcija i prijevod s latinskog: Zdenka Janeković-Römer
- Gelcich, *Monumenta Ragusina* Gelcich, Josip, *Monumanta Ragusina*, Libri reformationum, MSHSM, vol. X, JAZU, Zagreb, 1879. ; vol. XIII, tom II, Zagreb, 1882.
- Gelcich, Thallóczy, *Diplomatarium* Gelcich, Josip, Ludwig Thallóczy, *Diplomatarium relationum reipublicae ragusanae cum regno Hungariae*, Budapest, 1887.
- Grujić, Zelić, „Dokumenti“ Grujić, Nada, Danko Zelić, Dokumenti o palači Sandalja Hranića, Palača vojvode Sandalja Hranića u Dubrovniku, *Anali Dubrovnika*, 48/2010., 103.-132.
- Iorga, *Notes, II* Iorga, Nicola, *Notes et extraits pour servir a l'histoire des croisades au XVe siècle*, sv. II, Paris, 1899.
- Kotrulj, *Libero del arte dela mercatura* Kotrulj, Benedikt, *Libero del arte dela mercatura*, priredila i prevela Zdenka Janeković Römer, HAZU, Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku, Zagreb-Dubrovnik, 2009.
- Kurtović, „Prilozi“ Kurtović, Esad, „Prilozi“, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hranić Kosača*, Institut za istoriju, Sarajevo, 2009., 419.-280.

Lonza, Šundrica, <i>Odluke vijeća</i>	Lonza, Nella, Zdravko Šundrica, <i>Odluke dubrovačkih vijeća 1390-1392</i> , HAZU, Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku, Zagreb-Dubrovnik, 2005.
Luccari, <i>Annali di Rausa, III</i>	Luccari, Giacomo, <i>Copioso ristretto degli annali di Rausa</i> , knj. III, Venetia, 1605.
Lučić, <i>Stjecanje</i>	Lučić, Josip, <i>Stjecanje, dioba i borba za očuvanje Dubrovačkog primorja 1399-1405</i> , Arhivski vjesnik 11-12, Zagreb, 1968-1969., 99.-201.
Lučić, Obad, „Dokumenti“	Lučić, Josip, Stijepo Obad, „Dokumenti“, <i>Konavoska prevlaka</i> , Matica hrvatska, Dubrovnik, 1994., 156.-211.
Ljubić, <i>Listine</i>	Ljubić, Šime, <i>Listine o odnošajih između južnog Slavenstva i Mletačke Republike</i> , VII-VIII, Zagreb, 1882.-1886.
Mahnken, <i>Patricijat, I</i> Mahnken, <i>Patricijat, II</i>	Mahnken, Irmgard, <i>Dubrovački patricijat u XIV veku</i> , knj. 340, sv. I-II, SANU, Beograd, 1960.
Matković, „Spomenici“	Matković, Petar, „Spomenici za dubrovačku povjest u vrijeme ugarsko-hrvatske zaštite“, <i>Starine JAZU</i> , knj. I, Zagreb, 1869., 141.-210.
Mihaljčić, „Povelja“	Mihaljčić, Rade, Povelja Stefana Ostoje Dubrovčanima (15. januar 1399), <i>Građa o prošlosti Bosne</i> , 1, 2008., 123.-135.
Mihaljčić, „Isprava“	Mihaljčić, Rade, „Isprava o primanju kralja Stefana Ostoje za dubrovačkog vlastelina“, <i>Građa o prošlosti Bosne</i> , 2, 2009., 132.-133.
Miklosich, <i>Monumenta serbica</i>	Miklosich, Franz, <i>Monumenta serbica spectantia historiam Serbiae, Bosnae, Ragusii</i> , Wien, 1858.
Nedeljković, <i>Liber viridis</i>	Nedeljković, M. Branislav, <i>Liber viridis</i> , Zbornik za IJK, Odeljenje III, knj. XXIII, SANU, Beograd, 1984.
Nedeljković, <i>Liber croceus</i>	Nedeljković, M. Branislav, <i>Liber croceus</i> , Zbornik za IJK, Odeljenje III, knj. XXIV, SANU, Beograd, 1997.
Orbini, <i>Kraljevstvo Slavena</i>	Orbini, Mavro, <i>Kraljevstvo Slavena</i> , prir. Franjo Šanjek, prev. Snježana Husić, Golden marketing, Zagreb, 1999.
Porfirogenet, <i>O upravljanju</i>	Porfirogenet, Konstantin, <i>O upravljanju carstvom</i> , ur. Mladen Švab, August Cesarec, Zagreb, 1994.
Pucić, <i>Spomenici srpski</i>	Pucić, Medo, <i>Spomenici srpski od 1395. do 1423.</i> , Beograd 1858.

Radonić, <i>Dubrovačka akta</i>	Radonić, Jovan, <i>Dubrovačka akta i povelje</i> , sv. I/1, SKA, Beograd, 1934.
Ragnina, <i>Annales</i>	Ragnina, Nikola, <i>Annales ragusini anonymi item Nicolai de Ragnina</i> , ur. Natko Nodilo, MSHSM 14, JAZU, Zagreb, 1883.
Resti, <i>Chronica</i>	Resti, Junije, <i>Chronica ragusina Junii Restii (ab origine urbis usque ad annum 1451) item Joannis Gundulae (1451.-1484.)</i> , ur. Natko Nodilo, MSHSM 25, JAZU, Zagreb, 1893.
Smičiklas, <i>Codex diplomaticus</i>	Smičiklas, Tadija, <i>Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae</i> , XII, Zagreb, 1914.
Solovjev, Peterković, <i>Zakoni i uredbe</i>	Solovjev V., Aleksandar, Mihajlo Peterković, <i>Dubrovački zakoni i uredbe</i> , Beograd, 1936.
<i>Statut</i>	<i>Statut grada Dubrovnika</i> , ur. Lozić-Šundrica-Veselić, Državni arhiv, Dubrovnik, 2002.
Stojanović, <i>Povelje i pisma</i> I/1	Stojanović, Ljubo, <i>Stare srpske povelje i pisma</i> , sv. I/I, Beograd-Sremski Karlovci, 1929.
Šišić, „Nekoliko isprava“	Šišić, Ferdo, „Nekoliko isprava iz početka XV stoljeća“, <i>Starine</i> , JAZU, 39, Zagreb, 1938., 129.-320.
Tadić, <i>Pisma</i>	Tadić, Jorjo, <i>Pisma i uputstva Dubrovačke Republike</i> , Zbornik za IJK, knjiga III/4, Beograd, 1935.
Thallóczy, <i>Studien</i>	Thallóczy, Ludwig, <i>Studien zur Geschichte Bosniens und Serbiens im Mittelalter</i> , München und Leipzig, 1914.
Tošić, „Pismo“	Tošić, Đuro, „Pismo dubrovačkog poklisara Ivana Gundulića o smrti kneza Pavla Radenovića“, <i>Zemlja Pavlovića, srednji vijek i period turske vladavine</i> , Banja Luka-Srpsko Sarajevo, 2003., 357.-366.
Truhelka, <i>Spomenici</i>	Truhelka, Ćiro, <i>Tursko-slovjenski spomenici dubrovačke arhive</i> , GZM, 23, Sarajevo, 1911.
Vučetić, „Spomenici“	Vučetić, Antonije, „Spomenici dubrovački“, <i>Srđ</i> , V/9, 1906., 457.-464.

10.2. Literatura

- Ančić, „Jedan fragment“ Ančić, Mladen, „Jedan fragment iz života Sandalja Hranića“, *Prilozi Instituta za istoriju*, God. XVIII, br. 19, Sarajevo, 1982., 253.-260.
- Ančić, *Putanja klatna* Ančić, Mladen, *Putanja klatna. Ugarsko-hrvatsko kraljevstvo i Bosna u XIV. stoljeću*, Zavod za povijesne znanosti HAZU Zadar, Mostar Ziral, Zadar-Mostar, 1997.
- Ančić, „Struktura“ Ančić, Mladen, „Politička struktura kasnosrednjovjekovne Bosne“, *Na rubu Zapada. Tri stoljeća srednjovjekovne Bosne*, Dom i svijet, Zagreb, 2001., 9.-88.
- Anđelić, *Pečati* Anđelić, Pavao, *Srednjovjekovni pečati iz Bosne i Hercegovine*, ANU BiH, knj. XXXVIII, Sarajevo, 1970.
- Anđelić, „Kraljica“ Anđelić, Pavao, „Bosanska kraljica Doroteja Gorjanska“, *GZM BiH (A)*, sv. 27/28, Sarajevo, 1973., 377.-395.
- Babić, „Diplomatska služba“ Babić, Anto, „Diplomatska služba u srednjovjekovnoj Bosni“, *Radovi ND BiH* 5, knj. XIII, Sarajevo, 1960., 11.-70.
- Babić, *Bosanski heretici* Babić, Anto, *Bosanski heretici*, Svjetlost, Sarajevo, 1963.
- Babić, „Tradicijska i historijsko pravo“ Babić, Anto, „Tradicijska i historijsko pravo u odnosima između Bosne i Dubrovnika u srednjem vijeku“, *BF*, VIII/12, Sarajevo, 2000., 241.-247. Ranije objavljen u: *MANU*, Pristupna predavanja, prilozi i bibliografije za novite članovi na MANU, Skopje, 1974., 11.-17.
- Beliza, Blažina-Tomić, „Dubrovački liječnici“ Beliza, Biserka, Zlata Blažina-Tomić, „Dubrovački liječnici u službi dubrovačke diplomacije u srednjem vijeku“, *Zbornik diplomatske akademije*, Hrvatska srednjovjekovna diplomacija, God. 4/1999., Zagreb, 205.-213.
- Berković, „The main characteristics“ Berković, Svjetlan, „The main characteristics of the diplomacy of the Dubrovnik Republic“, *Zbornik diplomatske akademije*, Diplomacy of the Republic of Dubrovnik, 3/1998., Zagreb, 1998., 17.-36.
- Berković, *Diplomacija* Berković, Svjetlan, *Diplomacija Dubrovačke Republike*, Denona, Zagreb-Dubrovnik, 2009.
- Beritić, „Tvrđava Sokol“ Beritić, Lukša, „Tvrđava Sokol u Konavlima“, *Anali*, 10-11, Dubrovnik, 1966., 103.-134.
- Blagojević, „Veličina delova“ Blagojević, Miloš, „Veličina delova u slanskom Primorju“,

IC, knj. 20, Beograd, 1973., 139.-147.

- Božić, „Razvitak“ Božić, Ivan, „Ekonomski i društveni razvitak Dubrovnika u XIV-XV veku“, *IG* 1, Beograd, 1948./1949., 21.-62.
- Božić, *Dubrovnik* Božić, Ivan, *Dubrovnik i Turska u XIV i XV veku*, SAN, knjiga 200, Istorijski institut, knj. 3, Beograd, 1952.
- Čaladarević, „Srednjovjekovni Dubrovnik“ Čaladarević, Vladimir, „Srednjovjekovni Dubrovnik – značajan centar obavještajne službe“, *Narodna milicija*, 7-8, 1958., 72.-84.
- Čremošnik, „Prodaja“ Čremošnik, Gregor, „Prodaja bosanskog Primorja Dubrovniku god. 1399. i kralj Ostoja“, *GZM BiH*, XL, sv. 1-2, 1928., 109.-126.
- Ćirković, „Dve godine“ Ćirković, Sima, „Dve godine bosanske istorije (1414-1416)“, *IG*, 3-4, Beograd, 1953., 29.-42.
- Ćirković, *Istorija* Ćirković, Sima, *Istorija srednjovekovne bosanske države*, Srpska književna zadruka, Beograd, 1964.
- Ćirković, *Herceg* Ćirković, Sima, *Herceg Stefan Vukčić-Kosača i njegovo doba*, SANU, Knj. 48, Beograd, 1964.
- Ćirković, „Jedna presuda“ Ćirković, Sima, „Jedna bosanska kraljevska presuda“, *GDI BiH*, God. XIX, 1970.-1971., Sarajevo, 1973., 9.-18.
- Ćirković, „Rusaška gospoda“ Ćirković, Sima, „Rusaška gospoda“, *IC*, 21, Beograd, 1974., 5.-17.
- Ćorović, „Sandalj“ Ćorović, Vladimir, „Sandalj Hranić u Dubrovniku 1426“, *Brastvo* 17, Novi Sad, 1923., 102.-107.
- Ćorović, „Palača“ Ćorović, Vladimir, „Palača Sandalja Hranića u Dubrovniku“, *Narodna starina*, knj. VI/2, Zagreb, 1923., 263.-264.
- Ćorović, „Despot“ Ćorović, Vladimir, „Despot Đurađ Branković prema Konavoskom ratu“, *Glas SKA*, CX, Sremski Karlovci, 1923., 26.-40.
- Ćorović, „Radoslav“ Ćorović, Vladimir, „Kako je Radoslav Pavlović prodao Dubrovčanima Konavljje (1423.-1427.)“, *GNČ* 26, Beograd, 1927., 73.-109.
- Ćorović, „Vojvoda“ Ćorović, Vladimir, „Vojvoda Ivaniš Pavlović“, *GNČ* 48, Beograd, 1939., 133.-145.
- Ćorović, *Historija* Ćorović, Vladimir, *Historija Bosne*, Beograd, 1940.

Ćošković, „Krstjanin“	Ćošković, „Krstjanin Vlatko Tumurlić i njegovo doba (1403.-1423.)“, <i>CCP</i> , XIX/35, Zagreb, 1995., 1.-54.
Dinić, „Trg Drijeva“	Dinić, Mihailo, „Trg Drijeva i okolina u srednjem vijeku“, <i>GNC</i> 47, Beograd, 1938., 109.-147.
Dinić, „Jedan prilog“	Dinić, Mihailo, „Jedan prilog za istoriju patarena u Bosni“, <i>ZFF</i> , 1, Beograd, 1948., 33.-44.
Dinić, <i>Sabor</i>	Dinić, Mihailo, <i>Državni sabor srednjovjekovne Bosne</i> , SAN, knj. 236, Beograd, 1955.
Dinić, „Feudalci“	Dinić, Mihailo, „Dubrovčani kao feudalci u Srbiji i Bosni“, <i>IC</i> , SAN, 9-10, Beograd, 1959., 139.-149.
Dinić, „Zemlje“	Dinić, Mihailo, „Zemlje hercega svetoga Save“, u: <i>Srpske zemlje u srednjem vijeku</i> , Srpska književna zadruza, Beograd, 1978., 178.-269. ; Isti rad je objavljen i u: Isti, <i>Glas SKA</i> , 182., drugi razred, 92, Beograd, 1940., 149.-257.
Dinić-Knežević, <i>Dubrovnik</i>	Dinić-Knežević, Dušanka, <i>Dubrovnik i Ugarska u srednjem vijeku</i> , FF u Novom Sadu – Institut za istoriju i Vojvođanska akademija nauka i umetnosti, Novi Sad, 1986.
Dragojlović, <i>Krstjani</i>	Dragojlović, Dragoljub, <i>Krstjani i jeretička crkva bosanska</i> , SANU, BI, knj. 30, Beograd, 1987.
Fine, <i>Church</i>	Fine, <i>The Bosnian Church: a new interpretation. A study of the Bosnian church and its place in state and society from 13th to the 15th centuries</i> , East European monographs, No. X, East European Quarterly, New York and London, 1975.
Fisković, „Zlatari“	Fisković, Cvito, „Dubrovački zlatari od XIII do XVII stoljeća“, <i>Starohrvatska prosvjeta</i> III/1, Zagreb, 1949., 143.-249.
Foretić, <i>Otok</i>	Foretić, Vinko, <i>Otok Korčula u srednjem vijeku do g. 1420.</i> , Djela, knj. 36, JAZU, Zagreb, 1940.
Foretić, „Ugovor“	Foretić, Vinko, „Ugovor Dubrovnik sa srpskim velikim županom Stefanom Nemanjom i stara dubrovačka djedina“, <i>Rad JAZU</i> , knj. 283., Zagreb, 1951., 51.-118. ; Objavljeno i u: Isti, <i>Studije i rasprave iz hrvatske povijesti</i> , Književni krug Split-Matica hrvatska Dubrovnik, Split, 2001., 167.-227.
Foretić, „Stonski Rat“	Foretić, Vinko, „Kada i kako je Stonski Rat došao pod vlast Dubrovnik“, <i>Pelješki zbornik</i> I, 1976., 81.-92.

Foretić, „Godina 1358.“	Foretić, Vinko, „Godina 1358. u povijest Dubrovnika“, <i>Starine</i> 50, JAZU, Zagreb, 1960., 251.-278. ; Obajvljeno i u: Isti, <i>Studije i rasprave iz hrvatske povijesti</i> , Književni krug Split-Matica hrvatska Dubrovnik, Split, 2001., 229.-254.
Foretić, „Veze“	Foretić, Vinko, „Vjekovne veze Dubrovnika i Korčule“, <i>Dubrovnik</i> , 8/4, 1965., 18.-54.
Foretić, „Pelješac“	Foretić, Vinko, „Kroz prošlost poluotoka Pelješa“, <i>Spomenica Gospe Anđela u Orebićima</i> 1470.-1970., Omiš, Franjevački samostani Orebići, 1970., 259.-263.
Foretić, <i>Povijest</i>	Foretić, Vinko, <i>Povijest Dubrovnika do 1808., I dio, Od osnutka do 1526</i> , Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb, 1980.
Goldstein, <i>Bizant</i>	Goldstein, Ivo, <i>Bizant na Jadranu od Justinijana I. do Bazilija I.</i> , Latina et graeca, Zavod za hrvatsku povijest FF, Zagreb, 1992.
Gruber, „Dalmacija“	Gruber, Dane, „Dalmacija za Ludovika I. (1358-1382)“, I. dio (1358-1367.), <i>Rad JAZU</i> , 166/1906., 164.-215.
Grujić, „Konavli“	Grujić, Radoslav, „Konavli pod raznim gospodarima od XII. do XV. vijeka“, SKA, <i>Spomenik</i> 66, Zemun, 1926., 1.-121.
Grujić, Zelić, „Palača“	Grujić, Nada, Danko Zelić, „Palača vojvode Sandalja Hranića u Dubrovniku“, <i>Annali Dubrovnik</i> 48/2010., 47.-102.
Harris, <i>Povijest</i>	Harris, Robin, <i>Povijest Dubrovnika</i> , Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2006.
Hobsbawm, „Traditions“	Hobsbawm, Eric Introductions: „Inventing traditions“, <i>The invention of tradition</i> , Cambridge University Press, 1966., 1.-14.
Ibler, <i>Rječnik</i>	Ibler, Vladimir, <i>Rječnik međunarodnog javnog prava</i> , Informator, Zagreb, 1987.
Ibler, „Identity“	Ibler, Vladimir, „The international identity and independence of the Republic of Dubrovnik“, <i>Zbornik diplomatske akademije</i> , Diplomacy of the Republic of Dubrovnik, 3/1998., Zagreb, 1998., 51.-61.
Ivanković, „Diplomacija“	Ivanković, Zdeslav, „Diplomacija Dubrovačke Republike i rat s hercegom Stjepanom Vukčićem Kosačom od 1451. do 1454. godine“, <i>Motrišta</i> , br. 1-2, Matica hrvatska, Mostar, 1997., 132.-145.

Ivić, „Vojvoda“	Ivić, „Radoslav Pavlović, Veliki vojvoda bosanski“, <i>LMS</i> 245, Novi Sad, 1907., 1.-32.
Janeković-Römer, <i>Okvir</i>	Janeković-Römer, Zdenka, <i>Okvir slobode: dubrovačka vlastela između srednjovjekovlja i humanizma</i> , Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, Zagreb-Dubrovnik, 1999.
Janeković-Römer, „Rituali“	Janeković-Römer, Zdenka, „Javni rituali u političkom diskursu humanističkog Dubrovnika“, <i>Radovi</i> 29, Zagreb, 1996., 68.-86.
Janeković-Römer, „Stjecanje“	Janeković, Zdenka, „Stjecanje Konavala: Antička tradicija i mit u službi diplomacije“, <i>Konavle u prošlosti, sadašnjosti i budućnosti 1.</i> , 1998., 31.-45.
Janeković-Römer, „The recognition“	Janeković-Römer, Zdenka, „The recognition of Hungarian sovereignty – a challenge for Ragusan diplomacy“, <i>Zbornik diplomatske akademije</i> , Diplomacy of the Republic of Dubrovnik, 3/1998., Zagreb, 1998., 309.-317.
Janeković-Römer, „Služba“	Janeković-Römer, Zdenka, “O poslaničkoj službi i diplomatskom protokolu Dubrovačke Republike u 15. Stoljeću“, <i>Hrvatska srednjovjekovna diplomacija, Zbornik diplomatske akademije</i> , br. 2, Diplomatska akademija Ministarstva vanjskih poslova Republike Hrvatske, Zagreb, 1999., 193.-204.
Janeković-Römer, <i>Ugovor</i>	Janeković-Römer, Zdenka, <i>Višegradski ugovor temelj Dubrovačke Republike</i> , Golden marketing, Zagreb, 2003.
Jeremić, Tadić, <i>Prilozi</i>	Jeremić, Risto-Tadić, Jorjo, <i>Prilozi za istoriju zdravstvene kulture starog Dubrovnika</i> , II, Biblioteka centralnog higijenskog zavoda, Beograd, 1939.
Jireček, <i>Važnost</i>	Jireček, Konstantin, <i>Važnost Dubrovnika u trgovačkoj povijesti srednjeg vijeka</i> , Dubrovnik, 1915.
Jireček, <i>Drumovi i rudnici</i>	Jireček, Josip, <i>Trgovački drumovi i rudnici Srbije i Bosne u srednjem vijeku</i> , Svjetlost, Sarajevo, 1951.
Jireček, <i>Istorija Srba</i>	Jireček, Konstantin, <i>Istorija Srba</i> , I, Beograd, 1952.
Jireček, „Nastojanja“	Jireček, Konstantin, „Nastojanje starijih Dubrovčana oko raširenja granice“, <i>Zbornik Konstantina Jirečeka I</i> , SAN, knj. XXXIII, Beograd, 1959., 307.-314. ; Usporedi: Isti, „Nastojanje starijih Dubrovčana oko raširenja granice“, <i>Slovinac</i> , 2/4, 58.-59. ; 2/5, 1879., 75.-76., God. II, 1879.

Kapetanić, „Planine“	Kapetanić, Niko, „Konavoske planine“, <i>Dubrovački horizonti</i> , XXIV., br. 33, 1993., 121.-122.
Kapetanić, Vekarić, „Granice“	Kapetanić, Niko, Nenad Vekarić, „Granice konavoskih crkvenih župa“, <i>Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku</i> , Dubrovnik, 1995., 21.- 34.
Kapetanić, Vekarić, <i>Stanovništvo</i>	Kapetanić, Niko, Nenad Vekarić, <i>Stanovništvo Konavala</i> , Prilozi povijesti stanovništva Dubrovnika i okolice, Knj. VII, sv. 1, Dubrovnik, 1998.
Kaznačić-Hrdalo, „Dioba“	Kaznačić-Hrdalo, Ana, „Dioba i ubikacija dijelova Slanskog primorja u doba pripojenja Dubrovniku godine 1399“, <i>Anali</i> 17, Dubrovnik, 1979., 17.-47.
Klaić, <i>Poviest</i>	Klaić, Vjekoslav, <i>Poviest Bosne do propasti kraljevstva</i> , Zagreb, 1882.
Kosović, „Župa“	Kosović, P. Petar, „Župa Konavli u istoriji grada Dubrovnika“, 184.-239.
Kovačević-Kojić, <i>Privredni razvoj</i>	Kovačević-Kojić, Desanka, <i>Privredni razvoj srednjovjekovne bosanske države</i> , Prilozi za istoriju BiH I, Društvo i privreda srednjovjekovne bosanske države, Sarajevo, 1987., (ur. E. Redžić)
Krekić, „Dva priloga“	Krekić, Bariša, „Dva priloga bosanskoj istoriji prve polovine petnaestog vijeka“, <i>GDI BiH</i> 37, 1986, Sarajevo, 1986., 129.-142.
Krizman, „Diplomatska šifra Dubrovnika“	Krizman, Bogdan, „Diplomatska šifra starog Dubrovnika“, <i>Vjesnik</i> , Zagreb, 8. 9. 1950.
Krizman, „Ceremonijal“	Krizman, Bogdan, „Ceremonijal starog Dubrovnika“, <i>Vjesnik</i> , 8. 9. 1950.
Krizman, „Diplomatska šifra Dubrovačke Republike“	Krizman, Bogdan, „Diplomatska šifra Dubrovačke Republike“, <i>Arhivist</i> , Beograd, 1951., 37.-52.
Krizman, <i>O dubrovačkoj diplomaciji</i>	Krizman, Bogdan, <i>O dubrovačkoj diplomaciji</i> , Školska knjiga, Zagreb, 1951.
Krizman, „Diplomacija“	Krizman, Bogdan, „Diplomacija nekoć i danas“, <i>Hrvatsko kolo</i> , 5/1, siječanj 1952.
Krizman, <i>Diplomati</i>	Krizman, Bogdan, <i>Diplomati i konzuli u starom Dubrovniku</i> , Poduzeće za izdavanje, prodaju i distribuciju knjiga, Zagreb, 1957.
Kunčević, „O dubrovačkoj libertas“	Kunčević, Lovro, „O dubrovačkoj libertas u kasnom

- srednjem vijeku“, *Anali Dubrovnik*, 46/2008., 9.-64.
- Kunčević, „Retorika“ Kunčević, Lovro, „Retorika granice kršćanstva u diplomaciji renesansnog Dubrovnika“, *Anali Dubrovnik*, br. 48, Dubrovnik, 2010., 179.-211.
- Kurtović, „Motivi“ Kurtović, Esad, „Motivi Sandaljeve prodaje Konavala Dubrovčanima“, *Anali* 38, Dubrovnik, 2000., 103.-120.
- Kurtović, „Pokušaji“ Kurtović, Esad, „Dubrovačko-ugarski pokušaji zatvaranja konavoskog kruga 1407.-1415. godine“, *Hrvatska misao* V/19-20, Sarajevo, 2001., 63.-76.
- Kurtović, „Velikaš“ Kurtović, Esad, „Bosanski velikaš u modernim bankarskim tokovima srednjovjekovlja“, *Godišnjak* 1, Bošnjačka zajednica kulture Preporod, Sarajevo, 2001., 147.-154.
- Kurtović, „Noviji radovi“ Kurtović, Esad, „Noviji radovi na proučavanju prošlosti Konavala pod bosanskom vlašću (1990.-2000.)“, *Hrvatska misao*, VI/22, Sarajevo, 2002., 104.-112. ; Rad je objavljen i u: Isti, Posebna izdanja *ANU BiH CXX*, Odjeljenje društvenih nauka 36, Sarajevo, 2003, 91.-198.
- Kurtović, „Pavlovići“ Kurtović, Esad, „Pavlovići u ulaganju novca na dobit u Dubrovniku“, *Zemlja Pavlovića – Srednji vijek i period turske vladavine*, Akademija nauka i umjetnosti Republike Srpske, Naučni skupovi, knj. V, Odjeljenje društvenih nauka, knj. 7, Banja Luka – Srpsko Sarajevo, 2003., 211-234 ; Objavljeno i u: Isti, Prilozi Instituta za istoriju 31, Sarajevo, 2002., str. 33-55.
- Kurtović, *Veliki vojvoda* Kurtović, Esad, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hrančić Kosača*, Historijske monografije, Institut za istoriju, Sarajevo, 2009.
- Kurtović, „Sandalj“ Kurtović, Esad, „Sandalj Hrančić Kosača – biografija bosanskog vlastelina“, *BF*, XVIII/33, 2010., 71.-78.
- Lonza, *Pod plaštem* Lonza, Nella, *Pod plaštem pravde*, Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, Dubrovnik, 1997.
- Lonza, „Diplomatic ceremonial“ Lonza, Nella, „The Ragusan diplomatic ceremonial“, *Zbornik diplomatske akademije* III/1998., Diplomacy of the Republic of Dubrovnik, 179.-186.
- Lonza, „Izborni postupak“ Lonza, Nella, „Izborni postupak Dubrovačke Republike“, *Anali Dubrovnik*, 2000., 9.-52.

Lonza, <i>Kazalište vlasti</i>	Lonza, Nella, <i>Kazalište vlasti, ceremonijal i državni blagdani Dubrovačke Republike u 17. i 18. stoljeću</i> , Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, Zagreb-Dubrovnik, 2009.
Lovrenović, <i>Na klizištu</i>	Lovrenović, Dubravko, <i>Na klizištu povijesti (sveta kruna ugarska i sveta kruna bosanska) 1387-1463</i> , Synopsis, Zagreb-Sarajevo, 2006.
Lučić, „Topografija“	Lučić, Josip, „Historijska topografija dubrovačke Astoreje, (do godine 1366.)“, <i>Analiz Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku</i> , 8-9, 1962., 257.-299.
Lučić, <i>Stjecanje</i>	Lučić, Josip, <i>Stjecanje, dioba i borba za očuvanje dubrovačkog Primorja 1399.-1405.</i> , Arhivski vjesnik XI-XII, 1968./69., 99.-201.
Lučić, „Astoreja“	Lučić, Josip, „Prošlost dubrovačke Astoreje“, <i>Dubrovnik</i> , 1970., 30.-44.
Lučić, <i>Povijest</i>	Lučić, Josip, <i>Povijest Dubrovnika od VII stoljeća do godine 1205.</i> , JAZU, Zagreb, 1973.
Lučić, „Kroz konavosku prošlost“	Lučić, Josip, „Kroz konavosku prošlost“, <i>Konavoski zbornik I</i> , Dubrovnik, 1982., 13.-28. ; Isti rad objavljen je u: Isti, <i>Iz prošlosti dubrovačkog kraja u doba Republike</i> , Časopis Dubrovnik, Biblioteka D, Knjiga 14, Dubrovnik, 1990., 288.-301.
Lučić, „Primorje“	Lučić, Josip, „Prošlost dubrovačkog primorja do dolaska pod Dubrovačku Republiku god. 1399.“, u: Isti, <i>Iz prošlosti dubrovačkog kraja u doba republike</i> , Časopis Dubrovnik, Biblioteka D, Knjiga 14, Dubrovnik, 1990., 334.-348.
Lučić, „Teritorij“	Lučić, Josip, „Prvotni kopneni teritorij Dubrovnika (problem njegova stjecanja)“, <i>Dubrovnik</i> , 3/1996., 41.-62.
Lučić-Obad, <i>Prevlaka</i>	Lučić, Josip – Obad, Stijepo, <i>Konavoska prevlaka</i> , Matica hrvatska Ogranak Dubrovnik, Posebna izdanja, knj. 2, Dubrovnik, 1994.
Maliković, „Pavlovići“	Maliković, „Pavlovići i Turci“, u: <i>Zemlja Pavlovića. Srednji vijek i period turske vladavine</i> , Akademija nauka i umjetnosti Republike Srpske, Naučni skupovi, knjiga V, Odjeljenje društvenih nauka, knjiga 7, Banja Luka – Srpsko Sarajevo, 2003., 175.-178.
Mihaljčić, <i>Titule</i>	Mihaljčić, Rade, <i>Vlasteoske titule oblasnih gospodara</i> , Srpska školska knjiga, Beograd, 2011.

Mijušković, „Dodeljivanje“	Mijušković, Jovan, „Dodeljivanje dubrovačkog građanstva u srednjem veku“, <i>Glas SANU</i> 246, Beograd, 1961., 89.-130.
Mijušković, „Sankovići“	Mijušković, Jovan, „Humska vlasteoska porodica Sankovići“, <i>IC</i> , XI, Beograd, 1961., 17.-54.
Miović Perić, „Bosanski beglerbeg“	Miović Perić, Vesna, „Bosanski beglerbeg i hercegovački sandžakbeg i diplomacija Dubrovačke Republike“, <i>Analiza Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku</i> , Dubrovnik, 2000., 121.-164.
Miović, <i>Diplomacija</i>	Miović, Vesna, <i>Dubrovačka diplomacija u Istambulu</i> , za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, Zagreb-Dubrovnik, 2003.
Mitić, „Za Serenissimu“	Mitić, Ilija, „Za Serenissimu – Dubrovnik samo komuna, nikada Republika“, <i>Dubrovnik</i> , br. 5, 1976., 65.-69.
Mitić, „Kada se Dubrovnik naziva republikom“	Mitić, Ilija, „Kada se Dubrovnik počeo nazivati republikom“, <i>Pomorski zbornik</i> , God. 25, Rijeka, 1987., 487.-493.
Mitić, <i>Dubrovačka država</i>	Mitić, Ilija, <i>Dubrovačka država u međunarodnoj zajednici (od 1358. do 1815.)</i> , Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb, 2004.
Mustać, „The borders“	Mustać, Ivan, „The borders of the Dubrovnik Republic“, <i>Zbornik diplomatske akademije</i> , Diplomacy of the Republic of Dubrovnik, 3/1998., 63.-71.
Nedeljković, „Karakteristike“	Nedeljković, M. Branislav, „Nekolike karakteristike i opaske o dubrovačkom pravu i državi XIV i XV stoleća (1358-1460)“, <i>IC</i> , br. 18, Beograd, 1971., 87.-114.
Nick, <i>Diplomacija</i>	Nick, Stanko, <i>Diplomacija</i> , Visoka škola međunarodnih odnosa i diplomacije, Denona, Zagreb, 2010.
Nilević, „Vojvoda“	Nilević, Boris, „Vojvoda Ivaniš Pavlović“, <i>Prilozi Instituta za istoriju</i> , God. XIV, br. 14-15, Sarajevo, 1978., 349.-361.
Novak, „Questiones“	Novak, Grga, „Questiones epidauritanae“, <i>Rad JAZU</i> , knj. 13, 1965., 97.-140.

Perojević, <i>Povijest</i>	Perojević, <i>Povijest BiH, Povijest Bosne i Hercegovine od najstarijih vremena do godine 1463</i> , knjiga I, drugo izdanje, HKD Napredak, Sarajevo, 1991.
Pešorda-Vardić, „Kruna“	Pešorda-Vardić, Zrinka, „Kruna, kralj i Grad: odnos Dubrovnika prema ugarskoj kruni i vladaru na početku protudvorskog pokreta“, <i>Povijesni prilozi</i> , 26/2004, 19.-37.
Prlender, „Identitet“	Prlender, Ivica, „Povijesni identitet Dubrovnika“, <i>Dubrovnik</i> 2-3, 1992., 183.-193.
Prlender, „Diplomacija“	Prlender, Ivica, „Diplomacija Dubrovačke Republike: dosezi umijeća“, u: Hrvatska srednjovjekovna diplomacija, <i>Zbornik diplomatske akademije</i> , br. 2, Zagreb, 1999.
Radonić, „O knezu“	Radonić, Jovan, „O knezu Pavlu Radenoviću“, <i>LMS</i> 212, Novi Sad, 1902., 34.-61.
Radonić, „Der Grosswoiwode“	Radonić, „Der Grosswoiwode von Bosnien Sandalj Hranich-Kosacha“, <i>Archiv für Slawische Philologie</i> , knj. XIX, Berlin, 1987., 380.-466.
Raukar, „Venecija“	Raukar, Tomislav, „Venecija i ekonomski razvoj Dalmacije u XV i XVI stoljeću“, <i>Radovi</i> 10, Sveučilište u Zagrebu – Institut za hrvatsku povijest, Zagreb, 1977., 203.-225.
Raukar, <i>Srednjovjekovlje</i>	Raukar, Tomislav, <i>Hrvatsko srednjovjekovlje</i> , Školska knjiga, Zagreb, 1997.
Rokai, „Pavlovići“	Rokai, Petar, „Pavlovići i ugarski kraljevi“, u: <i>Zemlja Pavlovića. Srednji vijek i period turske vladavine</i> , Akademija nauka i umjetnosti Republike srpske, Naučni skupovi, knjiga V, Odjeljenje društvenih nauka, knjiga 7, Banja Luka – Srpsko Sarajevo, 2003., 161.-169.
Roller, <i>Odnosi</i>	Roller, Dragan, <i>Agrarno-proizvodni odnosi na području Dubrovačke republike od XIII. do XV. stoljeća</i> , Građa za gospodarsku povijest Hrvatske, knj. V, JAZU, Zagreb, 1955.
Sparavalo, „Bijela“	Sparavalo, Ljubo, „Bijela kneza Alekse Paštrovića“, <i>IG</i> , 1-2, Beograd, 1981., 63.-87.
Stulli, „Odredbe“	Stulli, Bernard, „Dubrovačke odredbe“, I, <i>Konavoski zbornik I</i> , Dubrovnik, 1982, 29.-33. ; Tiskano i u: Isti, <i>Studije iz povijesti Dubrovnika</i> , Konzor, Zagreb, 2001., 293.-314.
Stulli, <i>Povijest</i>	Stulli, Bernard, <i>Povijest Dubrovačke Republike</i> , Arhiv Hrvatske – Časopis Dubrovnik, Dubrovnik-Zagreb, 1989.

Stulli, <i>Studije</i>	Stulli, Bernard, <i>Studije iz povijesti Dubrovnika</i> , Konzor, Zagreb, 2001.
Šišić, <i>Hrvoje</i>	Šišić, Ferdo, <i>Hrvoje Vukčić Hrvatinić i njegovo doba (1350.-1416.)</i> , Hrvoje biblioteka, Zagreb, 2004.
Škrivanić, „Rat“	Škrivanić, A. Gavro, „Rat bosanskog kralja Ostoje sa Dubrovnikom“, <i>Vesnik Vojnog muzeja JNA</i> , br. 5, sv. II, Beograd, 1958., 35.-60.
Šundrica, „O darovima“	Šundrica, Zdravko, „O darovima u dubrovačkoj diplomaciji“, <i>Naše more</i> , 6/1, 1959., 53.-57.
Šundrica, „Otrovi“	Šundrica, Zdravko, „Otrovi u Dubrovačkoj Republici“, <i>Analitičkog Zavoda za povijesne znanosti, HAZU</i> , sv. XXXVI, Dubrovnik, 1998., 45.-120.
Šunjić, <i>Bosna</i>	Šunjić, Marko, <i>Bosna i Venecija (odnosi u XIV i XV stoljeću)</i> , HKD Napredak, Sarajevo, 1996.
Tadić, „Promet“	Tadić, Jorjo, „Promet putnika u starom Dubrovniku“, <i>Arhiv za turizam</i> , Dubrovnik, 1939., 107.-108.
Tošić, <i>Trebinje</i>	Tošić, Đuro, <i>Trebinjska oblast u srednjem vijeku</i> , Istorijski institut SANU, knj. 30, Beograd, 1998.
Truhelka, „Konavoski rat“	Truhelka, Ćiro, „Konavoski rat (1430.-1433.)“, <i>GZM BiH</i> 29, 1917., 145.-211.
Vekarić, <i>Rod i država</i>	Vekarić, Nenad, <i>Dubrovačka vlastela između roda i države: slamankezi i sorbonezi</i> , HAZU, Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku, Zagreb-Dubrovnik, 2005.
Vekarić, <i>Nevidljive pukotine</i>	Vekarić, Nenad, <i>Nevidljive pukotine: Dubrovački vlasteoski klanovi</i> , HAZU, Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku, Zagreb-Dubrovnik, 2009.
Vekarić, „Udio plemstva“	Vekarić, Nenad, „Udio plemstva u stanovništvu Dubrovnika u trenutku zatvaranja vijeća 1332. godine“, <i>Rad HAZU</i> , No. 510=36, rujan, 2011., 31.-46.
Vekarić, <i>Vlastela</i>	Vekarić, Nenad, <i>Vlastela grada Dubrovnika, 1. Korijeni, struktura i razvoj dubrovačkog plemstva</i> , Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, Zagreb-Dubrovnik, 2011.
Vojnović, „O uređenju“	Vojnović, Kosto, „O državnom uređenju republike Dubrovačke“, <i>Rad, JAZU</i> , 103/1891., 24.-67.
Vukmanović, <i>Konavli</i>	Vukmanović, Jovan, <i>Konavli Antropogeografska i etnološka istraživanja</i> , SANU, Odeljenje društvenih nauka, knj. 85,

Beograd, 1980.

- Zlatar, *Our kingdom* Zlatar, Zdenko, *Our Kingdom come The Counter-Reformation, the Republic of Dubrovnik, and the Liberation of the Balkan Slavs.*: Boulder - Columbia University Press, New York, 1992.
- Živanović, Vuković, „Soko“ Živanović, Vuković, „Soko – grad u Konavlima“, *Anali Historijskog instituta u Dubrovniku*, Dubrovnik, 1954., 375.-384.
- Živković, „Učešće“ Živković, Pavo, „Učešće bosanske vlastele u diobi Konavala“, *Prilozi instituta za istoriju* XV/16, Sarajevo, 1979., 181.-188.
- Živković, „Bosna“ Živković, Pavo, „Bosna u drugoj deceniji XV stoljeća“, *RSa, Treći program* XI/37, Sarajevo 1980., 65.-95.
- Živković, *Tvrtko II* Živković, Pavo, *Tvrtko II Tvrtković (Bosna u prvoj polovici XV. stoljeća)*, Institut za istoriju, Studije i monografije, Sarajevo, 1981.
- Živković, „Sukobi“ Živković, Pavo, „Bosansko-ugarski sukobi krajem XIV i u prvoj polovici XV stoljeća“, *Rsa* XI/37, Sarajevo, 1982., 81.-104.
- Živković, „Bosna između Republika“ Živković, Pavo, „Bosna između Dubrovačke i Mletačke Republike dvadesetih godina XV stoljeća“, *Institut za istoriju u Banjaluci, IZ*, br. 7, Godina VII, Banjaluka, 1986., 7.-24.
- Živković, *Promjene* Živković, Pavo, *Ekonomsko-socijalne promjene u bosanskom društvu u XIV i XV stoljeću*, Univerzal, Tuzla, 1986.
- Živković, „Ivaniš Nelipić“ Živković, Pavo, „Ivaniš Nelipić između Mletačke Republike i bosanskog kralja Tvrtka II. Tvrtkovića“, *Radovi FF u Zadru*, 27 (14), 1987./88., 151.-170.
- Živković, *Rod* Živković, Pavo, *Dubrovački rod Mikočić-Utvičić u Bosni tijekom 15. stoljeća*, *Radovi FF u Zadru*, sv. 31, God. 31, Zadar, 1993., 163.-178.
- Živković, „Kontakti“ Živković, Pavo, „Diplomatski kontakti Bosne i Huma s Dubrovčanima o ustupanju Konavala“, *Hrvatska misao* 6, Sarajevo, 1998., 89.-105.
- Živković, „Ustupanje“ Živković, Pavo, „Ustupanje Konavala Dubrovčanima“, *Konavle u prošlosti, sadašnjosti i budućnosti* 1, 1998., 77.-100.

- Živković, „Brailo Tezalović“ Živković, Pavo, „Diplomatska aktivnost Braila Tezalovića“, *Prilozi Instituta za istoriju u Sarajevu*, X/2, Sarajevo, 1974., 31.-53.
- Živković, Jakić, Brandić,
Uloga kralja Živković, Pavo, Ivana Jakić, Ivana Brandić, Uloga bosanskog kralja u Konavoskom ratu, *Povijesni zbornik, godišnjak za kulturu i povijesno nasljeđe*, broj 3, God. II, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet, Odsjek za povijest, 7.-45.
- Živković, „Previranja“ Živković, „Previranja u Bosni u drugom desetljeću XV. stoljeća“, *Radovi HDZU*, br. IX, 2009., Sarajevo, 2010., 9.-43.

Tablica 1. Poslanstva u vrijeme stjecanja i potvrđivanja Sandaljevog dijela Konavala

Poklisar/i	Izabran/i	Razriješen/i dužnosti	Upućen/i	Po- klon	Pla- ća	Ka- zna	Pratnja
Martolo Stepin de Zamagno Laurencije Vlahušin de Sorgo	Cons. Maius I, 107., (22. 3. 1418.) Sa strane: 1418 de 27 martii acceptauerunt	Cons. Rog. II, 34., (6. 6. 1419.)	ugarskom kralju	-	150 perp.	60 perp.	8 slugu, 3 konjanika, 4 pješaka, 40 konja
Marin Jakovljević de Gondula Nikola Matejević de Georgio	Cons. Maius. I, 127v., (22. 10. 1418.)	Cons. Rog. II, 20., (3. 4. 1419.)	bosanskom kralju	500 dukata	150 perp.	200 perp.	8 slugu, 3 konjanika, 4 pješaka, 40 konja
Nikolin Marinov de Gondula Klement Valkov de Resti	Cons. Maius I, 132v., (3. 11. 1418.,)	Cons. Rog. II, 16v., (23. 2. 1419.)	vojvodi Sandalju	150 dukata	50 perp.	100 perp.	4 slugu, 2 konjanika, 4 pješaka, 10 konja
Petar Mihočević de Lucari Petar de Bona	Cons. Maius I, 149v., (20. 4. 1419.) ; Isto, 150., (21. 4. 1419.)	Cons. Rog. II, 31., (17. 5. 1419.)	bosanskom kralju	50 perp. u svoje ime	50 perp.	80 perp.	4 slugu, 6 konjanika, 4 pješaka, 20 konja
Pasko Matejević de Resti Nikola Petrović de Poča	Cons. Maius II, 6., (7. 8. 1419.)	Cons. Rog. II, 108v., (27. 4. 1420.)	bosanskom kralju vojvodi Petru	300 dukata 200 dukata	200 perp.	300 perp.	6 slugu, 3 konjanika, 40 konja
Ganze de Poča	Cons. Maius II, 7v., (22. 8. 1419.), die	Cons. Rog. II, 72v., (31.	vojvodi Sandalju	200 dukata	50 perp.	100 perp.	4 slugu, 2 konjanika, 4 pješaka,

	XXVI augusti 1419 domino ser Ganze accaptauit	10. 1419.)					10 konja
Petar Mihočev de Lucari Dobre Andrijin de Binçola	Cons. Maius II, 22v., (12. 1. 1420.)	Cons. Rog. II, 144., (3. 10. 1420.)	vojvodi Sandalju	200 dukata	100 perp.	150 perp.	10 slugu, 6 konjanika, 4 pješaka, 20 konja
Marin Jakovljević de Gondula Pasko Matejević de Resti	Cons. Maius II, 43v., (11. 11. 1420.).	Cons. Rog. III, 26., (28. 3. 1421.)	bosanskom kralju vojvodi Sandalju vojvodi Radoslavu	400 perp.	150 perp.	300 perp.	6 slugu, 3 konjanika, 40 konja

Tablica 2. Pisma upućena Nikoli de Goče i Vlasi de Georgio i njihovi odgovori

Mjesto iz kojega se poklisari javljaju	Poslano od poklisara	Primljeno u Dubrovnik	Dubrovačka uputstva i odgovori	Izvor
-	-	hauemo riceuuto uostra lettera	30. 11. 1422.	Lett. di Lev. VIII, 134v.
-	-	-	3. 12. 1422.	Lett. di Lev. VIII, 135v.
Kukanj	-	2. 1. 1423.	4. 1. 1423.	Lett. di Lev. VIII, 140v.
-	-	13. 1.	16. 1.	Lett. di Lev. VIII., 142.
Pod Samobor	13. 1.	23. 1. 1423.	27. 1.	Lett di Lev. VIII., 142v.
Pod Samobor	17. 1.	-	1. 2.	Lett. di Lev. VIII, 143v.
-	-	-	18. 2.	Lett. di Lev. VIII, 145v.
-	-	questi di	19. 2.	Lett. di Lev. VIII, 146v.

		passadi		
Bišće, Pod Blagaj	24. 2.	hier	1. 3.	Lett. di Lev. VIII, 151.
Borač	18. 3. 19. 3.	22. 3. 24. 3.	-	Lett. di Lev. VIII, 131v.
Podborač	3. 4.	-	9. 4.	Lett. di Lev. VIII, 52.
-	-	-	21. 4.	Lett. di Lev. VIII, 53v.
Pod Borač	25. 4.	30. 4.	5. 5.	Lett. di Lev. VIII, 54v.
Pod Novi	11. 5.	15. 5.	17. 5.	Lett. di Lev. VIII, 56.
Podborač	28. 5.	3. 6.	-	Lett. di Lev. VIII, 63.
Bistrica	13. 6.	16. 6.	25. 6.	Lett. di Lev. IX, 5.
	4. 7.	questo	10. 7.	Lett. di Lev. IX, 6.
Pod Borač	12. 7.	15. 7.	17. 7.	Lett. di Lev. IX, 8.
	23. 7. 28. 7.	27. 7. 1. 8.	2. 8.	Lett. di Lev. IX, 10.
Pod Borač	14. 9.	18. 9.	25. 9.	Lett. di Lev. IX, 13.
-	-	-	8. 10.	Lett. di Lev. IX, 14v.
Pod Borač	4. 10.	9. 10.	15. 10.	Lett. di Lev. IX, 15v.
-	-	-	26. 10.	Lett. di Lev. IX, 18v.
-	-	-	2. 11.	Lett. di Lev. IX, 19.
-	30. 10. 2. 11.	4. 11. 6. 11.	8. 11.	Lett. di Lev. IX, 21v.

Tablica 3. Pisma upućena Nikoli de Georgio i Marinu de Gondula i njihovi odgovori

Mjesto iz kojega se poklisari javljaju	Poslano od poklisara	Primljeno u Dubrovnik	Dubrovačka uputstva i odgovori	Izvor
-	-	-	bez datuma	Lett. di Lev. X, 43.
Dumno	9. 4.	-	19. 4. 1428.	Lett. di Lev. X, 85.
-	7. 5.	12. 5.	15. 5.	Lett. di Lev. X, 87v.
-	-	auemo riceuudo due vostre lettere in diversi zorni per due corieri	1. 6.	Lett. di Lev. X, 88v.
-	6. 7.	14. 7.	14. 7.	Lett. di Lev. X, 95v.
Milodraž Milodraž Sutjeska	- 17. 7. 20. 7.	questi di passadi riceuessimmo tre vostre lettere	31. 7.	Lett. di Lev. X, 98v.
-	9. 8.	13. 8.	16. 8.	Lett. di Lev. X, 100.
-	-	-	18. 8.	Lett. di Lev. X, 101.
-	-	25. 8.	4. 9.	Lett. di Lev. X, 46.

Tablica 4. Pisma upućena Nikoli de Resti i njegovi odgovori

Mjesto iz kojega se poklisar javlja	Poslano od poklisara	Primljeno u Dubrovnik	Pismo na putu, dana	Dubrovačka uputstva i odgovori	Odgovor se čeka, dana	Izvor
-	-	-	-	30. 4. 1430.	-	Lett. di Lev. X, 111.
-	-	12. 5.	-	13. 5.	1	Lett. di Lev. X, 131v.
-	-	30. 5. 31. 5.	-	3. 6.	4 3	Lett. di Lev. X, 143v.
Sutjeska	2. 6.	7. 6.	5	8. 6.	1	Lett. di Lev. X, 149v.
Podvisoki	8. 6.	13. 6.	5	14. 6.	1	Lett. di Lev. X, 155v.
Podvisoki	12. 6.	17. 6.	5	18. 6.	1	Lett. di Lev. X, 160v.
Lovinac	15. 6.	18. 6.	3	22. 6.	4	Lett. di Lev. X, 168.
Sutjeska	18. 6. 19. 6.	24. 6.	6 5	26. 6.	2	Lett. di Lev. X, 171v.

-	-	-	-	1. 7.	-	Lett. di Lev. X, 175v.
Podkreševo	2. 7.	5. 7.	3	7. 7.	2	Lett. di Lev. X, 177v.
Podprozor	8. 7.	12. 7.	4	15. 7.	3	Lett. di Lev. X, 182.
Sutjeska	27. 7.	31. 7.	4	2. 8.	2	Lett. di Lev. X, 189.
Sutjeska	31. 7.	3. 8.	3	7. 8.	4	Lett. di Lev. X, 205v.
Sutjeska	7. 8.	12. 8.	5	14. 8.	2	Lett. di Lev. X, 193.
Podvrاندuk	16. 8.	21. 8.	5	25. 8.	4	Lett. di Lev. X, 201v.
Sutjeska	21. 8.	27. 8.	6	1. 9.	5	Lett. di Lev. X, 204.
Sutjeska	8. 9.	14. 9.	-	18. 9.	4	Lett. di Lev. XI, 40.
Sutjeska	9. 9.	14. 9.			9	
Podvisoki	13. 9.	18. 9.			5	
Podvisoki	29. 10.	3. 11.	5	7. 11.	4	Lett. di Lev. XI, 40v.
-	-	-	-	28. 12.	-	Lett. di Lev. XI, 14.
Podvisoki	29. 12.	3. 1. 1431.	5	5. 1. 1431.	2	Lett. di Lev. XI, 14v.

Tablica 5. Pisma upućena Benediktu de Gondula i njegovi odgovori

Mjesto iz kojega s poklisar javlja	Poslano od poklisara	Primljeno u Dubrovnik	Pismo na putu, dana	Dubrova- čka uputstva i odgovori	Odgov- or se čeka, dana	Izvor ¹⁸²⁰
-	-	-	-	30. 4. 1430.	-	Lett. di Lev. X, 113.
Cernica	5. 5.	7. 5.	2	9. 5.	2	Lett. di Lev. X, 127v.
Sutjeska	8. 5.	11. 5.	3	13. 5.	2	Lett. di Lev. X, 132v.
Sokol	13. 5.	16. 5.	3	18. 5.	2	Lett. di Lev. X, 136v.
-	19. 5.	24. 5.	5	27. 5./28. 5.	3/4	Lett. di Lev. X, 139.
Samobor	23. 5. 25. 5.	28. 5.	5 3	3. 6.	6	Lett. di Lev. X, 145.
Samobor	31. 5.	5. 6.	5	7. 6.	2	Lett. di Lev. X, 146v.
Samobor	3. 6.	7. 6.	4	10. 6.	3	Lett. di Lev. X, 151.
Samobor	6. 6.	10. 6.	4	12. 6.	2	Lett. di Lev. X, 154.
Samobor	10. 6.	13. 6.	3	14. 6.	1	Lett. di Lev. X, 156v.
-	-	-	-	18. 6.	-	Lett. di Lev. X, 161v.
-	12. 6. 13. 6.	17. 6.	5 6	20. 6.	3	Lett. di Lev. X, 166.
-	16. 6.	20. 6.	4	23. 6.	3	Lett. di Lev. X, 169.
Kukanj	19. 6. 18. 6. 20. 6.	- - 26. 6.	- - 6	26. 6.	- - 0	Lett. di Lev. X, 170v.
-	24. 6.	29. 6.	5	30. 6.	1	Lett. di Lev. X, 173.
-	25. 6.	30. 6.	5	1. 7.	1	Lett. di Lev. X, 173v.
-	27. 6.	4. 7.	7	7. 7.	3	Lett. di Lev. X, 178.

¹⁸²⁰ Usp. Kurtović, *Veliki vojvoda*, 459.-462.

	30. 6.		4			
Kukanj	10. 7.	13. 7.	3	14. 7.	1	Lett. di Lev. X, 180.
Samobor	19. 7.	26. 7.	7	27. 7.	1	Lett. di Lev. X, 184v.
Kozman	26. 7.	29. 7.	3	1. 8.	3	Lett. di Lev. X, 187.
Sokol	30. 7.	2. 8.	3	2. 8.	0	Lett. di Lev. X, 188v.
-	-	-	-	7. 8.	-	Lett. di Lev. X, 205.
-	4. 8. 5. 8.	8. 8.	4 3	12. 8.	4	Lett. di Lev. X, 191v.
-	7. 8. 8. 8. 9. 8. 11. 8.	questi proximi da passadi	-	16. 8.	-	Lett. di Lev. X, 195.
-	-	18. 8.	-	19. 8.	1	Lett. di Lev. X, 196v.
Cernica	17. 8. 20. 8.	(questi) 24. 8.	7 4	24. 8.	0	Lett. di Lev. X., 199.
-	25. 8. 28. 8.	27. 8. 30. 8.	2 2	2. 9.	6 3	Lett. di Lev. X, 207v.
Nevesinje	8. 9.	-	-	12. 9.	-	Lett. di Lev. XI, 1.
-	10. 9.	questi di passadi	-	18. 9.	-	Lett. di Lev. XI, 2v.
Nevesinje	15. 9. 18. 9.	-	-	23. 9.	-	Lett. di Lev. XI, 4.
-	- 27. 9.	questi di passadi 29. 9.	- 2	30.9.	- 1	Lett. di Lev. XI, 5.
-	2. 10.	4. 10.	2	6. 10.	2	Lett. di Lev. XI, 6v.
-	10. 10.	14. 10.	4	20. 10.	6	Lett. di Lev. XI, 7v.
-	25. 10.	30. 10.	5	7. 11.	8	Lett. di Lev. XI, 9.
-	13. 11.	18. 11.	5	22. 11.	4	Lett. di Lev. XI, 10.
-	28. 11.	4. 12.	6	7. 12.	3	Lett. di Lev. XI, 12.
-	-	-	-	28. 12.	-	Lett. di Lev. XI, 13.
Ključ, kod Cernice	1. 1. 1431. 1. 1. 1431.	3. 1. 1431. 4. 1. 1431.	2 3	6. 1. 1431.	3 2	Lett. di Lev. XI, 15.
-	-	7. 2.	-	9.2.	2	Lett. di Lev. XI, 41v.
-	-	17. 2.	-	21.2.	4	Lett. di Lev. XI, 42.
-	22. 2. 23. 2.	24. 2. 25. 2.	2 2	28.2.	4 3	Lett. di Lev. XI, 42v.
-	4. 3.	6. 3.	2	10. 3.	4	Lett. di Lev. XI, 20v.

Tablica 6. Pisma upućena Ivanu de Gondula i Nikoli de Georgio i njihovi odgovori

Poslano od poklisara iz	Poslano od poklisara, dana	Primljeno u Dubro- vnik, dana	Pismo na putu, dana	Dubrovačka uputstva i odgovori	Odgovor se čeka, dana	Izvor
				25. 11. 1431.		Lett. di Lev. XI., 63v.
Jajce	31. 12.	7. 1.	7	19. 1. 1432.	12	Lett. di Lev. XI., 68.

Sutjeska	7. 1. 14. 1. 7. 2. 28. 1.	30. 1. 1. 2. 14. 2. -	23 18 7 -	23. 2. -	24 22 9 -	Lett. di Lev. XI., 73v.
-	19. 2.	26. 2.	7	1. 3.	3	Lett. di Lev. XI, 75v.
Sutjeska	21. 3.	3. 4.	13	6. 4.	3	Lett. di Lev. XI, 84.
Glavice	7. 4.	13. 4.	6	17. 4.	4	Lett. di Lev. XI, 86v.
Sutjeska	3. 5.	8. 5.	5	14. 5.	6	Lett. di Lev. XI, 91.
-	23. 5. 27. 5. 31. 5.	30. 5. 30. 5. 6. 6.	7 3 6	6. 6.	7 7 0	Lett. di Lev. XI, 97v.
Fojnica	17. 6.	20. 6.	3	22. 6.	2	Lett. di Lev. XI, 98v.
-	2. 7. 10. 7.	13. 7. 13. 7.	11 3	16. 7.	3 3	Lett. di Lev. XI, 103.
-	-	-	-	28. 10.	-	Lett. di Lev. XI, 115v.
Borač	26. 11.	1. 12.	5	3. 12.	2	Lett. di Lev. XI, 123v.
Podborač	19. 12.	24. 12.	5	29. 12.	5	Lett. di Lev. XI, 126v.
Sutjeska	1. 1. 1433.	10. 1. 1433.	9	17. 1. 1433.	7	Lett. di Lev. XI, 128.
Sutjeska Sutjeska Prozor	29. 1. 31. 1. 13. 2.	2. 2. 7. 2. 20. 2.	4 7 7	22. 2.	24 22 8	Lett. di Lev. XI, 132v.
Sutjeska	4. 3.	10. 3.	6	12. 3.	2	Lett. di Lev. XI, 135.
Medviđa	19. 3.	24. 3.	5	28. 3.	4	Lett. di Lev. XI, 137v.
-	-	-	-	2. 4.	-	Lett. di Lev. XI, 138v.
-	-	-	-	13. 4.	-	Lett. di Lev. XI, 140.
Borač	6. 4.	10. 4.	4	13. 4.	3	Lett. di Lev. XI, 141.
Podborač	28. 4.	4. 5.	6	5. 5. ¹⁸²¹	1	Lett. di Lev. XI, 144.
Podzvornik	29. 4.	4. 5.	5	9. 5. ¹⁸²²	5	Lett. di Lev. XI, 144v.

¹⁸²¹ Uputstvo Ivanu Gunduliću kod vojvode Radoslava

¹⁸²² Uputstvo Nikoli Đorđiću kod bosanskog kralja Tvrtka II

Tablica 7. Sudjelovanje u poslanstvima, brojnost i klanovska pripadnost dubrovačke vlastele

Rod	Zastupljenost roda u poslanstvima (1399.-1463.), izražena red. br. ¹⁸²³	Brojnost roda 1400. godine, ¹⁸²⁴ izražena red. br.	Klanovska pripadnost roda po casatama 1400. godine, ¹⁸²⁵ izražena postotkom		
			Gundulićev klan	Gučetićev klan	Bobaljevićev klan
Gondula	1.	6.	5	1	-
Georgio	3.	5.	-	-	6
Resti	2.	11.	-	4	-
Goçe	4.	1.	-	-	-
Bona	7.	4.	2	-	5
Zamagno	8.	2.	-	-	3
Lucari	5.	-	-	-	2
Sorgo	7.	-	-	1	7
Basilio	7.	-	3	-	-
Poça	6.	-	3	-	-
Caboga	10.	-	-	-	3
Volço	6.	-	-	2	-
Gradi	8.	-	-	2	-
Mençe	7.	2	7	2	1
Binçola	8.	-	1	1	-
Maxi	9.	-	-	-	-
Cruce	9.	-	-	1	-
Prodanello	9.	-	-	2	-

¹⁸²³ Izvor: Reformationes, XXXI-XXXIV ; Cons. Maius I-IV

¹⁸²⁴ Izvor: Vekarić, *Vlastela*, 238.

¹⁸²⁵ Izvor: Vekarić, *Vlastela*, 237.

ŽIVOTOPIS

Valentina Zovko je rođena 26. rujna 1984. u Zagrebu. Osnovnoškolsko i gimnazijsko obrazovanje stekla je u Đakovu. Studijsku grupu povijest i hrvatski jezik i književnost završila je 2008. godine na Filozofskom fakultetu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, među 10% najboljih studenata. Iste godine upisala je poslijediplomski doktorski studij povijesti na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu. Dobitnica je mnogobrojnih priznanja i stipendija (Osječko-baranjske županije, MZOŠ-a, grada Đakova, finalistkinja *Top stipendije za top studente*). Školske godine 2008./09. zaposlena je kao profesorica povijesti i hrvatskog jezika i književnosti u Srednjoj školi Oroslavje, a od 2009. godine do danas kao profesor asistent na Odjelu za povijest Sveučilišta u Zadru. Sudjelovala je izlaganjima na nekoliko znanstvenih skupova: Međunarodni znanstveni simpozij: *800 godina franjevačkog reda*, HKD Napredak, Tuzla, 4.- 5. prosinca 2009., *Samostan i crkva sv. Ilije u Modriči* ; Međunarodni znanstveni simpozij: *Muka kao nepresušno nadahnuće kulture*, Pasijska baština, Zagreb-Vitez, 4. - 6. lipnja 2010., *Mučeničko razdoblje služenja bosanskih franjevaca (od pada pod Turke do završetka Velikog bečkog rata)* ; Kukuljevićevi dani u Varaždinskim Toplicama 2011., Ogranak Matice hrvatske u Varaždinskim Toplicama, Varaždinske Toplice, 18. listopada 2011., *Motiviranost Bele III za donošenje reformi* ; XVII. međunarodno arheološko savjetovanje, *Navigare necesse est. Od prapovijesti do ranog srednjeg vijeka*, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb ; Centar za arheološka istraživanja-Međunarodni istraživački centar za arheologiju Brijuni – Medulin, Pula–Medulin-Rovinj, 23. – 26. studeni 2011., *Tajne srednjovjekovnih moreplovaca*. Objavila je dva izvorna znanstvena rada: *Socijalna topografija Dubrovnika krajem 13. i početkom 14. stoljeća na primjeru obitelji de Sargo (Sorkočević)*, Povijesni zbornik, godišnjak za kulturu i povijesno nasljeđe, broj 3, God. II, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Osijek, 2009., 17.-34. ; *Samostan i crkva sv. Ilije u Modriči*, Bosna franciscana, br. 34, Godina XIX, Sarajevo, 2011., 209.-218. i jedan historiografski prikaz: Esad Kurtović, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hranić Kosača*, Historijske monografije, Institut za istoriju, Sarajevo, 2009., 526 str., Povijesni zbornik, godišnjak za kulturu i povijesno nasljeđe, broj 3, God. II, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Osijek, 2009., 311.-313.